

Val 2. (Am. 4)

7d 56^a for

Vatlag Met

met 2/4

1

CONSILIORVM

SEV Id 56a

RESPONSORVM,

D. MARCI ANTONII NATTAE

ASTENSIS IVRISCONSULTI CLARISSIMI,

AC LONGE PRÆSTANTISSIMI,

Tomus Quartus.

NVNC DENVO IN LVCEM ÆDITVS.

*Cum Summariis & Indice Verborum & Sententiarum magis
memorabilium locupletissimo, ac plenissimo.*

CVM PRIVILEGIIS.

V E N E T I I S,

Ex Officina Ioan. Bapt. Somaschi.

M D LXXV.

mit groſſen Buchen

CONSILIORVM

SEV

RESPONSORVM

D. MARCI ANTONII NATTA

ASTENSIS IVRISCONSULTI CLARISSIMI

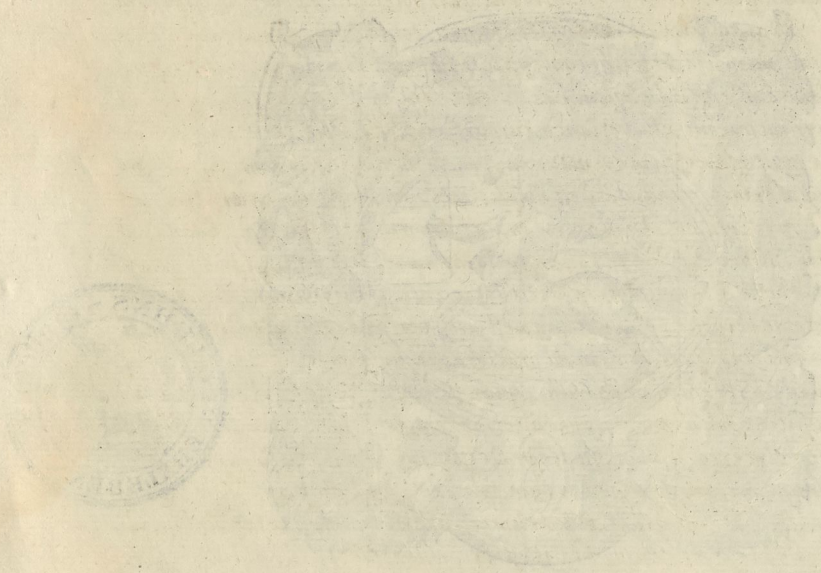
AC LONGE PRÆSTANTISSIMI

TOMVS QVARTVS.

NUNC DEINVO IN LUCEM EDITVS.

Imprimatur & Publica Veritas & Sententia magis
necesse habuit fore hunc librum in lucem.

CVM PRINCEPS

VENETIIS

Ex Officina Ioan. Bapt. Somaschi.

MDLXXV

PRÆSTANTISSIMO

IURISCONS. ET SENATORI

MANTVÆ CLARISSIMO

D. LAELIO MONTALERO

PATRITIO CASALENSI.

Ioannes Franciscus Cazolla.

S. P. D.

SI qui sunt, qui sanè quàm multi sunt (sapientissime ac doctissime Laeli) qui non ignorent, quantum amoris ac benevolentiae præterea pietatis, & observantia Natta huiusce nostræ ætatis iuriconsultus egregius ac propè singularis tibi optimis, ac liberalissimis studiis iam ab ineunte ætate addicto, & in hac in primis civilis iuris scientia, non sine ingenti omnium admiratione uersato præstiterit, qui quamdiù uita suppeditauit, tum ea de causa, quæ plurimè meo iudicio est facienda, tum etiam atque adeo magis, quod iam ex eo tempore quo tuam familiaritatem apetiuit, te incorruptis moribus, ac multis eximiisq; virtutibus excultum esse perspexerat, incredibili quodam amore, ac observantia complexus est, si qui sunt inquam, qui ista non ignorent, hi mediis fidius rem hoc tempore a ratione, & hone state non alienam me facturum esse iudicabunt, præterea munus, quo nullum maius præstantius ue dari potest, illi me mortuo daturum esse, si lucubrationes eas, quas ætate iam exacta senioq; confectus summa tamen cum industria elaborauit memoria, literisq; conseruatas tibi eius nominis obseruantissimo studiosissimoq; dedicauissem. Cum igitur hæc ex alia huiusce generis permulta me ad ea rem uehementer incitarent, illud etiam occurebat, me hac una re facillimè consecuturum, ut quando multa tua officia & maxima, quæ tu in me pro tua benignitate contulisti, nulla unquam remunerandi data est occasio, nunc omnia a te superiori tempore in me profecta si non re ipsa, at saltem animo grato memoriq; persoluerem. Cumq; id studiosissimè, libentissimèq; faciam ea tamen ratio me mouet in primis, quòd sicuti olim præstantissimo Nattæ, sic hoc tempore plerisq; sapientissimis uiris est humanarum scientiarum cognitione perpositis planè cognita est, atq; perspecta eximia uirtus tua, si des, prudentia, & doctrina, quas quidem ad præclaras animi dotes cum accedat usus & exercitatio quædam rerum humanarum, quas sic moderatis & gubernas, ut omnium virtutum iustitiæ tamen in primis prædiceris exempla, planè dubitare non possum, quin tanti uiri tam egregia monumenta præsertim tui amplissimi nominis auctoritate suffulta, tamquam firmissimo clypeo munitam iam non doctorum, sapientumq; uirorum ora & conspectus erubescant. Quod cum ita sit, hoc unum est reliquum quod quidem tuæ eximie bonitatis, ac humanitatis est proprium) ut cum incredibile quamdam mentis animiq; mei erga te propensionem inspiciat, id muneris, quodcunque, & qualecumq; est hilari fronte accipias, idq; tibi persuadeas, tuorum erga me beneficiorum quamdiu lucem istam intuebor, me semper gratum semperq; memorem esse futurum, et si qua in re tibi gratificandi dabitur occasio, maiora quædam cumulatioraq; a Francisco Cazolla tuo ære libraq; expectato. Vale & me tui studiosissimum obseruantissimumq; quod facis semper ama. Vale Casali Calendis Aprilis. M. D. L XII.

IOANNES FRANCISCVS

CAZOLLA LECTORI S.

X hisce multis uirtutibus, quibus, qui boni sunt haberi; uolunt, candidissimi le-
ctores, insignitos esse oportet, eam neque contemnendam, neque in postremis ha-
bendam esse iure merito censemus, ut homines quæ se digna sunt, recta ratione re-
putantes, si magna quædam præsertim ad publicam utilitatem accomodata se fa-
cturos esse receperunt a fide se se non abducant, & quibus promissis se se deuinx-
re, ea constanti firmaque ratione exoluant. Huiusce rei causa cum ego Marci An-
tonij Nattæ præstantissimi celeberrimiq; Iuriconsulti egregias illas adnotaciones
ad Alexandri responsa quæ communi omnium doctorum iudicio comprobantur &
celebrantur, imprimendas, ut potui diligentissime, curassem, quas ille mihi incre-
dibili beneuolentia, qua me, dum Vixit, amplexus est, condonarat, cum tamen in
eum nihil ipse contulisset, dixi, constanterq; promisi, me breui facturum ut quæ reliqua essent eius uolumina re-
sponsum primo quoque tempore in manus hominum exirent, cupiebam enim supra quam credibile est, illo-
rum studijs quamprimum satisfacere, quos quidem mera quadam eius scripta legendi cupiditate incensos esse
uidebam, ad hæc autem, quæ quidem ad id non paruo sunt momento, accedebant alia neque minimi facienda,
que me uehementer mentabant, & ut negotio tam pridem inchoato manuum extremam imponerem, adhortaban-
tur. Nam cum maximorum, ac penè immortalium beneficiorum egomet mihi sim conscius, quæ ab ipso M. An-
tonio diuersis in temporibus cum ingenti tam amoris, tum beneficentia testimonio in me profecta fuerunt, a me
qui cum unico dilexi, & tamquam alterum parentem obseruauit, danda est opera, ut ab ingrati animi suspitione
(quo quidem uitio nullum grauius, atque detestabilius esse potest,) quam longissime recedam, neque minus a
me ingrati tudinis suspitionem effugere cupienti, ea ratio est inuenda, qua diligentissime cauendum est, ut non
mea culpa factum esse uideatur, ne tanti uiri, quem tamquam alterum Sæuolam omnium iurisperitorum elo-
quentissimum & eloquentium inuisperitissimum uehementer admiramur, præclara monumenta in sempiternam
memoriam ab hominum obliuione uindicentur sunt igitur & hæc & alia permulta, quibus adducor, ut id fa-
ciam, quod arbitror me sine nefario scelere prætermittere non posse, quid quod etiam eo studiosius id, quod nunc
institui, agendum est, quod ea puto, quæ ille iam ætate affecta elucubratus est, omnibus iuri civilis cognoscendi
studiosissimis mirificam utilitatem uberissimq; fructus allatura; quotus enim quisque est, qui nesciat grauius,
(ut aiunt) figere pedem bouem antiquum, hominesq; prouectioris ætatis consilio, ratione atque sapientia plerum-
que ceteros alios ante ire, namque plus grauitatis semper habere didici positam orationem, tum longa accurataq; di-
sciplina tractatione ad eam rationem, quæ sit perfecta, & omnibus numeris absoluta, propius accedere. Quod
quidem maxime in Natta nostro censendum est, hominem tum summa innocentia & integritate, tum etiam ab in-
cunabilis (ut ita dicam) in legali Philosophia ceterarumq; bonarum artium studijs & disciplinis diligentissime
uersato, quemadmodum eius scripta multa doctrina concinnitateq; referta testificantur: in quibus probitate, do-
ctrina, integritate, scientia, religione, pietate, consilio, fide, charitate, prudentia, miro artificio, mirificoq; ingenio
polluit incredibiliter: nemo enim est qui nesciat, eum omnibus in rebus teretes aures & retandas, acerrimamq;
iudicium habuisse, inuauit etiam repetere memoria, & assidua mente animoq; renouere illius ingenij egregia fa-
cinora, quippe qui non minus doctus quam disertus & eleganter suis in scriptis de animæ immortalitate disputa-
uit, optimisq; argumentationibus ostendit, affici homines ex hisce literarum monumentis sempiterna prope glo-
ria & immortalitate: sed quid queritis? in re tam plana manifesta; cum multa grauissimaq; testimonia possint ad-
hiberi, quid opus est uerbis? uix ac ne uix quidem tantum illius eximia laudis, & dignitatis, uirtutis, & gloriæ
non modo huiusce ætatis homines merito præconio celebrare, sed ne posteritas quidem omnis, satis pro magnitu-
dine laudare, suspicere, ac admirari poterit sed quia non est presentis instituti nostri Nattæ laudes egregias re-
censere, quippe maiori otio sublimioriq; stylo pro magnitudine indigerent, non comitiam, ut nunc intempestiue
me ad eas celebrandas aggredienti iure merito quis possit temeritatis & impudentiæ accusare: sed potius, unde
disces, sit oratio, eo reuersus nos etiam atque etiam oratos uelim eruditissimi lectores, ut eloquentissimi Iuris-
consulti, reliquias, opus elegantissimum & summa industria elaboratum, quodq; multorum commodis & pu-
blicæ utilitati subseruiat, qua mente quoque animo res magnas ioletis, & cum publica utilitate coniunctas ac-
cipiatis, idq; interdum, abduco ab alijs curis occupationibusq; animo, & si quando a ceteris rebus feriat
estis, diurna uel nocturna manu uersetis. Nec ingrata (ut spero) erit lectio uaria, elegans, atque copiosa, &
ex intimis Philosophiæ fontibus exhausta, quaque abstrusi reconditiq; legum sensus eliciantur, explicanturq;
ueterum auctorum testimonio & auctoritate iussu; ex his enim hic Iuriconsultus delegit semper optimu,
ac probatissimum quemque, e quo optima ac probatissima quæque deprompta mirifico scribendi genere proso-
querecur & illustraret, & si quis inde multa uelit exhaurire, iam non se riuulos quosdam esse consecutum
sed fontes ipsos puros ac liquidos exhaustisse intelligat: Valete nobilissimi lectores, & munus, iam pridem a do-
ctissimis iuriconsultis expetitum ac efflagitatum a Cazolla nestro libentissimis animis accipite.

Valete Casal. Calendis Aprilis. M D LXXII.

INDEX RERVM MEMORABILIVM

*Ac magis Singularium qua in hoc consiliorum D. Marci
Antonii Natta Iurisconsulti praestantissimi
volumine Quarto continentur.*

ABSOLVERE potest Episcopus à periculo docto de lrsione. conf. 678. nu. 14. fol. 15
Accusatus de crimine sit infamis infamia facti, nisi doceat de absolutiōe, quod fortius procedit in inquisito, & quare. conf. 666. nu. 4. 22
Actio non oritur ex contractu non obseruato, nec est locus moræ purgationi, nisi infra modicum tempus purgetur. conf. 673. num. 16
Actio cuiusmodi quando competat. conf. 674. nu. 15
Actus geminatio & multiplicatio ostendit magis deliberatam voluntatem, & sapienter actui inualido tribuit robur. conf. 661. nume. 15
Actus omnis debet denominari a causa proxima & immediata, non autem mediata & remota. conf. 681. num. 8
Adherentes, & considerati omnimoda gaudent libertate, & paria cum eis inita tempore & in actu submissionis sunt eis inuolabiliter seruanda. conf. 649. nu. 20
Adiacentia praesumitur esse de iurisdictione illius ciuitatis, cuius territorio magis adherent. conf. 672. nu. 17
Aestimata praedia ubi dantur in dotem, & conuenitur, quodd aestimatio uel res praesentitur, tunc est in electione viri, utrum uelit restituere. conf. 650. nu. 4
Aestimata praedia viro in dotem dari possunt duplici respectu. conf. 650. num. 1
Aestimatio regulariter & in dubio, ubi praedia sunt viro per uxorem tradita aestimata, facit emptionem adeo quodd desinunt esse dotalia, & alienari possunt per virum uxore inuita. conf. 650. num. 2
Affirmare illud, de quo quis non est certus, an sit verum nec ne, ubi reperitur positum non esse verum, praesumitur dolose assertum. conf. 649. nu. 2
Alienatio feudi ubi est permessa, censetur etiam permessa successio ab intestato, & in ea includitur heredis institutio. conf. 683. nu. 14
Alienatio rei prohibetur alienari ubi sit consentientibus omnibus de familia, aum substat etiam quo ad nascituros. conf. 675. num. 23
Alimenta iure sanguinis ex officio iudicis debita non exhibetur his, qui habent aliunde, unde se alant. conf. 644. nu. 8
Alimentis, ubi legata sunt pro se & liberis alicui, non potest pater etiam expresse in filiorum praedictum renunciare, & ita legatum repudiare. conf. 660. nu. 3
Amicitia non repellit testem a testimonio, & quum sit iustus, non praesumitur quod amicus uoluerit amico dare malum consilium. conf. 668. nu. 9
Antiquitas plura admittit, quae alias nam admitterentur. conf. 669. num. 5
Appellans ab interlocutoria, licet debeat causam sui grauaminis nominatim exprimere, sufficit tamen si specialiter exprimat referendo se ad acta in qua parte actorum grauamen continetur. conf. 651. nu. 5
Argumentum à fieri confectis attenditur. conf. 684. nu. 7
Argumentum ab emphyteosi ad feudum quando, & quomodo procedat. conf. 679. nctm. 15
Arma deferens extra solitum praesumitur habere malum animum & de bello & rixa cogitare. conf. 665. num. 3
Assensus regis praestitus super obligatione feudalium non trahitur ad ciuitatem ubi titulum dignitatis, nisi expresse actum fuerit. conf. 686. nu. 2
Augmentum intrinsecum uenit in simplici dispositione. conf. 659. nu. 7
Auctoritas iudicis in contrariis ueniens multum operatur. conf. 673. nu. 3

B

Banniti nostri temporis cum publicatione bonorum & equiparantur deportatis. conf. 666. num. 14

Bannitus & deportatus in quibus differant, & in quibus conueniant. conf. 669. num. 17
Baronia. Femina extante masculo etiam in remotiori gradu in baronia non succedit ad instar feudalium bonorum. conf. 676. nume. 39
Baronia & maioratus feudis regalibus aequiparatur, ut sub. nu. 35. & 36. conf. 676
Bar. & Bal. sunt duo luminaria magna iuris ciuiliis, Io. And. Luminare maius iuris canonici. conf. 682. nu. 28
Beneficium Principis praesumitur reale, & quando transiit in contractum, non potest reuocari. conf. 649. nu. 19
Beneficium principis concessum personae, quae non moritur, quum sit perpetuum, est reale. conf. 649. nu. 18
Beneficium non fit mercede, sed ex beneuolentia datur. conf. 683. nu. 5
Bona feudalia an ueniant in generali dispositione. conf. 683. numero. 11

C

Captura debitoris suspecti pro debito partim uero & partim falso, tanquam habens in plurimis instar primi decreti, est in totum nulla. conf. 646. nume. 5
Captura debitoris qui non fecit eius conditionem deteriore de tempore capture respectu bonorum, sed dolose versatus est in negotio sibi demandato, an teneat. conf. 646. nu. 1. & 3
Citatus etiam simpliciter intelligitur esse defensor necessarius, & eius persona censetur approbata ad contradicendum. conf. 656. nu. 1
Ciuitates non possunt habere studia generalia cum suis privilegiis & indulgentiis, nisi ex concessione Papae, aut Imperatoris vel alterius Domini habentis iura imperialia. conf. 657. numero. 1
Clausula saluo iure posita in instrumento facto inter populosus per diuisione territoriorum, importat, ne dicatur derogatum iuri ad superiores ratione iurisdictionis spectanti. conf. 672. num. 44
Clausula saluo iure cuiusque tertii complectitur ius, quod qui habet in possessorio & petitorio, attento quod possessio est in iure consistit. conf. 653. num. 5
Clausula motu proprio & ex certa scientia in privilegiis posita quid operetur. conf. 647. nu. 16
Clausula derogatoria in indiuiduo potest per principem apponi ad ualiditatem sui privilegii. conf. 674. nu. 12
Clausula supplet omnes defectus supplet omnes iuris positui solemnitates. conf. 647. nume. 16
Clausula ex certa scientia, potestatis plenitudine, & motu proprio tollunt vitium ambitionis & obreptionis, & praesumptum iuris errorem, faciuntque quod privilegium sit fauorabile & extendendum. conf. 652. num. 8
Clausula motus proprii operatur, ut princeps uideatur motus ex legitimis causis. ibidem nume. 4
Clausula derogatoria generalis omnibus in contrarium facientibus, etiam si de eius oporteret specialem fieri mentionem, non obstantibus num sufficit, perinde ac si de omnibus specialis mentione facta fuisset. conf. 657. nu. 18
Clausula, accedente episcopi consensu expresso, uerificatur per episcopi solam subscriptionem. conf. 652. num. 1
Clausula ad habendum tenendum & prout placuerit disponendum cum reservatione aliquorum qui importet. conf. 644. nam. 5
Clausula generalis, quae subiicitur, non trahitur ad ea, de quibus contrahentes specialem fecerunt mentionem. conf. 678. numero. 35
Clausula quouis modo & quocunque titulo ualeat dispoñere in contractu feudali apposta comprehendit causam intestati. conf. 683. nu. 10

† 3 Clau.

Index.

Clausula quoque hæredes, & habentes causam ab eis, & qui
 bus dederint equiparantur, & operantur, ut nedum sœmine
 sœd etiam hæredes extranei intelligantur vocati, & data pote-
 stas alienandi consil. 683. num. 9. 49
 Collecta a villa & municipio potest imponi pro suis necessitati-
 bus licet forensibus non indicatur. consil. 673. nu. 4. 32
 Collectarum impositio & exactio in loco, denotat illum locum esse
 de territorio eius, qui onera imponit & exigit. consil. 672. nu-
 mero. 5. 29
 Collectas non soluens cæteris soluentibus, constituitur in quasi pos-
 sessione onera nõ soluendi, & quare. consil. 649. nu. 3. 7
 Collegia fieri non possunt inconsulto Principe alias sunt illicita.
 consil. 665. nu. 8. 21
 Collegium notariorum an possit statuere, quod nemo recipiat in-
 strumenta, qui non sit de eorum nu. consil. 671. nu. 50. 32
 Compensatio quid sit, & an compensationis exceptionem oppo-
 nens fateatur utrique debitum. consil. 684. nu. 2. 50
 Concessio ubi dubitatur an sit realis uel personalis, recurritur ad
 obseruationem subsistentiam, quia si fuerit seruata & possessa ut
 realis præsumitur realis. consil. 661. num. 2. 8
 Concessio generalis etiam cum libera ad illicita non extenditur.
 consil. 655. nu. 5. 12
 Condemnatio unius etiam in criminibus connexis, & multum co-
 iunctis sicut est adulterium inter virum & mulierem, non ope-
 ratur alterius condemnationem. consil. 668. nu. 7. 24
 Condemnatio de homicidio, si per statutum non potest cancella-
 ri de banno, tale statum non trahitur ad condemnatum de
 mandato homicidii. consil. 681. nu. 4. 47
 Conditio mere voluntaria non extenduntur ad similem casum
 & quare. consil. 676. nu. 25. 39
 Conditio ubi est minime implenda in ipsa re uel circa ipsam re,
 de qua sit dispositio, non scinditur, sed in totum est implenda
 secus si veniat implenda in ipso uel circa ipsum, de quo dispo-
 nitur. consil. 667. nu. 11. 23
 Conditio respiciens personam eorum, cui sit substitutio, non po-
 test scindi neque diuidi. consil. 667. num. 14. 23
 Conditio etiam tacita impedit natiuitatem actionis sicut expres-
 sa. consil. 678. nu. 10. 42
 Conditionale quid ubi deducitur in iudicio, debet conditio li-
 quidari, & impleta sit, etiam quod conditio sit tacita, quia im-
 pedit actionis natiuitatem sicut expressa. consil. 676. nu. 7. 38
 Conditiones mere voluntarie non extenduntur etiam ad similem
 casum, sed debet impleri in forma specifica. consil. 678. nu. 17. 42
 Confessio iudicialis per partem acceptata est irrevocabilis, quia
 transit in contractum, quod tanto magis procedit si fuerit ge-
 minata. consil. 683. nu. 3. 49
 Confessio uerifamilis etiam facta inter personas suspectas, ut in-
 ter virum & uxorem, patrem & filium & similes, inter quas es-
 set prohibita multum attenditur. consil. 684. nu. 8. 49
 Confessio superat omne genus probationis. ibid. nu. 9. 49
 Confirmatio superioris ex certa scientia actum nullum conualidat,
 & qui confirmat, dicitur de nouo dare. consil. 647. num. 15. 5
 Confirmatio cõfessionis facta non in forma cõfessionis sed ex certe sci-
 entia & de potestate plenitudine operatur, ut si concessio esset
 nulla, tunc robur haberet, & ualideretur. consil. 669. nu. 2. 25
 Confirmatio dicitur facta ex certa scientia, quando tenorem con-
 cessionis habet insertum. consil. 647. nu. 13. 5
 Constatu bonorum nunquid & qñ inuestito de mere & mixto
 imperio sit permittitur, ibi & per totum. consil. 659. nu. 1. 15
 Constitutio bonorum duplex ordinaria & extraordinaria. ibid. nu. 2. 15
 Constitens aliquid simpliciter, intelligitur fateri totum. consil. 684.
 num. 3. 50
 Consensus expressus in bulla Pontificis requisitus probatur per
 solam subscriptionem illius, qui consensum debet expressim
 accommodare. consil. 652. num. 3. & 5. 10
 Consensus prælati & capituli in aliquo actu faciendo potest sepa-
 ratim interuenire, & ualeat actus etiam simulaneo ipsorum cõ-
 sensu non interueniente. consil. 651. num. 1. 9
 Consensus ubi ad validitatem actus requiritur, sufficiens interue-
 niat & interuallo, auctoritas uero debet in ipso actu interue-
 nire. ibid. num. 2. 9
 Contententis in iudicialibus tacite in aliquo actu, uel quo ad ali-
 quos actus, non dicitur in aliis consentire, quin eis possit con-
 tradicere. consil. 653. num. 9. 10
 Contententis actui non dicitur etiã præfens, accedente protestatio-
 ne, etiam quod alias ipsi præiudicaretur. consil. 673. nu. 7. 32
 Consilium Alcia, Cagno, & Bos. in circa modum reuocandi scientia
 criminis lætæ maiestatis reprobatur. consil. 668. nu. 13. 24
 Conspiratio etiam facta ad licitum finem operatur, ut conspira-
 tor a testimonio repellatur. consil. 665. nu. 13. 21

Constitutio loquens de priuilegiis, intelligitur de priuilegiis in
 finibus meri priuilegii consentientibus, non de remuneratoriis,
 quia transeunt in contractum. consil. 674. nu. 6. 34
 Consuetudo est stricti iuris & non extenditur ultra casus expres-
 sos, & quantum habet de actu tantum habet de potentia. con-
 sil. 675. nu. 19. 36
 Consuetudo etiam immemorialis, per quam uetigal pro rebus
 sui usus causa conductis soluitur, est irrationabilis & praua, &
 non tenet. consil. 655. nu. 2. 11
 Contractus potest fieri in actu ultimæ uoluntatis, in contra-
 ctus ultimæ uoluntatis in contractu. consil. 645. num. 12. 9
 Contractus innominatus integre tollitur sola penitentia. consil.
 657. nu. 9. 14
 Contractus non recipiunt interpretationem ampliatiuam sed re-
 strictiuam, etiam si sine expressa promissione stare non possent. consil.
 678. num. 22. 42
 Contractus usurarius & ille in quo constat quem non dedisse pe-
 cuniam pro tot sachi frumenti sibi dandi tempore uel collectio-
 nis, quo uerifamiliter erit uiliori precio, & ex nunc fuerit tunc
 dandum frumentum minus appretiatum quam ualeret tempo-
 re contractus. consil. 570. nu. 4. 25
 Contractus feudalis, uel quod feudo assimilatur nunquid fructus
 regalium comprehendat etiam si expressa non fuerint ue-
 stigalia & regalia. consil. 661. nu. 24. 18
 Contractus non recipiunt interpretationem ampliatiuam sed ar-
 statiuam etiam si sine ea promissione stare non possent, & quic-
 quid est omisum in contractibus censetur omisum. consil. 676.
 num. 32. 39
 Contractus sunt stricti iuris, & suosterminos non excedunt. con-
 sil. 678. num. 16. 43
 Contractus principalis ubi annullatur, omnes clausulæ accessio-
 rie, in eo contentæ pariter corrumpunt. consil. 676. nu. 40. 39
 Contractus innominati regulantur secundum naturam contra-
 ctu nominatorum, quibus magis assimilantur. consil. 676. nu-
 mero. 37. 39
 Contractus usurarius esse præsumitur, ubi pacta in eo inserta ten-
 dunt omni ad fauorem creditoris, & onus debitoris spectant.
 consil. 670. 10. 27
 Contrahentium mens quod sit inspicienda quomodo intelliga-
 tur. consil. 678. nu. 32. 43
 Contrahentium mens prædominatur, & attendenda in contracti-
 bus, ubi de ipsa appareat. consil. 678. nu. 3. 41
 Correctoria iuris antiqui non recipiunt interpretationem exten-
 siuam etiam ex identitate rationis. consil. 682. nu. 22. 48
 Creditor nulla interueniente mora debitoris data eidem dilato-
 ne ad soluendum, aliquid interim percipiens censetur usura-
 rius. consil. 670. num. 3. 27
 Custodia non solum probat possessionem mobilium sed etiam im-
 mobilium. consil. 652. nu. 21. 29
 Custodum appositio denotat dominium & iurisdictionem, & tene-
 tur domini castrosum custodes deputare omni tempore, ne dā-
 na aliquo tempore fiant. consil. 672. nu. 10. 29

Datio in solutum, ubi unque res datur in solutum loco pre-
 tii, obtinet uicē emptionis. consil. 650. nu. 3. 8
 Datio in solutum uices emptionis obtinet. consil. 644. nu. 2. 2
 Debitor ut tanquam suspectus & fugitiuus capi possit, debet con-
 stare iudici, quod tempore contractus erat idoneus, & soluendo,
 & inde eius in deterius mutauerit conditionem. consil. 646.
 num. 4. 4
 Debitor, si capiatur ut suspectus ultra summam debitam, potest
 in totum impugnare capturam tanquam nullam. consil. 646.
 num. 5. 4
 Decima, ubi debetur alicui ex priuilegio Pontificis, est de anti-
 qua moneta soluenda non de noua nisi secundum æstimationem
 antiquæ. consil. 664. nu. 5. 10
 Decretum disponens, quod ipso iure intelligatur renunciatum ap-
 pellationi, & sententia executioni mandetur, ubi non fuerit
 præstita fideiussio, intelligatur adhuc quando fuisse fideiussio
 requisita & non præstita. consil. 685. num. 6. 51
 Decretum requirens, quod appellans teneatur satidare, & iurare
 de malitia & calumnia debet intelligi, si pars appellata id pe-
 tuerit. consil. 685. nu. 1. & nu. 5. 51
 Decretum iudicis interpositum ex causa partim uera, & partim
 falsa, uti indiuiduum quid in totum uiciatur. consil. 646. nu-
 mero. 6. 4
 Decretum & auctoritas iudicis in contractibus ueniens multum
 operatur. consil. 673. nu. 3. 32

Deurionce

Index.

- Decuriones & prælati licet nequeant donare res populi & ecclesie tamen possunt remunerare. conf. 674. nu. 17 35
- Deportationis poena ubicunque imponitur a lege ibi bannum debet imponi cum publicatione bonorum. conf. 666. nu. 16 22
- Deportatis & bannitis in quibus differant, & in quibus conueniant. conf. 666. nu. 17 22
- Derogatio generalis non tollit pacta uel statuta confirmatione uel sententia roborata. conf. 669. nu. 14 26
- Derogatio generalis non trahitur ad iura Ducum & Marchionum. conf. 686. nu. 5 51
- Descendentium appellatione veniunt masculi, & feminae, nisi materia aliud patiat, ut in successione feudi, primogenituræ, maioratus, & dignitatis. conf. 676. nu. 9 38
- Descendentium appellatione veniunt omnes in infinitum. conf. 678. nu. 1 41
- Dictio, in qua dicitur respicit futurum euentum, inducit conditionem. conf. 661. nu. 27 18
- Dictio aliquid etiam in modico verificatur. conf. 658. nu. 8 14
- Dictio in eum accusatio respiciens incertum futurum euentum denotat conditionem. conf. 662. nu. 4 19
- Dictio nomen exponitur pro familia. conf. 675. nu. 3 35
- Dictio ex, & dictio propter an denotent causam proximam uel remotam. conf. 681. nu. 3 47
- Dictio quicquid sumitur ex vniuerso, & ab ea nihil excipitur, & est præcisè vniuersalis. conf. 683. nu. 4 49
- Dictio aut est disunctiua tam sensum quam verba disiungens. conf. 675. nu. 26 37
- Dictio perpetuum in dispositione usufructus facta municipio, ciuitati, uel ecclesie non trahitur ultra 30. annos. conf. 672. numero. 31 30
- Dictio quilibet est vniuersalis distributiua, & in quo differat à ditione omnis. conf. 675. nu. 27 37
- Dictio taxatiua omnia alia excludit præter expressa. conf. 679. nu. 8 44
- Dictio multa uerificatur in duobus uel tribus. conf. 669. numero. 12 26
- Dictio seu est disunctiua sicut dictio aut. conf. 650. nu. 6 2
- Dictio mea appposita in vniuersali dispositione non restringit vniuersalem dispositionem. conf. 675. nu. 30 37
- Dictio alius est respectiua similitudinis, & quando est appposita signo vniuersali implicat maiora expressis. conf. 683. nu. 13 50
- Dictiones taxatiue in substitutionibus non restringunt, si de contraria voluntate disponentis appareat, nec excludunt casus similes. conf. 675. nu. 13 36
- Differentia adueniens generi speciem constituit. conf. 686. numero. 8 51
- Dignitatis appellatione non uenit dignitas episcopatus. conf. 686. numero. 3 51
- Dispositio vniuersalis comprehendit etiam venalia. conf. 683. numero. 15 50
- Dispositio in extremo etiam tollitur sublato medio per quod ad extremum peruenitur. conf. 678. nu. 19 42
- Dispositio l. si ego. §. i. ff. de ius. do. an procedat in casu, de quo agitur. conf. 677. nu. 13 41
- Dispositio concepta sub duabus conditionibus una tantum verificata non tenet. conf. 678. nu. 12 42
- Dispositio auct. ex causa. C. de libe. præter. habet etiam locum in posthumo. conf. 660. nu. 6 16
- Dispositio hominis & dispositio legis ubi concurrunt fortius operantur. conf. 688. nu. 11 53
- Dispositio conditionalis cessat non impleri conditione. conf. 676. nu. 6 38
- Dispositio de casibus simplicibus in institutionibus comprehendit casum mixtum, secus in substitutionibus. conf. 667. numero. 8 23
- Dispositio pænalis de casu ad casum non extenditur. conf. 678. nu. 38 43
- Dispositio auct. præterea. C. unde uir & uxor ut habeat locum, non solum debet probari matrimonium, sed necessario etiam quod fuerit sine dote, alias probatione deficiente in uno requisitorum cessat dispositio. conf. 648. nu. 1. & 2. 8
- Dispositio. l. tale pactum. §. fin. ff. de pac. habet etiam locum in contractibus. conf. 676. nu. 14 38
- Dispositio vniuersalis comprehendit futura augmenta, & accessiones. conf. 656. nu. 6 16
- Dispensationes uti odiosæ non extenduntur ad alium casum, quàm expressum etiam si maior ubi sit dispensandi ratio. conf. 674. nu. 5 34
- Dispositioni, l. hoc edictali. C. de secun. nup. non derogat inferior a supremo principe. conf. 661. nu. 5 17
- Dispositum ubi est conceptum sub duplici conditione, una non impleri effectum non consequitur. conf. 676. nu. 19 39
- Distingere quid sit. conf. 682. nu. 26 49
- Diueritas nominis diuerstatem rei designat non probata identitate. conf. 672. nu. 37 30
- Diuisio facta iam tanto tempore lapso cuius memoria non extat, probat etiam inter diuerfas personas. conf. 672. nu. 24 29
- Dolus quanto est callidior & potentior, tanto est punibilior. conf. 670. nu. 12 27
- Dominii retranslatio ut fiat, quæ requiratur. conf. 650. nu. 10 9
- Dominio ubi ex contractu est translatum, non tollitur per simplicem prædiorum diuisionem nomine alterius factam, quia nulla uoluntate non amittitur, sed requiritur actus retrosimilis, & retroraditio. conf. 650. nu. 10 38
- Dominus directus nunquid possit alienare uasallum ibi remissiuè. conf. 686. nu. 13 51
- Donatio causa mortis per traditionem, & usufructus reservatio nem non impeditur, quia reuocari possit. conf. 645. nu. 8 4
- Donatio causa mortis facta alicui, etiam quod interuenisset fipolatio, est per penitentiam reuocabilis. conf. 677. nu. 8 40
- Donatio causa mortis participat & de contractu, & de ultima uoluntate. conf. 676. nu. 36 40
- Donatio sub conditione facta ea non uerificata corruit. conf. 678. nu. 5 42
- Donatio post mortem donantis collata sit caduca & nulla donatario præcedente, & ubi sit sub duplici conditione, altera non impleri deficit donatio. conf. 676. nu. 16. & 19 39
- Donatio facta absenti & ignoranti nomine pro eo acceptante & recipiente non conualidatur nisi ratificatione subsequuta. conf. 645. nu. 10 4
- Donatio remuneratoria non est proprie donatio, & in ea non requiritur insinuatio, & præcedit inter uirum & uxorem, & leges de donatione loquætes de ipsa non intelliguntur loqui. conf. 674. nu. 10 34
- Donatio. Ad iudicandū an sit donatio inter uiuos uel causa mortis, (quando sumus in dubio) recurritur ad numerum testium adhibitorum. conf. 645. nu. 4 3
- Donatio remuneratoria, uel ab remunerabilia merita facta est irreuocabilis. conf. 674. nu. 8 34
- Donatio remuneratoria etiam subdito facta non potest reuocari. conf. 674. nu. 7 34
- Donatio ubi de fundo est facta alicui, cum pacto quod post certum tempus fundus sit ecclesie, an illud pactum per donatorem possit remitti. conf. 677. nu. 1.3. & 5 40
- Donatio ideo dicitur irreuocabilis, quia recipiens dicitur rem donatam habere ex causa onerosa non lucratiua. conf. 669. numero. 8 25
- Donationis appellatione non continetur donatio causa mortis. conf. 645. nu. 2 3
- Dos est quoddam ius uniuersale & incorporale distans, a corporibus estimatis sub dote comprehensis, & in uniuersalibus precium succedit loco rei. conf. 650. nu. 7 8
- Dos in prædiis estimatis ubi constitit, & uir promissit dotem restituere, tunc uenit precium restituendum, quia uera dos est in precio. conf. 650. nu. 5 8
- Dotis constitutio de necessitate & forma substantiali non requirit scripturam, sed conuenit interponi ad faciliorem probationem. conf. 648. nu. 9 9
- Duces respectu subditorum habent iurisdictionem & directum dominium in toto territorio, & respectu inuicentis eos de ducatu habent tantum dominium utile. conf. 661. nu. 19 18
- Duces Marchiones & Comites inferiores supremo principe nunquid possint committere causam cognoscendam summarie & de plano, uti clausula non obstante ad famam restituere, & spurium instituere. conf. 661. nu. 4. & uide sub numero. 12 17
- Dux, Marchio & Comes præfecto prætorio adæquantur, & nunquid possint statuere contra ius commune. & exercere referuata supremo principi in signum singularis potestatis. conf. 661. nu. 3. uide in numero. 7 17
- E** Mens frumentum nouum sibi dandum tempore recollectio nis non adiecto ex quo prædio, & precium numerauit, in pluri quo tunc ualebit usuram committit. Secus si dictum fuerit ex tali prædio & quare. conf. 670. nu. 1 27
- Emens frumentum tempore messium, soluto precio uenditori, ita quod frumentum metiator sibi tempore pascatis, usuram contrahit. conf. 670. nu. 7 27

Index.

Emphyteosis concessa pro se & filiis non transit ad feminas, con-
 sil. 676. nu. 3. 1. 39
 Enactiua uerba in excedentibus memoriam hominis probant
 plenè, etiam in præiudicium tertii, quamuis contineat factum
 alienum, consil. 660. nu. 1. 25
 Episcopus succedens in episcopatu vtrum teneatur inuestire de
 bonis feudalibus subiectis episcopatu cum, qui ab habente li-
 centiam testandi de dictis bonis à præcedente episcopo fuit
 hæres institutus, dato quod testator decesserit mortuo iam co-
 cedente licentiam, & tamen eo uiuente fuerit testatus, an ve-
 ro dicta bona dantur in episcopatum deuoluta propter lineã
 suam, consil. 647. nu. 3. & 6. 5
 Episcopus successor vtrum possit gratiam per antecessorem fa-
 ctam reuocare, consil. 647. num. 8. 5
 Error in facto proprio tolleratur, ubi tractatur de damno vitan-
 do, consil. 650. nu. 11. 9
 Error potest allegari eo ipso, quod apparet rem aliter se habere
 ubi tractatur de damno uitando, etiam si allegetur error in fa-
 cto proprio, consil. 674. nu. 13. 35
 Euentus dubius, quod, quis ex dubio euentu non dicatur usuram
 contraxisse, qualiter considerandus, consil. 670. num. 8. 23
 Euictionis actio quando competat, consil. 674. nu. 15. 35
 Exceptiones dilatorie debent opponi in initio latis, alias per pro-
 cessum ad ulteriora uidetur renunciatum, consil. 685. nume-
 ro. 8. 44
 Exclusio unius alterius est inclusio consil. 674. num. 1. 34
 Exclusus femel ab alio etiam illo mortuo persequatur exclusus.
 consil. 676. nu. 34. 39
 Exemplum non creditur, quando potest produci originale & non
 producit, consil. 656. nume. 10. 22
 Exemplum licet non constante de originali non probet regula-
 riter, tamen probat contra partem, quæ illud producit, consil.
 672. nume. 29. & 32. 30
 Exemplum licet regulariter non probet tamen propter tempo-
 ris antiquitatem ubi est antiquum, plenam facit fidem, consil.
 669. nu. 6. 25
 Exemplum exempli depositum in archiuo publico non probat
 contra non subditum consil. 672. nu. 35. 30
 Exemptio in fauorem ecclesiarum inducta non completitur in
 ecclesia delinquentes, consil. 643. nume. 3. 1
 Expressum aliquid esse dicitur tribus modis, consil. 661. nume-
 ro 23. 18
 Exprenum illud dicitur, quod tacitè inest, & ex verbis necessario
 trahitur in consequentiam, consil. 642. nu. 4. & 7. 10

F

Falsos testes producens ubi condemnaretur de falso, hoc non
 præiudicat testibus nec contra, consil. 668. nu. 5. 24
 Fama in excedentibus metam centum annorum. plenè probat.
 consil. 672. nume. 15. 29
 Familia non per feminas sed per masculos conseruatur, consil.
 676. nu. 42. 40
 Familiarum dignitas & honestas per diuitias conseruatur, consil.
 675. nu. 11. 36
 Feris renunciatis tacitè in uno actu, poterit in alio opponere, co-
 sil. 653. nu. 10. 11
 Feuda non percipiuntur iure hereditario, sed quodam proprio iu-
 re feudorum, adeo quod in ipsis secundum portiones hæredi-
 tarias sed uiriliter succeditur, etiam si non deferatur nisi illis,
 qui sint hæredes, consil. 682. nu. 17. 48
 Feuda tot esse dicuntur, quot successores, consil. 679. nu. 15. 45
 Feudalia bona an ueniant in generali dispositione, consil. 683. nu-
 me. 12 & 17. 50
 Feudalis successionis natura in agnatis hereditariam qualitem
 regulariter non requirit, secus si feudum sit receptum, pro
 se & heredibus, & sic ex pacto & prouidentia, consil. 682. nu-
 mero. 1. 47
 Feudalis contractus, uel quod feudo assimilatur nunquid fructus
 regaliū comprehendat, etiam si expressa non fuerint uestigi-
 alia & regalia, consil. 651. nume. 24. 18
 Feudatarius habens facultatem disponendi de feudo de illo po-
 test disponere in feminam agnatam, secus in cognatam, consil.
 676. num. 12. 38
 Feudi antiqui cõcessi pro se & heredibus successio transit ad quos-
 cunque agnatos (modo fiat hæredes) descendentes a primo sit
 pite agnationis communi, & vocatur feudum ex pacto & pro-
 uidentia, consil. 680. nume. 4. 46
 Feudi ius non concernit hereditatem distributiue, sed solam qua-
 litatem hæredis denominatiue, quum qualitas hereditaria to-

lam personam successoris & non feudum respiciat, consil. 682.
 nume. 18. 48
 Feudi hereditarii & ex pacto, & prouidentia sunt species, per to-
 tum, consil. 680. nu. 2. 46
 Feudi alienatio ubi est permissa, censetur etiam permissa succes-
 sio ab intestato, & in ea includitur hæredis institutio, consil.
 683. nu. 14. 50
 Feudi natura non est, ut omnis possessio & directum dominium
 transferatur, sed tantum naturalis, & uile, consil. 683. nume-
 ro. 8. 49
 Feudi natura est, ut gratis concedatur amore & honore domini,
 non ut ematur, & in feudo empto uenit femina magis ex natu-
 ra contractus quam ex natura feudi, consil. 683. nume. 4. 49. &
 num. 6. ubi dicitur improprie feudum. ibid.
 Feudo, ubi concessum est pro se & heredibus, nepos simul cu pa-
 tro non succedit, præsertim si pater eius, si uiueret, non con-
 curreret cum eo in acquirenda hereditate, consil. 682. nume-
 ro 16. 48
 Feudo quæsto pro se, & filiis non potest pater in filiorum præiu-
 diciū renunciare, idem diuidendo bona per fideicommissum
 illis debita ex persona ipsius grauati, consil. 650. nu. 4. 16
 Feudorum natura, ubi super ea non est prouisum per iura feuda-
 lia, regulatur secundum ius commune, consil. 679. num. 27. 45
 Feudum. In feudi successione quando & quomodo admittatur
 femina cum masculis tam in pactis quam ex natura feudi, co-
 sil. 679. nu. 22. 45
 Feudum natura non disponitur, sed ex conuentione legem trans-
 missionis assumit, consil. 682. nume. 6. 47
 Feudum, in successione feudi suscepti pro se & heredibus non ad-
 mittitur quis, nisi & in uniuersa hereditate succedat, consil.
 680. nu. 1. 46
 Feudum simplex a feudo ducatus & Marchionatus in quibus dif-
 ferat, consil. 686. nu. 6. 51
 Feudum non proximiori primi authoris, sed proximiori ultimi va-
 falli deferitur hereditas, consil. 682. nu. 10. 48
 Feudum hereditarium deferitur agnatis, quibus ab intestato de-
 fertur hereditas, exclusis illis agnatis etiam iu pari gradu exi-
 stentibus, quibus non esset delata, consil. 683. num. 1. 49
 Feudum licet sit contractus nominatus, & sine culpa uafalli eius
 concessio non possit reuocari, tamen secus est, quando præca-
 rio est concessum, consil. 657. nu. 14. 14
 Feudum receptum pro se & heredibus non differat a feudo ex
 pacto & prouidentia, consil. 680. nu. 5. 46
 Feudum concessum pro se & heredibus, quibuscunque transit ex
 pacto & prouidentia recipientis etiam ad hæredes extraneos.
 ibid. nume. 6. 46
 Feudum. In successione feudi attenditur proximitas ultimi va-
 falli defuncti non autem primi acquirentis, siue sit receptum
 pro se & descendentibus, siue pro se & heredibus, consil. 679.
 nu. 12. 44
 Feudum receptum pro se & liberis, & pro se & heredibus sub qua
 diuisione feudi accommodetur, & an habeat propriam naturã
 feudi uel impropriam, consil. 681. nu. 1. 46
 Feudum pro se & heredibus an sit ex pacto & prouidentia contra
 heritium receptum an ex successione, ibid. nu. 2. & 6. 47
 Feudum. Potest quis rem propriam scienter recognoscere in feu-
 dum, & tunc illa res efficitur feudalitatis, consil. 669. num. 10. 26
 Feudum non dicitur hereditarium ex eo, quod aliquid qualita-
 tis hereditariæ in ipso sit, sed ex qualitate hæredis, quæ debet
 esse in successore, consil. 682. nu. 19. 48
 Feudum pro se & quibuscunque heredibus dicitur absolute hæ-
 reditarium secus si fuerit concessum simpliciter pro se & hæ-
 redibus, & quare, consil. 682. nu. 23. 48
 Feudum ubi ex constitutione regni disponitur, quod maior præ-
 feratur minori & masculus feminae, semper deferatur masculo
 etiam in dispari gradu existenti, & minori natu exclusa femi-
 na, consil. 676. num. 38. 39
 Feudum ubi est receptum pro se & heredibus vi pacti & inuestitu-
 ra, non acquiritur descendentibus nisi heredibus, etiam si di-
 ctum fuerit pro se & heredibus suis masculis, consil. 679. nu. 1.
 & nu. 3. seruata gradum prærogatiua, ut nu. 10. 44
 Feudum nouum acquirens præsertim titulo non gratuito potest
 vni tantum ex filiis assignare, etiam quod sit inuicitus pro se
 & descendentibus suis masculis, consil. 644. nu. 1. 2
 Feudum concessum pro se & heredibus, licet non proueniat nisi
 ad descendentes, tamen secus ubi dictum esset pro se & omni-
 bus heredibus.
 Feudum acquisitum a patre non facta mentione successorum di-
 citur hereditarium & feudum nouum, & in eo agnati non suc-
 cedunt, consil. 680. nu. 3. 46

Feudum

Index.

Feudum habens originem a feminis & datum ad certum serui-
tium, est transitorium ad feminas, & dicitur maternum seu fe-
minicum. conf. 679. nu. 4. fol. 61. & num. 21 45
Feudum quando deferitur descendantibus ut descendantibus, &
non ut heredibus, ueniunt descendentes gradatim & subordi-
nate, habito respectu ad illum, qui ultimo loco feudum habuit
conf. 679. nu. 7. & 11. 44
Feudum uenit in petitione & diuisione hereditatis tanquam ei
annexum, & pro eo competit remedium. l. fin. C. de edic. diu.
conf. 679. nu. 17 45
Feudum hereditarium an sicut in filio transeat in agnato etiā qd
agnatus non sit heres, uel non possit esse heres. conf. 679.
num. 18. 45
Fideicommissa sunt odiosa ideo restringenda. conf. 678. nu. 27 43
Fideicommissaria hereditas ubi filio per alium filium est restitu-
da, eidem restituendum est feudum simul cum hereditate. co-
fil. 679. nu. 25 45
Fideicommissarius non obseruans præcepta iusta, & non implens
testatoris uoluntatem amittit omne commodum sibi relictū.
conf. 675. nu. 15 36
Fideicommissarius non potest propria auctoritate bona subiecta
fideicommissi capere, sed illa debet capere de manu heredis.
conf. 653. num. 7 11
Fideicommissarius dicitur possidere uitiose, nisi licentiam ha-
buerit a testatore capiedi res fideicommissi. tacite uel expresse con-
fil. 653. nu. 8 11
Fideicommissarius utiles actiones passus neque actiue nisi hære-
ditate restituta ab herede non consequitur. conf. 653. nu. 12 11
Fideicommissum conditionale an & quando transmittatur ad hæ-
redes, uel in filio. conf. 688. nu. 1. & nn. 3. & 6. & per totū. 53
Fideicommissum an debeatur illi, qui conceptus & natus nō erat
tempore cedentis fideicommissi, uel existentis conditionis, &
an poterit alienata ante ipsius natiuitatem reuocare. conf. 675.
nu. 2. 6. & 8 36
Fideicommissam uniuersalem, uitiato testamen-
to ex causa præteri-
tionis conseruatur per auct. ex causa. C. de libe. præter. cōf. 660.
num. 5 16
Fideicommissum prohibens bona alienari & in casu contrauen-
tionis priuatis heredem ab hereditate, quod facere potest, &
illam transferens in proximiores de familia sub eadem condi-
tione. Videtur illos gradatim uocasse & ordine successiuo,
adeo quod proximior potest alienata reuocare. conf. 675. nu-
mero. 1 35
Fideiusor potest ex persona minoris principalis petere restituti-
onem in integrum aduersus creditorem, & minor tunc dicitur
defensor necessarius. conf. 658. nu. 6 14
Filia dotata per statutum exclusa a successione patris, non intelli-
gitur exclusa a successione fratris etiam in bonis paternis, in
quibus frater successisset. conf. 687. nu. 2. & nu. 4. & per totum,
amplia, ut nu. 8. 52
Filij positi in conditione an excludant substitutum, & quando
etiam ipsi dicantur substituti. conf. 688. num. 4 73
Filij appellatione licet ueniant masculi & femine, tamen secus
in materia feudali, quia tunc femine non comprehenduntur.
conf. 676. num. 10 38
Filij appellatione an ueniat nepos. conf. 678. num. 2 41
Filiorum appellatione comprehenditur etiam posthumus. conf.
660. num. 7 16
Filiorum appellatio in contractibus non comprehendit filiam,
secus in ultimis uoluntatibus. conf. 676. nu. 30 39
Filiorum appellatione in inuestituris principum ueniunt omnes
descendentes. conf. 659. nu. 10 16
Fines & iurisdicção probantur per custodum appositionem. conf.
672. num. 9 29
Fines possunt diuidi duplici respectu, respectu, scilicet diocesis &
iurisdictionis, & respectu prædiorum uicinorum, & diuisione unius
non præiudicat alteri. conf. 672. nu. 41. 30
Fines per instrumenta antiquissima, & liberos in archiuo publico
bene custoditos antiquos probantur. conf. 672. numero. 16.
& 27 29
Fines antiqui ex redditu præceptione, exercitio iurisdictionum
exactioneq; nauigiorum & uectigalium probantur finiumq;
possessio. conf. 672. nu. 3. 28
Fines triginta annorum spatio præscribuntur, & conf. 672. nu. 23
& 25. 29
Fines æterni sunt montes & flumina conualium, quibus territo-
ria distinguuntur, & in his semel uerum semper præsumitur
uerum, secus ueritas ab creata, quia potest homine mutari. con-
fil. 672. nu. 11 29
Fines antiqui ubi sunt probandi, admittitur probatio imperfecta

per argumenta & adiuuacula. conf. 672. num. 15. 40. fallit ut
nu. 62 31
Finium quæstio ubi uertitur iura proprietatis & possessionis in-
spiciuntur. conf. 673. nu. 2 32
Finium regundorum in iudicio de possessione prius, & inde de
proprietate quærendum est, & post termini figendi, & in eo ob-
tinet, qui melius probat. conf. 672. nu. 1. & 28 28 & 30
Femina semel exclusa a masculino an semper censetur exclusa.
conf. 687. nu. 4 52
Femina ab hereditate maiorum per statutum exclusa, non exclu-
ditur a successione eius qui d. hereditatem agnouit, & cui ipsa
succedere potest. conf. 682. nu. 12 48
Femina semel exclusa a successione feud. in perpetuum censetur
exclusa, in tantum quod nullo existente de descendentia uel a-
gnatione masculino etiam non admitteretur, quia habetur pro
mortua. conf. 676. nu. 33. & 35 39
Forensis an ligetur statuto ciuitatis. conf. 643. nu. 62
Forma contractus ad unguem est seruanda, & ubi aliquid pro
forma requiritur, non potest per æquipollens impleri. conf.
678. nu. 28 43
Frater sororem de proprio patrimonio dotare non tenetur. conf.
658. nu. 1. 14
Frater utrinque coniunctus præcedit in successione fratrem ab
uno tantum latere coniunctum. conf. 682. nu. 11 48
Fratri defuncto absque descendantibus succedunt fratres & sor-
ores superstites pro uirili sublata sexus differentia. conf. 687. nu-
mero 1 52
Fraus statuto fieri non præsumitur a forense & ciue nouello pro-
pter præsumptam statutorum ignorantiam. conf. 643. nu. 4. 1

G

GAbellæ illicitas fraudans non tenetur neque Deo neque
mundo. conf. 655. num. 7 12
Geminationis actus, & multiplicatio ostendit magis liberatum uo-
luntatem, & sepe actui inualido tribuit. conf. 661. nu. 15 17
Gestio negotiorum pupillarium debet esse cum titulo utellæ, &
non de facto. conf. 663. nu. 15 20
Gratia ubi est confirmata per superiorem ex certa scientia, non
potest per inferiorem concedentem reuocari. conf. 647. num.
13. & 14 5
Gratia re non integra non expirat morte concedentis, & quid re
adhuc integra. conf. 647. nu. 4 4
Gratia legatus æquiparatur, & ex ea ius acquiritur ignorant, &
solo uerbo perficitur etiam quod literis non lectus Papa mo-
riatur. conf. 647. nu. 5 4
Gratia morte concedentis non expirat, ubi superest gratia tan-
tummodo executio. conf. 647. nu. 7 6
Gratia, quæ gratis non datur, uel accipitur, gratia non est. 647.
num. 11 34

H

Hæredem habere dici non potest, qui adhuc uiuit. conf. 676
nu. 20. 30
Hæredis appellatio in feudalibus feminas non complectitur, li-
cet sit secus in successione allodialium. conf. 676. nu. 11 38
Hæredis appellatio in materia transitoria ad quocunque con-
tingitur etiam extraneus heres, nisi dictum effect de masculino, se-
cus in materia feudali. conf. 679. nu. 6 44
Hæreditaria qualitas in feudis est maioris potentie quam quali-
tas proximatis. conf. 682. nu. 14 48
Hæreditas non agnita an transmittatur ex consuetudine, ubi de
iure non possit transmitti. conf. 675. nu. 14. & 18. 36
Hæreditas filiorum per parentes non adita ad suos etiam hære-
des non transmittitur. conf. 656. nu. 4 12
Hæreditas primi acquirentis, ubi est agnita sicuti non hæreditas
defuncti sed patrimonium agnoscens, ita dicendum est in feu-
do. conf. 679. nu. 14. & 16 45
Hæres quis esse non dicitur, nisi testamentum sit adiectione con-
firmatum. conf. 676. nu. 23 39
Hæres ubi est prohibitus alienare per illa uerba heres meus, an
illius hæredis heres impune alienare possit. conf. 675. nu. 25. &
& quid ubi dictum est quilibet heres meus sub nu. 27 37
Hæres, quum uiuus heredem non habeat, non dicitur quis nisi
testamentum sit morte confirmatum, & adierit hereditatem.
conf. 678. nu. 13. & 15 42
Hæres grauatus restituere hereditatem, cogitur etiam simul
cum hereditate feudum restituere. conf. 682. nu. 15 48
Hæres non implens defuncti uoluntatem, uel repudians hæredi-
tatem dicitur indignus omni commodo ex hereditate proue-
nient, 5

Index.

nienti. conf. 673. nume. 16 36
 Heres institutus, ubi institutioni adiecta est conditio potest atia
 si non illam implet in uita, excluditur ab hereditate, potest ta
 men illam implere usque ad ultimum uitæ spiritum. ibi. nn. 17
 I
 Llicitum non debet committi respectu liciti. conf. 665. nume-
 ro. 6 21
 Immissio facta indiscusso negotio tanquam interlocutoria, debet
 iustificari ex actibus præcedentibus. conf. 653. nu. 4 11
 Immissus a iudice non secuta alicuius citatione nihil plus, iuris
 habet, quam antea haberet. conf. 653. nu. 3 11
 Immunitas concessa ciuitati, castro, uel loco est realis & ad po-
 steros quoscunque transmittitur. conf. 649. nu. 17. 8
 Immunitas concessa alicui in actu submissionis, tanquam sit fa-
 cta cum non subditis, non potest reuocari. conf. 669. nu. 9. 26
 Immunitas concessa territorio est realis, & transit ad quoscunque
 res ipsas transit. conf. 649. nu. 16 8
 Immunitatis concessio, ubi ex altera parte non est impletum, &
 res est integra pro futuro tempore est reuocabilis. conf. 657.
 nu. 8. & 10. 13. & 14
 Immunitatis privilegium confirmatum per generalem deroga-
 tionem non intelligitur reuocatum. conf. 669. n. 15 26
 Imperator potest quem uult a muneribus eximere etiam in præiu-
 dicium feudatarii, & concedendo alicui homines, eos non ui-
 detur alienare. conf. 669. nn. 18 26
 Imperii meriti maximi est habere potestatem condendi legem gene-
 ralem legitimandi, restituendi ad famam, creandi tabellio-
 nes, & exercendi omnia ea, quæ principi sunt reserua. conf.
 61. nu. 13 17
 Indefinita locutio comprehendit omnes casus, si eadē ratio mili-
 tat, qui sub ea contineri possunt. conf. 673. nu. 11 33
 Indefinita quando æquipolleat uniuersali. conf. 683. nu. 16 50
 Infamis infamia iuris effectus per condemnationem repellitur a
 testimonio præsertim in criminalibus. conf. 668. nu. 2 24
 Initium non autem finis, qui uenit in consequentiam, attenden-
 dus est. conf. 658. nu. 15. 15
 Iniuria, ubi consistit in nudis uerbis, & non progreditur ad opere
 facti, quando possit reuocari. conf. 671. nu. 3. 28
 Iniuria affici ut quis dicatur, non sufficit generale conuitium, ut
 quia dicatur, tu es impius uel maledictus, sed uerba debent co-
 tinere speciem aliquam delicti. conf. 671. nu. 1 28
 Insignibus & armis alienis non est utendum. conf. 678. n. 37 43
 Institutio uefugalium est de maximo imperio & illorum exactio
 ostendit quasi possessionem iurisdictionis. conf. 672. nu. 2 28
 Instrumenta in antiquissimis sine enuntiantia licet probet, & p
 ea probetur communis opinio & fama, tamen fallit, quando
 habent originem a personis suspectis. conf. 672. nume. 39. fol.
 40. & nu. 41. 30
 Instrumenti locus inspicitur in ipsius instrumenti decisoris, sicut
 contractus, & factum ab interdicto suscipere instrumenta in il-
 lo loco non meretur fidem. conf. 672. nu. 47 31
 Instrumentum. Quid agendum sit ad probandum, quod aliquis
 non condiderit testamentum, & quod uxor a marito ducta sit
 indotata, & instrumentum non fuerit factum. conf. 648. nu-
 mero. 10 6
 Instrumentum uel eadem scriptura continens repugnantiam ma-
 nifestam est nulla. conf. 673. nume. 5 32
 Interpretatio latior & plenior fit in ultimis uoluntatibus, quam
 in contractibus, qui sunt stricti iuris. conf. 678. nu. 21 42
 Interpretatio latior est facienda in ultimis uoluntatibus quam in
 contractibus, & quare. conf. 676. nu. 29 39
 Inuentarium tutori quare lex requirat de rebus pupillaribus. con-
 fi. 663. nu. 11 20
 Inuentarium tutoris debet omnia bona continere & demonstra-
 re per signa, latera & consilia, sicut in libello ponerentur, &
 etiam singularium rerum æstimationem. conf. 663. n. 12 20
 Inuestitura tenor derogat omni naturæ feudorum, & in ea appe-
 ni possunt pacta insolita & exorbitantia a communi natura
 feudorum. conf. 679. nu. 2. fol. 61. & 24 45
 Iudici ubi per statutum ponuntur si blasphemant D. nostrum le-
 sum Christum, ut puniantur, oportet quod de Christo specia-
 lis mentio facta fuerit. conf. 671. nu. 2 28
 Iudex potest ex his, quæ uia uoce intellexit a partibus, se fun-
 dare, etiam quod non sit scriptum. conf. 654. nu. 1 11
 Iudex potest nu. tere exploratores, qui se informant, an quis se-
 cuta morte defuncti discesserit de domo illius nec ne, & inde
 referant, ibidem. nu. 2
 Iudex ordinarius potest delegare causas subdito, & inter subdi-

tos, sed non aliter. conf. 663. nu. 6 20
 Iudicialis actus non extenditur ultra eius limites. conf. 653. nu-
 mero. 11 11
 Iuramentum in contractu positum easdem recipit conditiones,
 quas principalis obligatio, & eius potentia ultra promissionis
 vim non extenditur. conf. 677. nu. 9 40
 Iuramentum in pupilli non confirmat contractum, nec eum obli-
 ger. conf. 658. nu. 11 15
 Iuramentum ubi deducitur enormis læsio non legat maiorem, &
 multo minus minorem. ibid. nu. 12
 Iuramentum est stricti iuris, & non extenditur ultra expressa et
 quod subflata significatione uocabuli uenire possent. conf. 645
 nu. 11 4
 Iuramentum interpositum in ultimis elegiis, quæ de sui natura
 sunt irrevocabilia, non impedit reuocationem, etiam quod in
 terposita sit expressa promissio de non reuocando. conf. 677.
 nu. 19 40
 Iurisdicctio & eius quasi possessio probatur per condemnationis
 & exactiones delinquentium, furcarum erectionem, & obedi-
 tiam præstitam ab hominibus ab mandatum officialium. conf. 672.
 nu. 7 29
 Iurisdicctio ubi est probanda in genere, sufficit testimonium plu-
 rium in specie, ut quia unus uidit exoculare, alter suspendere.
 conf. 672. nu. 8 29
 Iurisdicctio non est apud populos, sed apud eorum rectores. conf. 672.
 nu. 43 30
 Iurisdicctio etiam minima non est in populis qui alieno subiacent
 dominio. conf. 673. nu. 12 33
 Iurisdictionales actus nequeunt exerceri contra personam non
 subditam. conf. 663. nu. 7 4
 Iurisdictionis quasi possessio & dominium per onerum exactio-
 nem, salinarum perceptionem, & solutionem sensus probatur.
 conf. 672. nu. 4. 29
 Ius accrescendi locum habere non potest, quum sit quedam sub-
 stitutio, substitutione cessante, præsertim ubi appositæ sunt di-
 ctiones taxatiue. conf. 667. nu. 2 23
 Ius accrescendi ubi est unitum substitutione facit ius fideicommi-
 conditionalis transmitti ex mente testatoris. conf. 668. n. 8 53

L

Legatum faciens animo compenendi cum dotibus uxor, an
 dicatur fateri se debitorem dotum. conf. 684. nu. 4. 50
 Legatum quando est conditionale, honoratus an debeat esse na-
 tus uel conceptus tempore existentis conditionis. conf. 675.
 num. 7 36
 Legatum annui in pecunia debet solui de moneta corrente de
 tempore, quo factum est, licet ad obligationem nascendam in-
 spiciatur principium cuiuslibet anni, adeo quod semel cedit
 dies pro omni tempore, fallit ut ibi. conf. 664. nu. 2 20
 Legatum etiam traditione & usufructus reservatione ualatum
 potest reuocari. conf. 645. nu. 9 4
 Liberalitas Principis non est restringenda, sed extendenda, ut co-
 prehendat adiacentia & accessoria. conf. 659. nu. 8 16
 Lex uel statutum ubi requirit aliquid fieri, intelligitur si fuerit
 postulatum. conf. 685. nu. 3 21
 Licentia concessa per prædecessorem ubi suum ex sortita effectus,
 non potest per successorem reuocari nisi ex iusta causa. conf. 647.
 nu. 5 4
 Limites distinguētes regna & provincias, ut montium & fluminū
 non præscribuntur, secus distinguētes dominia rerum. conf. 672.
 nu. 12 29
 Literis executorum & sub executorum impertinentibus ad eius
 officium creditur. conf. 649. nu. 12 7
 Locus exemptus, licet sit in territorio, non tamen est de iurisdic-
 ctione ipsius territorii. conf. 643. nu. 7 2
 Locutio indefinita comprehendit omnes casus si eadem ratio mi-
 litat, qui sub ea contineri possunt. conf. 673. nu. 11 33

M

Mandati procuratorii triplex genus, generale scilicet specia-
 le & singulare. conf. 673. nume. 57 34
 Mandatum principis non debet per senatum exequi, ubi continet
 aliquid inustum uel iniustum. conf. 669. nu. 13 26
 Mandatum licet ex temporis diuturnitate aliquando præsuma-
 tur, tamen secus in casu quo agitur. conf. 673. num. 14 33
 Marchio tanquam habeat titulum specialem, non comprehendi-
 tur in generali feudatiorum subiectione alicui facta per Im-
 peratorem. conf. 686. nu. 1. & fol. 71. & nu. 12 51

Marmor

Index.

Marmor sculptum non uenit in marmore legato. conf. 686. numero. 11
 Mater, quod non suscepit tutelam filii intra annum, an possit probare impedimentum ad se excusandam, & quale debeat esse impedimentum an successuum per annum, uel temporale infra annum conf. 663. num. 14
 Mater, quæ legitimè tutelam non suscepit, filii impuberis successione priuatur, idem si tutelam legitimè non administrat. cō. fil. 693. num. 1
 Mater si in assumptione tutelæ non renuntiat Velleiano & secun- dis nuptiis, an priuatur successione filii ibid. nu. 2
 Mater, sicut quilibet alius tutor legitimus tenetur conficere in- uentarium, alia priuatur successione filii, idem ubi non com- pulserit tutores ad inuentarii cōfessionem tutelæ gestionem, & administrationem. conf. 663. nu. 9
 Mater, cuius testamentaria non truitur filii successione ubi inuē- tarium & tutelam sibi decerni confectum non fecit, uel alios non petit tutores. ibidem num. 10
 Mater nō petit tutorem filii in filiorum successione pri- uatur, & ubi dicat eos decessisse infra annum, hoc debet proba- re. conf. 656. nu. 3
 Merus iustus non solum inducitur ex actu gesto manu militari, & sine causæ cognitione, sed etiam ex præceptis emanatis ex parte principum, & dominorum, quæ dicuntur impressionem inducere. conf. 649. nu. 8
 Minor ubi cum maiore fratre dotem constituit, & insolidum qui libet se obligauit, conuenio maiore potest comparere, & in inte- grum restitutionem aduersus dotem immoderatam petere etiam ad defensionem ipsius maioris. conf. 658. nu. 5. & qua- ratione sub nu. seq.
 Minor dotans immoderatè sororem debet in integrum restitui propter lationem. conf. 658. nu. 2
 Minor donare non potest etiam dotando sororem, & ubi cum iu- ramento donauerit concedenda est abolitio ibid. nu. 3
 Minori conceditur in integrum restitutio etiam pro modico dam- no, licet non pro minimo nisi in duobus casibus. conf. 658. nu. 7. & 9
 Moneta in extinctionem obligationum annualium datur antiqua seu noua ad illius estimationem. cō. 664. nu. 3. fol. 28. nisi præ- scriptio stet in contrarium ut nu. 5
 Mora, ubi electio loci est creditoris, per debitorem non commit- titur nisi secuta electione loci cum interpellatione. conf. 670. nu. 14
 Mora non potest obici ab eo, qui plus debito petit. conf. 670. nu. 13
 Mora contemptus & negligentia non inducuntur, nisi secuta in- terpellatione. conf. 685. nu. 4
 Mors alienius, ubi est dubia, quomodo possit probari. conf. 654. nu. 3
 Multiplicatio actus ostendit magis liberatam uoluntatem, & se- pe actui inualido tribuit robur. conf. 661. nu. 15
 Mutatio uoluntatis non præsumitur ubi de expressa non appa- ret. conf. 644. nu. 14

N
 Natiua uerba Principis testimoniorum faciunt meritorium & idem. conf. 644. nu. 4
 Neganti se soluisse non incumbit onus probandi negatiuam, sed sufficit sola allegatio iuncto cursu legitimi temporis. conf. 649. numero 4. & 6
 Negatiua ubi est causa intentionis eius, qui illam proponit, ab eo est probanda, & pluribus modis potest probari etiam nō coar- ctata loco, & tempore ut in nu. 4. & nu. 7. conf. 648. nu. 2
 Negatiua in actum, in quo conficitur scriptura, regulariter proba- tur per imitationem, & per cundationem ipsius scripturæ. con- fil. 649. nu. 7
 Negatiua etiam loco & tempore non coarctata potest probari per affirmatiuam oppositam negatiuam uersimiliter notam. cō. fil. 648. nu. 12
 Nepos in acquisitione feudi concessi pro se, & heredibus & sic ex pacto, & prouidentia contrahentium non concurret cum pa- truo. conf. 683. nu. 2
 Nepos in dispositione homini non subintrat locum patris, sed ex- cluditur a fratre tanquam proximo. conf. 679. nu. 18. fol. 62
 Necus in dispositione legali, ut nu. 26. & nu. 28
 Nepos ex fratre consanguineo in acquisitione feudi possessi ulti- mo loco per patrui sum defunctum, non concurret cum fra- tre ipsius de functi utrinque coniuncto, nec etiam in acquiren- da hereditate. conf. 679. nu. 13. 19. & 23. fol. 44. & 45

Nepos existens in tertio gradu an & quando excludat amitam positam in gradu propinquiori. conf. 676. nu. 41. & 43.
 Nepos non subintrat locum patris in dispositione hominis, secus in legali dispositione. conf. 682. nu. 2. & nu. 4. fol. 42. & num. 9. fol. 48. & 20. & 24
 Nepos etiam de iure communi non subintrat locum patris in suc- cessione aliorum, quam patris, & aui. conf. 682. nu. 15. & quid in dispositione hominis nu. 28
 Nepos an ueniant appellatione filiorum. conf. 678. nu. 2
 Nominis diuersitas diuersitatem rei designat non probata iden- titate. conf. 672. nu. 37
 Notarii officium est duntaxat instrumenta conficere de his, quæ in eius præsentia aguntur tempore suscepti mandati. conf. 672. nu. 53
 Notarii stipulatio facta pro absente in contractu an tribuat ius absenti per contrahentes reuocabile. conf. 677. nu. 6. & 7
 Notarii stipulatio in instrumento posita in fauorem tertii absen- tis regulatur secundum naturam dispositionis, super qua poni- tur. conf. 677. nu. 7
 Notario asserenti in eius scriptura de alio instrumento uel scrip- tura, etiam si illam se uidisse & legitime asseruerit, non creditur, dato etiam quod totus tenor in eius instrumento sit insertus, & quare. conf. 663. nu. 4
 Notario non creditur, nisi de his, quæ potuerunt interuenire tem- pore confecti instrumenti. conf. 672. nu. 52
 Notorium ubi aliquid est, iudex ibi supplere. conf. 673. nu. 1
 Nouatio prioris contractus non fit per sublequentem, nisi expresse agatur, fallit ut ibi. conf. 550. nu. 12
 Nuncio non est credendum, ubi non constat de mandato uel pro- curatione. conf. 665. nu. 7
 Nuncio referenti se cepisse bona tanquam de bonis debitoris, p- executione sententiæ creditur, etiam si non constat de posses- sione uel dominio debitoris. conf. 654. nu. 5

O

Obligationis qualitas expressa in personam principalis cen- setur in personam fideiussoris repetita. conf. 652. nu. 2
 Obseruandum non pactum in contractu, ei qui non obseruauerit ex sui parte. conf. 652. nu. 54
 Obseruantia contractus, si non probetur secuta in omnibus, ad- huc obstat exceptio in principali contractu. cō. 673. n. 19
 Obseruari non debet non obseruanti contenta in contractu etiā quod sit adiecta clausula, quæ pena soluta uel non pactum fir- mum remaneat. conf. 676. nu. 15
 Obseruandi non debet non adimplenti ex sui parte. conf. 677. nu. 11

P

Pactencia & scientia aduersarii in iuribus in corporalibus idē operat quod traditio in corporalibus. conf. 649. nu. 2
 Pacta in eodem instrumento posita uidentur inter parte corre- spectiua. conf. 677. nu. 12
 Pacta sunt forma contractus, quæ non seruata in contractu cor- ruit. conf. 673. nu. 18
 Pactum non est obseruandum in contractu eius, qui non obser- uauit ex parte sui. conf. 672. nu. 54
 Pactum & promissio ad alias personas non extenduntur. conf. 645. nu. 12
 Pater, licet sit legitimus administrator filiorum, non potest eo- rum bona alienare, etiam quod id eis habeat usumfructum. cō. fil. 660. nu. 2
 Pauper quos modis quis esse dicatur, & ad iudicandum quem ef- fect pauperem uel diuitem, an inspicitur ualor patrimonii, uel fructus ex eo prouenientes. conf. 656. nu. 3
 Peccatum unius ubi probari non potest, nō debet denunciari sed fraternali correctio fieri. conf. 668. nu. 12
 Pedagia ex rescripto Imperatorum uel consuetudine concessa li- cita tunc esse dicuntur, quando aliquid portatur ex causa ne- gationis, secus si ad propriam uel publicam utilitatem. conf. 655. nu. 3
 Pedagium exigere non possunt habentes iurisdictionem in loco nisi ex concessione Imperatorum, regum, & Pontificum. conf. 661. nu. 8
 Periurus auditur excipiende. conf. 668. nu. 13
 Pluralitas de suo significato non potest in uno saluari. conf. 667. nu. 2
 Pluralis locutio quomodo & quando in singularitate resoluatur. conf. 667. nu. 13
 Pena deportationis ubicunque imponitur a lege ibi bannum de- bet

Index.

- bet imponi cum publicatione bonorum. conf. 666. nu. 16 22
- Pœna decreti uel proclamationis editi a principe, postquam uasallus est inuectus cum mero, & per quæ punitur delictum, quod antea licebat & seu maiorem pœnam addit priori, an spectet uasallo. conf. 659. nu. 5 15
- Pœna, quum non sit de natura contractus, posita in uno capitulo non intelligitur repetita in alio. conf. 678. nu. 40 43
- Pœna. l. Iuliz. de ui pub. quomodo de iure antiquo, & qualiter hodie sit imponenda. conf. 666. nu. 14 22
- Pœna l. Iuliz. de ui pub. hodiernis temporibus qualiter imponenda. conf. 665. nu. 14 21
- Pœne non extenduntur ad similem casum etiam, quod alias fieret extensio. conf. 678. nu. 40 43
- Possessio alicuius potest probari per exploratores, ibi per totum conf. 654. nu. 6 11
- Possessio non solum factum sed etiam ius continet. conf. 653. nu. 6 11
- Possessio iustior & potior est, quanto magis est a proprietate facta. conf. 649. nu. 15 8
- Possessio antiquior, ubi est probata, facit obtinere in interdicto uti possidetis, tam respectu corporalium, quam incorporalium & iuniorum facit clandestinam apparere. conf. 649. nu. 13 8
- Possessio iurisdictionis per iurisdictionis exercitum acquiritur data scientia & patientia aduersarii, & sufficit scientia prædis provinciarum. conf. 672. nu. 6 29
- Possessio probatur per lignorum incisionem. conf. 671. nu. 19 29
- Possessio ex locatione tunc probatur, quando merces conuenta soluitur, necdum in præiudicium soluentis, sed etiam tertii. ibid. numero 30 20
- Possessio seu quasi iuribus incorporalibus an quæritur ex unito actu. conf. 661. nu. 9 17
- Possessione uetustissima probantur etiam ea, quæ reservata sunt principi in signum supremæ potestatis. conf. 672. nu. 23 29
- Possessionis antiquioris data ambiguitate præfertur possessio titulata & iustiore causa fulcita. conf. 649. nu. 14 8
- Possessionis commodum quod operetur. conf. 678. nu. 36 43
- Possessor non citatur, nec ex reſcripto impatoris nec iudicis inter locationem potest iura priuari possessione, alias immisso facta conon citatio est nulla, etiam quod esset iniustus possessor. conf. 654. nu. 2 10
- Possessoris maximum commodum. conf. 676. nu. 1 38
- Possessorum & petitorum in iuribus incorporalibus cumulat. conf. 649. nu. 1 7
- Possidenti ui uel clam uel præcario in iuribus incorporalibus ius non quæritur nec cum prætorietur. conf. 649. nu. 9 8
- Praecium allegans non esse condignum & ualori rei correspondens, debet illius iniustitiam probare ex eo, quod prærium contrahentibus placitum præsumitur iustum. con. 600. nu. 8. 9
- Prælati & capitulum an unum & idem corpus censeatur, uel diuersa. conf. 651. nu. 3. 11
- Prælati solus in quærendis potest ecclesiæ præiudicare, secus in quæſitis. conf. 657. nu. 10 11
- Prælati non uenit appellatio capitulo. conf. 686. nu. 20 51
- Præpositio, inapposita in aliquem incertum futurum euentum ubi deferuit accusatio uel ablatio, stat conditionaliter. conf. 661. nu. 26 18
- Præſcriptio aduersus perpetuum censum inducit non secuta solutione, 40. annorum. conf. 649. nu. 5 7
- Præſcriptio uetustitatis & aliorum iurium incorporalium non procedit ex actu sola quasi possessione, nisi probata scientia & patientia aduersarii. conf. 661. nu. 25 18
- Præſcriptione 30. anno. quæritur dominium, quod potest inde a quocunque uendicari, etiam quod prius fuisset dominus. conf. 672. nu. 26 29
- Præſumpta ueritas per alias præſumptiones argui potest, & ubi iudicandum est ex præſumptionibus una iuuat aliam. conf. 673. nu. 13 33
- Præſumptio iuris transfert onus probandi in aduersarium conf. 684. nu. 6 50
- Præſumptio in antiquis habetur loco præſactæ probationis. conf. 669. nu. 3 25
- Probare debet unusquisque quod est causa suæ intentionis, etiam quod sit mere negatiua, non autem ab aduersario probatione exquirere. conf. 648. nu. 6 6
- Propatio ubi est diffilis, lex cōſineatur his probationibus, quæ haberi possunt. conf. 648. nu. 8 6
- Processus factus contra principalem, licet sit contumax uel alio modo contra ipsum de maleſicio conſitet, non nocet auxilian. conf. 668. nu. 6 24
- Produceſ falsos teſtes ubi condemnaretur de falso, hoc nõ præiudicat teſtibus, nec econtra. conf. 668. nu. 5 24
- Primogenito per diuisionem bonorum feudalium non præiudicatur, remissiue. conf. 664. nu. 11 3
- Primogenituræ ſubiecta bona non comprehenduntur sub uniuerſali hereditate institutione remissiue. conf. 644. nu. 9. & 10 3
- Primogenitus fruitur bonis omniſibus primogenituræ ſubiectis, & de uctu & ueſtitu iuxta uires patrimonii & dignitatem natalium habet fratrib. prouidere, ubi ipſi aliunde non habeant. conf. 644. nu. 7 2
- Primogenitus ſuccedens in feudo non ex ſucceſſione feudali illud habere dicitur ſed ex pacto & prouidentia, uel conceſſione domino. conf. 682. nu. 3. 5. & 8 47
- Princeps potest ad libitum diuidere & unire prouincias. conf. 657. nu. 17. 14
- Princeps utrum teneatur ſuum & ſui prædeceſſoris contractum obſeruare. conf. 657. nu. 4 13
- Princeps licet de poteſtate ordinaria ſuum priuilegium ſine cauſa reuocare non poſſit, poteſt tamen de plenitudine poteſtatis & authoritate abſoluta. ibid. nu. 5 13
- Princeps potest ſuum priuilegium, ubi ex eo ius de iure gentium non ſit quæſitum, ſine iuſta cauſa reuocare. ibid. nu. 6 13
- Princeps quod uoluerit ius alterius auferre ex priuilegio, quid inſpicendum in dubio. conf. 657. nu. 15 13
- Princeps concedendo alicui caſtrum cum mero uidetur etiam iura exitus, qualdam gabellas, aurifodinas & argenti conceſſiſſe. conf. 661. nu. 22 18
- Princeps ut uideatur cum incapaci diſpenſare, quæ requirantur. conf. 672. nu. 51 31
- Princeps nunquid poſſit rem concedere in præiudicium iuris alteri quæſiti. conf. 657. nu. 2 13
- Princeps potest priuilegium ſubdito conceſſum ſine cauſa, reuocare, & idem & multo magis potest ſucceſſor, qui non conceſſit. conf. 657. nu. 13 13
- Princeps ubi aliquem inueſtit de iurisdictione, uidetur ei merum & mixtum imperium non tantum ſimplicem iurisdictionem conceſſiſſe. conf. 659. nu. 9 16
- Principes leues alienationes ad magnam imperii diminutionem non tendens facere poſſunt. conf. 674. nu. 4 34
- Principi reſeruata non ueniunt in generali conceſſione, niſi expreſſe & ſpecialiter fuerint conceſſæ, etiam ſi aliter actus expreſſi non poſſent. conf. 661. nu. 7. 23. quod intellige, ut ſub numero 23. 18
- Principis liberalitas non eſt reſtringenda, ſed extendenda, ut cõprehendat adiacentia & acceſſoria. conf. 659. nu. 8 16
- Priuilegia principum alicui conceſſa & per Imperatorem uel Papam confirmata cum clauſula ex certa ſciẽtia, plenitudine poteſtatis, & authoritate imperiali non dicuntur ducalia ſed imperialia, & ſic a principibus reuocari non poſſunt. conf. 669. nu. 16. & 18 26
- Priuilegium immunitatis confirmatum per generalem derogationem, intelligitur reuocatum. conf. 669. nu. 15 26
- Priuilegium remuneratorium facit conceſſionem dici ex contractu non ex liberalitate, & idem nõ poſſit per concedentem nec per ſucceſſores reuocari. conf. 669. nu. 7. & 11 26
- Priuilegium remuneratorium eſt irreuocabile, quod merita non æquiualeant gratiæ. conf. 674. nu. 9 35
- Priuilegium principis, quod tranſiit in contractum, uel per quod princeps conſecutus eſt aliquam dationem uel factum, quod habeat perpetuam commẽſurationem, an poſſit reuocari. conf. 657. nu. 3. 13
- Priuilegium principis ſubdito conceſſum, ubi habet tractum ſucceſſuum eſt reuocabile, quo ad actus futuros, ſecus ſi habeat actum momẽtaneum & quid ſi factum reciprocum non habuit. conf. 657. nu. 7. & 12 13
- Probandi modus, quod aliquis ſine hærede deceſſerit. conf. 648. nu. 14 7
- Probatio debet eſſe concludens & per neceſſarium non per facile. conf. 673. nu. 20 33
- Probationes factæ in uno iudicio non probant in alio etiam inter eaſdem perſonas maxime in criminalibus. conf. 668. nu. 4 24
- Proceſſus nullus & ineptus roborari non poſſet, ſed debet caſſari. conf. 653. nu. 4 11
- Prohibens aliquem licite quid facientem coadunatis hominibus armati uim committit, & pœna l. Iuliz. de ui pub. tenetur. conf. 665. nu. 1 21
- Prohibitio facta ipſi hæredi. conf. 678. nu. 24 42
- Prohibitio expreſſa ubi ponitur in rebus, quæ non poſſunt alienari, operatur, ut illæ nequeant alienari etiam in caſibus permiſſis. conf. 683. nu. 11 50

Prohibitum

Index.

Prohibitus alienare extra familiam potest alienare in eius familiam quum sit de agnatione sicut pater ipse prohibitus. consil. 676. nume. 13 38
 Pronomina ille, ipse, te ipsum, & omnia alia nedum relationem, sed personalitatem quandam important, ut ad alios referri non possint, consil. 678. num. 23. & 25 43
 Protestatio licet nimis & merum non probet, declarat tamen quicquid fit, quo animo fiat, & ius conservat protestantis. consil. 649. nume. 10 7
 Prouocans ad iudicium debet succumbere non edocto de iure suo. consil. 672. nu. 59 32
 Pupillarium negotiorum gestio debet esse cum titulo iustellæ, & non de facto. consil. 663. nu. 15 20

R

Ratificatio non presumitur etiam per mille annos. consil. 673. nume. 15 33
 Reditus salinarum sicuti alii fructus iurisdictionis spectant ad eum cui concessum est merum imperium, & sic iurisdictioni. consil. 661. nu. 21 18
 Referens est nullum, ubi de relato non apparet. consil. 678. numero. 4 41
 Regalia ut quis possit exercere, sufficit, quod ei specialiter sint concessa regalia, etiam quod non sit facta enumeratio singulorum, de quibus in c. 1. quæ sint regalia. consil. 661. num. 17 18
 Regalia & alia principi reservata in feodatione universi territorii alicuius civitatis vel castri cum mero & mixto imperio alienari possunt, sicuti alienantur subditi, qui separatim alienari nequeunt. consil. 661. nu. 11 17
 Regum & imperii, quum apud plures possint esse in solidum, non deferuntur primogenito ex eo, quod sit indivisibile, sed ex solo privilegio vel concessione dominica. consil. 682. nu. 7 47
 Rei duo debendi sunt, duo fratres ubi permittunt dotes restituere uxori alterius eorum, & an pro divisionem subsecutam fratres intelligantur eius dimidiam soluisse con. 684. nu. 1 50
 Reis pluribus debendi constitutis & in solidum obligatis si unus in solidum conveniatur & solvat, habet regressum contra ceteros actione mandati pro eorum portione, ex quo videntur in vicem fideiussisse. consil. 658. nu. 4 14
 Relativum iunctum verbo futuri temporis vel habens vim futuri temporis facit conditionem distributivam non collectivam. consil. 678. nu. 10 42
 Relativum iunctum verbo futuri temporis veluti si dicatur totum id, quod dabitur, aut relinquetur, importat conditionem distributivam & interpretatur si quatenus dabitur aut relinquetur huiusmodi verba. consil. 676. nu. 5 38
 Relativum quis vel qui licet sit relativum substantivæ, non tamen ad solam substantiam sui antecedentis, sed ad omnes qualitates conditiones modos & tempora, ad quæ disponens se refert habet relationem. consil. 676. nu. 8 38
 Relictum sub titulo legati in instrumento donationis inter vivos factum, an censeri debeat donatio, vel legatum. consil. 665. nu. 1. 3. & 5 3
 Relictum factum proximioribus de familia comprehendit omnes in infinitum. consil. 675. nu. 5 36
 Relictum licet ex consuetudine vel iure acquiratur absenti & ignorantissimo iure, tamen ubi testator dixit quod teneatur acceptare, vel si vult, non transmittitur ad heredem, nisi antea expressè acceptatum fuerit vel declaraverit. consil. 675. nu. 21 36
 Remedium 1.2. C. de rescindend. vend. habet etiam locum in contractu dotis, & in dote æstimata. con. 650. nu. 9 9
 Remedium 1.2. C. de rescind. vend. competit maiori etiam in contractu dotis. consil. 658. nu. 10 15
 Remedium 1. diffamari. C. de inge. & manu. competit etiam ratione solius possessionis, & in eo reus potest convenire actorem coram iudice ipsius rei. consil. 656. nu. 2 12
 Remedium 1. si. C. de edic. divi intentans non habet specificare bona in suo libello, quæ possidebat defunctus tempore mortis, sed iudex potest committere mentio, ut cum immittat in possessionem corporalem rerum possessionum pro defunctum tempore mortis suæ, & ante consil. 654. nu. 4 12
 Remuneratoria concessio & donatio est irrevocabilis, quia recipiens dicitur illa habere ex causa onerosa non lucrativa. consil. 659. nu. 8 25
 Remuneratoria dispositio est latè interpretanda, tanquam favorabilis, etiam quod essent alias in materia stricte interpretanda. consil. 652. nu. 6 10
 Remuneratoria donatio vel ab remunerabilia merita facta est irrevocabilis. consil. 674. nu. 8 34

Remuneratoria concessio & donatio, & privilegium etiam subdito, concessum non potest revocari. consil. 674. nu. 7 34
 Renuntiatio filiae facta patri de bonis suis non nocet filiae, quo ad succedendum ex iure de novo, & fratri. consil. 687. nu. 6 51
 Renunciatoria donatio an habeatur ex titulo oneroso vel lucrativo, & in ea an donans teneatur de evictione. consil. 674. num. 14. & 16 35
 Rescriptum geminatum seu secunda iussio principis habet vim clausule non obstantis, & excludit omne vitium obreptionis. consil. 669. nu. 17 26
 Rescriptum Papæ concessum per simplex fiat, ubi in supplicatione sit mentio de dignitate, illam non comprehendit, nisi expressum sit id in signatura, fallit ubi Papa aliquid de penitis cancellat. consil. 674. nu. 2 34
 Rescriptum principis vel privilegium ita venit interpretandum, ut non sit contrarius commune. consil. 655. nu. 6 12
 Reservatio ususfructus habetur loco traditionis & translationis domini, ubi autem est concepta sub causa vel commemoratione legati legatum adhuc remanet revocabile. consil. 645. numero. 6 3
 Reservatio ususfructus & aliorum est etiam concessio proprietatis, & reliquorum. consil. 672. nu. 63 32
 Reservatio alti domini & superioritatis, quæ facit principes in uestiens, quæ sub se continet, & an trahatur ad bonorum publicationem. consil. 659. nu. 4 15
 Reservatio operatur, ut nihil aliud in concessione videatur exceptum. consil. 661. nu. 10 18
 Revellare an teneatur ille, qui scit conspirationem secreto fieri contra principem vel rempub. & an propter non revellare teneatur crimine læsæ maiestatis, & scientia qualis esse debeat ut obliget ad revellandum. consil. 668. nu. 10 24
 Revocari potest in tertio quæsitum factum meo, ubi fuit author illius iuris, modo non fuerit secuta traditio. consil. 677. nu. 2 40
 Reus etiam quod onus probandi assumat, est absolvendus actore non fundata eius intentione. consil. 648. nu. 11 6
 Rex etiam simpliciter creatus habet omnia regalia ex quo a rege dominari videntur, & eo ipso quod intituitur rex habet suam premam potestatem in subditis, quamvis regnum teneat ab alio rege. consil. 661. nu. 16 17
 Rubricæ declarant nigrum, & nigrum debet convenire cum rubro. consil. 682. nu. 21 48

S

Sal emere & vendere, quum salinae sint de regalibus, nemo potest sine consensu supremi principis. consil. 661. nu. 2 17
 Salinarum ruditus, sicut alii fructus iurisdictionis spectant ad eum, cui concessum est merum imperium & sic iurisdictioni. consil. 661. nu. 12 18
 Salus conductus factus alicui per aliquem principem morandi secure in suo territorio non extenditur contra alium principem. consil. 686. nu. 4 51
 Scientia conspirationis qualis esse debeat ut obliget aliquem ad illam revellandum. consil. 668. nu. 11 24
 Scientia alicuius actus ubi requiritur, debet haberi cum qualitatibus suis, & non sufficit in genere scire rem gestam, nisi quis etiam sciat rem sic esse gestam. consil. 666. nu. 8 22
 Scientia & patientia aduersarii in iuribus incorporalibus idem operatur, quod traditio in corporalibus. consil. 649. nu. 2 7
 Scriptum semper loqui dicitur ac etiam clamare. consil. 651. numero. 6 10
 Scriptura archivi ut probet, quæ requirantur, & an probent contra non subditum, & non citatum. consil. 672. nu. 34. & 36 30
 Scriptura habet suos limites, & id, quod non dicit scriptura, nec nos dicere debemus. consil. 678. nu. 33 43
 Seditionis crimen qualiter committatur. consil. 665. nu. 4 21
 Seniores iunioribus in electionibus honoribus & dignitatibus sunt præferendi, & qua ratione. consil. 644. nu. 6 2
 Sententia lata contra proprietarium an & quando noceat usufructuario. consil. 688. nu. 12 53
 Sententia ubi est alicui innocua, eidem non nocent acta & alia probationes. consil. 668. nu. 8 24
 Socius criminis in casibus in quibus admittitur ad testificandum contra socium solus non facit indicium ad torturam. consil. 668. nu. 3 24
 Socius criminis pro socio non dicit testimonium remissive. consil. 669. nu. 13 22
 Solutio in obligationibus annuis est facienda de moneta corrente non tempore cuiusque solutionis, sed de moneta corrente tempore contractus, secus si debeat pecunia ex salario vel condempna

Index.

- condemnatione. conf. 662. nu. 1 21
 Spurius institutus hæres cum capax fuerit non reddit testamen-
 tum nullum etiam quod nunquam legitimum foret, adeo quod
 ei succederetur ex vulgari per substitutum. conf. 683. nu-
 ro 18 50
 Statuta ducum, Marchionum, & comitum ac episcoporum iuri
 communi contraria, an teneant, & eorum statuta an dicantur
 esse ius civile vel prætorium. conf. 661. nu. 6 17
 Statuta castri reuſa per habentem potestatem illa reuſendi in-
 firmi & confirmandi, si quædam infirmata fuerint, ac reli-
 qua confirmata dicantur. conf. 674. nu. 3 34
 Statuta restringuntur per rationem iuris communis, & secundum
 illud interpretantur præteritum mente statuti subia existente
 conf. 668. nu. 16. 25
 Statuti solemnitas, ubi est nimis rigorosa, cautellis impune po-
 test euitari. conf. 643. nu. 5 1
 Statuto fraus fieri non præsumitur a forense & ciue non ello
 propter præſumptam statutorum ignorantiam. conf. 643. nu-
 mero 4 1
 Statutum puniens scientiam non intelligitur de simplici sed pro
 babilis scientia. conf. 668. nu. 14 & 17 25
 Statutum disponens indistincte quod homicida decapitetur quò
 intelligatur. conf. 668. nu. 15 25
 Statutum, quod requirit certam fideiſſionem, uel aliud fac-
 tum præſtari, alias actus uel processus non teneat, procedit
 ubi requiritur per statutum non hant parte petente, alias secus.
 conf. 685. nu. 2 50
 Statutum in ecclesia parochiali non extenditur ad ecclesiã paro-
 chialem collegiatam. conf. 686. nu. 9 50
 Statutum annullans actum factum per notarium non matricu-
 latum, ualeat, & instrumentum factum contra eius prohibitio-
 nem non facit fidem. conf. 672. nu. 46. & 48 45
 Statutum terrarum intra territorium statuendum & de rebus ad
 eorum iurisdictionem spectantibus potest habilitare personas
 inhabiles, & contra. conf. 672. nu. 49 30
 Statutum excludens omnes exceptiones contra instrumentum,
 non tollit exceptionem quod non sit instrumentum. conf. 672
 nu. 33. 30
 Statutum prohibens sal conduci in territorio, non comprehen-
 dit sal, quod dicitur de uno loco ad alium per solum transitu
 conf. 662. nu. 11. 19
 Statutum disponens quod mulier nubens extra territorium non
 succedat patri, non procedit, si antequam nubat, hærediti se im-
 miscuerit. conf. 687. n. 7 52
 Statutum loquens in rem uel personam, num excludat personam
 non subditam. ibid. nu. 9
 Statutum puniens actum non comprehendit personam non subdi-
 tam in loco exempto delinquentem. conf. 643. nu. 2 19
 Statutum laicorum quod ecclesia nullo modo præſcribat, ne ciui-
 tas perdat uſuſgalia uel collectas, tanquam respiciens quæren-
 da ualeat. conf. 647. nu. 11 6
 Statutum excludens filiam dotatam a ſucceſſione procedit in bo-
 nis & hæreditate dotantis. conf. 687. nu. 3 52
 Statutum non ligat forensem in loco exempto aliquid facientem,
 & quid in subdito extra territorium delinquentem. conf. 643.
 nu. 6 2
 Subſcribens ſe alienationi rerum eccleſiaſticarum, & ſcripturæ,
 conſentit expreſſe alienationi, & conſenſum præbet contentis
 in ipſa ſcriptura. conf. 651. nu. 4 9
 Suſpitionis pluræ, quibus demonſtratur falſa eſſe inſtrumenta de
 quibus agitur, eſſe falſa, & ſuſpicio falſi habetur pro falſo re-
 miſſiue. conf. 672. n. 45 30
 Subſtitutio facta in unum caſum licet extendatur ad alios caſus
 ſecus tamen eſt ſi extenſio ſit facienda de perſona ad perſonã
 conf. 678. n. 29 43
 Subſtitutio facta de duobus uel pluribus poſthumis naſcituris nõ
 habet locum, quando unus tantum eſſet natus. conf. 667. nu-
 mero 6 23
 Subſtitutio de reſtituendo alteri hæreditatem, tanquam odioſa,
 & iuri naturæ reſiſtens eſt ſtriſte intelligenda. ibid. nu. 7
 Subſtitutio fideicommiſſaria, ubi a principio ante aditam hæredi-
 tatem fuit unita cum iure accreſcendi, ſicut ipſum ius eſt ad li-
 beros tranſmiſſibile, quod eſt quando fideicommiſſarii fuerint
 iunctim ſubſtituti. conf. 688. nu. 7 53
 Subſtitutio concepta per illa uerba tunc & eo caſu, quum ſtint
 taxatiue, non extenditur ultra caſum expreſſum. conf. 673. nu-
 mero 6 42
 Subſtitutio uulgaris expreſſa licet trahitur ad alios ſimiles caſus
 tamen ſi eſt concepta per uerba tunc & eo caſu, ſecus. ibid. n. 7
 Subſtitutio uulgaris expreſſa licet trahatur ad ſimiles caſus, ta-
 men fallit, ubi appoſita ſunt uerba tunc & eo caſu, quæ ſtant
 taxatiue. conf. 667. nu. 5 23
 Subſtitutio facta ſi poſthumus non naſcatur, non habet locum
 in poſthumo, ſi naſcatur, & non ſit hæres, & econuerſo ſi facta
 ſit filiis, ſi naſcantur, non extenditur ad filios non natos. conf. 667.
 num. 9 23
 Subſtitutio facta filiis naſcituris non procedit ubi nulli nati ſunt
 filii, eo quia facta ſub conditione uoluntaria, quæ ad caſum
 etiam illi ſimilem non extenditur, ſed eius conditio debet im-
 pleri in forma ſpecifica. ibid. nu. 10
 Subſtitutio facta filio nato & patri naſcituris inſtitutis, ſicut ma-
 ſculo ſiue maſculi naſcerentur, & decederent ſine filiis in pu-
 pillari ætate non uerificatur, ſi nota fuerit femina. conf. 667
 num. 3 23
 Subſtitutio fieri poteſt in contraſtibus. conf. 676. num. 2. 38
 Subſtitutio. In ſubſtitutionibus omiſſum debet haberi pro omiſ-
 ſo, licet in omiſſo uerſetur eadem æquitas, quæ in expreſſo, &
 etiam ſi uerſimiliter præſumatur, quod teſtatur, ſi fuiſſet de
 eo interrogatus idem reſponſiſſet. conf. 667. nu. 15 23
 Subſtitutio concepta in caſum mortis plurium filiorum ſine fi-
 liis decedentium, non habet locum ubi unus ſolus non natis
 aliis, eſt mortuus ſine filiis. conf. 667. nu. 1 22
 Subſtitutio facta ſub conditione mortis, plur a tempora comple-
 tens & tractum habens ſucceſſiuum dicitur compendioſa. conf.
 ſil. 660. nu. 1 16
 Subſtitutio concepta per uerba tunc & eo caſu non extenditur ad
 alium ſimilem caſum. conf. 676. nu. 4 38
 Subſtitutiones factæ in contraſtibus ſunt ſtriſtius intelligendæ
 quum in uoluntariis, & ſicut pacta non extenduntur
 ad alias perſonas. conf. 678. nu. 31 43
 Subſtitutionis caſus omiſſus habetur pro omiſſo, etiam quod ad
 eadem æquitas uerſetur in omiſſo, quæ in expreſſo uerſatur. con-
 ſil. 678. num. 30 43
 Subſtitutionis primo gradu perempto propter non uerificationem
 conditionis, an uocetur ad fideicommiſſum ſecundo uel ter-
 tio ſubſtitutus. ibid. nu. 27
 Subſtituto ſecundo uel tercio non eſt locus, ubi conditio appoſita
 primo non extitit & non fuit uerificata, conf. 678. num. 18.
 & 20 42
 Subſtitutus primo loco ſi moriatur ante primum grauatum non
 impleta conditione, priori ſubſtitutioni appoſita, an locum
 faciat ſecundo ſubſtituto, per l. quamdin l. ultima. ff. de acqui-
 hære. conf. 676. nu. 26 39
 Superfluitas uerborum in multis toleranda. conf. 673. nu. 8 32

T

- Abellionatus in antiquis præſumitur, & in antiquiſſimis in-
 ſtrumentis non opus eſt probare de tabellionatu uel poſſeſ-
 ſione. conf. 669. nu. 4 25
 Taxatiuarum dictorum onum natura eſt omnia alia excludere præter
 expreſſa. conf. 679. num. 8 45
 Teſtamenti perfectio dicitur quadrifariam. conf. 647. nu. 2 4
 Teſtamentum conditum in loco exempto ſito intra territorium
 ſtatuentis, an & quando ſtatuto ſolemnitate non ſeruata ſuſti-
 neatur. conf. 643. nu. 1 1
 Teſtator ubi digreditur ad plures gradus ſubſtitutionis, ita qd
 non eſt uerſimile ipſum tantummodo cogitaſſe de conceptis
 in uita, admittuntur concepti, & nati poſt mortem. conf. 675.
 nu. 4. & num. 10 36
 Teſtator nedum expreſſe ſed etiam tacite poteſt legatario dare
 licentiam apprehendendi rem legatã propria authoritate. con-
 653. nu. 1 10
 Teſtator an & quando dicatur magis diligere remotiores, quam
 proximiores. conf. 688. nu. 9 53
 Teſtator quando inſtituit duos filios ſuos, & grauatur, quod præ-
 moriens reſtituat partem ſuam alteri, tunc intelligitur teneri
 ad reſtitutionem, ſi deceſſerit ſine filiis. ibid. nu. 10
 Teſtator præſumitur magis amare deſcendentiam ſuam, quam
 piam cauſam. conf. 688. num. 5 53
 Teſtator poteſt facere de non tranſmiſſibili tranſmiſſibile & eob
 uerſo. conf. 688. nu. 2 52
 Teſtator præſumitur minus grauare hæredem quàm ſit poſſibi-
 le. conf. 684. nu. 5 50
 Teſtator quod per conſuetudinem uel iure ſit tranſmiſſibile, non
 tranſmiſſibile efficere poteſt. conf. 675. nu. 20 37
 Teſtator non præſumitur uelle, quod non loquitur, & talis uo-
 luntas debet concipi ex uerbis ipſius teſtatoris. conf. 667. nu-
 mero 16 24
 Teſtator ubi legat fundum, & inde tradit uel donat, præſumitur
 donare

Index.

donare causa mortis, ad eod quod legatum adhuc sit reuocabile. conf. 645. num. 7
 Testator ubi facit mentionem de bonis meis, nō transmittit nisi bona, quæ ad eum spectabant iure domini & quæ poterant p eum uendicari, secus ubi dixisset omnia bona mea. conf. 675. num. 19
 Testatoris propinquitas consideratur in successione fideicommissi, non propinquitas ultimo defuncti. conf. 675. nu. 22. & nu. 24. ubi de ratione.
 Testatoris voluntas dispositiua attenditur non simplex, quia nō sufficit testatorem uelle nisi disponat. conf. 678. num. 34
 Testes uiles & pauperes, ubi ditiores & honestiores haberi possunt, producenti adest suspicio falsitatis, & ubi unicus tantum testis producitur super casu, ubi possunt uerisimiliter plures testes concurrere, non deferitur iuramentum suppletium. conf. 666. nu. 9
 Testes deponentes pro non delicto propter iuris præsumptionem præferri debent deponentibus de delicto. conf. 672. nu. 60
 Testes uiles & artifices, licet admittantur ad testimonium sine tortura, tamen illis minus creditur, quam aliis. conf. 666. numero 2
 Testes sentientes commodum ex eadem re, super qua deponunt, sunt inhabiles. conf. 672. nu. 57
 Testi non deponenti plenè factum nulla est fides adhibenda. conf. 666. num. 7
 Testi, qui fuit socius criminis, non creditur, quia consimili morbo laborant. conf. 665. nu. 12
 Testi non uerisimilia deponenti non creditur, quum quod non est uerisimile, sit quedam falsitatis imago. conf. 666. nu. 11
 Testi deponenti non uerisimilia non est adhibenda fides, quia contra eum est præsumptio falsitatis. conf. 665. nu. 9
 Testibus uniuersitatum, ubi non agitur de communi commodo & honore, sed de utilitatibus singulorum, non creditur, & si agitur de commodo uniuersali. conf. 672. num. 56 & 58
 Testibus inquisitis de crimine tanquam infamia facti notatis minus creditur, condemnatis autem uti infamibus iuris infamia nihil inuò a testimonio repelluntur. conf. 666. nu. 5
 Testibus uilis & nulla teneantibus de facili non creditur, præsertim si habet alios testes contra se, & si sunt criminosi non creditur. conf. 665. nu. 10
 Testimonialibus officialis asserentis seu attestantis factum extra iudicium gestum coram eo circa pertinentia ad officium suum est credendum. conf. 649. nu. 11
 Testimonium de auditu admittitur in antiquis. conf. 672. num. 14. fol. 29. fallit uti nu. 38. 30. & in teste deponente de auditu quæ requirantur. num. 60
 Testis unicus deponens de publica uoce & fama est suspectus, & quare. conf. 672. nu. 40
 Testis cauere debet tanquam ab igne, ne mere negatiuam attestetur, propter falsi suspensionem euitandam. conf. 648. nu. 5
 Testis amicus an repellatur. conf. 668. num. 9
 Testis conditio diligenter ex officio per iudicem inuestiganda est ad se & eius conscientiam instruendum. conf. 666. nu. 6
 Testis damnatus iudicio publico, ex quo prohibitus est testificari, non facit iudicium ad torturam. conf. 668. nu. 2
 Testium pauperum triplex species, & quando eis credatur. conf. 666. nu. 1
 Tolerantia præcedentium principum seu Pontificum declarationem præcedentis uoluntatis inducit. conf. 661. nu. 29
 Transitus innoxius, præsertim ubi subest iusta & necessaria causa transiendi, memini denegandus etiam si transire uelit exercitus, alias iuste bellum & uis adhiberi potest, ut transitus habeatur. conf. 662. nu. 2
 Tutellæ datio facta a iudice incompetenti, non ualet, & quid si in datione fiat mentio de potestate iudici attributa, & de ea non appareat. conf. 663. nu. 3
 Tutellæ datio est mixti imperii, & sic quum sit actus iurisdictionalis, non potest per iudicem exerceri contra non subiectum. conf. 663. nu. 8
 Tutor pupillo non subdito dari non potest, præterquam in lice coram eo, qui pupillum non habet in sua iurisdictione, uertente. conf. 663. nu. 5
 Tutor omittens facere inuentarium quibus & quot pœnis teneatur. conf. 663. nu. 13
 Tutoris inuentarium debet omnia bona continere & demonstrare per signa, latera, & confinia, sicut si in libello ponerentur, & etiam singulariter uerum æstimationem. conf. 663. numero 12
 Tutoris inuentarium quare lex requirat de rebus pupillaribus. conf. 663. nu. 11

V
 Valsus inuestitus cum mero & mixto imperio potest bona publicare siue pena confiscationis imponatur a lege, siue a principe, siue etiam præter legem, & merum imperium quæsitum sit ex concessione siue præscriptione. conf. 659. nu. 3
 Vestigal non debetur pro rebus sui usus causa conductis, & consuetudo in contrariu nō ualet. conf. 655. nu. 1. & 11. & 12
 Vestigalia instituire & exigere nemo potest inferiori supremo principe. conf. 661. nu. 1. limita ut in num. 12. fallit etiam ut numero 12
 Vestigalia consueta exigere non sunt de referuatis principi, & inuestitus de maximo mero imperio nedum ea exigere, sed etiam noua instituire potest. conf. 661. num. 12. 23. & nu. 14
 Vestigalium institutio est de maximo imperio, & illorū exactio ostendit quasi possessionem iurisdictionis. conf. 672. nu. 2
 Verba in contractibus accipienda sunt proprie, & in potiori significatu. conf. 672. nu. 55. fol. 31
 Verba posita in substantialibus instrumenti intelliguntur ab eo prolata, cuius interest illa proferri & si capi nequeunt proprie & strictè largè & improprie capiuntur secundum subiectam materiam. conf. 673. nu. 10
 Verba, tunc & eo casu, stant taxatiuè, & restringunt præcise dispositionem ad casum expressum. conf. 676. nu. 3
 Verba non aliter nec alio modo habent uim conditionis, & inducunt formam specificam. conf. 678. nu. 8
 Verba futuri temporis relatiuo important conditionem. ibid. numero 9
 Verba, si hæres erit intelligitur de eo, qui adiucit hereditatem, non de eo, qui fuerit scriptus hæres. conf. 676. nu. 22
 Verba tunc & eo casu posita in dispositione, operantur ne dispositio ad alium quam expressum casum extendatur etiam similè. conf. 667. nu. 4
 Verba in contractu, an debeant semper aliquid operari. conf. 673. nu. 6 & 9
 Verba illa, qui in tali casu reperitur, posita in substitutione, an excludant natum post mortem testatoris uel diem cedentis fideicommissi. conf. 675. nu. 9. & 12
 Verba non fortitatur effectum, & non habeat locum, posita in aliqua dispositione, important auctus nullitatem ipso iure. conf. 676. nu. 17
 Verba non aliter nec alio modo habent uim conditionis & inducunt formam specificam, nec recipiunt alium intellectum uel modificationem separatam a uerbis. ibid. nu. 18
 Verba, ipso iure quomodo in casu, de quo agitur accipiuntur. conf. 685. nu. 7
 Verba enunciatia, quando habent originem ab eisdem personis non probant etiam in antiquis. conf. 672. nu. 38
 Verba enunciatia in excedentibus memoriam hominis probant plenè etiam in præiudicium tertii, quamuis contineant factum alienum. conf. 669. nu. 1
 Verba narratiua principis testimonium faciunt meritorium, & si dem. conf. 644. nu. 4
 Verba in privilegiis & contractibus debent intelligi cum misterio aliquid operandi. conf. 662. nu. 5
 Verbum habere importat dominium & intelligitur cum effectu. conf. 676. nu. 24
 Verbum succedat denotat executionem dispositionis, scilicet quod cum effectu in bonis succederit. conf. 676. nu. 21
 Verbum succedat denotat executionem dispositionis, & intelligitur cum effectu. conf. 678. nu. 14
 Verbum habere importat dominium effectuale. ibid. nu. 16
 Verisimilitudo in actibus hominum attendenda. conf. 666. numero 12
 Veritas præsumpta per alias præsumptiones argui potest, & ubi iudicatum est ex præsumptionibus una inuolat aliam. conf. 673. nu. 13
 Vi publica tenetur nedum conuocans armatos, sed etiam conuocati. conf. 665. nu. 11
 Via publica uti sic transitu nemo est prohibendus. conf. 682. numero 3
 Vicarius perpetuus translatus in duce Marchione & comite operatur, ut huiusmodi sic creati habeant iura imperialia, & si idè possint in eorum territorio, quod Imperator in uniuerso. conf. 661. nu. 18
 Vicinitas & aptitudo sicut actus, sunt argumenta domini. conf. 672. nu. 18
 Vim publicam committit, qui coadunata turba armata aliquem aggreditur. conf. 665. nu. 5
 Vnio armorum hominum semper in dubio præsumitur facta ad

Index.

net, sed etiam naturali sunt prohibita. consil. 670. nu. 11 27
*V*isurarius contractus esse ille, in quo constat quem nunc dedisse pecuniam pro tot facchis frumenti quibi dadi tempore recollectionis, quo uersimiliter erit uilius precio, & ex nunc fuerit tunc dandum frumentum minus appreciatum, quam valeret tempore contractus. consil. 670. nu. 4 27
*V*isurarius contractus esse presumitur ubi pacta in eo inserta tendunt omni ad fauorem creditoris, & onus debitoris spectant. consil. 670. nu. 10.
*V*isurarius est, qui recipit commodum ex dilatione data ad soluendum, & uendit res carius ad soluendum dilatione concessa. consil. 670. nu. 2. & 7 27
*V*isurarius censetur is, qui emit rem in presenti minus, quam ualeat ex eo, quod differat traditionem rei emptæ, & soluit precium deputatum, quod limita utibi. consil. 670. nu. 9 27
*V*xor non agit ad quartam ex auct. præterea. C. unde uir & uxor si potest abunde habere alimenta, quia est remedium subsidium. ut nu. 15. consil. 648. nu. 13 6

FINIS.

CONSILIORVM.

SIVE

RESPONSORVM

PRÆSTANTISSIMI,

ATQVE CELEBERRIMI

IURISCONSULTI,

D. Marci Antonij Nattæ Patritij Astenfis.

TOMVS QVARTVS.

In quo series numerorum posterioris Tomi continuatur.

SVMMARIVM.

- 1 Testamentum conditum in loco exempto fito intra territorium statuentis, an & quando statuto solemnitate non seruata sustineatur.
- 2 Statutū puniens actum non comprehendit personam non subditam in loco exempto delinquentem.
- 3 Exemptio in fauorem ecclesiarum inducta non completur in ecclesia delinquentes.
- 4 Statuto fraus fieri non præsumitur a forense, & ciue nouello propter præsumptam statutorum ignorantiam.
- 5 Statuti solemnitas, ubi est nimis rigorosa, cautellis impune potest evitari.
- 6 Statutum non ligat forensem in loco exempto aliquid facientem, & quid in subdito extra territorium delincente.
- 7 Locus exemptus, licet sit in territorio, non tamen est de iurisdictione ipsius territorij.

CONSILIVM DCXLIII.

VLCHRA & notabilis questio uenit in medium, utrum posterius testamentum Illust. quon. D. Renati Comitis Chialanth conditum in ciuitate Mediolani ualeat non seruatis solemnitatibus, quas statuta præfatæ ciuitatis in testamentis cõdendis requirunt, attento quod dictū testamentum conditum fuit per præfatum Comitem in monasterio. San. Hieronymi, quod dicitur habere exemptionem, & sic in effectu queritur, utrum ꝑ testamentum conditum in loco exempto sustineatur nõ seruatis solemnitatibus per opidorum, & ciuitatum statuta requisitis. In quo quidem articulo tam copiose, & abundanter scriptum fuit per præstantissimum Iuricon. & Illust. Senatorem huius provincie D. Rolandum à Valle collega meum, ut nullus additioni locus esse uideatur, collegit nãque accuratissime auctoritates antiquorū, & nouissimorū etiã doctōrū ad hunc articulū facientes. Veruntamen & si in relligam operam meam non esse necessariam, at amico morem geram subscriptionem requirenti, & ne incon-
sulte, ac sine ullo gustu ad rem uidear accessisse, paucis

articulum ipsum perstringam. Concludo igitur, quod d. testamentum conditum in prædicto loco exempto ualeat sicuti per præcedentem D. consultorem fuit conclusum, de quo uidetur esse decisio Ang. consil. 233. Est quædam D. Margarita col. 2. ubi inquit, quod statutum simpliciter loquens sub obseruantia solemnitatis, quã exigit, & requirit in actu testandi uel inter uiuos disponendi, non uendicat sibi locum, nisi quum dispositio celebratur intra territorium disponentis, ita quod in eo loco disponentis habeat ius statuendi. ut l. cum unus. §. pen. ff. de bo. auct. iud. poss. ut ibi per Bar. in l. cunctos populos. Nec obstat secundum eum text. in ca. ut animarum. §. statuto de constit. lib. 6. & in l. si quis in hoc genis. C. de episc. & cleri. quia ibi statutum dioecesanum specialiter prouidebat de actu, & maleficio per subditum perpetrado extra dioecesim statuentis, sed quando statutum disponit simpliciter, quo casu non ligat subditum disponentem, uel delinquentem extra territorium disponentis, quia testamentum, & ultima uoluntas confecta fuerint in loco exempto à manu, & iurisdictione statuētium, ut quia sit confectum testamentum intra claustrum monasterij, quod sit exemptū, testamentum ualeat, quia paria sunt simpliciter locum extra territorium esse, uel intra fines sed ipsum esse exemptum. l. relegatorum. §. si quis autem. ff. de interdic. & relega. cap. primo. de priuile. li. 6. Et prædictam decis. Ang. refert & sequitur Iaf. in l. fin. col. 1. ff. de iur. omni. iudi. & ibi moderniores. Felin. in ca. graue col. 3. de offic. ord. Et licet Ang. ibi dicat quod prædicta opinio non tranfit sine periculo, tamen dici potest quod casus, in quo Ange. consuluit, erat dubitabilis, quia loquitur in persona subdita. ut uerba illius ostendunt, & in persona subdita, quæ resideat in territorio statuentiū, subditam, quæ testetur, uel contrahat in loco specificè exempto propter suspensionem fraudis, & propter alias rationes, quas deducit Fed. de Sen. in consil. inferius allegando. Sed non sumus in persona non subdita, quo casu reliquitur extra omnem dubitationem iuxta inferius dicenda. Confirmantur prædicta ex eo, quod uoluit Fed. de Sen. consil. eius 2. ubi querit, utrum ꝑ stante statu to Episcopi Senensis, quod quicumque luserit ad aleam, sit excommunicatus, utrum subditus episcopi ludens in dioecesi Senensis & in loco exempto sit excommunicatus, & arguit ad partes, & tandem, licet concludat in persona subdita, quod sit excommunicatus, tamen in persona exempta, quæ delinquit in loco exempto, uult excommunicationem non procedere per tex. in l. prima. de priuile. in 6. Prædictam decisionem teder. latius disputat Dom. in d. cap. ut animarum colum. 4. uersicu. Quæropone, quod stante de constit. in 6. ubi querit, utrum si quis delinquat in dioecesi in loco tamē exempto ligetur
Mar. Ant. Nat. Vol. 4. A conti-

constitutione episcopi, & refert, quod Ioan. Andr. dicit quod hæc questio fuit disputata per Ioa. Cald. & determinavit, quod non ligetur per illum text. & per text. in cap. cum episcopus de officio. ordina. eodem lib. & per glo. in clem. quavis de fo. cōp. quia locus extra diocesim & locus exemptus intra diocesim æquiparantur, & ideo nō incurrit in excommunicationem, induxit etiam text. in cap. lumen ofo. 14. quæst. secunda. cap. primo in fi. de stat. regu. eodem lib. & clem. fi. de privileg. per quæ pater, quod exceptis quibusdam casibus nullam iurisdictionē habent episcopi in locis exemptis, & sic episcoporum de creta in illis locis nō ligant, sed dicit Ioan. Andr. ut ibi refert Domi. quod Marti. Sylla. disputaverat ante determinans, quod aut persona non erat exempta, sed locus exemptus, & ligabatur eius statuto, aut persona & locus erant exempta, & tunc non ligatur, sed dicit Ioan. Andr. quod primum dictum sibi non placet, quia licet delinquens non ligetur statuto, tamen poterit, si conveniatur coram episcopo domicilii puniri de illo delicto. l. prima. C. ubi de crim. agi oportet. & not. in cap. fin. de for. cōpet. Refert postea Domi. quod Fede. de Sen. in præallegato consil. format istud dubium, & arguit pro & contra & tenet opinionem Marti. Sylla. quia locus exemptus est de diocesi & territorio episcopi, ut probatur in cap. cum episcopus de officio. ordina. eod. lib. quod etiam ostenditur, quia si non esset de diocesi, frustra impetraret privilegium exemptionis, unde non sequitur, locus exemptus non est subiectus episcopo, ergo debet æquipari loco existenti extra diocesim secundum Calder. & datur instantia, nam episcopus non potest sedere extra suam diocesim sine licentia habentis iurisdictionem in loco, ut in clem. quamvis de for. compe. & tamen in loco exempto potest, quia sufficit solus consensus Abbatis, ut in d. cap. cum episcopus, & in d. c. luminoso. Postea Domin. his relatis sequitur opinionem Calder. tanquam veriorē, dicit, quod ad hoc, ut quis per viam statuti ligetur aliquid, requiruntur duo, quod statuens habeat iurisdictionem in loco, ubi dirigitur virtus statuti, & quod persona sit sibi subiecta saltem ratione causæ propter quā vult illum ligare, quod autem requiratur iurdictio in loco, probatur in illo text. ibi quia extra territorium iurisdictionis & c. & quod requiratur subiectio respectu personæ, patet in cap. ecclesiæ Sanctæ Mariæ. de consil. & in c. bene quidem. 94. distinctione. nec sufficit territorium, nisi etiam daretur iurdictio in personam, contra quam dirigitur virtus statuti, ut probat text. in d. ca. ecclesiæ & text. in c. fin. de reb. ecclesi. non alien. nam licet laici habeant suam iurisdictionem in sua civitate, non tamen clerici ibi existentes ligantur eorum statutis propter defectum iurisdictionis, quæ caret in personis eorum, sic est in proposito, quia locus exemptus fit exclusus à iurisdictione ordinarii, licet sit in eius diocesi nō igitur sequitur, quod ibi delinquentes subiiciantur eius statuto, & sic ibi deficit iurdictio, nec per hoc remanebit delictum impunitum, quia poterit conveniri super hoc coram suo ordinario. Ecce quod Domi. ibi aperte sentit post Ioan. Calder. quod ubi persona est exempta, nullo modo possit puniri ex statuto episcopi, si delinquit in loco exempto, quia duo requiruntur territorium, & iurdictio in personam licet in persona subiecta aliud tenere videatur. Hoc voluit pariter Calde. consil. 13. Contra Canonicum ecclesiæ de iudici. & for. compe. ubi vult, quod diocesanus non possit punire canonicum exemptum delinquentem in loco exempto. cap. primo. de privileg. in 6. ubi exemptus æquiparatur extraneo, & ibi apparet, quod non potest diocesanus exemptum punire, quum causa sibi non subiacet, nisi quando delictum esset commissum in sua diocesi in loco non exempto. Et cum prædictis videtur etiam transire Pet. de Ancha. in c. postulasti. 4. q. de for. comp. ubi licet in persona subdita teneat opinionem Fede. tamen in homine exempto delinquentem in loco exempto sentit contrarium, quia homo exemptus æquiparatur extraneo, per text. in d. cap. primo. de privileg. in 6. Eadem sententiam tenet Andr. Sicu. consil. 4. Scribitur primo regum. 2. dub. lib. 1. ubi mentionem facit de his, quæ scribit Domi. in d. c. ut animarum, & eum sequitur. Idem e-

tiam in persona nō subdita amplectitur Feli. in d. c. græve col. 3. Iaso. consil. 33. In casu præsentis eolum. fin. lib. 1. & iste est punctuatur casus noster, quia sumus in persona forensi exempta à iurisdictione statuentium. Nec obstat prædictis text. in d. l. si quis in hoc genus. C. de episc. & cler. ubi iudex secularis punit in ecclesiā delinquentem, quia responderi potest, prout respondet Ange. in præallegato consil. 233. quod ibi text. loquitur in statuto diocesano, quod specialiter providebat de actu & maleficio per subditum perpetrando extra diocesim statutis, vel responderi potest, quod exemptio inducitur in favorem ecclesiarum non complectitur eos, qui in ecclesiā delinquit, c. inter alia de immu. ecc. & ita respondet Dec. in l. fin. eolum. prima. ff. de iurisd. omnium iudic. & ante eum Alexand. consil. 111. ponderatis verbis inquisitoris eolum. secunda. lib. primo. Non obstat, si dicatur fraudem adhiberi posse statuto requirenti solemnitatem in condendis testamentis, condendo ea in monasteriis civitatis, quia responsum est & recte per præcedentem D. consultorem, quod non est verisimile Illustrissimum D. testatorem voluisse fraudare statutorum Mediolani cupiendo condere testamentum de iure communi, quia hoc facile potuisse consequi existens in patria ubi alibi, ubi feruatur ius commune. Alia etiam ratione stitenditur d. testatorem nullam fraudem facere voluisse statuto, quia quum esset forensis, præsumitur illum ignorasse, quum ibi moram non traheret, sicut fortiori casu dicimus in ciue nouello, qui parum versatus est in loco, quia in eo præsumitur ignorantia statutorum, secundum Bald. in repet. l. data opera. 10. eolum. C. qui accus. non poss. per text. quem ad hoc reputat singularem. in l. qui cum uno. §. fin. ff. de re milit. & est etiam similis text. in l. qui comitatu eodem. ritu. & idem tradit Bald. in l. ius civile in fin. ff. de iur. & iur. ponit Ias. in l. cunctos populos eolum. 7. C. de summa. trini. & fid. catho. & in præallegato consil. 33. primo. dub. Et si velimus dicere, quod ignorantia nō excusat forenses à nullitate actus, quia tenebatur investigare statuta loci, in quo contrahit, vel testatur, satis est in proposito, quod non videatur dolum vel fraudem ullam committere voluisse, sicut etiam excusatur in delictis inductis ex forma statutorum, ut ea ignorans secundum ipsa statuta puniri non possit, attento, quod propter ignorantiam dolum in eo cessare videtur, ut sentit Barto. in d. l. cunctos populos. eolum. sexta. versiculi. Quæro quid in delictis, quem ibi sequuntur ceteri. Vltimus pro responsione considero, quod solemnitas, quæ requiritur per statutum Mediolanense, est nimis rigorosa & importuna, & pro hoc assumo, quod scribit Roma. in repet. authen. similiter. 34. speciali. C. ad l. falcidiam, ubi inquit, quod ius civile addedit iuri diuino & naturali habenti pro sufficienti numero testes duos, quum nimium addere voluerit addendo quinque, non dicitur ius diuini moderari, immo potius eidem totaliter contradiere. cap. nisi cum pridem. §. propter malitiam de renunc. c. denique. quarta. distin. ubi dicitur, quum nimis emungit elicit sanguinem, & alibi dicitur, qui nimis est iustus, perit in sua iustitia cap. serpens de poenit. distin. prima. & subdit Roma. Laudando magis canones, quod ius canonicum reprobat rigorem iuris civilis, quatenus exlegebat septem testes, approbavit tamen causam motuam huius rigorositatis, quæ fuit, ne de facili falsitas committi posset, ideo non p. ene confidens in duobus testibus adiecit in testamentis ad non prius causas præsentiam parrochiani, tanquam coram illis omnis fraus cessare præsumatur cap. fin. de postul. cap. denique 14. quæ. ult. Hæc eadem dicta ad verbum ponit Abb. in repet. ca. cum esses de testam. ita quod necesse fuit quod unus sumperit ab altero. Si igitur ius civile usum fuit nimis rigorosum præfatis duobus Illustribus doctoribus addendo quinque testes iuri diuino & naturali, quid dicendo de statuto Mediolanensi, quod in testamentis requirit, quod interueniant quinque testes & tres notarii, qui omnes videlicet testes, & notarii, vel eorum maior pars cognoscant testatorem, cuius testamentum, imbreuiatura, super qua rogabitur testamentum, subcribebatur saltem per duos ex testibus testatorem cognoscentibus, seu per duos pronotarios,

rios, aut unum ex testibus & unum ex pronotariis eadem die, qua rogatum fuerit testamentum, & post ipsas subscriptiones teneatur notarius subscribere ipsam imbreuiaturam cum signo tabellionatus, attestando etiam uidisse fieri præcedentes subscriptiones, & credatur subscriptioni ipsius notarii, quod præcedentes subscriptiones factæ fuerunt, alias dictis solemnitatibus non seruatis non ualeat testamentum. Nonne ista solemnitas est nimis rigorosa & excessiua? Ideo inferro, quod etiam si Illustrissimi. D. testator habuisset noticiam dicti statuti, potuit merito, ut euitaret d. rigorositatem, confugere ad monasteria exempta à iurisdictione statuentium, & ibi testari, nec propterea dicitur noluisse fraudem facere statuto, sed sibi ipsi cauere, ne aliquando, si quod ex præmissis omitteretur, corrueret testamentum, non enim dici potest fraudem facere uoluisse statuto, qui cautius aliquid agit seruando iuris dispositionem, alias dicendum esset, quod omnes cautellæ, quas tradunt doctores, quamuis, in legibus sint fundatæ, essent legum fraudes, quod sibi ipsi repugnat, quia qui facit secundum legem, dici non potest, ut fraudem legi adhibeat, & contra legem faciat, & bene admonet Imperator in l. in ciuilem. C. de fur. quod curandum est, ut cautius negotiemur. Et quod istud sit uerum, etiam demonstratur, quia solent testatores persequi faciliorem modum testandi difficiliorei ueritate, unde uidemus, quod testamentum in scriptis hodie in temporibus in usu esse desit propter difficultatem sigillorum, tot testium & subscriptionem, & eorundem post mortem testatoris agnitionem, & confugiuntur omnes ad nuncupatiuum testamentum, in quo testium tantum aures adhibentur. Itaque non potest dici hunc Illustrissimi. Dom. testatorem fraudem commississe, si faciliorem uiam testandi quæsiuit. Et quod in casu proposito non sit adhibita fraus statuto, istud etiam efficaciter ostenditur, nam iustus sit legi, ubi cunque quis falsis uerbis legis sententiam eius circumuenit. l. contra legem cum. l. seq. ff. de l. l. certum est de regur. iur. in sexto, sed non fuit de mente statuti includere forenses testantes extra territorium, ut teneatur dictas solemnitates obseruare, quia de his, quæ foris sunt, nihil ad nos. caput. gaudemus de diuor. statuta enim facta sunt pro forensibus, & istud etiam patet, quia si statutum non potest ligare forenses, extra territorium. d. l. ff. de iurisd. omni. iud. cap. ut animarum. §. primo de coniti. in 6. lmo. nec etiam subditum extra territorium aliquid facientem, etiam si expresse hoc disponat, quasi potestas iurisdictionis non circumscribitur loco, secundum Barto. in l. cunctos populos. §. quæst. C. de summa. trini. & fide catho. Anto. de Butr. & in cap. à nobis. el primo. col. fin. de senten. excommu. & Abb. ibi sequitur, & tenet hoc idem Abb. in cap. si. ult. car. de for. compe. & lmo. confi. 128. In casu præmissis colum. 2. & Dec. in d. l. fin. ff. de iurisd. omni. iud. licet in subdito aliqui contradicant, non est dicendum, quod statutum uoluerit includere forenses, quum id non posset, quia nemo præsumitur uelle, quod de iure est impossibile cap. à nobis de senten. excom. & tradit Bald. in l. fin. §. incomputatione in fi. C. de iur. delib. ubi inquit, quod uerba statuti non referuntur ad impossibilia ipsi statuendi, puta ad ea, quæ non sunt fuz iurisdictionis allegat in argu. text. in l. qui tabernas. ff. de contrahen. empt. & text. qui facit ad id, de quo nunc agitur in l. fin. ff. de iurisd. omni. iud. allegat etiam not. per Bart. in l. si quis sub conditione. ff. de condi. institu. Idem tradit Anto. de Butr. in cap. ecclesia San. Marix cap. fin. de constitu. & Roma. per multa iura consil. 299. In proposita consultatione colum. 2. uers. secundo quod nec principaliter. Non igitur potest dici præfatum Illustr. Do. testatorem circumuenisse statuti sententiam, quum de mente statuentium fuerit hunc casum non includere tanquam ipsis impossibile, & licet præfatus D. testator non condiderit testamentum extra territorium, tamen satis est, quod condiderit in loco exempto, quia locus est exemptus, licet sit in territorio, non tamen est de iurisdictione ipsius territorii, ut dicunt doctores, superius allegati, & tradit Cardina. in clemen. Archiepi scopo. §. primo. quæst. 4. de priuileg. Domi. in cap. cum episcopus. quarto. notab. de offic. ordi. in 6. Pau. de Cast.

confi. 187. Notandum est, quod ista imperialis concessio colum. pen. uers. Secunda ratio lib. secundo. Et uolunt hoc Bald. Ange. Pau. de Cast. & alii communiter in d. l. ff. de iurisd. omni. iud. ubi illum tex. dicentem, quod extra territorium iudici impune non paretur, extendit ad locum exemptum. Prædicta conclusio tanto magis proceedit, si teneremus, quod statutum ligare etiam non possit personam subditam aliquid facientem in loco exempto, ut tenent infiniti doctores, quos latissime cumulauit præcedens D. consulti, adeo quod hæc opinio uideatur magis esse recepta, & frequentiori calculo maiorum nostrorum approbata. Sed quia sumus in forense, & sic in persona non subdita, res uidetur carere omni difficultate. Ideo transeo in sententiam præfati Domi. consulti, quam in præfati casu circumpectis omnibus iustissimæ & equissimam esse arbitror. Laus Deo.

Marcus Antonius Natta.

S V M M A R I V M.

- 1 Feudum nouum acquirens præsertim titulo non gratuito potest uni tantum ex filiis assignare, etiam quod sit inuestitus pro se & descendantibus suis masculis. & nume. 3.
- 2 Datio insolutum uices emptiois obtinet.
- 4 Verba narratiua principis testimonium faciunt meritorum & fidem.
- 5 Clausula ad habendum tenendum & prout placuerit disponentum cum reservatione aliquorum, qui importet.
- 6 Seniores iunioribus in electionibus honoribus & dignitatibus sunt præferendi, & qua ratio ne.
- 7 Primogenitus fruitur bonis omnibus primogenituræ subiectis, & de uictu & uestitu iuxta uires patrimonij & dignitatem natalium habet fratrib. prouidere, ubi ipsi aliunde non habeant.
- 8 Alimenta iure sanguinis ex officio iudicis, debita non exhibentur his, qui habent aliunde, unde se alant.
- 9 Primogenituræ subiecta bona non comprehenduntur sub uniuersali heredium institutione remissive, & sub nume. 10.
- 10 Voluntatis mutatio non præsumitur, ubi non apparet expressa.
- 11 Primogenito per diuisionem bonorum feudalium non præiudicatur remissive.

CONSILIVM DCXLIH.

Vum controuersia alias orta esset coram Serenissimo Sabaudix Duce inter Illustr. D. Philippum & Claudium fratres super feudis Raconisij Moliabrunæ & Caburri feci sex iuris allegationes super diuersis articulis concernentibus decisionem ipsius causæ sustinendo partes præfati Domi. philippi primogeniti, quas iustiores arbitrabat, nunc iterum mouentur dubitationes. Et dicitur q. de anno. 1433. 22. martii in castro Tononi. Dux amadeus primæ legitur fecisse in feudatione Caburri Ludouico naturali principi Achaix pro le & descenditibus masculis sub conditionibus & pactis quibus idē Ludouicus tenebat alia feuda, quæ sunt pacta habilitationis, & quod quilibet liberorum masculorum pro parte sibi contingente erga Ducē & suos teneatur ad homagium &c. & cum potestate, q. Ludouicus & sui prædicti possint disponere de d. feudo inter ipsos descendentes masculos &c. Deinde q. de anno. 1433. & sic de eo dē anno die 6. Iulii orta controuersia inter d. D. Ludouicum & commune Caburri super præstatione fidelitatis sit transactio cuius potissimum caput est, quod Ludouicus

ducus non transfert castrum uillam, iurisdictionem & imperium dicti loci etiam in ultimis uoluntatibus nec sui successores transferent etiam in aliquos descendentes, nisi lo ummodo in unum ex eis, qui totale dominium dicti loci habeat, & illis deficientibus quod proximior & antiquior solus accedat, succedat, nulla tamen hic facta mentione primo geniti. Ex quibus uidetur inferri, quod d feudum debeat omnibus descendantibus masculis ex prouidentia prim acquirentis, ita ut inter eos diuidatur. Ad praedictum motum respondetur, quod
 1. licet aliquis inuestiatur pro se & descendantibus suis masculis in perpetuum quamuis attentis uerbis inuestiturae, & secundum iura communia omnes descendentes inuestiti qui essent in pari gradu aequaliter succederent, & feudum esset inter eos diuisibile. l. fin. C. de liber. p. re. authen. in successione. C. de succel. & legi. cap. mulier ibi Bald. si de feud. sue. contr. & in c. i. de gradi. succel. in feud. tamen patet, quod si primus acquiritor, ex quo sumus in feudo nono, potest uai ex filiis assignare, ut ostensum latissime fuit in meo consilio in eademmet causa per Dom. Philippo. quod incipit. In causa & lite uerterente & ca. ubi disputant articulum ad ueraneque partem, & conciliatum fuit patrem id posse in feudo per eum acquirit, & ultra ibi dicta addo, quod eandem opinionem, tenet Marth. de Affil. d. d. c. i. l. i. Inter D. Lauram. colum. 2. & ex modernis doctoribus sequuntur Capo. & Goza. ut refert Crate. modernus doctor consil. eius. 135. quod incipit. Verba decreti & ca. praeterea alias considerabam, quod d feudum potest dici emptum, nam quia
 2. D. Ludouicus esset creditor de egressu & cum summa d. Illustris Ducis Amader inuestitus. Item esset creditor eiusdem ratione legati sibi facti per Illustr. quon. D. Bonam de medietate suarum domum & mobilium, haec omnia pro dicta inuestitura praestata. D. Ludouicus remisit, & sic d. feudum sibi pro praestatis creditis datum fuit in solutum per praefatum Illustrissimum. Do. Amadeum Ducem, quod sane in solutum dabo uicem emptio nis & uenditionis obiter. Eleganter in princip. ff. de pi gno. actio. l. si praedium. C. de em. l. i. ff. pro empt. l. si ff. ex quibus caus. in poss. ea. Vnde succedit id, quod Bal. scribit in l. i. in fine. ff. per quas person. non acquir. quod
 3. t uoi feudum non fuit gratis concessum, sed fuit quatuor ex re patris, qui illud recepit pro se & filiis, potest pater uni filiorum assignare, quia illud feudum non co petit filiis ex beneficio Domini concedentis, sed ex patris acquirentis beneficio, quod reuocari potest. Et cum Bald. tenet Corne. consil. 1. 9. In praesenti consultatione
 4. eorum. 8. lib. 2. & consil. 5. Videtur primo colum. 2. lib. 3. sequitur etiam Aret. in l. apud Iulium. §. si quis alicui colum. 2. ff. de leg. i. dicens, quod ubi pater recepit feudum uel emphyteosim pro se & filiis exponens aliquid de suo, tunc uidetur, quod filii habeant feudum uel emphyteosim non ex beneficio concedentis, sed ex tacita donatione paterna, & per consequens est reuocabilis, & ibi Aret. subdit in fin. quod quando pater dedit pecunia pro habendo feudo uel emphyteo. resulat tacita donatio. Ita indubitanter dicendum quando apparet ex forma concessionis, uel alio legitimo modo, quod conceditur feudum uel emphyteosim in personam filiorum contemplatione patris recipientis, quia quicquid datur filio contemplatione patris recipientis, profectum est. l. sed si plures. §. in arrogato. ff. de vulga. & pupil. l. cum ibi not. C. de usufru. Sed hic ex forma concessionis apparet concessionem esse factam contemplatione patris, quia ultra pecuniam datam facta fuit inuestitura ob seruitia & merita praestata a d. Ludouico, & in hoc non aliud testimonium meritorum quia t uerba narrativa a tanto principe prolata fidem faciunt iux. not. per Barto. in l. ambrosia. colum. 7. uersu. Visis & examinatis. ff. de decre. ab ord. facien. & est bona glo. in cap. pastoralis in uerbo exonerare de offic. delega. & tradit Bald. in rub. eodem titu. colum. penul. quia pro iudice & persona publica multum praesumitur. l. 2. C. de offic. ciui. iud. Secundo ostenditur ex uerbis praefata inuestitura d. feudum
 5. Caburri ad dictu. D. Philippum pertinere, nam t ibi dicitur ad habendum tenendum & possidendum per d. feud-

datarium & suos, & de illis inter ipsos prout uoluerint disponendum, saluis tamen & reuerentis infra scriptis, quae nobis, & successoribus nostris referamus. Ecce qualiter conceditur aperte licentia disponendi de d. feudo di. D. Ludouico feudatario nominatim & expresse per Illustrissimum inuestientem inter suos tamen, & pro quibus acceperit inuestituram, hoc factum est, quia di. D. Ludouicus utens potestate sibi concessa disposuit, ut primogeniti tantum ex se descendantibus illud feudum haberent, & ito casu non est necesse quod requiratur amplius licentia a Domino, quae ab eo concessa, quod uidetur, ut est casus in cap. primo de feud. non habent. prop. nat. tur. feud. & tradit Alege. in l. cum essent. §. fin. per illum text. ff. de feud. iust. praedi. Cor firmatur hoc argumen tum ex reservationibus factis, quia concedit Illustrissimus inuestiens, quod feudatarius & sui possint quomodo uoluerint, inter ipsos disponere, ita tamen, quod sem per hi, in quos fieri reservatio, teneant d. oppidum iure feudi, & quod homines ipsi subant Principi, & soluant subsidia. Haec enim reservatio facit, ut in reliquis uideatur concessa libera & absoluta inter ipsos disponendi facultas, quia quorundam exclusio est aliorum inclusio. l. cum praeter in princip. ff. de iud. & exceptio declarat, immo firmat regulam in casibus non exceptis. l. quxritum. §. de iuge. ff. de fun. iust. l. nam quod illi. de §. penul. ff. de p. lega. Consignabam praemissa in alijs meis allegationibus ex eo, quod tradit Barto. in l. qui Romae. §. duo fratres. 3. quae ff. de uerborum obligatio. ubi uoluit, quod fratres, quando in iuramento diuisionis dicunt ad habendum, tenendum, uendendum, & alienandum, uidentur sibi ipsi inuicem dedisse potestatem alienandi, adeo quod si ad communium patrum censetur remissile. Ita dicendum in proposito operari illa uerba, ad habendum & ca. & de ipsi inter suos quicquid uoluerint disponendum. Dicitur etiam pro responsione, quod dictu feudum Caburri fuit alteratum ex transactione facta cum hominibus dicti Caburri, prout sentit etiam Dom. moti uas quia ibi d. Ludouicus promissit pro se & heredibus suis non transferre castrum, uillam, iurisdictionem, & imperium, nisi in unum successorum, qui haec totale dominium loci in solidum, & quod proximior succedat in d. feudo, ita quod nullo unquam tempore non sit in dicto loco nisi unus dominus, qui uerba sane non interpretat quod imperium & dominium non diuidatur, sed spectat ad unum. Et negari non potest, quin d. Ludouicus non seruauerit fidem, si disposuit, quod dictum imperium, & domum loci transiret ad primogenitum, haec enim in d. conventionem non fuerit facta mentio ulla primogeniti, tamen satis est, quod sit unus tantum ex descendantibus, & quod elegerit primogenitum potius, quam secundo & tertio genitos, hoc non debet nocere, sed potius inuare, quia t primogeniti ut seniores praesumuntur magis apti esse in administratione, quam fratres iuniores, nam qui est aetate maior, praesumitur maturitate sensus praestantior cap. nisi cum pridem. §. alia uero causa. de admi. & in eo maior rerum esse perita cap. sciendum. 26. quae. 4. & natura ita comparatum est, ut iuniores pareant senioribus, hi praesint, illi subsint secundum philosophum, quem Alb. refert in suo dictionario in uerbo senex. & regulariter in electionib. honorib. & dignitatibus seniores iunioribus praferunt. l. si. C. de tyro. lib. 12. l. sp. in prin. ff. de iu. imm. l. 2. ff. de albo scribe. Et uidemus i actu pratico, quod ubi inter fratres uni in iurisdictione uel regnu deferit, primogenitus ad id destinat. c. licet & ibi docto. de uoto c. q. sit periculosum. 7. q. 1. & tradit Oldr. consil. 94. Eleganter circa negotiu. colu. 4 ubi ponit, ut in regno statutu fuerit, quod filii regni succedat, & inter eos primogenitus. Ex his tribus maxime fundamētis defendendo feudum Caburri ad D. Philippum pertinere, primo, quia ubi pater est primus acquiritor, potest illud feudum tanquam unum uni filiorum ex eius descendantibus assignare, praesertim ubi pater acquiritor titulo oneroso. Secundo ex clausula ad habendum tenendum & ca. quae ponitur in inuestitura Illustrissimi Ducis Amader. Tercio ex transactione facta cum d. hominibus Caburri confirmata (si recte memini) per Illustrissimum Principem.

Mouetur

Mouetur & aliud dubium in motiuis, ſcilicet, quod primogenitura Raccouſij non uidetur continere prædictum, quod hali aduantageum uocant reſpectu reddituum in fauorem primogeniti contra ſecundo & tertio genitos. Primo, quia uerba primogenituræ hoc non habent, quod tamen ſcriptum fuiſſet, ſi ea fuiſſet mens Principis tanquam dignum nota ſpeciali. Reſpondetur, quod iſtud de aduantageo gallorum non fuit, (ut opinor) deductum in proceſſu. præterea non ſumus in gallia, ſed in regione pedemütium, quæ uitur iure communi, nec licet, quod ſit in una pronuncia tradere ad aliam, nam unaquaque provincia abundat in ſenſu ſuo cap. certificari de ſepult. l. omnes populi. ff. de iuſticia & iur. de iure autem communi eſt expeditum, quod primogenitus ꝑ ſuorum bonis, quæ ſubiecta ſunt primo genituræ. Eſt uerum, quod fratribus ſecundo & tertio genitis teneatur ſuppeditare uictum & alimenta ſecundum facultatem patrimonii & dignitate naxialum, ſecundum Ioann. Andr. & Abba. in capitulo, licet de uot. & Feli. plene in capitu. prudentiam colum. tertia. ff. de offici. de lega. & ſcribit Mathæus de Aſſiſtiſ. in ſuis deciſionibus, quod ubi uiuunt iure Francorum primogenitus teneatur ſuppeditare fratribus uitam & militiam, quod a men eſt intelligendum, quando fratres egent, nec alium de uiuere poſſunt, quia ubi ꝑ alimenta debentur ratione ſanguinis ex officio iudicis, non teneatur quæ ea præſtare, ubi quæ aliunde de ſuo habet. l. ſi quis a liberis. §. ſed ſi filiis. ff. eliber. aguoſcend. tradit. Barto. in l. liberis. §. manum iſtis. ff. de alim. & ciba lega. & dicit Alexā. conſilio quadrageſimo octauo. Viſo ſtatuto colum. ſecunda da. l. tertio, quod de iuris diſpoſitione alimenta non conſtituuntur illi, qui habet aliunde, unde ſibi prouideat de alimentis. ff. l. ſi quis a liberis. §. alimenta. & l. qui filium cum ibi not. in gloſſ. ubi pup. edu. debe. & idem tradit Alexand. conſilio. 72. Viſo proceſſu quarto principi. argumento. libro quinto ubi etiam adducit paul. de Caſt. in l. diuorſio. ff. ſolutio matrim. Et in terminis hoc tradit Marti. de Laude in ſuo tracta. primogenituræ colum. ſexta uerſus. Vltimo quæro, an primogenitus, ubi inquit, quod illud, quod dicitur, quod primogenitus teneatur miniſtrare fratribus ut poſſit honeſtam uitam ducere, eſt uerum niſi alii fratres habeant aliunde, unde poſſint honorabilem uitam ducere, eſt argumen. l. ſi quis a liberis in gloſſ. in uerbo liberorum. ff. de alen. & agno. liber. & a ceſſante ratione deducta per Hoſien. & Ioann. Andr. in dicto capitulo li. et de uot. In caſu autem noſtro filii dicti Ludouici conſtituentis primogenituram ſecundo & tertio geniti habuerunt alia bona, quæ non erant primogenituræ ſubiecta, & eorum nunc deſcēdentes illis potiuntur, ut patet ex eorum diſpoſitione. Non obſtat aliud, quod deducitur in motiuis, quod Ludouicus primus inueſtitus, & qui primogenituram dicitur obtinuiſſe, dubium hoc declarauit ſuo teſtamento, in quo hæredes inſtituit uniuerſales duos eius filios mafculos æquis portionibus, quia reſpondeo, quod ꝑ illa inſtitutio uniuerſalis non trahitur ad bona iam ſubiecta primogenituræ, in quibus ius fuerat quæſitum primogenitis etiā nondum nati, ut docui late in aliis allegationibus, quæ incipiunt ſuperioribus menſibus. primo dub. & propterea non eſt dicendum, quod ius iam quæſitum prædictis primogenitis reuocauerit, quia ꝑ mutatio uoluntatis non præſumitur, niſi id euidenter appareat cap. maiores in fin. de baptiſ. l. cum tacitum. ff. de probatio. l. cum hic ſtatus. §. ait oratio, ibi ſi appareat deſunctum euidenter reuocafſe uoluntatem. ff. de dona. inter uir & uxor. Et uultus, quod dicta inſtitutio non trahatur ad bona primogenitis competentia, quæ ex cōtractu paterno, & beneſicio domini concedendis debentur filiis ut filiis, non autem filiis ut hæredibus, uult Barto. in l. in iufurandi. §. ſi liberi. ff. de oper. liber. & Barto. in l. tibi decem. §. ſi pactus. ff. de pact. & l. ſi non fortem. §. ſi libertus circa finē. ff. de condi. indeb. & in l. quod dicitur & ibi Alexand. & moder. ff. de uerborum obligationib. quas auctoritates antea etiam adduxi, quæ decidunt præſentem caſum. Et ex prædictis colligitur reſpoſio. ſi dicatur patrē potuiſſe ſui primogenituræ reuocare, quia non conſtat,

quod voluerit rem occire, & illa institutio universalis nō
trahitur ad bona primogenituræ. præterea potest dici,
quod quia ius primogenituræ fuerat constitutum prin-
cipis auctoritate, non potuit sine principis consensu re-
uocari, ut conclud. Lud. Bolo. consilio. 61. Martinus &
Maria. primo. dub. refert, & sequitur Andr. Tiraq. excel-
lens doctor Gallicanus in tract. suo primogenituræ. 8. q.
princip. ubi confirmat hoc ex his, quæ scribit paul. de
Castro. consil. 164. In præsentia causa colum. 7. versicul. Sed
nos loquimur libr. secundo & istud fit dictum ex abun-
danti, quia primo responso sufficit. Non obstat, quod di-
citur ꝑ diuisione facta inter dictum Franciscum &
Ludouicū filios dicti Ludouici primi inuestiti, quæ præ-
ferret eandem equalitatem, quia ad hoc patet responso
ex his, quæ dixi in aliis allegationibus, quæ incipiunt in
causa & lite ultimi. dub. ubi ostendo non fuisse derogatum
iuribus primogenituræ per dictā diuisionem, quia non
constat, quod dicti Franciscus, cuius primogenito ius
competebat infolidum in præfatis oppidis habuerit sciē-
tiam iuris ibi competentis, & iuri, quod quis ignorant,
non uidetur renunciatum, & quod ignorantia præsumi-
tur in his, quæ gesta sunt ab antecessoribus, & quod di-
cta diuisio præiudicium potius errore facta, unde possit
etiam per ipsulum diudentem retractari, ut latius hoc de-
duxi ubi etiam respondeo ad quædam, quæ in contrariū
posse allegari. Amplius etiam dixi, quod dicti Francis-
cus primogenitus dicti Ludouici primi inuestiti non
potuisset ius primogenituræ repudiare expresse in præ-
iudicium aliorum primogenitorum subsequentium, nec
etiam in præiudicium communitatis & hominum, ad
quorum preces id eis fuerat concessum quum expedi-
ret ipsis unum habere dominum & nō plures, ꝑout præ-
dicta omnia iuribus & auctoritatibus late firmari, & ad
ea, quæ ibidem sunt dicta, me remitto. Adde tamen Mar-
ti. Laud. in suo tracta. primogenituræ colum. 7. versicul.
Quæro an primogenitus &c. ubi uult post Oldr. quod
primogenitus nou possit fubicere ius primogenituræ
alteri regno in præiudicium aliorum descendendum per
tex. in cap. dilecti de maio. & obed. c. intellecto de iure-
iur. Laos Deo.

Marcus Antonius Natta.

S V M M A R I V M.

- 1 Relictum sub titulo legati in instrumento donationis
inter viros factum, an censeri debeat donatio, uel le-
gatum, & nu. 3, & 5.
- 2 Donationis appellatione non continetur donatio causa
mortis.
- 4 Donatio. Ad indicandum an sit donatio inter viros uel
causa mortis, (quando sumus in dubio) recurritur ad
numerus testium adhibitorum.
- 6 Reservatio ususfructus habetur locotraditionis & tras-
lationis domini, ubi autem est concepta sub causa uel
commemoratione legati legatum adhuc remanet re-
uocabile.
- 7 Testator ubi legat fundum, & inde tradit uel donat, præ-
sumitur donare causa mortis, adeo quod legatum ad-
huc fit reuocabile.
- 8 Donatio causa mortis per traditionem, & ususfru-
ctus reservationem non impeditur, quia reuocari
possit.
- 9 Legatum etiam traditione & ususfructus reservatio-
ne ualium potest reuocari.
- 10 Donatio facta absenti & ignoranti nomine pro eo ac-
ceptante & recipiente non convalidatur nisi ratifica-
tione subsequuta.
- 11 Iuramentum est stricti iuris, & non extenditur ultra
expressa etiam quod sub lata significatione uocabili
uenire possent.
- 12 Contractus potest fieri in actu ultime uoluntatis, in

contra actus ultime voluntatis in contractu.
13 Pactum, & promissio ad alias personas non extenduntur.

CONSILIVM DCXLV.

Pro resolutione motuorum traditorum per magnificum Domin. iudicem super controuersia, quæ nunc uertitur in splenda cinitate Mediolani inter fratres de Gaspardonibus, & litis confortes appellantes ex una & uendi. dominos fratres. San. Crucis appellatos ex altera. Animaduerto, quod not. Bernardinus de Platea & condominis Gabagnoli faciens donationem omnium bonorum mobilium & immobilium Catherinæ eius uxori referuauit a dicta donatione peciam quandam uineatam sub suis coherentis, quam dicit se legare uendi. D. fratribus. Sā. Crucis post mortem ipsius cum onere celebrandi quatuor missas. Dubitabitur modo, an illud, quod dictus Bernardinus dicit se legare dictis fratribus, sit donatio pura inter uiuos uel legatum, & effectus est magnus, quia si est donatio, non potuit reuocari. l. fin. C. de dona. l. perfecta. C. de dona. quæ sub mo. secus autem si est legatum, quia ambulatoria est uoluntas defuncti etiam in legatis, usque ad supremum uitæ exitum. l. 3. § fin. cum l. seq. ff. de adm. lega. Et teneo indubitanter, quod sit legatum, & per consequens potuerit reuocari. Primo quia hoc dicit Bernardinus clare exprimit dicendo se legare d. fratribus San. Crucis, unde non potest dici, quod uoluerit donare inter uiuos, quum aliud sit donatio, & aliud legatum, ut patet ex diuersitate titulorum, quia alius est titulus in C. & ff. de dona. & al. us. de lega. & diuersa etiam sunt nomina. Vnde etiam differentes inter se censentur. l. si idem. C. de codic. & patet etiam ex eo, quia inter uiuos proprie sumpta est, quando aliquid datur, in statim fiat accipientis. l. prima. ff. de dona. sed legatum est donatio quædam a defuncto relicta ab hærede præstanda. §. primo institui. de lega. & l. legatum la prima. ff. de lega. 2. Et sic licet legatum sit donatio non est absolute donatio sed secundum quid, & ideo improprie est donatio, nam ubi aliquid est simpliciter tale sed secundum quid. est improprie tale glo. in clem. prima in uerbo aut eorum parte de for. compe. uerba autem secundum proprietatem uerborum sunt intelligenda. l. non aliter. ff. de lega. tertio, & propterea ꝑ appellatione donationis non uenit donatio causa mortis. l. seia. §. fina. ff. de donati. causa mort. l. filiusfam. §. sed enim meminisse oportet. ff. de donati. quantum ergo minus dicendum est, quod ꝑ appellatione legati ueniat donatio inter uiuos non accedente nominis similitudine. Item quod uoluerit tantum legare non autem donare ostenditur ex eodem, quod confert post mortem illud, quod legat, quod est proprium de natura legati. Item addidit annum onus missarum pro anima, quod licet fieri possit inter uiuos tamen communiter solet fieri in ultimis uoluntatibus, & ualidum est argumentum a communiter accedentibus glo. in l. neque natales. C. de proba. Et multum etiam me mouet, quia in prædicto instrumento adhibiti fuerunt quinque testes sicut conuenit in dispositione legatorum. l. fin. C. de codic. unde iudicandum est adhibitos fuisse ad ualiditatem prædicti legati, nam quantum sit ad ualiditatem donationis inter uiuos duo testes sufficiebant, aut ad summum tres, cap. in omni negotio de testibus. l. ubi numerus. ff. eod. titu. Et istud fundamentum quinque testium habeo pro efficaci fundamento ad iudicandum, quod illud fuerit legatum, sicuti uerba sonant, talia enim sunt subiecta, qualia prædicata demonstrant. l. qui unum & ibi Iacob. Are. ff. de uin. trit. & oleo leg. l. 3. & ibi Bart. ff. de fun. insti. l. 1. §. si quis sub conditione. ff. ut lega. nom. caue. & est casus in c. inter dilectos. §. cæterum de fid. instru. unde eadem in proposito, quod ꝑ quando dubitatur, an aliquis uoluerit donare inter uiuos, uel facere donationem causa mortis, quia uerba sint ambigua, tunc si adhibiti sunt quinque testes maximum est argumentum, quod sit

donatio causa mortis, quæ testimonium quinque testium ad sui ualiditatem requirit. l. fin. C. de dona. caus. mor. & d. l. fin. C. de cod. ut Soci. scribit cons. 232 Multum eleganter colum. 1. lib. secundo ubi adducit not. per Pet. & Cyn. in l. licet. C. de pact. & idem dicit Corne. cons. 126. Licet in hac consulatione colum. 2. in 3. fundameto lib. 1. Ial. cons. 6. pro ueritatis & iustitiæ colum. 4. lib. 3. Dec. cons. 303. Iuridicam esse arbitror, in fin. Si ergo iudicandum est, ubi adhibiti sunt quinque testes donatione potius esse causa mortis, quam donationem inter uiuos & ideo d. donationem causa mortis esse reuocabilem nuda pœnitentia, prout eius naturæ conuenit. l. non omnis in princi. ff. si cert. pet. §. 1. instit. de dona. Curt. ꝑ non idem dicendum in legatis, quandoquidem donatio causa mortis redacta est ad naturam legatorum d. §. 1. institui. de dona. l. Marcellas. §. paulus. & l. si debitor. in fi. ff. de dona. cau. mor. Ex istis diligenter consideratis iuncto etiā eo, quod infra subiectam, neminem sani capitis esse arbitror, quin iudicet istud, de quo queritur, esse legatum, non autem donationem inter uiuos. Solum difficultatem ingerere uidetur, quod d. Bernardinus referuauit sibi usum fructum d. uineæ legatæ, ꝑ & referuatio ususfructus habetur loco traditionis & translationis domini l. si quis argentum. §. sed & si quis. & l. quisquis. C. de donat. Sed responderi potest ex his, quæ tradit Bart. in l. legatum la 1. ff. de lega. secundo nam Dyn. ibi uult, quod quando testator promittit, uel tradidit legatorio in uita re legatā, transeat a specie legati ad contrarium donationis inter uiuos, ita quod reuocatio cessat, & falcidia. Sed Bart. ibi intelligit dictum Dyn. quando testator promittit, uel tradidit re legatorio absolute, secus si promittit, uel tradidit sub causa uel commemoratione legati, quia adhuc remanet legatum. l. 3. ff. de liber. lega. & adhuc reuocari poterit. l. cum quis decedens. §. 1. ff. de leg. 3. Limitatur enim promissio seu traditio secundum naturam legati præcedentis. l. 1. §. si quis sub conditione. ff. ut leg. nom. caue. & cum hac distinct. Bart. transi. ibi Bald. & Cuma. Sed in proposito d. Bernardinus tradidit possessionem rei legatæ per referuacionem ususfructus sub causa uel commemoratione legati, quod patet ex uerbis positus in d. instrumento ibi. Quam peciam legauit d. Bernardinus fratribus San. Crucis uidelicet post mortem d. Bernardini & non aliter. ita & taliter, quod habeat & habere debeat ususfructum d. petiæ toto tempore eius uitæ & post mortem ipsius D. Bernardini sit d. fratrum. Ecce qualiter d. traditio, quæ insurgit ex d. referuacione ususfructus, & est sub causa uel commemoratione legati, nec dici aliter potest præferim quum d. referuatio ususfructus facta in eodem actu legandi nam quæ incontinenti sunt inesse uidentur. l. lecta. §. dicebam. ff. si cert. pet. & sic ibi est de cisis substantialis. q. nostra. Et si considerentur uerba supra nominatorum doctorum in d. legatum, ipsi loquuntur in casu dubio, quando post factum legatum fecit traditione rei legatæ ex intervallo, quia tunc est considerandum, an d. traditio fuerit facta absolute, an uero ex causa uel commemoratione legati, sed quando in eodem actu legandi sit traditio non potest esse dubium, quin traditio fiat ex causa legati proxime præcedentis, sed in casu nostro res adhuc est clarior, quia etiam ex uerbis d. Bernardini apparet traditionem fuisse factam ex causa & etiam sub commemoratione legati. Prædicta tanto fortius procedunt, si teneamus id, quod scribit Bald. in l. secunda co. um pen. C. de iure. dot. ubi ꝑ querit, si testator legauit fundum, deinde donauit non facta mentione mortis, utrū presumatur donare inter uiuos. Et primo dicit uideri, quod sic. l. seia. ff. de don. cau. mort. Contrarium dicit uerius, quia talis præstitio habet tacitam relationem ad legatum in quo requiritur mors testatoris. Vnde potius uideretur præuenire testator in præstatione legati præcedentis, quam inter uiuos donare. l. Lucius. la prima. ff. de legat. secundo. & quod nota. in l. legatum. eodem titu. Idem uoluit Bald. in l. prima. uerfici. extra ulterius nota. C. si quis omis. cau. testamen. dicens, si testator primo legauit, & postea tradidit, assumit sibi legatum naturam, donationis causa mortis allegat text. in dicta l. Lucius la prima, & not. in d. l. legatum. Pro hac opinio.

opinione uideretur tex. in d. l. datum. C. de leg. ubi dicitur, quod datum legatum adim, pure uel sub conditione placuit, intelligendo uerbum datum de datione facta in rer uiuos prout etiam accipitur in l. filia legatorum. C. eo. tit. nam intelligendo de datione facta in ultima uoluntate per uerba de lego, ille tex. esset de indubitabili, contra l. quod Labeo. ff. de carbo. edic. Confirmantur premissa ex eo, quod tradit Per. de Ancha. consi. 76. Per modum consilii roborando colum. 1. uersu Sed ad hoc dubium, ubi inquit, quod si stipulatio de dando uel tradendo id, quod donatum est causa mortis, non impedit dicto donationem ex poenitentia reuocari, imò nec traditio, nam stipulatio, quæ interponitur super aliquo contractu siue dispositione, assumit eius naturam, & secundum illam regulatur. l. si stipulatus. ff. de usu. l. 1. §. si quis sub conditione. ff. ut leg. nom. caue. Quum ergo principalis contractus fuerit sui natura reuocabilis per poenitentiam, ergo similiter stipulatio, quæ sibi accedit, uideatur habere eandem naturam reuocabilem, & tacitam conditionem, quod promissit tradere & dare, nisi poeniteat. hec ibi Petr. de Ancha. & ultra eum, quod si in donatione causa mortis interueniat traditio uel reservatio ususfructus, non impeditur reuocatio, adduco tex. in l. non omnis. ff. cert. pet. ubi donatio causa mortis incoepit a traditione, & tamen ibi habet locum poenitentia, ut dicit gloss. ibi in uerbo decessisse. ad idem text. in l. scia in princip. ff. de dona. caus. mor. illic quoque in donatione causa mortis interueniat traditio, & reservatio etiam ususfructus, & tamen habet locum in illo casu poenitentia, ut ponit gloss. ibi in uerbo initium, & sequitur ibi Barto. in uersu. Ad tertiam partem, & ibi etiam paul. de Caust. Quod confert in proposito, quia si stipulatio de dando & tradendo, imò & ipsa traditio non operatur quin donatio causa mortis possit per poenitentiam reuocari, ergo si idem dicendum est in legatis, quæ pariter sunt reuocabilia, ut stipulatio de tradendo, uel ipsa etiam traditio non impedit reuocationem, sed omnia intelliguntur facta sub conditione, nisi poeniteat. Et est aduertendum, quod præfati doctores loquuntur in traditione uera, ergo multo magis id dicendum in reservatione ususfructus, per quam facta transfertur possessio, ut d. l. quisquis ibi tradidisse credatur. Ultimo considerandum est, quod si uolumus dicere hanc esse donationem inter uiuos, & non legatum, hæc si donatio non ualeat, quia facta fuit de fratribus absentibus, nemine pro eis recipiente, nam donatio requirit consensum etiam donatarii per se uel per alium, alias est nulla. l. consensu. ff. de acti. & oblig. l. nec ambigi. C. de dona. l. absentis & ibi Bart. ff. eo. tit. quod procedit etiam, ubi donatio facta est, ob causam piam, ut uult gloss. in l. illud in uerbo alia in fin. C. de sacros. ecclesi. quam sequitur ibi Bar. & Bal. 2. q. & sequitur etiam ibi Sal. & pau. de Cast. qui dicit, quod si etiam mille testes essent presentes non sufficerent, nisi aliquis ipsorum nomine donatarii recipiat, & tunc secuta ratihabitione donatio perficitur. l. si ego. ff. de nego. gest. Et notandum est, quod ibi dicit pau. de Cast. de ratificatione, quia posito etiam sed non concesso, quod aliquis recepisset donationem d. uineæ pro fratribus. tamen ratificatio non est secuta, nisi postquam d. donatio per aliam fuit reuocata, & alteri medio tempore ius quæsitum, possessio enim acquisita nomine alterius non acquiritur absentis & ignorantis, nec dominium transfertur, nisi post ratificationem, & ante ratificationem potest reuocari, & transferri in alium. l. communis seruus. §. 1. ff. de acqu. poss. l. si ego. ff. de neg. gest. & sunt trinitæ decisiones, quas cumulat Dec. consi. 26. Migifler Joannes col. fin. & alibi sæpe. Accedat Bal. in d. l. nec ambigi. C. de dona. ubi uult, quod ad hoc ut donatio acquiratur absentis, requiritur, quod sit notificata donatario, & quod donatarius de eius uoluntate accipiat rei donatæ possessionem sed in casu nostro nulla fuit d. fratribus noticia. Nec dicatur quod d. donatio sit ualida propter iuramentum, ut quidam tenuerunt, quia posito, quod esset ualida, quod nunc non firmo, tamen adhuc requiritur ratificatio, sicut si quilibet alius uel notarius pro absente recipe

11 ret. Præterea nõ fuit interpositum iuramentum de obferuando dicto donationem uineæ factam fratribus, & de nos reuocando, sed tamen fuit interpositum iuramentum super donatione facta uxori, ut uerba clare ostendunt, & iuramentum est stricti iuris, adeo quod ad alia non extenditur præter quam ad expressa propter periculum periurii, ut Abb. dicit in c. pen. de iurei. ubi etiam subdit, quod non extenditur ad ea, quæ sublata significatione uocabuli uenire possent per iura, quæ ibi adducit, & quod iuramentum non extendatur ad alia præter quæ ad iurata est etiam bona decisio Specu. in titu. de teste. §. sequitur de testium iuramento colum. 2. uersu. Quidam etiam addunt. Itaque necesse habet fratres succumbere, quocunque se uertant, quia si uolunt illud esse legatum, non possunt obtinere, quia fuit reuocatum per alienationem subsequutam, fin autem uolunt esse donationem, donatio non tener. Ex his colligi etiam potest, quod illud potius fuit legatum, quam donatio inter uiuos, quia si dicimus esse donationem, ea est inualida nomine pro eis recipiente, si autem dicimus esse legatum, tunc legatum ualeat, quod acquiritur absentis & ignorantis. l. cum pater. §. furdo. ff. de lega. secundo. Et in dubio debemus interpretari, ut actus potius ualeat, quam pareat. l. quotiens. ff. de rebu. dub. l. quotiens. ff. de uerbo. oblig. Et ita sufficienter respondetur ad primum motiui, quod est in causa præcipuum, Reliqua sunt leuiora, nam non obstat quod dicitur, quod illa uerba uigore præsentis contractus ponendo, continens pro contento. l. seruum filii. §. eum qui. ff. de leg. 1. nam istud uidetur fragile obiectum illa enim uerba uigore præsentis instrumenti possunt ita referri ad legatum sicut ad donationem, & opponuntur ex capite, seu (ut uerius dicā) ex loquacitate notario-
12 rum. Non obstant etiam, quod si eadem res nõ debeat diuerso iure censer. l. eum qui ædes. ff. de usucapio. quia negatur, quod donatione inter uiuos & legatum sint eadem res, sed sunt diuersa & discrepantia inter se uocabulis & effectu, nec mirum uideri debet, quod in contractu fiat etiam actus ultimæ uoluntatis, quia econuerso etiam uidemus, quod in actu ultimæ uoluntatis sunt contractus. l. non est mirum. ff. de pigno. actio. l. sicut. §. uenditionis uerba. ff. quib. mod. pign. uel hypothe. solui. gloss. Bar. Bal. & alii. in l. hæredes palam. §. si. ff. de testam. Cy. Bald. Saly. & pau. de Cast. in l. cum antiquitas. C. eo. tit. & quod plus est, vnus & idem actus potest esse contractus & ultima uoluntas. l. si auia. & ibi Sal. not. C. de iure delibe. l. Panthionius. §. fin. ff. de acquiren. hæred. Non obstat ultimum motiuum, quod d. Bernardinus promissio sit d. donationem & omnia & singula in præsentis instrumento contenta obseruare, & rata grata, & firma habere & non reuocare etiam sub iuramento, quia responsio colligitur ex uerbis ipsius instrumenti, in quibus dicitur, quod d. promissio & iuramentum fuit præstitum d. Catherine uxori d. Bernardini præsentis acceptanti & stipulanti. unde non potest trahi ad d. fratres, pro quibus nemo interuenit, & recepit, quum pactum non trahatur ad alias personas. l. si unus. §. ante omnia. ff. de pacti. multo autem minus extendetur iuramentum, ut superius est expressum, & quum in uerbis nulla est ambiguitas, non debet admitti uoluntatis quæstio. l. ill. aut ille. §. 1. ff. de lega. 3. possum etiam dicere pro ueritate, quod promissio de non reuocando legatum non ualeat etiam cum iuramento, quum sit contra substantiam actus, qui de sui natura est reuocabilis, etiam si sit factum ad piam causam, sed quia ista promissio non comprehendit istum casum, præmitto, ne sim longior & superfluous, & quia ista undique facile poterunt reperiri, & istis concludo reuocandam esse priorem sententiam & reformandam in fauorem conuentorum, nisi aliud ostendatur. Laus Deo.
Marcus Antonius Natta.

S V M M A R I U M.

1 Captura debitoris, qui non fecit eius conditionem deterioriorem de tempore capture respectu bonorum, A 4 sed

- sed dolose uersatus est in negotio sibi demandato an
teat. & nu. 3.
- 2 Affirmare illud, de quo quis non est certus, an sit ue-
rum nec ne, ubi reperiatur postea non esse uerum, præ
sumitur dolose asseueratum.
 - 4 Debitor ut tanquam suspectus & fugitiuus capi possit
debet constare iudici, quod temporis contractus erat
idoneus, & soluendo & inde eius in deterius muta-
uerit conditionem.
 - 5 Debitor, si capiatur ut suspectus ultra summam de-
bitam, potest in totum impugnare capturam tanquam
nullam.
 - 6 Decretum iudicis interpositum ex causa partim ue-
ra, & partim falsa, uti individuum quid in totum
utilitatur.
 - 7 Captura debitoris suspecti pro debito partim uero &
partim falso, tanquam habens in plurimis instar pri-
mi decreti, est in totum nulla.

CONSILIVM DCXLVI.

Contrahere cupiens magnus quidam &
potens Dominus matrimonium cum co-
sanguinea in gradu de iure canonico pro-
hibito misit Sempronium quendam qui
per multos antea annos sibi fideliter in-
seruierat ad Urbem pro dispensatione à
summo Pontifice obtinenda, qui Sempronius morans
diutius in Vrbe scripsit sepius Domino dispensationem
fuisse obtentam, & literas etiam signatas, & nullam rem
impedire posse dispensationem, & licere sibi d. suam co-
sanguineam domi lux ducere, quum omnia essent perfe-
cta, modo mitteret pecuniam, pro qua asseruit compo-
nisse cum his ad quos pertinebat. Demum quum præfa-
tus Dominus misisset Romam, intellexit ab amicis &
nuncio, quem transmisserat, dispensationem nullo mo-
do fuisse obtentam, reuerso itaque Sempronio in pa-
triam, coepit ab eo Dominus petere pecuniam, quam
pro dispensatione transmisserat, & quum ille tergier-
faretur, secit illum capi & detineri tanquam suspectum
& fugitiuum. Quæritum fuit de ualiditate capturæ, &
ex parte Sempronii fuerunt deducta illa omnia, quæ so-
lent deduci in simili casu debitoris suspecti ad impugna-
tionem capturæ, quæ solent tradi in locis vulgaribus,
de quibus nunc non facio mentionem. Illud, quod ma-
gnopere dubitationem faciebat, uidebatur esse, quia
quo ad facultates d. Sempronius non fecerat deterio-
riorem suam conditionem, quia tempore transmissæ pecuniæ,
& sic obligationis contractæ erat eodem modo pauper
sicut nunc etiam reperitur. Vnde uidetur capi non po-
tuisse iux. text. in l. si a quo. §. fin. ff. in posse. lega. &
l. qui bona. §. de illo. ff. de dam. infec. tradit Barto. in l. aic
prætor. §. si debitorem. ff. de his. quæ in frau. credi. & in l.
quæritum. ff. de pigno. & in l. fin. C. de fer. Ange. in l. ne-
mo carcerem col. 1. antepenult. uersicu. Sed tunc inciden-
ter querit. C. de exac. tribu. lib. 10. & in l. si ab arbitro.
ff. qui satisfactio. cogant. cum aliis ibi cumulatim per moder-
nos. Tradit etiam Pau. de Cast. in l. etiam. §. 1. ff. soluto.
matr. Sed ad hoc fuit responsum, quod iste erat in frau-
de & manifesto dolo, ex quo sepius scripserat domino
se impetratæ dispensationem causa extorquendi pecu-
nias, & dispensatio non fuit impetrata, nam ¶ ut dicit
Pau. de Cast. in l. dolum. C. de do. quando quis asserit
scienter illud, de quo non est certus, an sit uel non & as-
serit pro firmo, presumitur dolose affirmasse, si postea re-
peritur illud non uerum, quia non debet esse facilis ad
temerariam asseritionem. l. si quis affirmauerit. ff. de do.
iuncta. l. Iulianus uersicu. Sed quid si ignorauerit. ff. de
actio. emp. Quum ¶ ergo Sempronius mendaciter asse-
uerauerit dispensationem factam causa habendi pecu-
niam, & fuerit fraudulenter uersatus in negotio sibi de-
mandato, se uideatur, ut iure capi poterit tanquam suspe-

ctus, nam ut in proposito inquit Maria. Soci. in tracta.
suo de citatione artic. 10. ubi ponit materiam capturæ
debitoris suspecti, mali mores superuenientes, & mala
administratio seu dissipatio reddunt quem suspectum,
prout dicit Ioan. Andr. in addi. Specu. in titu. de sequest.
posse. & fruct. uersicu. Illud autem notandum est. Ad
quod etiam bene facit, quod scribit Angel. in l. in omni
bus. ff. de iudi. ubi inquit, quod ubi debitor propter cul-
pam suam incipit de fuga esse suspectus, tunc cogitur sa-
tisfacere, allegat text. in l. si creditores. §. 1. ibi quasi dolo-
se uersato eo. ff. de priuilegi. credi. ubi uidetur de hoc esse ca-
sus, ad idem facit text. in l. fin. ibi propter turpem uel im-
pudicam conuersationem. C. de spon. ubi propter tur-
pem uel impudicam conuersationem superuentam rece-
ditur a conuento, & pro prædictis etiam facit text. in l.
si cum Cornelius. & in l. cum quis. in princ. ff. de solut.
quæ iura ad hoc adducit Ange. in d. l. si ab arbitro. §. 1. in
fin. allegabatur etiam pro sustentatione d. capturæ id,
quod scribit Pau. de Cast. in l. iusto. ff. de usufructu. ubi uult,
quod ¶ si creditores faciunt capi suos debitores tanquam
suspectos & fugitiuos præfatis solo iuramento de suspi-
cione & fuga, & non facta fide, quod causa suspicionis
de nouo superuenierit, sicut requiritur, ut in l. si credito-
res. ff. de priuilegi. credi. & contra unam capturam oppo-
natur, quod non ualeat, uidetur, quod non debeat ad-
mitti querela propter frequentem usum, & ne multa ca-
pturæ irritentur, argu. illis text. tamen de hac decisione
Pau. de Cast. non fuit habita ratio in senatu nostro Ca-
salensi, quia est contra id, quod scribit Ange. in l. si ab ar-
bitro. §. 1. circa princ. ubi dicit, quod licet multi imperi-
riti iudices sequentes imperitos aduocatos immediate
ostenso instrumento debiti, & præfatis iuramento de sus-
picionem & fuga consequerentur concedere familiam, &
capi faciant debitorem, tamen ipse fecit iam multos ca-
ptos ut suspectos & fugitiuos relaxari, quoniam debet
constare iudici, quod tempore contracti debiti ille erat
idoneus & soluendo, & sibi superuenire calamitas infi-
gnis, aut inopia magna, ut dicitur in illo text. Si enim e-
ius conditio non est mutata, imputet sibi, quia cum tali
contraxit, & eius fidem fuit sequutus. Et quoniam mate-
riam capturæ debitoris suspecti ingressi sumus, non est
omittendum, quod ¶ si aliquis capiatur ut suspectus ul-
tra summam debitam, uidetur, quod captura sit in to-
tum nulla, quia hæc captura facta autoritate iudicis nõ
est sententia diffinitiuæ, quia in ea non continetur con-
demnatio nec absolutio, sed est iudicis decretum, &
¶ decretum iudicis interpositum ex causa partim uera,
& partim falsa in totum uideatur. ut Bald. scribit in l. si nõ
sortem. §. si centum per illum text. ff. de condi. indeb. &
in l. certi conditio. col. 4. uersicu. Secundus casus si iudex
ff. si cer. per. dicens, quod decretum iudicis est indi-
uiduum. l. 1. §. hæc uerba. ff. ne uis fiat ei. l. in hoc iudicio.
ff. fam. hercil. & hoc etiam uult Roma. consil. 454. In re
præfenti. col. 3. uersicu. Quinimo dicendum, & tradit A-
lex. in l. 1. §. sed & si mihi circa princ. ff. de uerbo. obliga.
& latius in l. iuste possidet col. 6. uer. Vbi autem decretum
¶ ff. de acqui. posse. & in terminis, quod ¶ captura debito-
ri suspecti pro debito partim uero & partim falso sit in
totum nulla tenet Ioan. Bap. de S. Seue. in tracta. de de-
bitoris susp. §. 6. in fin. motus, quia ista captura habet plu-
rimis instar primi decreti, & primum decretum & etiã
secundum interpositum pro debito partim uero & par-
tim falso est nullum ipso iure in totum per authorita-
tes per eum ibi allegatas, quibus accedat Roma. consil.
454. superius allegato. Laus Deo.

Marcus Antonius Natta.

S V M M A R I V M.

- 1 Episcopus succedens in episcopatu utrum teneatur inue-
stire de bonis feudaliibus subiectis episcopatu eum,
qui ab habere licentiã testandi de dictis bonis à præce-
denti episcopo fuit heres institutus dato quod testa-
tor decesserit mortuo iam concedente licentiam, &
tamen

- tamen eo uiuent fuerit testatus, an uero dicta bona dicantur in episcopatum deuoluta propter lineam finitam. & nu. 2. & 6.
- 2 Testamenti perfectio dicitur quadrisaria.
 - 4 Gratia re non integra non expirat morte concedentis & quid re adhuc integra.
 - 5 Gratia legatis equiparatur, & ex ea ius acquiritur ignoranti, & solo uerbo perficitur etiam quod literis non secutis Papa moriatur.
 - 7 Gratia morte concedentis non expirat, ubi superest gratie tantummodo executio.
 - 8 Episcopus successor utrum possit gratiam per antecessorem factam reuocare.
 - 9 Licentia concessa per predecessorem ubi suum est sortita effectum non potest per successorem reuocari nisi ex iusta causa.
 - 10 Prelatus solus in querendis potest ecclesie praeiudicare, secus in quæstis.
 - 11 Statum laicorum, quod ecclesia nullo tempore præscribat, ne ciuitas perdat neccigalia uel collectas, tantquam respiciens querenda ualet.
 - 12 Gratia ubi est confirmata per superiorem ex certa scientia, non potest per inferiorem concedentem reuocari & nu. 4.
 - 13 Confirmatio dicitur facta ex certa scientia, quando tenorem concessionis habet insertum.
 - 15 Confirmatio superioris ex certa scientia actum nullum conualidat, & qui infirmat dicitur de nouo dare.
 - 16 Clausula supplens omnes defectus supplet omnes iuris positui solennitates.

CONSILIUM DCXLVII.

Isto themate antescripto non fit aliqua difficultas, quin licentia concessa d. D. Andreæ Matineæ per Reu. quon. D. Herculem Cardinalem episcopum Mantuanum possit testari, & codicillari de bonis quibuscunque feudilibus, seu aliis episcopatu obnoxii, & per aliam quacunque uiam disponere saluo Laudemio sibi debito, confirmata etiam per sedem apostolicam teneat, & ualet. Solum fit dubitatio in eo, quod præfatus Andreas, licet testatus fuerit de præfatis bonis uiuente Reueren. quon. D. Hercule, tamen ipse decessit mortuo prædicto Reuerend. D. Hercule, & postquam foelicis recordationis. Reueren. D. Federicus Gonzaga Cardinalis in episcopatu Mantuano successit. Propterea queritur, utrum t. modernus Reueren. episcopus teneatur inuestire magnificū. D. Iulium Galuaneum hæredem institutum a D. Mantinea in d. bonis, an d. bona redierint ad episcopatum per lineam finitam. In qua difficultate cōclufiue loquēdo mihi uidetur, q. d. D. episcopus teneatur inuestire d. D. Iulium præsupposita ualiditate d. licentiæ, ut s. dictum est, nec aliquid nocet, q. d. Andreas decesserit mortuo d. Reuerend. D. Hercule concedente, quia sufficere uidetur, q. eo uiuente testatus fuerit de d. bonis in præfatum D. Iulium, licet decesserit eo iam mortuo. Ad quod ostendendum præmitto id, quod scribit Bal. & ibi Pau. de Cast. in l. i. ff. de testament. ubi inquit, q. t. quadruplex est testamenti perfectio, una in materia ut uoluntas sit completa & perfecta. ut l. si quis. & l. ex ea. ff. de testa. l. fideicommissa. s. i. ff. de leg. 3. Secunda est in substantia, quæ consistit in institutione hæredis, alias testamentum esset sine capite, quod est impossibile. s. ante heredis de testa. Tertia perfectio est in solemnitate, quæ appellatur diligentia legum. l. codicillis. s. si. ff. de leg. 2. Quarta perfectio est ad confirmationem, & hæc est duplex. Prima est, quando testamentum transit ad irreuocabilitatem per mortem testatoris. l. 3.

s. fin. & l. seq. ff. de admi. leg. c. cum Marte de celebra. missa. Secunda est, quando testamentum transit ad suum effectum, & non potest reduci omnino ad causam intestati, nisi in casibus expressis à iure, & istud per aditionem hæreditatis. l. si in alienum. s. in extraneis. ff. de hered. institui. l. si seruus cōis meus & Castrensis peculii. ff. de stip. seruo. & sequitur et prædicta pet. de Anc. in rub. de testi. in 6. Modo t. in proposito d. Andreas cōdidit testamentum uiuo D. Hercule concedente licentiam perfectam tribus primis perfectionibus, uidelicet, quia est perfectum in materia in institutione hæredis, & in solemnitate, & licet duæ aliæ perfectiones, quæ consistunt respectu irreuocabilitatis per mortem testatoris & aditionem hæreditatis, cōtingerit d. D. Hercule iam mortuo, propterea uiuatur gratia sibi per eum facta de facultate testandi, at tento q. t. D. Andreas iam uti cōperat d. gratia in testando, & gratia re non integra expirat morte concedentis ut sunt iura uulgaria, quæ et adducuntur infra, & res non dicitur integra ubi aliquid est cōceptum geri ad negotiū pertinens. l. & quia & ibi gl. in uerbo antiqua. ff. de iurif. omni. iud. Ad quod facit tex. in l. i. ff. de orig. iur. & in illis uerbis & certe cuiusque rei potētissima pars est principium. Amplius est dicendum, q. etiam si d. Andreas testatus fuisset mortuo d. D. Hercule, tamen adhuc illud facere potuisset, quia gratia iam facta non expirat morte concedentis etiam re integra c. si cui de præben. in 6. c. si super gratia de offi. deleg. eo. lib. & tenet hoc Abb. in c. relatu de offi. deleg. ubi addit rationem, quia ad ualiditatem & efficaciam priuilegii sufficit q. perueniat ad notitiam priuilegiati c. i. de concessione præben. in 6. & l. absentia. ff. de dona. & plus dicit Bal. in l. falsus col. 8. uers. Nunc uideandum est. C. de fur. q. t. gratiæ equiparantur legatis, & ius queritur ignoranti. l. cum pater. s. furdo. ff. de lega. 2. ideo non reuocantur more concedentis, ut no. in proho. 6. lib. in nouell. per Arch. Idem est de mente Bal. in l. humanum in fi. C. de ll. ubi uult, q. si papa moriatur, an requam literæ fiant non expirat gratia, quia gratia solo uerbo perficitur, per no. per Arch. ubi supra. Idem tenet Bal. in l. si per calumniam. col. 3. uers. modo querit. C. de episc. & cle. sequitur Abb. in c. qualiter primo no. de elec. Quod confirmatur etiam ex eo, quod dicit Ant. de But. in c. ex tua uers. Quæro an cōcessio de concess. præbeu. dicens, q. si alicui concedatur facultas legitimandi quoscunque filios presbyterorum, non per modum commissionis, sed per uiam gratiæ non expirat hæc gratia morte concedentis, s. m. Io. And. in addi. Spec. ia titu. de leg. s. nunc uideandum, uers. quid si is. & illud, quod dictum est, q. gratia non expirat morte Romoni Pontificis, etiam si nōdum cōfectæ essent literæ, tenet latē Io. And. in proho. 6. s. uniuersitatis, in gl. super uerbo transmittimus & ibi etiam late Dom. Bal. d. in l. beneficium. r. col. ff. de consti. prin. & sequitur Alex. consi. 107. Videtur circa superius quæsitum col. 1. lib. 7. ubi autem cōfecta esset litera nulla fit difficultas, quin gratia iam facta etiam re integra ualet. In casu t. autem nostro nō modo cōfectæ fuerunt literæ, sed etiam eis, qui impectrauit, uti cōpir gratia. Imo potest dici, quod etiam sit usus, quia testamentū fuit perfectū, quo ad sui essentiā, licet quo ad irreuocabilitatem nō adu suā perfectionem fuerit cōsecutus, gratia enim dicit, q. possit testari, & codicillari, & istud est factū uiuo concedente per d. Andr. Quod autem testamentum uel codicillus debeat consequi suum integrum effectum, nihil ibi dicitur in gratia ergo nec nos requiremus, nā testamentū nihil aliud est q. testatio mentis institui. de testa. in princip. uel ut diffinit Iurifcon. ia l. i. ff. eo. testamentum est uolūtatē nostrā iuxta sententiam de eo, quod quis post mortem suam fieri uelit. præterea q. si d. Andreas testatus fuisset post mortem D. Cardinalis tenente episcopatum Mantuanum Reuerend. Federico testamentum ualeret, & obseruari deberet ostenditur, quia t. gratia cōfertur solo uerbo, ut superius est dictum, & quando nihil aliud super est, nisi executio, tunc grā non expirat morte mandantis, ut scribit Bal. in l. mandatum. 4. oppositio. C. manda. ubi optime declarat tex. in c. si super gratia de offi. delega. in 6. & in c. si cui de præben. eo lib. quæ iura si perius allegauit,

vi, gratia autem in praesenti casu consistit, ut d. Andreas possit testari, quia solo uerbo fuit expedita, imò literis auctoribus praedicti D. Cardinalis, testamentum autem non est gratia, sed executio gratiae iam factae, ideo potuit fieri post mortem concedentis. Ex his igitur pro d. D. Iulio concludo, siue dicamus, quod d. Andreas uti cepit gratia uiuo concedente, siue etiam dicamus, quod usus sit perfectè condendo testamentum solemne, siue etiam uelimus dicere, quod gratia iam facta non expirat re etiam integra morte concedentis. Restat modo uidere, utrum
 8. si successor in episcopatu possit reuocare gratiam testandi concessam d. Andree Mantinez per Reueren. D. Herculem praedecessor. m. & mihi uidetur, quod non possit. i. ex eo quod scribit Bal. in c. i. qui success. tenet ubi no. ex illo tex. quod successor praelati non tenetur, factum praedecessoris ratum habere, nisi de iure sit consummatum, tunc enim quia gratia iam facta est cum effectu, non expirat per obitum concedentis, allegat no. in d. c. ex tua de fil. presby. in nouell. & in c. si super gratiam de offic. deleg. in 6. Sed in casu nostro actus fuit consummatum, quantum pertinet ad gratiam testandi concessam, ut supra dictum est, quia gratia solo uerbo confertur, & testamentum dicti Andree non est, ut dixi, gratia sed executio gratiae iam factae.

Secundo pro hac parte adduco Abba. in cap. pen. de cler. non refider. ubi uult quod si licentia concessa per praelatum praedecessorem ad aliquid agendum uel non agendum, non potest reuocari per successorem nisi ex iusta causa, quando in uita concedentis sortita est suum effectum & ad hoc ponderat ibi glo. dum contrariū ibi dicit propter prauidicium & laesionem ecclesiae, quae in casu illius tex. interueniebat. Tertio adduco Alber. in l. digna uox. C. de ill. ubi inquit, quod gratia concessa per praedecessorem in distincte potest reuocari per successorem. §. si quae uero. C. de iust. c. confirmat. c. si is cui de praeben. in 6. nisi priuilegium suum effectum esset consecutum, puta si Imperator legitimasset aliquem, uel creasset tabellionem aut militem, haec enim reuocari non posset per successorem, nisi ex iusta causa, ut no. per Io. And. in c. cum ex eo de elec. in 6. Sed in casu nostro priuilegium iam suum erat consecutum effectum, ut supra declaratum est. Quarto facit quia si posset considerari aliquod prauidicium ecclesiae per d. licentiam testandi concessam, non potest cogitari ex alio, nisi quod d. bona feudalia per lineam finitam
 10. d. Andree reuenterentur ad ecclesiam. Vnde si licet praelatus solus sine consensu capituli in quaestis non possit ecclesiae prauidicare, potest tamen in quaerendis gl. in c. fin. 16. quaest. 6. Innoc. in c. 2. de dona. Bart. in l. iubemus nullam. C. de sacrosan. eccles. ubi ad hoc allegat text. in Auth. de nesciorianis. C. de heret. tradunt late Cano. in c. 1. de do. & cōtu. Hinc uidemus, quod solus praelatus potest remittere caducitatem emphyteotae propter canonē nō solum, & potest legatum uel hereditatem repudiare, ut late prosequitur las. in l. legatum la prima. ff. de leg. 1. Ad quid facit, quia ius quaerendum facilius remittitur, quam quaesitum. l. si. C. de acqui. posse. l. seruus. C. de pac. l. quae autem in prin. ff. de his qui in frau. credi. & dicit in proposito eleganter Bal. in rub. de const. colum. 2. uersa.

11. Quæro an ualeat statutum, quod ideo si ualeat statutum laicorum, quod ecclesiae nullo tempore praescribant, ne ciuitas perdat uestigalia uel collectas eo, quia tale statutum respicit quaerenda non quaesita, & idem tradit Bal. inter consi. Pet. de Anch. consi. 11. Factum super quo quaeritur col. si. Si ergo in quaerendis potest prauidicare ecclesiae, sequitur, ut quod sit iure permittente, successor nisi ex causa reuocare non possit. Quinto considerandum est, quod pro gratia habenda fuerunt reuerēdisimū quon. Cardinali perfoluti aurei ducentum, ut in themate continetur, unde uidetur quod gratia non steterit in finibus meri priuilegii, sed transierit in contractū, & dicit Bal. in l. qui se patris. col. 7. uer. hoc scias C. unde libe. §. princeps, qui pro priuilegio recepit pecuniam ante aliquod aliud factū, uel dationem fuerit lucratus, non potest ipse, nec eius successor illud reuocare, etiam si usus fuerit uerbo indulgemus uel simili uerbo, ut ibi latius per eū, & sequuntur hanc decisionem Bald. ubique mo. der. Sex-

12. to moueor, quia si gratia testandi fuit confirmata per sedem apostolicam, & non fuit confirmatio facta in forma communi, sed ex certa scientia, & dicitur confirmatio facta ex certa scientia, si quando tenor primae concessionis fuit insertus in confirmatione c. pen. & ibi Abb. no. de confir. uti uel inuit. & idem tradit Abb. in d. c. 1. col. lum. 1. & in cap. examinata in fin. eod. titu. Roma. consi. 356. Circa propositam consultationem primo dubio. Hic autem etiam uerba formalia concessionis fuerunt posita in confirmatione, unde propter confirmationem dicitur concessio emanasse a sede apostolica, quia omnia nostra facimus, quibus auctoritate nostram impertimur l. 1. §. sed neque & Auctorū. C. de uet. iure enuel. & est tex. clarus in c. si apostolicæ de praeben. in 6. in illis uerbis certum est, quod quia ipsa prouiso ipsius legati post impertitam a nobis auctoritatem nostra censetur effecta
 14. Ita & c. hoc stante non potest concedens si nec eius successor gratiam reuocare, quia inferior nequit factum superioris improbare, c. cum inferior de maio. & obe. l. nā magistratus. ff. de arbi. & uidemus, quod non potest inferior cognoscere de confirmata per superiorem, nec de uiribus confirmationis. c. 2. de confir. uti uel inuit. & tradit Abb. in cap. 1. col. prima. eod. titu. & sequuntur ibi moder. per tex. in c. cum uenissent de iud. ergo non potest cognoscere, multo minus poterit confirmatum reuocare, & si specie adduco gl. in c. ueniens in uerbo confirmatum de transac. ubi uult, quod ubi confirmatio Papae accedit, facit, ut quod est confirmatum, non possit reuocari a successore praelati, quamuis si non accessisset confirmatio, successor non ligaretur gestis per praedecessorem. Est uerum quod est quidam casus in quo episcopus solus potest reuocare actum a se gestum, & confirmatum a summo Pontifice. quem Bald. ponit super decreta, in proho. Rex pacificus col. 6. uersa. Quarit Bernardus, sed ille casus habet specialem quandam rationem, quam ibi ipse adducit, ergo contrarium est in ceteris casibus. l. ius singulare. ff. de ill. Praedicta tanto fortius procedunt, si uelimus dicere licentiam concessam per D. Cardinalem, esse nullam, quia si confirmatio summi pontificis facta ex certa scientia facit de actu nullo ualidum, & eo in casu qui confirmat, uidetur de nouo dare, ut not. Barto. in l. more & ibi Angel. & ceteri. ff. de iurisdic. om. iudi. & tradit glo. & Inno. in cap. 1. de transac. Barto. in l. si constat. ff. de appella. & in l. priuilegia. in prin. C. de sacro. ecclesi. per tex. in l. adoptio non iure facta. ff. de adop. & tradit Abb. in c. 1. de confir. uti uel inuit. & propterea, quia actus pendeat ex sola uoluntate pontificis uidetur, quod minus possit per inferiorem reuocari, de cuius pontificis uoluntate enixa ualde constat non solum ex tenore gratiae appositio in rescripto, sed etiam ex clausula non obstat, quae fuit appositae latissima, & ex clausula suppletes omnes defectus tam iuris quam facti, quae supplet omnes iuris positui solemnitates, ut Abb. tradit in d. c. 1. de confir. uti uel inuit. cum concord. multis, quae adduci possent. Nec habet obstat id, quod dicit Bar. in l. absenti in si. ff. de dona. dum inquit, quod perusini, qui ex uoluntate elegerunt aliquem in pretorem possunt eū reuocare per l. qui absenti. ff. de acqui. posse. & l. 2. §. sed si quis donaturus. ff. de dona. quia loquitur Bar. ibi quādo electus non acceptauit, & illi illi ex electione nō fuerat quaesitum. Laus Deo.

Marcus Antonius Natta.

S V M M A R I V M.

1. Disposito auc. praeterea. C. unde uir & uxor ut habeat locum, non solum debet probari matrimonium, sed necessario etiam quod fuerit sine dote, alias probatione deficiente in uno requisitorum cessat despositio, & nume. 3.
2. Negatiua ubi est causa intentionis eius, qui illā proponit ab eo est probanda, & pluribus modis potest probari, etiam non coarctata loco & tempore ut in num. 4. & nu. 7.

Testi.

- 5 Testis cauere tanquam ab igne, ne mere negatiuam at-
testetur, propter falsi suspicionem euitandam.
- 6 Probare debet unusquisque quod est causa sua inten-
tionis, etiam quod sit mere negatiua, non autem ab ad-
uersario probationem exquirere.
- 8 Probatio ubi est difficilis, lex contineatur his proba-
tionibus, quæ haberi possunt.
- 9 Dotis constitutio de necessitate & forma substantiali
non requirit scripturam, sed consuevit interponi ad fa-
ciliorem probationem.
- 10 Instrumentum. Quid agendum sit ad probandum quod
aliquis non condiderit testamentum, & quod uxor a
marito ducta sit indotata, & instrumentum non fue-
rit factum.
- 11 Reus etiam quod onus probandi assumat, est absoluen-
dus a iudice non fundata eius intentione.
- 12 Negatiua etiam loco & tempore non coarctata potest
probari per affirmatiuam oppositam negatiuæ ueri-
similiter notam.
- 13 Uxor non agit ad quartam ex auc. præterea. C. un. uir
& uxor si potest abunde habere alimenta, quia est
remedium, ut nu. 15.
- 14 Probandi modus, quod aliquis sine hærede deceps-
erit.

CONSILIVM DCXLVIII.

E Vi datus adiungitur mag. D. prætori Tri-
dini in causa Annæ Patarotiz Viduæ,
quæ petit sibi dari quartam bonorum
mariti defuncti nullis liberis superstiti-
bus iux. tex. in §. quoniam uero in Auth.
de exhib. re. & t. transumptiue in auth.
præterea. C. Vnde uir & uxor & mihi uisum fuit d. An-
nam non posse obtinere, nam d. iura ita demum deferunt
quartam uxori marito prædefuncto sine liberis, si fuerit
indotata. Vnde pertinebat ad d. Annam probare, quod
nullam dotem habuisset, quia quando lex requirit actum
qualificatum, non sufficit probare actum, nisi etiam qua-
litas illa probetur. l. penul. §. docere. ff. ne quis eum, qui
in ius uo. est ut exim. l. 2. §. docere. ff. ubi bon. rap. l. 1. §. ait
prætor. & ibi Bart. ff. de flum. & facit bona decil. Ioan.
Andr. in cap. 1. de homi. in 6. in nouel. ubi refert se eua-
sisse quandam prælatum a pena imposita patienti per
afasinos interficere Christianum per illam decretalem,
quod non sufficit probare, quod fuerit interfectus per
afasinos, nisi probetur illum esse Christianum, quia po-
terat esse Iudeus uel aliter infidelis, nam debent in arti-
culis uel probationibus ad unguem seruari uerba legis,
uel statuti per iura, quæ ibi adducit. Et illam decisione
Io. Andr. refert & sequitur Bal. in l. si quis non dicam ra-
pere colum. 3. C. de epis. & cler. Alex. consi. 1. Viso pro-
cessu inquisitionis col. 5. lib. 3. & ratio est, quia factum
qualificatum non censetur duo facta, sed unum tantum
& idem, nec diuidi & separari potest, ut Bar. scribit in l.
Aurelius. §. ijdem quærit de lib. leg. & hoc etiam est de
mente Barto. in l. apud Labeonem. §. ait prætor. ff. de ini-
iur. Sed in proposito debuit probari per d. Annam non
solum matrimonium fuisse inter ipsam & Antonium, sed
etiam sine dote fuisse celebratum, attento quod auc. præ-
terea requirit istam qualitatem, quod matrimonium fue-
rit sine dote. Confirmantur præmissa ex eo, quod scribit
Bar. in l. in illa stipulatione la. 1. col. 2. uerfi. & hæc lego.
ff. de uerbis oblig. ubi t. ponit per quem negatiua non
coarctata debeat probari, & inter cætera dicit, quod si
negatiua est causa actionis, hæc deo probare per
text. ibi in l. ita stipulatus uerficu. Quid si ab initio. ff. eo-
dem titu. Sed quod mulier sit sine dote, est causa actionis
ad quartam, ergo pertinet ad eam probatio. Confir-
matur præmissa, quia si t. ubi statutum excludit dota-
tam a successione parentum, requiritur probari, ut ex-

cludatur a successione parentum, quod fuerit dotata, ut
tener Bald. in auth. res. quæ colum. 2. C. com. de lega. &
est etiam de mente Rom. consi. 179. Amplius doctor
colum. 2. uerficu. Nec refragatur, & tenet Cor. consi. 94.
Circa primum dubium certum est colum. 2. uerfi. Secun-
do d. domina lib. 2. Sic dicendum e contrario, quod ubi
lex requirit indotatam, ut a mittatur ad successiorem
quartæ debeat probari indotatam fuisse quia quod ope-
ratur propositum in proposito, operatur oppositum in
opposito. l. & si contra. ff. de vulga. & pupi. Amplius est
dicendum, quod licet matrimonium possit esse sine do-
te. l. fin. C. de dona. an. nup. tamen quia communiter ma-
trimonia fiunt sine dotibus, & quia saltem de honestate
debet dos interuenire cap. nullum el. 1. 30. q. 5. & c. lotha-
rius 31. q. 2. & l. 1. ff. solu. mat. dicitur dotatas esse foem-
inas sobolem procreandam replendamque liberis ciuita-
tem maxime est necessarium, ideo stante ista præsum-
ptione fortiores & ualidiores debent probationes inter-
uenire, ut not. Abba. per illum text. in cap. uerficu. de
præump. Specu. in §. fin. uerficu. Quæritur. in tit. de proba-
ba. Alex. post Bal. in l. transactionem. C. de transactio. &
consi. 109. In casu prædicto in fin. libr. 3. In casu autem
nostro non interueniunt sufficientes probationes ex par-
te d. Annæ quod fuerit indotata, licet hoc posuerit in li-
bello & fecerit positiones, quæ fuerunt negatæ, & capi-
tula crit, sed testes examinati super d. capitulo non de-
ponunt concludentes. Non obstante, si dicitur, quod
t. hæc negatiua, aliquam esse copulatam matrimonio si-
ne dote, quæ non est coarctata, loco & tempore uidetur
esse probabilis c. bonæ memoriæ el. 1. de elec. c. quo-
niam contra de prob. c. super hoc. de renun. c. cum eccle-
sia futrina de causa posse & proprie. l. actor. C. de proba-
ba. & propterea testis t. deponens super meram negatiuam
non coarctata est suspectus de falso, ut Bald. dicit in l.
actor colum. 2. C. de proba. in l. de die. §. pen. ff. qui satis-
cogan. & dicit Ange. in d. l. pen. §. docere. ff. ne quis eum
quod caueat testis tanquam ab igne, ne mere negati-
uam attestetur. Nam ad prædicta respondet Imperator
in d. l. actor qui asseuerat. C. de proba. quod & si actor
t. asseueret se negatiuam non posse probare, non pro-
pterea transfundit onus probandi in reum, & dicit Ab-
ba. in d. c. bonæ memoriæ colum. 6. super gl. in uerbo per
rerum naturam, quod ei, cui incumbit onus probandi ne-
gatiuam, siue probabilis, imputatur sibi si eam probare
non potest, & subdit post pauca, quod communis, regu-
la iuris & ratio naturalis suadet, quod quique probet,
id, quod est causa suæ intentionis, & non exquirere proba-
tionem ab aduersario suo c. actor 6. q. ult. l. 1. C. de pro-
ba. & l. ei incumbit. ff. eo. titu. si enim probari non potest,
dici sibi potest, deficit sibi probatio non ius. l. duo sunt
Tutij. ff. de testa. tur. Præterea non est uerum, quod mera
negatiua sit omnino probabilis, quia t. potest probari
per confessionem aduersarii. ca. 1. de confess. in 6. Item
potest probari per iuramentum ab aduersario delatum,
& negante præstitum. l. duobus. §. si quis iurauerit. & §.
colonos. & l. fin. in princ. ff. de iureiur. tradit Salic. in d. l.
actor, colum. penul. 3. q. & ibi etiam Pau. de Cast. C. de
proba. Item potest probari cum iuramento purgatorio
quum quis iurat, quod non commisit maleficium, uel q.
non contraxit, uel quid simile, ut in c. quotiens de purg.
Cano. & in c. præsentium de testib. secundum Abb. in d.
c. bonæ colnm. 6. multos etiam alios modos, per quos p-
bari potest mera negatiua. ponit Specu. in titu. de prob.
§. probare per totam primam colum. Sed ille est bonus
probandi modus nec ad modum difficilis, quem ponit
Bar. in l. in illa stipulatione la. 1. in fin. ff. de uerbo. obli-
ubi uult, quod si qui. intendit probare meram negatiuam
non coarctatam potest implorare officium iudicis, ut fiat
per nuncios solemniter inuestigatio & exploratio, an ta-
lis soluerit, uel non, an talis uenerit in Italiam uel non.
sicut quandoque fit discussio bonorum principalis, ad-
ducit tex. in l. cum quidam. §. fin. cum l. leg. ff. de lega.
secundo & in l. ita stipulatus uerficu. quod si ab initio. ff.
de uerbis obligatio. & subdit Barto. quod putat suffi-
ficere, si nuncii referant se diligenter perquisisse ab om-
nibus, qui hoc uerisimiliter scire debebant, & se reperisse,
le,

se, quod talis non uenit in Italiam, quod talis non soluit
uel alter iudex hoc disquirat secundum formam. l. ma-
gisputo. §. ne pasim. ff. de reb. eorum. Idem tenet Bart.
in l. secunda. §. si dubitetur colum. fin. ff. de acquiren. hæ-
red. & in authen. hoc amplius pen. q. C. de fideicommi. &
confi. §. i. Martinus Forniconis circa princip. uersicu. po-
sito itaque pro constanti Bald. in authen. Sed hodie. C.
de actio. & obliga. & in l. secunda. colum. pen. uersic. sed
hic dubitatur. C. quan. fide. uel priua. Ange. in l. si uacan-
tia, in repe. circa §. colum. C. de bon. uacan. libr. 10. ubi
alle. bo. gloss. in §. si uero. in verbo examinent authen. de
exhiben. re. Anto. de But. in cap. super his de accusa. cum
aliis concord. late adductis per Alexan. & Iaso. in dicta
l. in illa stipulatione, ubi improbant quosdam aliter di-
centes, & respondent ad iura in contrarium allegata,
quia non dicunt ita simpliciter, quod negatiua non coar-
ctata, non possit probari, sed dicunt, quod per rerum na-
turam directa probatio fieri non potest, & ita loquitur
tex. in dicto cap. bonæ memoriæ de elect. & in cap. quo-
niam contra de proba. & in dicta l. actor. C. eodem titu.
8 quod non excludunt, quin in directa fieri possit mitten-
do exploratores, nam si quum difficilis sit probatio, lex
contenta est his probationibus, quæ haberi possunt. l. si
uicinis. C. de nup. l. filium diffinimus. ff. de his, qui sunt
fui sunt fui uel alien. iu. cum aliis iuribus & authorita-
tibus ibi per eos adductis. Nec inuat. d. Annam, quod ui-
sitari ecerit, per disputatos a iudice. p.ocola. triū nota-
riorum in loco Crescentini, qui retulerunt non inueniri
aliquid instrumentum dotis dictæ Annæ, nisi quod in te-
stamento partis fiebat mentio de d. dotibus. Nā respon-
deo, quod prædicta probatio non est sufficiens, primo
quia non fuerunt excussa p.ocola aliorum notariorū
tam in loco Crescentini, quam Tridini, ubi maritus de-
9 gebat & incolatum habebat. Vltimus, si in i. constitutio-
ne dotis requireretur a iure pro forma substantiali scri-
ptura, posset dici probatam esse intentionem negantis
factam interuenisse, nisi exhiberetur scriptura per par-
tem aduersam, ut Abba. dicit in dicto cap. bonæ memo-
riæ colum. 6. per rationes ibi per eum allegatas, sed in cō-
stitutione dotis non requiritur necessario confici scri-
ptura pro forma substantiali, sed interponi consuevit ad
faciliorem probationem. l. contrahitur. ff. de pigno. l. pa-
ctum, quod bona fide. C. de pac. unde non sufficit excu-
sio instrumentorum, sed debuerunt mitti exploratores,
10 & qui inuestigarent diligenter à consanguineis & uicinis
& aliis, qui uerisimiliter scire potuerunt, utrum maritus
dictā Annam duxerit indotatam & nullus alius pro ea
dotem constituerit, ut tradit Barto. in dicta l. in illa sti-
pulatione, quem ibi omnes sequuntur, & in proposito di-
cit Bar. in d. l. si potest, colum. pen. ff. de acquiren. hæred.
quod ad probandum utrum aliquis fecerit testamentum
uel non, debet fieri diligens inquisitio auctoritate iudi-
cis, scilicet quod interrogentur omnes notarii, & ha-
bentes p.ocola notariorum mortuorum, interrogentur
consanguinei & uicini, & presbyteri, quibus confite-
batur, & similes personæ, & si non reperietur apud illos
tunc dicatur pro uero testamentum non esse factum. Idē
etiam tradit Bart. in d. l. 2. colum. pen. uersicu. sed hic du-
bitatur, ad hoc allegat tex. in l. hoc autem. §. i. ibi quod
uerisimiliter & c. ff. quibus ex cau. in posse. ea. ubi etiam
subdit posse fieri generalem proclamationem, si quis
sciat, ueniat, & iudici indicet, hoc enim facere potest pro
ueritate inquirenda, secunda, secundum eum in l. is apud
quem. C. de edendo. & l. secunda. C. quan. & quib. quart.
pars. lib. 10. Præterea si diceremus etiam hanc uniuersa-
lem negatiuam consistentem in facto infinito esse impro-
babilem, tamen adhuc sumus in regula, quod actore non
probante reus absoluitur, etiam si nihil præstiterit capi.
primo. ut eccle. bene. l. qui accusare. C. de edendo. l. fin. C.
de rei uendi. Quod si dicatur, quod rei conati sunt pro-
bare, dictā Annam fuisse dotatam, & testes eorum, non
probare, quia deponunt de auditu, & per uerbum credo
& sunt singulares, & quod instrumentum confessionis
dotum dictæ Annæ factæ per patrem mariti non erat
publica scriptura, & qui eum leuauerat de p.ocolis
notarii mortui non erat notarius, nec habebat licentiā

11 extrahendi. Quia si respondeo, quod etiam si rei assum-
pserint in se onus probandi, & non probet, nihilominus
actor non fundata sua intentione non potest obtinere
gloss. in l. circa. & ibi Barto. ff. de proba. & glo. in capi.
ex insinuatione in uerbo probare de procur. Barto. in l.
diuus. colum. fin. ff. de re iudi. Bald. in l. prima. C. si aduer.
credito. Salic. post Petr. & Cyn. in dicta l. actor. in fin. C.
de probatio. cum aliis concord. adductis per Iaso. in l.
qui accusare. C. de eden. Est etiam aduertendum, quod
dato, quod ex parte reorum non sit concludenter proba-
tum, tamen probationes ex parte eorum inductæ faciūt
probationem aliquam dotis, adeo quod uidetur induci
incertitudo quædam, an fuerit dotata, uel non, unde et-
iam quando essent misis exploratores, qui referent se
certum scire non posse, negans succumberet, ut latè pro-
sequitur Alexand. & Ias. post alios. in dicta l. in illa sti-
pulatione in fin. & uidetur, quod etiam si essent misis ex-
ploratores, prout non fuerunt, non potuerint aliquid
certi iudici referre super dictis dotibus stantibus proba-
12 tionibus ex aduerso factis. Vno si tantum casu uidetur,
quod dicta Anna posset probare per testes se fuisse in-
dotatam, uidelicet si consanguinei & uicini deponerent
quod dicta Anna uel pater eius, ad quem onus dotandi
spectat, nihil haberent tempore matrimonii, uel nihil po-
stea habuissent quin ipsi notitiam haberet, quia isto mo-
do probatur paupertas, per affirmatiuum oppositum,
negatiue uerisimiliter notam, ut Roma. tradit cōfi. 244.
Pro euidencia dicendorum in fin. iuncto eo, quod qui ni-
hil habet, nihil tradere potest l. traditio. ff. de acquiren-
rer. domi. Aliter autem credo non posse probari per tes-
tes seu exploratores, quia etiam huiusmodi negatiua, si
contracta sit ad breue tempus, non posset probari, ut si
quis uellet probare, quod secum non contraxit, non dico
uno anno sed uno mense, impossibile est hæc proba-
tio per testes uel instrumenta, quia potui ipso dormien-
te contrahere secundum Bald. & Salic. in dicta l. actor.
C. de proba. Est etiam aduertendum, quod dicta Anna
uoluit probare se fuisse indotatam. Primo per confes-
sionem aduersarii faciendo positiones, quæ fuerunt ne-
gatæ. Secundo per testes, qui dicunt se nescire. Tercio
per excusationem p.ocolorum, quæ etiam nihil probat,
ut dictum est, unde quum sit conata probare & non
probauerit, debet succumbere, etiam si rei nihil præstite-
rint, ut dictum est.

Secundo fundamentum principali excluditur dicta An-
13 na, quia ex testamento patris si potest consequi alimen-
ta ex hæreditate eiusdem, unde non potest agere ad quar-
tam, si pot alunde habere alimenta, ut probatur. in §.
quoniam uero in authen. de exhib. re. ibi nihil habere ua-
lentem. Et si dicatur hæreditatem patris non esse solu-
do, replicatur hoc dubiuisse probari per dictam Annam,
ex quo hoc est fundamentum suæ intentionis, ut in ter-
minis dixi in confi. 214. Viso & bene discussio colum. 3.
14 & sequen. Præterea si pertinet ad eum, qui uult dicere
aliquem decessisse sine hærede, istud probare tanquam
fundamentum suæ intentionis, ut uult Barto. in l. penul.
§. primo. C. ad trebel. ubi uult amplius post gloss. ibi,
quod non possit aliquis decedere sine hærede, quia sal-
tem ad ultimum fiscus succedit. l. prima. C. de bon. uac-
can. libr. decimo. l. prima. ff. de iur. fisci. & ponit ibi mo-
dum probandi, quod aliquis decesserit sine hærede per
discussionem faciendo scilicet fieri proclamationem, an ali-
quis uelit esse hæres iuxta. l. si eo tempore. C. de remis.
pigno. nam nemine comparente intelligitur ille sine hæ-
rede decessisse. Nec obstat, si dicatur, quod dictum te-
stamentum nullam fidem facit, quia respondetur, quod
quando fuit productum testamentum Rufini patris di-
ctæ Annæ, & pars assignata ad opponendum, fuit tan-
tum parte dictæ Annæ oppositum, quod erat priuata
scriptura, quod non uidetur dici posse, ex quo uisitata
fuit matrix testamēti rogati per Dominum Franciscum
Coconatum, & reperta in eius p.ocolis, & hoc de au-
thoritate iudicis, & instante utroque parte, ex quibus
constare potest dictum Franciscum fuisse notorium,
uel habitum pro notario, & ad eum tanquam ad nota-
rium concursum, habitum esse solitum, & possessio nota-
tarius

tariatus imponit fidem scripturæ saltem de consuetudine, ut late prosequitur Dec. post Abb. & alios in capitu. primo. colum. sexta. de fide instrumen. Non obstat etiam quod dicitur, quod legatum factum fuit in favorem dictæ Annæ, & quod ita demum illud potest consequi, si uellet, quia respondetur, quod quum remedium dictæ authent. præterea sit subsidium in casu, quo mulier nihil ualeat habere, non est positum in eius uoluntate omittere facultatem habendi, sed debet cum prosequi, nam lex ita prouidet uxori pro dicta quarta, si nihil habet, uel habere potest, ad quod facit regula iuris, quod qui habet actionem, rem habere uidetur. l. qui habet. ff. de rei. iur. Laus Deo.

Marcus Antonius Natta.

S V M M A R I U M.

- 1 Possessorium & petitorium in iuribus incorporalibus cumulantur.
- 2 Scientia & patientia, aduersarij in iuribus incorporalibus idem operatur, quod traditio in corporalibus.
- 3 Collectas non soluens cæteris soluentibus constituitur in quasi possessione onera non soluendi, & quare.
- 4 Neganti se soluisse non incumbit onus probandi negatiuam, sed sufficit sola allegatio iuncto cursu legitimi temporis & nu. 6.
- 5 Præscriptio aduersus perpetuum censum inducitur secuta non solutione 40. anno.
- 7 Negatiua in actu, in quo conscribitur scriptura, regulariter probatur per primationem & per cunctationem ipsius scripturæ.
- 8 Actus iustus non solum inducitur ex actu gesto manu militi & sine causæ cognitione, sed etiam ex præceptis emanatis ex parte principum & dominorum, quæ dicuntur impressionem inducere.
- 9 Possidenti in uel clam uel præcepto in iuribus incorporalibus ius non quantitur nec cum prætor tætur.
- 10 Præscriptio licet nimis & metum non probet, declarat tamen quicquid fiat, quod animo fiat, & ius conseruat protestantis.
- 11 Testimonialibus officialis afferentis seu attestantis factum extra iudicium gestum coram eo, circa pertinentia ad officium suum est credendum.
- 12 Literis executorum & sub executorum in pertinentibus ad eius officium creditur.
- 13 Possessio antiquior, ubi est probata, facit obtinere in interdicto uti possidetis, tam respectu corporalium, quam incorporalium & iuniorem facit cladesinam apparere.
- 14 Possessionis antiquioris data ambiguitate præfertur possessio titulata & iustiore causa sulcita.
- 15 Possessio iustior & potior est, quanto magis est à proprietate causata.
- 16 Immunitas concessa territorio est realis, & transit ad quoscunque res ipsa transit.
- 17 Immunitas concessa ciuitati, castro, uel loco est realis, & ad posteros quoscunque transmittitur.
- 18 Beneficium principis concessum personæ, quæ non moritur, quum sit perpetuum, est reale.
- 19 Beneficium Principis præsumitur reale, & quando tractum in contractum, non potest renouari.
- 20 Adherentes, & confederati omnimoda gaudent libertate, & pacta cum eis inita tempore & in actu submissionis sunt eis inuolabiliter seruanda.

CONSILIVM DCXLIX.

Eddidialias consilium in favorem hominum Montis bressarii cõcludens, eos non teneri ab solutionem onerum, quæ in statu ducatus Mediolani cæteri sustinent siue possessorum inspicimus, siue petitorum iuribus & rationibus ibide adductis. Nunc dicitur, quod mag. magistratus reddituum Mediolani, coram quo causa uertebatur, causam remisit excell. Senatui, ut decideret, an d. homines Montis bressarii subditi sint status Mediolanij adherentes, & excell. Senatus rescripsit, ut magistratus iustitiam faceret super onerum controuersia in possessione saluis iuribus ambarum partium petitorio. Et licet in prioribus meiscriptis dixerim non esse in potestate procuratoris fiscalis facere, ut causa tantum in possessione terminetur, sicut ab eo sepius fuerat petiitum, quia tamen in huiusmodi iuribus incorporalibus potest simul possessorium & petitorium cumulari, ut Bald. inquit in l. 1. col. 10. uersicu. Duodecim quero. C. de serui. & aqua. tamen nunc est obtemperandum decreto amplissimi ordinis. Queritur igitur, utrum in possessione tantum prædicti homines Montis bressarii debeant obtinere, & dico, quod obtinere debent, & licet super hoc alias scripserim, tamen nunc latius exequar addendo quædam prioribus scriptis, & ea ubi expedierit repetendo, ne iudices fatigetur in lectione variarum allegationum. Videndum est ergo, utrum eorum possideat uide licet, utrum, si scus possideat seu quasi ius exigendi onera, à præfatis hominibus uel præfati homines possideat seu quasi libertatem onera non soluendi. Et pro præfatis hominibus facit, quia non solum per tempus triginta, uel quadraginta annorum, sed etiam per spaciū tantum temporis, cuius incit memoria non extat, non soluerunt onera unquam imposita per Illustrissimos Duces Mediolani, ergo iura si possessione onera non soluendi tatenia scientia & patientia Illustrissimorum quod. Ducum seu eorum officium, qui à dictis hominibus onera non exigebant, nam in iuribus incorporalibus scientia & patientia aduersarii idem operatur, quod traditio in corporalibus. l. quotiens. ff. de serui. l. 3. §. dare. ff. de usufruct. & quod ubi q. non soluit onera soluentibus cæteris, constituitur in quasi possessione onera non soluendi, ostenditur, quia tunc incipit currere præscriptio. c. de quarta de præscrip. l. si. C. de fund. patrim. li. 11. gloss. in clemen. prima, in uerbo legitima de cens. & glo. in l. in fraudem in uerbo fortissi. C. de anno. & tribu. lib. 10. & in l. si publicanus in uerbo municipium. ff. de publ. Abb. in c. accidentes de præscrip. & cons. 94. Quædam ecclesia lib. 1. & con. 20. In præfatione, quæ ad præfens lib. 2. Pau. de Castr. cons. 314. Pro streto res ista colu. prima. lib. 1. secundum nouissimam impressionem. Si igitur ab eo tempore incipit currere præscriptio, quo soluentibus cæteris quis non soluit, consequens est, ut constituitur in quasi possessione non soluendi, quia sine possessione non procedit præscriptio. l. sine possessione. ff. de usufruct. & t. neganti se soluisse non incumbit onus probandi negatiuam, sed sufficit sola allegatio iuncto cursu legitimi temporis, ut uoluit Bal. con. fit. 318. Proponitur quod antiquius lib. 3. dicens t. præscriptionem aduersus perpetuum censum induci per non solutionem quadraginta annorum, & ista non solutio probatur ex solo temporis cursu, & idem tenet Corn. in terminis collectarum, de quibus agit cons. 142. Videtur prima facie dicendum colum. penult. lib. 3. & repetit cons. 168. In hac consultatione colum. 7. uersic. Licet autem talis lib. 4. ubi adducit efficacem rationem, quia t. si ista negatiua non soluendi esset probanda per allegatiuam uix posset procedere præscriptio triginta, uel quadraginta anno, aduersus debitum, quia si aliquid esset interim solum interrupta esset præscriptio. l. cum notific. si. sed & si qu. s. C. de præscrip. triginta, uel quadraginta anno. & esset præscribenti difficile imo impossibile hanc negatiuam non conarctatam loco & breui tempore

pore probare, propterea sufficit ei, qui innititur ex tali præscriptione probare lapsum temporis à die natiuitatis actionis. Præterea si uolumus dicere opus esse aliqua probatione, satis hoc iam uidetur probatum, quia præsupponitur mihi, quod inspectis diligenter libris reddituum fiscalium non reperiuntur dicti homines aliqua onera ullo tempore soluisse, hoc enim modo probatur negatiua, si aliquem non soluisse collectas inspecto libro soluentium ibi non reperitur, uerba sunt Barto. in l. fin. C. de reb. credi. & in l. Titia textores secundo, not. ff. de lega. primo & idem dicit Bald. in l. iustum. C. de eden. & regulariter in actu, in quo cõfiscitur scriptura, probatur negatiua per rimationem & per cõlationem ipsius scripturæ, ut probatur in dicta l. fin. C. de rebus credito. & in l. cum testamento, ibi si non debitor ex rationibus relationis repertus fuerit, & ibi Bald. not. C. de testamen. manu. & ponit etiam Bar. in lei qui ad ciuilia. C. de appel. Fed. de Sen. loquens de libro excommunicatorum consi. 119. Nulli dubium est, cum aliis similibus adductis per Alexand. consi. 222. Viso puncto colum. prima. lib. quarto. Confirmatur prædicta ex literis multiplicibus & uariis; mag. magistratus reddituum, in quibus apparet præceptum fuisse exactoribus onerum, ut superederent ab exactione onerum, contra dictum commune, & illud non molestant, quod quidem uerisimiliter non fecisset. d. Mag. magistratus nisi d. homines fuissent in quasi possessione onera non soluendi, quia semper per iudice præsumitur, ut faciat quæ ad eius officium pertinent c. in præsentia de renun. l. unica. C. de offic. ciui. iudi.

¶ Pro contraria autem parte allegatur ex parte fisci, quod dicti homines Montisbressarii soluerunt aliquando onera hoc postremo bello, quod gestum est in partibus pedemontium, & sic uidetur fiscus cõstitutus in qua si possit sione onera ipsa exigendi. Sed respõdetur, quod huiusmodi solutiones ¶ (quod cum bona uenia & debita reuerentia dictum sit) fuerunt meticolosæ & coactis militibus & præceptis pœnalibus, ut patet ex literis executorum ad hoc deputatis. Et clarum est, quod non solum id, quod geritur manu militari nulla præcedente cognitione, inducit iustum metum, ut quicquid deinde fit ab inuitis dicatur extortum, uerum etiam præcepta pœnalis, ut Barto. tradit in l. creditor. in fin. ff. de solut. præsertim si talia præcepta emanant de mandato principum & dominorum, quia tunc dicuntur inferre impressionem, ut per Barto. in l. pen. C. quod met. caus. & in tract. de Tyrann. colum. 3. uersicu. Impressionem autem probabit cum aliis similibus. Et dicit Bald. in capi. primo colum. prima. quod me. cau. quod qui iustam causam metuendi probat hoc ipso dicitur probasse metum, quia nemo debet exponere se periculo, sequitur Andr. Sicu. consi. 30. Bene etiam colum. prima lib. primo. Clarum est autem ¶ quod ubi inter duos aut plures contenditur de possessione, quod prætor non tuetur eum, qui ui uel clam uel præcario ab aduersario possidet, nos autem sumus ¶ illo capite exceptionis de ui, & quod in huiusmodi iuribus incorporalibus nullum ius acquiratur, ubi aliquis ui uel clam uel præcario possidet, probatur in l. prima. C. de serui. & aq. l. si quis diuturno. ff. si serui. uendi. l. prima. in fin. ff. de aq. plu. arcen. glo. in cap. cum ecclesia in uerbo trium episcoporum, de cau. posse. & proprie. & in specie de hoc est optimus tex. in l. cura. in principio. ff. de mune. & hono. quem adducit Roma. consi. 252. Pro decisione propostæ consultationis circa fin. ubi habetur, quod munus per uim extortum non aufert excusationem, quam quis habet pro muneribus aliis subsequenti temporis. Hoc etiam ostenditur ex protestationibus factis per dict. homines & admissis, quod cunctæ & inuiti soluebat, de quibus protestationibus etiam attestantur literæ executorum, ¶ & licet protestatio non probet uim & metum. l. metum. C. quod met. cau. tamen declarat, quo animo quicquid fiat. l. si quis. §. pleriq. ff. de relig. & fump. fume. l. qui in aliena. §. cellus. ff. de acqui. heredi. & conseruat ius protestantis. l. si debitor. §. primo. ff. quibus mod. pigno. uel hypo. solui. & hoc etiam ostenditur ex iuris præsumptione, quia cum antea non soluisent onera imposita subditis Mediolanensis impe-

rii uigore præsentis immunitatis, non est credendum, quod huic suo iuri uoluerint derogare & suum iactare. l. cum de indebito in princip. ff. de proba. capi. super hoc de renun. Quod ¶ autem literis dictum executorum sit adhibenda fides, ostenditur, quia literis testimonialibus officialium attestantibus factum extra iudicium gestum coram se circa pertinentia ad suum officium creditur, secundum Hostien. in cap. post cessionem de probatio. & Inno. in cap. secundo de fide. instrumen. & est optima de ciso Rotæ in ordine. 22. Fuit dubitatum in nouis, ubi cõcludit credi literis episcopi solo sigillo suo sigillatis super resignatione beneficii ex causa permutationis factæ in manibus suis & per eum admissa, & collatione subsecuta attento, quod nunc non procederet, ut iudex, & re significabatur de gestis coram & de pertinentibus ad officium suum, & idem tradit Rota Decis. 397. incipiente. Nota creditur literis in antiquis, & idem sequitur Arret. in dicto capitulo. post cessionem column. secunda. ubi ad hoc allegat text. in cap. inter dilectos uersicu. sed priuilegium & in cap. super his iuncto principi. cum fin. de fide instrumen. ubi uidetur probari, quod litera sigillata sigillo Cardinalis super absolutione uoti ultramarinii facit fidem, & generaliter dicit sustinere posse, quod in omnibus actus uoluntariæ iurisdictionis sue extra iudicialibus ad officium sigillantis credatur literis officialis, & cum prædictis tenet etiam Felin. in dicto ca. post cessionem col. 4. uersu. Fallit septimo. Sed in proposito ista omnia concurrunt, quia executores testantur per eorum literas de gestis coram se uel potius de his, quæ ipsi gesserunt, & sunt pertinentia ad officium suum, & sumus etiam in extrajudicialibus, quia ipsi erant meri executores. Et demum quicquid ¶ sit in aliis officialibus, tamen quod literis executorum uel sub executorum credatur, uult Rota decisio. 701. Nota quod non creditur in antiquis, ubi uult, quod literis sigillatis delegatorum executorum, uel subexecutorum credatur secundum Inno. in cap. quoniam extra de probatio. & Arch. in cap. si a subdelegato in princ. de offi. deleg. in 6. & subdit, quod esse posset ratio, quia in commissione eis facta non agitur de eorum utilitate, præterea aut uolumus dicere, quod literis d. executorum sit adhibenda fides, ut præfatæ decisiones abundanter ostendunt, & tunc prædicti homines habent intantum, quod adhibito metu & impressione onera soluerunt. Aut uolumus dicere, quod non sit adhibenda fides, & tunc etiam dicti homines debent obtinere, quia fiscus nec per libros reddituum ducalium, nec per testes, nec alio ullo genere probationis, sicut mihi præsupponitur, probat aliquid solutum fuisse per d. homines ratione onerum impositorum, & sic soli d. homines probant possessionem suam non soluendi absque alia probatione. Sed quid plura? Nam posito etiam, quod uelimus dicere, quod his postremis temporibus bellicis soluerint homines onera. tamen quum ipsi fuerint in possessione quasi uetustissima non soluendi, proculdubio debent obtinere in interdico uti possideris, quia ¶ non solum in rebus corporalibus, sed etiam in iuribus incorporalibus quasi possessio clandestina non attenditur. l. i. C. de seru. & aq. l. si quis diuturno. ff. si serui. uendi. l. i. in ff. de aq. plu. arcen. gloss. in cap. cum ecclesia in uerbo trium episcoporum, de cau. posse. & proprie. & antiquior possessio semper præfertur, quia iunior præsumitur clandestina, ut est text. in cap. licet causam de proba. ubi Inn. dicit, & post eum cæteri, quod sufficiebat hoc duntaxat in casu illius text. quod Archiepiscopus probaret antiquiorem possessionem, & est etiam tex. in l. cum quæretur. C. und. ut. & idem tradit Barto. in l. si duo. ff. uti possi. Barto. Bald. Ange. & reliqui in l. prima. C. eodem titu. & Bald. in l. ordinarj colum. 4. uersicu. sed iuxta prædicta. C. de rei uendi. & in l. non ignorabat post medium. C. ad exhibend. & dicit Bald. in cap. si diligenti colum. ult. de præscriptio. quod qui prior est in possessione reportat palmam uictoriæ, quia sua possessio impedit, ne sequens possideat. Illud etiam non omitto, quod ¶ licet ubi conditur iudicio retinenda inter duos uel plures, principaliter non quærat de dominio, tamen possessio, titulari ualde adiunct, ut debeat obtinere, nam ut inquit Bald. in l. qui

qui accusare circa f. C. de edē. possessio titulata est potior, quia magis iustificatur per uiam rationis d. cap. licet causam. Item quando dubitatur de possessione antiquiori, ille, qui probat iustiorē causam, uincit, quia qualitas possessionis facit unā probationem alteri præualere, & tanto iustior & potior est possessio, quanto magis est a proprietate causata, ita signanter tener Bal. in l. data opera circa fin. C. qui accusa. non poss. quæ uerba reputat notanda Franci. Curt. consil. 16. super motiuis redditus penul. colum. & dicit etiam Bal. in l. arboribus. §. nam & si agrum. ff. de usufruct. quod ille melius probat possessionem, qui etiam probat titulum. Modo in proposito dicti homines Montisbressarii probant titulum suæ possessionis, ergo magis eorum possessioni uenit deferendum. Nam quum antecessores istorum de Montisbressario non essent subditi Illustr. Ducum Mediolani, sed adherentes, postmodum de anno. 1456. acceperunt in feudum ab Illustrissimo quoniam Francisco Sfortia Vicecomiti primo duce Mediolani pro se & eorum heredibus masculis & foeminis in perpetuum, rectum, nobile, antiquum, paternum, & auitum, & castrum, uillam locum Montisbressarii, cum suis iuribus & pertinentiis & cum mero & mixto imperio & gladii potestatem cum omnibus suis iuribus & exemptionibus, franchiis, & libertatibus, & immunitatibus solitis regalibus, & honoribus predictis castro, loco, & territorio spectantibus & pertinentibus &c. ita se habent uerba inuestiturae, propter quæ dicti homines redduntur immunes ab omnibus oneribus, nam & dicta immunitas concessa est territorio Montisbressarii, & sic immunitas est realis. unde transit ad quemcumque transit res, ut est text. apertus in l. ratem. §. fin. ff. de censibus ubi dicitur, quod per fontis data immunitas cum persona extinguitur, rebus nunquam extinguitur, ad idem text. in l. fordidorum. & ibi gloss. C. de exco. mune. libr. decimo. & bonus text. l. prima. §. permittitur. ff. de aqua. quot. & xli. in illis uerbis, quod prædixi datur, cum persona non extinguitur, ad idem text. in l. si aquæ ductus. ff. de contrahen. empt. Præterea dicta immunitas non solum fuit concessa territorio, sed & etiam castro, uillæ, & loco Montisbressarii. Vnde immunitas concessa ciuitati, & loco dicitur realis, & ad quoscunque postero transmittitur, ut est text. etiam apertus in l. forma. §. quanquam. ff. de censibus tradit gl. in dicta. l. fordidorum. & glo. 25. quæst. secunda. in summa Barto. in l. pater. ff. de lega. & in l. prima. ff. de consil. princip. per text. in l. proponebatur in fin. ff. de iud. Pau. de Cast. & Imol. in l. maritum. ff. solut. matrimon. & facit gloss. in cap. cum uenissent in uerbo probatum de instit. ubi dicit, quod si quis donat ecclesie, præsumitur realis donatio c. uult. 16. quæ. 1. c. cum apostolica de his, quæ fi. a præla. & hoc ideo est, quia ecclesia non potest mori. c. liberti. il. 2. 12. q. 2. Et hoc idē est de mente Bal. in l. fin. col. ult. ff. de constit. princip. ubi dicit, quod ubi beneficium est principis conceditur personæ, quæ non moritur, est reale quia personale esse non potest, quum sit perpetuum allegat text. in dicta l. forma. §. quanquam propterea non oportet ingredi illum articulum, an in dubio immunitas censeatur personalis uel realis, in qua questione uarii uaria dixere, nam in casu nostro res est clara ex uerbis & ubi uerba sunt clara, non admittitur quæstio ille aut ille. §. cum in uerbis. ff. de lega. 3. & in claris non est opus ire per ambages. l. continuus. §. cum ita in fin. ff. de uerborum obligatio. Et aduertendum est, quod princeps non concedit de nouo immunitatem, ut dici possit istud esse privilegium tendens contra ius commune, & aduersus utilitatem publicam, quia tantum non seruat immunitatem, quam prius habebant, & sic non de rogatur utilitati aliorum subditorum Dom. Ducis, nam sine illa conseruatione immunitatis nec se nec locum per territorium subiecissent Dom. Duci, ideo hæc conseruatio immunitatis, magni accedit beneficio quam privilegio, & beneficium est principis præsumitur esse reale, quia latissime interpretandum, ut Bart. dicit in l. pater. ff. de seru. lega. & pau. de Castr. & Imol. in dicta l. maritum, & dicit Bald. in dicta l. fin. colum. secunda. ff. de constit. princip. quod beneficium inuare non decipi non oportet.

lin commodato. §. sicut. ff. commoda. Et huiusmodi beneficium non potest reuocari per principem, ex quo trā fuit in contractum, quia princeps lucratus est recognitionem rei alienæ in feudum iux. not. per Inno. & doctores in cap. nouit de iudi. & tradit Bald. in l. qui se patris. colum. septima. uersicu. Et ut scias. C. ut de libe. & in l. si cum mihi. ff. de donati. cum suis solitis concor. & facit pro prædictis in specie, quod scribit pau. de Castr. consilio. 313. Postremo res ista clara colum. fin. libr. primo. ubi consuluit, quod Castellionenses, qui se submiserant communi Florentiæ cum pacto non soluendi onera quorundam gabellarum, non poterant cogi ad solutionem earum, nec istud pactum poterat reuocari tanquam privilegium esset concessum subdito, ex quo in ipso actu submissionis ita conuenerant, & quæ incontinenti sunt dicuntur inesse, & per consequens idem est, ac si prædicta conuentio esset facta cum non subdito, & transisset in uim contractus, ut ibi ipse latius persequitur. Et circa hoc alias scripsi pro ipsis magnific. Domi. Montisbressarii quodam consilio meo impresso, quod est in ordine. 301. quod incipit Antecessores istorum magnific. licet tunc non allegauim istud consil. paul. de Castro est autem, quod dicti Domini Montisbressarii nec ipsi nec eorum subditi poterant arctari ad aliqua munera soluenda, quum antequam susciperent inuestituram feudalem ab Illustrissimo Frécisco Sforza essent adherentes Illustrissimo Duci philippo, & adherentes seu confederati omnimoda gaudent libertate. l. non debito & ibi Barto. ff. de capt. cum aliis pluribus concord. adductis copiose per Socin. consil. 74. In proposito consultatione colum. tertia. libr. primo. Feli. in ca. postulasti colum. quarta. de for. compet. Et in proposito est text. optimus in l. secunda. in princ. ff. de iur. immu. ubi illis, qui sub certa conditione astrinxerunt se muneribus, quæ alias astringi non possent, fides est seruanda, quem rex. pro casu istius quod adducit Barto. consilio. 29. Commune spoleti colum. secunda. & dicit etiam Bald. consil. 499. Proponitur, quod castra lib. quarto. quod licet immunitas gratuita possit per concedentem reuocari propter inopinatos casus, non tamē sit ubi deducta est in pactis extraneorum, qui se cum illa immunitate subiecerunt, quia hoc nullo modo uiolari potest, secundum Rofr. in rubricella de recommendatione, nam illi simpliciter non sunt subditi, sed secundum quid, & sic improprie l. hoc legatum. ff. de lega. tertio. propterea, quum dicti Domini Montisbressarii, dua antea essent liberi, subiecerunt se uillam, & territoria potestati Illustrissimis Ducibus Mediolani cum solitis libertatibus. Franchiis, & immunitatibus, non possunt ad onera astringi, & istud adeo clarum uidetur, ut congruū non recipiat dubitationem. Laus Deo.

Marcus Antonius Natta.

S V M M A R I V M.

- 1 Aestimata prædia uiro in dotem dari possunt duplici respectu.
- 2 Aestimatio regulariter & in dubio, ubi prædia sunt uiro per uxorem tradita aestimata, facit emptionem adeo quod desinunt esse dotalia, & alienari possunt per uirum uxore inuita.
- 3 Datio in solutum, ubicunque res datur in solutum loco præti, obtinet uicem emptionis.
- 4 Aestimata prædia ubi dantur in dotem, & conuenitur quod aestimatio uel res præstentur, tunc est in electione niri, utrum uelit restituere.
- 5 Dos in prædiis aestimatis ubi consiluit, & uir promisit dotem restituere, tunc uenit precium restituendum, quia uera dos est in precio.
- 6 Distio seu est distinctionis sicut dictio aut.
- 7 Dos est quoddam ius uniuersale & incorporale distans a corporibus aestimatis sub dote comprehensis, & in uniuersalibus precium succedit loco rei.

Pre-

- 8 Precium allegans non esse condignum & valori rei corrept. ondes, debet illius iniustitiam probare ex eo, quod precium contrahentibus placitum presumitur iustum.
- 9 Remedium l. 2. C. de rescind. uendi. habet etiam locum in contractu dotis, & in dote æstimata.
- 10 Dominium ubi ex contractu est translatum, non tollitur per simplicem prædiorum diuisionem nomine alterius factam, quia nuda uoluntate non amittitur, sed requiritur actus retrofimus, & retrotractio.
- Dominij retranslatio ut fiat, quæ requirantur. sub eodem num. 10.
- 11 Error in facto proprio tollatur, ubi tractatur de damno uitando.
- 12 Nouatio prioris contractus non fit per subsequentem, nisi expresse agatur, fallit ut ibi.

CONSILIUM DCL.

Bicunque mulier tradit prædia æstimata in dotem uiro, hæc æstimatio fieri potest duplici respectu, fieri enim potest ad effectum, ut si prædia fuerint deteriora electa, id fiat periculo uiri, & prædia in eadem qualitate & bonitate reddantur, potest etiam fieri alia ratione æstimatio, ut transeat in emptionem, ita quod uir non teneatur restituere prædia, sed precium æstimatis. l. quotiens. & l. si inter & ibi gloss. & doctores. C. de iure dot. l. ex conuentione & ibi Bald. & alii. C. de pac. l. plerumque in princip. & in §. penult. cum sequen. ff. de iud. doti. ponunt scribentes. in l. si æstimatis. & in l. æstimata. ff. soluto. matri. In casu autem proposito Domi. Margarita dedit Domi. Marco Antonio marito pro dote octocentum scutorum pecuniam item & prædia quædam, quæ habebat communia pro indiuiso cum quodam suo patruelle pro singulo iugere ad scuta nouem cum dimidio. Nunc autem intendunt heredes mariti in restitutione dotis numerare pecuniâ, quæ prædia fuerant æstimata, non autem prædia ipsa tradere. Vnde uidendum est, quæ pars iustiora foveat iura. Et omittis multis inanibus sentio pro heredibus mariti, motus primo, quia regulariter & in dubio æstimatio facit emptionem, ubi prædia sunt data per uxorem marito æstimata, nisi aliud sit expressum, ut est gloss. communiter recepta in dicta l. si inter fingitur enim in huiusmodi æstimatione, quod maritus breui manu prædiis ab uxore acceptis dederit ei pecuniam, & vxor pecuniam, pro dote marito dederit, l. singularia. ff. si certum. petat. l. tertia. §. sciendum. ff. de dona. inter. uirum, & uxor. l. licet. §. quotiens. ff. de iud. do. & istud est, quod uoluit Bald. in dicta l. si inter dicens, quod d. casu contractus occultatur, & alius exprimitur, quæ occultatur contractus emptionis, & exprimitur contractus dotis. & ceteri manu transit de uno in alterum, prout eum refert & sequitur Socin. consilio. 56. Stantibus superscriptis colum. secunda uersicu. Septimus casus libr. primo. Cum igitur maritus uideatur quodammodo titulo emptionis tenere fundum, efficitur incommutabiliter cõstante matrimonio dominus, ut inquit Bald. in dicta l. quotiens, accedente præsertim constituto mulieris, per quod dominium transfertur l. quod meo. in princip. ff. de acquiren. possit. Sequitur, quod non tenentur heredes mariti eum tradere mulieri tanquam rem suam & propriam, sed tenentur tantum ad æstimationem pecuniæ reddendum. Ad cuius conseruationem bene facit, quod scribit Imo. in dicta l. si æstimatis colum. prima, uersicu. Item attende, ubi inquit, quod quando æstimatio facit emptionem, illa facit designare fundum esse dotalem ex toto, adeo quod sine consensu mulieris potest per uirum alienari tanquam res propria. Et istud sit primum fundamentum.

¶ Secundo, quod heredes dicti mariti possint reddere dictæ Domi. Margaritæ dictam æstimationem, pro qua recepit prædia, & prædia ipsa pro se retinere, adduco, nam sunt ponderanda uerba dicti contractus, ubi dictus maritus recipit dicta prædia æstimata p. se & suis heredibus, quæ uerba ostendunt, quod recipiebat ea nomine suo, & sic quod uolebat incommutabiliter eorum esse dominus, & quod prædia æstimata uolebat restituere soluto matrimonio, nam si uoluisset ea soluto matrimonio restituere uxori, non poterat ea accipere pro se & suis heredibus, quum soluto matrimonio restituenda essent uxori, uel eius heredibus, dicta l. si æstimatis. & l. æstimata. ff. soluto matrimonio. & d. l. si inter. C. de iur. dot. & in terminis tradit Corn. consilio. centesimo septuagesimo secundo. Circa primam consultationem, colum. secunda. uersiculo. Tamen his non obstantibus. libro primo.

Tertio moueor, nam maritus in instrumento recepit dicta prædia æstimata insolutum, sed ubi cunque res datur insolutum loco pretii, hæc insolutum datio uicem emptionis obtinet, ita Impera. inquit in l. si prædium in fin. C. de euc. ad idem est text. in l. eleganter in princip. & ibi gloss. ff. de pigno. actio. & in l. pretii. C. de rescind. uendi. ergo sequitur, quod maritus ex dicto titulo dationis insolutum, qui emptionis uicem obtinet, effectus est irrevocabiliter dominus prout est de natura emptionis. l. ex empto in princip. ff. de action. emptio. & in terminis nostris hoc uult. Corn. consilio. 92. Licet in hac colum. secunda. libro quarto ubi inquit, quod si mulier promississet marito dotem in cap. & pro illis cap. dedisset fundum, ille fundus non esset dos, sed cap. essent in dotem, & istud fundamentum solum sufficeret.

Quarto ad pleniorum uictoriam facit, nam ubi datur prædia æstimata, si conuenit, ut æstimatio uel res præstetur, electio est mariti, utrum uelit dare, ut est casus in l. plerumque in fin. ff. de iur. dot. qui text. ad hoc solet uulgo allegari, quod in alternatiuis electio est debitoris, prout ibi clare asserit Iuriconsul. & habetur in l. ei qui uersicu. quod si de pluribus. ff. de po. & capitu. in alternatiuis de reg. iur. in 6. Et adhuc tendit distinctio Bald. in l. quotiens circa fin. C. de iur. dot. ubi querit, an ubi res est data æstimata in dotem, possit maritus reddere rem non deterioratam, quia non uult reddere æstimationem, & demum distinguit tres casus, aut actum est de reddenda re, & præcisè debet reddi, aut de reddenda æstimatione, & præcisè debetur æstimatio, aut de reddendo rem uel æstimationem, & tunc electio est uiri, & ita intelligit gloss. ibi. In proposito autem nostro maritus in restitutione dotis, quum recepit dotem partim in pecunia, & partim in prædiis æstimatis, obligat se formaliter his uerbis. Quam quidem pecuniam res & bona, seu quas dotes promissit restituere & cetera. & sic alternatiue promissit restituere pecuniam & bona, uel pecuniam tantum, nam illa secunda pars alternatiue, seu quas dotes, refertur tantum ad pecuniam, quia dos dictæ Domi. Margaritæ consistebat tantum in pecunia octingentorum aureorum, nam ut dicit Bald. in dicta l. quotiens circa fin. ubi prædia sunt æstimata, & promissit maritus dotem restituere, pretium uenit restituendum, quia uero dos est in pretio, & sequitur Soc. in dicto consilio. 56. in septimo casu. Et sequitur Alexand. consilio. 79. Eleganter & subtiliter tertio dub. libr. quinto. ubi uult, quod si in instrumento contineatur, quod restituantur res, seu dotes, quod res non ueniunt in restitutione, sed æstimatio, per id, quod scribit Bald. in dicta l. quotiens. in fi. & subdit bene ad rem nostram, quod dictio seu, est distinctiua, sicut dictio aut. l. prima. §. sublatam. ff. ad Trebell. l. generali. C. de sacrosan. eccle. Barto. in l. si quis ita. ff. de au. & argen. leg. & ibi hoc etiam comprobatur, quia dos est quoddam ius uniuersale, & incorporale distans ab ipsis corporibus sub dote comprehensis, ut latè per Barto. & omnes in rubr. ff. soluto matrimo. & in uniuersalibus precium succedit loco rei, ut not. in l. labeo & fabinus. ff. de uerborum significatione. & in l. si rem & precium. ff. de petito. hered. Restat, ut respondeatur nonnullis, quæ adducuntur in oppositum. Et primo

primo obicitur, quod id, quod dicitur, quod aestimatio facit emptionem procedit, quando et pretium est condignum & correspondens valori rei, alias secus per gloss. in l. prima. §. primo. ff. de superfic. secundum Bald. & Salic. in l. ex conventionem. C. de pac. Bald. in l. prima. questio. 3. C. commo. Salic. in l. dedi. §. idem erit. ff. de condi. ob cau. & Aret. consil. 8. Diligenter ponderatis. colum. secunda. pro quo facit l. cum de indebito in princip. ff. de prob. sed d. heredes mariti non probantur pretium esse condignum. Sed respondetur ad predicta, quod hæc probatio pertinet ad istam D. Margaritam, quia heredes mariti habent regulam pro se, quod aestimatio in dubio facit emptionem, mulier autem, quum sit in casu fallentis, probare debet id, quod excipit scilicet pretium non esse condignum iux. gloss. in rubr. de regu. iur. in 6. & in l. omnis diffinitio. ff. de regu. iur. & per Bartol. in l. secunda. in princip. ff. si quis in ius voca. non te. Præterea pretium, quod contrahentibus placuit, presumitur esse iustum secundum Bal. in l. per diuersas questio. 4. C. manda. propterea qui dicit se læsum in pretio, & ob eam causam vult rescindere contractum, debet in iusticiam pretii probare, ut probatur in l. secunda. C. de rescin. vendi. & de hoc est text. clarus in l. si circumscripta. C. solut. matrimo. vbi mulier allegans iniquam aestimationem rei dotali, ei subuenitur, si circumuentam dolosis artibus probauerit, & ille text. procedit etiam, si mulier dicat se circumuentam se ipsa, vt vult Salic. post gloss. ibi in l. si res §. si mulier. ff. de in. dot. Et quum D. Margarita sit illa, quæ dicit rem valiori pretio fuisse aestimata, ipsa habet probare, quia si, qui dicit, probare debet l. secunda. ff. de proba. non enim sufficit allegare aliquid, nisi probetur gloss. in l. prima. in verbo dicatur. ff. si quad. pau. fecit. dica. eum multis similibus adductis per Alexan. consil. 26. Viso & diligenter ponderato colum. penult. lib. 6. Secundo respondetur, quod idem, quando valor non correponderet rei aestimato, aestimatio non facit emptionem, quia non videntur voluisse partes id agere vt alter ex alterius iactura lucraretur, & istud procedit ex coniectura, sed hic aperte & clare ostenditur dictam aestimationem fuisse factam, vt faceret emptionem, ex quo prædia fuerunt data insoluitum, & maritus ea accepit pro se & suis heredibus, & ulterius actum est, quod possit reddere pecuniam & res, vel pecuniam tantum, vnde in claris non est opus coniecturis l. continuus §. cum ita in fin. ff. de verbor. obligat. Nec potest mulier contravenire d. aestimationi, nisi fuerit decepta et ultra dimidium iusti pretii, quia remedium d. l. secunda. habet etiam locum in contractu dotis, secundum gloss. in l. si ex causa. §. in dotis ff. de mino. & vult etiam hoc Bal. secutus dict. gloss. in d. l. secunda. in repet. magna, quæ repetitio communiter non habetur in lecturis, & ego habeo in lib. repet. Et in terminis, quod d. l. 2. habeat locum in dote aestimata, vult Pantal. Crem. modernus doctor in repet. illius l. 9. ampliatione per text. in l. iure succursum §. fina. & ibi gloss. & l. si res §. mulier. ff. de in. do. & l. si circumscripta. C. solu. matrimo. vbi subuenitur mulieri vel marito circumuento in aestimatione rei dotalis. Quum enim aestimatio assimiletur emptioni & venditioni, idem ius esse debet l. prima. §. si certum. ff. depo. & hæc fuit decisio Roma. in l. si quis cum aliter colum. 7. ff. de verbor. obligat. quam ibi ipse allegat. Secundo obicitur, quod verum aestimatio faciat emptionem, vel facta sit tantum ad dignoscendam bonitatem rei, ut reddatur in eadem bonitate, hoc colligitur ex coniecturis secundum Aret. in præfatio consil. 84. colum. secunda. Sed hic videtur esse vgens coniectura, quod prædia iuerunt aestimata, non vt faceret emptionem, sed ad cognoscendam deteriorationem, quæ d. D. Margarita d. prædia aestimata marito in dotem, quæ habebat pro indiuiso cum quadam eius patruelle, postea maritus veniens ad diuisionem bonorum cum d. patruelle fecit dictam diuisionem nomine vxoris, & eam in instrumento vocat dominam. Sed ad prædictum instrumentum diuisionis multipliciter respondetur. Primo, quod et quum dominium d. prædiorum fuerit translatum in maritum vigore d. aestimationis, vt

superius latè est deductum, illa simplex diuisio sibi non potuit præiudicare, nec potuit ius aliquod dominij acquiri mulieri, quia dominum nulla voluntate non amittitur l. si quis vi. §. differentia. ff. de acquir. possels. & quatenus constaret, quod partes voluissent recedere a primo contractu, requirebatur actus retrofinitus, hoc est vtriusque consensus l. si quis C. de actio. & oblig. auct. eod. tra si filij. C. de repud. Item retro traditio ad translationem dominij. l. prima. C. quan. liceat ab emp. disce. l. ab emptione. ff. de pac. iuncta l. qui plus §. qui iussu. ff. de emic. & l. si prædium C. eod. titu. Ad quod facit, quod scribit Bald. in proposito in l. ex pecunia C. de iur. dot. quod si maritus acquirit nomine vxoris prædium de pecunia dotali, non acquiritur uxori actio sine cessione, sed ut transferat dominium, requiritur, quod fiat traditio. Præterea requiritur etiam presentia partis, vt actio acquiratur l. fina. ff. de interro. actio. l. certum §. si quis absente. ff. de confes. cum ibi nota, per Bartol. & quod not. in l. illud. C. de sacros. ecclesi. cum simil. Vltius dicitur pro responsione, quod ille interuentus mariti procuratorio nomine d. D. Margarita fuit factus ad effectum diuisionis consequenda, unde si velimus dicere, quod operetur effectum translationis dominij iam quæ sit, actus operaretur ultra intentionem agentis, quod esse non debet l. non omnis in princip. ff. si cert. per. Et potest dici actus fuisse factus per errorem, qui tolleratur etiam in facto proprio, quando tractatur de damno vitando l. sed & si me putem in princip. ff. de condi. indeb. l. si post diuisionem C. de iur. & fac. igno. & not. in l. cum de indebito in princip. ff. de probat. & plene per Bartol. in l. non faceret. ff. de confes. & per cano. in cap. fina. eod. titu. & dicitur tunc tractari de damno vitando, quando perditur lucrum iam acquisitum & radicatum gloss. not. in l. si quis autem propter in verbo integrum. ff. de tine. actuque priua. & in l. non amplius §. primo. & ibi Bal. & reliqui. ff. de lega. 1. Cyn. & Bal. in l. cum te sponte. C. de dona. an. nup. Imol. in l. proculus. ff. de dam. infec. & ad hoc bene facit, quod not. Bal. in l. ad probationem colum. 2. versicu. quæro si instrumentum dicit C. loca. ubi vult, quod si conduxit a te rem aliquam confitendo esse tuam, non probatur per hoc te dominum esse, quia verba sunt narratiua, & de natura contractus incidenter prolata, & non operantur incidentia, nisi quatenus operaretur ad ipsum principale, vt legitur & not. in l. optimam C. de contrahen. & com. m. sup. & quia presumitur error l. cum falsa C. de iur. & fac. igno. Sic dicam in proposito, quod licet maritus in d. prædiorum diuisione uocauerit d. Margaritam dominam, illa verba non præiudicant dominio suo, quia sunt narratiua & in alio contractu incidenter prolata. Et pro prædictis facit etiam, quod scribit Alexan. consil. 87. Quantum ad primum colum. secunda. lib. 6. nam in casu suo, quum plures filij heredes patris haberent dominium cuiusdam ciuitatis, & secundo genitus gessisset se pro locumtenente primogeniti, concludit, quod ex hoc non videatur iuri suo præiudicasse, quia dominium non amittitur solo animo, præsertim in actu gesto in absentia partis, & quia etiam presumitur error, probando rem aliter se habere. In casu autem nostro aperte probatur de errore per prolationem primi instrumenti, in quo constat, per d. aestimationem dominium prædiorum in maritum fuisse translatum. Postremo posito sed non concessio, quod per d. instrumentum diuisionis, quod res dotalis restituerentur D. Margarita, tamen videretur ab hoc recessum per tertium subsequens instrumentum, in quo narratur, quod dotes D. Margarita consistunt in octocentum aureis, & pro solutione d. dotis maritus recepit certam pecuniam & quædam prædia data insoluitum, & restabat habere de quantitate d. dotum trecentum aureos & ita soluti fuerunt dicto marito in presentia patris, & deinde subditur. Quas quidem dotes promissit restituere, &c. Ecce quod maritus promittit restituere non prædia aestimata, sed dotem, quæ consistebat in prætio, & sic declaratur animum suum maritus clarè, quod non intenda-

Mar. Ant. Nat. Vol. 4.

B

dit

Mar. Ant. Nattæ.

dit restituere prædia æstimata sed pretium, & huic promissioni acquiescit d. Margarita: Vnde succedit, quod si aliquid antea conventum fuisset inter partes de restitutione prædiorum fuisset per hoc ultimum instrumentum ab eo recessum, quia nouissima pacta derogant prioribus, & præualere debent l. pacta nouissima C. de pac. l. iurisgen. §. pactus ne peteret. ff. eod. tit. l. cum plures. §. locatior horrei. ff. loca. l. si quis cum procuratorio in fin. ff. de procu. & in tantum istud procedit, quod non sit necesse apponere clausulam, Cassantes & irritantes quencunque alium contractum, quia hoc tacite intelligitur, nisi præcessisset protestatio derogatoria ad futura, ut Bal. singulariter dicit in cap. i. per illum tex. de transac. & ita l. mit. l. fin. C. de noua. ubi non est nouatio prioris contractus per sequentem, nisi expresse agatur, quia istud procedit, nisi instrumenta repugnent, quia statim tunc ultimo, & ita sentit Bal. in d. l. fin. dum allegat tex. in l. Valerianus. ff. de præco. stipu. Et ratio prædictorum est, quia si partes voluissent primum contractum subsistere, non celebrassent alium contractum incompatibilem cum primo. Vnde videtur ab eo recessum, & sic primus contractus deficit, quia non habet consensum contrahentium, nam substantia contractus in consensu partium consistit l. prima. in princip. ff. de pac. l. obligationum substantia §. i. ff. de actio. & obligat. l. semper in stipulationibus. ff. de regul. iur. & fuit hæc ratio signata in d. l. pacta nouissima, licet non ita deducat. Laus Deo.

Marcus Antonius Natta.

S Y M M A R I U M.

- 1 Consensus prælati & capituli in aliquo actu faciendo potest separatim interuenire, & ualet actus etiam simul ante ipsorum consensum non interueniente.
- 2 Consensus ubi ad validitatem actus requiritur, sufficit si interueniat & intervallo, autoritas uero debet in ipso actu interuenire.
- 3 Prælatus & capitulum an unum & idem corpus censentur, uel diuersa.
- 4 Subscribens se alienationi rerum ecclesiasticarum, & scriptura, consentit expresse alienatione, & consensum præbet contentis in ipsa scriptura.
- 5 Appellans ab interlocutoria licet debeat causam sui grauaminis nominatim exprimere, sufficit tamen si specialiter exprimat referendo se ad acta in qua parte actorum grauamen contineatur.
- 6 Scriptum semper loqui dicitur ac etiam clamare.

CONSILIVM DCLI.

Antiquissimus olim Papa Pius III. concessit cuidam magn. & potenti uiro ius patronatus super quadam ecclesia accedente tamen Episcopi & canonicorum ecclesie prælatæ expresse consensu. Hinc de tribus contingit dubitari, quæ suo ordine, quam breuius fieri poterit, prosequemur.

- 1 Circa primum, utrum per bullam requiratur simultaneus consensus Episcopi ac capituli, dicendum est, quod simultaneus consensus non requiritur, sed separatim prælati & capitulum consentire possit, ut probatur expresse in cap. cum nos de his, quæ fi. a præla. sine con. capitu. ubi alienationem rei ecclesiasticæ factam per prælatum solum, potest deinceps capitulum ratam habere, & ibi dicit Abb. 2. nota. quod consensus capituli potest interuenire ex post, & validare actum nullum, & actus ualebit non ut ex tunc sed ut ex tunc. Vnde ex hoc ostendit, quod non habet consensus prælati & ca-

pituli simul interuenire, si ex post facto consensus potest adhiberi, & eo tempore solum ualet, ad idem tex. in cap. cura pastoralis de iur. patro. in cap. quod sicut in fi. de elect. & in cap. pastoralis de dona. & est etiam de hoc gloss. in cap. edoceri in verbo debeant in fin. de rescrip. dicens, quod si capitulum facit aliquid sine consensu prælati, subsequens consensus prælati sufficit, & econuerso, & cum d. glo. transit Bald. Card. Ant. de But. Imo. & Abba. ibi, & sequuntur etiam ibi ex modernioribus And. Sicul. Felin. & Dec. & cum eis etiam uidetur tenere Ioan. And. in add. Specu. §. primo. versicu. Sed pone episcopus de his quæ fi. a præla. fin. con. cap. & cum prædictis consentit etiam Oldra. consi. 44. Queritur si episcopus, ubi concludit, quod ubi episcopus senio confectus, vel alio perpetuo impedimento detentus assumit sibi coadiutorem de consensu capituli, non requiritur de iuris necessitate, quod tempore præstationis consensus interueniat prælati episcopi, & mutua deliberatio, & idem est etiam de mente Ioan. Andr. in add. Specu. super rubric. de cler. ergo, versicu. Hæc quarto propter ius nouum. Et dicit Calde. consi. 2. incipiente, An capitulum de consilio. colum. 2. versicu. Vel potest dici, quod si capitulum ordinet officium protectoris, posito quod ad validitatem d. statuti requiratur consensus episcopi, sufficit, quod subsequatur tacite vel expresse, nam illud, quod est nullum à principio, bene tractu temporis conualecit per consensum illius, qui à principio requirebatur. allegat inter cætera tex. in d. cap. cum nos de his quæ fi. a præla. & d. cura de iur. pat. quos superius ad hoc adduximus. Et hoc procedit regulariter, quod ubi actus est nullus propter defectum consensus, superueniens consensus illum conualidat, secus ubi requiritur autoritas, quia ea debet in ipso actu interuenire, vel late concludit Alexan. post alios, quos adducit in l. si quis mihi bona. §. iussu. ff. de acquir. hæredit. de istis etiam ponit Alexan. ponens de vnione duarum ecclesiarum consi. 2. 9. Ponderatis his colum. 4. versicu. & dato, quod in scriptura lib. 6. ubi tamen prædicta non allegat. Nec dicatur, quod prælati & capitulum sunt unum & idem corpus, ut not. gloss. in cap. nouit de his, quæ fi. a præla. quia istud est largè & improprie, verè autem & proprie sunt diuersa, quia ibi conueniunt ut caput & membra, & ius prælati distinctum est a iure capitulari. Vnde appellatione capituli non venit prælati gloss. in clemen. ut hi qui in verbo in eisdem de æta. & quali. & tradit Abb. in c. post electionem colum. 2. versu. In gloss. in verbo mentio de rescrip. Et magis in terminis Abb. consi. 57. Attingam pro clariori consulationis informatione primo dub. in 3. fundam. lib. 1. ubi concludit, quod in rescripto prælati requirente consensum prælati & capituli oportet, quod prælati consentiat de per se, & capitulum de per se, quum sint distincta & diuersa, & ibi hoc latius prosequitur in 4. fundam. ostendens, quod ubi episcopi & capituli requirunt consensus, ad inuicem non coniunguntur, sed separatim quilibet per se consideratur, de quo etiam scribit Abb. in c. postulastis colum. penul. de concess. præben. Prædicta autem tanto magis procedant in casu nostro, quia papa sciebat Cardinalem, qui idem erat episcopus ecclesie prælatæ, Romæ agere, & apud ipsum, cui propter Cardinalatus dignitatem tenebatur assistere capit. bonæ el. 1. de postul. præla. cap. 2. de cler. non resid. quod procedit etiam, si sit episcopus, ut Abb. tradit in d. capit. bonæ 3. nota. Ergo uidetur fuisse de intentione prælati quod Cardinalis haberet præstare consensum Romæ, ubi residere tenebatur, & capitulum in loco proprio.

- Ad secundum dubium, utrum constet de expresso consensu episcopi. Respondeo quod sic quia per hoc patet ex subscriptione Cardinalis, quam fecit referri pro apostolico, nam subscribens consensum præbet his, quæ in scriptura continentur l. fideiuss. §. i. in fi. de pignor. & in l. sicut §. non uideatur. ff. quibus mod. pignori. vel hypo. solui. & in l. Stico. §. seruus. ff. de statu lib. & ponti Bartol. in l. quæ dotis circa fi. solui. matrimo. & in terminis, quod ubi subscribens se alienationi rerum ecclesiasticarum consentiat alienationi, est text. in cap. si quis

quis presbyterorum de reb. eccl. non alien. & in capit. non licet Pape & in cap. cum redemptor 12. q. 2. & satis potest dici expressum consensum intervenisse, nam non alia ratione subscribens censetur consentire contentis in scriptura, nisi quod subscribens habet relationem ad scripturam, & relatum censetur esse in referente l. a. ff. de hered. instit. l. ait prator. §. si iudex. ff. de re iudi. l. ubi autem non apparet. §. illud versicu. sed si vinum. ff. de verbor. obligat. & Bal. in l. si defensor. §. qui interrogatus. ff. de interro. actio. dicit, quod quæ sunt in termino, ad quem fit relatio, intelliguntur in termino referente l. in summa. ff. de re iud. l. pen. C. de sent. quæ sine cert. quanti. profer. & relatio videtur facta cum omnibus suis qualificatibus, ut not. Bart. in l. i. §. fina. ff. si fami. tur. fecit. dica. in l. i. ff. de re scripta. & in l. si quis servum. §. fin. versicu. sed quæro testatur. ff. de lega. 2. & ad prædicta bene facit, quod tradit Bald. consi. 212. Ea quæ veniunt lib. §. ubi inquit, quod vulgaris est doctrina, quod quicquid continetur in termino, ad quem fit relatio, continetur in termino referente saltem implicite, & qui explicat, nihil novi facit. l. ad eod. §. cum quis. ff. de acquiren. rer. domin. Et ideo, qui promittit interesse verè & propriè promittit illam quantitatem, qua probabitur, & illud, quod intelligitur per relationem ad aliud, verè & propriè intelligitur, & ex continuatione duarum scripturarum resultat verè certum, & natura relationis est natura veritatis patentis ex coniunctione scripturarum. Confirmatur prædicta ex his, quæ not. Bald. in l. minoribus. col. 1. C. de his, quib. ut indi. ubi inquit, quod si in appellatione ab interlocutoria debet exprimi nominatim causa gravaminis element. appellanti de appell. & non sufficit, quod talis scriptura exprimat per relationem ad acta, ut not. Ange. in l. ubi autem. §. illud. ff. de verbor. obligat. & ibi etiam Alexan. & idem Alex. in l. i. in fi. ff. de liber. & posthu. & hoc singulariter secundum Bald. in d. l. minoribus, nisi relatio fit facta ad acta exprimendo specialiter, in qua parte actorum hoc dicatur, quia illa relatio specialis habetur perinde ac si nominatim fuisset expressa sequitur Philip. Peru. in cap. consuluit elij. de appella. & illud dictum extollit Ang. Aret. §. si minus colum. 8. versicu. Aduertat tamen ad vnum insitum. de actio. Feli. in c. accedens el primo. col. 3. versicu. & in quantum dicunt ut lit. non contesta. Accedat, quod scribit Abb. in cap. cum Bertoldus quarto nota. de re iudi. ubi per illum text. inquit, quod illud dicitur constare ex tenore sententia in iudicis attestacionibus, ad quas iudex in sententia se retulit, & ex hoc inferit, quod videtur expressum in sententia, quod continetur in attestacionibus, ex quo iudex ad illas se retulit, adducit etiam ad hoc text. in d. l. pen. C. de sent. quæ sine cer. quan. profer. & text. in d. l. ait prator. §. i. ff. de re iudi.

Restat vltimum dubium, vtrum constet de consensu capituli expresso, in quo non videtur dubitandum, quin expresse de eo constet ex instrumento super ea re confecto ab ipsis canonicis capitaliter cum debita solemnitate congregatis, nam non minus scriptura, quam verbis mens declaratur l. non figura. ff. de actio. & obligat. & scriptura loqui dicitur, imò etiam clamare, idque assidue facit. l. Arriani. C. de heret. capit. cum Marte ibi Mosaica vox clamat de celebra. missa. Laus Deo.

Marcus Antonius Natta.

S Y M M A R I U M.

- 1 Clausula, accedente episcopi consensu expresso, verificatur per episcopos solam subscriptionem.
- 2 Obligationis qualitas expressa in personam principalis censetur in personam fideiussoris reputari.
- 3 Consensus expressus in bulla Pontificis requisitus probatur per solam subscriptionem illius, qui consensum debet expressum accommodare. & numero 5.
- 4 Expressum illud dicitur, quod tacite inest, & ex uer-

bis necessario trahitur in consequentiam. & numero 7.

- 6 Remuneratoria dispositio est late interpretanda, tanquam sanabilis, etiam quod essentius alias in materia strictè interpretanda.
- 8 Clausula ex certa scientia, potestatis plenitudine, & motus proprii tollunt vitium ambitionis & obreptionis, & prescriptum iuris errorem, faciuntque quod privilegium sit favorabile & extendendum.
- 9 Clausula motus proprii operatur, ut princeps videatur motus ex legitimis causis.

CONSILIUM DCLII.

Super eodem facto.

Rater illa, quæ scripta sunt in causa iuris patronatus super secundo puncto, ubi concludo, quod si illa verba accedente episcopi Mantuani expresso consensu verificantur in subscriptione eiusdem episcopi, facit quod Alexan. scribit consil. 126. Repetitur in causa lib. 6. nam in casu suo extabat statutum, quod instrumenta haberent executionem paratam, in quibus debitor erat obligatus aliquid dare vel facere ad voluntatem creditoris, & statutum requirebat, quod illa verba ad voluntatem creditoris specificè & formaliter ponerentur in instrumento, cuius petebatur executio. Modo contingit, quod creditor petebat executionem contra fideiussorem, dicebatur ex parte fideiussoris, quod non poterat executio instrumenti procedere, quia licet illa verba ad voluntatem creditoris fuissent apposta in promissione principalis debitoris, non tamen fuerunt apposta in sua fideiussoria promissione, & statutum requirebat, quod illa verba specificè & formaliter apponerentur. Hoc tamen non obstante consuluit Alexan. si executionem instrumenti procedere, ex quo illa qualitas obligationis & promissionis ad voluntatem creditoris expressa in personam principalis, intelligitur repetita in persona fideiussoris. si ut proponitur. ff. de fideiuss. l. fina. §. fina. ff. de verbo. obligat. & not. Bartol. cum quo alij transeunt in l. si ita stipulatus. §. Grifogonus 3. colum. eod. titu. & ad hoc ostendendum, quod ubi requiritur specifica & formalis expressio sufficit, si hoc verba inferant concludenter, allegat plura, quæ ibi videri possunt, & inter cetera adducit rationem, quæ optimè ad casum nostrum accommodari potest, nam si quod pontifex in bulla requirit expressum consensum episcopi, non potest esse alio, nisi quia ex expressione verborum insurgit notioritas consensus, sed dispositio legis notissima est & liquidissima. l. leges sacratissimæ. C. de ll. & not. in l. si tutor petitus. C. de pericu. tuto. In casu autem nostro nulli dubium, quod secundum iuris intellectum subscribens videtur consensum accommodare his, quibus fuit subscriptum, ut superius est deductum. Pro hoc etiam facit, quod scribit Angel. in l. prator §. primo. ff. de oper. nou. nunc. ubi not. per illum text. iuncta glossa. quod id si dicitur expressum, quod tacite inest, & trahitur necessario in consequentiam ex verbis l. nominis. §. verborum. ff. de verbor. signifi. l. si quis. §. prohibet. ff. de eden. & ad hoc est etiam bonus tex. quem ad hoc ibi ponderat Anton. de Butr. & Abba. in capit. cum olim de censib. Accedat Petr. de Ancha. consi. 393. Visa diligenter gratia. prima colum. ubi vult, quod bulla Apostolica, qua disponebatur, quod non tenerentur expressi petere inuestituram, comprehenderet eos, qui ex generalitate verborum comprehenderentur, seu ex natura verbi. In casu autem nostro si potest dici intervenisse expressum consensum non quidem ex natura acerbis, sed ex natura facti, videlicet per subscriptionem ad bullam, & paria sunt

B 2 ucl

uel verbis vel facto aliquid demonstrare, & ita ex facto sicut ex verbis elicitur consensus l. de quibus in fin. ff. de li. l. Paulus respondit. ff. rem rath. habe. cap. per tuas de condi. appof. quem rex. ad hoc adducit gloss. in c. dilecti filij de appel. & id. quod requiritur pro forma, potest impleri per æquipollens. l. fin. §. fin. ff. man. Et quod per subscriptionem intelligatur consensus adhibitus patet ex verbis rescripti prohemialibus, ibi. Ipso etiam negotio cum nonnullis eiusdem. S. Romanæ ecclesiæ Cardinalibus magnæ inter omnes auctoritatis prudentiæ, & religionis, viris ad id per nos specialiter ascitis confotato & maturè discussio, ac de illorum consilio & unanimi assensu, nam quod ibi dicitur de assensu Cardinalium, dicendum est referri ad eos, qui se subscripserunt. Et ulterius in eodem prohemio narratur concessum esse d. privilegium propter merita, quæ sedes apostolica habuerit a prædecessoribus Illustrissimi Ducis, ac pro beneficijs etiam impensis in præfatam ecclesiã, de quibus quidè beneficijs dicit pontifex plenè concessisse, & perinde vult haberi, ac si in iudicio probata fuissent, & testatur etiam ibi pontifex se accepisse pecuniam à d. Illustrissimo Duce, & adiutum per eum in bello, quod tunc Maximilianus 2. Imperator gerebat in partibus Vagariæ adversus turchas, & dispositio remuneratoria latè est interpretanda, tanquam favorabilis, etiam si effemus alias in materia stricte intelligenda, ut vult Guliel. de Cun. in l. 3. §. si procurator. ff. quod quisque iur. & Alexan. in princ. illius. l. & tradit Petr. de Anch. conf. 327. Discutrit materia colum. 2. Ex prædictis tollitur, quod dicit Domi. in c. humanum genus colum. 5. prima dist. ubi per glo. ibi in verbo prohibetur dicit, quod illud non dicitur expressum, quod ex mente concipitur vel ex consequentia verborum, & ideo infert, quod ubicunque in rescriptis beneficijs ex iuris dispositione requiritur expressa mentio, non sufficit mentio descendens ex consequentia verborum, sed requiritur expressa, & hanc decisionem Domi. refert Fel. in cap. translatio colum. 2. de constituto. & l. fin. d. l. prætor in princ. colum. 1. ff. de ope. nou. nunc. ubi etiam addunt Abb. in cap. ad aures de rescript. Nam prædicta procedunt in beneficijs, quæ sunt stricti iuris & odiosa propter ambitionem petentium & ad evitandum vitium obreptionis. Sed in casu nostro omnia ista cessant, quia nec ambitio nec obreptio potest impingi, quia i privilegio apostolico dicitur concessum fuisse motu proprio & non ad tuam vel alterius pro te nobis sub hoc oblata petitionis instantiam, sed ex mera deliberatione, & certa sciencia nostris, ac de apostolice potestatis plenitudine, quæ clausulæ, proculdubio tollunt omne vitium ambitionis & obreptionis, & præsumptum excludunt errorem cap. si motu proprio de præben. in 6. clem. si Romanus eo. tit. l. idem Vlpianus. ff. de excus. tuto. l. quidam consulebant. ff. de rei iudi. cum alijs vulga. & per eas efficitur quoque q. privilegium sit favorabile & extendendum, nam ut inquit Petr. de Ancha. conf. 138. De natura & efficacia colum. 1. gratia propter motum proprium favorabilis est & amplianda. c. si pluribus de præben. in 6. & dicit Anto. de But. in c. cum in cunctis. §. cum vero versicu. nota quod hic dicitur de elec. quod motus proprius non solum operatur quo ad tollendum vitium subreptionis, sed etiam facit, ut verba actus concessi latius interpretentur. Addo t. etiam, quod clausula motus proprii operatur, ut princeps videatur motus esse legitimis ex causis, ut tradit Rom. conf. 56. Quod indultum Petri colum. 2. vers. quia principalis ratio est, ubi adducit tex. in l. 1. C. de petit. bon. sub. lib. 10. & sequitur Fel. in c. quæ in ecclesiis col. 3. vers. limita. §. de consue. Et ulterius concessum est magno & potèti principi, qui sedem apostolicam protegere potest, quod etiam ex ipso privilegio colligitur, ubi adest pactum, quod ipse princeps ipsam ecclesiam, cuius suscipit patronatum, teneatur ab hæreticis & schismaticis armis & exercitu & suis sumptibus defendere: vnde videmus, quod huiusmodi personæ censentur exceptæ à regulis iuris communis, nec eorum iuribus intelligitur derogatum, nisi expressè fiat mentio cap. de multa ibi circa sublimas de præben. & dicit Felin. in tracta. quan. literæ

apost. noce. patron. ecclesiæ. 8. amplia. quod difficiliter derogatur iuri patronatus Ducum, Comitum, Marchionem, quia periculosiores sunt huiusmodi derogationes, quo opulentiores sunt donationes, quæ à talibus personis fieri solent, ad quod etiam facit, quod Bald. scribit in consilio suo quodam incipiente. Quidem Iacobus, quod refert, & sequitur Alexand. consil. 235. Post reditum per me consilium in princip. libr. sexto. In casu autem nostro pro consequendo huiusmodi ius patronatus numerata fuerunt viginti quinque millia scutorum. Vnde non tam facile deberet reuocari, iuxta superius dicta, quum favorabilis sit huiusmodi concessio. Laus Deo.

Marcus Antonius Natta.

SUMMARY.

- 1 Testator nedum expressè sed etiam tacite potest legatario dare licentiam apprehendendi rem legatam propria autoritate.
- 2 Possessor non citatus, nec ex rescripto Imperatoris, nec iudicis interlocutione potest sua privati possessione, alias immixtio facta eo non citato est nulla, etiã quod esset iniustus possessor.
- 3 Immixtus a iudice non secuta alicuius citatione nihil plus iuris habet, quam antea haberet.
- 4 Immixtio facta indiscusso negotio tanquam interlocutoria, debet iustificari ex actibus precedentibus.
- 5 Processus nullus & ineptus roborari non potest, sed debet cassari, sub eo. nu. 4.
- 6 Clausula salvo iure cuiusque tertij completitur ius, quod qui habet in possessorio & petitorio, attenta quod possessio etiam in iure consistit.
- 7 Possessio non solum factum sed etiam ius continet.
- 8 Fideicommissarius non potest propria autoritate bona subiecta fideicommissi capere, sed illa debet capere de manu heredis.
- 9 Fideicommissarius dicitur possidere nitose, nisi licentiam habuerit a testatore capiendi res fideicom. tacite vel expressè.
- 10 Consentiens in iudicialibus tacite in aliquo actu, vel quo ad aliquos actus, non dicitur in alijs consentire, quin eis possit contradicere.
- 11 Ferijs renuncians tacite in uno actu, poterit in alio opponere.
- 12 Iudicialis actus non extenditur ultra eius limites.
- 13 Fideicommissarius utiles actiones passivè neque activè nisi hæreditate restituta ab hærede non consequitur.

CONSILIVM DCLIII.

De evidentiã præmittendum est, t. quod testator potest dare licentiam expressè legatario apprehendendi rem legatam propria autoritate rex. est in l. Titia c. testamento §. r. secundum vnum intellectum glo. & ibi not. Bar. ff. de leg. 2. Bart. in l. creditores 2. q. princ. C. de pigno. Bal. Sali. & Pau. de Castr. in l. non est dubium C. de lega. & dicit Angel. in l. hæc si res. ff. de rei vendi. per illum tex. quod si testator legat uxori domum, & iuber hæredibus, ne eam molestent in possessione, prout mille testamenta disponunt, certè per ista verba intelligitur testator dedisse licentiam legatarie, & possit propria autoritate possessionem apprehendere, & apprehendendo non incidit in aliquam poenam, nec tenetur interdicto quorum legatorum,

rum, & sic non solum expresse, sed etiam tacite potest
licentiam prædicta per testatorem legatario concedi.
In casu autem nostro interuenit utrumque, quia Fran-
ciscus de Pafinis testator legans domum Baptista Tru-
sia dedit ei expresse licentiam apprehendendi domum
propria autoritate, & prohibuit heredibus, ne mole-
starent eum in sua possessione, imò etiam manutene-
rent sub pena priuationis hæreditatis. Defendunt lau-
dè se Ioannes Petrus & fratres de Pafinis, vt non amo-
ueantur ab eorum possessione, quia fuerunt immis-
si in possessione d. domus autoritate D. Vicarij Cafalis.
Sed ad d. immisionem possessionis multipliciter ex par-
te dicti Baptiste respondetur: Primo, quòd t. d. possessio-
nis immisio fuit nulla eo non citato, quia nec ex rescri-
pto Imperatoris, nec ex interlocutione iudicis posses-
sor non citatus debet sua possessione priuari, ut est tex-
apertus in l. fina. C. si per vim uel alio modo. Ad idem
tex. in c. licet episcopus de præb. in 6. l. si deserti & ibi
Bal. not. pub. penit. amplius etiam quod
esset iniustus possessor, ut tradit Bal. in l. fin. versic. Item
extra gloss. quarto. C. de edic. diui. Adri. & ibi Bal. col. 3.
3 dicens, quòd vbi t. nemo citatur, immisio à iudice ni-
hil plus iuris habet, quàm antea. Item non priuari pos-
sessor non citatum per vim iudicis tradit Bal. in l. 2.
in fin. C. ne vxor. pro mari. Amplius dicit Bal. in rub. de
cau. posse. & proprie. colum. 2. versic. Quæro statuto
communis Mediolani, quòd stante statuto, quòd pos-
sessor testatoris continetur in hæredem, & antequam
hæres apprehenderit naturalem possessionem, alius in-
gressus fuerit rem a testatore possessam, non potest ille
expelli de sua possessione, nisi prius fuerit citatus, alle-
gat tex. in l. 1. §. necessario. ff. Si muli. vent. nom. & de
prædictis late scribit Alexan. consil. 52. In causa & lite. 2.
dub. lib. 7. & eidem voluit Bald. consil. 104. Comparue-
runt in iudicio lib. 5. vbi plus dixit. quòd t. huiusmodi
4 immisio facta indiscusso negotio tanquam interlocuto-
ria debet iustificari ex actibus præcedentibus cap. appel-
lanti de appell. in clemen. quia ineptus processus robo-
rari non potest, sed debet cassari, quatenus de facto pro-
cessit, quia nulliter processum est l. 1. §. ff. de fer. nam
quòd nullum est, non potest confirmari. l. obligationes
quæ propriis iuribus. ff. de actio. & obligat. Secundo
ostenditur de nullitate dictæ immisionis, quia D. Vi-
carius commisit d. immisionem, ita tamen quòd prius
fumeretur quædam informationes, quæ sumptæ mini-
me fuerunt, & clarum est, quòd actus redditur nullus
non seruata forma mandati cap. cum dilecta de rescrip-
5 t. diligenter. ff. man. Tertio respondetur, quòd t. D. Vica-
rius fecit d. immisionem saluo iure cuiuslibet tertij, &
ista uerba, saluo iure tertij, comprehendunt ius, quod
quis habet in possessorio & petitorio, ut in propria ma-
teria tenet Bal. in d. consil. 104. colum. 2. versic. Secun-
do dico, dicens quòd quando quæstio præiudicialis re-
feruatur, res intelligitur esse integra, auct. si testis C. de
testib. l. fideiusor. ff. qui testis. cogan. & l. Beblus. ff. de
pac. dota. & istud consil. Bal. refert & sequitur Ias. sub
alio tamen numero in l. naturaliter §. nihil commune
6 circa fin. ff. de acquiren. posse. Ad quòd facit, quia t. pos-
sessio non solum factum, sed etiam ius continet l. pos-
sessio. §. primo. ff. de acquir. posse. Et dicit Innocen. in
c. episcopi de reb. eccle. non alien. quòd si Papa com-
mittit alicui, quòd eè, quæ de bonis talis ecclesiæ inue-
nietur alienata, studeat ad ius & proprietatem eiusdem
ecclesiæ reuocare, poterit vigore huiusmodi. commis-
sionis reuocare etiam ea bona, quæ ecclesiæ amiserat
quo ad possessionem, & non quo ad proprietatem, quia
etiam possessio in iure consistit, & istud dictum Inno-
cen. refert, & sequitur Alexan. consil. 98. Vifis quæ ele-
ganter colum. 1. lib. 5. prædicta tanto fortius proce-
dunt, quia fratres de Pafinis prætendunt se vigore fi-
deicommissi uniuersalis relictæ sibi in testamento patris
d. Presbyteri Francisci d. domum ad se pertinere, & ea
ratione ingressos fuisse possessionem, quòd fieri non
7 potuit quia t. non potest fideicommissarius sua propria
autoritate bona subiecta fideicommissio capere, sed ea
debet capere de manu hæredis. l. facta in princip. ff. ad

Trebell. §. restituta infir. de fideicom. hered. & in l. 1. in
princip. ff. quo. lega. vbi dicitur, quòd non debet quis ius
sibi dicere, sed petere ab hærede, & dicitur t. fideicom-
missarius possidere uitiose, nisi licentiam habuerit à tes-
tatore apprehendi res fideicommissi tacite vel expresse,
vt Angel. scribit & ibi Alexan. in l. filiam patribus.
ff. ad Trebel. Et hoc etiam habet locum, si restitutio ef-
fet facta ipso iure, prout fit in quibusdam casibus, in qui-
bus tamen fideicommissarius debet actuale possessionem
ab hærede petere, ut not. per gloss. in l. 1. §. sed quo-
ties in verbo actiones. ff. ad Trebel. & gloss. fina. in cap.
2. de consue. & not. Bal. in l. penul. C. ad Trebel. & tradit
Alexan. consil. 8. Perpectis his colum. 1. lib. 2. Ex t. præ-
dictis sequitur, quòd d. fratres de Pafinis, qui nullo iure
inuaserunt possessionem, uidentur vt prædones expel-
lendi esse etiam quòd acceperint possessionem vacan-
tem cap. in literis de restitu. spolia. l. cum quærebatur C.
vn. vi. l. 1. §. necessario. ff. si muli. vent. nom. Non obstat
modo uocum fundamētum d. fratrum de Pafinis, quòd
d. Baptista Trusia conferent d. immisionem ex eo,
quòd d. fratres de Pafinis capitulauerint, & puxerint
testes pro verificatione fideicommissi per eos adducti, quia
respondetur, quòd ex hoc non sequitur, quòd approbaue-
rit d. immisionem, & quòd discesserit ab impugnatione
d. immisionis, ex quo non apparet, quòd expresse desti-
terit, sed si potest dici interuenisse aliquis consensus, ille
non potest dici nisi tacitus, & propter hoc potest reuer-
ti ad primam impugnationem, nam t. vbi quis in iudicialibus
tacite consensit tacendo & non contradicendo
in uno actu, vel quo ad aliquos actus, non tamen consen-
tit in alijs quin eis possit contradicere, gloss. est optima
in clemen. spè. §. quæ omnia in verbo partibus de uer-
bo. signifi. Quam valde not. Abb. in cap. quoniam con-
tra colum. fina. de proba. & dicit Imo. in cap. fina. in fin.
de fer. quòd actus iudicij sunt separati, & idèd tacita
renunciatio non præiudicat nisi in illo actu, in quo inter-
uenit. Vnde t. si quis non opponat de ferijs in uno actu,
poterit in alio opponere, quia fuit tacita renunciatio
non expresse, adducit gloss. in dicta clemen. spè. in ver-
bo partibus, & ante eum eadem scribit Bal. in l. 1. §. sed
11 excipiuntur. ff. de fer. Vltimus quòd t. actus iudicialis ta-
citus non extendatur vltra limites illius actus, tenet in
d. clemen. spè. Guli. Pau. Stepha. & Bal. vbi plurimum
dicta gloss. commendat, prout ibi refert. D. Geor. Nat-
ta patruus meus, sequuntur etiam dicta gloss. pro val-
de not. Pau. de Castr. in l. si conuenerit. ff. de iuris. om.
iud. & Roma. consil. 133. In præsupposito casu, vbi in-
ferunt ad decisionem quæstionum, de quibus ibi per
eos. Non obstat, si dicatur ex parte d. fratrum de Pa-
finis, quòd parati sunt incontinenti docere de suo iure
publicatis testium attestationibus, & quam publicatione-
nem summopere fieri instant, quia t. respondetur, quòd
12 istud forsitan procedere posset, quando fuisset eis resti-
tuta hæreditas ab hærede, sed ante restitutionem nullum
ius eis competit, nec actiones in eos transeunt utiles
actiue aut passiuæ l. prima. in princip. & ibi scribentes. ff.
ad Trebel. & ita distinguit Bartol. in d. l. filiam fratris
& in l. fina. colum. penul. C. de edic. diui. idèd autem res-
tituta hæreditate transeunt actiones actiue & passiuæ
in fideicommissarium, quia hæres ponit eum in locum
suum l. planè in verbo suo loco. ff. famil. hæres. & in l.
qui. cccc. in verbo quod suo loco. ff. ad Trebel. Præ-
terea non potest dici, quòd incontinenti possint probare
de iure suo, ex quo de d. fideicommissio venit detrahen-
da legitima & Trebellianica antequam hæreditas resti-
tuatur, quæ legitima & Trebellianica ad quam ascen-
dat quantitatem, est incertum non discussis hæredita-
tis iuribus, & ista requirunt altiore indaginem, vt de
se patet, & hæres non debet esse petitor legitimæ & Tre-
bellianicæ, alias fideicommissarius sibi iudicaret occu-
pato fideicommissio, quòd est iniquum, ut inquit Iurif-
con. ponderans hanc rationem in l. 1. in princip. ff. quo.
lega. Laus Deo.

Marcus Antonius Natta.

B 3 SVM-

S Y M M A R I U M.

- 1 Index potest ex his, quæ nina uoce intellexit a partibus, se fundare, etiam quod non sit scriptum.
- 2 Index potest mittere exploratores, qui se informant, an quis secuta morte defuncti discesserit de domo illius nec ne, & inde referant.
- 3 Mors alicuius, ubi est dubia, quomodo possit probari.
- 4 Remedium l. fin. C. de edic. diui intentans non habet specificare bona in suo libello, quæ possidebat defunctus tempore mortis, sed index potest committere nuncio, ut eum immittat in possessionem corporalem rerum possessorum per defunctum tempore mortis suæ & ante.
- 5 Nuncio referenti se capisse bona tanquam de bonis debitoris pro executione sententiæ creditur, etiam si non constet de possessione uel dominio debitoris.
- 6 Possessio alicuius potest probari per exploratores, ibi & per totum.

CONSILIVM DCLIII.
De materia præcedentis.

EVir superius conclusum, quod immisio facta per D. Vicarium d. fratrum de Pasinis in domo non poterat viribus subsistere, eo maxime, quia d. Baptista Truffia possessor non fuerat citatus. Nunc opponitur per D. aduocatū ipsorū de Pasinis, quod non constat ex actis, secundum quæ index habet iudicare, iux. tex. in l. illicitas, §. ueritas cum ibi not. ff. de offi. præs. quod d. Baptista post mortem defuncti tenuerit, & possederit d. domum. Huic fundamento dupliciter occurritur. Primò quia contententibus partibus coram D. iudicibus de possessione d. domus præsupponebatur ex parte d. fratrum, & ita allegabatur d. Baptistam post mortem defuncti steterit in d. domo, & etiam nunc stare, & nunquam ab eius possessione discessisse, sed defendebant se d. fratres de Pasinis ex d. immisssione, quam dicebant esse ualidam non obstante, quod d. Baptista nunquam discessisset à d. domo. & tunc index potest ex his, quæ uia uoce intellexit à partibus se fundare, licet id non sit scriptum, secundum Bal. in l. r. circa fi. C. de manu. iudic. ubi ad hoc allegat glo. quam reputat elegantem in l. quotiens, §. fin. ff. de prob. sequitur Felin. in c. cum venerabilis col. 1. §. versic. Circa secundam opinionem de excep. & in cap. aduersario tuo in 3. colum. eod. titu. & in c. ficur colum. 12. versic. fallit tertio de re iudi. & addo, q. gl. in d. l. quotiens, §. fina. Sequuntur Bal. Sal. & Floria. ibi, & idem tenet insignis doctor modernus Dec. conf. 445. In casu ad me transmissio colum. 12. versic. Sed quicquid sit. Secundo respondetur, q. tunc iudices possunt mittere exploratores, qui referant, an d. Baptista steterit statim post mortem defuncti in domo, & nunquam discesserit: interrogando uicinos & alios uerisimiliter habentes notitiam de prædictis. Et ad hoc allegatur per mag. patronum causæ id, quod scribit Bart. in l. 2. §. sed si dubitetur. ff. quemad. testam. aper. Anto. de Butr. in c. in præsentia ante fin. de sponsa. ubi tunc dicunt, q. si dubitetur de morte alicuius, poterit de morte probari petendo à iudice, q. committat duobus nunciis, qui vadant & diligenter perquirant, an talis sit uiuus uel mortuus, & eius relationibus statur. l. hoc iure. ff. de verbo. oblig. l. cum quidam, §. fina. cum l. sequen. ff. de leg. 2. & l. magis puto. §. ne passim. ff. de reb. eo. Sequitur Alexan. conf. 4. Videtur inspectis his, quæ in themate colum. 4. versic. plus subdit Bart. lib. 2. & magis in terminis facit, quod scribit Sali. in l. fina. §. sancimus in princip. C. de edic. diu. ubi uult, t. quod qui fecit se mitti in possessionem bonorum, quæ possidebat defunctus tempore eius mortis iux. remedium illius. l. non opus est, quod

in suo libello specificet res & bona, sed index potest committere nuncio publico communis, qui eius autoritate inducat cum, uel immittat in tenuram & corporalem possessionem rerum hereditariarum centarum & possessorum per defunctum tempore mortis suæ & ante, nuncio illa perquiret. Et facit, quod dicit Alex. in l. à diuo Pio §. si super rebus colum. 7. versic. Item circa hoc. ff. de re iudi. dicens t. quod si nunciis coepit bona tanquam de bonis debitoris pro executione sententiæ, & non constat de possessione uel dominio debitoris, debet credi relationi nunciij l. 1. §. cura cum l. sequenti in uerbo ad referendum & ibi Bart. supra de offic. præfec. vrb. & l. magis puto §. in primis & §. non tamē. ff. de reb. eo. c. cum parati de appel. Bar. in extrauag. ad reprimen. in uerbo nuncium cum siml. & idē istō casu. nisi doceatur per tertium, presumetur rem fuisse possessionem per debitorem, & eius fuisse, ita nota. Imo infra. ea. l. §. hec quoque referens ita uidisse in facto sæpē seruari. Et addit etiam ibi Alexan. quod istud fuit dictum Iaco. Butr. & Bal. in l. r. C. de priuileg. fisci. Et ultra Alexan. hoc etiam latē uoluit Bal. in l. 2. col. 2. versic. Sed hic dubitatur C. quan. fisc. uel priua. & Sali. in l. ob maritorum in princ. versic. lux. dictum huius gloss. C. ne vxor. pro mari. Sequitur Peru. & moderni in c. cum parati de appel. 6 Ex istis decisionibus colligitur, q. t. per exploratores probari potest, quæ bona quis possederit, uel possideat. Non inficior tamen, quod hæc relatio exploratorū seu nunciorum non est adeo firma, quin contrarium probari possit, ut sentit pau. de Caslr. conf. 173. Visis & ponderatis actis circa medium, quem refert, & sequitur Peru. in d. c. cum parati. Sed in casu nostro commissā d. relatione nihil cōtra eam uere deduci & allegari poterit. Laus Deo.

Marcus Antonius Natta.

S Y M M A R I U M.

- 1 Vestigial non debetur pro rebus sui usus causa conductis, & consuetudo in contrarium non ualet, & numero 4.
- 2 Consuetudo etiam immemorialis, per quam uestigial pro rebus sui usus causa conductis soluitur, est irritatio nabilis & praua, & non tener.
- 3 Pedagia ex rescripto Imperatorum uel consuetudine concessa licita tunc esse dicuntur, quando aliquid paratur ex causa negotiationis, secus si ad propriam uel publicam utilitatem.
- 5 Concessio generalis etiam cum libera ad illicita non extenditur.
- 6 Rescriptum principis uel priuilegium ita uenit interpretandum, ut non sit contra ius commune.
- 7 Gabellas illicitas fraudans non tenetur neque Deo neque mundo.

CONSILIVM DCLV.

Quidam nobilis inuestitus ab Illustr. nostris principibus de mero & mixto imperio uult exigere a Tridinenfib. uestigial pro rebus quas per eius territorium uisui sui causa conducunt. Reluctantur Tridinenfes, quia de iure communi clarum est, quod t. uestigial non debetur pro rebus sui usus causa conductis l. uniuersi C. de uestig. & commi. l. si publicanus §. de rebus & ibi gloss. ff. de publi. l. in lege censoria. ff. de verbo. signifi. gloss. in cap. super quibusdam §. præterea in uerbo pedagia, de uerbor. signifi. Replicatur parte d. nobilis, quod de consuetudine tanti temporis, cuius initij memoria nō extat in contrarium, Tridinenfes ibi transeuntes semper soluerunt uestigial etiam peioribus, quas sui usus causa conducebant, & super hoc dat capitula probatoria. Modo contingit dubitari, & non leuis inter partes oritur contentio,

tio, utrum d. capitula sint admitenda, quia dicitur pro parte Tridinenſium, q. d. conſuetudo, etiam quod ſit im memorialis. non tenet, & eſt nulla, & probata non rele uaret, & actibus ſuperfluis non eſt inſiſtendum. Et q. hu iuſmodi conſuetudo non ualeat, tenet Hoſtien. in tit. de cenſi. §. ex quibus uer. Quid ſi quis, ubi primo arguit cō ſuetudinem ualere, quia ita tenet conſuetudo, quæ in ta libus ſeruanda eſt. l. ſi publicanus. §. ſi. ff. de publ. In cō trarium adducit, quod conſuetudo eſt irrationabilis, & ſic non ſeruanda c. ſi de conſue. & intelligit. d. l. ſi publi canus. §. ſi. loqui de his rebus, quæ ad loca & regiones mercimonij cauſa deferuntur, non illis tribuitur con ſuetudo cuius initij memoria non eſt, ecce ergo, quod

2. Hoſtien. ibi tenet, q. talis conſuetudo non tenet etiam, quod ſit immemorialis, ut ueſtigal pro rebus, quæ ſui uſus cauſa deferuntur, exigi poſſit. Et dicit etiam Io. Fab. in l. uniuerſi C. de ueſtig. & commiſſ. quod hæc con ſuetudo non ualeat, allegat tex. in clem. ſi. de cenſi. & di cit Cuma. in d. l. ſi publicanus §. de rebus circa ſi. quod prima conſuetudo obtinuit, ut ſoluatur ueſtigal etiam pro his, quæ pro uſu ſuo portantur, & ſic de iure muni cipali, quod ibi dicitur, non ſeruatur. Pondero, quod Cuma. uocat prauam conſuetudinem, & ſic ſentit de fa cto p. tius, quàm de iure rationabili tale ueſtigal exigi. Et pro prædictis bene etiam facit tex. iuncta gloſſ. in c. ſuper quibusdam §. præterea de uerb. ſigni. nam dū tex. ibi uult, q. t. pedagia, guidagia ſalinaria ſint licita, quæ conceduntur priuilegio Imperatorum uel regum, & habentur ex conſuetudine, cuius initij memoria non exiſtit, gloſſ. in uerbo pedagia, quum ſequuntur ibi do ctiores, dicit, quod tunc ſunt licita, quando negotiatio nis cauſa aliquid portatur, ſecus ſi ad propriam uel pub licam utilitatem aliquid feratur, & ſic ſentit, quod eo caſu quando aliquid portatur ad utilitatem publicam uel propriam, non ſint licita nec ſoluenda, etiam ſi inter cedant regum & imperatorum priuilegia & conſuetu do tanti temporis, cuius in contrarium memoria non exiſtat. Item t. quod conſuetudo non ualeat ſoluendi pro rebus ſui uſus cauſa delatis, tenet frater Ang. de Cla uafio ordinis minorum in ſua ſumma in uerbo peda gium. §. tertio, ubi adducit Hoſtien. in d. c. ſuper quibus dam. §. præterea. Nec prædictis obſtare habet, quod d. nobilis fuerit inueſtitus de datis & gabelis, quia intel ligitur de datis & gabelis licitis, ſecus autem de illici tis, quandoquidem conſeſſio t. generalis etiam cum li bera ad illicita non extendatur. l. ſi pater. ff. quæ in frau. credi. l. creditor. §. Lucius. ff. manda. gloſſ. in c. dilecto in princ. in uerbo generalis de præben. facit l. ſi procura tor, & quod ibi Barr. & alij ſcribunt. ff. de condi. indeb. Et tanto magis id procedit t. in principe, cuius priuile gium & reſcriptum ita uenit interpretandum, ut non ſit contra iura l. quoniam. C. de natu. libel. ex facto. in prin cip. quam aſt hoc Bald. & ceteri not. ff. de vulga. & pu pil. c. cauſamque de reſcript. c. cum dilectus de conſue. per quæ iura dicit gloſſ. 3. in c. paratus. 2. quæſt. 1. quod uerba in reſcriptis poſita uel in lege conformare debe mus æquitati, licet uerba hoc non patiantur. Et propte rea ad confirmationem prædictorum bene dixit Barto. in l. ueſtigalia. per illum text. ff. de public. quod fraudas gabellam non tenetur Deo neque mundo intelligendo de illicita, & ſic ſentit, quod non ualeant etiam in iudi cio fori, & ſequitur Pau. de Caſt. & Roma. ibi circa ſi. & Abb. conſil. 13. Ne hunc cauſum uideat, circa ſi. lib. 2. Et pro prædictis bene facit, quod ſcribit Petr. de An cha. conſil. 264. Præmittendum eſt, quod iſta pedagia ubi uult, quod ſtatutum diſponens, quod ſoluatur ueſti gal pro equis, intelligatur de equis, qui conducuntur cau ſa negotationis, non autem de his, qui ſui uſus cauſa habē tur, & uocat etiam ibi priuilegium conſuetudinem ſoluē di ueſtigal de his, quæ ſui uſus cauſa conducuntur.

Laus Deo.

Marcus Antonius Natta.

SUMMARIVM.

1. Citatus etiam ſimpliciter intelligitur eſſe deſenſor ne-

ceſſarius, & eius perſona cenſetur approbata ad con tradicendum.

2. Remedium l. diffamari C. de inge. & manu. competit etiam ratione ſolius poſſeſſionis, & in eo reus poteſt conuenire actorem coram iudice ipſius rei.
3. Mater, qua non petiit tutorem filijs intra annum, filio rum ſucceſſione priuatur, & ubi dicat eos deceſſiſſe infra annum, hoc debet probare.
4. Hereditas filiorum per parentes non adita ad ſuos etiam hæredes non tranſmittitur.

CONSILIVM DCLVI.

- Ria propoſita ſunt motiua per præſtan tiſſimum Dom. Vicarium Gubernij A ſtenſis contra mag. D. Federicum & fra tres de Ponte, quibus fuit ſufficienter re ſponſum per celeberrimum Do. Thomā patronum cauſæ, & nihilominus aliqua ſubiiciam pro eorundem reſolutione. Circa igitur primū motiuum, q. d. D. Federicus & fratres non ſint legiti mi contradictores, ſatis clara patet reſponſio, quia ipſe & fratres ſuerent t. ab aduerſario citati ex cauſa, & quicum que ſimpliciter citatus intelligitur eſſe deſenſor neces ſarius & perſona eius cenſetur approbata ad contradi cendum, ut Barr. tenet in l. de pupillo. §. primo, ff. de oper. no. nunc. Bal. in l. 2. circa ſi. C. de pac. Ang. in l. ſi ſuſpecta circa princip. ff. de inoffi. teſtam. ubi ad hoc allegat text. ubi dicit eſſe cauſum in l. ſi eo tempore. C. de remiſ. pigno. l. prima, §. denunciare. ff. de lib. agno. & in auct. ſi omnes C. ſi ut ſe ab hære. abſti. & tradunt de prædictis Cano. in c. cum inter de exceptio. Et dum ſubditur in eodem motiuo, quod d. D. Federicus & fratres ſpoliauerunt d. Corneliam uxorem d. D. quond. Gulielmi poſſeſſio ne bonorum, in qua erat, animaduertatur, quod in li bello Franciſci porra nulla ſit mentio ſpolij. Quinimo per teſtes probatum eſt, quod ſtatim mortuis d. filiis d. Cornelie Federicus & fratres adepti ſunt poſſeſſione bonorum d. fratrum uacua & à nemine occupata. Vade quum poſt mortem filiorum nunquam ſuo nomi ne poſſederit, non poteſt dici ſpoliatam fuiſſe, quum priuatio præſupponat habitum l. manumifſionis. ff. de iuſti. & in l. decem. ff. de uerbo. obligatio. Circa ſecun dum motiuum, dum dicitur, quod remedium l. diffama ri in ſeuatu Caſalenſi fuit intentatum per perſonam, cuius non intererat, & per conſequentes D. Cornelia non tenebatur comparere, quum bona ad eos non ſpe ctarent: Reſtè reſponſum eſt per præſatum D. patro num cauſa, quod quum dom. Federicus & fratres gau derent ipſis bonis poſſito circa ueri præiudicium, quod ea ad eos non ſpectarent, tamen eorum intererat non turbari, nec inquietari uocibus præſatæ D. Corne liæ dicentis ſe ius habere ſuper dictis bonis, nam t. ratione ſolius poſſeſſionis competit remedium d. l. diffama ri, prout dicit Socin. in allegato conſil. 58. Pro deci ſione prædictæ conſultationis columna 5. verſicu. Ter tio principaliter moueor lib. primo. Et ultra eum, quod ſi quis dicat habere ius in meis bonis, poſſit ei ſtatui terminus, infra quem oſtendat de iuribus ſuis, alias excludatur, eſt celebris deciſio Innocen. in cap. congruente de offic. ordin. quem ibi ſequitur An ton. de Butr. colum. 4. verſicu. Ad ſecundum dic, quod compellitur, & probatur hæc conſuſio in l. ſi eo tem pore C. de remiſſ. pigno. & in l. mancipiorum in prin cip. ff. de opt. lega. & in l. ſi ea. C. qui accu. non poſ. & in cap. cum in tua qui mar. accu. poſ. & in cap. primo. de reſtitu. ſpolia. in 6. per quæ iura ita determinat Ro ma. conſil. 53. Viſis chemate præarrato in princ. ubi ſequitur Innocen. in loco præallegato, & adducit etiam optimam deciſionem ſpectul. in titu. de emptio. & uendi tio. §. nunc dicendum reſtat verſicu. ultimo nota cum duobus ſequentibus. Præterea quum ſenatus Caſalenſis eſſet iudex cōpetens intentato remedio l. diffamari, pro ut mox dicam, debuit comparere d. Cornelia ſuas exce ptiones

B 4

ptions

ptiones adducere, qualescunque essent. Vnde quum non fecerit, merito contumax reputata fuit, & ei perpetuum impositum silentium. Non obstat, quod senatus Casalenfis esset iudex incompetens, quia imò respondeatur, quod erat competens per præfactum D. aduocatum, ex quo bona d. filiorum erant pro maiori parte sita in dominio Montisferrati, & ipsa erat subdita foro senatus Casalen. existens in viduitate, quæ sequitur forum mariti, qui erat subditus Illustrissimorum Principum. Et ulterius recte dicitur, quod in remedio l. diffamari reus potest conuenire actorem coram iudice ipsius rei, ut ultra Alexan. in præallegato consi. 103. lib. 5. voluit Ant. de But. in c. si clericus laicum in fi. de for. competen. ubi etiam ad hoc allegat Fede. de Sen. consi. 230. In examinatione testium. Idem voluit Abb. in capit. si quis contra primo nota. eo. tit. Feli. in c. fin autem in fin. de referip. D. Geor. Natta in clemen. sæpè col. 41. versu. Quis autem erit iudex de verb. signi. ubi latè tractat materiam d. diffamari, & ratio est euident, quia licet ille, qui prouocat alium, ut doceat de iuribus suis propter diffamationem præcedentem uideatur esse actor, tamen naturaliter & originaliter est reus, & natura magis & origo est inspicienda, quàm accedens. l. qui habet in princip. ff. de tutel. Ex prædictis colligitur, quod sententia, qua impositum est perpetuum silentium d. Cornelie super hæreditate d. suorum filiorum, parit exceptionem rei iudicatæ in præfenti iudicio, quia ea dem causa agitur, & ipsi dem de rebus, & inter eadem personas, iuxta l. conqueritur. ff. de re iudi. & res iudicata pro veritate habetur. l. ingenuum. ff. de sta. homi. l. res iudicata. ff. de regulis iuris. Circa ultimum motuum, dicitur, quod uerum est, quod mater, quæ non petiit tutorem intra annum filio, priuatur filij successione. l. sciant. C. de legi. h. gredi. §. fina. in fi. ad Tertul. ex quo ostenditur, quod si post annum petiisset excluderetur, unde si constaret matrem petiisse tutorem, & dubitaretur an illum petiisset intra annum uel post annum, forsitan esset dicendum, quod petiisset infra annum, ut excluderetur delictum iux. not. per Bar. in l. non solum. §. sed ut probari uerficu. vel pone statutum. ff. de ope. nou. nunc. cum suis concord. Sed in casu nostro ista mulier nunquam petiit tutorem, dum uixit, unde si aduersarius uult dicere, quod filii decesserunt intra annum, ita quod non tenebatur petere tutorem, ipse habet probare, quia est fundamentum intentionis suæ. l. actor. C. de proba. Accedat, quia is, qui habet regu. pro se, habet ius certum, & qui fundat se in fallentia, illam habet probare glof. in rub. de reg. iur. in 6. & habetur per Bar. in l. 2. in prin. ff. si quis cau. cum ibi latè cumulat p. moder. Sed regula est, quod mulier non petens tutorem intra annum filiis cadat ab eorum successione, unde qui uult dicere, quod filii decesserunt illo anno, & sic quod sit in casu fallentia, habet opus hoc probare. Alio etiã fundameto excluditur aduersarius, quia non constat, quod mater adiecit hæreditatem Theodosij & Gregorij filiorum suorum, & hæreditas non adita non transmittitur. l. quoniã, s. orot. C. de iur. delib. & l. unica. §. in nouissimo. C. de cad. tollen. quod procedit etiam in parentibus, qui non possunt hæreditatem filiorum non aditam non modo ad extraneos, sed nec etiam ad suos hæredes transmittere. l. 2. C. ad orph. l. 3. C. de iur. delib. glo. in l. unica in uerbo liberos & ibi Bal. & reliqui scrib. C. de his, qui an. aper. rab. & tradit Alex. consi. 42. Consideratis his, quæ in the mate in fi. lib. 7. & consi. 86. Vilo ac diligenter considera to colum. 2. lib. 3. Vnde d. filiorum hæreditas pertinet ad agnatos proximiores. l. 2. §. proximum. ff. de su. & legi. §. placebat institui. de legi. agna. succe. Et dum in motiuo subditur ad eos hæreditatem non spectare, & quod opponere uidentur de iure tertij. Respondetur non esse quærendum, an hæreditas ad ipsos conuentos pertineat uel nō, quia debent uincere eo ipso, quod possident, & conueniuntur, quum actor non probet hæreditatem ad se spectare, & actore non probante reus, etiam si nihil præstiterit absoluedus sit capitu. primo, ut ecclesia. benefi. l. qui accusare. C. de eden. l. fina. C. de rei uend. Laus Deo.

Marcus Antonius Natta.

- 1 Ciuitates non possunt habere studia generalia cum suis priuilegijs & indulgentijs, nisi ex concessione Papæ, aut Imperatoris uel alterius Domini habentis iura imperialia.
- 2 Princeps nunquid possit rem concedere in præiudicium iuris alteri quasiti.
- 3 Priuilegium principis, quod transiit in contractum, uel per quod princeps consecutus est aliquam dationem uel factum, quod habeat perpetuam commensationem, an possit reuocari, & num. 11.
- 4 Princeps utrum teneatur suum & sui prædecessoris contractum obseruare.
- 5 Princeps licet de potestate ordinaria suum priuilegium sine causa reuocare non possit. potest tamen de plenitudine potestatis & autoritate absoluta.
- 6 Princeps potest suum priuilegium, ubi ex eo ius de iure gentium non sit quasitum, sine iusta causa reuocare.
- 7 Priuilegium principis subdito concessum, ubi habet tractum successuum est reuocabile, quo ad actus futuros, secus si habeat actum momentaneum & quid si factum reciprocum non habuit. numero 12.
- 8 Immunitatis concessio, ubi ex altera parte non est impletum, & res est integra pro futuro tempore est reuocabilis. & num. 10.
- 9 Contractus innominatus re integra tollitur sola præsentia.
- 10 Princeps potest priuilegium subdito concessum sine causa reuocare, & idem & multo magis potest successori, qui non concessit.
- 11 Feudum licet sit contractus nominatus, & sine culpa uassalli eius concessio non possit reuocari, tamen secus est, quando præcario est concessum.
- 12 Princeps quod uoluerit ius alterius auferre ex eius priuilegio, quid inspiciendum in dubio.
- 13 Clausula motu proprio & ex certa scientia in priuilegijs posita quid operetur.
- 14 Princeps potest ad libitum diuidere & unire prouincias.
- 15 Clausula derogatoria generalis omnibus in contrarium facientibus, etiam si de eis oporteret specialem fieri mentionem, non obstantibus num sufficit, perinde ac si de omnibus specialis mentio facta fuisset.

CONSILIVM DCLVII.

Considerato diligenter themate antefcripto, & uisus priuilegijs exhibitis, nec nō habita matura deliberatione super eo, quod queritur, paucis agere decreui, tum quia materia satis est trita, tum quia coram grauissimis senatoribus cōtrouersia uersatur, quibus nihil potest esse innotum.

Concessit Serenissimo Dux Sabaudie modernus, & D. meus Colendisissimus ius studij generalis ciuibus Montisfregalis cum potestate creandi collega doctorum & medicorum, & se inuicem congregandi, & doct. creandi & cum omnibus alijs priuilegijs & præeminentijs, cuiusmodi studia generalia habere consueuerunt, nam ciuitates non possunt habere studia generalia cum suis priuilegijs & indulgentijs nisi concessione Papæ aut Imperatoris uel alterius Domini habentis iura imperialia. §. hac autem tria in prohem. ff. capitu. 2. de priuil.

pruul. in 6. glo. in clemen. dudum. s. in studiis in uerbo generalibus de sepulch. & not. per omnes in clemen. 2. de magi. Abba. in c. tuz fraternitatis colum. 1. de cleric. non resid. cum aliis concor. quæ adduci possent, quod autem præfatus D. Dux uoluerit concedere d. uniuersitati studium generale cum suis priuilegiis, istud non solum uerbo & literis, sed etiam re ipsa declarauit, nam condixit lectores cuiusque facultatis magis etiam stipendiis ex proprio arrario de promptis, qui legerent, & ita etiam per aliquot annos legerunt, & collegia instituta fuerunt, quibus etiam doctores creati fuerunt, de uoluntate igitur d. D. Ducis dubitari non potest, qui etiam in concessione d. studii generalis usus est amplissimis clausulis motu proprio, ex certa scientia, & de potestatis plenitudine c. clausulis etiam derogatoris ad priuilegia aliorum locorum, quæ o. i. teniam uoluntatem suæ celsitudinis declarant. Solum t. de potestate dubitatur, uidelicet an potuerit præiudicare uniuersitati Taurinensi, quæ olim à prædecessoribus prædicti D. Ducis obtinuit huiusmodi ius studii generalis. Et quod sua celsitudo non potuerit seruando terminos iustitiæ, prout rectum principem decet, arguitur, nam ut inquit Bal. l. i. ff. de constit. prin. quando principes aliquid dat. uel confirmat, semper debet intelligi saluo iure alterius. l. autoritate & l. meminerint. C. un. ui. & rescripta principum semper de bene intelligi, ut nemini iniuriam faciant, ut Bal. inquit in l. ex facto per illum tex. ff. de uulg. & pup. & in l. nec anus ubi etiam bonus tex. C. de eman. libe. facit tex. in c. super eo. ff. de offic. delega. & in l. 2. §. si quis à principe & §. merito. ff. ne quid in loco publi. Sed uidetur fieri iniuria ciuibz Taurini, si ab eis ius studii generalis auferatur, quod per tot annos antea exercuerunt in sua ciuitate accedentibus priuilegiis Illustrissimo retro Ducum Sabaudia & prædicta tanto fortius procedunt, quia uniuersitas Taurini uidetur pro consecutione d. priuilegiorum dedisse principibus pecuniam, unde t. uidetur, quod princeps non possit priuilegium suum reuocare, quando transiit in contractum, sicut nec etiam contra etus potest reuocari, ut not. Inno. Anto. de But. Imol. & Abb. in c. nouit de iudi. Arch. in c. quicumque 1. q. 1. & sequuntur ubi moderni posteriores, quos colligere magis esset laboriosum, quam subtile, & magis ad istos terminos facit, quod scribit Bald. in l. qui se patris colum. 8. uersus. scias quod licet. C. un. libe. ubi inquit, quod licet sit speciale in principe, ut possit reuocare suum priuilegium, ex quo est alterius quæsitum etiam sine causa. l. qui fundos. C. de om. agro. defer. lib. 1. Istud tamen p. cedit, quando est priuilegium, non autem, quando esset conuentio, quia non potest tunc reuocare, nisi secundum ipsius rei naturam. l. fandi. C. de fun. patr. lib. 1. & subdit ibi in proposito, quod quando recipit prætium, istud significat uenditionem, quam uis ueretur uerbo indulgemus, uel simili, Et post Nico. de Matta. subdit, quod quæ prætextu priuilegii aliquid est lucratus à suscipiente, ueluti aliquā dationem uel factum, quod habeat perpetuam commensurationem cum re concessa, non potest reuocare, quia tunc committeret dolum. l. si cum mihi. ff. de do. istud idem uult Bald. in d. l. si cum mihi dicens, quod priuilegium concessum alicui propter eius factum reuocari non potest, quia non pender ex sola uoluntate concedentis, sed ex iure alteri quæsitum. Hic infert ad priuilegium, quod Senētes olim concesserant quibusdam banitis secure morandi, eo quia eorum opera illum cōmunē recuperauerat quod dam castrum, erat irreuocabile, & ita dicit se consuluisse allegando illum tex. & glo. in l. decurionibus. C. de silen. lib. 1. Ad idem facit, quod Bald. not. in l. donationes, quas Diuus. C. de don. int. uir. & uxor. ubi inquit, quod priuilegium ciuitatis concessum comitatensibus aliquo ab eis dato reuocari non potest, quia t. transiit in contractum. & quilibet etiam princeps suū contractum tenetur seruare. cap. primo, de natu. feud. cap. primo, de proba. ubi etiam Abba. dicit idē esse in successore, ut non possit contrauenire contractui ab antecessore gesto. Ergo uidetur, quod Serenissimus Dux non possit priuilegia Taurinensium, pro quibus prætium fuit perfolutum, reuocare per superiora, & quia, ut

inquit Imperator in l. 2. C. ne sis rem quam uend. retract. deb. lib. 1. o. fiscum, quod semel uendidit, & quitatis hone statiq; ratio non patitur retractare, ad idem tex. in l. raras. C. de ref. uend. Potest etiam pro communitate Taurini adduci, quia habet priuilegia studii generalis concessa per Illustrissimos superiores Duces, & per sequens priuilegium non tollitur primū, nisi de præcedenti mentio fiat c. ueniens de præscript. c. ex parte el. 1. de offi. de leg. c. dudum cum ibi not. de priuileg. & no. in c. 1. & in c. cum ordinem de rescript. & tradit glo. 25. quæst. 2. in summa. Et hæc sunt, quæ breuiter difficultatem facere in præsentī casu uidebantur.

¶ Præmissis tamen non obstantibus contrariam sententiam probabiliorē esse arbitror, pro cuius fundamēto præsuppono id, quod scripsit Bal. in d. l. qui se patris, quæ superius retuli, quod t. possit princeps priuilegium suum subdito concessum, ex quo ei fuerit ius quæsitū, sine causa reuocare per tex. quem ipse allegat in l. qui fundos. C. de om. agro. defer. libb. 1. r. quem tex. etiam adducit Bal. ibi. Idem uoluit in l. fin. ff. de sena. & est de hoc celebre Inno. dictum in c. in nostra de inu. ita intelligendo illū tex. & probatur hoc idem in auc. qua i. provincia. C. ubi de crim. agi oportet. & in l. hæres ab lens in prin. ff. de iudi. in quibus iuribus priuilegia iam concessa reuocantur, & de hoc est etiam gloss. fin. in c. decet de reg. iu. in 6. Et hoc etiam latē profequitur Pa. de Cast. in l. digna uox. C. de ll. dicens, quod ubi per uiam gratiæ uel priuilegii Princeps aliquid concedit subditis, licet de ordinaria potestate non debeat auferre sine iusta causa, de plenitudine tamen & suprema potestate potest auferre, licet sit eis ius quæsitum. c. ueniens de præscrip. Limitat tamen post Bal. nisi non gratuito concessisset accepta pacunia, quia tunc haberet uim contractus, & respondet ibi Paul. de Cast. per tex. qui uidebatur facere in oppositum in l. Titius puerum. ff. de obseq. ut ibi per eum. Et dicit Ang. in l. anthiochensum. ff. de priuileg. credi. quod iusta causa principi reuocandi suam concessionem est quia ipse concessit, negari autem potest, quia concessio habendi studium generale stet in finibus meri priuilegii, nam ut dicit Aret. in c. nouit col. 3. de iudi. ubi per priuilegium t. transfertur dominium secuta traditione uera uel ficta tunc transiit in uim contractus, nec potest reuocari sine iusta causa, quia tunc quæsitum est ius aliquod de iure gentium, sed ubi aliquod priuilegium, in quo non quæritur aliquod ius de iure gen. sicuti in priuilegiis immunitatis & exemptionis uel prælationis, sicuti erat in d. l. anthiochensum, & in casu nostro habēdi studium generale, tunc quia statuitur in uiribus priuilegii, potest absolute per principem reuocari, & eandem scribit Pau. de Castr. ante eum, quem non allegat in l. digna uox. C. de ll. dicens, quod ubi concessio non continet translationem domini directi uel utilis, ut est concessio immunitatis, potest princeps eam ad libitum reuocare. Hoc idem explicat Pau. de Castr. in l. rescripta C. de pre. impe. offe. ubi dicit, quod in his, quæ ipse princeps concessit, licet ius esset alteri quæsitum, si tamen ille esset subditus, sicut princeps concessit, ita & auferre potest, ut patet in priuilegiis, ex quibus acquiritur ius ei, cui concessa sunt, & tamen cōcedens potest auferre, si concessit ut princeps per modum priuilegii, secus si ut priuatus & per uiam contractus, & pro prædictis facit etiam, quod scribit Bal. in titu. de pac. constan. in uerbo criminalibus, ubi uult, quod Imperator possit tollere populis potestatem condendi statuta, quam ipse dedit, nam non est illis aliquod ius quæsitum de iure gentium. Idem etiam dicendum est si uelimus tenere id, quod scribit Abb. in d. c. nouit, ubi uult, quod t. ubi priuilegium concessum subdito habet actum successiuū, ut in casu nostro, tunc possit reuocari quo ad futuros actus, quia omnis res per quascunque causas nascitur, per easdem dissoluitur c. 1. de reg. iur. Sed si habet actum momentaneum, ita quod priuilegium suum effectum sortitum est putat non posse reuocari, ex quo transiit in ius gentium nisi subsistente causa. Et potest hæc opinio Abb. comprobari ex his, quæ scribit Bar. in l. omnes populi in 4. q. 3. q. princ. ubi t. uult. quod si statuto caueatur, quod quicumque uenerit ad habitandum

in tali castro habeat immunitatē perpetuo, quidam
 venerūt nunc ciuitas uult reuocare statutum, & effice
 re, ne illi gaudeat immunitate, certē secundum Bar. in
 præiudiciū eorum, qui iam uenerunt, non potest reuo-
 cari, secus in his qui nondum uenerunt, nam dictum sta-
 tutum transiit in contrarium, uel quasi contrarium do-
 ut facias, uel facio, ut facias id est cōcedo sibi immunita-
 tem, ut uenias, si aliqui uenerunt ex utraque parte per-
 fectus est contractus, sed antequam ueniant, potest re-
 uocari, quia contractus innominatus re integra tollitur
 pōnitentia l. pecuniam. ff. de condi. ob. cau. & de hoc di-
 cto Bar. facit etiam mentionem Abb. in d. c. nouit. & il-
 lud sequitur, & Pau. de Castr. in d. l. digna uox. C. de. ll.
 Non inficior, quod ista decisio Bar. est aliquantulum remo-
 ta à terminis nostris, tamen pondero, quod si Bar. uult
 concessionem immunitatis posse reuocari pro futuro tē-
 pore, ex quo nondum fuit impletum ab altera parte, &
 res est integra, & in casu nostro respectu temporis futu-
 ri res est integra, præsertim quum multis iam omnis ces-
 satū fuerit à studio propter bella in d. ciuitate Taurini.
 Moueor etiam contra Taurinenses in fauorem Montif-
 regalis. nam illud, quod uolunt dicere Taurinenses, fun-
 datur in eo, quod eorum priuilegia debent sibi seruari,
 & non possunt reuocari, attento quod agitur de eorum
 damno, si ius studii generalis, quod consecuti sunt per
 ipsorum priuilegia, habere & exercere non possint. Sed
 21 pro resolutione considerandum est, quod respectu futu-
 ri temporis possunt eorum priuilegia reuocari per con-
 cedentem, ex quo nullum reciprocum factum princeps
 ex eorum priuilegiis consequitur, & ita in similibus ter-
 minis decidit Cyn. in l. non amplius §. si certum. ff. de
 leg. 1. ubi querit, quid si ex forma statuti ciuitas omni
 anno debet dare fratribus minoribus certam quantita-
 tem pecuniarum pro elemosina, utrum tale statutum possit
 per ciuitatem reuocari, & arguit primo, quod non possit,
 quia propter lucrum, quod perderent ipsi fratres, uide-
 retur de eorum damno certari. Contrarium tamen deter-
 minat Cyn. quia sicut ciuitas potuit tale statutum facere
 ita debet posse tollere. l. si quis in principio testa. ff. de
 leg. 3. §. sed naturalia iustit. de iu. nat. gen. & ciui. Item
 quia ratione præstationis in futurum, non est adhuc ius
 quæsitum ecclesiæ, idē statuentes possunt reuocare. Nec
 obstat, quod quando transiit statutum in contrarium,
 non possit amplius per statuentes reuocari l. quod se-
 22 mel. ff. de decre. ab ord. facien. quia tunc procedit, quando
 pro tali elemosina aliquid reciprocum esset præstitum
 aut factum per ipsos fratres, secus quando ciuitas con-
 cessit per uiam simplicis elemosinæ, quia ualet reuoca-
 tio, & istam opinionem tenet Imo. ibi & latius Alex.
 Salic. in auct. cassia. §. q. C. de sacrosan. ecclesi. Fulgo. &
 Pau. Castr. in l. priuilegia C. eod. tit. Et licet fiat diffi-
 cultas in illa quæst. quam format Cyn. quia quidam te-
 nuerunt contrarium propter fauorem pæ cause, & quia
 priuilegium fuit concessum fratribus, qui non sunt sub-
 diti, ut prosequitur Aret. & Iaso. in d. l. non amplius §. si
 certum, tamē hæ rationes cessant in casu nostro, quoniā
 hic nihil confertur pro loco, & persona est subdita. Si
 23 igitur secundum prædicta tunc princeps potest priuilegiū
 suum concessum subdito sine causa reuocare, multo ma-
 gis poterit successor in dignitate, qui non concessit, nā
 sicut sibi ipsi, non potest legem imponere, ne possit reuo-
 care l. si quis in pira. testamenti. ff. de leg. 3. ita non po-
 terit legem imponere successor, quia par in parem non
 habet imperium l. nam magistratus. ff. de arbi. & l. lile à
 quo. §. tempus. ff. ad Trebel. & ita intelligi glo. in
 c. si de rescri. in 6. dum inquit, quod clausula derogato-
 ria non afficit successorē. Comprobantur præmissa pæ-
 ter ceteros ex eo, quod Bald. scribit in l. 2. q. nona. C. de
 ferui. & aq. ubi uult, quod in concessione iuriū incorpo-
 ratorum præsumitur quis ea magis habere & possidere pæ-
 cario, quam donatio arg. tex. in l. Lucius. ff. de dona. Se-
 quitur ergo, quod secundum naturam præcarii concessio
 possit reuocari. l. 1. & l. cum præcario. ff. de præca. & pro-
 batur in d. l. Lucius, quam allegat Bal. in ultimis uerbis,
 dum ibi dicitur, Respondi heredes eius posse mutare vo-
 luntatem, & idem clarius exprimit Barr. in l. hostes. i. q.

ff. de capri. nam ibi uult Bar. quod quum Veneti habeat
 libertatem ab imperio Romano ex priuilegio, quodam
 modo præcario tenent ab eo, ut possit priuilegium illud
 reuocare, quando uellet, quum liceat mutare uolunta-
 tem suam l. si quis in prin. testa. ff. de leg. 3. Et illud di-
 ctum Bar. sequitur Bal. in c. sicut luitimo col. 1. uersicu.
 Aduerte tamen de iureiur. dum inquit, quod Veneti non
 sunt liberi, nisi per patientiam Imperatoris, uel priuile-
 giū speciale, quod possunt successores reuocare. Quod
 etiam comprobatur, quia tunc licet feudum sit contractus
 nominatus, idē eius concessio non possit reuocari sine
 culpa uasalli. c. 1. de natu. feu. cap. 1. de feu. fin. culp. non
 amir. tamen reuocari potest, quando præcario est con-
 cessum, ut Bal. inquit in d. l. qui se patris col. 3. C. un. lib.
 per tex. in præallegata l. Lucius. ff. de dona. quum igitur
 priuilegium principis uideatur quodammodo præcario
 concessum, ita ut nec princeps possit adimere sibi facul-
 tatem reuocandi sicut nec etiam, qui præcario conce-
 dit, hoc potest l. cum præcario in prin. ff. de præca. Verif-
 sima est conclusio, quod potuit Sereniss. Dux noster saltem
 de potestatis plenitudine ius studii generalis concessum
 per Illust. prædecessores ciuitati Taurini adimere, &
 ad ciuitatem Montifregalis transferre.
 Superest nunc, ut ad contraria respondeatur. Et in
 primis non obstat, quod dicitur, quod intelligendum est
 quod per suum rescriptum princeps nolit tollere ius ter-
 tii, & iniuriam alteri facere, quia respondetur istud pro-
 cedere, quod ad princeps aliquod rescriberet simpliciter,
 sed in casu nostro constat de expressa uoluntate princi-
 pis, quod uoluit iuri tertii derogare in concessione d.
 studii generalis, ut patet ex illis uerbis, quibus derogat
 motu proprio, & certa scientia, & de plenitudine pote-
 statis, quibus cunctis priuilegiis per se. seu Sereniss. præ-
 decessores suos aliis loci, quomodocunque & quando-
 cunque cōcessis, quæ etiam nulla, ac reuocata esse pro-
 nuntiat, etiam si in eis essent apposta aliqua uerba de-
 rogatoria, de quibus habenda forem mentio, quæ uoluit
 pro expressis haberi. Nec dici potest Serenissimū prin-
 cipem ignorasse, quod ueneritas Taurini haberet ius
 studii generalis, quia superius in d. literis concessis uni-
 uersitati Montifregalis tribuit ei omnia & singula priui-
 legia, honores immunitates, præeminencias, & præroga-
 tiuas, quæ superioribus annis ueneritas & studio Tu-
 15 rinensi fuerunt concessa. Vbiunque autem tunc dubitari
 contigit, an princeps uoluerit ius alterius afferre, inspi-
 citur, an uti uoluerit plenitudine potestatis, nam eo ca-
 su præsumitur hoc uoluisse quomodocunque etiam si tra-
 ctetur de graui præiudicio, ut concludit Anto. de But. &
 ibi clarius Imo. in c. quæ in ecclesiaturum de const. & te-
 net Alex. conf. 216. Nec arguendi sumus col. 5. uersicu.
 Sexto confirmatur lib. 2. Ipsum etiam quincipem posuif
 se id, quod uoluit satis ostenditur ex eo, quod sumus in
 mero priuilegio, ut supra dictum est, & inferius etiā de-
 ducitur. Accedit etiam, quod d. concessio facta ueneriti
 16 tati Montifregalis facta fuit motu proprio, & ex cer-
 ta scientia, quæ clausulæ tollunt omnem præsumptionē,
 & præsumptum excludunt errorem c. si motu proprio
 de præb. in 6. clem. si Romanus. eo. titu. l. Idem Vlpianus.
 ff. de excu. tuto. l. quidā consulebāt. ff. de re iud. cum aliis
 uulgatis, & per eas efficitur quoque, quod priuilegium
 sit fauorabile & extendendum, nam ut inquit Petr. de
 Ancha. consil. 138. De natura & efficacia col. 1. Gratia
 propter motum proprium est fauorabilis & amplianda
 c. si pluribus de præb. in 6. & dicit Anto. de But. in c.
 cum in cunctis §. cum uerō uersicu. nota quod hic dicitur
 de elec. quod motus proprius non solum operatur quo-
 ad tollendum uiciō subreptionis, sed etiam facit, ut uer-
 ba actus cōcessi latius interpretentur. Adde etiā, quod
 clausula motus proprii operatur, ut princeps uideatur
 motus esse legitimis ex causis, ut tradit Roma. consil.
 456. Quod indultum Petri col. 2. uersicu. Quia principa-
 lis ratio est, ubi adducit tex. in l. 1. c. de peti. bono. sub.
 lib. 10. Et sequitur Fel. in c. quæ in ecclesiaturum col. 3. uer-
 sicu. Limita quinto de const. Quoniam in casu nostro
 princeps expressit causam dicens se id facere pro utilita-
 te subditorum, ut sint scienciarum facultatibus instructi,

ut in prohemio continetur, & sufficit, quod causa in genere exprimitur, quamvis non exprimitur particulariter, ut de iudice scribit Pau. de Cast. in l. cum hi §. si pretor. ff. de transac. Sinautem causa particularis requiritur illa excogitari potest, quod tempore, quo fuit concessum ius studii generalis iuribus Montisregalis, ubi studium exerceri consueverat, Taurinum erat sub potestate Gallorum & licet conuictum fuisset in capitulis pacis, quod elapso triennio restitueretur Serenissimo Duci, tamen multa contingere poterant, ut id non fieret, & eam non caperet, ut utar uerbis Imperatoris in §. illud quæsitum instit. de rer. diu. & ciues Montisregalis ad tempus ægre suscepissent ius studii generalis, ideo fuit actum, ut privilegium esset perpetuum et irreuocabile, Moæri etiam potuit princeps loci opportunitate, nam in ipso privilegio eam aptam studentibus ostendit propter aeris salubritatem, ac ædificiorum pulchritudinem, & agri uberatam, & quod ciues ex aeris beneuolentia esse consueverint, & quod ciuitas Montisregalis distat plurimum a cæteris Italia ciuitatibus, ubi huiusmodi studia exerceri solent, quæ omnia non sunt ita fortasse in ciuitate Taurini, nam in principe semper in dubio præsumitur iuxta causam, ut scribit Cyn. in l. rescripta 3. & 4. quæst. C. de prec. impe. offer. cum suis concord. Maxime autem potuit esse in consideratione, quod ciuitas Montisregalis sita est in monte, ut etiam ipsum indicat nomen. Unde oritur aeris salubritas, nam qui in montibus habitant, sunt faciores & per consequens seniores, & propterea montana habitatio uidetur ualde studiosis conuenire, & loca non admodum frequentata & secreta, id ueteres sapientes multis in montibus habitare & inter nemora & aquas tanquam secreta loca uersari dixerunt. Et profecto optime et iustissime fecit Serenissimus Dux nosse, si à ciuitate Taurini transiit locum studiorum ad ciuitatem Montisregalis existimans eam aptiorem esse studiosis & commodiorem, nam non pro locis res, sed pro rebus loca amanda sunt, inquit tex. in c. nouit 12. distinct. & tradit Roma. cons. 332. Queritur primo nunquid Dominus, ubi pulcherrime ponit mutationes locorum in arduis causis sæpius fuisse factas suadente necessitate uel utilitate & iura permittere, ut in huiusmodi casibus fiat, ut ibi ipse latius persequitur. Hæc dicta sunt ex abudanti, quia in huiusmodi mero privilegio sola principis uoluntas sufficit pro causa, iux. glo. singularem in l. respiciendum, quam ibi Bald. sequitur. ff. de poen. Non obstat alterum fundamentum, quod privilegia prædecessorum Serenissimi nunc Ducis transierunt in contrarium propterea non possunt reuocari à successore, quia hoc negatur quod transierunt in contrarium, ut ostenditur discurrendo ipsa privilegia. Et primo Illustrissimus quoniam Amadeus Dux Sabaudia, qui anno 1424. Concessisse uidetur studium ipsis Taurinensibus, non reperio, quod ibi interuenit aliquod propter quod dici possit privilegium transisse in contrarium, nam licet ibi dicatur, quod communitas Taurini pro stipendio legentium soluat quotannis florenos quatuorcentum, pro reliquo ipse Dux ordinat, ut solueretur super gabella salis, propterea fit, ut privilegium transierit in contrarium, ex quo præmium florenorum quatuorcentum non uertitur in commodum principis, sed in stipendia lectorum. Doctores autem superius allegati in contrarium loquuntur, quando princeps præmium prætextu privilegii concessit lucratur, nam tunc uolunt privilegium transire in contrarium, & fieri irreuocabile, non autem quando aliquid soluitur, ut sustineatur actus rei imperata. Et quod istud privilegium Amadei Dncis fuerit reuocabile, istud ostenditur, quod idem Dux anno 1427. transiit studium ad locum Cherii, & cogerente communicate Taurini, litemque aduersus Cherium mouente pro restitutione studii, anno 1429. fuit lata absolutio, pro Cherienfibus, & postea dicitur etiam translatum fuisse Saualianum, ut in themate continetur. Similiter privilegium concessum Taurinensibus per Illustrissimum Ludouicum filium & uti locum tenentem prædicti D. Dncis Amadei reuocando studium à Saualiano Taurinum anno 1436. non potuit transire in contrarium ex eo, quod ibi soluitur pecunia annua florenorum quingentorum, quia soluebatur pro stipendiis lectorum. Et licet

idem princeps consilium Cismontanum uelit esse unitum cum studio, ita ut unum alterius fomento secundus propagetur, tamen non potuit legare successorem, quoniam minus possit segregare, & diuidere, potest tamen princeps diuidere & unire, prout uult, prouincias, ut not. glo. in l. 1. C. de metrop. Berol. lib. 11. & Bart. in l. ex hoc iure colum. 2. & ibi Pau. de Cast. & alii. ff. de iust. & iur. Et similiter potest studium & consilia Cismontana, quæ sunt diuersæ naturæ & conditis. Similiter non obstat, quod de anno 1459. idem princeps receperit præmium florenorum quingentum millium a tota patria, quia ibidem in calce literarum continetur expressè, quod d. pecunia fuit soluta, ut consilium Cismontanum, quod tunc residebat in Montecalerio reduceretur Taurinum, ubi tunc erat studium, & sic essent unita, & sic quum ibi principaliter non ageretur de studio, sed consilio, ut Taurini resideret, non potest, quod ex alia causa solutum fuit, in hac causam studii transferri, quia ex diuersis non recta fit illatio. l. papinianus exul. ff. de mino. Non obstat etiam privilegium Illustrissimi Caroli primi Ducis Sabaudia anno 1483. concessum, ubi declarat consilium Cismontanum debere esse unitum cum studio, nec licuisse sibi nec licere ea segregare, quia hoc potest intelligi de honestate iux. c. decet de regar. in 6. non autem quod non possint successores segregare, si uelint, nec ibi interuenit pecunia, ut dici possit privilegium transisse in contrarium. Similiter respondetur ad confirmationes privilegii factas Taurinensibus per sublequentes Duces, usque ad modernum Ducem, quia si privilegia in specie loquentia non præiudicant successoribus, multo minus præiudicant confirmationes privilegiorum factæ in genere & in forma communi. Non obstat 3. argumentum, quod non fuerit facta mentio de privilegiis Taurinensium concessis per Illustrissimos Duces prædecessores, & quod non derogatur per secundum privilegium primo nulla de eo habita mentione cap. ueniens de prescript. cum concord. Quia respondetur, quod si satis specialis de ipsis uidetur facta mentio, ex quo princeps modernus derogat omnibus privilegiis in contrarium facientibus, etiam si de eis oporteret specialem fieri mentionem & ad hoc multa posset allegari, sed sufficit decisio Ange. in l. omnes circa princ. C. de præsci. 30. anno. ubi per illud tex. uult, quod si princeps deroget omnibus privilegiis statutis & rescriptis, etiam si de eis necesse esset mentionem fieri specialiter, tamen operantur d. uerba, perinde ac si de omnibus privilegiis statutis & rescriptis nominatim facta esset mentio, quod sequitur Alex. ubi etiam alia adducit in cons. 155. Videretur in consultatione præmissa, columna penultima libro sexto. Laus Deo.

Marcus Antonius Natta.

S V M M A R I V M.

1. Frater sororem de proprio patrimonio dotare non tenetur.
2. Minor dotans immoderate sororem debet in integrum restitui propter lesionem.
3. Minor donare non potest etiam dotando sororem, & ubi cum iuramento donauerit, concedenda est absolutio.
4. Reus pluribus debendi constituti & insolidum obligatis si unus insolidum conueniatur & soluat, habet regressum contra correos actione mandati pro eorum portione, ex quo uidentur inuicem fideiussisse.
5. Minor ubi cum maiore fratre dotem constituit, & insolidum quilibet se obligauit, conuenito maiore potest comparere, & in integrum restitutionem aduersus dotem immoderatam petere etiam ad defensionem ipsius maioris, & qua ratione, sub numero seq.
6. Fideiussor potest ex persona minoris principalis petere restitutionem in integrum aduersus creditorem, & minor tunc dicitur defensor necessarius.
7. Minori conceditur in integrum restitutio etiam pro modico.

modico damno, licet non pro minimo nisi in duobus casibus, ut in nu. 9.

- 8 *Dicto aliquid etiam in modico verificatur.*
 10 *Remedium l. ii. C. de rescin. vend. competit maiori etiam in contractu dotis.*
 11 *Iuramentum pupilli non confirmat contractum nec eum obliget.*
 12 *Iuramentum ubi deducitur enormis lesio non legat maiorem, & multo minus minorem.*
 13 *Periurus auditur excipiendo.*
 14 *Aboluerit potest episcopus a periurio docto de lesione.*
 15 *Initium non autem finis, qui venit in consequentiam, attendendus est.*

CONSILIVM DCXLVIII.

- I**N causa D. Ferradi nepotis mei tria præsuppono, quæ sufficienter ad obtinendum victoriam. Primo quod minor dotans excessiue sororem uenit restituendus in integrum aduersus immoderatam dotem, uel talis contractus immoderate dotis est nullus. Secundo quod eius fratres minores in casu prædicti possunt coparete in iudicio ad illius defensionem. Tercio quod non obstat prædictis periurium. Circa primum clarum est, quod si frater sororem dotare non tenetur de proprio patrimonio, sed de suo soror debet dotari, quia paternum est officium dotare filias non fratrum, l. qui filium, §. i. ff. ubi pup. educa. deb. uel mod. glo. in l. cum plures, §. 2. in uerbo alio & ibi Bar. & alii ff. de adm. tuto. Bald. in l. fin. col. 3. uersic. Sed nunquid frater C. de dot. promiss. Anto. de butr. & Abba. in c. peruenit de arbit. & habetur per modernos in l. i. ff. solu. mat. & tradit Fulg. consi. 2. 18. Antonius de Morando circa si. Vnde si minor tradit dotem immoderatam sorori, debet restitui integrum propter lesionem ex tali contractu resultare, ut probatur in l. i. cum ibi not. C. si aduer. dot. & in l. ex causa, §. in dotis, ff. de mino. Et interminis, quod frater minor dotans immoderate sororem debeat restitui in integrum, tradit Abba. consi. 12. clare materia in si. liba. & ulterius idem uoluit Bald. consi. 108. Queritur utrum adulta l. i. ubi loquitur in dote, quod minor constituit sorori & ibi uult considerari, an suppetant facultates, & an uir si dignus tanta dote, & ibi subdit, quod sorori donare non potest, quia donare hoc casu est donare l. fin. C. de dot. promiss. & secutus sum Bald. consi. meo 173. quod incipit, Accedo sententia ubi latè ostendo minorem non posse donare. Nec obstat iuramentum, quia concedenda est absolutio, ut Abb. uult in loco præallegato. Et ulterius adduco Pau. de Cast. consi. 468. Ad primum, quo queritur, an d. filia col. 3. uersic. Tercio principaliter dubitatur lib. i. secundum nouissimam impressionem, nam in casu suo sorori, quæ habuerat octingenta in dotē, fratres quorum unus erat 20. annorum, alter decē octo, alter 7. addiderunt tercenta, & quædam iocalia, concludit pau. de Cast. d. excessum non ualere proueniens ex liberalitate, quoniam frater non tenetur dotare sororem, nisi soror ualde egeat, & frater ualde abundet. Hoc conuenit in proprio, quia tempore initii, quo dos fuit constituta, fratres Ferradi erant minores in diuersis ætatibus constituti, & quidam etiam impuberes, uel, saltem unus eorum, unde non potuerunt d. dotem constituere transcedentem non solum maximo spacio facultates sororis, sed etiam suas, ut fuit deductum in positionibus. Venio nunc ad secundum, ubi uidendum est utrum fratres minores debeant audiri in præfenti iudicio ad defensionem Ferradi præfenti se restitui aduersus dotem immoderatam, & declarari actum nullum, & mihi uidetur dicendum quod sic, neque superius præsuppositum fuit, nam quid d. fratres, constituerint dotē excessiua, & quilibet eorum se obligauit in solidum, sunt plures rei debendi. Et si licet Ferrandus tanquam unus ex pluribus reis debendi in solidum conueniatur, tamen quando sunt plures rei debendi,

uidetur unus pro alio fideiubere, & si aliquid soluit ultra suam ratam, repetit solum actione mandati ab alio correo, ut tenet Bar. in l. reos col. 2. & ibi Ang. & Imo. ff. de duo. re. Bar. in repet. auc. hoc ita col. 2. uersic. 4. principaliter C. de duo. re. Sal. in l. i. §. 3. C. eo. titu. Et in terminis scribit Cor. cō. 124. Vilo pūcto & copia col. 2. lib. i. ubi uult, quod quid duo fratres constituunt dotē sorori, & quilibet obligat se in solidum, potest frater solum ultra suam ratam repetere ab alio fratre, attento quod commune negotium fuit gestum, ut ipse ibi profequitur, & facit, quod not. doctores in locis præallegatis dum loquuntur de socio, & allegant tex. in l. in l. falcidia hoc obseruandum, ff. ad l. falc. Confirmatur præmissa, quia dos fuit constituta non omnino gratuito, sed quia d. soror renunciauit hæreditatibus maternis, fraternis & patruorum, quæ quidem renunciatio facta est in utilitatem minorum fratrum, Vnde sicut, quando plures rei sentiunt utilitatem ut puta, quia obligant se pro pecuniæ in solidum, quæ ad omnes peruenit, tunc correi videntur in uicem fideiubere, & qui soluit repetit ab altero l. uir vxori, §. fin. ff. ad Vellejan. & l. si pro parte §. fin. ff. de in rem verso, & tradunt doctores in locis præallegatis, & Fulgo. & Pau. de Cast. in d. l. uir vxori §. fin. Sic dicendum in proposito, quod ipsi fratres constituentes dotem in solidum dicantur inuicem fideiubere propter communem utilitatem, & ideo si unus soluit in solidum, potest ab alio repetere id, quod plus portione sua soluit, & quod isto casu dicantur inuicem fideiubere confert optima de ciso Io. And. in addit. Specu. in titu. de cesso. actio. §. si. in additione, disputauit Albertus Odo. questione, & c. quam refert, & sequitur Alex. consi. 116. Visus quæ subtiliter col. 1. lib. 6. Hoc igitur stante, quod Ferrandus, si soluit in solidum d. dotem, posset repetere solum a d. fratribus minoribus pro parte, quæ cuiuslibet eorum continebat, tanquam pro ipsis fideiussisset, l. i. C. de duo. re. & Bar. in d. auct. hoc ita col. penul. & nuper ostendi sequitur, quod d. fratres minores possunt in præfenti iudicio comparere pro defensione d. Ferradi præfenti restitutionem in integrum aduersus constitutionem dotis immoderatam, quia communis uidetur doctorum conclusio, quod si fideiussor possit petere restitutionem in integrum ex persona minoris, quando fideiussor conueniatur à creditore, & minor, qui est debitor principalis, coparet ad fideiussoris defensionem, & ex propria persona excipiendo perat si fideiussorem restitui in integrum tamquam defensor necessarius & ad proprium commodum attento quod fideiussor erat habiturus regressum contra eum, & ita tenet Bar. in l. Stichum, §. quod vulgo, ff. de solu. Bar. in l. Marcellus in si. uerbis ff. de fideiuss. & in l. & fideiussor, ff. de re iudi. Cyn. not. in l. quotiens iux. si. C. de præci. impe. offer. & sequitur Alex. in l. non tantum, §. quod autem col. 2. uersic. In glo. prima, adde. ff. de re iudi. & consi. 66. Vilo themate col. 1. lib. 4. Socin. in l. cum filiusfam, §. si stipulatus in fin. ff. de uerbo. oblig. & ita tenendum uidetur, quicquid in contrarium dicat Alex. in l. i. C. de fideiussio. mino. Non obstat, quod pro d. constitutione dotis d. fratres fuerint consecuti renunciationes hæreditatis maternæ & fratrum & patruorum, quia huiusmodi renunciaciones factæ fuerint de hæreditatibus uiuentium, quæ ferè sunt nihil comparatæ ad d. constitutionem dotis, quæ de præfenti debet solui, & t. minores restituuntur in integrum pro modico etiam damno, sed non pro minimo glo. in l. pen. ff. de mino. & glof. in l. prima, in uerbo magno detrimento. C. si aduer. ven. pigno. & probatur in l. minoribus xxv. annis ff. de mino. ubi dicitur, quod minoribus xxv. annis subuenitur per in integrum restitutionem, ubi aliquid ex eorum bonis immittitur, nam si illa dictio aliquid verificatur etiam in modico l. si seruum, §. prætor ait & ibi Bar. ff. de acq. hæ. Ad quod etiam facit, quia si speciale est in ueditione pignoris prætorij seu iudicialis, ut non restituatur, nisi grande damnum sit minoris l. si ex causa in princ. ff. de mino. Itē ubi distrahuntur res, quæ fortuitis casibus subiectæ sunt l. & si sine, §. quæ situm in fin. & ibi Bart. ff. eo. tit. ergo in contrarium est ius commune l. ius singulare ff. de ll. Hac dicta sint ex abundantia, quia aperte etiam patet de magno

gno damno, nam ille renunciaciones parum quid impor-
tabant, nam posito etiam q. mater decessisset ab intesta-
to, non poterat d. foror ei succedere nisi pro undecima
parte, attento q. extrahat fratres sex masculi & alie qua-
tuor foeminae sorores. Et eodem modo de patris est di-
cendum, & fratre & sorore, quae decessissent nullo con-
dito testamento. Et considerandum est etiam, quod re-
nunciatio d. fororis non poterat extendi ad bona feu-
dalia, in quibus femina non succedit. Illud etiam est ad-
uertendum, quod Ferrandus ex sua persona comparet
dicens se fuisse laicum in d. constitutione dotis ultra di-
midiam, quam etiam t. ferret valor sui patrimonii, &
petit rescindi contractum iuxta l. 2. C. de rescin. uend. quod
quidem remedium competens maioribus procedit etiam
in dote, ut tenet glo. in lex causa. s. in dotis. ff. de mino.
quam refert, & sequitur Bal. in repet. magna l. 2. prima
quasi. C. de rescin. uendi. quae repetitio communiter non
habetur. in lecturis, & ego habeo in libris repe. & cum
Bal. tenet etiam Pat. al. Crem. in sua repet. nona amplia-
tione, & idem uult glo. in l. si res. s. si mulier. ff. de iur. dot.
Circa tertium, quod praedictis iuramentum non obstat,
sic ostenditur. Primo quod ad Iulium unum ex fratribus,
qui tunc erat minor xiii. annis, prout deductum est in
positionibus, quibus est respondendum, obiectio cessat
nam t. iuramentum pupili non confirmat contractum, nec
eum obligat auc. sacramenta puberum & ibi omnes, C.
si aduersus. Bal. in l. pactum quod dotali in prin. C.
de colla. cum aliis adductis per Alexan. in l. qui iurasse.
in prin. ff. de iure iur. Secundo respondetur, quod quan-
do deducitur laesio enormis, ut in casu, tunc t. iuramen-
tum non ligat maiorem, & multo minus minorem, nam
tunc dolus ex proposito & re ipsa aequiparantur, ut late
concludit Cur. Iun. consi. 13. Habita diligenti considera-
tione secundo dub. Et quia ex deductis ibi plene per eu
ostenditur hanc esse ueritatem, longius circa hanc responsio-
nem non immorabor. Tercio dici potest, quod t. periur-
us auditur excipiendi c. dilecti filii & ibi An. de But. in
secundo not. de excep. Ant. de But. in cap. intelleximus
in fi. de iudi. Alex. consi. 37. Vilo & opportune discussio.
colum. secunda. uersio. Nec obstat, si dicatur, quod peri-
urus lib. secundo. Et dicit Bal. in auct. ei qui iurat in pri-
mis uerbis. C. de bon. auct. iud. posid. quod periurus non
perdit causam, & q. intelligendum est, quando conueni-
tur iuxta dispositionem illius tex. Non ignoro tamen quod
dam tenuisse contrarium, ideo in praesentium non pono
istud fundamentum pro firmo. Quarto respondetur, q.
si fuerint absoluti conuenit a periurio per episcopum, et
episcopus potest absolvere a periurio docto de laesione,
quia absolutio periurii non est de casibus reueruatis Pa-
pe, ideo in casu praesenti fuerunt absoluti ad effectum agendi
& excipiendi, ut doceri possit de laesione, ne iuramen-
tum sit iniquitatis uinculum, & ita consuetudo obseruat,
ut episcopi absoluat a periurio ad praedictum effectum
docendi de laesione, quae si minimè doceatur, absolutio
non procedit, decisiones autem, quae dicunt, quod periur-
io non conceditur absolutio, intelliguntur, quoad ple-
nam absolutionem causa non existente. Est etiam dicē-
dum, quod quoniam Ferrandus obligauit se ad dotem in
minori aetate, & postea uigore d. obligationis cōfectum
est instrumentum eo existente maiore, q. debet attendi
tempus obligationis etiam quo ad eum, non autem tem-
pus cōfecti instrumenti ad effectum consequendi resti-
tutionem tanquam laesus, quia t. attenditur initium non
autem finis, qui uenit in consequentiam. l. 3. s. scio. ff. de
minor. glo. in l. 2. C. si ma. fact. rath. habu. quae ita limitat
illum tex. qui uidebatur facere in oppositum & cum d.
glo. transiit ibi pau. de Cast. & Salic. Non facio tamē fir-
mum fundamentum super hoc, quia fortasse quo ad ip-
sum Ferrandum elapsa sunt tempora restitutionis pene-
dum, de quibus in l. fina. C. de tempo. in interg. restitu.
Laus Deo.

Marcus Antonius Natta.

S V M M A R I V M.

- 1 Confiscatio bonorum nunquid & quando inuestito de
mero & mixto imperio sit permessa, ibi & per totū.

- 2 Confiscatio bonorum duplex ordinaria & extraordi-
naria.
- 3 Vassallus inuestitus cum mero & mixto imperio potest
bona publicare siue pena confiscationis imponatur a
lege, siue a principe, siue etiam prater legem, & me-
rum imperium quassitum sit ex concessione siue praes-
criptione.
- 4 Reseruatio alti domini & superioritatis, quam facit
princeps inuestiens, quae sub se contineat, & an traha-
tur ad bonorum publicationem.
- 5 Pena decreti uel proclamati editi a principe, post qua
uassallus est inuestitus cum mero, & per que punit uti
delictum, quod antea licebat & seu maiorem penam
addit priori, an spectet uassallo.
- 6 Vniuersalis dispositio comprehendit futura augmenta
& accessiones.
- 7 Augmentum intrinsecum uenit in simplici dispo-
sitione.
- 8 Principis liberalitas non est restringenda, sed extendē-
da, ut comprehendat adiacentia & accessiones.
- 9 Princeps ubi aliquem inuestit de iurisdictione, uidetur
ei merum & mixtum imperium non tantum simpliciter
iurisdictionem concessisse.
- 10 Filiorum appellatione in inuestituris principem ueni-
unt omnes descendentes.

CONSILIVM DCLIX.

Voniā alias breuibus dixi, quod qui ha-
bet merum & mixtum imperium iure
t. ordinario, seu ex concessione princi-
pis, quale habent feudatarii, possunt cō-
fiscare bona, nunc sit difficultas ex eo,
quod dicitur Bald. Ang. & Salic. tenere
oppositum in l. unica C. ne fin. ius prin. Sed pro resolu-
tione considerandum est, quod praedictis doctores in lo-
co allegato non hoc ita dicunt simpliciter, ut praesuppo-
nunt, sed uolunt, q. ubi pena confiscationis imponitur
a lege tacite uel expresse, q. tunc quilibet, qui habet me-
rum imperium, possit confiscare bona illicita s. qui
uniuersas. ff. de offi. praef. l. de portatorum C. de pos. & l.
qui contra C. de ince. nu. Sed ubi iudex habet ex officio
arbitrium in extraordinariis criminibus l. i. s. effractori-
bus. ff. de effrac. & expilla. uel etiam in ordinariis per ac-
cidens l. hodie. ff. de pos. & tunc, quia hanc confiscatio-
nem facit prater legem, hoc non possit facere nisi sit de
summis magistratibus, uel primam habeat potestatem
post principem, nisi consulto & permittente principe, &
intelligunt d. l. unicam C. ne fin. ius prin. Non autem su-
mus in primo capite, ubi contra deferentes archieusios
a rota, fuit eius decreto publicato in principalibus lo-
cis prouinciae imposita pena confiscationis bonorum,
ergo potest quilibet feudatarius habens merum & mix-
tum imperium, quum hoc faciat principis autoritate
& per legem ab eo emanatam. Clarum est autem, q. prin-
ceps permittit hanc confirmationem, ergo habens me-
rum imp. rium potest ea uti, secundum praescripta allegata. Idē
uoluit Old. consi. 17. Thema tale est, quidā clericus col.
3. uersio. Item attendatur, ubi t. inquit, q. interdum confi-
scatio bonorum est extraordinaria, i. in casu nostro ex-
presso a iure, sed ex iudicis potestate, & ista conceditur
Illustr. in summa potestate positus, & de hac loquitur l.
unica C. ne fin. ius prin. Alia est confiscatio ordinaria id est
in casu a lege permisso, uel ex regni consuetudine gene-
rali, & ista fit per quencunque iudicem habentem merū
& mixtum imperium ratione territorii & non per aliū,
quia confiscatio fit ratione iurisdictionis, & iurisdic-
tio territorio aetheret l. C. ubi & apud quos. Et eisdem penē
uerbis utitur Alberi. licet de Oldra. non faciat, mentio-
nem in 3. parte statu. q. 18. Idem etiā tradit Luc. de Pen.
in l. i. col. 8. uersio. Secundo queritur C. de priuileg. lib.
12. ubi

1. ubi in specie querit, an concessio uero imperio uideatur concessa bonorum confiscatio, & concludit, qd sit. allegat tex. in l. 3. C. de bon. uac. lib. 10. Item quia & paratur habere iurisdictionem in dominio & in administratione, intelligitur etiam confiscatio transire l. 1. C. ne fin. iul. prin. Item ex quo castrum est donatarium, ergo & emolumentum confiscationis, quod ex eo procedit, arg. l. 1. folium §. meum. ff. de rei uendi. Item ex quo potestas data est in personis, ergo fortius in rebus l. ex eo. C. de agen. in reb. & l. 1. §. 2. C. de impon. lucra. descript. & concludit.

3. Idem esse, quando imperium est acquisitum non ex concessione, sed ex prescriptione, ut ibi ipse late prosequitur. Hoc etiam est de mente Iac. Alua. in §. si quis alium col. 2. uersic. Nota qd condemnationes de pac. ten. ubi inquit, quod ubi ex iurisdictione uel consuetudine per principem approbata bona confiscata spectant ad Comitem uel Baronem, tunc sicut principis se non impedit. Et hanc opinionem, quod ubi confiscatio imposita est a lege, possit quilibet habens merum imperium confiscare, tenet etiam Ang. de Arc. in tracta. malef. super gloss. & eius bona publicamus, uersic. Quaro quis iudicium possit, l. 1. conf. 46. Pro fisco regio lib. 3. Paris de put. in tracta. de iudic. sub titu. de excels. baro. fol. 5. Cipo. conf. 17. Visa commissione col. 6. uersic. Sed pro huius dubii declaratione. Praterea qd inuestitum cum mero & mixto imperio possint publicare bona, uoluit Iac. de S. Geor. in sua inuesti. uerb. cum mero & mixto imperio. Et in tracta. de Roidis col. 3. ubi refert Rapha. Fulg. ita consuluisse. Alex. conf. 13. Consideratis his, quae in the mate col. uersic. 3. Sexto praesuppono lib. 6. Albe. Bru. conf. 31. In causa D. prioch. 2. dub. & modernus doctor Aegi. Bos. in tracta. de poen. & in tracta. de publica. bono. & Soc. lun. conf. 76. Stantibus pluribus instrumentis colum. fin. lib. 3. quod conf. adduxit praestantissimus Rodandus collega noster. Has autem auctoritates cumulaui praeter more meum, quia non soleo talibus insistere, nisi illud unicum fundamentum sufficit, quod habens merum imperium potest bona publicare, ubi publicatio a lege est imposita, uel a principe, qd est lex abimata in terris, ut in auc. de consil. prin. et not. i. l. et q. ff. de iurisd. om. iudic. Praterea si praeses provinciae, qui habet iurisdictionem temporalem, & exercet iurisdictionem alieno nomine, & princeps potest eum quando cunque reuocare, & causas ab eo transferre iudicium soluitur. ff. de iudi. potest publicare bona, ubi publicatio a lege est imposita. l. illicitas. §. qui uniuersas. ff. de offi. praef. l. deportatorum. C. de poen. quanto magis id poterit feudatarius, qui perpetuam habet iurisdictionem, & in quem utile dominium fuit translatum c. 1. §. 1. de inuest. de re alie. fac. & ideo non alieno sed suo nomine exercet iurisdictionem, nec ab eo potest auelli, nisi conuicta sit culpa c. 1. de natu. seu. Et in primis causis subditorum princeps non potest eo inuito se intrromittere iuxta. uulgatam decisio. Bal. in l. 1. 43. quae ff. de rer. diuis. Amplius dico, quod etiam feudatarius, potest imponere poenam confiscationis etiam praeter legem gravitate delicti sic exigente, quam quidem confiscationem Docto. extraordinarium uocant, ut patet ex superius allegatis, nam si id potest praeses provinciae & alii magistratus qui sunt Illustres, & clarissimi ac spectabiles, ut gloss. dicit in d. l. unica. C. ne fin. iul. prin. tanto magis id poterit feudatarius, qui habet iura cessa a principe & utile iurisdictionis dominium, & quodammodo procurator est in rem suam iuxta ea, quae proxime dixi. Sed quid opus est ire per ambages, quum in inuestitura, quam meruit obtinere praestantissimus Iuris. D. Henricus Natta auius meus, fuerit nominatim inuestitus cum omnibus confiscationibus poenis & multis ordinariis & extraordinariis, & sic patet aperte, qd ipsi D. inuestiti descendentes ex d. Henrico possunt confiscare bona non solum ubi a lege confiscatio permittitur, sed etiam praeter legem ex officio & arbitrio, quum concessa sibi fuerint confiscationes ordinariae & extraordinariae. Ad quod bene facit, quod scribit Rom. conf. 59. Ad discutendum ueritatem 2. dubio, ubi consuluit, quod ex eo solo, quod Papa constituit Vicarium suum in terris ecclesiae, potest ipse muldare ali-

quem in publicatione bonorum, quia est imago principis, ut ibi ipse latius prosequitur, & illud consilium Roma. valde extollit Cipo. in praallegato conf. 17. col. 5. Non obstat modo quod scribit Bal. in l. fina. ff. de offic. praef. uig. ubi inquit, qd publicatio bonorum est meri imperij, & qd princeps nemini nisi uerbis specialibus concedere consuevit d. l. C. ne fin. iul. prin. Quia respondetur, qd in casu nostro id specialibus uerbis fuit concessum, dum feudatarius inuestiuit cum mero imperio. Immo in inuestituris Dominorum Tongi est expressum de confiscationibus tam ordinariis, quam extra ordinariis. Reprobatur autem ibi Bal. dum in praecedentibus uerbis uult, qd si princeps inuestiat aliquem de castro referuato sibi mero imperio, non poterit habere poenas pecuniarias, quia imo illas etiam consequetur, quoniam poenae pecuniariae sunt etiam de mero imperio, ut per l. al. q. reprobatur Bald. ibi in l. imperium col. 5. uersic. Circa quartam partem. ff. de iurisd. om. iud. Non t. obstat id quod Bos. dicit, qd confiscatio fit maioris domini, quando sibi reseruauit ius maioris domini, adducit ad hoc Marti. Lau. & Prapo. in c. 1. colum. fin. uersic. Ex qua doctrina, qual. uasallura. debe. fidel. qui doctores loquuntur in diuersis terminis, adducit etiam Gui. pap. in quodam suo conf. quod nondum reperi. Veritas est ista, qd quando princeps inuestiens reseruauit sibi alium dominum & superioritatem, prout se habet consuetudo in praesenti dominio, tunc non ueniunt ea, quae soli principi competunt in signum supremae potestatis, quale est restituere ad famam, rescindere rem iudicatam, creare tabelliones, imponere collectas, & similia, haec enim etiam si non fuerint reseruata, tamen non intelliguntur translata in uasallum, nisi expresse & nominatim de eis actum sit, c. quod translationem de offic. lega. c. sicut unire de excels. praes. Sed publicatio bonorum non est de his, quae soli principi competunt in signum supremae potestatis, quod patet, quia tam princeps communicat inferioribus potestatibus, ut patet in d. l. 1. C. ne fin. iul. prin. Et propterea reseruatio alii domini quo ad publicationem bonorum non operatur, quominus in uasallum sit translata, quum ueniat sub appellatione meri imperij uel regalium concessorum, ut superius late fuit deductum. postremo posset dubitari, utrum t. si postquam uasallus inuestitus est, princeps faceret proclamam uel decretum puniens uti delictum, quod antea licebat, uel maiorem poenam addens priori, eo in casu ubi committeretur delictum illud per subditum feudatarii, posset iudex feudatarii cognoscere, & ibi applicare poenam. hanc qd decidit Bos. in loco praallegato, & concludit, qd cognitio huius criminis, & poena spectat ad uasallum, ex quo in hunc feudatarium translatum fuit merum & mixtum imperium, & sic omnes poenae debent ei applicari, quae sunt fructus iurisdictionis, iuxta. not. in l. fina. ff. solu. matr. sicut etiam cognitio ad eum spectat, & adducit etiam, quia quicquid plantatur. cedit solo. §. & ex diuerso instat. de rer. diuis. & ideo etiam, quod seminat princeps in mero imperio, & iurisdictione alterius, est domini iurisdictionis. Sed t. melius adhuc facit, ultra eum, qd ubi aliquid disponitur per uerba uniuersalia capiendi nomen uniuersale, prout accipitur in hac materia, uidelicet plura sub se complextes collectivae, ut est in casu isto merum imperium, quod habet sub se plures gradus poenam, & plures species delictorum tunc sub huiusmodi dispositione ueniunt futura augmenta & accessiones. l. peculium. ff. de leg. 2. l. grege. ff. de leg. 1. l. pe. ff. de fun. instruc. c. quia circa. & c. cum capella de priuileg. tradit Bar. in l. si ita. ff. de aur. & argen. lega. colum. 2. uersic. Est uidendum quando oratio & in l. h. §. qui in diuisam, prima oppo. ff. de lega. secundo. Ang. in l. si seruitus. colum. 4. uersic. Ultimo restat uidere. ff. de seru. vrb. praed. & optima decisio Ioan. And. in addit. Specu. in rub. de treg. & pac. iuxta si. ubi ponit de duabus ciuitatibus, quae inter se fecerunt pacem poena uallatam pro se & suis subditis, ut extendatur pax ad uillam, quae post factam pacem alteri d. ciuitati se submisit, & refert Guid. de Suz. di xisse ita fuisse iudicatum. Praterea ubi tantum poena augetur, res est extra omnem aliam dubitationis, quia

tunc

7 tunc augmentum est intrinsecum, i. intra rem, & tunc id uenit in simplici dispositione Ang. in l. si secutus, col. 3. uerſi. conclude, q. quando q. ff. de iur. iur. 1. pr. di. & Sal. in l. no. modus c. rca. ff. C. de serui. & aq. ubi ponit q. de ponte. Postremo considerandum est, quod nos non sumus in contractibus stricti iuris, in quibus non ueniunt cetera rei adiecta. l. in leg. & l. Raptilia Pol. i. ff. de cōtra. 8 emp. Sed in inuestitura, q. t. fit ex liberalitate, unde non conuenit liberalitatem principis restringere, sed extendere, ut comprehendat etiam adiacentia & accessoria, lege si quando la. i. C. de bo. uacat. lib. 10. Et constat beneſicia principum latissimam recipere interpretationē. l. si ff. de consti. prin. l. unica C. si fo. impet. lib. 1. r. 2. quod procedit etiam in feodalibus. Hinc uidemus, q. si 9 t. princeps inuestit aliquem de iurisdictione, uidetur cōcessisse merum & mixtum imperium non simplicem tantum iurisdictionē, ut determinat Io. Andr. in addit. Spe. in titu. de iurisd. om. iudi. in addit. incipere Vidisti duas. Odra. cons. 25. 2. Ad questionem, qua queritur, uerſu. mihi autem Bal. in d. l. fin. col. 2. uerſi. Item noto, quod l. si princeps, in prin. l. ec. ff. de consti. prin. Abb. in c. qd. fides, & ibi Fel. late de offi. ordi. Et quamuis Kal. in d. l. imperium col. 5. ff. de iurisd. om. iudi. teneat contrariū, tamen eius fundamentis responderi debet. ibi qui testatur hanc communem esse sententiam. Videmus etiam, q. si princeps inuestit aliquem pro se & filiis, ueniunt omnes descendentes appellatione filiorum secundum latissimā interpretationem Bal. in c. quē in ecclesiis col. pen. uerſi. Sed pone concessum est alicui feudum de consti. quē sequitur Alex. in l. Gallus §. instituens col. fin. ff. de libe. & posthu. & consi. 17. pōderatis his, quē in thematē col. i. lib. 5. & Laſſare in l. de quibus col. 5. ff. de ill. Laus Deo.

Marcus Antonius Natta.

SUMMARY.

- 1 Substitutio facta sub conditione mortis, plura tempora complectens & tractum habens successuum dicitur compendiosa.
- 2 Pater licet sit legitimus administrator filiorum non potest eorum bona alienare, etiam quod id eis habeat usumfructum.
- 3 Alimentis, ubi legata sunt pro se & liberis alicui, non potest pater etiam expresse in filiorum praeiudiciū renunciare, & ita legatum repudiare.
- 4 Feudo quæſto pro se & filiis non potest pater in filiorum praeiudiciū renunciare, idem diuidendo bonæ per fideicommissum illis debita ex persona ipsius grauati.
- 5 Fideicommissum uniuersale, uitiato testamento ex causa praeiudicationis conseruatur per auc. ex causa. C. de libe. prater.
- 6 Dispositio auc. ex causa. C. de libe. prater. habet etiam locum in posthumis.
- 7 Filiorum appellatione comprehenditur etiam posthumus

CONSILIVM DCLX.

Obiles Mattheus & petrus de Rolia Cherienses nondum coniugati eodem anno mense & die, in eodem loco, & præsentibus eisdem testibus duo condiderunt testamentum, & petrus quidem instituit suum heredem uniuersalem Mattheum fratrem & eo premortuo substituit filios masculos eiusdem Matthei, & eodem modo testandus usus est d. Mattheus erga petrum & eius filios masculos. Deinde quū uxores accepissent, petrus reliquit moriens Bernardinā filiam, Mattheus autem habens duos filios masculos Aluissum & Andream confecit diuisionem omnium bonorum cum tutore Bernardinæ iudicis decreto interue-

niente cum clausulis opportunis contentis in instrumēto exhibito. Vterius iste Mattheus, quum creditores petri expissent post diuisionem bona quedam ex ipsis bonis diuisis & peruentis ad d. Bernardinam iudicio cōtra eā actitato, emit postea a d. creditoribus alia ex bonis prædictis. Et Bernardina possedit bona restantia uiuente Mattheo per annos octo, & etiā nunc possiderat eius heredes. Mortuo Mattheo Aluissus & Andreas eius filii agunt contra Bernardinam ad restitutionem fideicommissi. Ipsa autē opponit per diuisionem & emptionem rerum fideicommissio subiectarum fideicommissum esse remissum. Nunc queritur utrum possint d. fratres ius habere in d. bonis non obstante d. diuisione & emptione præsertim quum sint heredes d. eorum patris.

Viso themate antescripto & testamento & diuisione & aliis ibidem relatis sentio d. Aluissū & Andream posse agere ad restitutionem fideicommissi contra d. Bernardinam seu eius heredes, nam dictum petrus instituit in cuius ult. testamento d. Mattheum eius fratrem, & eo premortuo t. substituit eiusdem Matthei filios masculos, quæ quidem substitutio est compendiosa, quoniam facta est sub cōditione mortis, plura complectitur tempora, & habet tractatum successum, quia semper quis mori potest, & ita Bart. declarat in l. centurio colum. 3. uerſi. Ad primum dico, ff. de uulg. & pupil. pau. de Castr. & Alex. in l. in testamento per gloss. ibi C. de testa. mili. Quid comprobatur, nam si dictum fuisset, quando ueniret decesserit, esset proculdubio compendiosa quia plura complectitur tempora, ergo idem dicendum est, si simpliciter dictum fuisset, si decesserit, nam indefinita equipollet uniuersali l. si seruis, ff. de serui. urba. prædio. l. si pluribus, ff. de leg. 2. & isto casu resoluitur in fideicommissariam, quia contingit in persona puberis, post aditam hereditatem petri per d. Bernardinam c. Rainutius de testa. l. præcibus. C. de impub. & ita declarat Bart. in d. l. centurio col. 1. uerſi. Quæro utrum substitutio compendiosa, & facta est substitutio per uerbum commune substituo aptum fideicommissariæ substitutioni l. i. hoc iure & ibi Bart. & alii, ff. de uulga. & pupil. l. generaliter §. cum autem C. de insti. & substi. glo. in l. præcibus C. de impub. & in §. extraneo. insti. de pup. subst. Ex prædictis ergo concluditur, quod sibi competit actio ex testamento contra heredes d. Bernardinæ ad restitutionem fideicommissi faciendam re uel uerbo iux. l. r. in prin. & l. facta & l. restituta, ff. ad trebe. detractis tamen detractis de quibus habetur late per scribentes in l. Marcellus. §. res quæ. ff. ad trebel. Superfluo autem queri uidetur, nunquid per diuisionem postea secutam inter d. Mattheum rerum fideicommissio subiectarum a creditoribus hereditariis, quia nullum fideicommissum fuit & erat debitum d. Mattheo ex testamento petri, sed debitum tantum filiis masculis d. Matthei, & pater, t. licet sit legitimus administrator non potest alienare bona filiorum etiam in bonis, in quibus hret usumfructus l. r. C. de bon. mat. l. quæcunque C. de bon. quæ libe. & l. fin. §. ipsum autem C. eor. titu. Ad quod t. facit, q. Alex. scribit cōsi. 178. Videretur forsitan ad cōsultationem col. 2. uerſi. Denique dato lib. 6. ubi uoluit, q. si alicui legata sint alimenta pro se & liberis, non uos sit pater etiam expresse id agere repudiare legatum alimentorum in præiudiciū filiorum l. si arrogator, ff. de adop. c. filii nati si de seu. sue. contro. l. si unus §. ante omnia, ff. de pac. & l. transactione C. de transac. Et quod in specie notat gloss. in l. pactum quod dora li C. de colla. & pulchrē Dyn. Ang. & Bal. in l. apud Lulianum §. si quis alicui, ff. de leg. 1. ubi dicunt, q. t. si pater acquisiuit feudum pro se & filiis, non potest pater in præiudiciū filiorum renunciare feudo, de quo etiam per Bal. in l. qui se patris col. 9. C. unde libe. & in l. si in personam C. de fideicom. Non obstat modo, q. Aluissus & Andreas sunt heredes Matthei, & heres non potest contrauenire facto defuncti. l. cum a matre C. de rei uendi. l. uendicantem, ff. de eue. l. uenditrici C. de re. alie. non alien. & l. si creditoribus C. de ser. pigno. dat. manu. nam iste facit eandem personam cum defuncto, ut in auc. de iure iu. a. mor. præst. in prin. Quia responderetur, q. istud pcederet, ubi fideicommissum fuisset debitum ipsi Mattheo &

& per eum fuisse remissum, quod non contingit in casu nostro, nam ut dictum est superius, non fuit remissum, quia ipsi non debeatur, & non cadit liberatio, ubi non praecessit obligatio, ut est tex. i. l. decem. ff. de verb. oblig. Et ad idem etiam bene facit tex. in l. remittit. ff. de iureiur. & in l. i. §. i. ff. de remis. Et idem non est necessarium attingere, an haeres possit contravenire facto defuncti, ubi aliquid conceditur sibi ab altero persona sua, quia in casu proposito nullum est factum defuncti, quod ipsis haeredibus possit praevicari. Ut in modum facit contra d. Aluifum & Andream, quia pro parte d. Bernardinae allegatur, quod ipsa nata fuit uiuo d. petro post testamentum conditum, & sic posthumus fuit l. 3. §. j. ff. de in iur. rup. testa. & posthumus praeteritus testamentum rumpit, ita ut res adducatur ad causam intestati. l. i. & 2. & per totum C. de posthu. haered. in l. i. uel exhered. §. posthumi autem in l. i. de exhaere. libe. Sed huic difficultati respondetur, quod dato quod ex causa d. praeteritionis testamentum sit nullum, tamen fideicommissum uniuersale, de quo agitur, conferatur per auct. ex causa C. de libe. praeter. ubi dicitur, quod utiatio testamento ex causa praeteritionis cetera firma permanent, & Bart. ibi in fideicommissio uniuersali hoc expresse tenet in col. 9. uerfi. Si uero quæris de substitutione, & idem gloss. in l. i. tamen §. quoties in uerbo debet. ff. ad Trebel. & in l. eam quam in uerbo traditur C. de fideico. & probatur in §. fin. anc. hæc omnia ut cum de appel. cogno. ubi tex. expresse dicit, de fideicommissis, quæ conferuntur, facit tex. in l. i. seruum §. institutus. ff. si quis omis. cau. testa. Et hoc idem sequitur Bald. in l. i. C. de inoff. testa. cū simil. & tradit Alex. in d. auct. ex causa col. i. ubi dicit, quod ista est communis opinio, & sequitur excell. doctor in modernos Philipp. Dec. conf. 86. Viso puncto col. 2. ubi subdit etiam istud procedere in substitutione paterna, secundum Alex. post alios in d. auct. ex causa. Nec dicatur, quod dispositio per d. auct. loquens in dispositione filii iam nati, non habet locum in posthumus, quia communis conclusio habet se in contrarium, attento quod appellacione filiorum comprehenditur regulariter posthumus l. etiam & l. nomen filiarum in princ. ff. de uerbor. signi. l. si quis filiabus. ff. de testam. tut. & quia equiparantur posthumus & iam natus l. maximum uitium in fin. C. de libe. praeter. Et ita tenet Bart. in d. auct. ex causa; & ita sequitur Alex. ibi col. 12. uerfi. Queritur etiam, & Bar. in l. filio praeterito. a. §. ff. de in iur. rup. testa. quod proculdubio procedit in testatore, qui sciens praeterit posthumus, prout in casu, in quo praesupponitur, quod superuixit longo tempore post testamentum sciens se habere filiam, & potuit mutare testamentum. Quid autem sit si ignorat praeterisse ignorans se habere filiam, articulus esset disputabilis, ut patet ex latè dictis per eundem Alex. in d. auct. ex causa col. 9. uerfi. iuxta hoc est uidendum, & ibi etiam diffusè per las. posset etiam fieri fundamentum super clausula codicillari, de qua latè tangunt omnes in d. auct. ex causa. Tamen superius fundamentum ad sustinendum uoluntate d. petri. Videtur mihi tutius, non clausula codicillaris in testamento d. petri non est extensè posita, & pars aduersa negabit eam uenire sub illis uerbis. Et hanc &c. nisi constet fortasse de consuetudine notarii soliti ponere sub tali imbreuitura clausulam codicillarem. Plura scribere potuissim, nisi breuitati studendum putassem. Laus Deo.

Marcus Antonius Natta.

S V M M A R I V M.

- 1 Vefligalia instituire & exigere nemo potest inferior supremo principe. limita ut in nu. 10. fallit etiam ut nu. 12.
- 2 Si l. mere, & uendere, quum salie sint de regalibus, nemo potest sine consensu supremi principis.
- 3 Dux, Marchio & Comes praefecto pratorio adaequantur, & num possit statuere contra ius commune. & exercere reseruatia supremo principi in signum singu-

- laris potestatis uide in nu. 7.
- 4 Duces Marchiones et Comites inferiores supremo principe nunquid possint committere causam cognoscendam summarie & de plano, uti clausulam non obstantem ad famam restituere, & sparium instituire, uide sub nu. 12.
- 5 Dispositioni, l. hoc edictali. C. de secun. nup. non derogat inferior a supremo principe.
- 6 Statuta ducum, marchionum, & comitum ac episcoporum iuri communi contraria an teneant, & eorum statuta an dicantur esse ius civile uel pratorium.
- 7 Principi reseruata non ueniunt in generali concessione nisi expresse & specialiter fuerint concessa, etiam si aliter actus expediri non posset, quod intellige, ut sub nu. 23.
- 8 Pedagogum exigere non possunt habentes iurisdictionem in loco nisi concessionem Imperatorum, regum, & Pontificum.
- 9 Possessio seu quasi in iuribus incorporalibus an quareatur ex unito actu.
- 10 Regalia & alia principi reseruata in infeudatione uniuersi territorii alicuius ciuitatis uel castri cum mero & mixto imperio alienari possunt, sicuti alienantur subditi, qui separatim alienari nequeunt.
- 11 Vefligalia consueta exigere non sunt de reseruatis principis, & inuestitus de maximo mero imperio ne dum ea exigere, sed etiam noua instituere potest, & num. 14.
- 12 Imperii meri maximi est habere potestatem condendi legem generalem legitimandi, restituendi ad famam, creandi tabelliones, & exercendi omnia ea, quae principi sunt reseruata.
- 13 Actus geminatio & multiplicatio ostendit magis de liberatam uoluntatem, & sepius actui inualido tribuit robur.
- 14 Rex etiam simpliciter creatus habet omnia regalia ex quo a rege dominari uidentur, & eo ipso quod inituatur rex habet supremam potestatem in subdito, quauis regnum teneat ab alio rege.
- 15 Regalia ut quis possit exercere, sufficit, quod ei specialiter sint concessa regalia, etiam quod non sit facta enumeratio singulorum, de quibus in capi. i. quæ sint regalia.
- 16 Vicarius perpetuus translatus in Duce Marchione & comite operatur, ut huiusmodi sic creati habeant iura imperialia, et sic idem possint in eorum territorio, quod Imperator in uniuerso.
- 17 Duces respectu subditorum habent iurisdictionem & directum dominium in toto territorio, & respectu inuestientis eos de ducatu habent tantum dominium til e.
- 18 Reseruatia operatur, ut nihil aliud in concessione uideatur exceptum.
- 19 Salinarum redditus, sicuti alii fructus iurisdictionis spectant ad eum, cui concessum est merum imperium & sic iurisdictione.
- 20 Princeps concedendo alicui castram cum mero uideatur etiam iura exitura, quasdam tabellas, aurifodina, & argenti concessisse.
- 21 Expressum aliquid esse dicitur tribus modis.
- 22 Feudalis contractus uel quod feudo assimilatur nunquid fructus regalium comprehendat, etiam si expressa non fuerint uefligalia & regalia.
- 23 Praescriptio uefligalium & aliorum iurium incorporalium non procedit ex actu sola quasi possessione, nisi

nisi probata scientia & patientia aduersarij.

- 26 *Præpositus, in appositum in aliquem incertum futurum euentum ubi deseruit accusatio nel ablatio, stat cōditionaliter.*
- 27 *Ductio, in, quando respicit futurum euentum, inducit cōditionem.*
- 28 *Concessio ubi dubitatur an sit realis uel personalis, recurritur ad obseruantiam subsecutam, quia si fuerit seruata & possessa ut realis præsumitur realis.*
- 29 *Tolerantia præcedentium principum seu Pontificum declarationem præcedentis uoluntatis inducit.*

CONSILIUM DCLXI.

N controuersia vertente inter cameram apostolicam ex vna & Illustrissimum Alphonsum Ferrariz Ducem ex altera super transitu salis. Viso puncto & his, quæ in themate narrantur, nec non perspectis iurum allegationibus exhibitis & omnibus diligenter consideratis. Requisitus, ut quid pro veritate sentiam aperire velim teneo Illustrissimum Ferrariz Ducem iustiores fouere partes, & quia amplissime & eruditissime allegatum est per D. Aduocatos prædicti Illustrissimi Ducis, idem non tangam nisi ea, in quibus dubitatio consistere videtur. Videndum est igitur de duobus. Primo vtrum præfatus Illustriss. Duci competat transitus salis, & per consequens vectigal, quod ex eo percipitur. Secundo an præfatus Illustrissimus Duci obster capitulum decimum positum in inuestitura Adriani sexti summi Pontificis. Circa primum dubium, videtur prima consideratione dicendum, quod soli summo Pontifici, seu eius sedis apostolicæ cameræ competat transitus salis, pro quo vectigal exigitur, nam si nemo potest vectigalia instituere & exigere, nisi solus supremus princeps, in ferioribus autem à principe hoc ius non conceditur, quum istud sit de maximo imperio l. vectigalia, vbi Salic. ita expressè not. C. nou. vecti. institui. non pos. Ad idem rex. in l. non solent & l. fin. C. eo. tit. & l. vectigalia ff. de publica. & in cap. innouamus, & ibi doct. de censib. Specul. in titu. de cau. posse. & proprie. §. primo, versic. Quid de colligentibus Hostien. in sum. de censib. §. ex quibus causis colum. 2. versic. exactiones autem pedagiorum, & in specie, quod si salinæ & earum redditus spectant ad supremum principem, ita quod nemo possit sal emere vel vendere sine eius consensu, & sint de regalibus probatur in cap. primo, quæ sint rega. & in cap. super qui busdam. §. præterea de verbo. signifi. vbi Innocen. & Io. Andr. hoc not. & in linter publica. §. primo, ff. de verbo. signifi. & in l. si quis C. de vectig. & commiss. l. sed & hæc quæ ff. de publica. Nec aliquid iuuat Illustrissimum Alphonsum, quod summi olim pontifices exerxerint Ferrariam in ducatum, & maiores sui fuerint creati Duces, & sic ipse habeat ducalem dignitatem, quia t videtur, quod Duces Marchiones & comites non possint exercere referuata supremo principi in signum singularis eius potestatis. Isti enim æquiparantur præfecto prætorio, qui legibus subiaceret, nec potest contra iura communia statuere l. formam. C. de offi. præfec. præto. cap. inferior de maio. & obe. clem. ne Romani de elec. glo. in cap. fina. in verbo figura de hæret. in 6. & in clem. s. p. in princip. in verbo mandamus de uerbor. signifi. hoc etiam not. tradit Bald. in l. omnes popul. colum. 4. versic. Sed hic dubitatur. ff. de iussi. & in. dicens, quod inferior à principe si statutum edat derogatorium ad ius commune non valet duplici ratione. Primo ratione statuentis, quia inferior est. Item ratione statuti, quia non iustum & bonum, ex quo est iuri communi contrarium l. quod non ratione. ff. de ll. ambrosia. ff. de decreto ab ordin. fac. nisi forte fiat ex euidenti & necessaria causa l. si hominem. ff. manda. & videtur hoc etiam esse de mente Bartol. in d. l. omnes populi. 4. quæst. 1. q. princip. dum inquit, quod qui habent dignitatem perpe-

tuam, ut Comites & Marchiones in eorum terris & episcopi in eorum diocesisbus possunt concedere statuta capituli. secundo. de maio. & obedi. Ecce quod Bar. ibi æquiparat in condendis statutis comites & marchiones episcopis, & tamen episcopi non possunt statuere contra ius commune capituli. quod super his de maior. & obedi. Istud t aperit tenet Abb. consil. 62. In causa & questione, quæ ad præfens vertitur, vbi loquens de dominis de Malatesta, qui dominabantur Arimini, dicit, quod non potrant committere causam cognoscendam summarie simpliciter & de plano, quia recognoscebant superiorem. Idem tenet Petr. de Ancha. consil. 331. Visis diligenter actis colum. 3. versicu. Non obstat restitutio dicens, quod D. Veronæ non potuit quandam restituere ad famam, quia est de casibus principi referuatis l. prima. §. de qua re. ff. de postu. Hinc etiam Alber. de Rosa. in l. quotiens. C. de præci. Impe. offer. loquens de Pandolpho, qui tenebat imperium Bergomi, dicit eum & similes principes non posse uti clausula non obstante. Sequitur Ias. in l. re scripta. C. eod. titu. Accedat etiam, quod scribit Bald. consil. 248. Quæritur utrum donatio lib. primo, vbi loquens de mag. D. Bernabou Domino Mediolani dicit eum filium spiritum instituere non posse. Et t de Marchione Montisferrati, quod non possit derogare l. hac edictali. C. de secun. nup. quia æquiparatur præfecto prætorio tenet Paulus de Castro, consil. 369. Præsupposito quod præfatum decretum colum. secunda. versicu. Item procederet lib. secundo. Et consentit etiam cum prædictis idem Paulus de Castro. consil. 20. Visis & ponderatis omnibus supra narratis negotium istud secundo dubio, lib. secundo, vbi verba t faciens de quodam D. Malatesta domino Pesauri & querens vtrum potuerit facere quædam capitula cum hæbreis super usuris, concludit, q non, quia d. capitula aduersabantur iuri communi, & ipse æquiparatur præfecto prætoris, sicuti episcopi vel legati de latere, iux. not. per Bartol. in l. quinta. ff. de verbo. obligat. & per Bl. in rubr. C. qui admi. colum. pen. & tales non possunt facere leges vel statuta vel pragmaticas sanctiones contra dispositionem iuris communis clem. ne Romani de elec. Eandem sententiam sequitur Alex. in d. l. 5. colum. pen. de verb. oblig. vbi tangens questionem vtrum statuta Ducum Comitum Marchionum dicantur esse ius civile vel prætorium. Tandem relatis opinionibus concludit, quod aut recognoscunt superiorem, & æquiparantur præfidi vel magistratui, ut est glo. not. in cap. 1. in verbo obseruetur, si de inuesti. int. Do. & vas. lis oria. Aut non recognoscunt, & tunc habentur loco principis, ut not. Bar. in l. hostes. ff. de cap. & in l. rele. gar. ff. de pœnis cum aliis concord. Et hæc distinctio fuit secundum eum de mente Ioan. Andr. in addi. Specul. in titu. de instr. edit. §. porro in additione incipien. hæc institutio, & hanc eandem distinctionem facit etiam ibi Aret. Demum plures moderni sunt in eadem sententia Socin. consil. 262. Non prosequendo ordinem colum. 4. versicu. Quarto principaliter lib. 2. Corn. consil. 200. Videtur prima facie lib. 1. Fel. in cap. quæ in ecclesiisrum colum. 14. de constit. & nouissime Franciscus Ripa in l. centurio. ff. de vulga. & pupil. Vterius referuata t principi in generali concessione non ueniunt, nisi fuerint expressa & specialiter cap. quod translationem de offi. lega. cap. cum in generali de offi. uica. in 6. l. 1. ff. de offi. eius l. componius & l. mandato. ff. de procu. non enim uerisimile est, quod talia in specie fuissent concessa, ergo in generali sermone non includuntur l. obligatione generali. ff. de pignor. l. prima, quæ res pigno. oblig. pos. l. qui peculii. ff. de pec. quod procedit etiam, si aliter actus expediri non potest, quia nec tum quidem referuata principi concessa uidentur, ut Abb. not. in c. prudentiam. §. sexta per illum tex. de offi. deleg. & prædicta sunt de mente Bal. in l. 2. col. fin. vers. secundo quarto. C. de peda. iudi. vult hoc etiam Albe. de Rosa. in l. fin. ff. de iurisd. omn. iud. vbi inquit, q si rex dedit alicui castrum cū omni iure, quod ibi habebat, videtur concessisse ius tantum, quod habebat sicut Dominus Castri, non autem quod sibi competebar ut regi, & sic ius regium ceat

Mar. Ant. Nar. Vol. 4.

C scetur

serur exceptum, quia non est verisimile, quod illud in specie fuisset concessurus. Ad idem etiam facit, quod Bald. scribit in l. a. procuratore C. manda. ubi ponit quæstionem de Barone, qui vendidit aliqua prædia & omnia iura, quæ ibi habebat, q. non videtur propterea vendidisse per illam dictionem vniuersalem, omnia iura, ius colligendi pedagium, item nec merum & mixtum imperium, quod ibi habebat, iux. not. per Innocen. in c. ex literis de iure patr. & istam decisionem Bald. sequitur Alex. in l. 3. in prin. colum. penul. ff. de acqui. possel. & dicit etiam Bald. consil. 243. Ius percipiendi lib. 5. quod pedagia & alia, quæ sunt reseruata, & quæ nemini concedi consueuerunt, sed apud fiscum retineri, non veniunt in generali concessione, nec in quibuscunque verbis indefinitis, a tali enim concessione indefinita huiusmodi honorificentia intelliguntur exceptuata l. alumnos C. quæ res pigno. obligat. pos. & ibi Bald. concludit, quod qui habet iurisdictionem in territorio, non ob hoc potest a transeuntibus colligere pedagium ratione, de qua ibi p. eum. Vltius videtur, quod non sit opus insistere, quia in terminis nostris sit casus expressus in d. c. super quibusdam §. præterea de verbo. signifi. ubi legatus de latere interdicti Comiti Tolosano, qui profecto magnus erat comes, pedagia, guidagia, & salinaria, & illud interdictum ibi approbat summus pontifex, nisi ab Imperatorum vel t. regum, uel lateranensis concilij largitione concessa fuissent, nam quod ibi dicitur de largitione regum, intelligitur de largitione regum Romanorum, secundum Hostien. in summa in titu. de cens. §. ex quibus causis colum. 2. vers. exactiones autem, vel de regibus liberis, ut per Bald. consil. 243. Ius percipiendi lib. 5. Postremo dicitur, quod t. camera exegit aliquando pedagium d. trā situs salis, ut constat ex libris publicanorum, & per vniuersum actum in huiusmodi iuribus incorporalibus acquiritur quasi possessio, & multo magis si exegit a pluribus, ut not. Feder. de Sen. consil. 224. Super primo puncto 2. dub. ubi concludit, quod ex voica præsentatione quis dicitur esse in quasi possessione præsentandi, & idem tradit Oldr. consil. 312. Thema quæstionis est, tale ad reges Romanorum, in fin. & ex collatione semel facta acquiritur quasi possessio conferendi, And. de Iser. in c. r. colum. fin. versu. sed an sufficiat de contro. seu. apud par. termi. tradit Bar. in l. i. C. de seru. & aq. & in l. i. §. si quis hoc interdicto. ff. de rei. act. ubi que pri. tradit Ang. Aret. in §. æquæ si agat colum. fin. versu. Quæro quando dicatur quis esse, in fin. de actio. Ergo videtur, quod camera debet tueri in eius quasi possessione. c. quærelam de elec. Et ista sunt, quibus aduocati camerae videntur insistere, ut ex scripturis transmissis colligere datur.

Quibus tamen non obstantibus, quæ verè non obstat, contraria sententia est de iure verior, t. non certum est, quod summus pontifex. & Imperator & alii Reges liberi possunt alteri concedere regalia, modo consistet de eorum voluntate c. quod translationem de offi. lega. d. cap. super quibusdam §. præterea de verbo. signifi. ponit Bar. in l. prohibere. §. planè. ff. quod vi aut clam. quod maxime procedit, quando t. infendatur vniuersum territorium alicuius ciuitatis seu castri cum mero & mixto imperio, quia tunc regalia & alia reseruata principi alienari possunt, sicut etiam tunc alienantur subditi, qui alias separatim alienari non poterant c. r. §. ex eadem lege de leg. contra. & est communis sententia, ut per Alex. in l. 2. in prin. col. pen. ff. solu. matr. & consil. 25. Attentis narratis in themate colum. pen. lib. 5. Roma. consil. 26. Pro decisione eorum in fin. facit tex. in l. quædam. ff. de acqui. rer. domi. & in l. immodicis. ff. de contrah. emptio. Iste sit instantibus dico, quod apparet summus olim pontifex regalia & vestigalia & alia reseruata ecclesiæ Romanæ in signum supremæ potestatis transferre voluisse in Illustrissimos Duces Ferrariz ex verbis inuestiturae. Et primo ex inuestitura Sixti quarti, qui Illustrissimum Herculem primum instituit Ferrariz ducem, constat de præmissis, dum inter cætera formaliter conceditur ius colligendi exigenda & percipiendi durante vicariatu prædicto sibi ac filiorum suorum & nepotum vti-bus applicandi omnia & singula consuetudina & debita te-

lonea, pedagia, emolumenta, fructus, redditus, & introitus, quocunque nomine censeatur, ad summum pontificem & d. ecclesiam ratione temporalitatis in ciuitate, commitatu, territorio, & districtu prædictis ac ipsorum quomodolibet pertinentia, &c. Ecce igitur quod apertissime Sixtus quartus Romanus pontifex concedit telonea, pedagia, & reliqua emolumenta præfato Illustrissimo Duci Herculi. Rursus hoc etiam clarius concedit Alexander. 6. dum in ea dicitur, Gaudeantque omnibus ducalibus insignis, iuribus, honoribus, & præeminentiis, plena quoque & omnimoda ducali dignitate, potestate iurisdictione, autoritate, & concessione etiam cuiuscunque gradus supremi meri & mixti imperij, omniumque & singulorum iurium regalium nuncupatorum, ac quibuscunque aliis &c. Considerandum est hoc loco, quod non solum Alexander concedit illi regalia expresse, sed etiam gradus supremi meri & mixti imperij. Vnde dicendum est, quod non solum consuetudina & solita vestigalia exigere concessum est illustrissimis ducibus, hæc enim non sunt de reseruatis principi, sed noua vestigalia instituire, nam hoc facere est de maximo mero imperio, ut inquit Sal. in d. l. vestigalia. C. nou. vesti. in fin. nō pos. quem superius allegauit, & hoc probatur etiam ex his, quæ scribit Bar. in l. imperium col. 3. versu. Quæro exempla. ff. de iur. om. iudi. ubi inquit, quod t. imperium merum maximum est habere potestatem condendi legem generalem quod competit soli principi & senatui. l. i. ff. de consil. princip. l. non ambiguit. ff. de ll. & dicit Bald. in d. l. imperium in prima lectu. colum. 3. versu. Circa tertiam quæstionem, quod ad istud maximum merum imperium pertinent omnia ea, quæ reseruata sunt principi, ut legitimare, restituere famæ creare tabelliones & similia, quæ per multa exempla ibi discuntur. Ex quo infert, quod non est opus illustris mo Duci probare, quod tempore inuestiturae vestigalia erunt solita exigere, quum noua potuerit instituire, nam t. ut dixi vestigalia solita exigere, licet sint de regalibus, tamen non sunt de reseruatis principi, ut concludit Cuma. consil. 262. Vifa copia priuilegiorum circa fina. quia talia locantur, & venduntur, ac transferuntur per habentem merum imperium si cur reliqua priuata ita declarans tex. in d. cap. i. quæ sint regalia. nam licet etiam ibi inter regalia ponantur multe pœnæ, & confiscationes, tamen imponuntur per quemlibet habentem merum imperium, unde absurdum esset, quod omnia, quæ ibi enumerantur, ponantur in reseruatis principi. In casu autem nostro, licet vestigalia noua imponere propter concessionem maximi meri imperij, quod tamen est intelligendum ex iusta causa, & dummodo exactio non sit immoderata, & ut dici solet, barbarica. Est etiam inuestitura Pauli tertii, in qua confirmatio antiquas inuestituras concessit etiam illustrissimo Herculi secundo exactiones vestigialium, ut patet ex illis verbis. Et insuper omnia dacia, & gabellas, quæ & quas prædecessores tui, & præfatus Alphonsus genitor tuus iuste exigere consuevit confirmamus & approbamus. Certe tot inuestitura concessa & repetita a Romanis pontificibus plurimum debent animum iudicis commouere, quia t. geminatio & multiplicatio actus ostendit magis deliberatam voluntatem, & sapienter actui inualido tribuit robur auct. sue a me. C. ad velleia. ponit Bar. in l. cum scimus. C. de agri. & cens. lib. i. c. uis cōcor. adductis per Fel. in c. cautio col. 10. de fide instr. Ex istis concludendum videtur in fauorem illustrissimi Ducis cuius causa adhuc reddetur clarior per responsonem ad obiecta, ad quæ uenio. Non obstat igitur, dum dicitur, quod ex eo solo, quod quis creatur, Dux non habeat principi reseruata, & per consequens, q. exigi non possit vestigalia, quia fateor, q. ex sola ducali dignitate (quæ ego sentio) hoc non possit, quia t. hoc procedit in eo, qui est creatus rex, n. m. tunc habet regalia ex d. sua creatione, quæ ideo sic appellantur, q. ad reges pertineant in suo regno, ut Bal. tenet in d. c. i. circa fi. quæ sint reg. ubi inquit, q. si papa facit aliquando regem, omnia connumerata ibi quæruntur regi, quasi specialiter cōcessa, & hoc sequitur Marti. de Laude ibi, & idē tenet Bald. in l. 3. C. ad trebel. Et cōprobat ex eo, quod scribit Bal. in prohe-

forum

florum col. 2. versicul. Item nota, quod Imperator, nam
quum dixisset Bal. q. a sententia regis possit appellari,
subdit, quod istud procedit etiam, si vnus rex teneat in
feudum regnum suum ab alio rege, nam eo ipso, quod
intitultur rex, habet supremam potestatem in subditos,
& dicit etiam Bal. in l. 1. in fin. ff. de offic. præfect. præto.
quod a regibus non appellatur, etiam si sint subditi Ro-
mano imperio. Illustrissimus ergo Dux non fundat in-
17 tentionem suam in ducali dignitate, sed in eo quod si
bi sunt specialiter concessa veltigalia. Item & concessa
sint regalia, ut ex inuestituris suis latissime ostenditur,
& vt quis possit omnia exercere, quæ enumerantur in d.
cap. 1. quæ sint regalia, sufficit, quod specialiter illi conces-
sa sint regalia, etiam quod non sit facta enumeratio sin-
gulorum, quæ spectant ad ipsa regalia, & tanto magis
istud procedit, si aliqua enumerata sunt de regalibus, &
demum generaliter regalia concessa, ita decidit And. de
Iser. in rub. quæ sint regalia. colum. 2. versic. Et sic si Impe-
rator & vult hoc etiam Alexan. consil. 31. Viso titulo quæ
stionis colum. 2. versic. Videmus ergo lib. 1. dum allegat
ad Bar. Bal. & Ang. in l. 1. C. de bon. uacat. lib. 10. Hoc
etiam in propriis terminis voluit Cuma. consil. 162. Vi-
sa copia priuilegiorum per totum, nam in calu suo Gre-
gorius vndecim fecerat quandam suum vicarium gene-
ralem cum concessione regalium iisdem formalibus
verbis, quibus in inuestitura usus est Sixtus quartus, dū
instituit Herculeum primum Ferrariæ ducem, & ei vica-
riarum concessit. Quæritur fuit, an videatur etiam con-
cessisse fructus Salinarum, & ibi in prin. subdit Cuma. q.
res adeo manifesta est, vt factum sit de hoc dubitari, &
superfluum argumentis & allegationibus insistere, vt ta-
men mos geratur petentibus, & nimis curiosis satisfac-
ciat, concludit per multiplices rationes ibi per eum ad-
ductas salinas & earum fructus in concessione venire.
Et hoc consil. Cuma. adducunt aduocati Illustrissimi Du-
cis & recte, quia non potuisset allegari consil. quod mag-
is sit in terminis, & quod validioribus rationibus pos-
18 sit firmari. Præterea Illustrissimi Duces non habent
tantummodo dignitatem ducalem, sed etiam translatus
fuit in eos vicarius perpetuus a summis pontificibus, &
translata in eos reuerentia omnia iura ipsi Romanis
Pontificibus, & ecclesiæ Romanæ spectantibus in tem-
poralibus, vnde qui sic creantur Duces, Marchiones, &
Comites habent iura omnia imperialia, & idem possunt
in suo territorio, quod Imperator in uniuerso Orbe, &
ut urar verbis Bald. in rub. quæ sint regalia. nihil differunt
ab Imperatore nisi ambitu minoris circuli, sicut scapha
differt a noui. l. scapham. ff. de euic. & l. fina. ff. de fun. in-
stitu. ista est notissima decisio Paul. de Castr. qui loqui-
tur in duce Mediolani consil. 34. Super primo dubio vi-
detur dicendum secundum nouissimam impressionem,
& Ang. loquens de uirtutibus Comite consil. 17. In cau-
sa accusationis colum. 2. & in Pandulpho D. Phani, quæ
summus pontifex constituerat vicarium Rom. consil. 59.
Ad discutendum veritatem 2. dub. & facit, quod dicit
Bal. in l. receptitia col. 1. C. de consil. pecu. q. comes in
suo territorio magis assimilatur principi, quam præfidi.
Idem tradit And. Sicu. consil. 34. Præclare optimus col.
pen. versic. Nec obstat l. 1. vbi adducit Cyn. in l. ea lege. an
te ff. de condi. ob. cau. & Bart. in l. hoites. ff. de capti. &
in l. ambitiosa. ff. de decret. ab ord. fac. & hæc est commu-
nis sententia, ut prosequitur vnus ex D. aduocatis addu-
cens infinitam doctorum nostrorum manum idem tenen-
tium. Quid si prædicta procedunt in aliis ducibus, mar-
chionibus, comitibus. Quid dicendum in Illustrissimis
Ferrariæ ducibus, quibus explicitè concessus fuit supre-
mi meri imperii gradus, quod in aliis inuestituris non so-
let apponi. Equidem non uideo, quin isti duces marchio-
nes comites, qui habent regalem dignitatem c. 1. de feu.
marchio. & tradit Bald. & Iaco. Alua. in prælu. fen. 1. di-
uis. & habent etiam regalia ad reges spectantia, & sic re-
gibus equiparantur, habeant plenitudinem potestatis in
subditos, & exercere valeant quæcunque summus prin-
ceps potest, & ita uidemus usu receptum, quod plurimū
attendi debet. Iste receptum. ff. de iurisd. om. iudic. & sa-
pius Iurifcon. ita loquuntur, hoc iure utimur. Non enim

aliquid nocet, quod recognoscant superiorem, a quo ta-
19 le beneficium susceperunt, quia ex huiusmodi conces-
sione & liberalitate habent directum dominium in sub-
ditos, & iurisdictionem in toto territorio, licet quo ad
ipsum concedentem respectu uniuersalis domini, eorū
dominium sit tantum uile, vt inquit Bald. in l. 1. C. un.
legi. & idem Bar. in prohe. florum, colum. 2. versicu. Ite-
nota, quod Imperator. Confirmatur præmissa, quia sum-
mi Pontifice Illustrissimis Ducibus Ferr. rien. omne
ius sibi & Romanæ ecclesiæ competens in temporalibus
concedunt, quasi reuertent sibi ius, quod habent in spiri-
20 tualibus, & ista referutio operatur, vt nihil in conces-
sis exceptum videatur. l. tributus. §. fina. ff. de testam. mi-
lit. l. alumna. §. qui filias. ff. de adimen. lega. Præterea ad
pleniorum victoriam fundit intentionem suam Illustris-
simus Dux, q. in suis inuestituris concessi fructus, redi-
tus, & emolumenta, & negari non potest, quod quidam
sunt redditus salinarum, ut habetur in scriptis allegato ti-
tulo quæ sint regalia. ergo si ex tra situ salis externi perci-
21 pitur aliquis redditus & emolumenta, tamen, quia fuit
concessum merum & mixtum imperium, & d. cōtractus
aut est concessio feudi, aut habet similitudinem cum eo
ex forma concessionis & iuramento fidelitatis, veni-
rent omnes fructus & redditus, ut concludit Cuma. consil. 162.
quia fructus iurisdictionis pertinent ad feudatarium &
eum, cui iurisdicō conceditur secundum Bar. in l. fina.
ff. solu. mar. & Bald. in l. diuortio. §. si vir. ff. eo. titu. & in
reditu etiam salinarum, quod fructus pertineant ad feu-
datarium consiluit Pau. de Castr. consil. 63. Quod dictus
reditus lib. 1. p. multas rationes ibi adductas, & de istis
consil. feci antea mentionem in consil. meo 435. quod in-
cipit, Iam dudum Illustrissimi prout etiam relatum est
per præstantissimum D. Bertholameum Bertazollum.
22 Et ulterius, quod rex concedendo quandam terram
videatur concessisse iura exitura, & quasdam alias ga-
bellas, quamuis essent de regalibus consiluit Roma. cō-
sil. 271. Visi tota præsen is dubitationis per totum, & de
uena auri, quod pertineat ad feudatarium, vult Pau. de
Castr. consil. 353. Commodum d. venæ lib. 1. & argenti
fodinis Iaco. de S. Geor. in sua inuesti. in verbo cum ar-
gentifodinis, & de thesauro inuento in fundo feudali, q.
sit feudatarii, cuius sit utile dominium, tenet Iaco. Al-
ua. post Andr. de Iser. ibi in titu. quæ sint regalia. colum.
pen. & de hoc est gloss. in §. thesauros in verbo in suos
23 institui. de rer. diuis. Non obstat t. quod reuerentia prin-
cipi non dicuntur translata, nisi hoc dictum fuerit ex-
plicitè, ad quod non sufficiunt verba generalia per mul-
ta superius adducta, quia pro resolutione huius obiecti
considerandum est, quod scribit Bart. in l. 1. 2. q. prin. ff.
de vulga. & pupil. & in l. si quis in principio testa. versic.
quæro quid sit testator. ff. de lega. 3. & in l. fina. C. si con-
ius vel util. publ. & in l. 1. in fin. ff. si quis in ius uoc. non ie.
quibus in locis Bart. concludit, quod expressum dicitur
tribus modis. Primo modo dicitur expressum il-
lud, quod in genere dicitur. Secundo quod speciali er-
exprimitur, tertio quod singulariter in proprio nomi-
ne, sicut est dare genus, speciem, & indiuiduum, & ut
exemplo utar, fideiussor habens priuilegium fori, puta
quod non possit conueniri nisi coram doctore suo uel
rectore, quale habent scolares, non est idoneus fideiuf-
sor de iudicio fisci, nisi renunciaret priuilegio suo specia-
liter d. l. 1. ff. si quis in ius uoca. non ie. Vnde si quis re-
nunciaret omni exceptioni, quam opponere posset, di-
citur generaliter renunciassse, si autem renunciaret om-
ni priuilegio fori, diceretur specialiter renunciassse.
Sed in indiuiduo & singulariter renunciaret, si renun-
ciaret priuilegio, quod habent scolares, quod non pos-
sint conueniri nisi coram doctore & rectore. Sic di-
cam in proposito, quod si supremus princeps conce-
deret omne ius, quod habet in tali re, istud est gene-
raliter concedere, & non ueniret ius regium, & quæ
reuerentia sunt principi, & ita loquuntur in contrarium
adducta. Sin autem concedit veltigalia uel regalia,
tunc diceretur specialiter concedere reuerentia princi-
pi & istud sufficeret, ut habetur in d. cap. quod trans-
lationem, ibi signa speciali mandato. ff. de offic. legat.
C 2 & iste

& iste est casus rōster, non autem requiritur, quod singu-
luter & in individuo dicatur se concedere uetigal sa-
lutarum, uel portus, uel hoc illud regale nominatum il-
lud exprimendo, ex quo concluditur satis sufficientibus
verbis summus pontifex transulisse in Illustrissimos
Duces Ferrariz uetigalia & regalia, & ea, quæ princi-
pi sunt referuata in signum supremæ potestatis. Præte-
rea, etiam si si expressa non fuissent uetigalia & rega-
lia, tamen ex quo iste contractus est feudalis, uel feudo
assimilatur, venirent fructus & redditus regalium, ut su-
pra dictum est, & fuit deductum in consil. meo 435. &
clarissime per Cuman. in consil. supra allegato. Postremo
non obstant quædam exactiones, quæ dicuntur factæ su-
per pedagio transitus salis per agentes cameræ apostoli-
cæ, quia respondetur, prout respondent D. aduocati Il-
lustrissimi Ducis, qui ueriores in facto noticiam habe-
re poterunt, quod non est probatum sufficienter per li-
bros publicanorum fuisse factas in agro Ferrariensi sed
Rauennatensi. Item fieri potuisse propter transitum Pa-
di unde probatio non concludit. Præterea illa est fir-
missima responsio, quod si quum non fuerit probatum di-
ctas exactiones fuisse factas scientibus & patientibus
Illustrissimis Ducibus, nulla fuit quæstio quasi possessio
Cameræ, quum sine tali scientia & patientia non acqui-
ratur quasi possessio in iuribus incorporalibus. l. 2. c. de
feru. & 3. l. pen. ff. de feru. & ibi Bartol. in l. 1. §. hoc in-
terdicto. ff. de itin. act. neque prima. Unde non potest dice-
re camera se fuisse in possessione alicuius iuris occasio-
ne d. exactionum, quum tale ius nondum sit formatum,
licet possit esse in possessione actuum, & quod non est,
posse non potest, secundum Innocent. in c. 1. de cau.
posse. & proprie, & tradit. au. de Cast. consil. 363. Cir-
ca primum quæsitum uidetur mihi dicendum, quod isti
parrochiani secundo dub. in fin. ibi. t. secundum nouis-
simam impressionem. Et bene facit, quod Bart. scribit in l.
si publicanus. §. in uetigalibus. ff. de publi. ubi dicit, quod
in præscribendo uetigali contra priuatum, qui ius ha-
bet in eo, requiritur eius scientia & patientia, alias nul-
lum ius sibi potest acquiri, cum Bart. in hoc transiit ibi
Imo & Sal. in l. uetig. colum. pen. C. de uet. & commiss.
Sed Illustr. Dux habebat ius in d. uetig. salinarum vigo-
re suarum inuestiturarum, & non apparet de eius scientia
& patientia. Consil. etiam, quod si camera esset in quasi
possessione, tamen hæc quasi possessio non præiudica-
ret Illustr. Duci in petitorio, ut tradit Pau. de Cast. post
Specu. & Cyn. quos allegat in l. si. c. si quæritur. ff. si
serui. vendi. & idem Pau. de Cast. in l. si prius in fin. ff. de
oper. nou. nunc.

Venio nunc ad secundum dubium, ubi quæritur, utrū
x. capit. Adriani tertij Pontificis maximi noceat Illustr.
Duci, quominus possit uetigal a transeuntibus percipe-
re, & in hoc cum prædictis D. consulentibus. teneo non no-
cere, si recte intelligatur, nam uidetur de intentione par-
tium fuisse, quod in statu Illustrissimi Ducis Ferrariz aliud
sal emi, uel recipi non possit præter quam sal Ceruig,
quod pertinet ad Romanam ecclesiā, nisi quod possint
accipi Venetiis quadringenti fasci salis pro condiendis
principibus & angulis, ut patet in d. c. decimo circa fin.
Hoc stante conuentum fuit inter sanctissimum Pontifi-
cem Adrianum, & Sereniss. tunc ducem, quod Pōtīfex
seu camera apostolica possit conducere seu conducī fa-
cere, quocumque quantitate salis per statum D. Ducis,
prout sibi uidebitur, & placuerit absque aliqua pedagi
solutione, & in hac parte d. capitulum facit potius pro
Illustrissimo Duce, quam contra, quia uidetur ei conce-
di licentia, ut pro transitu salis possit ab aliis exigere.
Deinde subditur, quod præter deputatos a sede & ca-
mera apostolica huiusmodi nullus alius possit ad d. sta-
tum & dominium sal quouismodo aliquod cuiuscunque
generis fuerit, in præiudicium sanctitatis suæ & d. came-
ræ etiam per transitum conducere, & si sal aliquod sic
conduci contingerit ab aliquibus, tale sal non possit p.
d. D. Ducem eiusque subditos quouis modo recipi &
emi. Hæc uerba huius capituli hoc important, quod ne-
mo possit etiam transeundo conducere sal per territo-
rium Illustriss. Ducis ad finem & effectum, ut illic ema-

tur, & recipiatur tam per ipsum D. Ducem, quam p. eius
subditos, quia hoc modo fieri præiudicium cameræ a-
postolicæ, quæ distribuit sal in territorio Illustriss. Du-
cis & inter eius subditos sub certo pretio, sed ubi nullū
fieret præiudicium ex hoc transitu, quia ibi non ematur,
uel recipiatur per ipsum D. Ducem & eius subditos, ta-
lis transitus non prohibetur. Illa enim uerba apposita in
26 capitulo, in præiudicium suæ sanctitatis & cameræ fa-
ciunt conditionem, ut dictum est per præcedentes D. co-
sultores, & ad hoc adduco Bar. in l. 1. §. q. prin. ff. de con-
di. & dem. ubi inquit, quod hæc præpositio in, deferuiens ac-
cusatio uel ablatiuo stat conditionaliter, ubi apponi-
tur in aliquem incertum futurum euentum, allegat text.
in l. solemus. ff. eo. titu. & in l. nec semel §. si in habitatio-
nem. ff. quan. dies lega. ced. & facit ad hoc etiam text. in
l. publicus meu. in prin. ff. de condi. & demon. ubi Imo. p.
27 illud tex. dicit, quod per dictionem, in, inditur conditio,
quando respicit futurum euentum, & facit, quod si aliquid
alicui legetur in honorem doctoratus, quod tale legatū
dicatur conditionale, ex quo tunc non erat doctor. Et
quod etiam fuerit de intentione partium, quod possit
transire sal, modo non ematur, nec recipiatur in territo-
rio Ducis, ostendunt etiam sequentia uerba, dum dici-
tur, & si transierit, non possit recipi, & emi, ista enim uer-
ba indicant causam præcedentis dispositionis, licitū est
enim a uicinis scripturis arguere, & tanto magis iste in-
tellectus est tenendus, quia omnia posita in d. c. conso-
nat. Et uicinius præsupponitur in facto, quod post d. con-
uentionem factam cum Adriano semper sunt usi Duces
d. transitu de uno territorio ad alium ad commodum
suum exigendo uetigal impositum, nam actus sequens
declarat uoluntatem præcedentem l. sed Iulianus §. per
inde. ff. ad maced. §. pauonum in fin. de rer. diuis. & ponit
Bar. in l. cætera. §. fin. ff. de leg. 1. pro quo bon. tex. in c. cū
28 uenissent de instit. ubi quia non constabat de forma
concessionis, dubitatur, utrum esset personalis uel real-
is, & dicitur ibi, quod præsumitur realis, quia ut realis
fuerat obseruata & possessa, ut ibi per Anton. de But. in
notab. & colum. 2. vers. oppono. 2. & col. 8. vers. oppo-
no cum glo. & ibi etiam Imo. col. 3. Et dicit Bal. consil.
245. Villa uel castrum continet lib. 3. quod posterior qua-
litas possessionis declarat, quid a principio fuerit inten-
tionis, allegat text. in l. hoc legatum. ff. de legat. 3. & in l.
Seig. §. Tyranno. ff. de fun. in instruc. & facit etiam, quod
in similibus terminis decidit Pau. de Cast. consil. 363.
Circa primum quæsitum uidetur mihi dicendum. 2. dub.
29 lib. 1. Postremo non omitto, quod si quum post inuestiturā
Adriani tot subsequentes pontifices scuerint, & tole-
rauerint prædictos D. Duces Ferrariz uetigal salis exi-
gere, uidetur durum, quod nunc molestia inferatur Illu-
striss. nunc Duci, quia tollerantia superiorum pontificū
uidetur ius ei tribuere, & ad hoc multa possent adduci,
sed sufficiat, quod Roma. tradit in præallegato consil.
27. Vis tota in 3. fundam. nam ibi quidam Comes eme-
rat a rege quandam terram cum regalibus, & dubitaba-
tur, nunquid quædam gabellæ nominatim non expressæ
in uenditione uenirent, concludit ibi Roma. inter cæte-
ra, quod uenirent, quia scientia cum patientia longi tem-
poris declarationem tacite præcedentis uoluntatis in-
ducit l. qui in aliena. ff. de acqui. hered. l. si filius. C. de pe-
tit. hered. Sed præsupponitur post peractam d. terræ uen-
ditionem, quod Comes ipse emptor sciente patienteque
D. rege in sui utilitatem gabellas, de quibus quæritur,
exegit. Igitur est consequens, ut per ipsam scientiam &
longi temporis fecutam patientiam, uoluntatem D. re-
gis hanc fuisse, ut in præmissa uenditione ipsa quoque
uenirent. Laus Deo.

Marcus Antonius Nattæ.

SUMMARIVM.

- 1 Statutum prohibens sal conduci in territorio, non com-
prehendit sal, quod ducitur de uno loco ad alium per
solum transitum.
- 2 Transitus innoxius, præsertim ubi subest iusta & ne-
cessaria

cessaria causa transeundi, memini denegandus etiam si transire uelit cum exercitu, alias iussu bellum & uis adhiberi potest, ut transitus habeatur.

- 3 Via publica uti sic transitu nemo est prohibendus.
- 4 Diffusio in eum accusatio respiciens incertum futurum euentum denotat conditionem.
- 5 Verba in privilegijs & contractibus debent intelligi cum misterio aliquod operandi.

CONSILIVM DCLXII.

De materia superioris.

Postquam scripseram consilium in fauorem Illustrissimi Alphonsi Ferrariz ducis contra cameram apostolicam fuit transmissum notitium Reuerend. D. iudicum, cuius omne fundamentum consistit super decimo capitulo Adriani. Me quidem non latet cameram apostolicam potissimum se fundare super predicto decimo capitulo, quod nisi fuisset inuentum, arbitrator, quod præsens controuersia exorta non fuisset, quia cetera uidentur leuiora, ideo super illa decimo capitulo feci in consilio principale secundam dubitationem, & ex ibi dictis clare patere potest responsio ad ea, quæ nunc adducuntur. Si tamen consideretur formalis responsio, non grauabor huc descendere. Dicitur enim non obitare clausulam in præiudicium, ex qua uidetur limitatus transitus, quia fuit responsum, quod illa clausula stabat causatiue & non limitatiue, nam camera habuit transitum salis externi quomodocumque transiret pro præiudicio, quod probant uerba capitulationis Adriani, dum dicit, quod camera possit uidecunque quæcunque salis quantitatem conducere, & cōducere facere per statum & dominium suæ excel. siue per mare siue per terram, & quod nullus alius prætor deputatus a camera & sede apostolica possit aliquid sal quouis modo, & cetera. Ex quibus uerbis dicitur, quod camera non solum pro tale fabricato per ipsam, sed de omni & quocumque alio a quouis loco portato & in quocumque loco fabricato uoluit sibi consulere, & posse per d. statum portare, & propterea ex illa generalitate apparere, quod omnem transitum salis ad se spectare uoluit, quum non solum suum, sed etiam alienum uoluerit posse uchi facere. Vnde illa uerba stant causatiue quia semper erat præiudicium, & a contingentia facti ostenditur, quia si impeditur transitus generaliter, facilius poterit camera sal suum uendere propter commoditatem transeundi. Nam predictis respondetur, quod predicta uerba, in præiudicium camere, non itane positiue sed conditionaliter, prout dixi in consilio ponderando illam dictionem in, ubi ad hoc adduxi opportunas auctoritates. Neque uerum est, quod camera ex nudo transitu salis aliquid detrimentum patitur, modo ibi non ematur, nec recipiatur per D. Ducem & eius subditos, & in hoc sibi bene consuluit camera dum in capitulo uoluit quod si transibit sal non ematur, nec recipiatur per D. Ducem & eius subditos, quæ uerba fuissent superfluo posita, si omnis transitus prohibitus fuisset, quia a non transeuntibus non potuissent emi, nec recipi. Et ulterius, quod à transeuntibus possit Illustrissimus Dux uetigal exigere, ostenditur clare in principio dicti capituli, dum in eo dicitur, quod Camera possit conducere perpetuis temporibus libere & absque aliqua pedagij, uel alterius impositionis solutione per totum dominium D. Ducis quæcunque salis quantitatem, &c. quæ uerba ostendunt, quod a ceteris transeuntibus possit Illustrissimus Dux uetigal exigere, quia uetus exclusio alterius est inclusio l. cum prætor in principio. Et quod ex solo transitu Camera non patitur aliquid præiudicium, modo ibidem non ematur, nec recipiatur puer auctoritatem adducere, quia hoc patet communis sensu, si tamen t. desideretur auctoritas, hoc scribit Alexan. consil. 86. Vbi inquisitione lib. 4. ubi loquens proprie in transitu salis concludit, quod si statum prohibeat sal conduci in territorio, non intelli-

gitur de sale, quod de uno loco ad alium duceretur per solum transitum, quia non interest ciuitatis, quod transeat, modo non exoneretur per tex. in l. si quis post hanc C. de edi. priu. & arg. l. Caesar ff. de publica, per not. per Bartol. & alios in l. cetera. §. fina. ff. de legat. 1. Considerandum est autem hoc loco, quod si actum fuisset cum Illustr. Duce, quod sal non conducere in eius territorio, non intelligeretur de sale, quod per transitum de uno loco ad alium absque eo, quod ibi remaneret, conducere. Quanto magis id dicendum in casu nostro, in quo conuentum fuit de transitu fiendo sine præiudicio camere in eo, quod si transiret, non posset ab Illustr. Duce & eius subditos emi & recipi. Præterea non potest camera pretendere, quod si transitus ad eam spectaret, quod prohiberet omnem transitum salis externi, quia t. de iure loquendo & cum debita reuerentia hoc facere non posset, ut uoluit Abb. in cap. omnes l. prima distinct. quem ibi refert, & sequitur Felin. colum. 7. dicens, quod ubicunque subest iusta & necessaria causa transeundi, & transitus est innoxius, non debet negari transitus, etiam si quis transire uelit cum exercitu, & si hoc casu negetur, potest iuste bellum indici, seu uis adhiberi, ut transitus habeatur, allegat ad hoc tex. cum gl. in cap. fina. 23. quæst. 2. ubi habetur, quod iusta bella gerebantur a filiis Israel contra Amorrhæos, innoxius enim transitus negabatur, qui iure humane societatis æquissimo patere debet, & ibi gloss. dicit, quod illi transitus erat necessarius, ideo illi prohibere non poterunt l. in summa. §. item Varus. ff. de aqu. plu. arcen. & quia uia publica erat, & nemo prohibetur uia publica uti l. per agrum C. de serui. & aq. Quomodo igitur potest camera obicere D. Duci, quod concedat ceteris transitum salis externi, quum si ipsa esset transitus domina, hoc idem faceret, propter d. transitus innoxietatem, seu (ut sic dicam) innocentiam, nam ne nocere possit, prouidum est, dum cauetur, ne ibidem ematur uel recipiatur, non enim transitus facit præiudicium, sed emptio & receptio salis, quæ fieret ab hominibus territorij, ad effectum, ut ibi sal consumatur, nam tunc minus camera de suo uenderet. Non debet igitur camera sub prætextu alicuius præiudicii, quod non militat, nec militare potest, priuare D. Ducem iure d. transitus. Ex prædictis bene colligitur, quod illa uerba, quibus prohibetur transitus D. Duci in præiudicium camere, stant limitatiue & non causatiue, sicut dicit motium, quasi camera habeat transitum salis, quomodocumque fiat, pro præiudicio, nam salua pace iste intellectus est supinus, quia ex nudo transitu camera lædatur, læderetur autem, si sal transiens emeretur & reciperetur a subditis D. Ducis, & illic consumeretur. Item t. talis intellectus est contra naturam uerborum, quia illa præpositio, in capit. cum accusatio respiciens incertum futurum denotat conditionem, ut dixi antea in consilio, & ultra ibi allegata hoc uult Bart. in l. quibus diebus. §. Termilius colum. 2. ff. de condi. & demonstr. Bal. Pau. de Castr. & Socin. in d. l. publius. ff. eod. titu. Vnde illa uerba, in præiudicium camere, intelliguntur, quatenus camera pateretur præiudicium, hoc enim pender ex futuro euentu, quia si sal tantum transiret, camera nullum patitur præiudicium, si autem in transitu ematur, & recipiatur a D. Duce & eius subditis, ut ibi consumatur, patitur præiudicium, & sic illa uerba in præiudicium stant conditionaliter, ut dixi. Concludendo igitur dico, quod non omnis transitus est prohibitus D. Duci, sed is tantum, qui est præiudicialis camere, uidelicet quando in transitu emeretur, & reciperetur, alias nudus transitus est permissus, quod ostendunt sequentia uerba capituli, dum dicitur, quod si transiens, non possit erui, nec recipi &c. Ad quid enim fuisset prohibitio facta, ne sal & transitu ematur, & recipiatur, si omnis transitus fuisset interdictus? & tamen in privilegijs, & in contractibus uerba debent intelligi cum misterio aliquod operandi cap. si papa de priui. in 6. l. si quando in principio. ff. de leg. 1. Bal. in rubr. C. de contra. empt. Et hæc uidentur mihi aliquando ita clara, ut probabilem recipere

Mar. Ant. Natta.

nequeant dubitationem. Ex prædictis etiam patet non obitare, quod dicitur, quod camera ex generalitate verborum voluit omnem transitum salis ad se spectare, quum non solum suum, sed etiam alienum voluerit posse uchi facere, quia fateor, quod camera hoc potest, sed non sequitur, quod quo ad ceteros ipsa habeat transitum, imò hoc pertinet ad Illustrissimum Ducem, quia quum camera solum excipitur a uegilali transitu permissum videtur Illustrissimo Duci, ut à ceteris possit exigere, quandoquidem exceptio firmat regulam in casibus non exceptis l. quæsitum. §. denique. ff. de fun. instruc. Laus Deo.

Marcus Antonius Natta.

S V M M A R I V M.

- 1 Mater, quæ legitimè tutelam non suscepit, filij impuberis successione priuatur, idem si tutelam legitimè non administrat.
- 2 Mater si in assumptione tutelæ non renunciat Velleiano & secundis nuptijs, an priuatur successione filij.
- 3 Tutellæ datio facta a iudice incompetenti, non ualet, & quid si in datione fiat mentio de potestate iudici attributa, & de ea non appareat.
- 4 Notario afferenti in eius scriptura de alio instrumento uel scriptura, etiam si illam se uidisse & legisse affirmet, non creditur, dato etiam quod totus tenor in eius instrumento sit insertus, & quare.
- 5 Tutor pupillo non subdito dari non potest, præter quam in lite coram eo, qui pupillum non habet in sua iurisdictione, uertente.
- 6 Iudex ordinarius potest delegare causas subdito, & inter subditos, sed non aliter.
- 7 Iurisdictionales actus nequeunt exerceri contra personam non subditam.
- 8 Tutellæ datio est mixti imperij, & sic quum sit actus iurisdictionalis, non potest per iudicem exerceri contra non subiectum.
- 9 Mater, sicut quilibet alius tutor legitimus tenetur cōficere inuentarium, alias priuatur successione filij, idē ubi non compulerit tutores ad inuentarij confectiōnem tutelæ gestionem & administrationem.
- 10 Mater tutrix testamentaria non fruitur filij successione ubi inuentarium & tutelam sibi decerni confectum non fecit, uel alios non petijt tutores.
- 11 Tutoris inuentarium quare lex requirat de rebus pupillaribus.
- 12 Inuentarium tutoris debet omnia bona continere & demonstrare per signa, latera & confinia, sicut in libello ponentur, & etiam singularium rerum estimationem.
- 13 Tutor omittens facere inuentarium quibus & quot panis teneatur.
- 14 Mater, quod non suscepit tutelam filij intra annum, an possit probare impedimentum ad se excusandam, & quale debent esse impedimentum an successuum per annum, uel temporale infra annum.
- 15 Pupillarium negotiorum gestio debet esse cum titulo tutelæ, & non de facto.

CONSILIVM DCLXIII.

Is puncto suprascripto de tribus principaliter quaeritur. Primo an mater, quæ non suscepit legitimè tutelam priuatur successione filij impuberis. Secundo posito, quod non priuatur, an saltem priuatur ex eo, quod inuentarium non confe-

cit, nec legitimè administrat. Tercio an excusetur propter aliquod impedimentum. Veniendo ad primum cōcludo eam t priuari per tex. in l. 2. §. si mater. ff. ad Tertul. l. prima, secunda, & 3. ff. qui per. tuto. l. matres. C. ad Tertul. secunda, & fin. C. qui per. tuto. §. fina. institu. ad Tertul. qui tex. licet loquantur in matre, quæ intra annum non petiit tutorem filio, tamen idem est, quando ipsa nō gessit tutelam legitimè, ex quo secundum iura nouissima ipsa præferatur omnibus tutoribus præter quam testamentariis auct. matri & auct. C. quan. mu. tut. offi. fun. po. & hoc bene colligitur ex d. l. 2. §. quod si pater. ff. ad Tertul. ubi mater priuatur successione filii, quando testator uoluit eā administrare, quia hoc casu statim potuit impetrare à principe sibi decerni tutelam l. fin. ff. de tut. Vnde quum hodie secundum ius commune ipsa statim administrare possit, & præferatur legitimo, incidit in priuationem, si non administrat, nec recusat tutelam, & petet legitimo administrationem decerni, & ista declarat Bart. in d. §. quod si pater & in l. 2. colum. 2. ff. qui per. tuto. Sequitur Petr. de Ancha, consil. 104. Pro declaratione quaestorum colum. 1. versic. Pro cuius declaratione præmitto. Non obstat modo, quod mater exhibuerit alferum instrumentum tutelæ per eam assumptæ, quia respondetur, quod mater t assumere debet tutelam legitimè, & eum etiam legitimè administrare, alias puniatur, est gloss. in d. l. 2. §. si mater, in verbo non legitimè. ff. ad Tertul. quam gloss. ad hoc allegat Bartol. consil. 215. An testamentum 2. dub. & sequitur Bald. in l. precibus col. 5. versic. Sed quid si mater C. de impu. & aliis subfti. & in l. matres versic. Quæro nunquid mater C. ad Tertul. & Pau. de Castr. consil. 154. Pro ista Domina colum. 2. lib. 2. secundum nouiss. impressionem, ubi loquitur de matre, quæ in assumptione tutelæ, non renunciat Velleiano & secundis nuptijs, prout tenetur, & idem tenet Andr. Sicul. inter consil. Cur. Senio. consil. 67. Sapienter optimus prædixit col. 17. Et hoc procedit ex communi regula secundum quam paria sunt actum non facere, uel nulliter facere l. quotiens. ff. qui satisd. cogan. l. 4. §. condemnatum. ff. de re iudi. Sed in proposito t datio tutelæ d. matri fuit facta à iudice incompetenti, nam assertus iudex decreuit tutelam ex rescripto delegato principis, & non constat de d. rescripto delegatorio, prout debet constare l. vnica C. de man. prin. cap. cum in iure de offic. delegat. ubi gloss. Innocen. & reliqui scribentes Ang. & Imo. in l. ciendum. ff. de verbo. obligat. cum aliis adductis per Alexan. consil. 200. Viso & discussio processu colum. fina. lib. 2. Nec inuare potest, quod in d. instrumento tutelæ fiat mentio, de rescripto facto iudicanti d. loci, quia respondetur plenissime, quod t non creditur notario afferenti de alio instrumento uel scriptura, etiam si dicat semel uidisse illam & legisse, sed oportet, quod ipsum originale producat, ut est casus in auct. si quis in aliquo. C. de eden. ubi Albe. Bart. Bald. & ceteri hoc tradunt, & facit euidentis ratio, quia notarius non potest illud dicere tanquam notarius, si autem dicat tanquam testis, non creditur, quia est unicus & iniuratus, & extrajudicialiter deponit l. iururandi. C. de testibus, & istud etiam procedit dato, quod notarius inlerat in instrumento tenorem alterius scripturæ, licet hoc non factum fuerit in casu nostro, ut Abb. scribit in cap. Abbate. S. Syluani de verbo. signi. & memini, quod 30. ab hinc annis in iisdem terminis consului, nam Episcopus quidam delegauerat noto suo & familiari, ut decerneret tutelam nobilissimæ matronæ, & notarius inueuerat tenorem rescripti delegatorii in instrumento tutelæ, nec aliter constabat de suo archetypo seu originali dixi d. dationem tutelæ esse inualidam per plura, quæ ibi adduxi, & patet consilio meo 143. quod incipit, Vertitur his & quaestio. colum. 1. & seq. & ad ibi dicta breuitatis gratia me refero. Nec aliquid inuat etiam dicere, quod ut iudicis loci potuerit decernere tutelam d. matri, quia respondetur, quod non ut iudex ordinarius loci decreuit, d. tutelam, sed ut delegatus principis, ut patet clarissime ex uerbis dict. instrumenti, ibi iux. formam d. literarum & capitu. nam ut iudex ordinarius loci d. tutelam non potest

poterat decernere attento, q̄t pupillo non subdito non potest dari tutor l. i. cum duabus seq. & l. pupillo. ff. de tuto. & cur. dat. ab his. l. i. C. vbi per. tut. uel cura. gloss. in l. non solum. s. ei qui testamento. ff. de excu. tut. & dicit Bart. in l. i. ff. de tut. & cur. da. ab his, q̄ oportet pupilum esse iurisdictionis eius, qui dat tutorem, ex quo infert, quod si esset aliquis pupillus clericus, tutor deberet dari ei auctoritate iudicis sui, non iudicis secularis. In casu tamen potest secundum eum dare tutorem ille, qui eum non habet in sua iurisdictione, uidelicet in lite, quæ uertitur coram eo. l. fin. s. i. C. de admi. tuto. sequitur Angel. de Aret. in §. actionem in materia tutellarum 15. quæ. 6. itio. instit. de actio. ubi t̄ dicit simile de quolibet ordinario, qui potest delegare causas subdito & inter subditos & non aliter l. i. & quod ibi not. C. qui pro sua iurisd. Idem tenet Ang. de Aret. post Ioā. Fab. in §. sed hoc iure colum. 2. versic. Quæro an iudex instit. de act. tuto. vbi adducit etiam rationem, quia t̄ tutor datur principaliter personæ, & in consequentiam rebus, s. certe instit. qui da. tut. pos. Et dicit Bald. in d. l. i. ff. de tuto. & cura. da. ab his, per tex. quod actus iurisdictionales non possunt exerceri nisi circa personam subditam. Rescē autē putat. Bald. q̄ t̄ datio tutelæ sit actus iurisdictionalis, nam est mixti imperij l. i. & ibi glo. in uerbo tutores. ff. de iurisd. omni. iud. glo. in l. etiam. ff. de tuto. & gloss. in l. tuto. §. tutores. ff. eo. & tradit Bart. in l. imperium col. §. ff. de iurisd. omni. iud. sequitur ergo, q̄ datio tutelæ tamquam actus iurisdictionis non potest exerceri per iudicem contra personam non subditam c. ecclesie sanctæ Mariæ de constit. cap. sin autem clericus de coha. cler. & mul. & tradit Bart. in l. cunctos populos in 3. quæst. princ. c. fin. C. de sum. trin. & fid. cath. vbi ad hoc etiam allegat. tex. in d. l. i. in ff. de tuto. & cu. da. ab his, sed in casu isto pupillus erat ex dominis loci habens merum & mixtum imperium, & sic non erat subditus iudici ordinario, quia inferior nihil potest in superiore c. cum inferior de maio. & obe. l. nam magistratus. ff. de arbi. Hæc dicta sunt ex abundantia, quia sufficit, q̄ non constet de delegatione principis, qui ei demandauerat decretum tutelæ sub nomine officij, nam tunc succedit communis regula, quod potui nolui, & quod uolui adimplere nequini c. cum super de re iudi. l. multum. C. si quis alter. vel sib. Descendo nunc ad secundum dub. in quo queritur posito, q̄ mater assumpsisset legitime tutelam, an priuatur successione ex eo, quod nullum fecit inuentarium de bonis pupilli, & in hac dubitatione concludo, eam priuari motus ex infrascriptis. Primo t̄ quilibet tutor inuentarium tenetur conficere antequam administraret, tutores. C. de admi. tuto. l. tutor qui reperiuntur. ff. eo. d. l. §. tutores. ff. de excu. tut. l. fina. C. pe arbi. tut. & ad hoc reperitur exclusio mater, ergo remanet sub regula, ut teneatur conficere inuentarium, quum antea non possit legitime administrare gloss. in l. omnis diffinitio. ff. de regu. iur. & in rub. eo. d. titu. in 6. Secundo adduco. tex. in l. 2. §. si mater versic. Quid si non compulsi. ff. ad Tertu. iuncta gloss. ibi in uerbo non legitime, ubi mater debet compellere tutores, ut conficiant inuentarium, & gerant tutelam iam decretam, & administrant, alias priuatur successione, ergo si hoc debet seruare in aliis, aliquin excluditur, multo magis in personam suam obseruare tenebitur. l. a fratre in prin. vers. porro. ff. de cond. ind. & hoc argum. videtur Fulg. conf. 52. Quidam Antonius tercio dubio. Tertio facit, quod scribit Alb. de Rosa. in l. omnem. C. de admi. tuto. vbi dicit, quod mater transiens ad secunda vota excluditur a successione filiorum, quod non possit reddere rationem administrationis sua, nisi prius iurasset tutelam, & decreta esset ei administratio, & fatididisset, & inuentarium conficisset. §. fin. ut hi qui se oblig. perhi. habe. res mino. & l. tutores. C. de admi. tuto. & l. tutor qui reperiuntur. ff. eo. d. C. de tut. & cu. qui satis non de per totum. Quarto quod mater teneatur conficere inuentarium, & legitime administrare, quum sit legitimus tutor secundum hodiernam iuraz, vult etiam Bart. in l. 2. versic. Item aduers. ff. qui per. tuto. Quinto accedit Bar. conf. 215. An testamentū fecerit quando dub. vbi inquit, q̄ mater data tutrix in testamē

tum, si non fecit inuentarium, nec sibi decerni fecit administrationem, nec alios petiti tutores, priuatur successione filiorum. Sexto facit Bald. in l. matres versic. Sed extat alius casus. C. qui per. tuto. dicens, q̄ mater debet confestim petere tutorem, & confestim facere inuentarium alias priuatur successione. Septimo q̄ mater teneatur conficere inuentarium, ne priuatur successione filiorum, tenet Pet. de Ancha. in prælegato conf. 104. Pro declaratione prædictorum, vbi vult, q̄ in d. inuentario non teneatur ponere as alienum pupilli, sed totam substantiam defuncti, & ibi inuehitur contra matrem, quæ contra pietatis officium hæc non fecit, sed ex proprio sensu neglexit iuris præcepta super his edita. Octauo facit, quod dicit Ange. conf. 108. Ista quæstio, ubi vult, q̄ agnatus, qui non assumit tutelam, & facit inuentarium, excludatur ab hæreditate pupilli, ergo idem & nullo magis dicendum in matre, cuius plenum & solidum officij lex requirit in susceptione tutelæ & eius administratione l. 2. §. si mater versic. Quid si non compulsi. ff. ad Tertu. l. cum a matribus. C. qui per. tuto. Apparet t̄ autem, q̄ lex requirit confessionem inuentarij in tutore, ne detur materia tutori furripendi, & prædandi res pupillares, & ut tempore rationis reddenda habeat pupillus probationes paratas contra tutorem, & inconuincibiles ita quod non admittitur probatio in contrarium, ut est tex. in l. fina. C. arbi. tut. Et hac ratione t̄ tenetur tutor omnes res in inuentario ponere per signa per latera & confinia, sicut in libello ponerentur, ut dicitur in l. si re. ff. de rei uendi. & l. in actione. ff. de fur. Sequitur pau. de Cast. conf. 124. In causa, quæ uertitur coram potestate ciuitatis in fin. lib. 1. addens, q̄ æstimatio singulorum rerum poni debet, & hoc d. ætimatione tenet etiam Sali. in l. tutores col. 4. C. de admi. tuto. & tenet etiam cum prædictis Practicus papien. in for. libel. quo agi. ad rat. tut. in gloss. in uerbo in suo ultimo testamento col. 3. & propterea t̄ tutor omittens facere inuentarium, dolo facere videtur, ut inquit Iurifcon. in l. tutor. qui reperiuntur in princ. ff. de admi. tuto. & grauissimis penis subiicitur, nam non conficiens inuentarium potest tanquam suspectus accusari, & incidit in suspicionem furti rerum hæreditariorum, & torturæ subijci potest, & causam dicit in carceribus, etiam si sit mulier, & perpetuam infamiam notam incurrit, & iuratur contra eum in litem per pupillum iam maiorem effectum, ut ponit Roma. conf. 118. Quod ad primum, quo queritur cuius uirtutis secundo dub. Confessio inuentarij adeo uisa est necessaria legislatori, ut etiam honorarius tutor ad idem teneatur l. 3. §. nec putet. ff. de admi. n. tuto. gloss. in d. l. tutor qui reperiuntur in uerbo fecisse. ff. eo. Sali. in d. l. tutores. quæstio. 12. C. eo. & adeo hæc dispositio est æqua, ut etiam procedat de iure canonico, ut Feli. deducit in cap. ecclesie. S. Mariæ colum. 19. prima declar. de constit. & procedit etiam in clericis Feli. ibidem colum. 24. versic. sequuntur etiam alij similes, & c. Capio nunc ultimum dubium, in quo queritur, an mulier excusetur t̄ aliquo impedimento, & concludendum uidetur, quod in isto casu non excusetur, etiam quod aliquod impedimentum probaret ex eo, quod scribit Bart. in d. l. secunda. §. confestim causa. fin. ff. ad Tertu. vbi ex illo tex. not. quod mater non potest proponere legitimam causam post annum, & sic lapsus anni facit præsumptionem iuris & de iure, quod non habet legitimam exculationem, contra quam non admittitur probatio, sed tamen quod possit probari impedimentum, tenet contra Bart. Pau. de Cast. conf. 362. Res ista modicam uidetur secundum antiquam impressionem, ideo non me fundo principaliter in hac decisi. Bart. sed dico, quod debet esse tale impedimentum, quod durarit per totum annum, prout ibi sentit Pau. de Cast. Item quod tale impedimentum erat, aduersus quod nulla cadebat prouiso, ut sentit Alb. de Rosa. in d. §. confestim, ubi dicit, quod ita demum subuenitur matri propter infirmitatem, ut ibi dicit Iurifcon. si procurator dari non potuit, arg. l. i. C. de diuer. & tempo. præscrip. & respondet ad tex. in l. 2. §. si quis can. ut ibi per eum. Idem dicit Bald. conf. 288. quidam decessit lib. 2. ubi uidetur intelli-

C 4 gere

Mar. Ant. Nattæ.

gere tex. in d. §. confestim, quia excusat matrem propter infirmitatem, non habere locum, quando potuit mittere procuratorem, secus si non potuit, quia mater fuit valde infirma propter epidimiam, & dicit pariter Sali. in l. cū a matribus. C. qui per. tuto. q. impedimentum necessariū excusat, ut ibi & d. §. confestim, & ex eo. infert, quod tempore pestis & mortalitatis hominum mater videtur excusata, si non petiit, idem si tempore guerræ non uenit de castro ad ciuitatem, ut tutorem peteret dari filio, q. sanè dictum Sali. intelligo, quando pestis vel bellum toto anno perseuerit, quia ubi impedimentum cessat, pariter cessat excusatio l. i. §. dies. ff. quan. appel. tit. l. ab hostibus. §. sed quod simpliciter & l. sed si per prætorem §. sed cum feriè & §. quotiens. ff. ex qui. cau. maio. l. Titia seio. §. ratas. ff. de leg. 2. per quæ iura ita Alex. scribit con fil. 100. Super i. casu. causa fin. lib. 1. & secundum prædicta intelligo, quod scribit Bal. in l. matres. C. ad Tertu. ubi dicit excusari matrem, si non potuit peritiores consulere, vel forte ita erat antiqua, quod quodammodo erat extra memoriam, & excusaretur etiam mater, si posita fuisset in banno, & non petiisset tutorem dari filio, quia præsumitur ignorare, quæ sunt in ciuitate, secundum Bal. per gloss. ibi in l. planè. ff. de excu. tuto. & eodem modo si esset captiua ab hostibus, ut scribit Las. consil. 53. Circa primum quæsitum ad quem, de iure colū. 4. lib. 3. in casu autem nostro nullum tale impedimentum existisse præsupponitur. Ex quibus omnibus apparet pronuntiandum esse contra matrem, ex quo tutelam nõ in secepit, & quod deterius est, inuentarium non confecit, nec constat de aliquo impedimento successio per annū, quod procedi etiam, si uulit & folicite administrasset, quoniam non t. debuerit præcepta legis contemnere secundum Bal. in d. l. precibus col. 5. vers. sed quid si mater C. de impu. & latius in d. l. matres. C. ad Tertu. & consil. 189. In hac materia leges multum lib. i. ubi inquit, q. gestio negotiorum pupilli debet esse cum titulo tutelæ, & non de facto, nec datur purgatorio moræ, quia hic est dicis & poena, ut ibi ipse latius prosequitur. Laus Deo.

Marcus Antonius Nattæ.

S V M M A R I V M.

- 1 Solutio in obligationibus annuis est facienda de moneta corrente non tempore cuiusque solutionis, sed de moneta corrente tempore contractus, secus si debetur pecunia ex salario uel condemnatione.
- 2 Legatum annuum in pecunia debet solui de moneta corrente de tempore, quo factum est, licet ad obligationem nascendam inspiciatur principium cuiuslibet anni, adeo quod semel cedit dies pro omni tempore, saluti ubi.
- 3 Moneta in extinctionem obligationum annualium datur antiqua seu noua ad illius æstimationem, nisi præscriptio stet in contrarium ut numero. 5.
- 5 Decima, ubi debetur alicui ex privilegio Pontificis, est de antiqua moneta soluenda non de noua nisi secundum æstimationem antiquæ.

CONSILIVM DCLXIII.

Reponitur, q. quum olim ecclesia Albenfis deberet resolueri hospitali pauperum Ciuitatis Cafalis florenos 25. conuentum fuit cum Reuerendiss. patre Andrea Episcopo Albenfi, quū indies moneta mutaretur, q. pro d. florenis. 25. solueret scutos sex auri, qui scuti sex sunt minoris estimationis & valoris, quam essent in præteritum prædicti floreni. 25. Oritur nunc dubitatio, an d. conuētio fieri potuerit, quia ecclesia Albenfis prætendit se l. s. am. propterea quod non deberet soluere nisi de florenis currentibus tempore solutionis. Rectores autem hospitalis con-

tendunt, q. deberet de moneta tempore contractus, & sic quod ecclesia Albenfis non modo non fuit l. s. a, sed etiam subleuata, quum d. sex auri sint minoris æstimationis, quam essent d. floreni 25. tempore obligationis, qui alias debebantur. Et mihi videtur, quod allegatio d. rectorum hospitalis sit iustior stantibus his, quæ in facto proponuntur, quia in obligationibus annuis solutio est facienda de moneta non concurrente tempore cuiusque solutionis, sed de moneta corrente tempore contractus, ut est tex. in c. olim causam de censu. ubi deciditur, quod id, quod erat constitutum pro sinodatico, debet solui singulis annis de moneta antiqua, seu de noua ad æstimationem antiquæ, non autem de moneta corrente tempore solutionis cuiuslibet anni. Ad idem est tex. in c. cum canonicis eo. titu. qui loquitur propriè de pensione debita ecclesiæ, est etiam de hoc bona glo. in c. conquirente in verbo duos solidos de offic. ordin. quæ formaliter uult q. illi duo solidi, qui soluebantur pro cathedratico, debentur secundum æstimationem illius monete, quæ antiquitus & ab initio solui consuevit, nisi circa solutionem minoris monete, quæ modo est in usu, sit præscriptum. Eandem sententiam amplectitur Spec. in titu. de solu. §. nunc aliqua in fin. ubi uult, quod salaria & condemnationes solui debeant secundum præsentem monetam, sed ubi debetur ex contractu debetur moneta solui secundum æstimationem antiquæ. c. olim de censu. Et idem tenet Hostien. in summa in titu. de censu. §. ex quibus causis versu. Quid si moneta mutetur. Et dicit Bald. in c. quanto col. pen. versu. Quæro quid in annua obligatione de iure iur. q. t. si alicui fiat annuū legatum in pecunia, quantum ad obligationem ipsam in genere formatā inspicitur principium & valor pecuniæ secundum illud tempus, quia est una obligatio pro omni tempore, licet quantum ad obligationem nascendam inspicatur principium cuiuslibet anni l. titulum. §. stipulatio. ff. de verb. oblig. taliter q. semel cedit dies pro omni tempore, & retrorsum se habet secundum eum, nisi in usufructu annuo & alimentis, quia cedit dies in principio cuiuslibet anni, & non simul & semel, adeo q. quot sunt anni, tot sunt obligationes l. i. ff. quan. dies leg. sed idcirco in annua obligatione semper solutio ad originem se refert, quia inde sumit inuformem certam & inuariabilem formam. Hoc idem t. uoluit Oldra. consil. 250. Factum tale est Bonifacius Papa, ubi loquitur in pensione, quam constituit papa soluendum ab aliqua ecclesia alicui ecclesiæ, & ibi in l. q. determinat secundum supradicta per tex. in d. c. olim. & in c. cum canonicis de censu. Accedat Per. de Ancha. in clemen. si beneficiorum col. r. de deci. ubi relatis opinio. refidet in hac sententia, q. t. decima, quæ debetur alicui ex privilegio Pontificis per aliquod tempus, debet solui de moneta antiqua seu de noua ad eius æstimationem, nisi præscriptio aliud inducat, quia moneta præsupponit certum pōdus, formam, & materiam. l. i. ff. de contrahen. emp. Sed ubi conuentio aliquid continet tacitè vel expresse secundum id, quod committitur obligatio, sequitur exactio l. inter stipulantem. §. sacram. ff. de uerbo. obligat. l. per agrum. C. de serui. & aq. ergo non licet soluere aliam pondere, forma, & materia. Item noua materia & antiqua non habent statueri, imò differunt per augmentum vel diminutionem, & ideo una pro alia non soluitur. Item a principio obligationis uidetur actum inter partes, ut pecunia tunc corrente soluatur l. cum quid. ff. si cer. pet. Ergo mutatio non potest alterare obligationem & solutionem, quæ habent in suo principio certam metam & determinatā & intrinsecam. Eandem tenet ibi Imo. col. 4. versu. Sed quid si sit moneta minorata & ibi etiam Card. q. 11. Cū prædictis etiam transit Abb. latè consil. 56. Quod solutio 2. lib. ubi t. loquitur in moneta, quæ debetur ex prouisione Papali & l. dispositione & respondet ad contraria. Quando autem fuisset præscriptum legitimo tempore, & cum bona fide, ut puta quod esset solutum de minori moneta per 30. uel 40. annos, tunc procederet contraria opinio, ut dicunt doctores in locis præallegatis, & latè prosequitur Franc. Arret. consil. 111. Consideratis diligenter, quæ in puncto per totum. Quum igitur

eur fuerit conuentum, quod soluantur sex scuti d. hospitali, & sic in minori estimatione quam ualerent 25. floreni de moneta antiqua, non potest dici, quod ecclesia Albensis fuerit laesa, imò hæc querela competere potius rectoribus d. hospitalis, ex quo ex d. transactione allegata fuit imminuta solutio, quæ debebatur tempore obligationis contractæ. Et ex istis apparet non necesse esse ingredi articulum, an prælatus potuerit transigere in præiudicium successoris, quia ut dixi prælatus ecclesiæ Albensis non habet conqueri de contractu prædecessoris, quum ecclesia Albensis ex transactione allegata meliorem fecerit suam conditionem, & ita concludo pro d. hospitali Cafalensis, cuius causa est ualde fauorabilis, ac recto quod redditus hospitalis in usus pauperum conuertuntur. Laus Deo.

Marcus Antonius Natta.

S V M M A R I V M.

- 1 Prohibens aliquem licite quid facientem coadunatis hominibus armati uim committit & pœna. l. Iulie de ui publ. tenetur.
- 2 Vno armatorum hominum semper in dubio præsumitur facta ad malum finem, & ex euentu incontinenti secuto ad delinquendum.
- 3 Arma deferens extra solitum præsumitur habere malum animum & de bello & rixa cogitare.
- 4 Seditiois crimen qualiter committatur.
- 5 Vim publicam committit, qui coadunata turba arma ta aliquem aggreditur.
- 6 Illicitum non debet committi respectu liciti.
- 7 Nuncio non est credendum, ubi non constat de mandato uel procuratore.
- 8 Vniuersitas & collegium fieri non possunt inconsulto principe, alias sunt illicita.
- 9 Testi deponenti non uerisimilia non est adhibenda fides quia contra eum est præsumptio falsitatis.
- 10 Testibus uilis & nulla tenentibus de facili non creditur, præsertim si habet alios testes contra se, et si sunt criminosi non creditur.
- 11 Vi publica tenetur nedum conuocans armatos, sed etiam conuocati.
- 12 Testi, qui sunt socii criminis, non creditur, quia consimili morbo laborant.
- 13 Conspiratio etiam facta ad licitum finem operatur, ut conspirato a testimonio repellatur.
- 14 Pœna l. Iulie de ui publ. hodiernis temporibus qualiter imponenda.

CONSILIVM DCLXV.

REst & iuridice mouentur D. aduocati fisci dum concludunt Alexandrum Gabianum ex eo, quod coegit homines armatos ad prohibendum Michaelem Angelum ne in solido publico saltaret cum mulieribus ad sonum tibie & tympani, quæ madmodum cæteri, & ita prohibuit eum suis sociis repellendo etiam d. Angelum usque ad eius domum, in qua repulsiōne unus, qui erat cum d. Michele Angelo, fuit uulneratus, teneri pœna l. Iulie de ui publ. periura per eos allegata.

Et ultra eos hoc idem ostenditur, nam ubicunque ius committitur, uim faciens in ius publicæ, uel priuatæ crimen incipit, ut inquit Iurisc. in l. hoc iure. ff. de regu. iur. In casu autem nostro uis publica est commissa in personam, nam qui prohibet aliquid licite facientem uim committit, etiam si prohibitus in præsentiarum cesset, lege prima. §. idem labeo. ff. quod ui aut clam. ad idē tex. in l. quo tutela. §. ui factum. ff. de reg. iur. & potest

agi actione iniuriarum l. iniuriarum §. si quis me prohibeat. ff. de iniur. in illis uerbis, Eum, qui in publicam lauare, uel in quo alio loco agere federe conseruari non patitur, deinde, quod prædicta uis fuerit illata cum armis, est notorium, ergo pœna leg. Iulie de ui publ. tenetur. Præterea ex alio capite eiuldem legis de ui publ. tenetur, quia habuit homines in armis ad malum finem, quod est prohibitum l. conuenticula C. de episco. & cler. l. denūcia mus C. de his qui ad eccle. confugiunt l. i. C. de monopo. c. i. §. conuenticulas & ibi Bald. & alii de pac. iura. firm. ponit gloss. in l. i. in uerbo coherceretur. ff. quod cuiusque uniuers. nom. ubi Bal. in 2. q. dicit, quod in dubio præsumitur ad malum finem, Pro quo facit, quia cum unio hominū armatorū sit regulariter prohibita, præsumitur dolus l. si non conuicti C. de iniur. l. i. C. ad l. corn. de sicca. c. i. de præsum. & in terminis congregationis ponit Alex. in cōfil. i. i. Ponderatis uerbis col. i. lib. i. & hoc etiam ostenditur ex euentu incontinenti secuto, nam ubi quam primum Michael Angelus cepit mulierem manu, ut cū ea saltaret, fuit statim prohibitus, & ex breuitate temporis præsumitur etiam delictum, ut per Bart. in l. si ueteri §. in bonis. ff. de priuileg. credi. suis conxor. & tradit in specie Aeg. Bos. in loco allegato per D. Calorium. Mouet etiam illud, nam si singularis persona, quæ portat arma præsumitur habere malum animum, ut Bald. dicit in c. i. §. si quis rusticus. per gloss. ibi in uerbo mercator de p. tenen. & dicit Bal. in l. i. col. 2. C. de fer. fug. qui se armat præsumitur de bello & rixa cogitare, quid dicendum est de eo qui conduxit multitudinem armatorum, ubi ducenda erant correa, quum locus ille & tempus arma non potestularer, dicemus ne illum nihil mali in animo gessisse, ac non potius de ui inferenda cogitasse Item d. Alexander 4. crimen seditiois incurrat, incitando populum dicendo, Ortu soldati arme arme adesto e tempo, sicut dicitur de eo, qui clamat foras foras, arma arma. Bar. in l. capitalium. §. solent. ff. de pœn. & de his, qui eleuauerunt vexillum, & pulsarunt campanam, ut puniantur tanquam incitatores seditiois, tradit Bar. in l. aut facta. §. in ff. eod. tit. & de his qui concitant populum dicendo uiuat, uel moriatur ponit Bald. in l. data opera col. 4. C. qui accus. non pos. Vnde etiam pariter tenetur l. Iulie de ui publ. nam ut inquit Iurisc. in l. 3. ff. ad l. Iul. de ui publ. Vim publicam committit, qui turbæ seditiois faciendæ consilium iniit, seruos liberos uel homines in armis habuerit Accedat prædictis, quod scribit Bal. i. l. prima. col. penult. ff. de iust. & iu. ubi inquit, quod facile turbatur status reipub. turba coadunata, id est decem hominibus uel pluribus ad idem seditum committendum, nam turba dicta est à turbatione, adducit tex. in l. prætor la. 2. in prin. ff. ui bo. rap. Non obstant modo defensionibus d. Alexandri. & primo præterdit se congregasse d. homines armatos, qui tunc erant de militia Illustrissimi Principis ex literis Illustrissimis Comitum Theodori magistrum militum, quod teneret milite. unitos & paratos ad omnem eius requisitionem, quia propter hoc non sequitur, quod deberet eos ducere ad correa, nihil enim habent commune correa cum militia, imò contrarium est id, militia, nā ut inquit, Poeta quidam.

Eneruat animos hominum citharæq; byræq;
Tibia, & ad certos tympana pulsa modos.

Non ergo fuit de intentione magistri militum, ut illic eos duceret, sed ut eo simul una haberet ad exertium aliquod militare, ipse autem Alexander abusus est hac potestatis, ut iniuria d. Michaeli Angelum afficeret, sicut res ipsa docuit, ad quod bene seruiunt uerba And. de Iser. in d. c. primo. §. conuenticulas de pac. iu. firm. nam dum ibi prohibet Imperator fieri conuenticulas occasione parētela, id est ut parentelam ordinarent, fiebant congregationes ad eum finem, ut pacem frangeret, & publicum statum reipub. turbarent. Vnde hoc prohibet Imperator quia secundum eum non debet ratione liciti fieri, quod est illicitum l. qui sub pretextu C. de sacrosan. eccle. Sic dicam in proposito Alexandrum ratione liciti uoluisse facere, quod erat illicitum, & sicutum esse occasione ad malam causam, ut prolequitur ibi Andr. de Iser. Non obstat

Mar. Ant. Nattæ

stat etiam, quod d. Alexander transfereat nuntium d. Michaeli Angelo, qui eidem nuntiaret, quod iuuentus
 7 nolebat t quod saltaret, quia responderetur, quod propter hoc d. Michael Angelus non tenebatur desistere, & tali nuncio non tenebatur credere, quod iuuentus hoc nollet, nisi fieret fides de mandato aut procuracione & causam de elec. l. uomen. C. que res pigno. oblig. pos. l. si quis inficiatus & ibi Bar. ff. depo. & tradit Bar. in l. quod te colum. 3. uersic. Venio ad ultimum. ff. si cer. pet. Præterea
 8 t iuuentus non est aliud, quam pars populi, quæ distet à cæteris ratione ætatis, unde non uideo, quomodo iuuentus hoc potuerit mandare, quum non possit habere ueritatem, uel aliquod corpus uno in loco congregata, quum omnes nniuersitates & collegia sint illicita, nisi fuerint concessa auctoritate principis. l. prima, i prin. ff. quod cuiusq; uniuers. nomi. l. 3. obstant testes in contrarium adducti per d. Alexandrum, quia responderetur, quod
 9 t non deponunt uerisimilia, quia deponunt, quod d. Michael Angelus prior insultauit d. Alexandrum, & non est uerisimile, quod ipse inermis habens ibi paucos fauētes præsentibus militibus armatis uoluerit aggredi eorum Duceum, & testi non deponenti uerisimilia non creditur l. ob carnem. §. si testes. ff. de testib. ubi Iurisc. inquit, testimoniis esse credendum, qui rei aptiora, & uero proximiora iudex comperierit, & quibus lux potius ueritatis asfuit, & dicit Abb. formaliter in c. quia uerisimile circa fin. de præsum. q. contra testes deponentes nō uerisimile est præsumptio falsitatis, & sic non faciunt fidem, nisi sint tales, de quibus non sit uerisimile, quod debeat deierare, uel nisi habeant aliquam præsumptionē, puta famam uel quid simile, & ad hoc reputat illum tex.
 10 esse notan. quantum ergo minus t credendum his testibus, qui sunt uiles & nulla tenentes, præsertim, quum habeant testes contrarios, & fictam confessionem d. Alexandri uirtute decreti, & qui nō carent suspicione gratiæ, quum sint milites eiusdem Alexandri, ad quod iudex debet animaduertere, ut habetur in d. l. ob carnem §. si testes, multi etiam eorum sunt criminosi, quibus non est
 11 credendum, c. testimonium de testib. Sed t quid fortius illi omnes non modo diuerso crimine, sed etiam eodem tenentur, quum fuerint ex illis, qui uenerunt, ad uim faciendam, & uim fecerant, nam non minus hi, qui conuocati sunt, eadem l. Iulia tenentur, quam qui eos conuocauerunt, nec interest. ff. ad l. Iul. de ui priua. Vnde t quum sint focii criminis repelluntur a testimonio c. ueniens, el primo, de test. l. quoniam liberi. C. eo. l. si filium cum glo. C. de lib. cau. not. in l. si. C. de accus. Ad quod etiā facit optimē tex. in c. personas de testib. ubi consimili morbo laborantes ad testimonium nō admittuntur, ubi glo. Ioan. And. & cæteri scribē exponunt, consimili morbo, id est crimine. Amplius dicit Inno. in c. cum l. & A. de
 12 re iudic. q. t etiam ubi conspiratio facta est ad licitum finem conspirator a testimonio repellitur, sequitur Bal. in c. r. §. conuenticulam colum. prima, & ibi etiā Afflic. de pac. iur. fir. Ex quibus omnibus concluditur iunctis etiam his, quæ dicuntur per D. aduocatos fisci l. Iulia de ui pub. aqua & igni interdicatur l. q. dolo. n. ff. ad l. Iul. de ui pub. cuius loco est hodie deportatio, ut ibi gl. dicit & quia etiam hodie deportatio non est in uso, similis pena est applicanda, unde dampnāus esset ad trirēmes. Ite autem sententia primi iudicis mediocri quadam pecuniarum quantitate damnatus fuit. Vnde leuitate pœnæ procurator fisci merito appellauit, & in his criminibus de ui iudex deberet esse seuerior, quantum ego sentio, nihil enim tam est contrarium iuri, (ut inquit Cicero) quā uis, nam ideo leges cōstitutæ sunt, ne qui fortior & ualidior esset manu, per se aut alios improbos tenuiores operimeret, & posset omnia, lenitate autem pœnarum fit, ut improbi audeant quodlibet, & uim adhibere cōter Laus Deo.

Marcus Antonius Natta.

S V M M A R I V M.

- 1 Testium pauperum triplex species, & quando eis credatur.

- 2 Testes uiles & artifices, licet admittantur ad testimonium sine tortura, tamen illis minus creditur, quam aliis.
- 3 Pauper quot modis quis esse dicatur, & ad iudicandum quem esse pauperem uel diuitem, an inspicitur ualor patrimonii, uel fructus ex eo pronemientes.
- 4 Accusatus de crimine sit infamis infamia facti, nisi doceat de absolutione, quod fortius procedit in inquisito & quare.
- 5 Testibus inquisitis de crimine tanquam infamia facti notatis minus creditur, condemnatis autem uti infamibus iuris infamia nihil imō a testimonio repelluntur.
- 6 Testis conditio diligenter ex officio per indicem inuestiganda est ad se & eius conscientiam instruendum.
- 7 Testi non deponenti plenē factum nulla est fides adhibenda.
- 8 Sciētia alicuius actus ubi requiritur, debet haberi cum qualitatibus suis, & nō sufficit in genere scire rem gestam, nisi quis etiam sciat rem sic esse gestam.
- 9 Testes uiles & pauperes, ubi ditiores & honestiores haberi possunt, producenti adest suspicio falsitatis, et ubi nūc tantum testis producitur super casu, ubi possunt uerisimiliter plures testes cōcurrere, non deferunt iuramentum suppletium.
- 10 Exemplo non creditur, quando potest produci originale & non producitur.
- 11 Testi non uerisimilia deponenti non creditur, quum quod non est uerisimile, sit quadam falsitatis imago.
- 12 Verisimilitudo in actibus hominum attendenda.
- 13 Socius criminis pro socio non dicit testimonium remissuē.
- 14 Pœna l. Iulia de ui pub. quomodo de iure antiquo, & qualiter hodie sit imponenda.
- 15 Banniti nostri temporis cum publicatione bonorū aquirantur deportatis.
- 16 Pœna deportationis ubicunque imponitur a lege, ibi bannum debet imponi cum publicatione bonorum.
- 17 Bannitus & deportatus in quibus differant, & in quibus conueniant.

CONSILIVM DCLXVI.

Voniam fertur, quod omnis controuersia, quam habet procurator fisci magni. D. Tongi cum Alexandro Gabiano dicitur consistere in testibus pro eo examinatis, idcirco ad corroboracionē eorum, quæ prius dicta sunt, & ad reprobacionem uberiorem d. testium hæc pauca subiicienda putauit. Et in primis illud est clarissimum quod intentio fisci remanet fundatissima uigore decreti, quod habet cōtumacem pro confesso & conuicto, & sic tenetur d. Alexander ex propria confessione, quæ licet sit ficta, tamen effectum habet ueræ confessionis, ut in prioribus scriptis dictum est. Restat tantummodo, ut uideatur, an in causa appellationis d. Alexander probauerit innocentiam aduersus d. confessionem, & sic probauerit rem aliter se habere, quā cōfessus fuerit, per testes eius par reproductos & examinatos, & in hoc concludendum est, quod innocentiam suam non probauerit, quia præfati testes multis defectibus laborant, ita ut non sit eis credendum. Primo prædicti testes ferē omnes nihil aut parum habent in bonis, ut patet in eorum depositionibus & in hoc considerandum est, quod t aut testis pauper est bonæ famæ, aut neutrum, id est, nec bonæ nec malæ, si est bonæ famæ creditur, quia paupertas non est de genere malorum, si malæ non creditur, si autem nec bonæ nec malæ minus creditur, ita colligitur ex his, quæ scribit Cald. in casu quis testium de testi. Sal. in l. 3. r. not. ff. de

ff. de testib. & ideo Iurifcon. in d. l. 3. in prin. inquit, quod iudex explorare debet, an testis locuplex sit, uel egenus & subdit gloss. hoc ibi esse, quia pauper facilius corrumpitur, & ideo dicit gloss. in §. sancimus autem in uerbo dimittitur auc. de testib. & dicit Bart. l. lex libero. ff. de quaestio. q. 1. quando testes sunt uiles artifices facientes uiles artes, admittuntur ad testimonium sine tortura, non tamen abhibetur eis tanta fides sicut aliis. d. l. xerria. de testib. & dicit Bart. in l. illicitas in fin. ff. de offi. praef. quod quantum ad fidem habendam paupertas non prodest, sed nocet d. §. sancimus auc. de testi. sed isti non possunt negare se esse uiles artifices, quia sunt agricolae coloni & mercenarii. Itē non possunt negare se esse pauperes, quia pauper dicitur, qui non habet in bonis ultra quinquaginta aureos l. non multi. ff. de accu. & dicitur et pauper, qui non habet in bonis tantum, quantum est ualor causae gloss. §. si uero absunt in uerbo substantiam & ibi Ang. auc. de here. & fali. sed isti non habent in bonis tantum, quantum ualeat id, de quo est quaestio attenda magnitudine criminis intentati, & iam Alexander fuit condemnatus in scutis centum, quae tamen poena adhuc est leuior, ut infra dicitur, dicitur etiam pauper, qui sic laboribus est implicitus, ut eum tota die in agro esse oporteat, ita formaliter inquit gloss. in §. sed & propter pauperem infit. & de excu. turo. & qui de proprio uiuant artificio dicuntur inopes, ut Abba. dicit in c. quod super his, 3. not. de uot. Sed isti testes sunt huiusmodi, ita propter eorum pauperem eorum fides extenuetur, posito quod non essent male. est etiam considerandum, quod an quis dicatur pauper uel diues, debet inspicere, quantum ex eius patrimonii fructibus potest redigi, non aut quantum ex uenditione rerum redigeretur, text. est, quē ibi Bart. reputat mirabilem & singularem in l. qui bonis. ff. de cessio. bono. facit text. in l. fin. §. ipsum autem & ibi Bal. ad hoc not. C. de bon. q. lib. Præterea isti testes sunt male famae, arrento quod sunt socii criminis, ut inferius dicitur. Præterea quidam ex prænominatis testibus sunt inquisiti de grauib. delictis, & clarum est, quod ubi quis est accusatus de crimine, eo ipso statim grauatur eius opinio, & sic est infamis infamia facti, nisi doceat de abolutione c. si de test. l. reum. C. de procu. l. reus. ff. de mu. & hono. glo. in cap. omnipotens de accu. Istud multo magis procedit in inquisitione, quia inquisitio non fit nisi contra diffamatos, accusatio autem & denunciatio est in opinione cuiusque & hanc rationem elicit ex dictis In not. in c. accusatum de simo. Sed et infamis infamia facti in grauib. causis, quales sunt criminales, saltem non est testis integer, l. Cashius. ff. de lena. & not. in l. 3. §. duz causae, ff. de Carbo. edic. Bart. in l. cunctos populus. q. opp. & ibi Bal. & alii. C. de sum. tri. & si. catho. & ita in testibus inquisitis, ut eis minus creditur, scribit Alex. consi. 152. Vltio processu causae colum. 3. lib. 5. Quidam etiam ex dictis testibus fuerunt condemnati, & sic sunt infames infamia iuris, & tales a testimonio repelluntur. l. tertia. §. lege Iulia ibi publico iudicio damnatus. ff. de testib. l. athletas. §. calumniator. ff. de his, qui not. infam. gloss. in c. super eo el. 1. ds. testib. De his autem constat ex processibus exhibitis, & ulterius et conditio testis debet diligenter ex officio inquiri per iudicem, ut inquit text. in d. l. 3. in prin. & ibi gloss. in uerbo inimicitiae. ff. de testib. ut gloss. in l. 1. §. si praeses per illum text. ff. de magist. conue. Bart. in l. 3. §. hoc autem colum. 3. ff. de dam. infect. Inn. i. c. intimauit de testib. & Aret. in l. in illa. col. 5. ff. de uerbo. oblig. dicens, quod iudex potest se informare ex officio ad instruendum conuentam suam, quantum testi credi debeat, & cui magis credat, & dicit hoc etiam posse fieri parte non citata, quia hoc dicitur ratio, & facit hoc solum, ut informet conscientiam suam. Quidam etiam testes non deponunt plenē factum, unde eis nulla fides uenit adhibenda, gloss. in l. Lucius in uerbo debeant. ff. de infam. quam gloss. sequitur Bal. in c. 1. §. sacramentum colum. 1. uerfic. Et unum scias, quod testis de consue. rec. feu. Roman. consi. 305. Quo ad septimum circa finē, pro quo facit, quia non est sufficiens scire in genere rem gestam nisi quis sciat rem sic esse gestam glo. in c. concertationi. in uerbo sciuerit, quam ibi not. Domi. de appell. in 6. &

sequitur Roma. consi. 343. Ex proposito themate circa fin. Alex. consi. 114. Ponderatis his colum. 2. lib. 1. dices quod ubi requiritur scientia alicuius actus, debet haberi cum qualitatibus suis, & illam gl. habet etiam pro nota. Fel. in c. quoad consultationem colum. pen. de re iudi. Mouet me etiam illud, quia ubi sunt huiusmodi saltationes sub umbraculis totus ferē populus cōcurrit, uel spe clandi grauias, uel caltandi, unde cum Alexander non produxerit ex tanta multitudine honestiores & digniores, & locupletiores testes, qui hoc poterant refutari, sed tantum pauperes, uiles, & infames, hoc ipsum facit suspicionem falsitatis in testibus per ipsum Alexandr. productis & examinatis, sicut in simili dicit Bart. in l. admonendi col. 8. uerfi. item hoc intelligo uerum. ff. de iureiu. q. quando quis producit tantum unum testem super casu, in quo uerisimiliter plures testes possunt concurrere, non dicitur iuramentum suppletium, quia contra producentem tantummodo unum testem militat suspicio, & ibi 10 Bart. adducit etiam illud simile, quod non creditur exemplo, quando potest produci originale, & non producitur l. fin. C. de fid. instru. & sequitur Bald. in l. in bonae fidei col. 2. uerfi. Alii dicuntur, quod unus testis. C. de reb. credi. & in l. de quibus colu. antep. uerfi. Sed nunquid si testis. ff. de ll. Anto. de But. in c. fin. de iureiu. & Ang. in d. l. admonendi colum. pen. uerfi. Et circa istum articulum. ff. de iureiu. Sed & fortius dicitur istis testibus non 11 esse credendum, quia et testibus non deponen. ibi ueri similia fides omnis abrogatur, ut dixi in prioribus scriptis allegando tex. in l. ob carmen. §. si testes. ff. de testi. & Abb. qui hoc expresse dicit in c. quia uerisimile ultimo not. de praesum. Alex. consi. 50. In causa & lite colum. fin. lib. 5. & dicit Bald. in l. testium colu. fin. C. de testib. iudicem sequi debere, quae uero sunt proximiora, quia experimentum uerorum sermonum est, ut concordent cum rebus sensatis, & quod non est uerisimile, est quaedam falsitatis imago, ut inquit Bal. in l. 1. col. 3. C. de fer. fug. quod etiam antiqui oratores, qui causas agebant, uiderunt. Vnde M. Cicero in oratione pro M. Fonteio scripsit praclare iudices non ideo, quia testes aliquid dicunt, sine ulla dubitatione credere, sed existimare, quid fictum, quid fortuna ac tempore allatum, quid pretio corruptum, quid spe aut metu deprauatum, quid a cupiditate aliqua aut inimicitia profectum uideretur, quae si omnia iudex non amplectatur, animo, consilio, ac mente circumspectus, si quicquid ex illo loco dicitur, ex oraculo aliquo dici arbitrat, profecto satis erit non surdum iudicem huic muneri atque officio praesse, vnum est enim & simplex aurium iudicium, & promiscue & communiter stultis ac sapientibus a natura datum, nihil erit. Quam ob rem ille nescio quis sapiens homo ac multarum rerum peritus ad res iudicandas requiratur. Demosthenes etiam summus gratia orator hunc eundem locum tractans de testimoniis, inquit actorem siue reum imperare posse ab aliquo homine impudenti, ut sui causa mentiatur in testimonio, & falsum dicat, non tamen unquam impetrabit, ut eius dicto iudices credant, quia hoc non in teste sed in iudicibus residet, qui prospicere debent an ex signis & coniecturis uerisimilibus, quantum testibus credendum sit, & istud est etiam, quod inquit Iurifcon. in l. 3. ff. de testib. ubi formaliter dicitur, tu magis scire potes, quanta fides habenda sit testibus, qui & cuius dignitatis & cuius estimationis sint, & qui uerisimiliter uisi sunt dicere, utrum unum eundemque praemediatum sermonem attulerint, an ad ea, quae interrogaueras, ex tempore uerisimilia responderint. Sed in proposito, quae et uerisimilitudo est, quod Michael Angelus, qui uenerat eo animo, ut saltaret cum mulierculis una cum ceteris, uoluerit inermis & paucis comitatus aggredi prior Alexandrum capiraneum militum, quem uidebat tantam copiam hominum ornatorum adduxisse, sed contra bene uerisimile est, quod Alexander illic adduxit armatos, ut prohiberet Michaellem Angelum a saltatione seu tripudio, quod ex eo colligitur, quia alieno loco & tempore deduxit illic armatos, non enim ille locus et tempus poscebat armatos, quum ibi homines conueniant uoluptatis gratia & non animo belligerandi, & una ram

quam graua sint impedimento saluantibus & tripudia-
re uolentibus. Item ex breuitate temporis, quia statim
prohibuit d. Michaelē ab actu licito, & ex breuitate tē-
pori malefium præsuntur. l. si uentri. §. in bonis. ff. de
priui. credi. & ibi Barto. Et quo animo quicquid sit ge-
sum, proximus actus sequens demonstrat. l. sed Iulianus
§. proinde. ff. ad macedo. & ad prædictorum confirma-
tionem bene facit, quod scribit Innocē. in c. super hoc i
uerbo reposcentibus, ubi dicit non præsumi, quod po-
tentior sit per uim spoliatus a minus potente. Conside-
randum est etiam, quod testes fisci deponunt, quod dixit
zaza soldati, arme arme che adesso ē il tempo, quæ sanē
uerba ostendunt tractatum præcessisse. Et in hoc testes
fisci, & eius ficta confessio non reprobantur per testes p-
eum examinatos. Ultimo t- contra d. testes opponitur, q-
sunt focii criminis, quia sunt de illis, qui auxiliari sunt ad
uim inferendam & uulnerandum, & sicut criminoso nō
creditur multo minus ei, qui criminis societate cum reo
coniunctus est, & eodem morbo laborat, ut dictum est i
prioribus scriptis. ad quæ me remitto. Ceteri uero tes-
tes, qui sunt extra numerum militum d. Alexandri exa-
minati in loco Montiscalui, qui in re iuterfuerunt, non
nocent fisco, & dato quod non accusent d. Alexandrum
non tamen excusant. Postremo quia d. Alexander fuit pu-
nicus leuius per iudicem primæ causæ, quam oportet, &
ideo fuit parte fisci appellatum, uidendum est, quæ pena
iuste t- ueniat puniendus, & hoc est cex. clarus in l. qui
dolo §. si. ff. ad l. iul. de ui pub. ubi dicitur, damnato de
ui publica aqua & igni interdicitur. Veruntamen hæc a-
quæ & ignis interdictio hodiē non est in usu, sed secun-
dum canones eius loco successit excommunicatio, de
qua habetur in c. pastoralis de appella. sed secundum ius
ciuile eius loco successit deportatio in Insulā l. 3. ff. ad l.
iul. pecu. & ita dicit glo. in §. minor seu media institu. de
cap. dimi. lmo. in l. 2. col. 1. uers. extra gloss. ff. de dub. iu-
di. deportatus autem & si retineat libertatem, tamen ci-
uitatem amittit & bona d. l. 3. ff. ad l. iul. pec. l. 2. ff. de in-
terd. & releg. Et quia hodiē deportatio non est in usu,
eius loco successit bonum cum publicatione bonorum,
15 t- banniti nostri temporis cum publicatione bonorum
æquiparantur deportatis glo. in §. relegati. insti. quib.
mod. ius pat. potesta. fol. Et idem tenet Specu. in titu. de
actu. & reo. §. 1. uers. Item quid est bannitus Bar. in l. ex
facto. §. ex facto. ff. ad trebe. & in l. amissione. §. qui defi-
ciunt. ff. de cap. dimi. cum aliquali distinctione, & latē p-
16 scribentes in l. 1. r. C. de hered. insti. Vnde dico, quod tibi
cunque pœna deportationis imponitur a lege bannum
ibi imponi debet cum publicatione bonorum, nam ubi-
cunque iudex habet arbitrari pœnā simpliciter debet p-
cedi de similitudine familia clemē. t. §. uolumus de pœn. c.
non solum in fi. de regu. in 6. Ant. de But. in c. c. in causis
colum. 1. de offi. deleg. ubi ad hoc allegat gloss. quam di-
cit esse singularem in c. inquisitionis in uerbo alioquin
de accu. & sequitur Fel. in d. c. de causis 2 nota. & ibi ē
17 Dec. col. 6. Sed t- bannitus cum publicatione bonorum
habet instar deportari, nā similis est deportato in eo, q-
exulat à propria ciuitate, item est similis deportato i eo
quod perdit bona, bannum tamē habet minus, q- depor-
tatio, q- deportato assignatur unus locus cætera loca i-
terdicuntur, quod est contra in bannito, quia unus locus
tantum modo interdicitur, ceteri permittuntur, ut p. Bal.
in l. 1. col. 7. uers. scias autem, quod Iaco. de Are. C. de
hare. insti. Ex prædictis igitur concluditur procedendo
de similibus ad similia ita faciendum esse in hoc reo, ut
reformando primam sententiam, imponendum sit ei bā-
num cum publicatione bonorum. Quamuis enim depor-
tatio non sit in usu, tamen pœna pro eodem crimine po-
test similibus imponi, ut nudus exulet a patria, non obstan-
tes, quod hæc pœna sit minor quam deportatio, ut supe-
ius est ostensum, postquam alia congruentior imponi
non potest. Laus Deo.

Marcus Antonius Natta.

S V M M A R I V M.

1 Substitutio concepta in casu mortis plurium filiorum

sine filiis decedentium, non habet locum ubi unus so-
lus non natis aliis, est mortuus sine filiis.

- 2 Pluralitas de suo significato non potest in uno saluari.
- 3 Substitutio facta filio nato & parui nascituro insti-
tuta, sicut masculos siue masculi nascerentur, & de-
cederent sine filiis in pupillari ætate non uerificatur,
si nota fuerit sœmina.
- 4 Verba tunc & eo casu posita in dispositione, operantur
ne dispositio ad alium quam expressum casum exten-
datur etiam similem.
- 5 Substitutio uulgaris expressa licet trahatur ad simi-
les casus, tamen fallit, ubi apposita sunt uerba tunc et
eo casu, quæstant taxatiue.
- 6 Substitutio facta de duobus uel pluribus posthumis
nascituris non habet locum, quando unus tantum
esset natus.
- 7 Substitutio de restituendo alteri hereditatem tanquam
odiosa, & iuri nature resistens est strictē intel-
ligenda.
- 8 Dispositio de casibus simplicibus in institutionibus com-
prehendit casum mixtum, secus in substitutionibus.
- 9 Substitutio facta si posthumus non nascatur, non habet
locum in posthumis, si nascatur & non sit hæres, &
conuerso si facta sit filiis, si nascantur, non extenditur
ad filios non natos.
- 10 Substitutio facta filiis nascituris non procedit ubi nulli
nati sunt filii, eo quia facta sub conditione uoluntaria
quæ ad casum etiam illi similem non extenditur, sed
eius conditio debet impleri in forma specifica.
- 11 Condicio ubi est minime implenda in ipsa re uel circa ip-
sam rem, de qua fit dispositio, non scinditur, sed in to-
tum est implenda, secus si ueniat implenda in ipso uel
circa ipsum, de qua disponitur.
- 12 Ius accrescendi locum habere non potest, quum sit quæ-
dam substitutio substitutione cessante, præsertim ubi
apposita sunt dictiones taxatiue.
- 13 Pluralis locutio quomodo & quando in singularitate
resoluatur.
- 14 Condicio respiciens personam eorū, cui fit substitutio,
non potest scindi neque diuidi.
- 15 Substitutio. In substitutionibus omisum debet haberi
pro omisso, licet in omisso uersetur eadem æquitas, q-
in expresso, & etiam si uersimiliter præsumatur,
quod testatur, si fuisset de eo interrogatus idem re-
sponderet.
- 16 Testator non præsumitur uelle, quod non loquitur,
& talis uoluntas debet concipi ex uerbis ipsius te-
statoris.

CONSILIUM DCLXII.

E uiribus substitutionis antescritpæ quæ-
ritur, uidelicet utrum eueniret casus sub-
stitutionis prouisus a testatore, adeo q-
Catherineta uxor q. Petri & mater eius
dē testatoris possit succedere ex d. sub-
stitutione. Et omisiss argumentis ad par-
tes mihi uideretur casum non euenisse. Pro cuius rei de-
mōstratione assumo id, qd eleganter scribit Pa. de Ca.
consil. 219. Visis & consideratis quæ supra narrata sunt
in princ. 1. lib. secundum nouissimam impressionem, nā
1 t- in casu suo fuit concepta substitutio in casum mortis
plurium masculorum institutorum, uidelicet Nicolai
iam nati & posthumi seu posthumorum nasciturorum p-
illa uerba, & si cōtingat d. Nicolaum & alium seu alios
decedere sine liberis &c. Quia ergo secundum eum te-
stator loquitur per copulam & non autem per disjuncti-
nam seu, requiritur ad hoc ut uendicet sibi locum substi-
tutio, quod sine liberis decedat non solum ipse Nicolaus
sed

sed etiam alii seu alius nasciturus, & sic requiritur concursus duorum decedentium sine liberis propter naturam copulæ. l. si heredi plures. ff. de conditio. institui. si ergo alius masculus non fuit natus, mori non potuit, quia solus uiuens moritur. l. qui duos. ff. de manu. test. mors namque est priuatio uitæ, & eam soluit. §. deinceps in auct. de nupt. & ubi non est uita & sic habitus, nec priuatio esse potest l. decem. ff. de uerbis. obli. l. manumissiones. ff. de iusti. & iur. Quia ergo solus Nicolaus mortuus est, sine liberis conditio non extitit, quæ cōcepta fuit in casum plurium filiorum morientium sine filiis, & qui casus tanquam omisus habetur pro omisso. l. commodissime. ff. de libe. & posthu. & subdit ibidē Pau. de Castr. quod ita expresse determinat Ioan. Andr. q. q. dicit habuisse de facto, & ita fuisse iudicatum i. addi. Spec. in titu. de testa. §. in primis in magna addit. q. 4. & allegat. quod t. pluralitas de suo significatu non potest in uno saluari. l. legato. §. Qui plures. ff. de lega. 2. coniuncta l. meuius. §. eum qui. co. tit. & quod in solu. earum not. & factu. l. i. cum simil. ff. de opt. lega. Veniendo modo ad rem nostram, testator instituit Iacobum Mariam eius filium illegitimum & naturalem & partum nasciturum de ventre prægnante Innocentia eius uxoris, quæ masculu seu masculos pareret æquis portionib. & quatenus d. eius heredes ut supra institui decederent in pupillari ætate sine filiis legitimis & naturalibus & a se se natis, tunc & eo casu uulgariter pupillariter & per fideicommissum substituit Catherine et uxorem. q. Petri & matrem ipsius testatoris. Hoc modo se habent uerba testamenti, et præsupponitur in facto, quod ex Innocentia uxore testatoris nullus fuit natus masculus, sed tantum filia foemina, unde summa. propriè in terminis Pau. de Castr. quia hic etiam testator instituit Iacobum Mariam natum heredem & posthumum seu posthumus ex uentre uxoris nasciturus masculum seu masculos & nullus masculus est natus ex uentre uxoris, sed filia tantum foemina, & postea in substitutione eos coniunxit, dū dixit quod quatenus d. eius heredes ut supra institui sine filiis a se se natis, & t. tanto fortius id procedit in casu nostro propter illa uerba tunc & eo casu, posita in substitutione, quæ uerba faciunt, ut substitutio ad alium casum, quam expressum extendi non possit, ut inquit petr. de Anch. col. 3. §. 6. Ex serie testamenti col. 2. uerbi. Terrio hoc probat. Tradit Roma. consil. 131. prima dubitatio in priu. ubi inquit, quod ista uerba, tunc & eo casu, apposita in substitutione plurium mortis denotant extremitatem, & sic extremitatem uite diē, & quod non sufficit, q. extremus uite dies aduenit in personam unius tantum, nisi aduenit in omniū personis copulatiue, ex quo ista uerba sunt adiecta pluribus determinabilibus, ubi debent pariter & uni formiter determinare, ut ibi ipse latus prosequitur, & idem repetit consil. 138. Nona superuenit circa prin. & idem etiam dicit Soci. de istis dictionibus, tunc & eo casu, ut itent taxatiue, ita quod substitutio non excedatur ad alium similem casum, quum de natura dictionum taxatiuarum sit excludere alios casus præter inclusum, cōf. 259. Visis & consideratis col. 3. aerlicul. Confirmatur præmissa lib. 2. & dicit Dec. in l. quamuis columna secunda. C. de impub. quod t. licet uulgaris expressa trahatur ad alios casus similes, hoc tamen procedit, ubi sunt apposita illa uerba, tunc & eo casu, quia stant limitatiue & taxatiue, & latus hoc idem prosequitur Dec. consil. 315. Superioribus diebus col. 1. uerbi. Confirmatur hoc quia clarum, ubi etiam ponderat, quod ista uerba, tunc & eo casu, sunt geminata, quæ efficaciter operantur, ideò dicendum uidetur in proposito, quod conditio expressa in casu naturæ, non potest trahi ad non naturæ. Secundo assumo fundamentum ex decisi. Ioan. Andr. in additio. superius allegata, & fuit hæc decisio t. Oldra. consil. 142. Factum tale est testator habens uxorem, a quo more suo Io. Andr. sumpsit tacito auctorē, & etiam refert, & sequitur formaliter Albe. de Rosa. non faciens mentionem de Oldra. in l. præcibus col. 22. uer. Iterum quero de alia C. de impub. & al. substi. & sequitur Pau. de Castr. in præallegato consil. 219. & Alexan. in consilio inferius allegando, & §. Soc. etiam in

consiliis, quæ inferius adducam, nā uolūt prædicti doctores, q. substitutio facta de duobus uel pluribus posthumis nascituris, non habet locum quando unus tantum esset natus, & sic apertissime sentiunt, q. appellatione filiorum natorum non ueniunt non nati, & dicunt hoc maxime procedere, quando agitur de odio quasi sentiunt, q. etiam si agatur de favore, nihilominus substitutio non habeat locum, sed t. substitutio de restituendo hæreditatem alteri est odiosa, secundum doctores ubique quia continet onus & grauamen l. coheredi §. cum filia ff. de uulg. & pup. & ulterius stricte uenit intelligenda, q. auferatur hēditas ab his, quo lex naturæ & cūiunctio sanguinis ad hæreditatem ab intestato uocat, & in casu nostro si substitutio ualeret, auferretur hæreditas patris a filia contra commune uotum parentum, & a patruo, quia ratione conseruandi diuitias in familia ex l. munici palii una cum filia uocatur, sicut mihi relatum fuit, q. huiusmodi substitutiones sint stricte intelligendæ, ex eo apparet, quia t. dispositio de casibus simpliciter in institutionibus comprehendit casum mixtum l. si ita scriptura in prin. ff. de libe. & posthu. secus autem in substitutionibus, ut per Bar. in l. cum auus in fin. ff. de condi. & demon. & quia præsumitur testator uoluisse hæredem minus grauare, quam sit possibile l. Titia §. qui i uira & lunu. ex familia. §. si rem. ff. de leg. 2. & i. illa decisi. Oldr. & Io. Andr. communiter recepta facio magnum fundamentum, præsertim cum Io. Andr. referat ita fuisse iudicatum, & secundum quam dicit sæpius se obtinuisse. Caro. Rui. in l. heredes mei. §. cum ita ff. ad trebel. Terrio moueor etiam ex eo, quod scribit Ang. consil. 93. Visis in specie omnibus supradictis circa fin. ubi t. vult, q. substitutio facta, si posthumus non nascatur, non habet locum i posthumus, si nascatur, & non nascatur, & non sit heres, ergo idem dicendum econuerso, si substitutio facta sit, si nascatur, & contingat eum non nasci l. si contra. ff. de uulg. & pupil. Quarta uidetur clara decisio petri de Ancha. in d. consil. 356. Ex serie testamenti colligitur col. 2. ubi consuluit, quod substitutio facta filiis, si nascatur, non extenditur ad filios non natos, ex quo iste casus fuit omisus a testatore. l. commodissime. ff. de libe. & posthu. Iré ponderat illa uerba, tunc & eo casu, de quibus supra dixi, & quia iste casus appositus per testatorem substitutionis est uoluntarius, ideò semper impleri debet in forma specifica, nec porrigitur ad alium casum non expressum secundum Bar. & Bal. in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de lib. & posthu. per tex. in l. qui heredi. & l. meuius. ff. de condi. & demon. Quinto accedat Fulgo. consil. 49. Ex facto proponitur, nam t. in casu suo testator posthumus suis masculis filiis instituit, si eos omnes sine filiis masculis mori cōtingeret, tūc & eo casu ipsis sic deeedētib. vxorē substituit uulgariter pupillariter & per fideic. ubi uero filios masculos non nasci cōtingeret, sed foeminā filiam unam tantum, uel plures d. eius uxorem uniuersalem heredem instituit & filiabus iure institutionis dotes reliquit, & eas iussit esse tacitas & contempas. Accidit postmodum, defunctum esse testatorem nullis natis filiis & filiabus, quærebatur, an d. vxor posset habere hæreditatem ex testamento, uel frater testatoris ab intestato, & primo pro uxore arguit quod sic, & inter cætera adducit, quia si fuit substituta filiis masculis institutis, et heres uniuersalis instituta in casu, in quo filia foemina nasceretur, uidetur multo fortius uoluisse, quod nullis natis filiis nec filiabus uxor haberet hæreditatem ex testamento. Contrarium tamen determinat, Fulgo. q. frater ex causa intestati succedere debeat, quia iste casus, qui contingit, uerbis testamenti non clauditur, quia nemo liberorum natus fuit, & frater habet fundatam intentionē ex regulis iuris communis, nec docetur de mente testatoris ad oppositum, & casus omisus, iuris dispositioni relinquitur l. commodissime. ff. de libe. & posthu. l. si extraneus. ff. de condi. ob cau. l. si cum dorem in prin. ff. solut. mat. Item mouetur ex doctrina perr. & Bar. in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de libe. & posthu. ubi haberetur substitutio seu prouisione sub conditione uoluntaria factam ad alium casum non porrigi etiam illi similem, sed in forma specifica debere cōdōnem impleri. l. qui heredi. &

di. & l. Meuius. ff. de cōdi. & dem. Ecce qualiter Fulgo. determinat, q̄ substitutio facta filiis nascituris nō exten-
ditur filiis nullis natis p rationes, q̄ optimē militat in
casu nostro. Sexto idem tradit Soci. consil. 259. Visis &
consideratis, colum. 2. lib. 2. & consil. 77. Visis testamen-
to spectabilis colum. penul. li. 3. ubi quādam de prādi-
ctis adducit. Septimo eādem sententiā tenet Caro. Ruy.
consil. 172. Questio quā proponitur, in tertio casu ibi per
eum considerato, & qui casus est fere similis nostro lib.
2. nam ibi etiam testator substituerat posthumis mascu-
lis nascituris uni uel pluribus, & nata tantum fuit sec-
mina, & concludit substitutioni non esse locum per con-
sil. Pau. de Castr. superius adductum. Octauo idem latif-
simē prosequitur And. Alcia. Iurifcon. rēpēstatis nostræ
ornatissimus cōsi. 492. quod incipit, Explicitus est casus
præfens, &c. ubi improbat consil. Dec. qui in illo casu cō-
trarium consulerat, & concludit per multa iura et ratio-
nes substitutionem factam filiis nascituris non uendica-
re sibi locum filiis non natis. Vltimo ultra prædictas au-
thoritates adduco efficacem rationem, nam q̄ quādo cō-
ditio non est implenda in ipsa re uel circa ipsam rem, de
qua fit dispositio non scinditur, & requiritur, quod in
totum impleretur l. pen. ff. de cōdi. infer. l. si ita fuerit ser-
uis in prin. de manu. testa. l. cōditionibus. §. si. & ibi not.
Bar. ff. de condi. & demon. & declarat Bar. in l. Stichum
qui meus erit. ff. de leg. primo, & ita etat i casu q̄. forma-
tæ per Oldra. & Ioan. And. quia conditio substitutionis
erat implenda circa natiuitatem & mortem posthumor-
um, sed ista dispositio erat circa aliam personam scilicet
circa sorores testatoris, sed ubi conditio uenit imple-
nda in ipso uel circa ipsum de quo fit dispositio scinditur
d. l. Stichum, qui meus erit cum ibi not. Bar. & ita d. deci-
sionem Oldra. & Io. And. declarat Alex. consil. 109. super
prima consultatione col. penul. lib. 7. sed in casu nostro
sumus proprie in decisione Oldra. & Io. And. ubi illa cō-
ditio, quatenus d. eius hæredes decederent in pupillari-
tate, uel sine filiis est implenda in ipsa re, uel circa ipsā
rem, de qua fit dispositio, & sic in persona hæredum de-
cedentium, idē non scinditur, sed in totum uenit imple-
da, & sic requiritur, quod omnes hæredes decederēt, &
non sufficit, q̄ unus decedat, & ista decisio Alexan. in p-
fator consilii recte cōsideretur, ponit gladium ad radicē.
Et attentis prædictis non est opus disputare, an habeat
12 † locum ius accrescendi, quia cum cesset substitutio, ius
accrescendi locum habere non potest, quum ius accre-
scendi sit quædam substitutio l. si Titio §. Iulianus. ff. de
lega. 2. Item quia in casu nostro appositæ fuerūt dictio-
nes limitatiuæ, tunc & eo casu, p̄ quas cēsetur esse subla-
tum ius accrescendi iuxta ea, quæ habentur in l. Lucius.
§. quæ habeat. ff. ad Trebe. Restat modo, ut quædam enu-
lantur, quæ scrupulum iniicere possunt, nam in primis uir
13 dederit obstat, quod pluralitas † resoluitur in singula-
ritates, quando plures instituuntur, & casu quo ambo
uel uterque uel omnes decesserint sine filiis, alius substi-
tuitur, tunc contra propriam uerborum significationem
uno tantum mortuo sine filiis admittatur substitutus l.
fin. §. filium. ff. de lega. 2. l. Lucius. §. Gaio. ff. ad Trebe.
& in l. pen. C. de impub. & aliis substi. Ad hoc respondet
Rui. in præallegato consil. 172. col. pen. q̄ illud, quod di-
citur, q̄ pluralitas resoluitur in singularitates, procedit,
quando in pluribus casibus adimpleri potest dispositio
distributiuā, quia ad hunc effectum fit talis resolutio. l.
falsa. §. fin. ff. de condi. & demon. & in l. 1. §. fin. ff. de con-
di. institut. & in d. l. fin. §. filium & in d. l. Lucius. §. Gaio.
sed ubi post mortem plurium uel unius uiuentis, & alio-
rum nasciturorum fit substitutio, nō potest, antequā alii
nascantur complexinē nec actu nec potentia, uerificari.
quia antequā quis nascatur non potest mori, sed de-
mum adest potentia moriendi post natiuitatem & non
prius, adeo quod in isto casu sebtelligitur alia con-
ditio, uidelicet si plures extabunt, quia conditio expressa,
sub qua substituens uocatur post mortem plurium non
potest impleri nisi propter superexistentiam plurium,
idēo alius non natis defecit dispositio defectu conditio-
nis etiam tacite, ut not. in l. item quia. ff. de pac. & p hoc
non obstat aliud, quod pluralitas pl erunque uerificatur

in uno l. 3. §. negotia. ff. de nego. gest. & l. prætor. §. homi-
nes. ff. ui bon. rap. l. 1. C. de condi. infer. & l. non est sine
liberis. ff. de uerborum significatione. quia illud est uerum, q̄
pluralitas saltem habitu & potentia uerificari potest in
pluribus, sed ubi i pluribus nō potest impleri etiam po-
tentia & habitu, ut in casu nostro, tunc in uno non im-
pletur, quia dispositio locum non habet, tanquam nō cō-
prehendat hunc casum. Et licet Ruin. non dicat, cōpro-
bari potest ex eo, quod Bald. scribit in l. quamuis C. de
impub. & al. substi. ubi soluendo contrarium de d. l. falsa
§. fin. & l. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad Trebe. & l. Lucius
§. Gaio dicit q̄ illud, quod dicitur, q̄ pluralis locutio re-
soluitur in singularitates, & diuidatur, & distribuat cuili-
bet per se, procedit, nisi mens loquentis præsumatur cō-
traria, & requiritur, quod ab initio sit equalitas poenē-
tiæ, hoc enim requirit lex secundum eum scilicet poten-
tialitatem & æqualitatem non euentum, & ad hoc pon-
derat ibi i tex. in uerbo potuit, & adducit etiam notata in
14 l. Lucius. ff. eo. Præterea, quum † conditio respiciat per-
sonam eorum, cui fit substitutio, non potest scindi, ne-
que diuidi, prout euenit in casu nostro. Iura autem in cō-
trarium allegata non procedunt in isto casu, sed loquun-
tur in dispositione, ut benē declarat Alex. in d. cōsi. 209.
Alter oriri potest scrupulus ex eo, quod scribit Bal. in l.
si ult. col. uerfi. Quæro quidam credens C. de insti. & sub-
sti. ubi uult, q̄ si testator instituat uentrem uxoris suæ, &
sit posthumum nasciturum, & sit posthumus moriatur in
pupillari ætate, uel postea quādo cūque, q̄ si talis posthu-
mus non nascatur, & sic eueniat casus non dispositus a
testatore, nihilominus admitti debet per tex. in l. ab ex-
hæredati. §. fin. iuncta glo. ubi etiam Imo. idem tenet. ff.
de lega. 1. & tenet etiam Bar. in l. 1. in prin. 4. q̄. prin. uer-
fic. Vltius quæro quid si substitutio. ff. de vulga. & pup.
Sed respondetur, q̄ posito, quod ista opinio esse uera, ta-
men, non facit ad propositum nostrum, quia ibi non fuit
cogitatum nisi de uno nascituro, hic autem fuit cogita-
tum de pluribus decedentibus, quorum natiuitas copu-
laciue requiritur, quod supra fuit ostensum, & ad illud,
quod numerus pluralis resoluitur in singularitates, fuit
superius responsum. Et ulterius adfuit hic illa uerba, tūc
& eo casu, quæ sunt maximi effectus quæ non concurre-
runt in casu superius allegato. Postremo nō obstat, si di-
15 catur, q̄ † in ultimis uoluntatibus prædminatur uolū-
tas defuncti l. 3. C. de libe. prate. in conditionibus pri-
mum locum. ff. de condi. & demon. & uerisimile uidetur
quod sicut testator uoluit substitutum admitti filio iam
nato mortuo in pupillari ætate, ita etiā uoluerit admitti
si posthumus non nascatur, quia ad hoc colligitur respo-
sio ex eo, quod dicit Oldra. & Io. Andr. in addit. Specu-
in titu. de testa. §. in primis in addi. magna in. 4. q̄. supe-
rius adducta, ubi loquens in substitutione dicit omisum
haberi pro omisso licet eadem æquitas uerfetur in omis-
so, quæ in expresso uerfatur, & hoc fortius ubi in dilata-
do casum uerfatur odium, & ita etiam respondet Petr.
de Anca. in d. consil. 356. col. fin. dicens, q̄ licet testator i
terrogatus in casu omisso idem respondisset, tamen post
quam in hoc casu expressē non prouidit, legalis inter-
pretatio ad hūc casum omisum extendi non debet. Ad
quod facit, quod iura quæ dicunt attendendam esse uo-
luntatem testatoris, intelliguntur, quando apparet de ta-
li uoluntate dispositiuā, quia non sufficit testatorem ita
uoluisse, nisi disponent, ut est tex. not. in l. quidam cum fi-
lium & ibi Bal. & Imo. ff. de hæred. insti. & facit tex. in l.
1. §. si autem ad deficientes. C. de cadu. tollē. ubi per il-
lum tex. Bal. dicit, q̄ illud, quod testator nō loquitur, uel
le non præsumitur, & talis uoluntas debet cōcipi ex uer-
bis ipsius testatoris l. Gallus §. quidam rectē in illis uer-
bis, ut eo casu ualeat, qui ex uerbis concipio fit. ff. de
libe. & posthu. quem tex. ad hoc allegat Bald. in c. secun-
do requirit de appell. apostilando tex. ibi in uerbo inten-
tionem, allegat etiam boni tex. in l. si alii. ff. de usufruc.
lega. in fin. ibi interdum plus ualet scriptum, quam quod
actum sit, & ita etiam uulgata regula, q̄ ubi agitur de uo-
luntate testatoris a propria uerborum significatione nō
est recedendum l. non aliter. ff. de lega. 3. & aliud est de-
cedere sine liberis, & aliud non nasci, ut superius dictū
fuit.

Consilium DCLXVIII.

24

fuit. Ex his concluditur in casu pñenti substitutioni non esse locum, sed causa est intestati remotis omnibus, quā tum ingenii facultas tulit, quā iudicem hāscentem face re possunt. Et quia lata sunt sententiā contrariā, dico sententiā latam in fauorem patruī seu veniētium ab in testato per D. Vicarium Albinganz de cons. magni. Iu- riscon. D. Francisci Catanei esse confirmandum, secun- dam uero infirmam. Laus Deo.

Marcus Antonius Natta.

S V M M A R I V M.

- 1 Infamis infamia iuris effectus per condemnationem re pellitur a testimonio praesertim in criminalibus.
- 2 Testis damnatus iudicio publico, ex quo prohibitus est testificari, non facit indicium ad torturam.
- 3 Socius criminis in casibus in quibus admittitur ad tes- tificandum contra socium solus non facit indicium ad torturam.
- 4 Probationes factae in uno iudicio non probant in alio etiam inter easdem personas maxime in criminalibus
- 5 Falsos testes productis ubi condemnaretur de falso, hoc non praedudicat testibus nec econtra.
- 6 Processus factus contra principalem, licet sit cotumax uel alio modo contra ipsum de maleficio constet, non nocet auxilianti.
- 7 Condemnatio unius etiam in criminibus connexis & multum coniunctis sicut est adulterium inter uirum & mulierem, non operatur alterius condemnationē.
- 8 Sententia ubi est alicui innocua, eidem non nocet acta & alia probationes.
- 9 Amicitia non repellit testem a testimonio, & quum sit uirtus, non praesumitur quod amicus uoluerit amico dare malum consilium.
- 10 Reuellare an teneatur ille, qui scit conspirationem secre- to fieri contra principem uel rempub. & an propter non reuellare teneatur crimine laesae maiestatis, & scit- tia qualis esse debeat ut obliget ad reuellandum.
- 11 Scientia conspirationis qualis esse debeat ut obliget ali- quem ad illam reuellandum.
- 12 Peccatum unius ubi probari non potest, non debet de- nunciari, sed fraterna correctio fieri.
- 13 Consilium Alcia. Cagno. & Bos. in circa modum re- uellandi scientiam criminis laesae maiestatis repro- batur.
- 14 Statutum puniens scientiam non intelligitur de simpli- ci sed probabili scientia, & nu. 17.
- 15 Statutum disponens indistincte quod homicida decapi- retur quomodo intelligatur.
- 16 Statuta restringuntur per rationem iuris communis, & secundum illud interpretantur praesertim mente Statuti dubia existente.

CONSILIVM DCLXVIII.

On puto insistendum, utrum qui delin- quat in clasissimā & Illustrissimam Re- pub. Genuensem committat crimen la- sae maiestatis, quia fateor, quod commit- titur, & si putarem, quod D. Camillus de- liquisset in praefatam Rempub. non fuisse pñem eius parocium, sed ex his, quae mihi narrantur in themate, non puto ipsum tām crīmen commississe. Solum opponitur, quod sciuerit de quodam tractatu, q̄ fiebat de bello gerendo aduersus Saonam in praedicti reipub. Genuensis per regem. Vnde de duobus est in- quendum. Primo an probetur de scientia d. Camilli, dein de an talis scientia faciat, quod inciderit in crimen laesae maiestatis ob non reuellationem. Et primo de scientia

non uidetur probari, nisi ex testimonio Octauiani Sa- uonensis, quia si etiam clarē & apertē deponeret, q̄ d. Ca- millus esset conficius d. tractatus, tamen eius testimoniū esset nullum, quia t̄ d. Octauianus, tanquam commisse- rit crimen laesae maiestatis, fuit damnatus, & de eo ulti- mum supplicium sumptum. Vnde taliter damnatus testi- monium ferre non potest, quum sit infamis infamia iu- ris l. infamen. ff. de publi. iud. l. atheltas. §. calumniator. ff. de his, qui not. infra. & clarum est, quod infamis infa- mia iuris repellitur a testimonio praesertim in criminali- bus, ut per Bar. in l. cunctos populos nona oppo. C. de sa- crofan. eccle. Et in proposito est bonus tex. in l. 3. §. le- ge Iulia, ibi iudicio quoq; publico damnati. ff. de testib. & de hoc bona gl. in c. testimonium in uerbo confessus de testib. quā t̄ formaliter dicit, q̄ qui in iudicio damna- tus fuit de crimine, sufficit hoc, ut a testimonio repella- tur in causa criminali, licet egerit poenitentiam, nec ne- cesse est, ut amplius conuincatur, ut in illo text. habetur allegat etiam ad hoc tex. in c. 1. §. deniq; de excep. & tan- tum ab est, ut iudicio publico damnati faciant plenā p- bationem, ut ne indicium quidem faciant ad torturam, ex quo prohibiti sunt testificari. l. maritus. ff. de quāstio. Bal. in l. seruos. C. de testib. & in c. 1. de confes. Et si dica- tur, quod t̄ socius criminis admittitur ad testificandum contra socium c. 1. de confes. c. nemini 15. q. 3. A hoc re- spondetur, q̄ socius criminis quādo etiam in casibus ex- ceptis potest de sociis interro gari, tamen non facit pro- bationem ad condemnationem, imō nec indicium qui- dem facit ad tortura sine aliis ad minuculis & praesump- tionibus, quia non est omnino testis integer, ut proba- in c. per tuas de simo. & tradit Sal. latē p. gl. ibi & p. alia in l. fin. col. fi. C. de accu. & sequit Ang. de Aret. in tract. malef. in glo. fama publica col. 2. uers. Quāro an parti- cipes & ibi latius Augu. Arim. in suis additio. Alex. con- si. 89. Viso themate colum. 2. lib. 3. & nouissime tradit Thom. Gram. decif. 56. incipiente Andreas Bessa col. 2. ubi uult socium criminis non facere indicium ad tortu- ram nisi aliis concurrentibus, & ibi refert plures vete- res & modernos doctores idem enuisse. In casu autem nostro aliud non deducitur contra d. Camillum nisi tes- timonium d. Octauiani, quantum ex themate colligi- tur, nec aliqua praesumptio contra eum concurrit. Illud etiam est clarissimum, quod in casibus, in quibus specia- liter est inductum, q̄ socius admittatur in testimonium, tamen ex attestatione unius solius non est aliquis con- demnandus c. cum a nobis de testib. l. iurifurandi. C. eo. titu. Ita formaliter scribit Alex. consi. 11. Circa primum dubium, quo quāritur iuxta prin. lib. 1. poterat Alex. ad- ducere text. in c. ueniens et l. in fin. de testib. ubi ponti- fex mouetur non solum ex eo, quod ille, qui eodem erat infectus crimine, contra aliam testificari non posset, nul- liq; de se confesso aduersus alium sit credendum, sed et- iam ex eo, quod nec vnus testimonium ad condemna- tionem sufficiat alicuius. praeterea, quum t̄ d. Octauia- nus fuerit damnatus, & contra eum facta executio, non video, quomodo ex processu contra eum facto, possit cō- demnari d. Camillus, quia regulariter probationes fac- tae in vno iudicio, in alio non probant etiam inter eas- dem personas, multo minus non probant contra alium c. inter dilectos uers. nec attestationes de fid. instru. & not. per glo. & alios scribentes in l. 2. C. de eden. cum cō- cord. de quibus ibi per modernos, & hoc maxime pro- cedere debet in criminalibus, ubi exactiores probatio- nes requiruntur l. sciant. C. de probat. Hinc est, q̄ t̄ licet produciens falsos testes condemnaretur de falso, hoc nō praedudicat testibus, & econuerso licet testis condemne- tur de falso, hoc non praedudicat producenti, ut per Bar. in l. Lucius. ff. de infam. & processus factus t̄ contra prin- cipalem, licet sit contumax, uel alio modo contra ipsum de maleficio constet, tamen hoc non nocet auxilianti, se- cundum Barto. in l. si is qui rem. §. si tu Titium in ff. de fur. Sal. in l. 1. colu. antep. uersicu. Quāro successiue. C. de rap. virgi. Quinimo etiam t̄ in criminibus connexis & multum coniunctis, sicut est adulterium inter uirum & mulierem, tamen condemnato uno, non est condem- natus alius, ut Bart. scribit in l. denuntiatio. §. si. circa prin.

prin. ff. de adul. Bald. in l. iuris in fi. C. qui. res iudi. non noc. Alex. in l. xpe column. i. ff. de iud. ubi firmat istam esse communem opinionem, quod condemnatoria non facit ius, quo ad alios in eodem processu non citatos, et idem dicit Ang. de Are. in trac. malef. in uerbo, & ibi caput a spatulis column. 5. uerfi. Quæro an damnato cum sua aditione & est regula, q. t. cui non nocet sententia, non nocent acta & alie probationes secundum Innoc. in c. causam el primo de test. & Bart. in l. xpe in fi. ff. de re iud. Sed quid fortius, non probatur scientia alicuius tractatus ex uerbis prolatis per d. Octavianum. Dicitur enim, q. d. Octavianus interrogatus in tormentis de coplicibus dicti tractatus, dixit d. Camillo semel in domo d. inquisiti & iterum in ecclesia cathedrali, si contingeret, rex susciperet negotium Saouense, quid uobis uideretur, & dixit d. Camillus, q. noller ipse Octavianus applicare animum in rebus talibus, & ipsum magnopere diffusiuit, & tunc ipse Octavianus respondit, Non dico, q. sint in fieri, sed si contingeret, q. fierent, d. Camillus regressus est iterum ad eum dissuadendum. Ex istis uerbis non colligitur scientia alicuius tractatus, quod d. Octavianus eum certiorum reddiderit de aliquo tractatu, sed conditionaliter loquutus est, uidelicet, si rex susciperet negotium Saouense, conditio autem de futuro nihil ponit in esse l. si quis sub condicione. ff. si quis. omis. cau. testa. Nec aliquid facit, quod d. Octavianus deponat, q. d. Camillus subiunxit, Attamen scitis, quantum uos ameni, & uitam profunderem p. uobis, quia d. uerba sunt ambigua, & intelligenda sunt sano modo, uidelicet quod ei sit amicus, ut exponeret uitam pro ipso scilicet in rebus licitis & honestis, semper enim interpretatio facienda est ut excludatur delictum, quantum fieri potest l. meritor. ff. pro. foc. quia intellectus hominis debet esse benignus secundum Bal. in l. moueor per illum tex. C. de ser. expor. & in delictis semper præsumitur pro eo, quod exculat, secundum Bal. in l. præcibus col. 7. C. de impu. & aliis subit. Ad quod t. facit quia amicitia non repellit stem a testimonio reddendo l. sciendum. ff. de usu. leos C. de testib. quia ut ibi dicit Bald. non præsumitur amicum pro amico uelle delinquere, & falsum testificari, ut etiam uult Abb. in c. quotiens colum. 2. de testib. considerans quod amicitia charitua est uirtus, & secundum legem diuinam proximum diligere debemus sicut nosmetipsos, & in dubio ita iudex debet arbitrari. Non igitur est credendum, quod d. Camillus propter amicitiam uoluerit committere tantum scelus, præsertim quum Octavianus deponat illum diffusiuisse, ne talibus implicaret animum. Et si diceremus, q. per d. uerba, scitis quantum uos amo & quod ponerem uitam pro uobis, uoluerit consentire alicui tractatui faciendo, & se incōtinenti corrigere, non est præsumendum l. nā ad ea. ff. de condi. & demon. Imo potius est dicendum, q. quū perseueraret d. Octavianus in insistendo in talibus uanis & ineptis & periculosis cogitationibus, ut ostenderet d. Camillus, cur ipsum dissuaderet, subiicit illa uerba, scitis tamē, q. ego sum uobis amicus, & q. uitam exponerem pro uobis, quia ueri amici dare bonum consi. & non malum, nam secundum Arist. Amicus amico uult bonum, quem allegat Bal. in d. leos C. de testib. Ex his igitur superioribus liquet, quod non est probata scientia d. tractatus ex depositione dicti Octauiani. Primo quia focus criminis non concurrentibus aliis indicis non facit fidem. Item quia est unicus testis. Item quia dispositio testis in alio iudicio non attenditur ad plenam probationem. contra alium eo non citato. Postremo quia ex uerbis dispositionis d. Octauiani non colligitur illum sciuisse alicuius tractatum, qui tūc fieret, & esse deberet. Propterea non oportet insistere circa alium articulum an sit Camillus dignus aliqua pœna, eo quod non reuellaret, quia ignorans reuellare non potest. Attamen ad plenam uictoriam circa hoc etiam aliquantulum immorabor, nam licet Bart. in l. utrum 10 ff. ad l. pompe. de parri. tenuerit, q. t. teneatur quis reuellare scies conspirationem secreto factam aduersus principem uel repub. etiam q. non sit participes criminis, alias incidat in crimen læsæ maiestatis, si non reuellar, & Bar. sequatur Salic. in l. i. col. 8. uerfi. Ad contraria restat.

C. de rap. uirg. & in l. quisquis. §. id quod. C. ad l. iul. mai. & plerique alii, quos reuli in consilio meo inferus allegando, tamen contrarium tenet Bald. in quodam eius consi. quod incipit. Quamquam eleganter sint multa dicens hoc esse uerum, si talis scientia esset probabilis per l. qui accusare. C. de eden. Ad quid enim tenetur quis reuellare, qd. d. robare non possit, certe nemo debet se submittere tormentis quæ hoc casu delatori inferuntur, ut l. 3. C. ad l. iul. mai. & squalori carceris, ut l. fi. C. de accu. nulla enim culpa est in uitæ discrimine se non ponere, ut uoluit glo. in l. aeminem. C. de infam. qui enim solum audiuit & non reuellauit, quia probare non poterat, immunis est à delicto per tex. in lege nostris in fin. C. de calumn. Et ex hoc inferit Bal. q. assessores sequentes Bar. in d. iurum & occidentes homines solummodo, quod non reuellar fecerunt, omnes sunt homicidæ, quia uisus uidit, uelit, noluit, auris audit, uelit, noluit, sensus enim corporis & primis & primi motus non sunt in potestate nostra, ut not. gloss. in l. 1. §. ius naturale in uerbo coniugatio. ff. de iusti. & iu. & Bal. ibi deplorat mortē D. Do nati Barbadori, qui fuit ob præfatam scientiam morti traditus, & Bald. sequuntur plurimi doctores, nā de hoc consi. Bald. meminit Ang. de Aret. super gloss. che hai tradito col. 4. uerfi. quod crimen læsæ maiestatis, & in §. publica in fin. insti. de pub. iudi. & illud sequitur Ioā. de Ana. in rub. de his, qui fil. occisi. col. fin. Roma. in l. 1. §. occisorum in fin. ff. ad Sylā. Feli. & Dec. in c. r. de offi. delega. Feli. in c. de cetero col. fin. de re iudi. & in c. quā tæ de sent. ex com. Hypo. de Marf. sing. 174. quod incipit, nemo debet se submittere & c. Clau. Aquer. in rep. l. ut uim car. pen. uerfi. Et succedit alia questio. ff. de iusti. et iu. & in l. qui accusare. C. de eden. Afflic. in c. i. in gloss. & bona committentium uerfi. 49. committitur, q. sint rega. & in c. 1. §. præterea col. 1. quæ sit. cau. ben. amir. Alcia. in l. 4. §. caro. 4. no. ff. de uer. ob. & nouissime Hier. Cag. in l. culpa caret. ff. de regu. iur. qui omnes moderni faciunt mentionem de consi. Bald. superius allegato, & illud sequuntur, & de eis feci alias mentionem in consi. 629. quod incipit, Celebris est, questio & c. Et quia suspicatus sum plures ex prædictis doctoribus non uidisse in fronte illud consi. Bal. dedi operam, ut inuentum in serinio maiorum meorum, Vna cum consilio meo imprimere tur, allegant isti moderni, pro consi. Bal. tex. in c. qua propter ibi probationibus competentibus exhib. ti. 2. q. 7. & c. plerumque in prin. eadem causa & q. ibi boni uiri tacent, t. quod probare non possunt, adducunt etiam tex. in clem. uolentes §. notarii. ibi & ea probare ualentes ibi gloss. de hære. & gloss. in c. si quis. Papa in uerbo per tulerit. 79. diffin. Aducit etiam tex. in c. qualiter & quando in fin. de accu. ubi iudex qui generaliter inquiritor su per statu ecclesie non debet ad occulta reuellanda astringere testes, ut deponat. Accedat, qd. scribit Abb. post l. in no. in cap. officii de poenit. & remis. ubi dicit, quod mulier, quæ supposuit partum, non tenetur hoc reuellare, quando ei non crederetur, nec haberet probationes i. prout, sed satis est, quod poeniteat absque eo, qd. detegat, quia ex quo uidet, qd. probare non pot reuellare non debet, ne potius inducat scandalū q. utilitatem allegat tex. in d. c. plerique 2. q. 7. Similiter dicit Abb. i. c. nouit col. 11. uerfi. concludo breuiter de iudi. quod 12 t. quando peccatum est omnino occultum, quod illud nemo scit præter denunciante, adeo quod probari non potest, fraterna correctio fieri debet inter ipsum & peccantem, non autem peccatum denunciare ecclesie, quū non possit peccatum probari, nec conuinci, allegat tex. in d. c. plerique & tex. in c. si sacerdos ibi nisi quis iudiciario ordine probare possit de offi. ordi. Constat igitur ex prædictis secundum magis receptam sententiam d. Camillum, posito q. habuerit scientiam alicuius tractatus, non teneri ad poenam ultimi supplicii, & quia hæc opinio est humanior in dubio, est tenenda in poena ibus 13 l. si præses & l. interpretatione. ff. de poen. Nec t. placet mihi, q. Alci. & Hiero. Cagno. dicunt se consulere in futurum, ne incidunt in periculum scientes & indignationem principis, q. principibus eorum scientiam detegat, atque nudent non accusando quempiam, sed eos secreto admo-

to admo-

to admonendo, ut a talibus machinationibus caueant, reuellando quicquid de tali re sciunt, nam istud confilium nihil prodesset; princeps enim uel alii magistratus, quibus sic reuellarent, cogere eos ad indicandum personas, etiam per tormenta, cupientes nascere, quomodo ipse sciret, & unde cognouissent, & quum indicaret, inciderent in periculum falsi delatoris, quum crimen obiectum probare non possent. Similiter est absurdum, quod scribit Bos. doctor moder. in suo tracta. de crimi. lesa maie. quod si filius eius vel frater reuelaret ei con-
 spirationem contra principem vel rempub. si non posset obtinere ab eis, ut secum reuellarent, confestim fugam arriperet, monitis illis, ut abstinerent, alias a se manifestarentur, nam fuga non facit manifestationem, ideo incideret in confiscationem honorum, & si apprehenderetur non vitaret periculum capitis. Sanctius igitur tenere, quod non valens probare nulla poena teneatur, tum quia haec opinio, ut apparet est communior, tum etiam quia in dubiis opinionibus doctorum, opinio benignior praeualeat, ut Abb. scribit post alios in c. r. in fin. de constitu. Non obstat statutum Genuense, quo disponitur, quod si quis ex aliquorum sermone, licet non manifeste deprehenderit, uel aliis signis aut indicis coniectauerit, uel competerit aliquos aduersus rempub. conspirasse uel coniurasse, vel quid moliri, uel parare, ex quo uerisimiliter respub. capere detrimentum possit si quum primum (ut dictum est) id non patefecerit, perpetuo damnetur exilio, vel pecunia multetur, vel corpore plectatur, aut summo supplicio afficiatur, aut ad id usque arbitratum illustissimi Ducis & magni. Gubernatorum. Nam si ad istud statutum respondeo, quod dicitur, quod si aliquis ex aliquorum sermone etiam non manifeste deprehenderit, vel aliis signis coniectauerit con-
 spirationem factam contra rempub. per aliquos, vel aliud moliri vel parari, teneatur patefacere, debet intel-
 ligi, si id, quod deprehenderit, vel coniectauerit, probari possit, sicut in simili uidemus, quod licet iura communia puniant filium de morte patris & seruos confcios de morte domini incurrant ultimum suspicium, nisi reuelauerint l. fratres & l. vtrum. ff. de parr. l. i. §. occisorum. ff. ad Syllan. tamen intelliguntur non de simplici scientia, sed de probabili secudum Bald. in praallegato conf. communiter approbato. Ad quod facit, quod scribit Bald. in l. si serui vestri. C. de noxa. & ibi etiam Sa-
 15 lic. ubi dicit, quod si statutum dicit, quod si homicida decapitetur, nec distinguitur, an occiderit solo malo, vel culpa vel casu vel cum causa puta reperit in adulterio, nam licet statutum non distinguat, tamen ipsum statutum distinguitur per ius commune an dolo, an ex certa scientia, an culpa uel casu. Et cum praedictis etiam tenet Bald. in l. data opera colum. 3. vers. Item si statutum praecise. C. qui accu. non pos. quia secundum eum statuta restringuntur per rationem iuris communis, secundum quam voluntas & propositum distinguunt maleficia. l. q. iniuria. ff. de fur. & dicit Ang. in l. i. col. 2. vers. Itē quz-
 16 ritur. ff. de ll. q. si statutum dicit, q. homicida decapitetur, quod istud statutum interpretatur secundum ius commune, & subaudiendum est, dummodo dolo fiat ut habetur in l. cum autem. §. excipitur. ff. de edil. edic. & ratio
 17 est secundum eum, quia si quum mens statuti sit dubia de clarari debet per ius commune, & dicitur ista interpretatio declaratiua potius quam alia l. ut gradatim. §. & lege ff. de mune. & hono. c. cum dilectus de consue. & sequitur etiam praedicta pau. de Cast. in l. & si fuerit. C. de episco. audi. cum aliis pluribus concor. adductis per Alexan. consil. 140. Videtur in casu col. 2. lib. 2. ecce q. in poenali-
 bus licet statutum indistincte loquatur, tamen restringi debet secundum iura communia, Vnde recte dicendum in proposito, quod licet statutum Genuense puniat indistincte corporaliter non propalantem coniurationem, seu aliquid tendens contra rempub. debet ad limitationes restringi, secundum quod etiam ius commune interpretatur: Sed quid plura? quum in terminis nostris hoc decidat Felian. d. de catero col. fin. de re iud.
 17 ubi si uult, quod constitutiones & extrauagantes Martini. §. & Eugenij quarti mandantium quibuscuque scie-

tibus aliquem beneficia tenere cum simonia, quod manifestare debeant Pontifici sub poena in eis contenta, non comprehendunt scientes, qui non possent probare simoniam, adducit ad hoc praedictum consil. Bald. & alia, de quibus ibi per eum. Et ideo sententia lata contra d. Camillum, quae eum punit perpetuo exilio, & si uenerit in potestatem poena capitis, debet corrigi, quum praesupponatur eum tantummodo sciuisse, nec participem operis fuisse, & solum d. con-
 spirationem intellexisse, haec omnia tamen dicta sunt ex abundanti, quia non probatur, de scientia aliqua ex depositione d. Ostauiani, prout opportune in primo articulo ostendisse puto.
 Laus Deo.

Marcus Antonius Natta.

SUMMARIVM.

- 1 Verba enunciativa in excedentibus memoriam hominis probant plenē etiam in praedictum tertij, quamuis contineant factum alienum.
- 2 Confirmatio concessionis facta non in forma communis sed ex certa scientia & de potestatis plenitudine operatur, ut si concessio esset nulla, tunc robur sumeret, & ualidaretur.
- 3 Praesumptio in antiquis habetur loco praefectae probationis.
- 4 Tabellionatus in antiquis praesumitur, & in antiquissimis instrumentis non opus est probare de tabellionatu uel possessione.
- 5 Antiquitas plura admittit, quae alias nam admitterentur.
- 6 Exemplum licet regulariter non probet tamen propter temporis antiquitatem ubi est antiquum, plenam facit fidem.
- 7 Priuilegium remuneratorium facit concessionem dici ex contractu non ex liberalitate, & ideo non potest per concedentem nec per successores renouari, & numer. i. i.
- 8 Remuneratoria concessio & donatio est irrenouabilis, quia recipiens dicitur illa habere ex causa onerosa non lucratua.
- 9 Immunitas concessa alicui in actu submissionis, tanquam sit facta cum non subditis, non potest renouari.
- 10 Feudum. Potest quis rem propriam scienter recognoscere in feudum, & tunc illa res efficitur feudalis.
- 12 Distio multa uerificatur in duobus uel tribus.
- 13 Mandatum principis non debet per senatum exequi, qui continet aliquid iniustum uel iniquum.
- 14 Derogatio generalis non tollit pacta uel statuta confirmatione uel sententia roborata.
- 15 Immunitatis priuilegium confirmatum per generalem derogationem non intelligitur renouatum.
- 16 Priuilegia principum alicui concessa & per Imperatorem uel Papam confirmata cum clausula ex certa scientia, plenitudine potestatis, & auctoritate imperialia non dicuntur ducalia sed imperialia, & sic a principibus renouari non possunt, & numero. i. 8.
- 17 Rescriptum geminatum seu secunda insio principis habet uim clausulae non obstante, & excludit omne uitium obreptionis.
- 18 Imperator potest quem uult a muneribus eximere etiam in praedictum feudatarium, & concedendo alicui homines, eos non uidetur alienare.

CONSILIVM DCLXIX.

AD euidenciam dicendorum præmittendum est, quòd Felizani oppidum in partibus Lombardiæ situm erat antiquitus Illustriss. D. Marchionum Montiserrati, & quum postea vigentibus bel-
 lis post mortem illustrissimi Philippi Ducis Mediolani fuisset occupatum ab illustrissimo Fracisco Sfortia Duce Mediolani & arreptum ab imperio illustrissimi D. Gulielmi de Monteferrato Domini tunc Alexandrie, tunc ipsi homines Felizani sponte sua redierunt ad ipsum illustrissimum D. Gulielmum, & eum in suum verum & naturalem dominum recognouerunt, prout de præmissis fit mentio in prohemio priuilegii immunitatis concessio de anno 1452. d. hominibus per d. D. Gulielmum inferius allegando. Et quia circa hoc videtur fieri difficultas, quòd hæc sunt verba enunciatiua, quæ regulariter non probant, ad hoc facilis patet responsio, quia t in excedentibus hominum memoriam verba enunciatiua probant plenè etiam in præiudicium tertij, ex quo sumus in antiquis, & necessaria & concludens probatio haberi non potest, vt Bal. inquit in l. emâ cipatione, C. de fid. instrum. & in l. cū aliquis vbi etiam Salic. C. de iud. lib. Anton. de Butr. in cap. fina. colum. 5. versicu. de secundo principali de succ. ab intesta. Dom. in cap. si papa de priuileg. in 6. Abb. in cap. super eo secundo nota. de parro. & dicit Alexan. consi. 6. Viso themate colum. fin. lib. primo, quòd verba enunciatiua inserta in priuilegio principis, licet contineant narrationem facti alieni, vt not. Anton. de Butr. in cap. fina. de succel. ab intest. per not. in capit. si papa de priuileg. in 6. & per not. per Ioan. And. in regula sine culpa in mercu. Præterea, quòd d. oppidum Felizani subiectum fuerit antiquitus domino illustrissimorum Marchionum ostenditur ex inuestitura facta per Carolum quartum Imperatorem de anno 1355, in qua præfatus Imperator inuestit quendam Ioan. nem Marchionem pro se & successoribus in Marchionatu de pluribus oppidis & castris, inter quæ enumeratur Fel. zani cum omnibus iuribus ad Romanum Imperium spectantibus, Deinde de anno 1369. Idem Imperator t confirmauit ex certa scientia & de plenitudine potestatis concessionem factam eidem D. Marchioni cum illa clausula sicut nunc possides, & possidere digno scitis, & sic asserit ibi Imperator non solum feudi concessionem esse factam d. Ioan. Marchioni, sed etiam ipsum d. loca possidere. Et ista confirmatio non potest dici facta in forma communi, ex quo est facta ex certa scientia & de plenitudine potestatis, sed operatur effectum, vt si concessio antea esset nulla, tunc robur sumeret, & validaretur cap. primo, de transac. cap. veniens & ibi glo. in verbo confirmatum eo. titu. Bart. in l. priuilegia. C. de sacros. eccl. & in l. si constat. ff. de appell. Archi. in cap. præsentium 7. quæst. prima. Roma. consi. 327. Istæ sunt rationes colum. 2. versicu. Quarta ratio. Et ad prædictorum veriorum confirmationem adducitur etiam, quòd reperitur, quod de anno Domini 1307. Marchio Theodorus in feudum concessit cuidam Gulielmo Buccig suo & nomine quorundam aliorum de Felizano portum & pedagium Felizani. Rursus de anno 1331. Marchio Bonifacius in feudum concessit Petro Muto & Thibaldo Buccia portum & pedagium Felizani, ut patet in instrumentis super hoc productis, quod verisimiliter non fecissent, nisi ipsum locum & oppidum Felizani ad eorum dominium & imperium pertineret, & t hæc præsumptio, ex quo sumus in antiquis, habetur loco perfectæ probationis. Ad quod bene facit, quod Bald. scribit in aut. quas actiones circa fin. C. de sacros. eccl. ubi dicit, quòd t in istis instrumentis antiquissimis non opus est probare de tabellionatu, vel de eius possessione, quia ex ipso actu oritur præsumptio tabellionatus, quæ i istis antiquissimis sufficit propter difficultatem probationis, & illam decisionem Bal. sequuntur plures relati per Alexan. consi. 101. Super primo dub. col. 3. lib. 7. Sic dicam in proposito q. ex eo, q. d. Marchiones inuestiuerunt plures de portu & pedagio Felizani, oritur præsumptio,

quæ in istis antiquis sufficit, q. d. terram Felizani tanquã ad se pertinentem haberent & possiderent. Et dicit Bal. in l. cum super. C. de rei ven. quòd antiqua facta probantur per indicium & famam. Hinc videmus, quòd t verba enunciatiua propter aliud principaliter emissa in antiquis probant etiam contra alios, vt superius est ostensum, & in antiquis admittitur testimonium de auditu pro plena probatione. Item in antiquis fama & communis opinio probat, quæ aliter non facit plenam fidem. Item creditur libris & scripturis antiquis, quando factum est antiquum, in quo factio aliq. probationes non habentur. Item licet instrumenta inter priuatos confecta non probent confines, tamen probant, ubi agitur de probatione antiquorum. Item licet duæ imperfectæ probationes diuersi generis non coniungantur, vt faciant vnã perfectã probationem, tamen bene coniunguntur in facto antiquo, quod de facili probari non potest, & tunc procedit illud, quæ non prosunt singula multa iuuant, prout prædicta latè deduxi, & comprobauit consi. meo impresso, quod est in ordine 135. & incipit. Superioribus mensibus & c. col. 3. Quibus addo aliud, q. t licet exemplum regulariter non probet, tamen vbi est antiquum plenam facit fidem propter tēporis antiquitatem, vt scribit Cuma. consi. 158. Visi instrumento col. 2. & Aret. consi. 36. Calus talis est, præsupponitur col. pen. versu. Ad secundū dico breuiter Alexan. in d. consi. 101. col. 3. lib. 7. & dicit Bal. in l. non ignorat col. 4. versu. Si autem priuilegium. C. qui accu. non pos. q. in factis multum antiquis facilius præsumitur pro eo, qui possidet propter difficultatē probationis, quam in factis recentibus, secundum Inno. in c. veniens de verbo. signifi. & quia secundum eum, ea quæ congruam probationem non recipiunt admittunt incongruam. l. i. in ff. de verbo. obligat. l. fina. C. de testat. l. consensu. §. super teruis. C. de repu. Ex isti. neminem arbitror esse, qui non intelligat istum oppidum, de quo agitur pertinuisse iure optimo ad dominum & imperium illustrissimorum Marchionum Montiserrati, quum sumus in antiquis excedentibus hominum memoriã, ubi propter difficultatem, probationis seu verius impossibilitatem iudicatur secundum præsumptiones & coniecturas. Secundo præmitto, q. d. illustrissimus Gulielmus concessit hominibus Felizani immunitatem a quibuscūque oneribus personalibus realibus & mixtis in forma latissima, præter quam ab hospitationibus militum in tēpore necessitatis, ut apparet instrumento exhibito in actis, & quòd d. illustrissimus Gulielmus d. priuilegium concessum reuocare non possit, attento q. t d. priuilegium fuit concessum ob merita d. hominum, qui cum alieno subessent dominio sponte & absque vlla ui subiecerunt se dictioni d. D. Gulielmi & concessum remuneratorium reuocari minimè potest per concedentem & eius successores, quia tunc sumus in contractu, vt in terminis declarat Bal. in l. si cū mihi. ff. de iud. del. & in l. qui se patris col. 7. versu. & scias. C. unde libe. & in l. donationes quas diuus. C. de dona. inter vir. & vxor. & faciunt etiam tradita per Bart. in l. quod femel. ff. de decre. ab ord. fac. & in l. omnes populi 3. q. prin. versu. Quarto queritur utrum liceat. ff. de iusti. & iu. & in l. 2. circa fin. ff. de iu. immu. & Io. And. in c. decet de reg. iur. in 6. & in addit. Specu. in tit. de censu. §. nunc dicendum ver. Quid si vniuersitas fecit t au. de Cast. in l. digna vox. C. de ll. Et ulterius t q. priuilegium concessum ex causa remunerationis nō possit reuocari, tradit Aret. in c. nouit col. 4. & ibi Feli. col. 12. versu. l. i. tēpore de iudi. addens tōnem, quia donatio remuneratoria est irreuocabilis non data ingratitudine l. si pater. §. r. ff. de dona. & ibi glo. & Bart. & secundum hanc conclusionem sæpius cōsului, & mouebat noua & concludenti (vt opinor) rōne, quia recipiens priuilegiū remuneratoriū non hēt cām laceratiuā sed potius onerosam, ex quo sibi soluitur meritorū merces, vt dicit tex. in l. si pater. §. r. ff. de dona. & in l. Aquilius regulus. ff. eo. nec cōcedens id facit, vt liberalitatē exerceat, sed vt soluat debitum nature, vt Abb. inquit in rub. de dona. & licet præceptis iuris ciuilis ad id nō teneretur, l. sed & si lege. §. cōsuluit & ibi glo. ff. de pet. here. tamen vbi est solutum, non repetitur tanquam indebitè solutum, ut p. Bart.

Bart. in l. ex hoc iure colum. 5. versu. sed contra d. glo. ff. de iusti. & iu. Sed si diceremus, quod huiusmodi priuilegium possit reuocari per concedentem, istud esset repetere datum ex causa remunerationis, quod minime conceditur. Sed ut adhuc rem reddam clariorem, adduco in terminis Paul. de Caslr. consil. 313. quod incipit. Postremo res ista satis colum. fina. lib. 1. secundum nouissimam impressionem, ubi inquit, quod si qui in actu submissionis consequuntur immunitatem, tunc huiusmodi priuilegia immunitatum non possunt reuocari, tanquam sint facta cum his, qui non erant subditi ex quo d. priuilegia subssecuta sunt incontinenti post d. submissionem. & quæ incontinenti sunt, videntur in esse, prout ibi ipse latius profequitur. Est etiam considerandum, quod priuilegium d. hominibus Felizani est etiam titulo oneroso concessum, ex quo dicti homines obligantur se soluere d. D. Guilielmo florenos ducentum, & pro salario pratoris florenos centum, unde concurrente utraque causa & meritorum & pecunie tanto minus potuisset reuocari, quum duplex funiculus difficultius dissoluatur cap. 1. de reg. & pac. §. sed nouo iure insit. de adop. Tercio præmittitur, quod præsupponitur in facto, sicuti Illustriss. D. Guilielmus pro bono pacis & concordie recognouit se tenere d. oppidum Felizani in feudum ab Illustriss. D. Francisco Sfortia 1. Duce Mediolani pro se & hereditibus suis masculis, quod quidem facere potuit, 10 quandoquidem potest aliquis scienter rem propriam recognoscere in feudum, & res illa efficiatur feudalis, ut tenet Iaco. Alua. in cap. 1. §. ex eadem colum. 2. versu. Nota ab extra de l. contra. Alexan. consil. 63. Circa primum dubium videretur prima consideratione secundo dub. lib. 5. ubi ad hoc allegat not. per Bart. & ibi docto. in l. si rem aliquam. ff. de acqui. posse. Et hoc probatur ex his, quæ Bald. scribit in l. cum falsa colum. 2. versu. Vltius quæro. C. de iur. & fac.igno. & in l. qui rem & in l. ad probationem col. fina. versu. Quæro quid si animo C. loca. & in l. censuralis. C. de dona. Ang. in §. emphyteo fin. in fin. in auct. de non alie.

Istis sic præmissis elicitur iam responsio ad id, quod queritur, videlicet vtrum priuilegium immunitatis concessum per Sereniss. nunc regem Philippum Ducem Mediolani & alios successores in ducatu possit reuocari, & respondeo non posse quia quum Illustriss. D. Guilielmus d. priuilegium immunitatis remuneratorium & ob pecuniam iam concessisset, & propterea non posset ipse reuocare, licet postea transulerit ius directum, quod habebat in d. homines, in præfatum Illustriss. Franciscum Sfortiam ducem Mediolani, tamen ex hæc translatione non intelligitur transulisse ius reuocandi d. priuilegiū, quod ipse non habebat, quia secundum vulgatam regulam, nemo plus iuris in alium transferre potest, quam ipse habet. Nemo plus. ff. de reg. iur. l. traditio. ff. de acqu. re. dom. in c. nuper de dona. int. vi. & vxor. & qui nihil habet, nihil dare potest. C. Dabertus. i. q. 7. C. quomodo de consecr. dist. 4. & in l. si filius. C. de dona. Et vltius quum iam esset d. hominibus acquisitum irrevocabiliter priuilegium immunitatis, non potuit d. Guilielmus etiam si voluisset, ius reuocandi d. priuilegium sine consensu d. hominum alteri concedere, quia id, quod nostrum est, sine facto nostro non potest in alterum transferri l. id quod nostrum. ff. de regu. iur. l. si partem in fin. ff. quemad. for. amit. l. fin. ff. de pac. vbi Ias. post gloss. plures tex. allegat conxor. ex quibus apparet, quod ius iam quæsitum tertio non potest per aliorum pactum & conuentiones illi auferri, nisi ille consentiat, & tradit Spec. in titu. de pac. §. postremo versu. sed ecce obligasti. & in titu. de loca. §. nunc aliqua versu. 7. vbi dicit, quod inuito ius suum auferri non potest, & inuito intelligitur, qui non consensisse probatur l. inuitum. ff. de seruit. vrb. præd. l. in eo. §. deinde. ff. de iur. nup. Non obstat modo, quod serenissimus Rex Philippus, qui successit in ducatu Mediolani, mandauerit excellentiss. Senatui, vt priuilegia immunitatis concessum d. hominibus Felizani respectu ducum Mediolani sit concessum titulo lucratiuo, tamen respectu Marchionis Montisferrati, unde d. priuilegium immunitatis inspicit exordium, siue concessum titulo onero-

roso, considerando titulum onerosum pro meritis æquivalentibus, & ad hoc est bonus text. in l. prima. circa fi. C. de impu. lucra. descript. lib. 10. vbi dicitur, quod inter lucratiuas res non describitur ad finem oneris soluendi, quod ab initio titulo oneroso fuit acquisitum, & licet postea lucrati titulo in dominium alterius ceciderit, tamen sarcinam memorate descriptionis effugit, quia, vbi inquit Imperator, a primordio tituli posterior formatur euentus, & ista interpretatio est capienda, quum tractetur de ademptione priuilegij iam semel concessi propter merita, & ademptio solet esse odiosa, nam turpius elicitur, quam non admittitur hospes. Secundo respondetur, quod Serenissimus Rex Philippus iustitia mediante non potest tollere d. priuilegium, attento quod d. homines Felizani fuerunt in d. Ducem Mediolani translati cum illo iure immunitatis irrevocabili ex facto ipsorum hominum quæficio, ut superius est ostensum. Non obstat etiam, quod quum d. homines Felizani impetrassent ab Illustrissimo Francisco Sfortia secundo Duce Mediolani confirmationem priuilegiorum suorum, quæ obtinuerant ab Illustrissimis olim Marchionibus Montisferrati usque ad obitum Illustrissimi d. Georgij vltimi Marchionis subdatur.

Licet in his multa sint, quæ cameræ nostræ præiudicium non leue propter diuersitatem superiorum & presentium temporum afferant, & ea iure immutari possent. Attamen ut re ipsa cognoscant eorum ad nos redditum non tantum sibi non damno, sed potius maximo usui fuisse, vtque in eorum inuolabili erga nos fide feruentius indies perseverare habeant, quum se indies prosequi nouis beneficiis a nobis viderint. Petitionum eorum annuentes ex certa scientia & plenitudine potestatis, & cap. Et sic ex his præsupponatur, quod princeps non tenebatur sequi & confirmare priuilegia ab Illustrissimis Marchionibus concessa, quia respondetur, quod non dicitur ibi, quod princeps non tenebatur confirmare priuilegium immunitatis, sed quod multa poterant immutari propter temporum diuersitatem, nihil autem ibi dicitur, quod priuilegium posset immutari, & de eo non est intelligendum, quia imò tenebatur d. priuilegio annuere, iuxta superius allegata, & quum dicatur multa 12 posse immutari, hæc dictio multa verificatur in duobus vel tribus in l. 1. §. hoc rescriptum. ff. de sena. con. Syl. la. & ibi Bar. §. fina. insit. de iur. perso. glo. in cap. ad nostram in verbo per multos de reb. eccle. non alie. & quum procurator fisci, qui oppugnat immunitatem fundet se in verbis, contra eum facienda est interpretatio. l. veteribus. ff. de pac. l. stipulatio ista habere licere. §. in stipulationibus. ff. de verbo. oblig. Non obstat, quod Serenissimus Rex Catholicus mandauerit excellentissimo Senatui, vt priuilegia auferat immunitatem præter concessa ob merita æquivalentia vel titulo oneroso, & præfatus senatus habeat legem præscriptam, a qua discedere non intendit, nam ad hoc respondetur, quod mandatum Sereniss. regis intelligendum est de priuilegiis concessis hominibus, qui semper fuerunt subditi dominio Mediolanensi, & gratiofo titulo fuerunt concessa, non autem intelligi debet de priuilegiis, quæ fuerunt concessa illis tempore, quo existebant sub aliorum dominio, & reuersi sunt ad statum Mediolani, quia si reuocarentur, indecorum videretur Ducibus Mediolani, quod sub alieno dominio melius tractati fuissent, quam sub suo, ad quæ libentissimè redierunt, & ista est ratio, quam assignat Illustrissimus Franciscus Sfortia secundus Dux Mediolani, vt patet ex illis verbis, dum dicitur se eis confirmare priuilegia concessa olim ab Illustrissimis Marchionibus, ut ipsi homines Felizani re ipsa cognoscant eorum ad suam excellentiam rediit non tantum non sibi damno sed potius maximo usui fuisse, vtque in eorum inuolabili erga eum fide feruentius in dies perseverare habeant, &c. Secundo respondeo, quod quum ostensum sit superius priuilegium immunitatis concessum hominibus Felizani non posse per Serenissimum regem vt Ducem Mediolani reuocari, quia d. homines transiuerunt cum sua causa, id est cum priuilegio immunitatis irrevocabile, ad quod bene fa-

D a cit

cit. tex. in l. testatrix. §. 1. ff. si serui. vendi. non debet ex-
 cellens t. senatus hoc cognoscens procedere ad execu-
 tionem ipsius mandati, quia hoc non videtur esse de mē-
 te regis, vt aliquid iniquum & iniustum exequi rur, quia
 vt inquit Bald. in l. 1. colum. 2. versicu. Item nota quod
 non presumitur. ff. de constitu. princ. quod non presumi-
 tur principem velle, nisi quod sit iustum & verum, &
 summus etiam pontifex dicit se patienter sustinere, si
 mandatum eius executioni non mandetur, vbi subest ra-
 tionabilis causa non exequendi, vt habetur in cap. si quā-
 do de rescrip. est etiam de prædictis bonus tex. cum glo.
 in §. deinde in auct. de man. princ. vbi glo. inuenit contra
 mileros prælatos, qui in totum timent literas Papæ, vt li-
 cet iniustus non audeant illis contradicere, & est similis
 glo. in §. fina. in auct. vt deter. fit num. cleri. in verbo cō-
 tradicere, & in l. puniri & ibi moderni. C. si con. ius uel
 vil. pub. Nec excellentissimus Senatus est de his offi-
 cialibus, qui habent meram executionem facti, quales
 sunt notarii, & beroarii, qui non possunt sine dedecore
 resistere, sed de his, qui habent consulere, immo causam
 cognoscere, antequam aliquid exequantur, aliter non ex-
 cutantur ad executionem iniustam prosequendam, ut p.
 Bartol. in tracta. reprefa. in 2. q. 6. q. prin. & per eundem
 in l. quoniam iudices, vbi etiam bonus tex. C. de appella-
 tio Tertio pro responsione considerandum est, quod pri-
 uilegia quæcunque concessa ab Illust. Marchio-
 nibus Montisferrati & Ducibus Mediolani d. homini-
 bus Felizani fuerunt confirmata per inuictis. olim Ca-
 rolem V. Imperatorem cum clausula ex certa scientia,
 & tenorem eorum habentes hic pro sufficienter expref-
 sis, & quum suppletionem quoruncunque defectuum. Vnde
 licet Serenissimus rex Catholicus mandauerit quæ-
 14 cunque priuilegia immunitatum auferri, tamen t. non
 potest intelligi, quod voluerit auferri huiusmodi priuile-
 gia confirmata imperiali autoritate & roborata, vt est
 de hoc bona gloss. in cle. dudum. §. nos etenim in verbo
 pacta de sepult. quæ voluit, quod per generalem pactum
 derogationem non intelligatur derogatum his pactis,
 quæ per Papam fuerunt confirmata, quia plus potest
 hoc tale, quam hoc simplex, voluit dicere gloss. vt
 exponit ibi Card. 6. quæst. quod habet maiorem efficacia-
 m aliquid inuentum cum aliqua qualitate, quam sine
 illa, & sic plus potest pactum cum confirmatione, quam
 sine ipsa, & d. gloss. sequitur etiam ibi Petr. de Ancha. 3.
 not. dicens per generalem derogationem non tolli pacta
 per sententiam vel confirmationem roborata, quia
 illa constitutio exhorbitat a iure communi, ideo quod
 expresse non tollit, stare debet l. precibus in fin. C. de ap-
 pell. nec sequitur tollit pactum simpliciter, ergo & pactum
 confirmationem apostolica uel sententia roboratum,
 nam plus potest pactum qualificatum, quam simplex, ar-
 gum. cap. quamuis de pac. in 6. cap. licet de iureiu. & ead-
 dem ponit ibi Imo. colum. 17. & reperio etiam, quod d.
 glo. sequitur Alexan. consi. 125. Vilo titulo quæstionis
 colum. 2. vers. accedit, quod vult lib. 2. vbi per hoc in-
 quit, quod licet sit derogatum pactis vel statutis, non in-
 telligitur derogatum pactis vel statutis confirmatis, &
 sequitur hoc etiam idem Alexan. consi. 30. Ponderatis
 15 narratis in themate in princip. lib. 5. vbi loquitur t. pro-
 prie in priuilegio immunitatis confirmato, quod per ge-
 neralem derogationem non intelligatur reuocatum, al-
 legat etiam ad hoc not. per Ioann. Andr. in cap. 1. de fil.
 presby. in 6. in nouel. in ult. colum. ubi post Ioan. mona.
 dicit, quod d. licet esset derogatum statuto, non intellige-
 retur, sublata confirmatio statuti facta ante derogatio-
 nem, & cum prædictis etiam tener Alexā. vbi etiam alia
 adducit consi. 122. Vilo puncto colum. 2. libr. 4. & hanc
 glo. sequitur etiam Fel. in cap. fina. colum. 3. versic. hanc
 fillen. limita de consi. Amplius cum debita reuerentia
 semper loquendo videtur dicendum, quod Sereniss. Rex
 catholicus neitiquam possit reuocare d. priuilegia con-
 cessa d. hominibus ab illust. Marchionibus Montisferra-
 16 ti, & ducibus Mediolani, attento q. ea fuerunt t. confir-
 mata in omnibus suis punctis, & clausulis per inuict. Ca-
 rolem V. Imperatorem non in forma communi, sed ex
 certa scientia & de plenitudine potestatis, & de imperia

li autoritate, adeo quod d. priuilegia non debebant
 dici marchionalia, sed imperialia, quia omnia nostra fa-
 cimus, quibus autoritatem nostram impartimur. l. 1. r. §.
 omnia. C. de uet. in. enuel. & est optimus tex. in c. si apo-
 stolica ibi post impartitam a nobis autoritatem nostra
 censetur effecta de præben. in 6. & de hoc late scribit
 Fel. in cap. 1. col. 4. quarto nota. de treg. & pac. ubi per
 plura ostendit, quod actus confirmatus a Papa ex certa
 scientia, dicitur actus sedis apostolicæ & non a conden-
 te, sed a confirmante fit denominatio tanquam a digno-
 re, ut ibi uideri potest, & prædicta tanto magis proce-
 dunt, quia d. priuilegia immunitatis emanantur per ge-
 minata rescripta Cælare, nam geminatio actus magis
 ostendit enixam voluntatem disponentis, & multū ope-
 17 ratur, ut probatur in auct. siue a me. C. ad Velleian. t. Et
 videmus magis proximè, quod geminatum rescriptum,
 siue secunda iussio principis habet vim clausulæ, & non
 obstante, & excludit omne uitium obreptionis & subre-
 ptionis, §. & hoc uero iubemus in auct. ut nulli iudi. glo.
 Bal. Fulg. & moderni in l. nec damnosa. C. de precib. Im-
 18 per. offer. Vnde nō t. uideo quomodo Serenissim. Rex
 Catholic. possit tollere priuilegia imperialia, quia licet
 ipse sit magnus in suis regnis, pro quibus non recogno-
 scit superiorem, & in eis habeat eam potestatem, quam
 habet in uniuerso orbe Imperator, tamē in ducatu Me-
 diolani, quem recognouit ab imperio Romano, est lon-
 gē Imperatore minor, & inferior non potest tollere, aut
 statuere aliquid contra factum superioris clem. ne Ro-
 mani de elec. c. quod super his, & c. cum inferior de ma-
 ior. & obed. l. formam. C. de offi. præf. præto. & in specie
 bene facit, quod consuluit Francisc. Ripa docto. moder-
 nus consi. 7. quod incipit. Duo tantum dubia sunt col. 4.
 19 sub titu. de rescrip. ubi t. uoluit, quod Imperator ratione
 supremæ potestatis, possit eximere, quos uoluit ab omni-
 bus oneribus etiam in præiudicium feudatiorum, po-
 terat ad hoc allegare optimum. tex. in c. dudum. §. nos
 igitur de præb. in 6. ubi probatur, quod supremus prin-
 cepts non tantam præbet alteri potestatem, quominus si
 bi ipsi maiorem referuer. Et comprobatur ex eo, quod
 Bal. scribit consi. 333. Ad intelligentiam sequendorum
 col. fin. lib. 1. t. dicens, quod si Imperator concedat alicui
 homines suos, non tamen uidetur alienare, quia adhuc
 retinet maiorem arg. l. talem. §. fin. ff. de hered. instic.
 & arg. eius quod legitur, & not. in l. si seruo in fin. magnè
 glo. ff. de ad. lega. Si igitur Imperator potest concede-
 re priuilegia immunitatis in terris feudatiorum, dicen-
 dum est, q. iam concessa feudatarius non possit auferre,
 quia facilius quid prohibetur fieri, quam ut factum tol-
 latur l. patre furioso cum concord. ff. de his qui sunt sui
 uel alien. iur. Laus Deo.

Marcus Antonius Natta.

SVM MARIVM.

- 1 *Emens frumentum nouum sibi dandum tempore recol-
 lectionis non adiecto ex quo prædio, & precium nu-
 merauit, in pluri quo tunc ualebit usuram committit.
 Secus si directum fuerit ex tali prædio & quare.*
- 2 *Usurarius est, qui recipit commodum ex dilatione da-
 ta ad soluendum, & uendit res carius ad soluendum
 dilatione concessa, & sub m. 6.*
- 3 *Creditor nulla interueniente mora debitoris data eidē
 dilatione ad soluendum, aliquid interim percipiens
 censetur usurarius.*
- 4 *Usurarius contractus est ille, in quo constat quem nunc
 dedisse pecuniam pro tot saccis frumenti sibi dadi tē-
 pore recollectionis, quo uersimiliter erit utiliori pre-
 cio, & ex nunc fuerit tunc dandum frumentum mi-
 nus appreciatum, quam ualeret tempore contractus.*
- 5 *Vsura nedum consistit in pecunia, sed etiam in rebus,
 quæ consistunt in pondere & mensura, in quibus etiā
 contrahitur mutuum.*

Usura

- 6 *Usura est, quicquid ultra sortem capitur pro usu pecunie & usura definitio.*
- 7 *Emens frumentum tempore messium, soluto precio uenditori, ita quod frumentum metiatur sibi tempore pascatis, usuram contrahit.*
- 8 *Euentus dubius, quod quis ex dubio euentu non dicatur usuram contraxisse, qualiter considerandus.*
- 9 *Usurarius censetur is, qui emit rem in presenti minus, quam ualeat ex eo, quod differat traditionem rei emptæ, et soluit precium deputatum, quod limita ut ibi.*
- 10 *Contractus usurarius esse presumitur, ubi pacta in eo inserta tendunt omni ad fauorem creditoris, & onus debitoris spectant.*
- 11 *Usura nedum iure diuino, quam pecunia pecuniam non germinet, sed etiam naturali sunt prohibita.*
- 12 *Dolus quanto est callidior & potentior, tanto est punibilior.*
- 13 *Mora non potest obijci ab eo, qui plus debito petit.*
- 14 *Mora, ubi electio loci est creditoris, per debitorem non committitur nisi secuta electione loci cum interpellatione.*

CONSILIUM DCLXX.

Iso & considerato doctissimo & elegantissimo consilio præstantissimi D. consultioris, vix addi ad ea, quæ rescripta sunt, posse videtur, attamen de subscriptione requisitis pauca quædam in eandem sententiam adducam. Proponitur enim in facto, quod quum dictus Ioannetus ageret pecunia mille aureorum, ut satisfaceret filio Serenif. Ducis Sabaudie de anno, 1565, & die 22. Iunii vendidit Michælli Spinello saccos 600. frumenti puri mitidi & boni ad mensuram Moncalerii & saccos. 200. filiginis itidem puræ nitidis & bonæ ad eandem mensuram pro precio florenorum duodecim singulo sacco frumenti, & florenorum nouem singulo sacco filiginis. Proponitur etiā quod tempore contractus & ante & post frumentū Moncalerio & locis circumuicinis erat valoris communis & estimationis florenorum. 22. cum dimidio, & ultra singulo sacco, & filigo florenorum quindecim & ultra, quæ virtualiter erant tradenda. d. Spinello in medio mense Septembris inde proximè sequuturi in loco Clauasij vel alio loco, quo emptori videbitur, quo tempore fuit eiusdem seu maioris valoris. His stantibus sentio contractū prædictum esse illicitum & usurarium, prout decidere videtur Sali. in auct. ad hęc. quæ ff. 10. C. de usu. ubi post longam distinctionem vult, quod si quis emit. 20. corbes frumenti noui sibi dandi tempore recollectionis nō adiecto ex quo prædio, & precium numerauit, tunc in d. pluri quo tunc valebit, indubitanter fit usura, quia nullo casu ab illius quantitatis solutione liberatur. l. incendium. C. si cer. pet. Aut emit decem corbes nascituros ex ra i fundo, & tunc uidetur, quod siue emerit pro necessitate sua, siue ut eum habeat pro mercatore, non fit usura, ratio quia ad emptorem duplex periculum spectat, unū parua bonitatis frumenti, vini & olei, quia non sic plenum, non sic nitidum & bonum, ut est id, quod de presenti potest habere, aliud modicioris, quia possibile fuit, quod venditor ex prædio, vineæ, vel oliuario non percipiet tantum, quantum vendidit, & tamen ad plus dandum non tenebitur emptori, ut l. si debitor §. 1. & l. si filius §. frumenta. ff. de contrahen. emptio. Nec obstat, si dicatur secundum eundem Sali. quod precium pro rata tenetur reddere, ut not. in d. l. si debitor, nisi dicas, quod interim usum & commodum eius percepit, & similiter alterius, quod sibi remanet, vnde compenset, sed hæc responsio nihil valet, quia pro usu pecunie nullum commodum debet percipere. Stat igitur in hoc solo dubium, an periculum parua bonitatis sufficiat, quod vide-

tur in uino, non in frumento, si conuentum fuit, ut affolet, ut daretur purum nitidum & criuallatum. Vel dicendum est in omnibus, quod ex quo tunc reperitur plus valere, quum receperit, quod illud plus usura est, quia usui pecunie nihil potest accedere. Hæc sunt uerba Sali. quem sequitur Ioan. de Ana. in cap. fina. colum. 11. de usu. per quæ ostenditur hunc contractum esse foeneraticium. Non enim d. Spinellus emit fructus nascituros ex tali fundo in specie, sed in genere fructus nascituros, quo casu quum nullum posset sentire periculum, & veri similiter tempore seminis erat futurum carius, quam tempore recollectionis fructuum sicut communiter accidit, dicendum est voluisse pro usu pecunie commodum sentire, & sic usuram contraxit. Et nullam habet dubitationem probabilem, quod si ubi aliquis recipit commodum ex dilatione data ad soluendum, quin fit usurarius, vnde uidemus, quod qui uendit res carius data dilatione ad soluendum, censetur usurarius cap. in ciuitate cap. consulti, & cap. nauiganti de usu. Bald. in rub. C. de usu. q. 2. Similiter si si creditor nulla interueniente mora de bitoris dat ei dilationem ad soluendum, & interim aliquid percipit, censetur usurarius, quia videtur ei data dilatio pro usu pecunie, ut tenet Anto. de But. in cap. salubriter colum. 2. de usu. Pau. de C. astr. in l. Iulianus §. ex venditio. ff. de actio. emptio. Alexan. consil. 121. Visis & ponderatis narratis in themate lib. 5. & Declat. consil. 119. Primo reuocatur in dubium 2. dub. Sic dicendum in proposito, nam in facto præsupponitur, quod ante & post, & tempore contractus in loco Moncalerii & locis circumuicinis frumentum ualebat florenos 22. singulo sacco, & filigo florenos 15. & si d. Spinellus voluisset emere præsentem pecuniam, emisset ad summam præfatam, & tamen voluit emere à d. Ioanneto frumentum ad rationem florenorum. 12. & filiginem ad rationem florenorum nouem singulo sacco, & sic ut illud plus lucraretur ex pecunia mille aureorum, quam d. Ioanneto pro dilatione data ad soluendum ad medium mensis Septembris, mutauerat & sic in illo pluri, quod ualebat frumentum & filigo tempore contractus uoluit lucrari, & in illo pluri usura fuit commissa, & iste casus apud me parum habet dubitationem, & licet contractus ex sui forma non censetur usurarius, quia usura proprie in mutuo committitur, tamen sub specie emptionis occultatur, quia videtur emptor recepisse frumentum pro mille aureis, quos tradidit, ad rationem florenorum 12. & filiginem ad rationem florenorum nouem singulo sacco, & deinde emptor uidetur d. frumentum & filiginem mutuasse ob dilationem datam ad soluendum cum augmento lucri d. venditori ad rationem scilicet frumentum 22. florenorum, & filiginem florenorum. 15. prout tunc ualebat tempore contractus. Non enim in pecunia consistit usura, sed etiam in rebus, in quibus etiam contrahitur mutuum, ut per cano. in rub. de usu. Vel remota hac subtili consideratione simplicius loquendo dici potest, quod actum fuit inter partes, ut contraheretur mutuum mille aureorum, & Spinellus voluit pro usu pecunie, quam mutuabat, frumentum ad rationem, de qua supra dictum est. Et ideo si quum voluerit frumentum maioris habere, quam eius fors importeret, contrahitur usura, quia quicquid capitur ultra sortem pro usu pecunie, usura est, quia usura nihil aliud est, quam lucri acquisitio ex usu pecunie propter dilationem datam, & est utilitas temporis, ut dissiniunt Cano. in rub. extra de usu. quicquid enim accepit forti, usura est cap. plerique 14. quæstio. 3. Nec potest defendi contractus ab usuraria prauitate sub prætextu dubii euentus, quasi de mense Septembris caderet a precio, & vilius venderetur, nam hoc communiter non solet contingere, quod frumentum vendatur vilius tempore seminis, quam tempore messium, & in talibus debet inspicere, quod uerisimiliter contingere potest, quum ex usu pecunie, ne sperare quidem lucrum quis debeat, iuxta verbum Christi in euangelio. Mutuum dantes nihil inde sperantes, de quibus verbis mentionem facit pontifex in capitu. consulti de usu. ubi Ioan. de Anan. dicit in princip. quod omnis spes lucri ex usu pecunie propter solutionem dilatam

Mar. Ant. Natta.

est illicita, & damnata, & ideo dicunt Hostien. in cap. fi. de usu. & ibi Anto. de Butr. & Abb. super gloss. 1. & idē Hostien. in summa eo. titu. §. an aliquo casu versic. Quar-
 7 to quando qui plus vendit Laur. de Rodu. in suo tracta-
 7 vsura. 2. parte prin. q. 29. quod si quis emat frumentum
 tempore messium soluto precio venditori, ita quod fru-
 metum metiarum sibi venditum tempore paschatis, quo
 tempore secundum communem cursum verisimiliter
 plus valet, contrahitur tunc vsura, & si dicatur, quod
 quandoque contingit contrarium, hoc tamen non est
 habendum in consideratione propter spem in huiusmo-
 di casibus probatam, quia quis sperat hoc contingere,
 quod ferē semper accidit, & ideo iura adaptantur ad ea,
 quae frequentius accidunt. I. nam ad ea. ff. de. ll. Quod au-
 8 tem t dicitur de dubio euentu, intelligitur, quando ita
 potest asserre commodum sicut incommodum, sed ubi
 ex verisimili potest magis asserre incommodum, tunc res
 non iudicatur pondere ex dubio euentu. adeo quod qs
 dicitur ladi ex tali contractu, ut dicit Cuna. consi. 114.
 Antonius Benedicti. 3. dub. & sequitur Cur. Iun. in l. de fi-
 deicommissio C. de transac. Et videmus in simili de his,
 qui emunt ab ecclesia toto tempore eorum vitae certo
 precio dato. ita ut post mortem eorum praedium ad ec-
 clesiam reuertatur, iste contractus non iudicatur vsura-
 ris propter vitae incertitudinem, ut Hostien. dicit in sum-
 ma de usu. in §. An aliquo casu, versic. Quid de his qui
 emunt ab ecclesiis, & Ioan. Andr. in addi. Specu. sub rub.
 de usu. in l. q. tamen quando aliquis ualde iuuenis face-
 ret huiusmodi contractum, ita quod ex verisimili esset
 diu uicturus, & ex tali contractu multo plus perciperet,
 quam dedisset, tunc huiusmodi contractus uideretur fa-
 ctus in fraudem usurarum, & usurarius esset censendus,
 licet in sui forma esset contractus emptiois, ut Bald.
 scribit in l. si pater puellae C. de inoffi. testa. & in l. si ea
 pactione & ibi Angel. & Sali. C. de usu. Et quod dubius
 euentus considerari debeat, ut supra dictum est, adhuc
 melius facit, quod in materia scribit Anto. de Butr. post
 gloss. & Hostien. ibi in cap. fin. super glo. 2. ubi dicunt, si-
 cuti supra dictum est, quod si emptor emat frumentum
 soluendum tempore, quo plus uel minus ualebit talis co-
 tractus non est censendus usurarius, quia tam emptor
 quam uenditor ex dilatione commodum expectat, sed
 si esset certum, quod tempore solutionis plus ualeret, q. 2.
 minus ualeret tempore messium, quam in paschate, tunc
 esset censendus usurarius, nam tunc frumentum plus ua-
 leret secundum communem cursum & hominum opinio-
 nem, quod spectandum est l. 2. ff. de sum. Sed quid dicē-
 dum, q. quandoque contingit contrarium, Respondent
 praefati doctores, quod ad ea, quae raro accidunt, iura nō
 adaptantur, & istud etiam tenet Abb. ibi colum. 2. post
 Hostien. dicens certum esse, quod res ualebit plus tem-
 pore solutionis, quia debet attendi communis opinio
 & cursus regionis, nam communiter minus ualet frumē-
 tum tempore messium quam tempore paschae, & licet
 quandoque accidat contrarium, tamen propter hoc nō
 est recedendum a d. praesumptione, quia debet conside-
 rari id, quod frequenter accidit capit. literas de despon.
 impa. l. nam ad ea. ff. de. ll. Ecce quod doctores ibi uolūt,
 quod dubius euentus, an plus uel minus ualeat frumen-
 tum tempore solutionis, debet considerari id, quod uer-
 9 similiter secundum communem opinionem hominum &
 cursum regionis contingere solet, licet quandoque con-
 tingat contrarium. Vnde in casu nostro non potest dici,
 quod sit dubium, quod tempore seminis ualeat minus
 frumentum, quam tempore refectionis. Postremo
 praesupponitur in facto, & ita in themate narratur, quod
 tempore contractus frumentum & siligo singulo sac-
 co ualebat multo plus, quam fuerit aestimatum & emptū
 per d. Spinellum. Vnde casus iste decidi uidetur ex uer-
 bis Ioan. de Ana. in d. c. fin. colum. 4. de usu. ubi formaliter
 subiiciens infra scripta uerba notat in illo tex. in uer-
 sic. Ille autem, quod ille est censendus usurarius, qui e-
 mit rem in praesenti minus, quam ualeat ex eo, quia em-
 ptor differt traditionem rei emptae, & ipse soluit pretiū
 deputatum, nisi dubium sit, quod plus uel minus sit res
 ualitura tempore traditionis, & si dicas usuram non co-

mitti in isto contractu emptiois & uenditionis, ex quo
 non committitur, nisi in contractu mutui. cap. consiluit
 supra co. Responde, quod quo ad formam contractus
 non est usura, sed quo ad intentionem depauperatam se-
 cus, & ius fingit, quod illa pecunia mutetur uenditori,
 ut creditor recipiat illud, quod est ultra ueram aestima-
 tionem rei, decidit ergo ibi Ioan. de Ana. casum nostrū,
 quia non potest dubius euentus haberi in consideratio-
 ne, ex quo, dedit d. Spinellus estimationem rei uenditae
 in multo minus, quam ualeret tempore contractus ob
 dilationem datam duorum mensium ad soluendum. Pla-
 cet mihi etiam consideratio praecedentis D. consilitoris,
 10 dum t ponderat, quod in isto contractu quam plura pa-
 cta onerosa debitori interuenerunt, prout solent facere
 usurarii, ut quamplurimum lucrentur, nam primo uo-
 luit d. emptor simulatus, quod traderetur sibi frumentū
 purum & nitidum, quae uerba important, quod haberet
 cribro superponi, & ab omni immundicia purgari. Item
 uoluit, quod traderetur in medio mense Septembris,
 quo tempore granum frumētū est exsiccatum, & amplius
 non decrescit. Item ad mensuram Moncalerii, quae dici-
 tur esse maior circuncisionis. Item quod uheretur Cla-
 uasij uel alibi sumptibus emptoris, quo posset eligere,
 ubi charius & paratius uenderetur. Item quod traderetur
 sibi mensuram, quum tamen mensura debeat fieri
 sumptibus utriusque partis l. sed & loci. §. primo. ff. fin.
 regun. quae pacta raro solent concurrere in uerisimili
 uenditionibus, ideo augent simulationem. Et recte dixit Car-
 din. in clemen. prima §. ceterum. quæstio. 3. de usu. quod
 ubi pacta sunt omnia in fauorem creditoris, & parum in
 fauorem debitoris, contractus praesumitur usurarius.
 Concludo igitur praedictum contractum initum per d.
 Spinellum cum d. Ioanneto esse illicitum & usurarium,
 quo nullum memini ne uidisse impudentiorem, noluit
 enim pro mille aureis numeratis lucrari spacio duorum
 mensium mille & ducentum alios in frumento & siligi-
 11 ne. Vnde omnino talis contractus t est rescindendus,
 quum usura sit prohibita non solum iure diuino, sed
 etiam naturali, quum pecunia pecuniam non germinet,
 ut Abb. ostendit in rubr. ex de usur. & Ioan. Andr. in re-
 gu. peccatum in mercatoria ultimo articulo, secundi mem-
 bri disputationis suae, ideo pertinet ad principes prohibe-
 re, ne talia committantur l. illicitas in princip. ff. de
 offi. praefi. & huiusmodi usurae uelatae sunt magis punien-
 dae, quam manifestae, nam magis delinquit, qui sententia
 legis saluis uerbis circumuenit, quam is, qui contra uer-
 12 ba legis facit, ideo t acrius puniri debet, quia quanto do-
 lus est callidior & potentior, tanto est punibilior, ut Bal-
 dicit in l. fraus circa princip. ff. de ll. Superest nunc, ut
 videamus, an d. Ioannetus possit dici morosus, & per
 consequens ratione more teneatur ad aliquod interesse,
 & praecedens D. consilitor dicit non fuisse morosum.
 Quod comprobo, quia d. Spinellus non petebat pecu-
 niam, quam mutuauerat, sed frumentum & siliginem,
 quae sibi non debebantur, attento quod contractus erat
 foeneraticius, & persequabatur, & nunc etiam persequi-
 13 tur usuras indebitas, & t qui plus debito petit, non po-
 test obijcere moram super toto l. in fideicommissio. ff. de
 usu. & per Bar. in l. si qui solidum in princip. ff. de leg. 2.
 Item posito, quod esset habenda ratio frumenti & sili-
 ginis, non diceretur tamen d. Ioannetus esse in mora, quo-
 14 niam t actum fuit inter partes, quod d. frumentum & si-
 ligo deberet conduci de medio mense Septembris in lo-
 co Clauasij uel alibi ad libitum d. Spinelli, propterea
 quum loci electio pertineret ad creditorem, & non fue-
 rit interpellatus Ioannetus, ut in illo loco solueret, non
 potest dici, ante d. electionem cum interpellatione con-
 stitutus in mora, quia nesciebat, quo loco soluendum es-
 set, & ita scilicet Alexan. ubi plura allegat, & ad cuius di-
 cta breuitatis gratia me refero consil. 45. In causa & lice-
 verterente colum. 2. versic. Fortius quia in instrumen-
 to celebrato. lib. 5. Laus Deo.

Marcus Antonius Natta.

SVM-

SVM MARIVM.

- 1 Iniuria affici ut quis dicatur, non sufficit generale conuictum, ut quia dicatur, tu es impius uel maledictus, sed uerba debent continere speciem aliquam delicti.
- 2 Iudei ubi per statutum puniuntur si blasphemant D. nostrum Iesum Christum, ut puniantur, oportet quod de Christo specialis mentio facta fuerit.
- 3 Iniuria, ubi consistit in nudis uerbis, & non progreditur ad opera facti, quando possit reuocari.

CONSILIVM DCLXXI.

Vidam consiliarius cum exiret de consilio dixit alteri, cum quo disceptabat, tu es impudens, nec uir es bonus, egit alter actione, iniuriarum contra profertem talia uerba, & post longum processum, quum causa mihi esset commissa ad decidendum, consilio meo decisuo dixi actionem iniuriarum non competere motus ex duobus. Primo, quia hæc uerba sunt prolata in genere & non continentia speciem aliquam delicti, ideo ut quis dicatur alteri iniuriam inferre, non sufficit generale conuictum, ut quia dicatur, tu es impius uel maledictus l. his uerbis. §. primo, ff. de hered. instit. glo. in l. turpia. ff. de leg. 1. quam ibi sequitur Bar. & ceteri. Ang. de Aret. in tracta. malæ. in glo. uerba contumeliosa col. 3. uerbi. Quid autem si statutum, Alex. consi. 213. colum. 3. versic. Sexto confirmatur lib. 6. ubi t. ex hoc inferit, quod leges punientes Iudeos blasphemantes D. nostrum Iesum Christum non procedunt in Iudeis blasphemantibus in genere, ubi de Christo specialis non fuit facta mentio, & tenet etiam prædicta Ruy. consi. 145. col. 5. lib. 5. Secundo mouebat, quia ille, qui protulerat illa uerba, ubi contra eum fuit actum actione iniuriarum, comparens statim in iudicio, reuocauit præfata uerba, & dixit eorum se poenitere, & uideatur, quod ubi iniuria consistit in nudis uerbis, & non progreditur ad opera facti, possit quandocunque reuocari, ita dicit Lanfran. de Oria. in repe. c. quoniam contra falsam de proba. in uerbo confessiones colum. 1. allegando Ang. in d. l. si non conuicti. C. de iniur. quem sequitur Feli. in c. delicti filii colum. pen. de excep. & Marf. singu. 626. quod incipit. Calor Iracundie &c. dicens se habuisse de facto & obtinuisse, & uidetur facere ratio, quia per reuocationem uidetur satisfactum iniuriam passo argu. l. nihil tam naturale & ibi not. ff. de regu. iur. Sed Luc. de Pen. in l. omnes omnino curiales. colum. 2. versicu. Sed pone Titius. C. de decu. lib. 10. dicit, quod ille, qui dixit alicui uel fecit iniuriam potest se excusare infra 30. dies allegando dictum uel factum fuisse per iracundiam per tex. in c. cum apud 11. q. 3. & in l. si uenditori C. de poen. quem refert, & sequitur Dec. in l. quicquid calore. ff. de reg. iur. Cyn. autem post Petr. in d. l. si non conuicti, colum. 1. uidetur tenere, quod quando aliquid est factum uel dictum, quod sine præiudicio iniuriam passi reuocari nequit, ex quo sit infamatus apud bonos & graues viros per poenitentiam non reuocatur, quia poenitentia ista non satisfacit famę iniuriam passo, allegat tex. in l. aut facta. §. causa. ff. de poen. qui tamen tex. loquitur, ubi opera facti interuenerunt, tradit etia pro cautella Tho. Ferr. caut. lua 39. Si quis dicit, quod si quis uelit euitare actionem iniuriarum, siue uerbum iniuriarum dixerit ex iracundia siue ex proposito, statim antequam recedat a loco, dicat, quod illud, quod dixit, fallum est, & quod poenitet id dixisse, allegat Lanfran. & Feli. ubi supra. Nonisimè autem Hiero. Cagno. doctor Vercellen. in d. l. quicquid calore tenet, quod usque ad lites contestationem iniuria possit reuocari, non autem post lites contestationem, quia tunc quæsitum est ius irrevocabili tex. iniuriam passo etiam ad heredem transmissibile l. in iniuriarum actio. l. ult. ff. de iniur. Sed usque ad lites contestationem tenet posse per poenitentiam reuocari, & eo modo satisfieri iniuriam passo, quæ opinio placet

tanquam benignior & humanior, nam inter uarias opinioniones doctorum id, quod benignius est præualere debet, ut tradit Abb. & alii in cap. 1. circa fin. de constitu. & dicit Iurifcon. in l. proximè. ff. de his, quæ in testam. delent. quod in re dubia benigniorem interpretationem sequi, non minus est iustus quàm tutius. Laus Deo.

Marcus Antonius Natta.

SVM MARIVM.

- 1 Finium regundorum in iudicio de possessione prius, & inde de proprietate quærendum est, & post termini figendi, & in eo obtinet, qui melius probat, ut nume. 28.
- 2 Vestigialium institutio est de maximo imperio, & illorum exactio ostendit quasi possessionem iurisdictionis.
- 3 Fines antiqui ex reddituum perceptione, exercitio iurisdictionis, exactioneque nauigiorum & uestigialium probantur finiumque possessio.
- 4 Iurisdictionis quasi possessio & dominium per onerum exactiorem, salinarum perceptionem, & solutionem sensus probatur.
- 5 Collectarum impositio & exactio in loco, denotat illum locum esse de territorio eius, qui onera imponit & exigit.
- 6 Possessio iurisdictionis per iurisdictionis exercitium acquiritur data scientia & patientia aduersarij, & sufficit scientia præsidis provincie.
- 7 Iurisdiclio & eius quasi possessio probatur per condemnationes et exactiones delinquentium, furcarum exactiorem, et obedientiam præstitam ab hominibus ad mandatum officialium.
- 8 Iurisdiclio ubi est probanda in genere, sufficit testimonium plurium in specie, ut quia unus uidit ex oculare, alter suspendere.
- 9 Fines & iurisdiclio probantur per custodum appositionem.
- 10 Custodum appositio denotat dominium & iurisdictionis, & tenentur domini castrorum custodes deputare omni tempore, ne damna aliquo tempore fiant.
- 11 Fines æterni sunt montes & flumina cõualium, quibus territoria distinguuntur, & in his semel uerum semper præsumitur uerum, secus ueritas abcreata, quia potest homine mutari.
- 12 Limes distinguens regna & provincias, ut montium & fluminum non præscribuntur, secus distinguentes domini rerum.
- 13 Fines antiqui ubi sunt probandi, admittitur probatio imperfecta per argueata & adminicula, fallit ut nume. 62.
- 14 Testimonium de auditu admittitur in antiquis fallit, ut sub nume. 38. & in teste deponente ad auditu quæ requirantur num. 61.
- 15 Fama in excedentibus metam centum annorum plenè probat.
- 16 Fines per instrumenta antiquissima, & libros in archiuo publico bene custoditos antiquos probantur, & numero. 27.
- 17 Adiacentia præsumuntur esse de iurisdictione illius ciuitatis, cuius territorio magis adhaerent.
- 18 Vicinitas & aptitudo sicut actus, sunt argumenta domini.
- 19 Possessio probatur per lignorum incisionem.
- 20 Possessio ex locatione tunc probatur, quando merces conuenta soluitur, nedum in præiudicium soluentis, sed etiam terrij.

D 4 Cus-

- 21 Custodia non solum probat possessionem mobilium sed etiam immobilium.
- 22 Possessione uetustissima probantur etiam ea, quæ reser-
uata sunt principi in signum supremæ potestatis.
- 23 Fines triginta annorum spacio prescribuntur, & nu-
mero 25.
- 24 Diuisio facta iam tanto tempore lapsa, cuius memoria
non extat, probat etiam inter diuersas personas.
- 26 Prescriptio 30. anno. queritur dominium, quod po-
test inde a quocunque uendicari, etiam quod prius
fuisse dominus.
- 29 Exemplum licet non constante de originali non probet
regulariter, tamen probat contra partem, quæ illud
producit, & num. 32.
- 30 Ususfructus etiam relictus personæ, quæ nunquam mo-
ritur, finitur spacio centum annorum.
- 31 Diuisio perpetua in dispositione ususfructus facta mu-
nicipio, civitati, uel ecclesie non trahitur ultra 30.
annos.
- 33 Statutum excludens omnes exceptiones contra in-
strumentum, non tollit exceptionem quod non sit in-
strumentum.
- 34 Scriptura archini ut probet, quæ requirantur, & an
proben contra non subditum, & non citatum nu-
mero 36.
- 35 Exemplum exempli depositum in archinio publico non
probat contra non subditum.
- 37 Nominis diuersitas diuersitatem rei designat non pro-
bata identitate.
- 38 Verba enunciativa, quando habet originem ab eisdem
personis, non probant etiam in antiquis.
- 39 Instrumenta in antiquissimis fines enunciantia licet
probet, & per ea probetur communis opinio & fa-
ma, tamen fallit, quando habent originem a personis
suspectis & nu. 41.
- 40 Testis unicus deponens de publica uoce & fama est su-
spectus, & quare.
- 42 Fines possunt diuidi duplici respectu, respectu scilicet
diocesis & iurisdictionis, & respectu prædiorum ui-
cinatorum, & diuisio unius non præiudicat alteri.
- 43 Iurisdiclio non est apud populos, sed apud eorum re-
tores.
- 44 Clausula saluo iure posita in instrumento facto inter
populos super diuisione territoriorum, importat, ne
dicatur derogatum iuri ad superiores ratione iuris-
dictionis spectanti.
- 45 Suspicio plura, quibus demonstratur falsa esse instru-
menta de quibus agitur, esse falsa, & suspicio falsi ha-
betur pro falso remissiuè.
- 46 Statutum annullans actum factum per notarium non
matriculatum, ualet, & instrumentum factum con-
tra eius prohibitionem non facit fidem, & num. 48.
- 47 Instrumenti locus inspicitur in ipsius instrumenti deci-
sorijs, sicut contractus, & factum ab interdico su-
scipere instrumenta in illo loco non meretur fidem.
- 49 Statutum terrarum intra territorium statuentium &
de rebus ad eorum iurisdictionem spectantibus potest
habilitare personas inhabiles, & econtra.
- 50 Collegium notariorum an possit statuere, quod nemo
recipiat instrumenta, qui non sit de eorum numero.
- 51 Princeps ut uideatur cum incapaci dispensare, quæ re-
quirantur.
- 52 Notario non creditur, nisi de his, quæ gesta sunt sub ocu-
lis eius, & quæ potuerunt intervenire tempore con-
fecti instrumenti.
- 53 Notarij officium est duntaxat instrumenta conficere

- de his, quæ in eius presentia aguntur tempore susce-
pti mandati.
- 54 Obseruandum non pactum in contractu ei, qui non ob-
seruauit ex sui parte.
- 55 Verba in contractibus accipienda sunt proprie, & in
potiori significato.
- 56 Testibus uniuersitatum, ubi non agitur de communi cõ-
modo & honore, sed de utilitatibus singulorum,
non creditur, & si agitur de commodo uniuersali,
nume. 58.
- 57 Testes sentientes commodum ex eadem re, super qua
deponunt, sunt inhabiles.
- 59 Pronocans ad iudicium debet succumbere non edocto
de iure suo.
- 60 Testes deponentes pro non delicto propter iuris præsum-
ptionem præferri debent deponentibus de delicto.
- 63 Reservatio ususfructus & aliquorum est etiam conces-
sio proprietatis, & reliquorum.

CONSILIVM DCLXXII.

Errente iam diu controuersia inter Illu-
stris. & excel. Alphonsum Ferrariæ ducem & suos homines plebis pellagi ex
vna, & Illustris D. Ducem Florentiæ &
eius homines Barghæ ex altera factum
fuit compromissum in Sereniss. Sabau-
diæ Ducem D. meum Colendisimum, ut eius celsitudo
cognosceret causam, & uideret utra pars iustiores foue-
re partes. Et uisa quidem facit contingentia & his, quæ
in themate narrantur. Viso etiam plenissimo & elegan-
tissimo consilio præstantissimi aduocati Ferrariensis D.
Bertholamæi Bertazoli, qui omnes causæ articulos dili-
gentissimè discussit, ita ut nihil addi posse substantiale
videatur, & ostendit iura Illustris. Ducis Ferrariæ &
hominum plebis Pellagi esse potiora, meum fuisse sola
subscriptione eius sententiã comprobare, quia plenitu-
di nihil addici potest. Attamen ut difficultates contro-
uersiæ nosce uidear, & non inconsultè cum eo stare, pau-
cioribus quam fieri possit, in materia satis prolixa addu-
cam aliqua calcando semper uestigia præfati D. consul-
toris, per quæ iustitia Illustris. Ducis Ferrariæ & homi-
num eius clarius elucebit. Dubitatio igitur consistit in
duobus principaliter. Primo super quali possessione iur-
isdicliois D. Ducis Ferrariæ in locis controuersiæ, &
quali possessione nemorum & pascuorum d. hominum
plebis, Secundo super petitorio earundem rerum. Veni-
endo igitur ad possessorium primo discutimus quasi
possessionem iurisdictionis D. Ducis Ferrariæ, secundo
discutimus quasi possessionem nemorum & pascuorũ
d. hominum plebis. Circa primum, quia in iudicio finitũ
regundorum prius de possessione deinde de proprie-
tate querendum est, quæ coheret possessorio, deinde ter-
mini figendi l. si quis super C. fin. regun. dico D. Ducem
Ferrariæ esse in quasi possessione iurisdictionis super lo-
cis controuersiæ, nam per multos testes probatum est,
quod olim Illustris. Duces Ferrariæ soliti sunt ibi exigere
gabellas non solum a forensibus illuc transeuntibus, sed
etiam ab ipsis Bargentibus. Certeum est tamen, quod exac-
tio uestigialium indicat quasi possessionem iurisdiclio-
nis, quum nemo possit uestigialia exigere, nisi is qui ha-
bet merum imperium l. uestigialia. C. de uestig. ubi Sali-
dicit, quod institutio uestigialium est de maximo imperio,
& hoc etiam ostenditur, quia exactio uestigialium præscri-
bi potest saltem tpe, cuius initij memoria non extat in
contrarium cap. super quibudam. §. præterea de uerbo,
signific. Bart. in l. si publicanus. §. in omnibus. ff. de publi-
ergo est dare eorũ quasi possessionem quia sine pos-
sessione non cadit prescriptio l. sine possessione. ff.
de usufructu. ubi impeditur exigere dicitur spoliari, u-
not. Specul. in titu. de restitut. spolia. §. nunc dicamus
3 uerficul. Sed si aliquis. si igitur D. Dux Ferrariæ est tamen in
quasi possessione finitum, & eorum iurium, quia in alie-
no

no territorio talis exactio fieri non potest, l. fina. ff. de iurisd. omni. iudi. l. prima. §. cum vrbem. ff. de offi. prefec. ut. A. l. quod etiam facit, quod scribit Bal. consi. 420. Verba principis col. 1. lib. 1. ubi inquit, quod per perceptionem reddituum fines probantur, & dicit Bald. in c. cum causam col. 2. versic. Item scias de proba. quod per exercitia iurisdictionum, & redditus antiquos, & nauigia, & pedagia, ac thelonea probant fines antiqui & possessio c. dilecti de offi. archi. & c. licet causam, de proba. Accedat quod notissimum est, quod uestigalia sunt de regalibus id est pertinent ad regiam dignitatem, ut habetur in c. uni co, quæ sint rega. Secundo quasi possessio iurisdictionis d. Ducis Ferrariæ probatur per plurimos testes, quæ a quinquaginta annis & citra deponunt, quod pastores, quæ citra Alpes quotannis pascua in d. locis cõtrouersæ cõduxerunt, & pecudes ac greges suos illic tenuerunt, semper soluerunt, & soliti soluere fuerunt, & sunt, conducto ribus uestigalium Illustr. Ducis Ferrariæ pecuniam pro caseo illic confecto, & quod fuerint semper soliti accipere sal pro salientis caseis suis altis citra Alpem uer sus Lombardiam, & ex t. huiusmodi onerum exactioe probatur iurisdicção & eius quasi possessio, ut Bald. dicit in d. c. cum causam, dum loquitur de perceptione, red ditum col. 2. versic. Istis ergo sic theoricis, ubi mentione fiet de salinis, & quod huiusmodi perceptiones salin arum sint de regalibus, tex. est aper. in d. c. 1. quæ sint re ga. Et ad prædicta bene facit, quod Bald. scribit in l. 3. C. de natu. libe. dicens quod castrum uel uilla seu possessio sit de territorio alicuius, probatur per solutionem cen sus, ut in eo tex. & in §. si quis igitur in auth. eo. titu. & quod dicit Bald. in l. data opera co. 9. versic. Super scitu cadit testimonium C. qui accu. non pos. ubi uult, quod te stis reddat bonam rationem super iurisdictione, si dicit, quod uidit homines soluere collectas. Et regulariter, quæ locus sit de territorio illius, ubi onera imponuntur, & exiguntur, tradit Alex. consi. 23. Viso processu causæ col. 3. versic. Item respondeo lib. 5. Tercio colligitur posses sio iurisdictioni prædicti Ducis Ferrariæ ex eo, quod accusationes proponebantur pro damnis datis, & con demnationes exigebantur, quæ non potest fieri sine exerci tio iurisdictionis, & huiusmodi t. exercitio acquiruntur quasi possessio iurisdictionis scientibus & patientibus aduersus d. §. si quis igitur in auth. qui. mo. nar. effi. sui & in l. pupillus §. territorium. ff. de uerb. sign. iuncta l. quo tiens C. de serui. l. 2. C. eo. titu. Et dicit Bart. in l. spū blicanus §. in omnibus. ff. de publ. quod ad constituendum quem in quasi possessione iurisdictionis spectantis ad pri cipem, sufficit constare præfem suæ in prouin cia, quia eius scientia sufficit, & ex uicinitate locorum præsumitur scientia. c. quanto & c. quodam de præsum. l. 1. post prin. ff. de sumi. & l. si ita §. fin. ff. de fund. instruc. & idem tradit Bart. in l. fin. circa fin. ubi uult, quod scien tia & patientia iudicis loci uel prouinciæ sufficit, ut ac quiratur quasi possessio iurisdictionis ex recenti eam, quod etiam tenet Anto. de Butr. in c. fin. de cau. posse. & proprie. & sequitur Aret. consi. 42. Viso consilio eleganti ssimo col. 2. Quarto probatur etiam possessio iurisdic tionis d. Illustris Ducis, quia fuit probatum, quæ per of ficiales d. Illustris Ducis Ferrariæ fuerunt factæ con demnationes, & exactiones t. delinquentium in locis con trouersæ & præsertim contra fraudantes gabellas, in quos fuerunt factæ exactiones contra bannorum & cap ta bestiarum, unde ex talibus probatur quasi possessio iurisdic tionis & ipsa iurisdicção, nam prædicta omnia perti nent ad merum imperium, ut per gloss. Bar. & omnes in l. imperium. ff. de iurisd. om. iud. Ad quod cõueniunt uer ba Bald. in d. l. data opera col. 6. versic. super scitu cadit te stimonium C. qui accu. non pos. ubi uult, quod iurisdicção probatur per testem super iurisdictione, si testis deponat quod uidit ibi commune perusu erigere furcas, malefac tores capere, homines illius loci comparere, & manda tis obedire tam in faciendo quam in non faciendo, & subdit postmodum ibi Bald. quod ubi agitur de iurisdic tione probanda in genere, sufficit testimonium diuer sorum in specie, ut quia unus uidit exoculare, alter su spendere per not. per Inno. in c. qualiter & quando de

accusa. Item secundum eum probatur iurisdicção, si te stis deponat, quod uidit talem gerere se pro domino longo tempore l. Tutia. ff. de solu. & l. post mortem. ff. de adop. l. 4. C. ad macedo. & per alia ibi per eum ad ducta, & pro confirmatione prædictorum facit, quod Abb. scribit consi. 62. In controuersia inter Ducem Bar gundiz quinto dub. l. 2. ubi dicit, quod locus præsumi tur esse de territorio illius, qui iustitiam seu actus iurisdic tionales exercet.

Quinto dicitur, quod per Illustr. ssi. Duces Ferrariæ fuerunt apppositi commissarii super locis t. controuersie, qui custodirent, ne uestig. l. lalis fraudaretur, et per appo sitionem custodum acquiruntur usus iurisdictionis, & pro bantur confines, ut Bald. dicit in præallegato consi. 420 col. 2. lib. 1. per optimum tex. in l. si ita §. mulier uilla cu stos. ff. de fun. instruc. & idem tenet Guid. Pap. q. 193. Quia in hac patria col. 1. ubi ad hoc allegat tex. in l. in nomi ne domini circa prin. ibi quoniam ita conuenit, ut per custodes fines prouinciæ seruantur C. de offi. prefec. præ to. Affri. quem tex. etiam ad hoc allegat Petr. de Vbal. de Peru. qui idem sequitur in tracta. de duo. frat. 5. part. prin. q. 28. Idem tradit Alex. consi. 88. Quoniam omne datum colum. penul. versic. Præterea ille actus lib. 5. ubi 10 dicit, quod t. actus custodiendi, ne damna dentur, deno tat dominium iurisdictionis, & superioritatis, non autè dominium ipsarum particularium rerum, hoc probatur, quoniam domini terrarum & castrorum tenentur custo des deputare omni tempore, ne damna aliquo tempore fiant, ut not. clarè Ang. in l. ne quid in prin. ff. de incen. rui. nau. allegat tex. l. 3. C. de litto. & itine. custo. & Bal. in c. 1. §. conuentulam de pac. iur. fir. Ex prædictis ne dum probata est possessio uel quasi iurisdictionis Illu strisissimi Ducis Ferrariæ in d. locis controuersæ, uerum etiam proprietates illius, quæ ex d. actibus & exercitiis p prietatis ipsius iurisdictionis alia fuerunt probata, quæ illam plenissime probant. Primo enim sunt confines po siti à natura iugū scilicet alpiū Apennini, nā probatū est 11 t. p. testes iugū alpiū Apennini distinguere prouinciā Tu scia à prouincia Lobardie, nā (ut inquit Bal. in c. cū cam col. 2. versic. Ibi melius de proba. loquen. de veritate con finium) aut veritas creatur ab homine, & ista potest mu tati, ut l. eos. ff. fin. reg. Aut ab immutabili natura uel si tu perpetuo, sicut sunt montes & flumina conualium, quæ distinguunt territoria, & sunt fines æterni, & in his semel uerum semper præsumitur uerum, & dicit pau. de Castr. 12 in l. ex hoc iure in 2. lectu. col. 8. ff. de iusti. & iu. g. t. li mites, qui ponuntur ad distinctionem regnorum & prouinci arum, ut montes & flumina debent esse notabilio res, & licet limites, qui sunt positi ad terminationem do miniorum possint præscribi l. fin. C. fin. reg. non tamè præ scribuntur, qui sunt positi ad distinctionem prouinciariū c. super eo. & ibi Imo. & alii de parroch. Secundo quum probata sit possessio ipsius Illustrisissimi Ducis Ferrariæ, 13 insurgit etiam ex hoc præsumptio proprietatis, t. nam quando fines antiqui sunt probandi, admittitur proba tio imperfecta per argumenta & alia adminicula, sicut cõter in antiquis, quæ sunt difficilis proba. tionis, fieri solet, secundum Ang. in l. at qui natura §. cum me absen te. ff. de nego. gest. & probatur in materia finium in d. c. cum causam ibi famam & quæcunque alia adminicula de proba. est bona glo. in c. si papa in uerbo probata de priuileg. in 6. & in calu isto tenet Bal. consi. 286. Thema proponitur ut infra in fil. lib. 2. ubi inquit, quod ex quasi possessione de præfenti præsumitur dominium territo rii, per l. scuti. §. si quærat. ff. si ser. vend.

Tercio quia ferè per omnes testes examinatos ex par te præfati Illustrisissimi Ducis fuit probatum loca, de quibus nunc contenditur, esse de territorio ipsius, tum de vi su & veritate, qui proculdubio probant, tum etiam de au ditu, qui etiam dicit se audiuisse a suis maioribus, quod 14 t. confines Ducis Ferrariæ sunt positi in iugo Alpiū, & in antiquis testimonium de auditu admittitur, ut est not. tex. in c. ex quadam ibi valere testimonium de audi tu de testib. per quem tex. ita ibi not. Ant. de But. 1. not. & in terminis confinium tradit Alex. consi. 187. In hac causa & lite vertente colum. fina. lib. 2. Et eodem modo admittuntur

Mar. Ant. Natta

admittuntur testes, qui dicunt se credere, ut est tex. in c. quotiens, ibi accepisse a maioribus suis, & credere, de testib. Quarto probatur est per testes deponentes de fama de prafatis finibus D. Duci, & est clarum, quod per famam probantur fines antiqui, ut est tex. apertus in d. 15 c. cum causam de prob. & regulariter in tantis exce-
dentibus metam cetum annorum fama plenè probat, ut habetur per glo. in l. ac qui natura. s. cum me absente. ff. de neg. gest. quam ita ibi intelligit Ang. & in l. Titius. ff. quib. mo. pig. uel Hypothe. solui. Anto. de But. & alii c. ueniens el. 1. de testib. cum aliis adductis per Alex. in d. confil. 187. colum. 2. lib. 2. Quinto probatur iurisdic-
tio Illustissimi Ducis Ferrariae in d. locis ex instrumento in actis producto reperto in archiuo publico communita-
tis Mutinae celebrato de anno 1283. in quo constat, quod iura ipsius ciuitatis se protendunt ad d. iugum alpium, et
16 certum est, quod per huiusmodi instrumenta antiquis-
sima probantur confines, ut est tex. in d. c. cum causam, ibi per libros antiquos de pba. ubi Bal. not. ex illo tex. quod adminicula multum iuuant, & ualent in factis anti-
quis, & ibi ponit exemplum in instrumentis repertis in archiuo publico benè custoditis, quibus ex consuetudi-
ne datur secundum eam perpetua fides, & dicit Bal. cō-
fi. 286. Thema proponitur ut infra colum. 2. lib. 2. quod per instrumenta principaliter super confinibus reperta uel libros antiquos ex archiuo publico productos inducit uera probatio confirmatio, uera autem probatio
sufficit in questione cōfinium l. 1. & secunda. C. de fun-
limit. lib. vndecimo.

Sexto probatur ex quadam presumptione, quum nō
reperitur, quod aliqua ex terris uel cōmunitatibus Tu-
sciae habeat aliquā iurisdicōnem in aliquo loco citra iugū
Alpium uersus Lombardiam, & maxime in hac prouin-
cia Frignani, quod satis ostendit diuisionem prouinciā
& distinctas fuisse iurisdicōnes. Postremo ad idem ac-
cedat, quia tam per testes examinatos, quam etiam per
loci descriptionem de consensu partium factam proba-
17 tur est, quod t. omnia loca citra iugū prædictum circū-
uicina & adiacentia sunt de domino & iurisdicōne præ-
fati Illustissimi Ducis Ferrariae, quo fit, ut præsumatur
etiam locus controuersus esse de ipsius iurisdicōne, ut
dicit Bald. in c. cum olim de præscri. ubi illum text. addu-
cit ad argumentum, quod loca adiacentia præsumuntur ef-
se de territorio illius ciuitatis, cuius territorio magis ad-
iacent, adducit etiam tex. in §. Insula instit. de rer. di-
uis. Et dicit etiam Bald. in c. cum causam, colum. 2. uersic.
18 Itē dicit Innoc. quod t. uicinitas & aptitudo sicut actus
sunt argumenta domini allegas tex. in d. §. Insula. Facit
etiam, quod scribit Marti. de Lau. in tracta. de Castella.
conclu. 7. quod si castrum est inter duas ciuitates, in du-
bio præsumitur iurisdicōnis illius, cui est propinquius,
argumen. l. ad eo. §. Insula. ff. de acquiren. res. dom. Et hæc
quo ad quasi possessionem & proprietatem iurisdicō-
nis attinet, satis & superesse uidentur.

Quo uero ad possessionem & proprietatem nemorū
& locorum ipsorum controuersia indicandum & laudā-
dum esse ad fauorem d. hominum & uniuersitatis plebis
non est etiam ambigendum. Siquidem primo respectu
possessionis melius iam probauerunt, nam possederunt
hæc loca & maxime nemora, ut per plures testes utrius-
que partis est probatū, per quinquaginta annos incide-
19 re delictamina in ipsis nemoribus, & quod t. per incisionem
lignorum probetur possessio tradit Alex. confil. 88.
Quoniam omne datum optimum colum. 3. uersic. Quod
autem testes lib. 5. Et probatur, quia huiusmodi arborum
incisio non solet spectare nisi ad dominos. l. diuor-
tio. §. si fundum. ff. solu. mat. l. arboribus in prin. ff. de usu
fr. & possessio probatur per actus, qui non solent fieri in
rebus, nisi communiter a dominis & possessoribus rerū
suarum. l. 2. C. de acqui. posse. l. Titia. ff. de solu. Item pro-
batum est, quod terris uulgo appellant, fructus in eis perce-
perunt colligendo fruges in eis facas. Probatur etiam,
quod d. homines plebis locarunt exteris incisionem in
20 d. nemoribus, & seu illos admittere ad incidendum &
secundum ligna, & mercedem receperunt, ex t. locatio

ne enim probatur possessio, quando merces conuenta
soluitur, ut not. in l. uniuersas. §. quod per colonum & in
l. quamuis. §. 1. & ibi Bar. ff. de acqu. posse. & nedum in p-
iudicium soluentis sed etiam tertii secundum Ang. in l.
quædam mulier. ff. de rei uendi. no. in d. §. quod per co-
lonum, & est de mente Bar. Imo. & expressius Are. ibi,
qui dicit hanc esse communem opinionem. Probatur et
alio modo de possessione d. hominū Plebis per appo-
sitiones custodum, ne damna darent in pascuis, & nemo-
ribus, de quibus agitur, per d. homines factas, & de qui-
21 bus deponunt plures testes. & t. huiusmodi custodia nō
solum probat possessionem rerum mobilium, sed etiam
immobilium, ut deductum est superius, & tradit Alex. &
Ias. post alios in l. 3. §. nerua filius. ff. de acqu. posse.

Respectu uero proprietatis horum locorū uenit etiā
pronunciandum, in fauorem d. hominum plebis, primo
quia probatur per testes, qui uidentur, & audierunt a
22 maioribus suis, quod d. homines t. possederunt d. loca
per spacium tanti temporis, cuius memoria in contra-
rium non existit, & per huiusmodi possessionem uetustis-
simam præscribuntur etiam ea, quæ referuntur sunt prin-
cipi. c. super quibuldā. §. præterea, de uerbo. signific.
habet enim possessio tanti temporis uim pacti uel priui-
legii. l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqu. quot. & est. l. 2. i
prin. ff. de aqu. plu. arcen. l. si. C. noua uetig. insti. non pos.
not. gl. in l. fanè in cōto tex. ff. de iuiu. & c. primo, de præ-
scrip. in 6. cum similibus, quæ nota sunt, imò minori tem-
23 pore sufficeret possedisse, quia t. fines xxx. annorum spa-
cio præscribuntur l. si. C. fin. reg. & tradit Bald. in d. con-
fil. 286. Thema proponitur, ut infra colum. fin. lib. secun-
do. Secundo probatur ex instrumento compromissi &
laudo decisorio facto & lato de anno 1477. in actis exhi-
bito, quod fuit facta diuisio, quæ ab eo huc usque tempo-
re fuit obseruata inter ipsos homines Plebis & S. An-
dree ex una & homines Rochæ bonorum communium
inter eos, & fuit appositus terminus in loco nuncupato
il Forno delle fabriche eundo usque ad summitatem iu-
gi Alpium recta corda, & bona, quæ sunt a latere dextro
eundo ad dicto loco appositionis termini prædicti us-
que ad dictum iugum, obuenerunt hominibus Rochæ, &
24 tera uero existentia a latere sinistro inter quæ sunt loca
controuersa, peruenerunt d. hominibus plebis & San-
cti Andree, qui homines plebis ab eo tempore citra
25 possederunt & hæc diuisio facta iam tempore elapso,
cuius non extat memoria in contrarium, probat etiam
inter alia, personas Bal. Ang. Sal. & alii in l. cum aliquis
C. de iu. delib. & ex d. diuisione resultat etiam alius effe-
ctus, quia d. homines plebis censentur d. loca tanquam
existentia in eorum territorio possidere ex præcedenti
titulo diuisionis l. 2. C. de acqu. poss. l. quædam mulier. ff.
de rei uendi. Bar. in l. cum solus. ff. de ulucap.

Tertio quatenus d. homines Barghæ ius aliquod ha-
buerint in d. locis, quod expresse negatur, stante d. pos-
sessione probata per testes deponentes de uisu per spa-
cium 40. annorum & ultra, & citra dominium d. locorū
25 controuersia fuit acquisitum d. de plebe, quia t. per præ-
scriptionem tanti temporis fuerunt exclusi a iudicio fi-
nium regundorum d. l. fina. C. fin. reg. l. sicut & l. omnes.
C. de præscrip. triginta annor. & per præscriptionem etiā
26 t. tanti temporis quaritur dominium, & possidet a quocū-
que uedicari, etiam quod prius fuisset dominus l. si quis
emptione. §. quod & si quis. C. de præscrip. triginta an-
nor. & ita in diuisione facta inter communitates in spe-
cie tradit pau. de Castr. confil. 457. Respondeo & dico
lib. primo, & idem dicit confil. 361. Circa primum quæ-
tum libro secundo, secundum nouissimam impressionē.

Quarto probatur dominium saltem directum d. de
plebe in his locis, ad exclusionem d. de Barga per in-
strumentum confectum de anno 1453. & in actis etiam
productum, in quo dantur pro confinibus in d. locis ho-
mines de Barga iure utilis dominij cū d. de plebe, quod
fit, ut satis constare uideatur illos tantummodo pascua,
quæ sunt communia inter eos, ut dicunt omnes testes,
habuisse in eo loco, & non quidem, ut domini absoluti,
27 sed iure utilis dominij, & t. d. instrumentum, cum simus
in antiquissimis, facit præsumptionem dominij etiam eo

era tertium, maximè cum hic agatur de probatione con-
finitum, quo casu etiam uerba enunciativa in instrumen-
tis antiquis probant contra eos, iux. not. per omnes in
d.l. cum aliquis. C. de iure deliberan.

Quinto quum loca controuersæ sint uiciniora terræ
plebis præsumuntur esse illius non Barghæ remotioris,
ut supra est deducum. Ex quibus apertissimè constat
tam in possessorio quam in petitorio prædictos Illustris-
simum Ducem Ferrariæ & homines plebis melius iura
sua probasse, & per consequens obtinere & debere in
hoc iudicio, in quo uictoriam obtinet, qui melius pro-
bat secundum Bal. in sepius allegato consil. 420. colum.
prima, uersu. Hor reuertitur lib. primo, & Aret. in d. c.
cum causam colum. 3. uersu. Primo quidem, ubi uult,
quod in tali iudicio finium, ubi sunt contrariæ scripturæ
& testes, sit magis credendum frequentioribus & di-
gnioribus, & uersimiliora & magis apta ueritati dicen-
tibus, sicuti in aliis causis fieri solet, ut habetur in c. in
nostra de testib. & in l. ob carnem §. si testes. ff. eo. tir. Et
non tantum respectu nemorum & locorum controuer-
sæ uenit pronuntiandum in fauorem d. hominum Ple-
bis, ut supra dictum est, sed etiam respectu pascuorum exi-
stentium in eis, quorum usus, & usus fructus pertinebat
ad homines prædictos de Barga nigore cuiusdam instru-
menti, ut asseritur, celebrari de anno 1454. cuius exem-
plum habitum fuit a parte aduersa pro originali ipsius
instrumenti, quæ produxit illud de anno 1547. coram cō-
missariis utriusque principis, ut deponunt duo testes d.
de Plebe ultimo loco examinati, ut constat ex actis, & li-
cet & de originali non constet, tamen quum sit exemplū
instrumenti exhibitū a parte & ab ea habitum pro ori-
ginali, probat contra eam, quæ illud produxit, ut p. Bar.
& ibi communiter per scribentes in auc. si quis in aliquo
C. de eden. Quum igitur in d. instrumento appareat, quæ
usufructus tantum d. nemorum & pascuorum in eis exi-
stentium fuit concessus ipsi communi & uniuersitati in
d. contractu, iam transacti fuerint centum decem anni,
dicendum est, quod & usufructus per tantum temporis
spacium sit finitus & extinctus. Iam usufructus & ibi Bal.
ff. de usufruc. & in l. usufructus municipibus & ibi etiā
Bar. ff. de usufruc. lega. Nec obstat, si dicatur, quod in d.
instrumento adest dictio, in perpetuum, & ideo debet in
telligi in infinitum, quia respondetur, quod & imo illud
uerbum perpetuū in dispositionibus usufructus facta
ciuitati municipio, ecclesie, uel similibus personis, quæ
nunquam moriuntur, intelligitur usque ad centū annos,
ne inutilis sit proprietas iux. l. cum antiquitas C. de usu-
fructu. Idem exponit glo. de uerbo in perpetuum in l. usufr.
fructus in l. pen. ff. de annu. lega. Bar. l. annua §. a Titia.
ff. eo. tit. & tenet hoc Alex. in l. 2. in prin. ff. solut. matrim.
& ibi Ias. & Clau. quen. & latius idem Alex. consil.
60. Omisso multiloquio lib. 1. Ioan. de Ana. cōf. 39. Præ-
supposito quod legatum & c. Dec. consil. 378. Vito moti
uo excellentissimi colu. 2. & nouissimè Caro. Ruy. cōf.
143. Vito instrumento transactionis col. 4. lib. 4.
Superest, ut respondeatur ad ea, quæ adducuntur pro
parte Illustrissimi Ducis Florentiæ. Et primo nō obstat,
quod ex parte præfati Illustrissimi Ducis Florentiæ ad-
ducitur, scilicet, quod fuerit probata quasi possessio tam
antiqua quam noua iurisdictionis in d. locis controuer-
sæ, quia contrarium est uerius, ut patet & superscriptis,
& ex infra dicendis clarius etiam ostendetur, quum sem-
per ab immemoriali tempore circa Illustrissimi Duces
Ferrariæ fuerint in quiera & pacifica possessione d. loco-
rum, ut probatum dicitur ex processu. Nec in primis ob-
stant assertæ accusationes, & condemnationes factæ in
d. terra Barghæ p. damnis & aliis criminibus & exactio-
nibus earūdem, ex quibus colligitur probatio possessio-
nis iurisdictionis & ipsa iurisdicō, prout allegabatur p.
parte Illustrissimi Ducis Ferrariæ, nam respondetur, quod
nō fuit facta de prædictis fides in authentica forma, sed
sunt exempla exempli, quæ non probant non exhibi-
to originali l. sancimus C. de diuer. rescrip. l. procurator
C. de eden. & ponunt omnes in auc. si quis in aliquo C.
de eden. tradit Alex. consil. 138. Videtur circa primum
prima consideratione colum. 2. uersu. sed præmissis

lib. 1. quod procedit etiam data antiquitate temporis, ut
ex his, quæ scribit Dec. in d. auc. si quis in aliquo 7.
fallen. C. eo. Nec obstat uidetur, quod ex parte d. Illu-
strissimi Ducis Florentiæ allegatur scilicet, quod d. exem-
pla accusationum & condemnationum fuerunt extra-
cta de asserto archiuio Barghæ, quia primo non constat,
quod in d. terra sit aliquod archiuum authenticum, quod
tamē constare debet, sicuti dicitur de statuto disponēte,
quod & contra instrumentum nulla possit opponi excep-
tio, potest tamē excipi, quod non sit instrumentum Bar.
in l. diuus. ff. de testa. milit. & in l. 1. §. & parui. ff. quod ui-
aut clam. Secundo ut scriptura archiuii probet, requiri-
tur & copulatiuè, quod sit posita in loco publico & cus-
todita per officiales ad hoc deputatos, & quod scriptu-
ræ publicæ ibi tantum reponantur, ut uoluit Io. Andr. in
addi. Specu. in §. nunc uidendum uersu. Quartum supple-
mentū de instr. edi. Bal. in rub. C. de fid. instr. col. pen.
uersu. Quintum supplementum, & in l. exemplo colu. 1.
C. de proba. Et in specie, quod in probatione confiniū
scripturæ archiuii non probent nisi prædictis concurrē-
tibus, ponit Aret. post gloss. & Abb. ibi in d. c. cum cau-
sam de proba. Et ulterius scripturæ, sumptæ ex archiuio
publico non probant extra territorium, & contra non
subditos, ut dicunt doctores supradicti. Et in terminis
quod exempla exempli deposita in archiuio nō probent
contra non subditos tradit latè Alex. consil. 138. Videtur
circa primum col. 3. li. 1. & quod etiam scripturæ archi-
uii non probent aliquos exercuisse merum & mixtū im-
perium & habuisse regalia, & inter non suppositos iuris-
dictioni illorum, quorum autoritate deputata & custo-
ditæ sunt in archiuio, tradit Alex. consil. 16. In causa & li-
te uertente col. 2. lib. 5. Et debuit etiam pars citari ad ui-
dendum scripturas sumi de archiuio, ut tradit Cardi. in
c. fin. de fide instr. quem ibi refert Fel. col. 3. dicēs quod
generaliter, siue instrumenta sint exemplanda siue scri-
ptura sit sumenda de archiuio, & quomodocumque fiat
exemplatio scripturæ, semper sunt uocandi hi, quorum i-
terest, alias fidem non facit. Secūdo dicitur etiam, quod
d. assertæ accusationes non probant, ex quo constat, quod
aliqui fuerint accusati in locis non reuerſis, nam locus
ille olim appellatus, Selua Romanesca, nō ē hic de quo
constat. Alius uero locus, in quo legitur damnum
fuisse datum in uerrucula seu loco uerruculæ, non com-
prehendit etiam uerruculam existentem in locis contro-
uersæ, quia & nominatur cum adiectione scilicet, alla
uerrucula Burghiegiana, & ideo intelligunt de alia uerru-
cula in territorio Barghæ sita, quum de illius identitate
scilicet, quod illa uerrucula uocetur, la uerrucula Bur-
ghiegiana, nullibi sit probatum, ergo censetur diuersa,
& diuersitas nominis diuersitatem rei designat, l. si idē
cum eodem C. de codicil. Et propterea necessario pro-
bandum erat ex aduerso, quod esset eadem res, licet
nomen mutatum fuisset ut per Bart. in l. demonstratio in
prin. q. 7. ff. de condi. & demon. Quo uero ad alias nouas
accusationes institutas ab anno 1535. citra dicitur etiā
non esse authenticas nec receptas p. publicos notarios,
unde nullam faciunt fidem c. quoniam contra de proba.
Præterea dantur plures aliæ responsiones per præcedē-
tem D. Consultorem, quarum plures habentur Soc. cō-
sil. 187. In controuersia, quæ uertitur co. 5. & 8. lib. 2. Re-
spectu autem appositionis custodum non fuit etiam pro-
bata quasi possessio, quum quatenus id sit uerum, fuerit
facta tantum respectu pascuorum pro eo anno, quo ipsi
Bargenses fruebantur illis pascuis, & propterea omnes
testes forenses pro parte d. Bargensium examinati depo-
nunt, quod aduenientibus pastoribus, quibus pascua fue-
rant locata, ipsi custodes recedebant, & plures ex eis
affirmant nunquam uidisse uel intellexisse, quod custo-
dirent nemora, imò aliqui eorum ingenue fatentur, quod
nemoribus custodens non apponebantur. Nec est curan-
dum de Bargensibus, quia deponunt in causa propria, &
ideo nullam faciunt fidem. Sed quum ex parte Illustris-
simi Ducis Ferrariæ fuerit probatum, quod eius officia-
les custodiebant omnia illa loca, ne fierent fraudes uel
contra banna, & etiam pascua & nemora per custodes
d. hominum Plebis custodiebantur, & fuerunt factæ tot
accusationes.

accusationes condemnationes & exactiones pro homicidiis & contrabonis, nec non exacta gabella etiam ab ipsis de Barga, & agentibus ipsis excellentis Ducis Florentiae, & ab omnibus aliis, & regalibus a pastores, & precium salis, quod indifferenter omnes pastores salientes caseos citra iugum alpium acceperunt, & semper officiales d. provinciae Brignani iustitiam administraverunt in d. locis & pro omnibus, quae illic contigerunt, non est dubitandum, quin longe melius fuerit probata quasi possessio iurisdictionis pro parte ipsius Illustrissimi Ducis Ferrariae factas, de gabella exacta pro lignaminibus abductis per homines Barghae & agentes Illustrissimi Ducis Florentiae ex loci controuersia articulando lignamina à ferris Bargam, necesse fuit transire per quandam certam partem territorii Rochae a pelago, quae est extra confines & terminos praetensionem ipsius partis aduersae, & propterea ea tantum de causa fuit soluta gabella, quia ad hoc plurimis modis responderetur per praefatum D. consultorem, qui uidit processum & ueriores instructionem facti habere potuit, & ad eas me refero.

Respectu uero proprietatis ipsius iurisdictionis facile etiam obiecta tolluntur. Et primo respectu illarum accusationum antiquarum, ut praetenditur enunciantium ea loca esse de communi Barghae & eius territorio obstant omnes rationes supra adductae in earum responsionibus, quia non sunt in forma solemni & authentica, quum sint exempla exemplorum, nec constat fuisse factas uel institutas pro damnis datis controuersis, & illas loqui de locis istis. Sed ulterius dicitur, quod si uerba enunciativa etiam in antiquis non probant, quando habent originem ab eisdem personis, nec probant communem opinionem hominum & famam, propter quae antiquissimis probant, sicut etiam uidemus, quod licet in antiquissimis testimonium de auditu admittatur, tamen tale testimonium non probat, ubi testes audiuerunt ab uno, quia perinde est ac si unus tantum deposuisset, c. licet ex quadam circa medium. de testib. & ita Aret. scribit in d.c. cum causam colum. 6. uerfi. Inuenio tamen de proba. ubi etiam adducit, quia quum plura instrumenta in antiquissimis enunciantia fines probant, quod per ea probetur communis opinio & fama, ut Bald. dicit in l. optinam colum. 2. C. de contrahen. & commistip. tamen unus testis non probat communem opinionem & famam, imò dicit Bar. in l. admonendi colum. 40. penul. ff. de iureiur. quod si unus testis probans publicam uocem & famam est suspectus, unde non deferitur sacramentum in defectum probationis, quia uerisimile est, quod de eo, quod est publicum & commune, sint plures, qui hoc sciunt, & Aret. Sequitur Soc. conf. 194. Subtiliter & eleganter absoluta colum. fin. lib. 2. Praeterea d. 41 instrumenta si non possunt probare communem opinionem & famam, quando sunt confecta, & habent originem a personis suspectis cap. licet ex quadam de testib. Barto. in l. de minore. §. tormenta. ff. de quaestio. Sequitur Socin. in praedilegato consilio 194. col. fin. Praeterea talibus scripturis non est credendum, quando sunt scriptae in fauorem narrantium asserentium, uel affirmantium, prout in istis casibus, quibus accusantes affirmabant damna illata esse in territorio Barghae, quia alias non potuissent illic accusationes instituere, nam hoc est deponere in causa propria & ad eorum commodum. l. omnibus C. de testib. l. nullus. ff. eo. Non obstat modo asserum instrumentum transactionis & compositionis ex aduerso productum, confectum, ut dicitur, de anno 1457. inter d. de Barga ex una, & homines de Plebe & Rochae Pelagi & de Fiumalbo ex altera super controuersia finium inter eos uertente, & in quo instrumento fuit conuentum, quod termini in certis locis ponerentur. Quia respondetur, quod si quum fines possint apponi respectu iurisdictionis & diocesis terminandae d. cap. cum causam de proba. Vnde domini ciuitatum uel castrorum habentes confinia territoria, uolentes conseruare iurisdictionem, quo ad iustitiam & imperii, & possunt agere actione finium regundorum, ut ponantur limites,

& territoria separentur etiam in uitis dominis praediorum singularium personarum, quia quum iurisdicio cohaereat territorio, quod habent domini ciuitatum, ut l. pupillus. §. territorium. ff. de uerbo. signi. per diuisionem territorii in consequentiam uenit diuisio iurisdictionis l. quaedam & quod ibi not. ff. de acq. rer. dom. & ita tradit Io. de Plat. in §. quaedam colum. 2. in sit. de actio. Item possint apponi respectu praediorum rusticorum uicinarum, ut intelligantur, quousque protendatur dominium ex possessione uniuersitatis seu priuatarum personarum in d. agris l. 2. ff. fin. reg. Videntur d. homines Barghae & plebis ponere fines respectu domini & possessionis ipsorum, non autem ponere respectu iurisdictionis super d. locis, quae non eis sed superioribus competebar 43 nam si iurisdicio non est apud populos, sed rectores eorum, ut est celebre Inno. dictum in cap. cum accessissent de constitu. & ponit Bart. in l. omnes populi. 1. q. prin. ff. de iust. & iur. Bald. in c. 1. colum. 2. si de inuest. iuter dom. & agnatis oria. & in cap. bonz el. 2. colum. 5. de postul. praes. & habetur per Alexan. in l. 1. in fin. ff. de iurisd. om. iudi. Et de hoc non uenit dubitandum, quum etiam in praetense instrumento fuerit dictum, saluo etiam semper & referuato iure utriusque partis quoad iurisdictionem, nam illud uerbum saluo iure importat, quod non fuerit derogatum iuri, quod ad superiores ratione iurisdictionis spectat, gloss. in l. Item labeo. §. 1. in uerbo pure. ff. fam. hercis. & probatur in cap. fin. in uerbo saluus de excep. cum ibi not. per gloss. Io. Andr. & alios de dila. & in cap. ad dissoluendum in uerbo saluis exceptionibus propositis & proponendis de despon. impub. & in cap. ueniens in uerbo saluis institutionibus de praescrip. facit l. si debitor. §. 1. in uerbo salua causa sui pignoris. ff. quib. mod. pig. uer hypote. solui. Et hoc regulariter procedit, quod pacta subditorum non possunt praedicare iuri superiorum, ut Bald. scribit in l. debitorum per illum tex. C. de pac. cum aliis ibi traditis per Alex. & modernos. Et licet in d. contractu inter uenerit Illustrissimus Dux Borfius & orator Reipub. Florentinae, tamen non potest dici, quod ibi essent tanquam partes, sed tanquam adhibentes eorum consensum contractui, ideo non potest extendi ad iurisdictionem referuatam. Et praemissa corroboratur ex alia clausula pleniori appposita in quodam instrumento per Bargenses producta confecto sub anno. 1547. scilicet (quae quidem tractatio compositio & omnia & singula suprascripta facta & celebrata fuerunt in praesentia praedictorum commissariorum legatorum protestantium, quod per praedicta quodlibet eorum non intendunt quoquo modo praedicare seu aliquod praedictum inferre praefata excellentis communitati Florentiae & praedicto Illustrissimo D. Ducis Mutinae quantum iurisdictionem dominationis, & ita protestati fuerunt, uterque simul & de perse, & certum est, quod una scriptura declarat aliam l. qui filius in prin. ff. de leg. 1. Ceterum tam instrumentum illud, in quo conuenerunt d. Bargenses & d. homines terrae Plebis de ponendis finibus non caret suspitione falsitatis, sed etiam illud, in quo dicuntur actualiter positi lapides pro confinibus, Primo, quia non est uerisimile, quod eo tempore Illustrissimus Dux Borfius fuisset Heberia, & nullum secum habuisset notarium, qui rogaretur de tali instrumento, sed admitteret notarium forenses & sibi uerisimiliter ignotum ad rogandum d. transactione super finibus, ubi poterat tractari de suo interesse, & de interesse suorum subditorum, nam in similibus tractatibus compositionum non solet una pars fide adhibere notario alterius partis. imò solent in similibus actibus semper duo notarii haberi unus, scilicet p. qua libet partium, qui ambo simul conficiant instrumentum eiusdem tenoris, & unus se subscribit instrumento confecto alterius notarii, & econuerso. Item quia apparet de diuersitate illius notarii, qui d. duo instrumenta recepit, nam in i. instrumento apposuit annos domini a circuncisione, & in alio instrumento post octo dies celebrato ab incarnatione. Praeterea in fine prioris apposuit locum & testes & clausulam actum &c. & in prin. posterioris locum & testes d. clausulam. Item quia non uide-

117

tur uerisimile, quod intra tam breue spacium temporis octo dierum partes recefferint à dicto castro Herbarie, & accesserint ad dicta loca in Alpibus, & affixerint ac apposuerint in ipsis locis omnes terminos cum distantis aequalibus, prout legitur in d. instrumento transactionis, uno die prout in ipso secundo instrumento, quod nedum non uerisimile uidetur, sed quodammodo impossibile. Viterius originale instrumentorum prædictorum diligenter perquisitum in protocollis d. notarii defuncti non reperitur. Præterea instrumentum ut dicitur releuatum ab originali illius instrumenti affixionis terminorum exhibitum a Bargensibus de d. anno. 1547, cuius exemplum pro parte prædicti Illustrissimi Ducis Ferrarie fuit productum uidetur differe in multis ab hoc nunc eisdem Bargensibus productum, ut ex eorum collatione patet. Insuper distantie terminorum appositum non concordant cum tenore d. instrumenti, & afferta cōuēctio appositæ in d. instris nō fuit obseruata, sed obseruati fuit eorum contrarium, quæ quidem suspicio nes latius, latius fuerunt deductæ per præcedentem consultorem. Quibus potest addi alia suspicio, nam cum in primo instrumento fuerit facta reservatio iurisdictionis in prædictis locis Ducis Ferrarie & Reipub. Florentinæ, non est uerisimile, quod in secundo instrumento appositionis lapidum commissarius Illustrissimi Ducis Ferrarie passus fuisset apponi in instrumento, Actum in nemoribus Montisalti territorii Bargensis districtus Florentinæ, quum nemora Montisalti essent de locis controuersæ, super quibus fuerat reueruatum D. Duci Ferrarie iurisdictionis, & in similibus suspicio falsi habetur pro falso, ut latè dixi in consil. 633, quod incipit, Notum & celebre est dictum &c. & sunt de hoc tria & uulgatæ decisiones communiter approbatæ, Alia ratione ostenditur, quod d. primum instrumentum, in quo fuit cōuēctum de finibus, non probat contenta in ipso instrumentum de eo, quia fuit rogatus per notarium non matriculatū in collegio ciuitatis Regii, quo casu secundum formam statutorum illius ciuitatis nō poterat in diocesi illius scopatus instrumenta conscribere, alias instrumenta sunt nulla ipso iure, & inualida redduntur. Et castrum illud Herberæ, in quo confectum reperitur, est de diocesi d. ciuitatis Regii, & statum potest annullare actum factū per notarium non matriculatū, ut tradit Bald. consil. 179. Instrumentum factum lib. 3. ubi uult, quod instrumentum factum in loco prohibito, non faciat fidem in aliquo loco, quia quum deficiat autoritas notarii, nō ualeat eius scriptura. Item quia in decisorio instrumentis inspicitur locus instrumenti, sicut contractus. l. si fundus. ff. de eue. & quia quum sit factum ab interdico in loco illo suscipere instrumentales rogatus, in nullo loco probationem facit, tanquam non rogatus, quæ ratio militat (secundum eum) etiam quod talis tabellio sit creatus ab Imperatore. Et dicit Ang. consil. 194. Visus processibus col. 1. quod quum præcisè statutum uelit non ualere instrumenta notarii forensis, seruari debet tale statutum l. prospexit. ff. qui. Et idem etiam tenet Fulgo. consil. 151. Egregius miles col. pen. ubi inquit, quod si statutum prohibere, & annullare instrumenta, quæ dicuntur esse cōfecta ab eo, qui non sit ciuis & descriptus in notariorum matricula, ut scribit Specu. in titu. de instrum. edi. §. restat uersic. Quid de his, ibi alii tamen dicunt &c. & est ratio secundum eum, quia lex in his actibus, quæ intra suam sūt iurisdictionem, potest legem, quam uult, & formam imponere l. 2. C. de emanc. libe. Mouetur et per l. si fundus. ff. de eue. inducendo, ut per Bald. in præ allegato consil. Item quia possunt statuta terrarum intra territorium statueri & de rebus ad iurisdictionem statuentium spectantibus personas inhabiles reddere habiles, & e contra, ut uolunt doctores in l. 1. C. de sum. trin. & si d. catho. & præcipue Cyn. post Iaco. de Raue. in uersic. Iuxta hoc queritur, & Bar. ibidem in uersic. Sexto loco uidendum causa si illius, ubi concludit statutū disponens in personā prohiberi extra territorium non extendi, & ad res alibi sitas tanq. i. uo territorio minime pertinere, quasi ad positas intra fines suæ iurisdictionis pertineat, & respondet etiam ibi Fulg. ad quædam obiecta,

quæ ibi fieri possent. Idem tenet Dec. in c. 2. colum. 4. de proba. & consil. 17. Viso puncto in princ. & de hoc non uidetur dubitandum, quando statuentes ita disponunt ex iusta causa uidelicet, ne uiles & ignota persone recipiant in eorum territoriis instrumenta, & cadantur contrahentes ex imperitia uel malicia notariorum. Unde ualet consuetudo uel statutum disponens, quod non ualeat instrumentum, nisi rogati sint duo notarii, ut not. Bald. consil. 412. Seia origine secundo dubio lib. 3. Similiter ualet statutum, quod testamenta non ualeant, nisi regifirentur, ut supplantentur fraudes, & ne falsitas committatur. Item quia hæc forma instrumentorum est de iure positio, ideo alio iure positio tolli potest ut not. Ioā. Calde. in disputatione Bononiensi statuto, quam refert, & sequitur Alexan. consil. 209. S. acutis accuratè perspectis colum. 3. uersic. Sed præmissis lib. secundo, & licet Iaf. consil. 122. In præfenti causa consideratis colum. 2. lib. 4. Videatur tenere contrarium, tamen casus suus est diuersus, quia si collegium nota iorum ibi fecerat statutum, quod ibi nemo reciperet instrumenta, qui non esset de eorum numero, quod sapit monopolium, & est illicitum l. 1. C. de monop. Præterea mouetur Iaf. quia inferior non potest derogare superiori, sed respondetur, quod tunc inferior potest ex causa, quam si superior cognosceret, idem facturum fuisset l. cum quis & l. si cum Cornelius. ff. de solu. & melior text. in l. si hominem. ff. man. Bal. in l. omnes populi colum. 5. uersic. Præterea uidetur expressum. ff. de iust. & iure, cum aliis traditis per Alexan. consil. 106. perspectis his, quæ in themate colum. 3. §. argu. lib. secundo, & latius per Feli. in cap. primo, colum. 1. §. 7. fallen. de consti. Et ulterius non potest dici, quod inferior hoc faciat temere, quia ciuitatibus permissum est statuere in rebus ad se pertinentibus & gestis in suo territorio, ut superius dictum est & sibi data est potestas ab imperatore, ut corrigant etiam ius cōmune, & leges ab eo conditas, quia unaquæque prouincia abundat in sensu suo c. certificari de sepul. l. omnes populi. ff. de iust. & iur. §. ius autem institui de iur. natu. l. item eorum. ff. quod cui. uniu. nom. l. prohibere. §. planè. ff. quod ui aut clam, & in l. 1. C. de eman. libe. Abb. in c. quod super his secundo nota. de maio. & obed. Nec dicatur, quod quum d. primus contractus fuerit gestus sub præfenti Illustrissimi Borfii Ducis Ferrarie, uidetur si tunc eo dispensatum, ut possit recipere d. instrumentū ex eo, quod scribit Anton. de Butr. in c. primo, de fid. instrum. dum dicit, quod si quis se gerat pro notario sciente & patiente principe, quod ualent gesta ab eo, & probant perinde ac si fuisset creatus tabellio per cap. consultationibus de iur. patr. quia respondetur secundum Abb. in d. c. primo, & rectè, quod hoc non est uerum, quia per principem nihil actum est affirmatiue, sed negatiue duntaxat, ideo non uidetur approbasse nec dispensasse, per no. in capit. ueniens de fil. presbyt. Et subdit Abb. quod etiam contrarium sentit Innoc. in c. nihil de elec. & ibi Abb. respondet ad tex. in contrarium adductum, præterea ut princeps uideatur cum incapaci dispensare requiritur, quod hoc faciat ex certa scientia, & ex uerbis etiam colligatur intellexisse defectum, ut Dec. in c. si quando colum. pen. de rescript. de quo etiam habetur per Iaf. in l. Barbarius philippus colum. 3. ff. de offic. præto. Sed non ostenditur in casu isto principem sciuisse cum inhabilitatum ex statuto ciuitatis Regii, ideo non potest dici uideri defectus sublatum, quem ignorasse præsumitur l. uerius. ff. de probatio. Ex alio etiam demonstratur, quod non potest D. Dux Florentinæ fundare se super d. duobus instrumentis, nam si uult se fundare ex primo instrumento, in quo conuentum est de positione terminorum, hoc non potest, quia exclusus est à iudicio finium regundorum non solum per præscriptionem triginta annorum, quod sufficeret l. si. C. fin. reg. sed etiam exclusus est per præscriptionem immemorabilem, quæ quidem tunc l. obtinet, & ius tribuit præscribenti d. ca. iuxta per quibaldam. §. præterea cum aliis uulg. iuribus. Et si uult dicere, quod termini fuerunt positi, ut patet ex dicto instrumento recepto per eundem notarium, dicitur hoc non probari per d. secundum instrumentum, nam ibi nar-

satur

Mar. Ant. Nattæ

ratur, quod commissarii D. Ducis Ferrariæ & Reipub. Florentinæ mandarunt quibusdam hominibus de Barga & de Plebe, quod deberent ponere terminos iuxta conuenta, & notarius tantum modo scribit, quod hodie superscripta die D. commissarii, mandarunt dictis hominibus, ut terminos ponerent, sed non dicit, quod termini fuerint positi in eius & testium præsentia. Et de inde refert idem notarius, quod dicti homines de communi concordia & de consensu dictorum commissariorum posuerunt, & affixerunt & firmaverunt lapides in terra firma, & partim super terra, & partim super terrâ &c. & in hoc in-

52 strum non probat terminorum affixionem, nam non creditur notario nisi de his, quæ sunt gesta sub oculis eius, & quæ potuerunt interuenire tempore confecti instrumenti, ut dicit Innocen. in c. primo, de fin. instrum. & in ca. quoniam contra de proba. Bart. in l. sciendum column. 2. ff. de uerb. oblig. & in auc. si quis in aliquo circa fin. C. de eden. & in l. prima, C. de fid. instrum. & in l. hactenus lib. decimo. Idem tradit Matth. decis. 245. Magnifici nobiles colum. 3. Oportuit ergo notarium accedere cum paribus super locis, in quibus erant figendi termini, & ibi in præsentia testium videre eorum fixationem, & de qualibet fixatione recipere instrumentum ad dictum hominem rogatum. Nunc autem testificatur dicti homines posuisse dictos terminos, & in hoc uerbis eius non creditur, quod termini fuerint affixi, quia hoc non uidebitur, nam ut inquit Bald. consil. 286. Thema proponitur, ut infra colum. 1. uersicu. Proinde gloss. ibi lib. secundus do, ad 1. officium tabellionis pertinet duntaxat instrumenta conficere in his, quæ in eorum præsentia aguntur tempore suscepti mandati, alioquin non publicum documentum, sed testimoniales literæ, quibus non creditur, nuncupantur. Et licet dicti commissarii mandauerint, ut seruarent dictos terminos, & de hoc uideatur notarius posse rogari tamen gesto sub eius præsentia & testium rogatorum, tamen non probatur per dictum instrumentum terminos fuisse appositos in locis prædictis ut superius dictum fuit. Vltius non potest dictus Illustrissimus Dux Florentinæ se fundare in dictis instrumentis, quia quum fuerit conuentum inter partes, quod infra mensem proximum tunc futurum per dictas uniuersitates legitimè & cum solemnitatibus tam de iure, quam ex forma statutorum & ordinamentorum illius terræ ne cessariis & opportunis, quod omnia & singula in dicto instrumento contenta ratificarentur, & approbarentur, & facta dicta ratificatione & approbatione ipsa omnia promississent d. Illustrissimus Dux & orator ac commissarius Reipub. Florentinæ approbare laudare & confirmare, & si cessatum fuerit, tunc in arbitrio alterius partis remaneret à dicta ratificatione & approbatione cessare, sic eo casu ea omnia & singula pro nullis infectis & cassatis haberentur, & haberi deberent, & non constet per aliquam partium ullam intra dictum mensem conuentum, nec unquam amplius sequentem fuisse ratificationem, proculdubio ille contractus & instrumentum ac omnia in eo contenta euauerunt, & pro infectis haberi debent, nec ad observationem eorum quis tenetur, nam

54 1. quando quis non obseruat pro parte sua conuenta in contractu, non debent etiam sibi per aliam partem obseruari, nec debet gaudere dicto contractu l. quarto. §. in ter locatorem & ibi Barto. not. ff. loca. l. cum proponas la. 2. & ibi Barto. & alii not. C. de pac. l. Iulianus. §. offerri. ff. de actio. empt. l. qui fidem. ff. de transac. nam frustra quis sibi fidem postulat obseruari ab eo, cui fidem a se præstitam non seruauit cap. frustra quis sibi fidem postulat de regu. iur. in 6. & ad aliud obiectum, quod per appositionem terminorum intelligitur facta ratificatio facilius est responso, quod dicta fixio terminorum respicit executionem contractus non autem aliorum partium, & aliis pluribus modis responderi rectè & eleganter præcedens D. consultor, ideo ulterius non progreditur. Et ad aliud obiectum, quod diuturnitas temporis facit præsumi dictam ratificationem. l. si quis filius C. de pen. hæred. rectè etiam fuit responsum per præcedentem D. consultorem, quod istud procedit, quando interuenit longa patientia & scientia Domini auctori-

ratibus per eum adductis. Præterea ex quo partes uoluerunt fieri ratificationem per D. Ducem Ferrariæ tunc regnantem & Rempub. Florentinam, tempus præfixum, intra quod fieri debebat ratificatio, satis ostendit partes noluisse expectari diuturnitatem temporis ad præsumptionem ratificationis subsecutæ, sed expressa ratificationem sensisse. Ad quod bene facit, quia in contractibus, qui sunt stricti iuris cap. cum dilecti de dona. uerba accipiuntur proprie & non improprie & in casu uero & non ficto. l. quicquid astringendæ. ff. de uerb. oblig. l. ex ea. §. in insulam. ff. eod. titu. & tradit Alexan. consil. 168 Requiris ut breuibus colum. 1. lib. 2. & uerba et in dubio debet intelligi in potiori significatu. §. sed quoniam institui. de iur. na. gen. & ciu. l. 1. §. in perpetuum. ff. si ager uecti uel emphi. peta. l. quæritur ff. de stat. hom.

Quo ad quasi possessionem locorum & nemorum cōtrouersia spectantem ad illos de Plebe dicitur melius probatum fuisse per testes dictorum hominum, quam per testes inductos parte illorum de Barga, attento quod testes illorum de Barga dicuntur sentire commodum ex dictis memoribus in particulari, quum sint de hominibus de Barga, quo casu huiusmodi testes non sunt idonei, & a testificando repelluntur tanquam deponentes in causa propria l. nullus. ff. de testi. l. omnibus C. eo.

56 & istud procedit regulariter, quod si testibus uniuersitatis, ubi non agitur de communi commodo & honore sed de utilitatibus singulorum, non credatur, ut Barto. tradit in l. in tantum. §. uniuersitatis. ff. de re. diu. Bald. & Ang. in l. si municipes. ff. quod cuiusque uniu. no. l. & Bald. & Sali. in l. parentes C. de testib. Anto. de Bu. & Imo. in cap. cum nuncios de testib. & Fel. late in cap. insuper. §. fallen. eo. titu. quia secundum eum cessat illa ratio, quæ facit, quod testes de uniuersitate deponentes possunt testificari, quia communia negliguntur l. 2. C. quan. & quibus. quar. pars. lib. 10. ex quo utilitas particulariter peruenit an singulos, & hæc sententia uera uidetur, quia licet sub uniuersitatis nomine causa ducatur, tamen tractatur principaliter de utilitate singulorum, ex quo lis est super nemoribus, ex quibus quilibet de uniuersitate posset ligna accipere pro usu suo, & non est querendum, cum quo quis loquatur, sed in quem intentio dirigatur, ut inquit Iuriscōn. in l. cum pater. §. donationis in fin. ff. de le.

57 ga. 2. Sentiantur enim testes commodum ex eadem re, super qua deponunt, ideo sunt inhabiles, ut Bald. scribit in d. l. in tantum §. uniuersitatis, ubi ex hoc respondet ad tex. in §. testes institui. de testa. quia ibi non habebat commodum testis ex suo legato, & ut dicit Bald. in d. l. si municipes, si repelluntur extranei, qui sunt participes utilitatis, multo magis repelli debent hi, qui sunt de corpore uniuersitatis, & domestici. Vltius testes uniuersitatis non probant sine adiunctis, ut inquit Io. Andr. in addi. Specu. in titu. de test. §. 1. uersicul. sed nunquid in causa

58 uniuersitatis, & nunquam sunt integri testes uniuersitatis deponentes pro uniuersitate, et quod deponerent de his, quæ respicerent tantum commodum & honorem uniuersitatis in commune & non in particulari, ut scribit Archi. 2. quæst. 2. in summa cum aliis concord. adductis per Alexan. consil. 43. Visis & ponderatis colum. 4. lib. 4. Ias. in l. sed si hac §. qui manumittitur, quem legit cum §. patronum præcedenti. ff. de in ius voc. Cæpo. in tracta. de seruit. rustic. prædio. in titu. de iur. pascen. colum. 2. quia secundum eum negari non potest, quin habeat affectionem ad suam communiatem, quum de eorum iure & honore tractetur, & sic haberi consueuerit, & ideo sic præsumendum erit argu. l. certi conditio. ff. si cert. per. & ideo non possunt dici omni exceptione maiores, ex quo exceptio ista præsumpta opponi potest, ut est gloss. nota in c. 1. in uerbo maiores de consangu. & aff. & in §. item uerborum institui. de inuti. stipu. Itaque cum testes inducti pro parte hominum terræ plebis sint exteri, quibus prædicta affectio opponi non potest, efficitur ut magis eis sit credendum, dicitur etiam, quod per testes digniores & antiquiores & plures numero & de antiquiori possessione deponentes est probata possessio d. hominum plebis, quæ omnia in hoc iudicio præualent, & in his perspicendis & cognoscendis arbitria iudicis

iudicis versatur, cap. licet causam de proba. Bart. in l. si duo. ff. vii. possid. Bartol. Bald. Ang. & Sal. in l. i. C. eo. 59 Et posito quod probationes essent pares, tamen i ferenda esset sententia pro hominibus Plebis, quia ab illis de Barga fuerunt prouocati, ad iudicium vnde illi de Barga habentur loco actoris, & homines plebis pro reis l. in tribus. ff. de iudi. vbi Pau. de Cast. dicit, qd hoc prodest prouocato, quia in dubio ferenda erit pro eo absolutoria l. Arrianus. ff. de actio. & oblig. & idem sentit gloss. in cap. licet causam in verbo uti possidetis de proba. & quod in iudicio finium regum. prouocans debeat succumbere, nisi doceat de iure suo, & sic vincat, vult Bald. in d. cap. cum causam eorum. 3. de proba. ubi dicit hoc hic cōtingere, quod cōtingit in campo Bellico, in quo ille qui alium prouocauit ad duellum, nisi vincat, debet obtinere victo, quia non probat, quod assumpsit probandum.

Respectu vero proprietatis d. nemorum homines Plebis deberent obtinere, ex quo magis & melius probatur de possessione, nam commodum possessionis hoc, quod nisi actor doceat de suo iure, possessor debet obtinere, ius enim metimur ex persona actoris, ut supra dictum fuit, & de hoc iura sunt apertissima. Quod autem dicitur probatum fuisse pro parte hominum Bargha, quod lapides qui apposti fuerunt pro terminis iuxta illud secundum instrumentum, pro terminis obseruati fuerunt, reprobatur, nec est verum, ut latē & abunde deducit præcedens D. Consultor, ad cuius scripta me refero, quum sese benē & diligenter processum examinauerit, & testium depositiones perpenderit. Quod autem præcedens se probasse d. homines Bargha de fama, istud etiam refellitur, quia fama non fuit probata secundum sua requisita, de quibus per Bar. in l. de minore. §. tormenti. ff. de quaestio. & latē persequitur præcedens D. consultor, tanto magis hoc procedit, quia probatum est per homines Plebis de contraria fama melius & pinguius per testes ipsorum, quo fit, ut cum d. Bargenses prætendant d. de Plebe occupasse eorum nemora, & eos damnificasse ex eorum incisione, Contra vero homines Plebis prætendant suum possidere, & neminem læsisse, & probent per famam ultra alias probationes de veritate eorum possessionis, dubium non est, quin sit standum eorum probationibus, quum habeant presumptionem pro se, quod ubi fuerint iure suo, & neminem læserint l. merito. ff. pro foc. cum aliis vulga. per quam legem dicit Bar. in l. non solum. §. sed ut probari col. i. ff. de ope. noui nunc. quod nemo presumitur facere actum prohibitum, et illicitum, et ideo quum testes Plebis habeant hanc presumptionem pro se, debent præferri contrariis deponentibus de delicto, ut Capo. tradit conf. i. ocio mag. & generosē prætor col. 2. vbi. Quod autem dicat ubi plura alia adducit. Et quia etiam plures testes illorum de Barga deponunt de auditu, dicendum est, quod non probant, quia se 61 ret omnes deponentes audiuisse ab hominibus Bargha, uel aliis subditis Illustrissimi Ducis Florentie, qui sunt suspecti, ideo sicut illis, a quibus dicunt audiuisse, non crederetur, idem & tanto minus attestantibus ab illis audiuisse, ne plus credatur copie, quam originali, auc. si qd in aliquo C. de eden. Item debuerunt deponere audiuisse ante motam litem, & debent quoque, nominare aucthores suos, nec hoc casu sufficit audiuisse a pluribus, sed oportet etiam audiuisse a maiori parte populi, & ab antiquis, requiritur etiam, ut dicant se ita credere, prout audierunt. Item debent esse personæ graves & bonæ famæ, & hoc erat articulandum & probandum prout deductum fuit eleganter per præcedentem D. consultorem, & quum prædicta non interuenerint, non est eis credendum, & tanto magis, quum alii testes plures & digniores contrarium deponent, quibus 62 magis standum est. Et licet i in causa finium admittantur iudicia & coniectura ad probationem, tamen non procedit, quādo est quaestio contra iustum possessorem, quia tunc requiritur plena probatio, ut scribit Inno. in d. c. cum causam super verbo fama, quem communiter alii sequuntur. de proba. & de iusticia hominum Plebis superius fuit ostensum, & cum possederint per 30. annos imo tempore immemoriali, iuste presumuntur possidisse

se cap. i. de præscrip. in 6. & habetur per Barto. in l. fin. C. unde ui. & in specie hoc ponit Imo. in loco supra alie gato. Non obstat etiam statutum Bargha, quia ad id respondetur per præcedentem D. consultorem, ad quem me remitto, & qui etiam respondet ad alia plura, quibus se fundant d. homines Bargha, & ostendit ea nihil ad re facere, nec concludenter probare.

Postremo non obstat, quod primum instrumentum anni. 1454. in quo d. Bargenses fuerunt tantummodo constituti usufructuarii tollatur per instrumentum secundum confectum de anno. 1457. quia posito, quod d. 63 instrumentum i esset ualidum, tamen non contrariatur primo, quia primum loquitur de usufructu d. nemorum, secundum autem loquitur de arboribus, quum dicti Bargenses pleno iure ad eos spectare asserunt, ex quo uidetur fateri solum & proprietatem eorum nemorum ad d. Plebe pertinere, nā alias ridiculū fuisset, si habuissent & proprietatem & arbores illas sibi reseruasse, & omnia in instrumentis debent intelligi apposita cum mysterio fuisse iux. vulgatum dictum Bald. in rub. C. de contrah. empr. q. 9. Ex quibus omnibus refideo in sententia mag. D. consultoris præcedentis, uidelicet pronunciamdum esse in fauorem Illustrissimi Ducis Ferrariæ & hominū Plebis eius excellentiæ subditorum, præsertim quum iustineant partes reorum, quibus maior fauor debetur l. fauorabilior res. ff. de reg. iur. l. aus Deo.

Marcus Antonius Natta.

S Y M M A R I V M.

- 1 Notorium ubi aliquid est, index ibi supplet.
- 2 Finium quaestio ubi uertitur iura proprietatis et possessionis inspicuntur.
- 3 Decretum & auctoritas iudicis in contractibus ueniens multum operatur.
- 4 Collecta a nullo & municipio potest imponi pro suis necessitatibus, licet forensibus non indicatur.
- 5 Instrumentum uel eadem scriptura continens repugnantiam manifestam est nulla.
- 6 Verba in contractibus an debeant semper aliquid operari. & num. 9.
- 7 Consensu actui non dicitur etiam pascens, accedente protestatione, etiā quod alias ipsi prauidicaretur.
- 8 Superfluitas uerborum in multis toleranda.
- 10 Verba posita in substantialibus instrumentis intelliguntur ab eo prolata, cuius interest illa proferri. & si capi nequeunt proprie & stricte large & improprie capiuntur secundum subiectam materiam.
- 11 Indefinita locutio comprehendit omnes casus, si eadem ratio militat, qui sub ea contineri possunt.
- 12 Iurisdiclio etiam minima non est in populis, qui alieno subiacent domino.
- 13 Presumpta ueritas per alias presumptiones argui potest, & ubi iudicandum est ex presumptionibus una inuolat aliam.
- 14 Mandatum licet ex temporis diuturnitate aliquando presumatur, tamen secus in casu quo agitur.
- 15 Ratificatio non presumitur etiam per mille annos.
- 16 Actio non oritur ex contractu non obseruato, nec est locus moræ purgationi, nisi infra modicum tempus purgetur.
- 17 Mandati procuratorii triplex genus, generale scilicet speciale & singulare.
- 18 Pacta sunt forma contractus, qua non seruata in contractus corrumpit.
- 19 Obseruatio contractus, si non probetur secuta in omnibus, adhuc obstat exceptio in principali contractu.
- 20 Probatio debet esse concludens & per necessarium non per facile.

C O N.

Mar. Ant. Nattæ.

CONSILIVM DCLXXIII.

De materia præcedentis.

Postquam superiora exaraueram transmissa motiva eleuata per Illustr. Petrinum Belli cõsiliarium dignissimum Sereniss. Ducis Sabaudie contra partes Illustrissimini Ducis Ferrariz & hominum terræ Plebis. Et primo dum totum ferè fundamentum Illustrissimi Ducis Florentiz & Bagensum sit super instrumento confecto de anno 1457. & inter uaria, quibus oppugnatur d. instrumentum fuit oppositum, quod d. instrumentum fuit rogatum per notarium non matriculatum in Ciuitate Regensi in loco Herberiz, obicitur, quod non constat locum Herberiz esse de comitatu Regii, nõ enim bona est illatio, est de diocesi Regii ergo est de comitatu, sed responderetur, quod Herberiam esse plusquam notorium, & in notoriis iudex supplet, ut Alex. scribit in l. 1. colum. 1. C. ut quæ def. adu. iudi. supple. & quia hoc consistit in facto, refero me ad responsiones dandas per D. aduocatos Illustr. Ducis Ferrariz. Secundo obicitur, statutum eo tempore non fuisse conditum, sed pro responsione præsuppono statutum esse antiquius quam instrumentum, de quo discipatur. Tercio obicitur, quod erat quæstio de cõsibus & ponderantur uerba instrumenti de cõsibus in pluribus locis. Sed prædictis responderetur ex his, quæ dixi in cõsilio, quod si fines etiam dicuntur respectu domini & possessionis uniuersitatum & priuatarum personarum, & ut fines dirigantur & terminentur, institutum est iudicium finium reg. l. 2. ff. si. reg. & ubi talis quæstio uertitur inspicuntur iura proprietatis & possessorii. si super. C. eo. tit. Illud autem pro indubitato habeo, quod nõ fuit aliquid decilum de iurisdictione Illustr. Ducis Ferrariz & Reipub. Florenting per illa uerba posita in asserto instrumento, saluo etiam & reseruatõ iure utriusque partis, quo ad iurisdictionem. Quid clarius? Quid apertius? nam quam in uerbis nulla est ambiguitas, non admittitur uoluntatis quæstio. Ille aut ille. §. cum in uerbis. ff. de leg. 3. Nec aliquid facit, quod dicitur i. motiuo, quod compositio fuit facta in conspectu utriusque domini territorii, unde arguitur, quod de ipsorum præiudicio tractabatur, alias ubi de sola proprietate soli actum esset, satis poterant partes inter se de ea componere, & transigere. Quia respondendo dico, quod partes inter se ipsas poterant satis per se componere & transigere, si de possessione & proprietate tantum soli tractaretur, sed interese uoluit Borisius Dux Ferrariz & cõmissarius Reipub. Florentiz, quia facilius & commodius res poterat cõponi, inter Bagenenses & Plebanos, si ipsorum præsentia interueniret, quoniam, ut est apud poetam. Viger præsentia Turni; nam si decretum & autoritas iudicis in contractibus ueniens multum operatur. ca. in præsentia de renunc. l. si quidam. C. de præd. mino. Barto. in l. 1. C. de præd. curia. lib. 10. Quanto magis dicendum est præsentiam & auctoritatem tantorum uirorum uoluisse. Nec nego, quod de eorum præiudicio tractaretur respectu iurisdictionis, sed dico nihil fuisse decilum, nec decilum uoluisse, ut patet ex reseruatione prædicta, quæ clarissime sonat, & quæ nullo modo potest cauillari, ut inferius ostendetur. Voluerunt enim dicti principes, quantum datur intelligi sedare inter se discordias populorum ratione cõfinium, ne uenirent ad arma & uulnera & cedes, & directio bonorum sequeretur, & est animaduertendum, quod nõ solum intererat populorum diuidi cõfinia ratione proprietatis & possessionis prædiorum, sed etiam ex eo, quod sciretur, quomodo collectæ imponi possent, nam si ulla & municipium pro suis necessitatibus collectam ualent ubi indicare secundum facultatem prædiorum, ut est glo. ordinar. §. si uero nec ciuis in auth. quib. mod. aa. et. in. sui. Ang. & alii in l. 4. §. actor. ff. de re iud. & forensibus huiusmodi collectæ imponi non possunt. l. respiciendum. §. in. ff. de mune. & hono. & hoc respectu potuit fieri diuisio territoriorum, non autem ut aliquid de iurisdictione utriusque domini statueretur. Præterea si

D. motiuans uult accipere, quod illa diuisio cõfinium quo ad iurisdictionem superiorum intelligeretur facta fuisse, instrumentum contineret in se repugnantiam, quæ non potest dici, quod facta fuit diuisio iurisdictionis, & quod per reseruationem ius iurisdictionis fuerit exceptum. Ista enim sunt contraria, & ubi si instrumentum vel eadem scriptura continet in se repugnantiam manifestam, est nulla, l. ubi repugnantia. ff. de reg. iu. Bar. in l. scripturæ. C. de fid. instru. Cano. in ca. imputari eod. titu. Nec iuuat dicere, quod illa clausula reseruatõ iurisdictionis videatur superflua, & illud dictum, quod si uerba debent aliquid operari, restringitur, si iuris ratio patitur, & ad hoc allegatur Fel. in cap. causam quæ col. 6. versicu. Ad illud Brocardicum de rescrip. quia respondeo, quod non restringuntur uerba, sed penitus auferuntur, si uelimus dicere nihil penitus operari, & iuris ratio patitur, ut posito quod ego sim præsens alicui actui, nõ uidear illi consentire accedente protestatione, etiam quod alias mihi præiudicaretur, unde licet creditor consentiens debitori uendenti pignus uideatur pignori renunciare, tamen fallit, si consentit salua causa sui pignoris. l. si debitor §. si in uenditione. ff. quib. mod. pign. vel hypo. solui. facit tex. in l. & si quis. §. pterique. ff. de relig. & fump. fun. Superfluitas si autem uerborum toleratur in plerisque casibus, ueluti quando sequeretur absurdum. Item & quando conceditur aliquid, quod competit ipsi de iure communi, ut mos sibi geratur. Item in clausulis accessoriis & executiis. Item ut aliquid plus timeatur. Item quando ad diuersum effectum replicatur, quod alias est dictum. Item quando id, quod erat expressum antea, replicatur postea implicite. Item quando est inducta cõsuetudo inculcandi uerba superflua, ut quando notarius dicit in instrumento, talis fecit cõstitutio crea uit talem procuratorem. Item quando exprimitur aliquid ad cauellam causa tollendæ dubitationis, hos casus ponit Fel. per iura & auctoritates ibi adductas in cap. solitæ columna pen. de maio. & obed. regula autem est in contrarium, quod si uerba in contradicibus posita debent operari, ita ut intelligatur apposita cum mysterio & nõ frustratorie, secundum uulgatam decisionem Bald. in rubric. C. de contrahen. emp. q. 9. per tex. in l. hac lege. ff. eo. & in l. si stipulatur. ff. de usu. Et hoc maxime dicendum in casu isto, in quo clausula est maxime importante, & per se posita, unde uelle dicere, quod sit superflua posita, nihil aliud est dicere, quam quod protestationes & reseruationes suorum iurium frustra apponerentur. Et licet dicatur per iudicis, quod illa clausula reseruatõ non loquitur de iurisdictione superiorum ex eo, quod dicitur saluo iure utriusque partis quo ad iurisdictionem, & ipsi superiores non possunt dici partes, quia ibi aderant tanquam consentientes sed Bagenenses & Plebani seu eorum uniuersitates, quæ inuicem de cõfinibus cõtendebant partem, & sic in ipsis superioribus hæc uerba non verificantur, quia plenissime responderetur ad prædicta, quod ista reseruatõ iurisdictionis nullo modo potest intelligi facta a communitatibus, quibus nulla competeat iurisdictione, sed intelligenda est, quod sit facta ab ipsis superioribus, quibus competeat, nec aliter dici potest secundum sanum intellectum, uerba si enim apposita in substantialibus instrumenti intelliguntur prolata ab eo, in cuius fauorem uerba sonant, & interest uerba proferri, secundum Bald. consil. 413. Verba dicunt in emphyteotico colum. 1. lib. 5. Nec aliquid facit, quod ipsi superiores non erant ibi ut partes, quia cõsiderandum est, quod partes principales erant ipsæ communitates, sed ipsi superiores, qui ibi interuenierunt, ut consensum præstarent, & adiuaarent concordiam, possunt etiam dici partes saltem secundario modo, & uerba in contradicibus, si non possunt capi proprio & stricto modo, intelliguntur largo & improprio secundum subiectam materiam. l. si uo in principio. ff. loca. lege in fulam. ff. de præscrip. verbo. Et quod ipsi superiores, qui ibi interfuerunt ad componendam discordiam uocent se partes, istud clarè colligitur in prohemio d. instrumenti, in illis uerbis, uehementissime dolebat subditos ipsos utriusque partis huiusmodi inter se discordias controuersiam

berfiam & iniurias exercere, loquitur enim ibi dux Bor-
fius de te pfo & de repub. Florentina, & Bargenses &
Plebanoos subditos uocat utriusque partis, & sic omnis
scrupulus est sublatus. Nec aliud diffugium, quod qua-
runt Bargenses eos iuuare potest, quod dicta referuatio
iurisdictionis potest tantum restringi ad gabellas, ego
enim non video causam restrictionis, quae etiam est con-
tra proprietatem sermonis, quia licet gabella & datia
non possint exerceri nisi ab habente iurisdictionem, non
tamen est iurisdicatio, quae in magistratibus proprie con-
sistit. Demum ¶ indefinita locutio comprehendit omnes
casus, qui sub ea contineri possunt, ubi eadem ratio mi-
litat. l. si pluribus. & ibi Barto. not. & l. si ita relictum. in
princip. ff. de lega. secundo, tradit Dyn. in rub. de regu. iu-
ris in 6. gloss. in capi. ut circa in verbo aliorum de elec.
eodem lib. Ang. in l. pen. C. de impube. Non enim potest
assignari diuersa ratio, cur magis referuauerint sibi Dux
Borfius & Orator Florentinus datia & gabellas, quam
omnem aliam iurisdictionem, scilicet enim isti supe-
riores excipere datia & gabellas nominatim, si de illis
tantummodo sensissent, & non generaliter ita locuti fu-
issent. Illud etiam, quod dicitur, quod dicta verba referua-
tiua possunt intelligi de minima iurisdictione, quae com-
petit etiam populis iux. id, quod scribit Bart. consil. 189.
¶ primo queritur, utrum iurisdicatio circa prin. & in l. pri-
ma. colum. fin. ff. de iurisd. omni. iudi. adeo est minimum,
ut nihil ferre sit, nam Barto. in locis praellegatis dicit a-
12 pte, quod ¶ castra & uilla, quae subiacent alieno domi-
nio, ne minimam quidem illam habent iurisdictionem,
quae olim quibusdam ciuitatibus concedebatur, quae ha-
beant suos defensores, quorum hodie usus recessit ab
aula, ita quod nulla penes populos subiectos residet iur-
isdicatio, ut dixi in consil. allegando idoneas authorita-
tes, & nunc omitto scribere, quia istud est clarissimum.
Nec aliquid etiam facit, quod dicitur per D. motiu. an-
tem, quod d. clausula referuatiua non sit posita in dicto
instrumento ann. 1457. producto per Bargenses, quia fal-
litur eius dominatio, quia imo ibi est posita per verba,
quae superius retuli, & intelligi debent prolata a superio-
ribus, ad quos ea pertinebant, ut superius docui, est ve-
rum, quod est iterata d. clausula latoribus & pinguiori-
bus verbis in exemplo exempli ann. 1554. producto per
Ferrarienses. Quarto obicitur in motiuis, quod licet fide-
des d. instrumenti dicatur tentari, & subuerti tanquam
suspectum de falso, tamen si considerentur omnes con-
iecturae in id adductae, leuioribus uidentur, quam ut in-
ter tantos principes attendi debeant. Respondeo, quod
13 fin. ciuilibus suspicio falsi habetur pro falso, quia quod
instrumentum probet, non est hoc inductum de iure na-
turali, sed ex artificio iuris ciuilibus, & eius probatio fun-
dantur in praesumptione tabellionatus, uidelicet, quod
notarius fideliter exerceat officium sibi commissum. l. si
quis decurio. C. de fal. unde quum haec sit praesumpta ue-
ritas, non inconuenit eam argui alius praesumptionibus
& coniecturis. l. diuus. ff. de in integ. restit. Nec dicatur,
quod sunt leues praesumptiones & coniecturae, quia imo
pleraque earum sunt graues, & licet nonnullae sint leui-
ores, tamen numero adiuuant, ubi enim aliquid iudican-
dum est ex praesumptionibus & coniecturis sumis in re-
gula, quod una iuuat aliam Anto. de Butr. in ca. ueniens
el primo in fin. de testib. Alex. consil. 77. In causa accusa-
tionis in fin. lib. primo. Nec debet mouere dignitas tan-
torum principum, quia si ageretur de facto receti, cui ip-
si interfuissent, & scripturas coram ipsis confectas pro-
duxissent temerarium esset aliquid obicere, sed ip-
si producant scripturas antiquas iam plus quam cetum
annis confectas subministratas sibi a Bargensibus, quorum
maiores vel ipsi de facili contingere potuissent, & non
uideret dictum instrumentum antiquum carere menda-
cio, quum tot concurrant ad suspicionem falsitatis, quae
uicissimiliter, si uere res gesta fuisset non cõcurrerent. Et
sicut non probat attentis dictis suspicionibus diuisionem
confinium facta fuisse, ita nec probat ducem Bor-
fium & oratorem Florentinum interfuisse, praesertim
quum tam longo intercedente tempore nunquam dicta
conuentio fuerit obseruata, sed potius contrarium, ex

quo praesens oritur contentio. Quinto obicitur, quod
14 quum ex diuturnitate temporis praesumatur ¶ manda-
tum sindicorum pro utraque parte interuenientium, non
fuit necesse deinceps, quod ratificatio sequeretur, p. text.
in l. si procurator. §. primo. ibi neque postea expectan-
dum sit ut ratum habeat. ff. de condition. indebit. mi-
ror de hac obiectione, nam quum hi duo, qui pro
parte plebanorum interuenerunt, dicerent se habere spe-
ciale mandatum ab eorum uniuersitatibus manu publi-
ci notarii confectum, neque tamen ipsum instrumen-
tum exhiberent, sed tantum verbo assererent, fuit expre-
se & specialiter conuentum, quod interuenientes hincin
de curarent & facerent, quod infra tempus unius men-
sus futuri statim secuta celebratione dicti contractus
utraque ipsorum uniuersitas legitime debitisque iuris &
facti solemnitatibus interuenientibus cum effectu ratifi-
cabit, & approbabit, & emologabit ipsum instrumentum
compromissionis compositionis, & transactionis, &
omnia & singula in ipso contenta, unde quum tempore
dicti confecti instrumenti nondum diuturnitas temporis
affluisset, nec potuisset tunc praesumi mandatum, debuit
fieri expressa ratificatio, & ita partes censerunt de ex-
pressa ratificatione, & ita partes cesserunt de expressa nõ
autem de praesumpta ratificatione, quae infra spacium
unius mensis praesumi non poterat, quamuis quicquid sit
15 de mandato, ¶ ratificatio non praesumatur etiam per
mille annos, ut tactum est in consilio Dom. Berzazoli
obiectione fortasse procederet, si ratificatio nunc require-
retur, quia posset dici, quod ex diuturnitate temporis
praesumeretur mandatum, sed nos dicimus, quod ratifica-
tio debet fieri intra spacium unius mensis a die contra-
ctus, & cum lapsum fuerit dictus tempus iam diu, non
16 ¶ potest agi ex contractu non obseruato. l. Iulianus. §.
offerri ff. de actio. emptio. l. cum proponas la secunda. C.
de pac. dies enim interpellat pro homine. l. magnam. C.
de cotrahen. & committen. stipula. l. traiectione. §. de illo.
ff. de actio. & obliga. nec est locus purgationi morae, nisi
infra modicum tempus purgetur. C. de loca. l. si ita qs.
§. seia. ff. de uerborum obligatio. & traditur per scriben-
tes. in l. & si post tres. ff. si quis caus. & l. si infulam. ff. de
uerborum obligatio. Confirmantur praemissa, quia me-
rito uidebatur requiri ratificatio uniuersitatum. d. con-
17 tractus praesupponendo, quod ¶ mandatum procurato-
rium potest esse in triplici genere, generale speciale &
singulare, generale est ueluti, ut si constitutum procura-
torem ad negotia mea gerendum, potest etiam esse spe-
ciale, ut si constitutum ad bona mea alienandum, po-
test etiam esse singulare & in indiuiduo, ut si constitutum
ad alienandum certa praedia tali personae & pro tanto
precio, ut colligitur ex not. per Barto. in l. siliusfam. ff. de
dona. & alibi saepe per doctores. In praesenti autem casu,
sindici utriusque uniuersitatis dicebant habere speciale
mandatum, quod intelligitur ad componendum, & ter-
minos figendum, & istud non est uerum sufficere, sed uo-
luerunt interuenire singularem & indiuidualem ratifi-
cationem totius contractus, uidelicet ut approbaret utra-
que uniuersitas, quod erat actum de terminis certis,
locis fixis uel figendis, & quum istud non fuerit obser-
uatum, non potest uniuersitas Bargensium ex dicto cõ-
18 tractu se fundare, quia ¶ pacta sunt forma contractus,
quae forma dat esse rei, ut dicit Bald. in l. quotiens. co-
luma. secunda. C. de su. & legit. & forma non seruata a-
ctus corrumpit. l. cum hi. §. si praetor. ff. de transactio. & quan-
te cura fuerit & cordi, ut ratificatio sequeretur, in-
dicat etiam illud positum quasi in fine dicti instrumen-
ti, quod Domi. Dux Borfius & commissarius Florenti-
nus promiserunt, quod facta approbatione, & ratifi-
catione tam per homines & commune Barghe, quam
terrae plebis, prout fuit conuentum inter dictos homi-
nes, infra tempus & spacium d. mensis approbabant cõ-
firmabunt & laudabunt omnia contenta in dicto instru-
mento in solemnitate. Ecce quod ipsi D. superiores nõ
promiserunt aliquam confirmationem praedictorum nisi secuta
ratificatione utriusque uniuersitatis, & neutrum fuit fe-
cutum nec confirmatio nec ratificatio, quae requirebatur
ex forma d. instrumenti ex parte Ducis Borfii & Reipu-
Mar. Ant. Nat. Vol. 4. E Floren-

Florentiæ, alias una parte cessante in d. confirmatione & ratificatione omnia & singula pro nullis infectis & falsis haberentur & haberi deberent. Sex o obicitur, q non potest negari, quia fuerit secuta observantia, præsertim illius capituli, quod est efficacius & gravius catervis de altera illa fructione pascui, quæ adhuc hodie observatur, ut in dicto instrumento. Sed istud est, nescio
 19 quid fragile, quia si vel vnum minimum capitulum non observetur, obstat exceptio in principali contractu ut scribit Bald. in l. pacta conuenta. secundo not. ff. de cōtrahen. empt. quam legit in l. iurifigentium. §. adeo. ff. de pact. & nihil dicitur esse ætū quum aliquid superest, ad agendum l. furiosum. C. qui testa. face. poss. Septimo obicitur, quod testes Bargensium melius probant in possessione, quod Do. Bertazzolus in eius allegationibus nō admittit, qui examinavit processum. Illud autem non omiserim, quod testes de vniuersitate Bargensium in hoc casu sunt inhabiles, & nullam penitus fidem faciunt actento, quod agitur de eorum particulari interesse, quia de hoc plene scripsi in consilio, ad illud me refero. Octavo obicitur, quod licet duo aut tres ex terminis in instrumento nominatis non appareant, & loca a Bargensibus designata parum congruat, tamen sufficere videtur quod terminus ille alla Verrucula adhuc esset, & sit immutabilis, postquam enim omnes alii ab isto regulantur
 20 facile est adhuc hodie eos figere, in locis constitutis, prout Bargenses perierunt. Respondeo, quod non sufficit vnum terminum extare a quo nisi etiam ostendatur alius terminus ad quē, & facilitas, quæ adducitur in motu, negatur. Et ulterius probatio non debet esse per facile, sed per necessarium & concludens. In neque natales. C. de probat. l. non hoc. C. un. cogn. Nono obicitur quædam circa præscriptionem & circa nōnulla alia, quæ in facto consistunt, quæ veniunt resoluenda per aduocatos D. Ducis Ferrariæ, qui processum instruxerunt, & viderunt.

Summa autem conclusionis meæ hæc est iuridica, ut opinor, fundant se Illustrissim. Dux Florentiæ & Bargenses eius subditi contra Illustrissimum Ducem Ferrariæ & homines terræ Plebis ex duobus instrumentis, quorum vnum fuit rogatum de anno 1457. die 2. Iulii, in quo videtur conuentum fuisse deponendis terminis in certis locis pro diuisione confinium inter Bargenses & Plebanos, alterum de eodem anno & de decimo eiusdem mensis, in quo legitur terminos in dictis locis positos fuisse, neutrum horum instrumentorum lædit causam Illustrissim. Ducis Ferrariæ & eius subditorum, nam primum instrumentum, ut omittantur suspiciones falsitatis, nō impedit, & non posuit iterum cognosci de iurisdictione, quæ fuit reseruata per ipsos principes superiores. Item ex alio, quia non fuit ratificatio subsequuta per d. vniuersitates infra terminum vnius mensis, ut fuerat conuentum. Alterum uero instrumentum, quod loquitur de affixione terminorum non potest etiam fundare intentionem Illustrissim. Ducis Florentiæ & Bargensium. primo quia termini non apparent, & incerta redditur diuisione confinium, quæ dicitur facta fuisse. Secundo, quia dictum instrumentum non facit fidem d. terminos fuisse appositos in prædictis locis, quia notarius, qui in rem præsens non fuit, non potest conficere instrumentum de facto præterito, & cui ipse non interfuit, & hæc habeo pro solidissimis fundamentis in fauorem Illustrissim. Ducis Ferrariæ, & plebanorum, pro quibus censo esse pronunciam salua semper correctione melius sentientis. Laus Eo.

Marcus Antonius Natta.

S V M M A R I V M.

- 1 Exclusio vnius alterius est inclusio.
- 2 Rescriptum Pape concessum per simplex fiat ubi in supplicatione fit mentio de dignitate, illam nō cōprehendit, nisi expressum sit id in signaturæ, fallit ubi Papa aliquid de petitis cancellat.
- 3 Statuta castri reuisa per habentem potestatem illa reuocant.

dendi infirmari & confirmandi, si quedam infirmata fuerint, an reliqua confirmata dicantur.

- 4 Principes leues alienationes ad magnam imperij diminutionem non tendentes facere possunt.
- 5 Dispensationes nū odiosæ non extenduntur ad alium casum, quam expressum etiam si maior subsit dispensandi ratio.
- 6 Constitutio loquens de privilegiis, intelligitur de privilegiis in finibus meri privilegii consistentibus, non de remuneratoriis, quia transeunt in contrarium.
- 7 Remuneratoria concessio & donatio, & privilegium etiam subdito concessum non potest reuocari.
- 8 Donatio remuneratoria, vel ob remunerabilia merita facta est irrenocabilis.
- 9 Privilegium remuneratorium est irrenocabile, etiam quod merita non æquivalent gratiæ.
- 10 Donatio remuneratoria non est propria donatio, & in ea non requiritur insinuatio, & præcedit inter virum & uxorem, & leges de donatione loquentes de ipsa nō intelliguntur loqui.
- 11 Gratia, quæ gratis non datur, vel accipitur, gratia non est.
- 12 Clausula derogatoria in indiuiduo potest per principem apponi ad validitatem sui privilegij.
- 13 Error potest allegari eo ipso, quod apparet rem aliter se habere ubi irratatur de damno nitando, etiam si al legetur error in facto proprio.
- 14 Renunciatoria donatio an habeatur ex titulo oneroso vel lucrativo, & in ea an donans teneatur de euictione & m. 16.
- 15 Euictionis actio quando competat.
- 17 Decuriones & prelati licet neque ant donare res populi & ecclesiæ tamen possunt remunerare.

CONSILIVM DCLXXIIII.

X privilegio Illustrissim. q. Ducis Mediolani D. Francisci Sfortiæ secundi colligitur multa alia magnifica concessa Illustrissim. quon. D. Mercurino supremo Caroli V. Imperatoris cancellario ob ingentia eius merita et Illustrissim. Dux valens d. cancellarium uberiori favore & gratia profectur ex certa scientia & motu proprio ac plenitudine potestatis cōcessit ei ius directi domini feudalis ac superioritatis sibi cōpetens in castro & loco Refrancorij pro se suis quæ hñdibus & successoribus, & eundē in locū suum posuit nihil penitus in se retinendo, sed a se penitus abdicando, & in ipsum magnum cancellarium integre transfundendo. Vñ ex d. concessione & iurium omnium cessione videtur concessa ipsi & hæredibus, suis respectu ipsius castri Refrancorij exemptio a dñio & superioritate status Mediolani. Mouetur tñ difficultas contra Illustrissim. D. despotum vtilem dominum loci, qui inuestituram accipit ratione d. feudi ab hæredibus d. quon. magni cancellarii, non fuisse d. privilegium a senatu approbatū iuxta antiquos ordines ducatus Mediolani, & per consequens ipsum & d. castrum & locum esse subiectum iurisdictioni, prædicti status, prout ante prædictam concessionem subiacebat. Sed prædictis respondetur, quod imo d. privilegium fuit ab excell. senatu cōfirmatū, & approbatū, nā quā Mercurinus nepos ex filia d. magni Cancellarii & eiusdē hæres supplicasset Carolo V. Imperatori pro eius cōfirmatione a senatu habenda, Carolus V. Imperator narrat primo cōcessionem factam d. magno Cancellario de loco Valentis per Illustrissim. q. D. Ducē Franciscum Sfortium Mediolani cum separatione eiusdem oppidi a dicto statu Mediolani, & cum omnibus lucris & cōmodis & emolumentis, quæ ad ipsum Ducem pertinere potuissent. Narrat quoque ius directi da-

mini)

minia d. loci Refrancorii fuisse translatum in d. magnum Cancellarium & ad supplicationem eiusdem omnia auctoritate imperiali confirmasse. Verum quoniam Mercurinus nepos ex filia d. magni cancellarii & eius hères conqueſſus fuerat se non potuisse habere a præfato Duce oppidum Valentie cum ea libertate & tenore, quo si bi concessum fuerat ab ipso Duce Francisco, & senatui rescripſisset, ut super prædictis provideret, senatus censuit præfactum privilegium approbandum esse his tamē modificationibus adiectis. In primis quod senatus & magistratus autoritas etiam quo ad ipsum oppidum Valentie non intelligatur sublata, aut diminuta &c. Vnde quum senatus approbaverit ipsum privilegium, & exacerperit tantum oppidum Valentie, & de Refrancorio nihil dixit, de quo in narratione fuerat facta mentio, censetur approbasse, quia excludendo Valentiam ab illa libertate & superioritate concessa heredibus Mercurini, uidetur eam confirmasse in oppido Refrancorii, de quo in narratione fuerat facta mentio, quia tria est regula, quod unius exclusio alterius est inclusio cap. nonne de præsump. qui tex. ad hoc solet allegari, quod ex duobus propositis unum negat, aliud affirmare videtur, ad idem tex. in l. cum prætor. in princ. ff. de iud. & in l. ex eo. ff. de testibus. & dicitur expresse in c. qualis. 25. distinct. quod de uno negatur, consequens intellectus patet, quia de quibusdam conceditur. Accedat, quod scribit Rot. decis. 561. In antiquis, quæ incipit. Cancellaria non conſuevit, ubi in effectu vult, quod si licet non ponatur in litteris papæ per simplex fiat nomen dignitatis, nisi papa expresse mentionem faciat de dignitate, in sua signatura tamen ubi in supplicatione fit mentio de dignitate, & papa aliquid de petitis cancellat, uidetur de dignitate concessisse, perinde ac si illud signasset, allegat tex. i. l. tribunus. §. si. ff. de testamen. mili. & hanc decisionem Rotæ sequitur Fel. in d. ca. nonne. colum. 1. ubi etiam respondet ad id, quod in cōtrarium obiici potest, quod casus omnis remanet in dispositione iuris communis. l. si extraneus. ff. de condi. ob. cau. l. commodis. ff. de liber. & posthu. c. susceprum de rescrip. in 6. quia hoc procedit, quando casus omisus non fuit nominatus nec propositus, alias fecus. Accedat, quod scribit Bald. in l. 2. versicu. Quæro iuxta hoc rassiici C. de sac. fan. eccl. quod ille, qui quædam cassat reliqua confirmare videtur per tex. in l. Tribus. §. fin. ubi etiam Bald. not. illum tex. in argu. quod si potestas uel episcopus confirmat unam causam de gestis & administratis per suum vicarium, quod uidetur catera reprobare, & contra si unam reprobat, uidetur catera confirmare, quod est uerum, si ad hunc actum processit omniibus prius discussis & examinatis si leuato uelo sine examinatione secundum Dyn. quod est multum notata. Et facit etiam quod in proposito scribit Barto. in l. le gata inultum in princ. ult. q. ff. de lega. 1. ubi si quærit, quod si comiti fuerit concessa potestas reuicendi statuta castri cum potestate confirmandi uel infirmandi ea, & quædam infirmavit, an uideatur reliqua confirmasse, & primo arguit, quod non, quia indulta ad diminutionem non debent operari, augmentum, ut ibi, contrarium tamen ipse determinat, quod reliqua uideatur confirmasse per tex. in d. l. tribunus. §. fin. & per alia iura, de quibus ibi per eum, & sequitur ibi Bald. dummodo omnia statuta fuerint examinata, quod in dubio est præsumendum, secundum Imo. ibi sibi fuerint ostensa, & sequitur ibi Alexan. id, quod est dictum de ostensione per tex. in l. non est ferendus. ff. de transac. Sed in proposito petita fuit cōfirmatio privilegii per D. Mercurinum iuniorem nepotem ex filia d. supremi cancellarii, in quo continebatur utrunque, & de Valentia & Refrancorio, & senatus ordinavit, quod attenta petita confirmatione d. privilegii da recur aduocato fisci, qui deduceret quicquid uellet, & de inde omnibus consideratis prouideret. Exinde fiscus operari, quæ sibi uisa fuerunt. Postremo facta mentione Valentie & Refrancorio senatus censuit memoratum privilegium esse confirmandum factis quibusdam modificationibus & restrictionibus, quo ad oppidum Valentie. Vnde sequitur, quod quo ad oppidum Refrancorii uideatur ipsum privilegium confirmasse, præsertim quum

oia fuerit discussa & examinata, nam dictum fuit, quod facta oppositione per fiscum senatus omnibus considerata prouidebit, & facta fuit oppositio per fiscum, deinde facta mentione de utroque oppido senatus quædam detraxit de oppido Valentie, cui ergo potest esse dubium quod non confirmauerit privilegium prout iacet de Refrancorio secundum decisiones superius allegatas, discussio enim & examinatio d. privilegii in dubium uenire non potest, quum fiscus fuerit uocatus, & opposuerit & in dubio præsumendum est omnia fuisse discussa & examinata, quum exhibitum & ostensum fuerit totum privilegium secundum Imo. in loco superius allegato. Confirmantur præmissa, quia non est par ac tanta ratio restringendi privilegium concessum pro Refrancorio, sicut pro Valentia attento, quod Refrancorium est oppidulum satis tenue & in eo Illustrissimus Dux Mediolani præter superioritatem & directum dominium, quod concessit, nihil habebat, sed Valentia spectabat immediate ad ipsum Dominum Ducem, & habebat ibi plenum dominium, & oppidum Valentie est ualidum hominibus & hominum facultatibus, ita ut ex eo plura emolumenta peruenirent ad principem, & ubi maius est præiudicium, ibi cautius est agendum c. ubi periculum de elec. in 6. & principibus leues alienationes facilius conceduntur, ubi non tendunt ad magnam imperii diminutionem c. abbate sane de re iud. in 6. Bar. in l. prohibe re. §. plane. ff. quod ui aut clam cum suis concor. Ideo si te disparitate rationis restrictiones factæ de privilegio Valentie faciunt, ut non intelliguntur de Refrancorio, imo quod standum sit regulæ, quod exclusio unius alterius est inclusio, & quanto magis id dicendum, quum si huiusmodi restrictione, & modificationes factæ in privilegio Valentie uideantur stricte intelligenda, sicut quælibet dispensationes, quæ odiosæ solent esse, nec extra suos limites extenduntur ad alium casum, etiam si subit maior dispensandi ratio. capi. fin. de postul. prela. cap. cui non sacerdotali de præbend. in 6. & est dictum Hostien. ubi Fel. plura adducit in capi. postulasti de rescrip. & late tangit Ias. in l. fin. colum. 8. ff. de constituti. princip. & credo motum fuisse excellentissimum senatum, ut non restringeret privilegium respectu Refrancorii, quia ultra id, quod modicum præiudicium inferebatur imperio Mediolanensi, si privilegium illud seruaretur, cecederat etiam illud, quod indignum uidebatur, quod privilegium concessum pro tantis meritis, quantæ etiam ipse Senatus fuisse attestatur, imminueretur non solum, quo ad oppidum Valentie, sed etiam quo ad alterum oppidum Refrancorii. non enim multiplicanda sunt inconuenientia l. prima. C. de dot. promiss. l. 1. ff. quando. C. de inoff. testamen. licet una dispensatio sit fauorabilis, plures tamen odiosæ, ut inquit Bald. in l. fin. colum. secunda. ff. de constitu. princip. Item restringendo privilegium Valentie, privilegium tantum l. mitabatur, & in magnis eius partibus firmum permanebat, quandoquidem utile dominium hæredes magni cancellarii obtinebant, sed si superioritas & directum dominium Refrancorii, quod concessum fuerat reuocaretur, totum privilegium esset sublatum, quia princeps nullum ius aliud habebat nisi respectu proprietatis & domini directi, & odiosius est totum tollere, quàm limitare iux. glo. magnam in l. fin. C. si con. ius uel util. pub. & istud sit primum principale fundamentum.

Secundo principaliter moueor, quia dictum privilegium Francisci Sfortie Ducis Mediolani non eget approbatione nec confirmatione senatus, quia ubi uerba non conueniunt, nec conuenit legis dispositio. l. quarta. §. prætor ait. ff. de dam. infect. c. indemnitate de elect. in 6. sed senatus non habet cognitionem nisi literarum principis donorum, remissionum, indulgentiarum, privilegiorum ordinationum edictorum & gratiarum, sed istud privilegium Refrancorii non potest sub aliquo uerbo venire, nisi sub illo uerbo privilegiorum, sed dicendum est dictam constitutionem loquentem de privilegiis intelligi debere de privilegiis, quæ stant in finibus meri privilegii, non autem de privilegiis remuneratoriis, quæ transeunt in uim contractus, & quod

E 2 ista

ista fuerit mens d. constitutionis ostenditur, quia d. constitutio concedit senatui, ut possit limitare & restringere & approbare, sed privilegium remuneratorium concessum praesertim non subdito, qualis tunc erat magnus cancellarius non potest limitari & restringi nec subverti quoniam non gratuito tunc datur, sed solvatur merces meritorum, intelligendo semper quando ipsa merita equipollent privilegio, nam in confesso est merita d. magni cancellarii etiam supercedere remunerationem datam, hoc scribit Aret. in cap. novit colum. 4. de iudi. dicens quod privilegium concessum non potest revocari, ubi transit in contractum l. lucius. §. fin. ff. ad munic. l. quod semel & ibi Barto. ff. de decre. ab ord. faciend. & intelligitur transire in contractum, quando conceditur aliquid commensuratum ob aliquod factum vel donationem praeteritam vel futura implendam ex parte eius, cui conceditur, vel impletam, & ideo dici potest, quod si privilegium conceditur ob remunerationem, quia non est simplex liberalitas, non possit tale privilegium revocari, & licet postea Aret. ibi istud non firmet per rationem, quam postea inferius memorabo, tamen istud ibi tenet Feli. colum. 12. vers. limita 3. loquens in privilegio remuneratorio etiam subdito concessio addens rationem, quod donatio remuneratoria est irrevocabilis data quoque in gratitudine, sed ante istos hoc voluit Bal. in l. qui se patris colum. 7. vers. & scias. C. vnd. liber. ubi inquit post Nico. de Mat. quod licet princeps possit privilegium a se concessum sine causa revocare. l. qui fundos. C. de omni. ag. defer. libr. 1. tamen hoc non potest, ubi concessio habet datum vel factum, quod perpetuam habeat cum ea commensurationem, idque princeps fuerit lucratus, quoniam tunc revocatio committeret dolum. l. si cum mihi. ff. de do. istud idem vult Bald. in d. l. si cum mihi dicens, quod privilegium concessum alicui propter eius factum revocari non potest, quia non pendet ex sola auctoritate concedentis, sed ex iure alteri quaesito. Hinc inter ad privilegium, quod Senesens olim concesserat quibusdam bannitis secure morandi eo, quia eorum opera illud commune recuperaverat, quoddam castrum, quod erat irrevocabile, & ita dicit se consiluisse allegando illum text. & gloss. in l. de curacionibus. C. de silen. lib. 1. & subdit Bald. ibi, quod adhuc magis pondero, quod facit pro praemissis tex. in l. aquilius regulus. ff. de dona. ubi dicitur, quod si donatio facta ob certa remunerabilia merita non potest revocari, nec egeat infirmatione, concordat text. in l. si pater. ff. eod. & sequitur praedicta Alexan. cons. 216. Nec arguendi sumus colum. 1. libr. secundo. Sog. cons. 84. Accuratisime & eleganter colum. pen. lib. 3. ubi etiam adducit Pau. de Ca. idem voluisse in l. si mihi & tibi. §. in legatis in lectura Bononiensi. ff. de lega. 1. & tenet etiam praedicta Ial. in l. ex hoc iure. ff. de iust. & iur. Et licet Aret. in d. c. novit non firmet se, quod si privilegium remuneratorium non possit revocari per principem, quia secundum eum non potest negari, quia recipiens non habeat causam lucrativam, ex quo beneficium sponte conceditur, tamen respondetur ad hoc fragile obiectum, quod imo recipiens non habet causam lucrativam sed onerosam, ex quo sibi solvitur merces meritorium, ut dicit tex. in l. si pater. §. primo. ff. de don. & in d. l. Aquilius regulus. ff. eod. nec concedens illud facit, ut exerceat liberalitatem, sed ut solvat debitum naturae, ut Abba. inquit in rub. extra de dona. & licet praecipis iuris civilis ad id non teneatur, tamen praecipio naturae ad illud impellitur, quo beneficii beneficiere debemus. l. sed & si lege. §. consuluit. ff. de peti. hered. & ubi debitum, quod impendit iure naturae, est solutum, ut per Bar. in l. ex hoc iure colum. 3. ver. Sed contra gl. ff. de iust. & iur. si enim posset repeti, posset revocari. Demum de Aret. qui ibi se non firmat, non est curandum, quoniam contra eum sit antiquorum doctorum & modernorum sententia & idem Aret. in cap. 1. colum. 2. de constit. tenuit multis verbis, quod privilegium concessum causa remunerationis sit irrevocabile per principem. Amplius etiam vult, quod licet illud, quod praestatur pro gratia, forte non aequaleat gratiae, sed longe minus sit gratia, tamen privilegium erit irrevocabile

le, & ita dicit Bald. in cap. primo. de natu. seu. hoc tamen ultimum non expedit nunc attingere, quia omnia etiam moribus merita summi cancellarii fuerunt ingentia. Ostenso igitur, quod privilegium remuneratorium sit irrevocabile, sequitur, quod nunc immitti, nec alterari possit, ut in simili dixit Bald. in cap. primo. in verbo successorum nostrorum de pac. constan. ubi voluit, quod sicut princeps non potest subvertere iura vassallorum, ita non possit ea imminuere per tex. in l. si optio. ff. qui & a quibus ex quo sequitur, quod senatus approbatio in casu nostro nec fuit, nec erit necessaria, quoniam privilegium ipsum transiens in naturam contractus non possit immitti nec alterari, & frustra expectatur id, cuius eventus nihil operatur. l. aliquando. §. fin. ff. ad uelleia. l. si quis ita & ibi Barto. & in l. si servus, communis. ff. de hered. inst. Præterea ratio d. constitutionis alia non videtur posse assignari, nisi quod propter importunitatem & ambitionem petentium multa principes non concedenda concedunt, ut inquit Imper. in l. 1. C. de pet. bon. sub. lib. 10. Ideo concessa fuit facultas senatui limitandi & restringendi dona gratias & privilegia, sed privilegium remuneratorium non videtur concessum ad postulationem partis sed motu proprio, ut tenuit Guliel. de Cun. in l. 3. §. si procurator. ff. quod quisque iur. & sequitur Alex. in d. l. 3. in princ. colum. prima. Et propterea quoniam cessat ratio propter quam fuit inducitur constitutio, cessare etiam debet constitutionis dispositio. l. ad digere. §. quamvis. ff. de iur. patro. Eodem modo est dicendum, si fideus velit sumere fundamentum in verbo donorum, quia si donatio remuneratoria non est proprie donatio, quæ tunc est, quando quis ob eam solam causam donat, ut liberalitatem & munificentiam exerceat, ut inquit Iurifcon. in l. prima. ff. de dona. Hinc lex, quæ requirit infirmationem in donationibus, non intelligitur in donatione remuneratoria, ut per Barto. & Imo. in l. Aquilius regulus. ff. de dona. & pater, qui non potest donare filio in potestate, potest tamen donare pro meritis glo. & docto. in l. si donatio. C. de colla. Et licet donatio inter virum & uxorem constante matrimonio de iure non teneatur, tamen hoc procedit in simplici donatione, non autem in remuneratoria. l. quod autem. §. si uir & vxor. ff. de dona. int. uir. & vxor. Itē videmus, quod lex si unquam. C. de reuoc. dona. quæ disponit donationem revocari propter superuenientiam liberorum non procedit in donatione remuneratoria condigna, ut Ange. ibi scribit, mouetur, quod ille text. intelligendus est in donatione vera & propria, quæ sit ex liberalitate nullo cogente imperio d. l. ff. de dona. Item quia illud donatum non est proprie elargitum quia in remunerationem factum est. l. ad eum. ff. eod. tit. & subdit ibi Ange. quod ille, qui habet huiusmodi donationem, dicitur habere ex titulo oneroso, & hoc est notum, contra id, quod scribit Aret. in d. c. novit, qui videtur sentire, quod habeat ex causa lucrativa, ut supra dictum est, & praedicta sequitur Roma. cons. 26. Pro decisione eorum, de quibus dubitatur tertio dub. ubi trib. aliis modis ostendit, quod leges loquentes de donatione non procedunt in donatione remuneratoria ut ibi videri potest. Similiter si si fideus velit se fundare in verbo gratiarum, dicendum est, quod istud uerbum non complectitur id, quod datur causa remunerationis, ubi non liberalitas sola exercetur, sed laboris merces solvitur, & beneficentem sit quemadmodum permutatio, ut habetur in d. l. si pater. §. 1. & in l. sed si lege. §. consuluit, gratia enim, quæ gratis non datur, vel accipitur, gratia non est, ut tex. rotundus in cap. gratia. r. q. 1. & idem habetur in c. gratiam eadem cau. & q. & hoc ostendit etimologia gratia dicitur quasi gratis data, & argumentum ab etimologia vocabuli valet. l. 2. §. appellata. ff. si cert. peti. l. pupilus. §. territorium. ff. de verbo. significatio. tradit Bar. in l. omnes populi car. pen. vers. Quæro unde sumatur ista propria. ff. de iust. & iur. ubi dicit, quod ex huiusmodi allusione vocabuli sumitur propria significatio.

Tertio principaliter moueor, quia d. privilegiū remuneratoriū fuit concessum per Illustrissimū Frānciscū Sfortiam Ducem Mediolani cum amplissimis clausulis, & inter cætera prædicat, quod concessa fuerunt, quæ aliis concedi

concedi non solent, & concedebantur uiro super alios benemerito, Deinde derogat idem Dux ordinibus status Mediolani non solum in specie obstitentibus huiusmodi priuilegiis, quod sufficeret, sed etiam derogat in indiuiduo huic ordini, quo requirebatur Senatus approbatio, & clarum est, quod huiusmodi clausula derogatoria potuit apponi per principem ad validitatem d. priuilegij, ut per Barto. & alios in l. fin. in fin. C. si con. ius uel util. pub. & per Cano. in c. quæ in ecclesiast. de constit. Et ad instantiam ipsius D. ducis fuit confirmatum per e. fa. Maie. Vnde non uideo quomodo possit opponi nunc hæred. d. D. supremi cancellarii, quod non fuerit a senatu approbatum, ex quo d. ordinibus fuit derogatum. Et licet fuerit petita senatus approbatio, tamen non fuit illud in causa, quod tenerentur hæredes magni cancellarii per aliquos ordines ad id faciendum, quibus fuerat derogatum, sed quia quomodo mortuo magno cancellario Illustris. f. D. noluisse eos inuestire iuxta formam priuilegij, sed multa detraxisset, fuit deinde post mortem d. Illustris. f. Ducis Francisci petita a Cæsare, qui tunc ducatum obtinebat, ut approbaret priuilegium prout iacet, & hoc est, quod fuit petendum, ut id quod de facto fieri uidebatur, habita approbatione priuilegij remouere iur. & ipsum priuilegium ad unguem obleretur, unde hic actus petitionis non debet operari plus, quam fuerit de mente petentis, quia semper inspicimus, quod actum est. l. semper in stipulationibus. ff. de reg. iur. Si tamen uolumus dicere approbationem senatus fuisse necessariam iuxta dispositionem antiquorum ordinum, seu alio quouis modo, dico eam fuisse subsecutam per ea, quæ tacta sunt opportune in primo fundamento. Potest etiam dici, quod dato, quod fuerit petita confirmatio uigore ordinum, tamen istud fuit factum ad abundantem cautellam, quæ nocere non solet. l. testamentum. C. de test. l. non solent. ff. de reg. iur. Item ad fugiendum disputationes & uexationes litium, quod interesse quilibet prætereundum potest, ut in simili scribit Alexan. consil. 233. Ponderatis his quæ in superscripto themate in fine lib. 6. Et ulterius potest allegari error eo ipso, quod apparet ¶ rem aliter se habere, ubi tractatur de damno uiando, etiam si allegetur error in facto proprio. l. sed si me putem. ff. de condi. inde. l. si post diuisionem. ff. de iur. & fac. ignorat. glo. ff. in l. cum de indebito in uerbo ignorant. ff. de proba. & habetur per Bar. in l. non fatetur colum. 4. ff. de confes. & Cano. in c. si eo. tit. & apparet in casu nostro de errore per priuilegium, in quo fuit derogatum ordinibus. Volo etiam nunc addere aliqua ad id, quod supra dixi, quod ¶ qui habet donatum ex causa remunerationis æquivalenti, habet ex titulo oneroso, nam ultra id, quod hoc expresse uult Ange. in d. l. si unquam, hoc suadetur ex eo, quod licet donans non teneatur de euictione donatario, ubi incepta a traditione secundum gl. Barto. & omnes in l. Aristo. §. i. ff. de dona. tamen ubi donatio est remuneratoria, etiam post traditionem donans tenetur de euictione donatario ut uult Barto. in l. Iulianus. §. i. post Iaco. de Aret. ff. de uerb. obli. quem sequitur ibi Alex. Aret. & Iaf. per tex. optimum, quem etiam Barto. allegat. in l. idemque. §. fin. cum l. sequenti. ff. man. quod ostendit ¶ eum habere rem titulo oneroso, quia si habaret titulo lucratiuo, non posset agere contra eum de euictione, cum actio de euictione nõ detur, nisi inter sit. l. si emp. C. de euict. & eodem modo licet donator nõ possit coueniri, nisi in quatuor facere possit, ne ex sua liberalitate egeat l. inter eos. §. si ff. de re iur. l. diuus. ff. de re iur. tñ hoc fallit, ubi donatio est remuneratoria, quia cessat d. priuilegium, ut scribit Ro. in præallegato cõf. 26. & Iaf. in d. l. inter eos post Aug. & Alex. ibi. facit text. in l. Aquilius Regulus. ibi non meram donationem esse. ff. de dona. Si ergo donatio ¶ remuneratoria habetur ex titulo oneroso, sequitur, quod constitutio non habet locum in ea, quia loquitur de donationibus & gratis, uerba enim deficiunt, & uerba statutorum sunt strictè & proprie intelligenda. l. i. §. si is qui nauē, ibi si in re dubia. ff. de exerci. l. i. §. hoc in dictu el 3. ff. de fon. tradit Bar. in l. omnes populi car. penul. uersus. iuxta prædicta. ff. de iusti. & iur. & tanto magis id dicendum, quia constitutio, quæ

vult dona & gratias principum restringi & limitari, est exhorbitans à regulis iuris communis, quia beneficia principum contra concedentem quam plenissime inter prætanda sunt. l. fin. ff. de cõsti. prin. l. si quando. C. de bo. uac. lib. 10. l. unica. C. si imper. liber. soc. eod. lib. & dicitur. in l. fin. circa medium. C. de præpo. agen. in re lib. 12. quod absurdum & temerarium est per altutam interpretationem uelle beneficia principum recludere ad strictā interpretationem, & dicitur etiam in c. decet de reg. iur. in 6. quod decet priuilegium concessum a principe esse mansurum, lex enim non prohibet remunerationes, imò si quas prohibitiones facit, de donando, eas remittit, si fiant causa remunerationis, unde maritus potest donare uxori causa remunerationis, & pater filiis, ut supra dictū 17 est, & ¶ prælatus, qui nõ potest donare res ecclesiæ, hoc tamen potest ex causa remunerationis c. relatum & c. cū in officiis de testamen. & ponit Io. And. in additi. Specu. super rub. de reb. eccles. non alie. Bar. post glo. ibi in l. i. uemus nulli in prin. C. de sacro. fan. eccle. Similiter decuriones, qui non possunt donare rem populi, possunt tamen remunerare Barto. in l. ambitiosa colum. secunda. ff. de decret. ab ordi. faci. Mos erat antiquis regibus nomina bene meritorum in unum codicem referre, ne quādo beneficiorum memoria extingueretur. Illud quidem solonis elogium notissimum est, Duobus rebus contineri rempub. pœna & præmio, & uidetur etiam fuisse hæc potissima causa legum condendarum, ut mali supplices, boni præmio afficiantur, ut habetur in l. i. ff. de iusti. & iur. & hæc quidem dicta sint sub correptione excellentissimi senatus, qui nihil, quod vertetur in iure, ignotum esse potest: Veruntamen ut amico, petenti responsum satisfacerem, & superiora literis, mandanda putauit, Laus Deo.

Marcus Antonius Natta.

V M M A R I V M.

- 1 Fideicommissum prohibens bona alienari, & in causa contrauentionis priuilegijs hæredibus ab hereditate, quod facere potest, & illam transferens in proximiores de familia sub eadem conditione. Videtur illos gradatim uocasse & ordine successiuo, adeo quod proximior potest alienata reuocare.
- 2 Fideicommissum an debeatur illi, qui conceptus & natus non erat tempore cedentis fideicommissi, uel existens conditionis, & an poterit alienata ante ipsius natiuitatem reuocare, & nu. 6. & 8.
- 3 Dilectio enim exponitur pro familia.
- 4 Testator ubi digreditur ad plures gradus substitutionis ita quod non est uerisimile ipsum tantummodo cogitasse de conceptis in uita, admittuntur concepti, & nati post mortem, & nu. 10.
- 5 Relictum factum proximioribus de familia comprehendit omnes in infinitum.
- 7 Legatum quando est conditionale, honoratus an debeat esse natus uel conceptus tempore existentis conditionis.
- 9 Verba illa, qui tali casu reperietur, posita in substitutione, an excludant natum post mortem testatoris uel diem cedentis fideicom. & nu. 12.
- 11 Familiarum dignitas & honestas per diuitias conseruatur.
- 13 Dictiones taxatiue in substitutionibus non restringunt, si de contraria uoluntate disponentis appareat, nec excludunt casus similes.
- 14 Hereditas non agnita, an transmittatur ex consuetudine, ubi de iure non possit transmitti, & numero 18.
- 25 Fideicommissarius non obseruans præcepta iusta, & nõ implens testatoris uoluntatem, amittit omne commodum

- modum sibi relictum
- 16 Heres non implens defuncti uoluntatem, uel repudiās hereditatem dicitur indignus omni commodo ex hereditate prouenienti.
 - 17 Heres institutus, ubi institutioni adiecta est conditio potestatiua, si non illam implet in uita, excluditur ab hereditate, potest tamen illam implere usque ad ultimum uite spiritum.
 - 19 Consuetudo est stricti iuris & non extenditur ultra casus expressos, & quantum habet de actu tantum habet de potentia.
 - 20 Testator quod per consuetudinem uel iure fit transmissibile, non transmissibile efficere potest.
 - 21 Relictum licet ex consuetudine uel iure acquiratur absenti & ignorantibus ipso iure, tamen ubi testator dixit quod teneatur acceptare, uel si uolet, non transmittitur ad heredem, nisi antea expresse acceptatum fuerit uel declarauerit.
 - 22 Testatoris propinquitas consideratur in successione fideicommissi, non propinquitas ultimo defuncti, & numero ubi de ratione.
 - 23 Alienatio rei prohibita alienari ubi sit consentientibus omnibus de familia, num subsistat etiam quo ad nascituros.
 - 25 Heres ubi est prohibitus alienare per illa uerba heres meus, an illius heredis heres impune alienare possit, & quid ubi dictum est quilibet heres meus sub numero 27.
 - 26 Dicitio aut est desunctiua tam sensum quam uerba distinguit.
 - 27 Dicitio quilibet est uniuersalis distributiva, & in quo differat a dictione omnis.
 - 28 Feudum concessum pro se & heredibus, licet non proueniat, nisi ad descendentes, tamen secus ubi dictum esset pro se & omnibus heredibus.
 - 29 Testator ubi facit mentionem de bonis meis, non transmittit nisi bona, quae ad eum spectabant iure dominij & quae perierant per eum uendicari, secus ubi dixisset omnia bona mea.
 - 30 Dicitio mea appositae in uniuersali dispositione non restringit minuerale dispositum.

CONSILIVM DCLXXV.

Abito saepius colloquio & re bene digesta & communicata cum clarissimo Iurisco. D. Rolando a Valle praefide Illustrissimi Ducis Mantuae in senatu Monasterati honoratissimo super themate antescipto. Visum fuit Don Franciscum de Arinno Iuniorem Agentem contra Don Martinum ab Aragonia ducem uilla Formosae obtinere debere, nam dubium non relinquitur, quin Illustr. Don Franciscus de Arinno senior post institutionem factam de posthumo nascituro ex eius uxore, & substitutionem eidem factam de fratre suo Galzerando potuerit disponere, quod praedictus posthumus aut quicunque alius heres uel successor suus non possit uendere nec alienare uel transportare d. loca aut aliqua illorum, & si faciet, talis uenditio alienatio aut transportatio sit ipso facto nulla & inualida, & nihilominus amittat d. hereditatem & successione, quae perueniat ad propinquiorem consanguineum de meo nomine & meis armis, qui in tali casu reperitur, quidem cum eadem conditione teneatur acceptare d. hereditatem meam, & illum uolo & ordino heredem meum esse uniuersalem, nam si uidentur uocati in casu alienationis & sic contrauentionis quicunque erunt proximiores de familia d. Illustris. Don Francisci senioris gradatim & ordine successiuo, ita quod fideicommissum

uideatur factum inter eos. l. cum ita. §. in fideicommissio. & l. pero. §. fratre. ff. de lega. secundo. ad idem tex. in l. cum pater. §. libertis. & l. codicilis. §. institutus. & ibi gloss. in uerbo filius. ff. eodem titu. & in l. fin. C. de uerbo. signifi. & potuit etiam priuare contrauenientes hereditate sua, & in alios transferre poenae nomine l. unica. C. de his quae poen. nom. Sed proponitur, quod Galzerandus frater testatoris, qui cum eisdem conditionibus fuerat substitutus posthumus, uendidit quaedam ex dic. castris & bonis Don Petro de Vacca & per consequens per dictam contrauentionem locus est factus fideicommissio, & proximior potest alienata reuocare, ut patet in iuribus antea alleg. Et super praedictis non videtur consistere difficultas, sed difficultatem facit, quia dictus Galzerandus frater testatoris quum successisset ex substitutione, uendidit d. castra. & cui uenditioni consenserunt Petrus Ioannes & Franciscus de Arinno, qui tunc erant propinquiore Galzerando. Exinde Emanuel filius Galzerandi mouet liem contra filios emptoris tanquam propinquior consanguineus uenditoris & testatoris de eius nomine & armis. Tandem Emanuel renunciavit in fauorem Don Alphonsi ab Aragonia, qui emerat iura reorum, & ei omnia iura & actio nes cessit. Et nunc insurgit Don Franciscus filius d. Emanuelis contra Don Martinum filium Alphonsi, cui obicitur eum non fuisse conceptum & natum tempore conditionis, & sit tempore, quo extitit conditio d. fideicommissi. Et contra d. Don Franciscum de Arinno iuniorem facit, quia si uidetur ex quo conceptus non erat nec natus tempore alienationis & sit tempore cedentis fideicommissi, tale fideicommissum, quo ad ipsum habetur pro non scripto. l. unica. §. & cum triplici. C. de cadu. tolen. Et ita decidit Ioan. Andr. in addi. Specu. in tit. de testa. super rub. col. 3. versi. Item Lambertinus de Rampo. per d. §. & cum triplici & l. cum pater. §. hereditate. ff. de legatis. secundo. Et hanc dicit. Ioan. Andr. sequitur Roma. cons. 438. In casu consultationis praesentis. 4. dubio. Alex. cons. 22. Visus ac etiam perlectis colum. 2. lib. 3. & cons. 26. Videretur fortasse in fin. eod. lib. 1. al. cons. 206. Viso testamento primo dubio lib. 2. & Dec. & plerique alii moderniores consulendo sequuntur. Confirmatur ista opinio, quia si natus & conceptus post alienationem admitteretur interim relictum illi factum stare in suspensio, quod esse non debet l. fin. in fin. ff. commu. praed. Praeterea per alienationem factam titulo uenditionis transferretur dominium in emptorem, ex quo tunc non est in rerum natura ille, qui dicitur uocatus, quia dominium non potest interim stare in suspensio d. l. h. nato ergo postmodum alio descendente non potuit dominium emptori semel quaesitum ab illo abdicari, & ad illum reuerti propter impotentiam testatoris, qui non potest hoc facere argu. l. Stichus seruus. ff. de statulib. & per not. per Bar. in l. filius. §. diuis. ff. de leg. 1. quando opponit de illa lege & soluit. Sed responderetur, quod in casu occurrenti, in quo omnes de familia uocantur gradatim & successiue, uidentur etiam uocati hi, qui nati sunt & concepti, postquam cessit dies fideicommissi, nam illa uerba, quod bona mea perueniant in propinquiorem consanguineum de meo nomine & meis armis important familiam & agnationem, ponderando si illud uerbum nomen, quod ponitur pro familia. l. pater filium. §. fundum in nota glo. in uerbo nomine, id est familia. ff. de leg. tertio. l. cum ita legatur. §. in fideicommissio. ff. de lega. secundo gloss. celebris. in l. his qui cum plures in uerbo nomine suo, id est familia. ff. de leg. tertio. Moueor primo per ea, quae scribit Soci. in l. si cognatis colum. 16. uersu. Quarta & ultima conclusio. ff. de rebus dubi. ubi uult, quod si ubi testator digreditur ad plures gradus substitutionis, ita quod non est uersimile considerasse tantummodo de conceptis in uita, admittuntur concepti & nati post mortem, & eodem modo si testator cogitauit de posteris uenit omnes descendentes in infinitum per l. Iurisconsult. §. parentes. ff. de grad. Et sic praesupponit, quod ubi etiam legatum, esset factum descendibus, quorum appellatione ueniunt, omnes descendentes in infinitum. l. fin. C. de legi. heredita. & in authen. de hered. ab intest. in princip. & de quibus etiam loquitur Barto. in l. item

fi prator. C. de su. & leg. quem Soci. ibi allegat, adhuc uenirent nati & concepti post mortem, & sicut ueniunt concepti post mortem in casu, quo legatum factum posteris uel descendentes est purum & simplex, ita quando est conditionale, debent admitti nati post conditionem, quia utroque casu dicitur nasci post diem legati cedentem, & sic utroque casu est eadem ratio. Et licet Soci. ibi loquatur, quando legatum fuit factum descendentes, tamen idem dicendum est, quando relictum fuit factum proximioribus de familia, quia tunc ueniunt omnes in infinitum Dec. post Petr. de Ancha. quem ibi allegat consil. 321. In causa quæ Alexandriæ agitur colum. 2. Nos autem sumus adhuc in casu, in quo fieri debet restitutio fideicommissi etiam, quod non uenirent omnes de familia in infinitum, quia adhuc sumus intra quartum gradum numerandum post personam prohibitam alienari, secundum quod Ange. declarat. in §. nos autem authen. de restit. fideicom.

Secundo moueor ex decisione Pau. de Cast. qui decidit in terminis questionem nostram in consil. 17. In causa, quæ vertitur colum. 3. versu. Nunc uenio ad aliam secundum antiquam impressionem. Nam ex themate d. consilii clare apparet, quod testator prohibuit alienari vineam, & si fuerit alienata, uoluit eam deuenire in filios filiorum. Contingit, quod filius testatoris d. vineam alienauit, & dum esset consultus Pau. de Cast. an nepotes ex illo filio, qui non erant nati neque concepti tempore testamenti, neque tempore mortis testatoris, neque etiam tempore alienationis, sed secuta d. alienatione, possent ab emptore d. vineam reuocare. Et dicebatur ex parte d. emptoris, quod non per iura & rationes supra adductas. Respondet ibi paul. de Cast. contrarium, quia secum dum cum testator sensit in illo casu de nascituris etiam post testamentum, ex quo d. tempore non exstant adhuc aliqui filii filiorum, ne aliter sua dispositio redderetur inutilis, argu. l. fundus. ff. de fun. instruc. Qua ergo ratione uenirent nati post testamentum, & ante alienationem, pari ratione debent uenire nati post alienationem, quia ad omnes natos quandoque post testamentum habuit testator parem affectionem, ex quo d. tempore testamenti unum magis non cognouit, quam alium iux. not. in l. qui filius in princ. ff. de leg. primo. Et per hoc est respondendum ad d. l. si cognatus & ad l. cum ita. §. in fideicommissis, quia d. casu apparet, quod testator sensit de nascituris quandoque. Atque etiam per hoc responderet ad not. per Ioannem Andr. in d. rub. de testament. qui uult, quod si quando legatum est conditionale honoratus debet esse natus uel saltem conceptus tempore existentis conditionis, quia hoc posset procedere, quando de contraria mente testatoris non appareret. Et hoc idem clarius repetit pau. de Cast. in consil. seq. in uersu. Item allegatur dicens, quod testator non censetur plus sensisse de illis, qui reperirentur nati tempore alienationis, quam post, quum ad omnes parem habuerit affectionem. Non obstat etiam dum dicebatur, quod si nascitur post alienationem uenirent, quod si interim relictum staret in suspensio contral. ff. §. fin. iun. glo. ff. commu. prædio, quia ad istud expresse respondet Pau. de Cast. in consil. supra allegato in versu. Nunc uenio ad aliam, dicens quod loquitur in defectu, qui non speratur cessare, unde si d. defectus subsistat, tempore, quo dies relictus cedit, inutile redditur relictum, sed defectus non existentium filiorum uel descendendum speratur cessare, quia fauorabilis est spes nascendorum, sicut quod quis ab hostibus redeat. Et ideo potest relinqui ei, qui nondum natus est, & licet tempore, quo cedit dies relictus adhuc non sit natus, non propterea redditur relictum inutile, ut patet in l. duobus in princ. & fin. ff. de leg. primo, & l. placer. ff. de libe. & posthu. Non debet ergo secundum pau. de Cast. esse melioris conditionis in hoc relictio facto eis sub conditione uel elici, si res alienetur, quo tempore scilicet conditionis existentis non erant nati, quam si essent, in legato facto eis pure, in quo, si tempore quo dies cedit, non essent nati, hoc noceret eis, quum dispositio purificata in omnibus æquiparetur dispositioni pure l. sed & si de sua. §. ita si cum. ff. de acquiren. hæredi. Non

obstat postremo, quod per alienationem fuit translatum dominium in emptorem, quia non potuit stare in suspensio, quod ab illo non potuit auferri propter impotentiam testatoris l. Stichus. ff. de statu li. quia ad istud similiter respondet paul. de Cast. in loco præallegato dicens, quod licet istud esset uerum, quod dominium translatum esset in emptorem propter non existentiam illorum, ad quos peruenire debeat alienatione facta, quia si extitissent, translatum non fuisset imò statim alienatio fuisset nulla, ex quo fuit expresse prohibita l. cum pater. §. liberis & ibi not. glo. ff. de lega. secundo. non tamen incongruum est dicere, quod natis postea filiis resoluatur translatio, non dico, quod ex tunc, uel quod fingitur retro non facta, aut isti retronati, sed ut nunc, sicuti uidemus in re, quod sub condicione subiaceret restitutioni fideicommissi, quia prohibetur alienatio per legem, authen. res. C. commu. de lega. nam si pendente conditione alienatur, ualeat interim alienatio, quia non fuit expresse prohibita, sed conditione existente resoluitur ut ex nunc, & transfertur dominium in eum, in quem testator uoluit deuenire, ut not. in l. seruo. §. primo. ff. de leg. 1. & per Bart. in d. §. libertis. Nec obstat d. l. Stichus, quia ibi contulit testator per alienationem perfectam, & hic ante & quando peruenisset ad actum alienationis. Unde si tunc extitisset persona, ad quam uoluit peruenire, fuisset impedita alienatio ab ipso initio, sed quia non exstabat, dicemus dominium fuisse translatum cum sua causa, ut extantibus postea, uel eis natis resoluatur, quia non potuit filius, qui alienauit, derogare uoluntati defuncti, quum d. res alienata subiecta erat, quum non debeat esse in potestate hæredis, ut quandoque conditione existente legatum non debeat. l. si quid. ff. de libe. lega. & l. cetera. in ff. de lega. 1. Prædicta refert & sequitur præstantissimus & acutissimus doctor Car. Rui. consil. 22. Proponitur. 1. quod testator. 2. dub. lib. 2. Non obstat, quod testator, disposuerit, quod si hæres alienauerit, alienatio sit ipso facto nulla, & nihilominus amittat d. hæreditatem & successionem, quæ perueniat ad propinquiorem consanguineum de suo nomine & suis armis, qui in tali casu reperietur, & super his ultimis uerbis, qui in d. casu reperietur, facit pars aduersa magnum fundamentum, quia respondetur, quod ista uerba qui in d. casu reperietur, non solum debent intelligi, si proximior consanguineus non solum tempore alienationis, sed etiam post alienationem factam reperietur, quia ita est secundum dispositionem iuris communis, ut etiam natus & conceptus post alienationem factam reuocet si deicommissum relictum proximiori, nam testatoris uoluntas debet interpretari secundum dispositionem iuris communis, ut Barto. scribit in l. hæres nisi. §. cum ita. colum. secunda. ff. de Treb. Et dicit Bal. in l. præcibus colum. 16. uersu. procedo ulterius. C. de impub. quod testator præsumitur uelle, quod lex disponit per l. si duo. ff. de acqui. hæred. sequitur Alexand. consil. 176. Visis narratis in themate colum. 2. uersu. Non obstat prædictis si dicitur lib. 8. Item tenet Sal. in auth. item hæreditas circa fin. C. pe. bon. quæ lib. dicens, quod ita debemus interpretari uoluntatem testatoris, ut magis conformetur legi, & idem etiam dicit petr. de Ancha. consil. incipiente. In Christi nomine amen. pro clariori decisione & Alexand. alios adducens in l. hæres mei. §. cum ita colum. 5. versu. & per hoc dicit singulariter. ff. ad Trebel. Ostensum est 10 autem superius, quod si ubi testator progreditur ad plures gradus substitutionis, non solum admittuntur ad fideicommissum concepti & nati tempore mortis testatoris, sed etiam post eius mortem, & similiter est dicendum, quod nati & concepti non solum admittuntur tempore euentus conditionis, sed etiam post eius euentum. Et sic secundum hoc ius debet intelligi uoluntas testatoris, ut superius est dictum. Secundo respondetur, quod de mente testatoris uidetur fuisse, quod dicta bona prohibita alienari semper manerent in familia & agnatione sua per illa uerba, de eius nomine, & armis, & superest dictum, & mens in testamentis magis attenditur, quam subtilitas uerborum, ut inquit Impera. in l. tertia. C. de liber. præteri. & inquit Iurificons. in l. ex facto la grande. §. rerum autem Italicarum. ff.

E 4 de

Mar. Ant. Natta.

de heredi. institui. quod i voluntas defuncti totum facit non enim est dare rationem differentia, cur magis voluerit testator uenire natus, & conceptum proximiorum tempore alienationis, quam si idem natus & conceptus fuerit post alienationem, quam non habuerit respectum ad personas, sed ad agnationem, & familiam suam, nam
 21 *† p. diuitias honestas & dignitas familiarum conferuatur, ut inquit Ioan. Andr. in addi. Specu. in rub. de succe. ab intesta. colum. secunda. versicu. Est sciendum, quod iaco. de Aret. paupertate namque sordefcimus. l. quisquis. ibi in paupertate sordefcat. C. ad l. Iul. mai. & dicimur de primi propter paupertatem, ut in c. si qui testium in uerbo paupertatem depressi, de testibus, & facit illud poetium.*

*Non facile emergunt, quorum uirtutibus obstat,
 Res angusta domi.*

Et ex hoc colligitur responsio, si obiciatur, quod in ca-
 12 lu alienationis *†* uocatur propinquior consanguineis, qui in tali casu reperietur, nam hæc uerba uidentur restringere dispositionem testatoris ad casum formaliter expressum, ut tradit notab. Petr. de Ancha. consil. 357. Ex serie testamenti colum. 3. versicu. hoc probat, quia respōdetur, quod ista uerba non magis comprehendunt casum, quando proximior consanguineus natus & conceptus est tempore alienationis, quam post alienationem, & quo testator ad plures gradus substitutionis degressus est, ut ostendit illud nomen proximiorum, ut consiluit Petr. de Ancha. consil. 27. Non seruato ordine dubiorum colum. 3. versicu. Postquam igitur propter d. repudiatio nem, ubi uult tunc non procedere reg. l. boues. §. hoc ser mone. ff. de uerbo. significa. Præterea respondetur, quod
 13 huiusmodi *†* dictiones taxatiue in substitutionibus non restringunt, ubi constat de contraria mente testatoris, quia non excludunt alios casus, in quibus testator cense tur idem uoluissse ut per multa ostendit parisi. doctor mo der. consil. 50. Ex testamento condito colum. 7. versicu. Nec obstat illa uerba a testatore prolata libr. 3. Ad hoc facit bona gloss. in l. si mora de uerbo. duntaxat. ff. so luto matrimonio. ubi licet tex. ibi dicat maritum teneri dun taxat de dolo, tamen tenetur de lata culpa, quæ assimi latur dolo, ad idem gloss. in l. ob. §. C. de præd. mino. ubi enim constat de uoluntate disponentis dictiones taxati uæ ponuntur, ut excludant casus extraneos & dissimiles non autem similes, in quibus eadem uoluntas & eadem ratio apparet, ut per Alexand. consil. 130. In causa strax a rolorum colum. 2. versicu. Nec obstat, si dicatur, quod statutum libr. 4. & conuenit cum prædictis uerborum Au gustini, quod non fermoni res, sed rei sermo subiectus, esse debet, ut habetur in cap. intelligentiam, de uerbo. significa.

Secundo difficultatem facit in casu occurrenti, quod si ratione contrauentionis Don Galzerandi, & aliorum & consentientium ius alicui agnato competere potuisset pro reuocatione bonorum alienatorum, illud com petuit Don Gaspari de Arinno, qui uinebat tempore d. alienationum, & non d. Don Emanuel, & Don Franci sco eius filio nunc agenti, qui non erant in rerum natu ra nec concepti tempore d. alienationum seu contrauen tionum, qui quidem Don Gaspar ius d. fideicommissi fi
 24 bi competens, licet nondum agnati *†* transmisit ad eus filios & descendentes uigore consuetudinis Arago nia, quæ uult, ut hereditas acquiratur ignorantibus, sicut & legatum, quæ cum obseruatur. perinde est, ac si de iure sit permissa, potuit enim consuetudo hoc inducere, quon iam quod hereditas non agnita non transmittatur, est in ductum de iure ciuili. l. quoniam sororem. C. de iure delib. Barto. & omnes in l. uentre. ff. de acquiren. hered. & ius ciuile consuetudine populari abrogari potest. l. de quibus. ff. de l. §. ex non scripto. & §. naturalia institui. de iur. nat. gen. & ciur. c. fin. de consue. Sed respondetur, quod promissa non procedunt in casu nostro, in quo d. Don Gaspar fuit indignus beneficio d. dispositionis, quum ipse uerit iustum & honestum præceptum testato ris, qui disposuit, quod in casu contrauentionis bona sua perueniant ad propinquiorum consanguineum de nomi

ne & armis suis, qui quidem teneatur hereditatem suam acceptare cum conditionibus de quibus supra, quod mi
 15 nime per d. Gaspare gestum est, unde *†* sequitur, quod quum illud preceptum non obseruauerit, & tamen erat seruandum, & seruare tenebatur tanquam iustum & ho nestum. l. facta. §. si sub conditione. & §. si in danda, ibi si uero nominis ferendi conditio & ibi Barto. & Ange. ff. ad treb. & l. hoc iure. §. fin. ff. de dona. omne commodum translatum sit in illum, quem in tali casu uocauit testa tor. l. unica ubi Bald. colum. 3. in §. opposi. C. de his, qui pœn. nom. & certum est, quod qui non implet uolunta tem testatoris puniatur & priuatur omni commodo & e molumento, quod ei fuerat relictum. l. si quis sepulchrū. §. prætor. ait uerbu. nisi aliquid. ff. de relig. & lump. fune. l. pen. C. de leg. l. is qui. ff. de uulg. a. & pupi. l. si patroni. §. qui fideicommissum uersicu. sed nec illud translatiue. ff.
 16 ad treb. ubi dicitur, Cur *†* enim nō uideatur indignus, qui destituit supremas defuncti preces, consequatur ali quid ex uoluntate, per quem text. dicit Alexand. consil. 30. Quoniam omne datum optimum colum. 2. versicu. Octauo aut comes libr. primo, quod qui repudiat hære ditatem, tunc uidetur indignus omni commodo, quod ex hereditate aut successione sua consequi posset. Et ex quo d. Gaspar non impleuit uoluntatem defuncti non acceptando hereditatem, & deferendo arma & nomen testatoris fecit locum substituto. l. 2. C. de institui. & sub stitui. auth. hoc amplius. C. de fideicom. Barto. in l. pater
 17 fam. circa fin. ff. de hered. institui. nam *†* ubicunque insti tutioni adiecta est conditio potestatiua excluditur insti tutus ab hereditate, si in uita eam non implet, ut est gl. reputata singularis & communiter approbata l. si quis instituat heres in diem in uerbo præfinit. ff. de hered. institui. iuncta l. si quis quoque. §. sed & si filio, & ibi not. Barto. & alii. ff. de hered. institui. & not. Cyn. in l. prima. colum. fin. versicu. Restat modo uidere aliquas & in l. si pater. 3. q. C. de institui. & substitui. sub condi. fac. Barto. ip. l. si quis suus colum. 1. versicu. Quarto infra quantum tem pus circa fin. ff. de in. delib. Barto. in l. hæc conditio. ff. de condi. & demon. ubi dicit, quod potest impleri usque ad ultimum uitæ spiritum. Idem tenet Bald. in l. si plures co lum. pen. versicu. Queritur ulterius C. de condi. infer. & sequitur Alexan. consil. 46. In causa & lite uertente circa princ. libr. 7. Et quod dictum est in Gaspare, idem dicen dum est, in filiis d. Galparis, quia etiam ipsi fuerunt de functi ante impletam conditionem, ut patet ex suprad
 18 iis. Et non inuatur *†* aduersarios allegata consuetudo re gni Aragonia, quod hereditas non agnita transmittitur quia dicendum est, quod d. consuetudo, ubi testator dis ponit, quod teneatur acceptare hereditatem ut in casu nostro, non uendicat sibi locum, quia quicquid disponit testator uicem habet legis. §. disponat auth. de nup. non enim ostenditur, quod d. consuetudo loquatur in istis ter minis, uidelicet, quando testator obligasset heredem ad
 19 accipiendum suam hereditatem, nam *†* consuetudo de uno casu ad alium extendi non potest, quia consuetudo quantum habet de actu, tantum habet de potentia & nō plus, secundum Bald. in cap. primo. circa fin. qui feu. da. pos. & dicit Bal. in l. si. col. 4. uersu. Vnum aliud queritur. C. comm. utri. ius. quod consuetudo restringitur per ætus, & quibus inducitur, sicut restringuntur præscriptiones, ut proprios facti terminos non excedat. l. i. §. Iulianus. ff. de itin. actuque priu. & de hoc uidetur esse bonus tex. in cap. primo. ibi qui consuetudine non fit comprehen sus de feu. cogn. ubi Bald. inquit in fin. uerbis, quod con suetudo dicitur tacita ciuiliu conuentio, ideo sicut pa ctum non extenditur ad aliam rem uel personā. l. si unus §. ante omnia. ff. de pac. ita nec consuetudo, propterea consuetudo est stricti iuris, nec de potestate testatoris
 20 ambigendum uenit, quia *†* testator, quod erat transmissi bile per allegatam consuetudinem, potest facere non transmissibile, ut inquit Bald. in l. si pater. colum. pen. q. 4. C. de institui. & substitui. sub condi. fac. per tex. in l. in con ditionibus primum locum. ff. de condi. & demonst. Pre
 21 terea, quia *†* d. uerba, quod teneatur acceptare heredi ratem meam, sunt u. l. de præcisa & obligatoria, & ideo ab eis recedi non potest. l. non aliter in princ. ff. de le. 3.
 quia

quia ubi in uerbis non est ambiguitas, non admittitur uoluntatis quæstio. l. ille aut ille. §. cum in uerbis. ff. eod. titu. Bar. in l. in ambiguo. ff. de reb. dubi. Ad quod facit, quia licet legatum acquiratur absenti & ignorantibus ipso iure. l. cum pater. §. surdo. ff. de leg. 2. l. a Titio. n. fin. ff. de fur. tamen si legatur alicui, si uolet, legatarius non transmittit ad heredem legatum, nisi antea uoluntatem suam declarauerit. l. si ita legatum. §. illi si uolet. ff. de leg. 1. nā ut ibi inquit Iuriscō, aliud est. si quid tacite continetur, aliud si uerbis exprimitur ad idem tex. in l. si expressum ff. de condi. & demon. Sic dicam in proposito, quod licet consuetudo tacite faciat hereditatem haberi pro agnita & ad heredem transmissibilem, tamen quia testator requirit expresse, quod hæres teneatur acceptare d. hereditatem requiritur expressa acceptatio, præterea responderetur, quod quatenus ipsi Gaspari per contrauentionem Don Galzerandi & aliorum, qui consenserunt, sit acquisitum ius, illud potuit esse uerum durante uita ipsius, & tempore, quo ꝑ d. Don Franciscus adhuc non erat in rerum natura nec conceptus & sic temporaliter, secus autem secuta Gasparis morte, & sic tempore, quo fuit in humanis actor propinquior testatori, cui per fideicommissum succeditur, & non Gaspari. l. cohæred. §. cum filia. ff. de uulga. & pup. & extincto iure dantis, extinguitur ius acceptoris. l. lex uetigali. in princ. ff. de pigno. l. si quis domum. §. i. ff. loca. l. fin. §. sed quia. C. commu. de leg. cap. 1. §. rursus quib. mod. feu. amit. & c. super. de do. int. ui. & ux. & sic reuocari potest ab his, qui emerunt

23 bona subiecta fideicommissum. Ad ꝑ quod etiam bene facit, quod scribit Fulgo. quem ibi sequitur Ias. in l. quotiens. la. 1. 2. limit. C. de fideico. ubi inquit, quod licet res prohibita alienari, alienari possit consentientibus omnibus de familia, tamen hoc procedit, quod ad hoc, ut illi de familia, qui concesserunt reuocare non possint, non quo ad natos ex illis, quia isti possunt reuocare, quum intelligent omnes de familia non solum præsentem, sed nascituros. l. si cognatus. ff. de reb. dub. l. peto. §. fratre. ff. de

24 leg. 2. Quod autem attendatur ꝑ proximitas testatoris prohibentis alienationem relinquens propinrioribus d. fideicommissum. & non d. Gaspari, probatur firma ratione, quia per fideicommissariam substitutionem succeditur testatori, non autem ultimo defuncto, qui erat grauatus restituere d. cohæred. §. cum filia. ff. de uulga. & pupill. l. fanticum. §. cum autem. C. ad Trebel. l. unum ex familia. §. si de falcidia. ff. de leg. 2. & not. Bar. in l. marcellus. §. quidam liberis. ff. ad treb. Et recte hoc dicitur, quoniam actus attribuitur ordinanti, non ei qui exequitur. l. pater ex provincia in fin. ff. de manu. uind. l. item eorum §. si decuriones. ff. quod cuiusque uni. nom. tradit Roma. consi. 366. Quæritur nunquid maiore circa princip. per text. in cap. super literis de rescript. Et licet Soci. teneat contrarium in d. l. si cognatus & in l. hæres mei. §. cum ita. ff. ad Trebel. & consi. 86. Visis testamento magni fici. D. Saluatoris colum. pen. & fin. lib. 3. cōcludens ipe citari non qui proximus esset testatori, sed proxime defuncto, tamen opinionem Socin. improbat Ias. consilio 215. Ex ualentia ciuitate Catheloniz. 1. dub. lib. 2. & consi. 159. In præsentī consultatione, in princip. lib. 4. Caro. Ruy. consi. 142. Viso & perfectō testamento. colum. 9. lib. 3. & Rube. Alex. in repeti. §. quidam restit. l. gallus. ff. de libe. & posthu. ubi ad argumenra Soci. in locis prædictis late respondent.

Tertio oritur difficultas, quia testator dixit, quod d. posthumus, aut quilibet alius hæres aut successor meus non possit uendere, alienare aut transferre d. loca, aut aliqua eorum, & si hoc faciet, & c. Et testator instituit primo loco posthumum, & ei substituit Galzerandum fratrem, Vnde quum d. posthumus, qui primo loco fuerat scriptus non alienauerit, sed dict. Galzerandus frater substitutus, uideretur, quod non eueniret casus, in quo testator prohibuerit alienationem, quia d. posthumus, qui non fuit natus, non alienauit, sed d. Galzerandus, & licet hæres hæredis dicatur esse primi testatoris hæres, tamen hoc nõ procedit, ubi additū esset pronomen meus, quia tunc testator non uideretur sensisse de hærede hæredis, ut scribit Oldra. consi. a. 1. Thema tale est, testator ha-

bebat fratrem per tex. in l. si ita. ff. de au. & argu. lega. sequitur Ias. in l. si quis filium colum. pen. ff. de acquir. hæredi. Ista obiectio, super qua se fundant aduersarii, est fragilis, nec debuit allegari, quia dū testator dicit, quod d. posthumus aut quilibet hæres uel successor meus alienauerit, aperte sensit non solum de posthumo alienante, sed etiā de alio hærede, & iste alius hæres non potest esse alius quam d. Galzerandus alienans, qui fuit substitutus d. pupillo per substitutionem uulgarem, per quam dicitur esse primus hæres testatoris nulla intermedia per-

26 sona, institui. de pup. substi. in princ. & ꝑ ponderanda est etiam illa disunctiua, aut, quæ sensum & uerba disiungit ut per Bart. in l. si is qui ducenta. §. utrum col. 3. 6. oppo. ff. de reb. dub. Et sic ex quo d. Galzerandus primus hæres alienauit, cessat difficultas, quæ fiebat de pronome meus, quia d. Galzerandus fuit primus hæres, & de eo sensit testator, & hæc est tutissima responsio, præterea testator dixit quilibet hæres meus, & sic sensit de omni hærede, nam illa dictio quilibet est dictio uniuersalis distributiua, & in hoc non differt a dictione omnis, nisi ꝑ dictio omnis distribuit collectivè, dictio quilibet distribuit actum in quolibet separatim, ut tradit Barto. in l. non distinguimus. §. cum in plures per illum tex. ff. de arbi. & in l. hoc articulo colum. 2. ff. de hæred. instit. Et ubi apponitur dictio omnis, ueniunt etiam ea, quæ alias non ueniunt. l. Iulianus. in prin. ff. de lega. 3. l. a procuratore. C. manda. c. 3. de obser. ieu. Vnde etiam quod heres hæredis esset improprie hæres testatoris, ex quo ei succeditur per mediam personam cuius contrarium tamen tenet Bald. in l. fin. 1. limit. C. de hæredi. instit. & latius prosequitur Ias. in d. l. si quis filium. §. fin. adhuc comprehendetur hæres hæredis propter dictionem uniuersalem appositam, de cuius natura est nihil excipere, præsertim quum sub impropria significatione uocabuli possit comprehendī. Ad quod facit, quod Bald. scribit in ca. in præ-

28 sentia colum. 7. de proba. ubi uult, quod ꝑ licet in feudo uel emphyteusi ecclesiastica appellatione hæredis non ueniant nisi descendentes iuxta id, quod habetur in ca. 2. de aliena. feu. tamen hoc non procedit, quando sit dictum pro se & omnibus hæredibus, quia tunc per illam dictionem omnibus apparet mentem concedentis fuisse ut comprehendantur etiam alii, sequitur Alexand. consi. 195. perspectis instrumentis colum. 3. uersicu. Vnde dicit lib. 6. Apertissime etiam constat de intentione testatoris, quod uoluit comprehendī in hac prohibitione alienationis etiam hæredes hæredum, attento, quod casu quo in casu alienationis peruenirent ad proximiores, uoluit, quod ille proximior, ad quem peruenirent d. bona hereditaria, teneatur acceptare d. hereditatem cum eadem conditione scilicet de non alienando d. bona. Et clarum est, quod mens testatoris debet attendi etiam cōtra uerborum naturam modo de ea appareat, quia tunc intelligitur plus dictum, & minus scriptum. l. si alii. ff. de usufru. leg. l. si mater. C. de insti. & substi. l. Titius. §. Lucius. ff. de libe. & posthu. cum aliis pluribus uulga. adductis per Ias. in l. 3. C. de libe. præte. Et magis in specie factum, quia ꝑ ubi testator facit mentionem de bonis meis, non intelliguntur uenire nisi bona, quæ ad testatorem spectabant iure domini, & quæ per eum poterant uendī cari. l. quintus. §. argento. ff. de au. & arg. lega. & hoc propter illam dictionem mea, tamen hoc non procedit, ubi testator legasset omnes seruos meos, uel omnia bona mea, quia tunc ueniunt non solum, quæ erant in dominio testatoris, sed etiam ea, quæ de facto & non de iure tenebantur, ut Bald. scribit in rubri. de uerborum significatio. in quinea quæst. Et dicit Bald. in l. prima. uersicu-

30 ultimo not. ff. de sta. homi. quod ꝑ si in uniuersali dispositione apponitur dictio mea, non restringit illa dictio uniuersale dispositum, hic autem testator locutus est uniuersaliter per illam dictionem quilibet, unde illud pronomen hæres meus non habet restringere illam uniuersalem locutionem. Ex his concludo ferendum esse sententiam in fauorem dicti Illustri. Don Francisci agentis, cum quo stat intentio testatoris, qui uoluit propter honorem & dignitatem familiæ suæ bona non posse alienari, sed in eadem familia perpetuo permanere, & hoc potissimum

potissimum spectare habent, quibus iudicandi minus incumbit. Laus Deo.

Marcus Antonius Natta.

V M M A R I V M.

- 1 Possessoris maximum commodum.
- 2 Substitutio fieri potest in contractibus.
- 3 Verba tunc & eo casu stant taxative, & restringunt precise dispositionem ad casum expressum.
- 4 Substitutio concepta per verba tunc & eo casu non extenditur ad alium similem casum.
- 5 Relativum iunctum verbo futuri temporis, veluti si dicitur totum id, quod dabunt, aut relinquent, importat conditionem distributive & interpretantur si & quatenus dabunt, aut relinquent huiusmodi verba.
- 6 Dispositio conditionalis, cessat non impleta conditione.
- 7 Conditionale quid ubi deducitur in iudicio, debet conditio liquidari, quod impleta sit, etiam quod conditio sit tacita, quia impedit actionis nativitatem sicut expressa.
- 8 Relativum quis vel qui licet sit relativum substantiae, non tamen ad solam substantiam sui antecedentis, sed ad omnes qualitates conditiones modos & tempora, ad quae disponens se refert, habet relationem.
- 9 Descendendum appellatione veniunt masculi, & feminae, nisi materia aliud patiat, ut in successione feudali, primogenitura, maioratus, & dignitatis.
- 10 Fili appellatione licet veniant masculi & feminae, tamen secus in materia feudali, quia tunc feminae non comprehenduntur.
- 11 Heredis appellatio in feudalibus feminas non completur, licet sit secus in successione allodialium.
- 12 Feudatarius habens facultatem disponendi de feudo de illo potest disponere in familiam agnatam, secus in cognatam.
- 13 Prohibitus alienare extra familiam potest alienare in eius familiam quum sit de agnatione sicut pater ipse prohibitus.
- 14 Dispositio, l. tale pactum. §. si. ff. de pac. habet etiam locum in contractibus.
- 15 Observari non debet non observanti contenta in contractu etiam quod sit adiecta clausula, quae pana soluta, vel non pactum firmum remaneat.
- 16 Donatio post mortem donantis collata sit caduca, & ubi sit sub duplici conditione, altera non impleta deficit donatio. ut numero 19.
- 17 Verba non sortiatur effectum, & non habeat locum, posita in aliqua dispositione, important actus nullitatem ipso iure.
- 18 Verba non aliter nec alio modo habent vim conditionis & inducunt formam specificam, nec recipiunt alium intellectum, vel modificationem separatam a verbis.
- 19 Dispositum ubi est conceptum sub duplici conditione, una non impleta effectum non consequitur, & sub numero 24.
- 20 Haredem habere dici non potest, qui adhuc vivit.
- 21 Verbum succedat denotat executionem dispositionis, scilicet quod cum effectu in bonis successerit.
- 22 Verba si haeres erit intelliguntur de eo, qui adierit hereditatem, non de eo, qui fuerit scriptus haeres.

- 23 Haeres quis esse non dicitur, nisi testamentum sit adiectione confirmatum.
- 24 Verbum habere importat dominium & intelligitur cum effectu.
- 25 Condicio mere voluntaria non extenditur ad similem casum & quare.
- 26 Substitutus primo loco si moriatur ante primum gradum in impleta conditione, priori substitutioni appositae, an locum faciat secundo substitutio, per l. quā diu. l. ult. ff. de acq. hare. & nu. 28.
- 27 Substitutionis primo gradu perempto propter non verificationem conditionis, an vocetur ad fideicommissum secundo vel tertio substitutus.
- 29 Interpretatio latior est facienda in ultimis voluntatibus quam in contractibus, & quare.
- 30 Filiorum appellatio in contractibus non comprehendit filiam, secus in ultimis voluntatibus.
- 31 Emphyteosis concessa pro se & filiis non transit ad feminas.
- 32 Contractus non recipiunt interpretationem ampliati- uam sed arctatam etiam si sine ea promissio stare non possit, & quicquid est omissum in contractibus censetur omissum.
- 33 Femina semel exclusa à successione feud. in perpetuum censetur exclusae, in tantum quod nullo existente de descendencia vel agnatione masculino etiam non admitte- retur, quia habetur pro mortua. & nu. 35.
- 34 Exclusus semel ab alio etiam illo mortuo perseverat exclusus.
- 36 Donatio causa mortis participat & de contractu, & de ultima voluntate.
Baronia & maioratus feudis regalibus equipara- tur, ut sub. nu. 35.
- 37 Contractus imminuti regulantur secundum naturam contractuum nominatorum, quibus magis assimila- tur.
- 38 Feudum ubi ex constitutione regni disponitur, quod ma- ior praefertur minori & masculus femine, semper defertur masculino etiam in dispari gradu existenti, & minori natu exclusa femina.
- 39 Baronia. Femina extante masculino etiam in remotiori gradu in baronia non succedit ad instar feudaliu bo- norum.
- 40 Contractus principalis ubi annullatur, omnes clausulae accessoriae, in eo contentae pariter corrumpuntur.
- 41 Nepos existens in tertio gradu, an & quando exclu- dat amitam positam in gradu propinquiore. & nu. 43.
- 42 Familia non per feminas, sed per masculos conserva- tur.

CONSILIVM DCLXXVI.

N caula ex Hispania transmissa uiso & di-
liger inspecto themate & facti con-
tingentia & dubiis elicitis, nec non uis
& diligenter quoque consideratis allega-
tionibus editis in fauorem Illustr. D. An-
nae de Alagon per praestantissimos Iurif-
con. D. Antonium Labara, Martinum Azpilcuera, Bar-
nabam Serram, & licentiatum de Leone, & rursus aliis
allegationibus editis per praestantissimum Iurifcon. D.
Carolus de la Cruce de Morales in fauorem Illustris-
mi D. Don Artaldi de Alagon Comitis de Sastago &
Illustrissimi Don petri de Alagon fratris. Nec non per
spectis & consideratis diligenter notis Illustrum D. Iu-
dicum cum eorum motiuis, quorum duo in fauorem Il-
lustrissimae D. Annae adricis, tres autem in fauorem d. Il-
lustrum Don Artaldi, & Don petri eorum conuentio-
rum

rum uotauerunt, & ita iustitia Aragonum de uoto maio-
ris partis prædictos Don Arraldum & Petrum absoluit
requisitus, ut eam sententiam promam, quæ nam parti-
tium iustitorem foueat causam, dico uideri recte iudica-
tum pro d. Don Arraldo & petro fratribus attento, q
1 f sumus in regula, quod actore non probante reus absol-
uitur, etiam si nihil præstiterit c. primo, in fin. ut ecclesi.
bene, l. qui accusare. C. de eden. l. fin. C. de rei uendi. ius
enim memur ex persona actoris, ut inquit Iurifcon. in
l. prima. §. primo. ff. si pars hered. per. & istud est magnū
commodum possessoris, quod etiam si eius res non sit,
qui possidet, si modo actor non potuerit rem suam esse
probare, remanet in suo loco possessorio, propter quam
causam, quom obscura sunt utriusque partis iura, contra
petitorem iudicari solet secundum quod scribit Impera-
in §. commodum institu. de interdi. quod autē d. D. An-
na de Alagon non probauerit intentionem suam, osten-
2 ditur nam licet f substitutio possit fieri etiam in contra-
ctibus. l. quorrens. C. de dona. sub mod. l. ut hæredibus. ff.
de lega. 2. Bald. consil. 249. Verba inuestiturae sic dicunt
colum. 2. libr. 2. tamen ex nulla d. substitutionum uenire
potest per locum a sufficienti partium enumeratione.
Nam aut ipsa Illustrissima Do. Anna uult se fundare in
primis capitulis & uinculis celebratis de anno 1511. die
27. Nouembris in illustrem Don Blasū de Alagon Co-
mitem de Sastago & D. Annam de Spes eius coniugem
cum Illustribus q Raymondo de Spes & Isabella Fabra
eius uxore, quod deficiente D. Raymondo sine filiis ma-
seculis & moriente Do. Isabella de Spes eius filia primo-
genita sine filiis legitimis, & de legitimo matrimonio
procreatis, quod omne illud, quod d. Raymondu & Isa-
bella Fabra donauerunt aut donabūt d. D. Isabella filia
eorum primogenita in contemplationem sui matrimo-
nij, & totum illud, quod quouis titulo haberet, seu ac-
quireret d. Raymondo eius patre, seu d. pater ei relin-
queret aut daret, dumtamen essent bona seu loca seden-
tia, & illis succederet ut primogenita, quod in defectu
filiorum, ut dictum est, uinculabant, prout tenore d. ca-
pituli uinculant in d. casu d. D. Annæ de Spes secundo-
genitæ & eius descenditum, & non potest, quia inter
ipsas partes conuentum est, quod totum illud, quod do-
nauerunt, aut donabunt Don Raymondu & Isabella
Fabra Isabella suæ primogenitæ in contemplationem
matrimonij, & totum illud, quod quouis titulo haberet
& acquireret a d. Don Raymondo patre suo, uel eidem re-
linquet aut dabit, dummodo sint loca sedentia, & in eis
succedat ut primogenita, quod in defectu filiorum uincu-
labant in d. casu d. D. Annæ de Spes filia suæ secundo-
genitæ & eius descenditibus, quo casu quum nihil reperi-
atur donatum d. D. Isabella primogenitæ uel alio modo
relictum, sequitur, quod d. dispositio tanquam limitata
ad hunc casum, limitatum debet producere effectum, sic
ut uerius non extendatur. l. in agris. ff. de acquiren. rer.
dom. l. si mater. §. eadem. & l. cum quaritur. ff. de re iud.
Uterius dicitur, quod dispositio contrahentium non ha-
bet locum nisi ad id, quod est, non autem ad id, quod nō
fuit, nec est, quia non entis nullæ sunt qualitates c. ad dis-
soluendum de despon. impu. li. 6. l. eius qui in provincia.
ff. si cert. peta. Cum igitur in casu nostro aliquid non fue-
rit donatum uel relictum, sequitur, quod dispositio ipsa
contrahentium seu diuinculum locum habere non pos-
3 sit per prædicta. Et tanto fortius hoc f procedit in casu
nostro stantibus illis uerbis eo casu, quæ restringunt præ-
cisè dispositionem ad casum expressum, ut tradit pet. de
Anch. consil. 357. Ex serie testamenti colligitur colum.
3. versic. Tertio hoc probatur, & idem in simili casu Ro-
ma. scribit consil. 131. prima dubitatio versicu. secundo il-
lod idem probatur. & consil. 138. Noua superuenit, versic.
secundo quia testator. Et idem etiam dicit Soci. de istis
4 dictionibus tunc & eo casu, ut sentent taxatiue ita f quod
substitutio non extendatur ad alium similem casum,
quum de natura dictionum taxatiuarum sit excludere
alios casus præ incitum consil. 259. Visis & consideratis co-
lum. 3. versic. Confirmantur præmissa lib. 2. Confirmantur
adhuc præmissa, quia dum prædicti Don Raymondu de
5 Spes & Isabella Fabra uinculant totum id, quod f de-

derunt aut dabunt Elisabetæ de Spes, & totum id, quod
ipsa ab eis quocunque titulo habuerit, uel d. Don Ray-
mondus ei reliquerit, aut dederit, hæc omnia uerba im-
portant conditionem, cum sint iuncta cum relatio, quia
dicitur totum id, quod &c. & interpretari debent, si &
quatenus d. Don Raymondus & Isabella dabunt & re-
linquent, quia hoc importat relatum iunctum, uerbo
futuri temporis l. Stichum, qui meus erit, & ibi Barto. &
omnes. ff. de lega. 1. l. nuper. in fin. ff. de lega. 3. Et Barto.
in l. inter stipulantem. §. sacram colum. 3. versicu. uenio,
ff. de verbo. obligat. & in l. 1. §. q. ff. de iu. codi. Ad idem
tex. in l. si debitor. §. uersimile. ff. de contrahen. emp. quæ
tex. not. ibi Barto. adhuc, quod relatum iunctum uer-
bo futuri temporis, uel quod habeat uim futuri tempo-
ris, facit conditionem & non collectivam, sed distributiuam
ac si dictum fuisset quatenus. Sed d. Raymondus & Isa-
bella Fabra nihil donauerunt postea d. Isabella filia eorū
primogenita in secundis pactis matrimonialibus, nisi
sub conditione, si ipsa superueneret parentibus, & post
6 mortem eorum, quæ conditio non exitit, ut f disposi-
tio condicionalis cessat non impleri conditione, l. cede
re diem. ff. de uerborum signifi. l. hæc uenditio. in prin.
ff. de contrahē. emptio. l. necessario. §. quod si pendente.
7 ff. de pecu. & commu. rei. vendi. nam f quando aliquid
condicionale deducitur in iudicio debet conditio liqui-
dari, quod impleri sit ut not. Bald. in l. si quidem colum.
fin. per illum text. in uerbo exitisse. C. de excep. allegat
tex. in l. hoc iure. ff. de uerborum oblig. Ad idem text. in
l. ita stipulatus. §. quod si ab initio. ff. de uerb. obli. Et po-
fuit, quod prædicta conditio de dā do esse, tacita, sicuti
quidam uoluerunt, tamen ista conditio impedit natiuita-
tem actionis sicut expressa, ut no. in l. item quia. in prin.
ff. de pac. & in l. interdum. ff. de uerbo. obligat. Nec dica-
tur, quod prædicti D. Raymondus & Isabella non potue-
runt apponere condiciones, quia hoc fatue diceretur,
nam si poterant non donare, potuerunt etiam apponere
condiciones donationi, quoniam cui licet, quod plus est
utriusque licet etiam, quod est minus c. cui licet de reg. iur.
8 in 6. l. non debet. ff. eod. titu. Et hoc bene comprobatur
ex his, quæ scribit pau. de Cast. consil. 283. Visis & ponde-
ratis d. ordinamentis, colum. 7. versic. his iuris lib. 1. secun-
dum nouissimam impressionem, ubi dicit, quod licet re-
latium quis uel qui sit relatum substantia, non tamē
facit relationem ad solam substantiam sui antecedentis,
sed ad omnes condiciones, qualitates modos & tem-
pora, ad quæ disponens se refert per tex. optimum in l. a
filio. §. testator. ff. de aliena. & cib. leg. Et ideo consuluit
ibi pau. de Cast. quod quum in pactis diceretur, quod
ille de San. Geminiano potiantur officiis, quibus gau-
dent, seu gaudebunt, & potiri poterunt ueri & origina-
rii cines Florentini, illa uerba, quibus gaudebunt, & po-
tiri poterunt debent intelligi secundum modos condi-
tiones qualitates & tempora, quibus gaudebant origi-
narii Florentini, perinde ac si dictio quemadmodum ibi
expresse appositæ fuisset. Sic in casu isto dicendum uenit
quod illa uerba, quæ donabuntur, accipiantur, quæ &
quemadmodum donabuntur, Ad idem bonus text. in l.
scribit Quintus Mutius. §. fin. ff. de au. & argen. leg. quem
tex. bene ad propositum ponderauit præstantissimus D.
Carolus de S. Cruce patronus causæ, ubi si testator lega-
uit omne aurum quod uxoris causa paratum erit, & de-
inceps libram auri alienauerit, non debetur uxori indi-
stincte, quod alienatum fuerit, si ergo quod alienatum
est, non debetur, multo magis in cau nostro poterunt
donantes apponere condiciones donationi, quas uolue-
runt, quæ rem suspenderunt in incertum euentum. Nec
dici etiā potest, quod maritus D. Annæ fuerit deceptus
propter oppositionem d. conditionum, quia nihil puræ
fuit promissum, sed sub conditione omnia, & sicuti præ-
dictus maritus d. Annæ, si superuixeret d. Isabella pri-
mogenita post mortem, & ad eum peruenissent prædi-
cta bona, & decessisset cum liberis ex legitimo matrimo-
nio procreatis, nihil prædictus maritus consecutus fuisset,
quia ita conuentum exitit inter partes, quod eo in
casu nihil haberet, ita dicendum est, quod d. maritus uo-
luit se ponere in casum incertum, in quo d. Raymondus
&

& Isabella Fabra nihil donarent d. Isabella primogenita, uel sub conditione donarent, & perinde est, ac si iactum retis emisset, & nihil uel parum coepisset. l. si iactum ff. de actio. emp. Vltius dicitur, quod etiam posito, sed non concessio, quod aliquid esset donatum relicum & datum quon. d. Isabella de Spes filia primogenita Don Raymondi & Isabella eius parentum, quod tamen d. D. Anna de Alagon aspirare non potest ad ipsa bona & sic ad Baronias de Spes & Alphararin, etiam quod sit de
9 descenditibus d. Anna de Spes, & quoniam & si appellatione descenditum regulariter ueniant masculi & foeminae. l. fin. C. de su & leg. l. cognoscere. §. fin. ff. de uerb. signi. tamen istud procedit, nisi materia aliud patiatur, prout in casu nostro, in quo sumus in Baronia, quae assimilatur feudo, ut infra dicam & uult hoc in terminis par. doct. modorum consi. 22. Ad ueram resolutionem col. 5. ubi inquit, quod licet appellatione descenditum ueniant masculi & foeminae regulariter, tamen in successione primogenitura & dignitatis, & in successione maioratus sapientis successione feudalem, descendentes debent esse masculi & non foeminae, cum praesens successio honorum sit redacta ad istam successione feudalis, a qua prioris foeminae excluduntur, & admittuntur transuersales masculi. Pro quo facit, quia uidemus in simili, quod & si regulariter appellatione filii ueniant foeminae. l. si ita scriptum. in princip. ff. de lega. 1. & in l. si quis ita. ff. de testa. tute. tamen in materia feudali appellatione filii non uenit foemina sed masculus. cap. primo. in prin. de feuf. foem. cap. 1. §. quinetiam episcop. uel Abb.
11 Item & licet appellatione haereditum ueniant tam masculi, quam foeminae. §. primo. authen. de hered. quae ab inte. l. haeredit appellatione. ff. de uerb. sig. tamen in materia feudali intelligitur tantum de masculo. c. 1. §. & si clerulus de aliena. feuf. gloss. in cap. primo. §. similiter de cap. contra. Sic ergo dicendum in casu nostro, ubi agitur de successione Baroniarum, quae assimulantur feudis, & tanto magis in istis Baronis, quia in eis non omnis masculus, sed tantum primogenitus succedit cap. licet de uot. Nec habet obstat, si dicatur, quod si contrahentes uoluerunt, quod decedente d. Isabella de Spes filia primo genita sine filiis masculis d. Anna de Spes secundo genita succederet, in d. Baronis, utique etiam uoluerunt, quod filia illius, & sic d. Anna de Alagon nunc agens admittit
12 retur, quia respondetur & maximam fore differentiam in ter vnum calum & alium, posito quod de Baronis possit disponere, quia in primo calu agitur de successione agnatarum, & in secundo de successione cognatarum, quo casu quando non concurrunt nisi qualitas quia agnata sed foemina, nemini dubium est, quod habens facultatem disponendi de feudo, potest de illo disponere in foeminam agnatam, ut per Ruy. consi. 16. Cuius calum, de quo quæritur colum. secunda lib. 1. per id, quod no. Bal. in cap. 1. §. donare, qua l. olim seu. pot. alie. Pro quo facit, quod scribit Alexan. consi. 35. Ponderaus his, quæ in
13 themate colum. 2. lib. 3. quod & prohibitus alienare extra familiam potest alienare in filiam ipsius prohibiti, quia est de agnatione sicut pater suus. l. pronuntiatio. ff. de uerb. signifi. & in situ. de legi. agna. succed. in prin. Præterea si uerum esset, quod in casu presenti appellatione descenditum uenirent masculi & foeminae, sequeretur absurdum, uidelicet, quod stante pacto appposito in d. uinculo, quod si uiuerent d. bona in d. Annam de Spes uel eius descendentes, quod filius secundo genitus d. D. Anna mortua eius matre habeat & succedat in d. bonis deferendo cognomen & arma de Spes sine mixtura aliqua, quod si secundo genitus esset foemina & ceteri filii masculi, quod foemina deberet succedere, & non alii masculi, quod esset absurdum dicere, & quæ absurditas omnino est euitanda, l. nam absurdum. ff. de ope. lib. nã
14 si consideretur uoluntas contrahentium, quæ & attendi debet l. fin. C. quæ res pigno. oblig. poss. lib. & cum sit uoluntates contrahentium magis, quam uerborum conceptionem inspicere gloss. in l. si in uenditione. C. cõmun. præd. nemini dubium est, quod uoluntas pacificentium fuerit prouidere de masculis & non de foeminis in successione d. Baroniarum, nam si d. contrahentes uis-

sent de hoc interrogati, utique uerisimiliter est, quod respondissent hanc fuisse eorum intentionem, quod equidem attendi debet. l. tale pactum. §. fin. ff. de pac. quæ habet etiam locum in contractibus secundum Bald. ibi. Vltius inter pacificentes actum est & conventum, quod pacta dotalia tempore matrimonii celebrandi inter d. Annam de Spes & d. Blasium de Alagon comitem de Sastago, quod d. pacta ratificarentur, ut constet ex illis uerbis, & laudent, & de nouo firmant praesentia pacta dotalia & omnia in eis contenta iuxta illorum seriem & tenorem, ad quod teneantur & obligati existant Don Blasius de Alagon auus & nepos, sub poena perituri & aliis poenis pecuniariis arbitrio d. Regis. Quæ quidem ratificatio non fuit subsequuta, unde quum non fecerint. d. 15 auus & nepos ratificationem praemissam, sequitur & quod qui non fecit, quod debuit, non consequitur, quod oportet gloss. in l. si non fuerit. ff. de iureiur. l. si in emptione. §. item si emptor. ff. de actio. emp. sic & frustra petit, qui, & debet, non impendit c. frustra de regu. iur. in 6. nam quis non tenetur obsequare conuenta, quando altera pars prius contrahent. l. si quis maior ubi no. omnes C. de trã fac. & in c. peruenit de iureiur. quod amplius procedere etiam si sit adiecta clausula, quod etiam poena commissa uel soluta pactum remaneat firmum, quia talis clausula non prodest non obsequanti. l. cum pater. §. libertis. ubi Barto. ff. de leg. secundo. Unde ex his sequitur, quod sicut Don Blasius propter d. conventionem non potuisset se iurare diuinculo, ita nec d. Anna de Bardaxi filia d. Don Blasij & d. Anna de Spes. Nec obstat, quod adducitur per nonnullos consulentes in fauorem d. D. Annae, quod satis dicitur esse ratificatio d. pactorum per matrimonium celebratum inter d. Don Blasium & d. Annam de Spes, quia respondetur inuisum esse hanc cõsiderationem, quoniam quum partes uoluerint tempore matrimonii sequi ratificationem d. Don Blasij, non potest dici, quod ex ipso matrimonio uoluerint intelligi ratificationem esse lectam. Et hac dicta sint quo ad primam substitutionem.

Sinautem uult facere fundamentum in pactis dotalibus Comitis Ripacurtiae & d. Isabella de Spes gestis & factis i ciuitate Lucroni, sub die. 18. Octobris ann. 1512. ubi inter d. iugales & Don Raymondu de Spes conventum fuit quod si d. Isabella de Spes decederet sine aliquibus filiis sui matrimonij & descenditibus ex eis legitimis, & de legitimo matrimonio procreatis d. calu d. bona uidelicet Baronia Castra & loca de Spes & Alphararin debeant uenire & perueniant in alias sorores d. D. Isabella de maiori in maiorem & in descendentes earum legitimis & legitimo matrimonio procreatis de maiori in maiorem præferendo masculos foeminis in paritate gradus de uno in alium seruatore inter eos ordine primogenitura, cum hoc quod qui succedit in d. bonis debeat deferre & deferat cognomen & arma de Spes sine aliqua mixtura, quia aduertendum est quod donatio facta de d. Baronis uillis castris & d. D. Isabella de Spes
16 & eius filius & & descenditibus fuit collata post mortem d. Don Raymondi de Spes & d. Isabella Fabra coniugum & cuiuslibet eorum, & sine filiis masculis uel sine descenditibus ex legitimis & de legitimo matrimonio procreatis quo calu cum ipsa d. Isabella mortua fuerit ante decessum eius parietum donatio ipsa effecta fuit caduca, & per consequens nulla. l. non putauit. §. à primo. ff. de bono. pos. contra tab. l. unica. §. pro secundo. C. de cadu. toll. §. 1. in situ. quib. mo. testa. in fin. Vltius dicitur, quod d. donatio non fuit totuta effectum, nec locum sibi uendicauit, quia actum fuit inter ipsas partes, quod si d. D. Isabella de Spes decederet sine filiis uel sui filij minores ætate quatuordecim annorum, quod d. donatio non fortitatur effectum, nec habeat locum, & quod d. Don Raymondu de Spes & Isabella Fabra coniuges in uita & in morte posint ordinare & dispencere de d. bonis in d. casu cum illis uinculis & conditionibus eis bene uisis, prout per unumquemlibet ipsorum coniugum fuit dispositum, & ordinatum, ut infra dicitur, quo calu stantibus praemissis clarissima resultat conclusio, quod d. D. Anna de Alagon nullo modo potest se iurare de d. pactis

His dotulibus celebratis inter ipsas partes, quia donatio ipsa facta resoluta perinde, ac si nunquam fuisset celebrata, contractus enim ex partium conventionem legem accipitur. l. 1. §. si conuenerit. ff. de po. cap. contractus de
 17 reg. iur. in 6. nam t ponderanda sunt illa verba, quod donatio non sortitur effectum, quæ verba idē important, ac si dictum fuisset, quod donatio ipsa nullius sit effectus valoris, quæ important nullitatem ipso iure. l. non dubium. in fin. C. de ill. cum hi. §. si in annos. ff. de transact. Et tanto magis id dicendum propter illa verba sequentia, nec habeat locum, quæ uirtute geminationis multo magis operantur resolutionem ipsius donationis iux. l. 18 balista. ff. ad Trebel. Item propter illa verba, non t aliter nec alio modo, quæ habent uim conditionis, & inducunt formam specificam, & non recipiunt alium intellectum & modificationem separatam à verbis, ut Alexan. scribit consi. 3. Viso instrumento colum. 2. li. j. per no. per gloss. in l. si quidem, quam ibi Bald. ualde no. de excep. & in cap. 1. §. denique col. fin. vers. Sed pone pater, quæ prima cau. bene amitt. Præterea considerandum est, quod
 19 sub t publici conditione donatio fuit facta d. Isabellæ uidelicet quatenus superuiveret parentibus, item quod succederet in d. Baronis ut primogenita, & utraque conditio debuit impleri, quia una deficientem non est locus dispositioni. l. si hæred. plures. ff. de condi. insti. §. si plures insti. de hæred. insti. l. si quis ita stipulatus fuerit decem. ff. de uerbo. oblig. glo. in cle. in plerisque in verbo & populo de elect. Petr. de Ancha. consi. 166. Iste magister circa si. Sed occurrenti casu d. Isabella decessit ante parentes, & parentes illi superuixerunt, & non potuit succedere in d. bonis, quod t fuit positum in conditione, quia uiuens non habet hæredem. l. quidam. §. 1. ff. de dona. l. si. C. de pac. lex eo. ff. de inuti. stipu. Et licet aduocati d. Annæ dicant, quod illud uerbum succedat intelligatur de successione in spe, tamen est nugatoria responsio, quia t uerbum succedat denotat, executionem, & p consequens requiritur, quod successerit cum effectu in bonis, & ita de uerbo succedat, ponit Barto. in l. centurio post medium uersicu. Quarto circa prædicta dixi, qd si ista substitutio. ff. de uulg. cum aliis concor. adductis per Alex. consi. 1. Perpectis uerbis testamenti colum. 3.
 20 vers. Confirmantur ex his lib. 1. ubi t idem dicit de uerbo, si hæres erit, ut intelligatur de eo, qui adierit hæreditatem, non autem intelligatur, si talis fuerit scriptus hæres per auctoritates ibi per cum allegatas. Idē tradit Dec. in l. hæredem in fin. ff. de reg. iur. & ultra eos idem ponit Barto. in l. qui plures la. r. ff. de uulg. & pupil. iuncta. l. si tu ex parte. ff. de acq. hæred. & facit, quod scribit Bald. in l. fin. in princ. C. si pend. appell. mors interuenierit, ubi
 21 inquit, quod t hæres non dicitur quis, ante quam testamentum sit additione confirmatum, ut l. si seruus communis Meuij in princ. ff. de stip. seruo. Et hoc confirmatur ex aliis uerbis ibi positis. Et quæ d. Isabella habebit, nā
 22 t illud uerbum habere importat dominium, & intelligitur cum effectu. l. habere. ff. de uerbo. signi. & stipulatio ista. §. habere. ff. de uerbo. oblig. Sed circa hoc non opus est insistere, quia illud est indubiatum, quod d. Isabella primogenita decessit ante mortem patris, unde sufficit quod ista sola conditio defecerit, ut fideicommissio non sit locus per supradicta. Nec iuuat dicere id, quod assert unus D. iudicium, qui pro parte contraria uotum dedit, dicens se non uidere differentiam, quare magis prædictis Raymondus & Isabella Fabra uoluerint in defectum filiorum, si superuiveret parentibus transire bona ad d. D. Annam, quam si in uita eorum decederet, est enim hæc
 23 fragilis consideratio, quia t in conditionibus mortis uoluntarijs non fit extensio ad similem casum, quum disponens non si considerauerit de effectu, sed de forma specifica, quæ uenit secundum illum modum adimplenda, ut inquit Bart. in l. Gallus. §. & quid si tantum colum. 2. vers. sic. Contra hoc oppo. ff. de lib. & posth. per text. in l. qui hæredi in princ. & l. Meuius. ff. de cond. & demon. cuius doctrina ibi communiter approbat per scribentes Nō obstat etiam, si diceretur, quod posito, qd Isabella nō successisset, quia mortua est uiuis parentibus, & sic posito quod donat. o facta d. Isabellæ haberetur pro non facta

& scripta a principio quo ad d. Isabellam, tamen bona remanserunt sub t uinculo & substitutioni factæ in fauorem d. Do. Annæ per text. in l. unica. §. 1. C. de cadu. tol. & in l. & qui in mortis. ff. de dona. cau. mor. Barto.
 24 in l. quandiu. l. ultima. ff. de acqui. hæredi. quia t communiter dicitur, quod etiam si primus substitutus moriatur ante primum grauatum, & conditio suæ substitutionis defecerit, etiam eo mortuo ante grauatum, ubi superexi stentia eiusdem requirebatur pro ualiditate suæ uocationis, nihilominus non defuit secunda substitutio compendiosa uel fideicommissaria, immo ueniunt bona restituta secundo substituto per ea quæ copiose fuerunt allegata per D. Consules ex parte d. D. Annæ. Nam prædictis responderetur, quod d. Raymondus & Isabella Fabra coniuges apposuerunt donationi collatz in d. Isabellam primogenitam conditionem si d. Isabella superuiveret eius parentibus, & ad eam bona peruenirent, quo casu defectus conditionis pedum reddidit inutilem uocationem d. D. Isabellæ à sui principio, & pro non facta, uerum etiam extinguit uocationem d. Annæ. Non enim est locus sequenti substitutioni, ubi conditio priori apposta non extitit, neque fuit uerificata, & isto casu non habent locum ea, quæ dicuntur in l. quandiu. ff. de acqui. hæred. nō uoluit Ange. in l. qui habebat per ultimam glo. ibi. ff. de uulg. & pupi. ubi etiam not. illum tex. ad hoc, qd quando tollitur medium propter quod attingitur ad extremum, tollitur dispositio etiam in extremo, & hoc etiam ponit ibi Imo. dicens, quod destructo medio, per quem necessario peruenitur ad finem, destruitur & ipse finis. Item etiam expresse tenet pau. de Cast. consi. 152. Præfens dubium uidetur formari & dicendi colum. 1. lib. 1. secundum nouissimam impressionem, & ante eum hoc etiam uoluit Bal. consi. 162. quidam fuit substitutus lib. 1. per d. l. habebat, & consi. 279. Factum tale proponitur, quidam nomine paulus eo. lib. Hoc etiam expresse decidit Alex. consi. 1. Perpectis uerbis testamenti col. 3. lib. 1. quia ibi testator filium posthumum instituerat, & si cōtingeret uxorem non esse prægnantem, uel esse, & partu in lucem non perueniret, & decederet in pupillari ætate uel quodocunque sine filiis legitimis substituerat Raymondus eius filium hæredem seruauit legem testamenti circa quasdam particularis dispositiones, & d. Raymondus quodocunque decedenti sine filiis legitimis & naturalibus substituit Antonium Speciforam eius nepotem. Deinde accidit, quod d. Raymondus decessit uiuo testatore, & sic non potuit esse hæres, deciditur ibi, qd ex quo testator requisierat in substitutione facta filio, quod esset eius hæres & sibi succederet, quod t quia nō potuit euenire casus substitutionis primæ, quia d. Raymondus decesserat uiuo testatore, per empto hoc primo gradu substitutionis, substitutio secundo loco facta de Antonio Specifora non procederet, ex quo testator uoluit substitutum esse hæredem, & seruare legem testamenti, & tunc dicit non procedere. l. quandiu. l. ultima. ff. de acqui. hæred. quia hoc esset contra mentem testatoris, si aliter diceremus, quia nō uult esse locū substitutioni, nisi ille esset hæres sibi seu posthumus, & seruaret legem testamenti, & conditio non fuit impleta, & hoc idem late uoluit Corne. q. in eodem casu consuluit consi. 199. In præfenti consultatione lib. 2. Inuenio etiam, quod Roma. in d. l. quandiu. l. ultima col. 7. ff. de acqui. hæred. in 9. Barto. ibi de pupillo, dicit, quod t si ultimo substitutus debet succedere per fideicommissum, si substitutio fuerit facta sub conditione, ea non uerificata, non est locus substitutioni quia conditio defecit, ita intelligendo text. in præallegata l. qui habebat. ff. de uulg. & pup. potest etiam non ita probabiliter dici, quod leges, inducunt ad hoc, quod perempto primo gradu substitutionis est locus secundo loquuntur in ultimis uoluntatibus, unde non potest fieri
 25 extensio ad ea, quæ sunt in contractibus, quia t in ultimis uoluntatibus latior & plenior fit interpretatio quā in contractibus, qui sunt stricti iuris ca. cum dilecti de do na. l. in testamentis. ff. de regu. iur. l. qui quid astringenda. ff. de uerborum obliga. & facit aperta ratio, quia ille qui se fundat in uerbis contractus, potest imputari, cur non legem apertius dixerit. l. ueteribus. ff. de pact. l. stipulatio

pulatio ista habere licere. §. in stipulationibus. ff. de ver. obli. secus in ultimis voluntatibus, quæ pendent a voluntate unius, quia non potest imputari hæredi vel substituto, quod non fecerit, ut testator apertius loqueretur.

30 Hinc videmus, quod si testator fecerit substitutionem hoc modo, si hæres moriatur sine filiis legitimis & naturalibus, non solum intelligitur de filiis masculis, sed etiam de feminis iuxta vulgarem decisionem Ioan. And. in c. Raynaldus de testamen. & tamen secus est in contractibus, quia appellacione filiorum non veniunt filia, unde si quis acquisierit emphyteosim pro se & filiis suis, non veniunt filia feminae, ex quo non sunt expresse, ita originaliter not. Gui. de Suza. in d. l. veteribus per illi text. ff. de pact. & in l. quicumque. C. de feru. fugi. quem refert & sequitur Archi. in cap. si quis suadente 17. q. 4. refert & sequitur Ioan. de Imo. dicens se ita pluries consuluisse in l. si ita sit scriptum. ff. de lega. 2. & in l. cum uir. ff. de co. di. & demon. & in cap. potuit causa fin. de loca. Si igitur voluissent disponentes, quod d. bona pervenirent ad D. Annam siue Ifabella superuivere parentibus siue non, & siue succederet siue non, hoc debet, clare exprimi, alias si quicquid est omisum in contractibus censetur omisum, ita, quod altera partium non potest interpretari & dicere se hoc modo intellexisse & non illo, ubi nihil dictum fuit, & ex verbis colligi non potest, ut habetur in d. l. quicquid astringenda & in l. si cum dorem. in prin. ff. solu. mar. & in l. si extraneus. ff. de condit. ob cau. & contractus non recipiunt interpretationem ampliatiuam sed restrictivam, etiam si sine ea promissio stare non posset, ut per pulchra exempla consuluit Bald. consi. 145. Casus talis in quodam instrumento colum. pen. li. 3. Præterea non videtur esse locus disputationi, utrum per empto primo gradu substitutionis admittatur secundo substitutus, ex quo non constat de bonis donatis, vel posito quod constaret, fuerunt sub conditione, quæ non evenit, donata, & hoc tollit omnem scrupulum, prout recte perpensum fuit per D. Iudices qui pro hac parte votauerunt. Idem dicendum videtur, attento, quod prædicti Don Raymondus & Ifabella Fabra voluerunt, quod præmoriens d. D. Ifabella primogenita sine filiis legitimis & naturalibus, relinquere eis libera disponendi facultas, qui etiam disposuerunt. Ex prædictis constat, quod d. Do. Anna de Alagon non potest ex d. secunda substitutione aliquod facere fundamentum.

Restat nunc, ut videamus, si velit se fundare ex ultimo vinculo, an possit venire, & dicendum pariter, quod non possit, quum vincula fuerint ipsæ Baronis in favorem filiorum masculorum d. D. Annæ & descendencium ex matrimonio inter d. Annam & Don Blasium celebrato cum prælatione masculorum, ut legitur expresse in ipso vinculo, quo casu, quum ex d. D. Anna existeret tempore mortis ipsius Don Franciscus eius filius, qui in d. Baronis successit exclusa D. aduersante, merito sequitur, quod ipsa amplius admitti non possit, quia est

33 communis doctorum recepta sententia, quod femina semel exclusa à feudo in perpetuum est exclusa, nec mortuo masculo, qui eam exclusit, amplius admittitur in tantum, quod nullo modo existente de descendencia vel agnatione masculo etiam non admitteretur, ut est tex. in c. 1. §. quinetiam episcopo. uel Abb. & Andr. de Iher. Bald. Iaco. Alua. & Prapo. hoc determinant, facit optime, quod scribit Bald. in cap. 1. de fil. nat. ex mat. ad mor.

34 contra. ubi per illum tex. dicit, quod si semel exclusus ab alio etiam ex mortuo perseverat exclusus. Idem tenet Fulgo. consi. 12. Ad id, de quo queritur circa prin. Cum a. cõ fil. 99. Quædam possessio solita. 2. dub. Et facit pro prædictis bona ratio, quam adducit pau. de Cast. in l. si. ff. de acq. hæred. dicens, quod si quando ex statutaria dispositione femina excluditur per masculum, si deinceps masculus moriatur femina nunquam admittitur, quia ex quo semel fuit exclusa, habetur pro mortua. l. 1. §. si. ff. de bon. posse. contr. tab. l. si necem. §. si deportatus. ff. de bon. lib. & in l. prima. §. si quis. ff. de coniug. cum emanc. lib. Et in specie hoc consuluit Alex. consi. 29. Quoniam abunde colum. pen. lib. primo. ubi concludit, quod stante constitutione regni, quod maior in feudo præferatur mino-

ri & masculus feminae, isto casu nepos ex fratre excludit amitam, quæ per fratrem iam fuerat exclusa per hæ regulam, quod femina semel exclusa perpetuo intelligitur exclusa, & si hoc est in feudo idem videri debet in maioratu, qui accedit ad naturam feudi, imo æquiparatur feudis regalibus, attento quod primogenitus in eo succedit, & ei non potest præiudicari per contrariam alicuius dispositionem, ut Soci. ostendit consi. 47. Facti

36 narratione & dubiis col. 3. vers. 3. ratio lib. 3. Et adducit simile de donatione causa mortis, quæ in eo, in quo participat de natura contractus, iudicari debet secundum naturam contractus, & in eo in quo participat naturam ultimarum voluntatum, regulatur secundum iura ultimarum voluntatum, ut concludunt Bald. Ang. Imo. & omnes moderni in l. 2. ff. de leg. 1. Et ultra eum melius

37 facit, quia si contractus innominati regulantur secundum naturam contractuum nominatorum, quibus magis assimilantur. l. 1. §. si quis servum. ff. de po. l. eum qui. §. 1. ff. commo. l. naturalis. §. si. ff. de præscrip. verb. præterea & si expresse esset dictum, quod feminae admitterentur

38 cum masculis, tamen intelliguntur vocatæ successue in defectum masculorum d. ca. 1. §. quinetiam episcopo. uel Abba. cap. 1. §. filia. de succ. feu. & c. 1. de eo qui sibi uel hæred. sumas. Quanto ergo fortius non debet admitti in casu isto d. D. Anna de Alagon extantibus Don Artaldo & Don petro agnatis, quum sint vocati descendentes ex d. D. Anna de Spes tam masculi quam feminae cum prælatione masculorum, secundo responderetur, quod licet in d. c. dicatur, quod ex prædictis descendencibus D. Annæ maior præferatur minori & masculus feminae, tamen hoc venit intelligendum, quod donec extat aliquis masculus, præferatur feminae, etiam si sit maiori natu, ubi habita fuit ratio agnationis, ut dicit Alex. consi. 29. Quoniam abunde & elegantur colum. pen. lib. 1. ubi consuluit, quod stante constitutione regni, quod in quibusdam bonis maior præferatur minori & masculus feminae, quod masculus semper præferatur feminae, etiam quod sit in dispari gradu, quia hoc modo videmus esse decisum in feudalibus c. 1. §. filia. de succ. feu. c. 1. episcopo. uel Abba. cum aliis autoritatibus per eum adductis, & ideo concludit, quod filii fratrum excludunt amitam, qui est casus nunc

39 occurrens, & si ante eum idem voluit Ioan. Fabra, licet non alleget. in §. ceterum, circa fin. in ff. de leg. agna. succ. ubi in specie loquens de Baronis, dicit, quod femina non succedit in Baronis extantibus masculis etiã in remotiori gradu ad exemplum feudalium bonorum ca. 1. de succ. feu. ca. de benef. femi. Et si dicatur, quod in capitulis secundo loco initis de anno. 1512. fuit conventum inter prædictos Don Raymondum & Ifellam Fabram, & Ifellam de spes eorum filiam primogenitam & Comitem Ripacurtis partes diversas, quod deficientibus d. D. Ifabella sine filiis & descendencibus succedant alia sorores illius & earum descendentes præferendo masculos feminis in paritate gradus. Respondetur, quod d. conventiones fuerunt & sunt inualidæ, & annullatæ

40 deficientibus conditionibus appositis, & tunc principali contractus annullatur, omnes clausulæ accessorie in eo contentæ pariter corrumpuntur, ut est bona glossa in l. si patronus. §. patronum in verbo fauiana. ff. si quid i frau. patr. tradit Bald. in l. ex testamento. C. de fideicõ. & probatur per tex. in l. si. ff. de consi. pecu. quem pro singulis not. Bald. in l. si absentis in fin. C. si cert. per. cum multis aliis similibus adductis per Iaf. in l. non dubium col. pe. C. de ll. ubi ponit de confessione constituto renunciatio ne & poenis quæ principali contractu annullato non tenent. Et tanto magis id venit dicendum, quia d. pacifcentes in istis ultimis capitulis conveniunt, quod in non correctis stent firma pacta in capitulis initis de anno. 1511. & per consequens videtur excludere conventiones initas de anno. 1512. quia unius inclusio, alterius est exclusio. l. cum prætor. in prin. ff. de iud. Nec prædictis obstat, quod ex aduerso obicitur, uidelicet conventos obtinere non posse dictas Baronias, quia ipsi non debent esse melioris conditionis, quam Don Artaldus eorum pater, qui expresse exclusus fuit a dictis Baronis, ut est videre ex primo vinculo, nam magis dilecti non debent esse con-

ditique

ditionis deterioris quam minus dilecti l. publius. §. primo. ff. de condi. & demon. Item nec debent t̄dicti nepotes, qui sunt in tertio gradu excludere amitam, quæ est in propinquiori gradu, l. 1. §. 1. & 3. ff. de gradi. quia respondetur, quod d. D. Anna non competit aliquod ius ita dicendi, cum sua non interfit. Ille à quo. §. si de testamento. ff. ad trebel. Accedit, quod dici solet, quod frustra admittitur id, quod admissum non releuat. Iad probatio nem la prima. C. de probat. & ideo recte dici potest per conuentos, quo ad te liberas ædes habeo. l. loci corpus. §. competit. ff. si serui. uendi. Vterius stantibus supradictis pro veris, a quibus non est recedendum, adhuc dicitur pro maiori declaratione, licet opus non esset, quod & si Don Artaldus filius primogenitus Dō Blasij de Alagon & Do. Annæ de Spes per pacificentes fuerit exclusus à d. Baronina de Spes & Alphaia, id tamen nō processit ex mala intentione, sed iusta ex causa, quia cogitantes ipsi contrahentes, quod non erat honestum iustū nec rationabile, imo indecorum & indecens, quod dict. Don Artaldus, qui tanquam primogenitus debebat, ut decens erat succedere in Comitatu de Sallago, qui est dignitas principalis in bonis de Alagon, ac manutene re cognomen illius familie, & ferre arma domus illius, sine aliqua mixtura; & conueniens non erat, quod ratione d. Baroniz de Spes & Alphaia, in deberet deferre cognomen de Spes, & arma agnationis suæ deferre, dispo luerunt pro conseruatione nominis & armorum vtriusque familie sine aliqua mixtura, quod d. Don Artaldus succederet in Comitatu de Sallago, ut decorem domus de Alagon conseruaret, & Don Franciscus secundogenitus, qui commodum & sine confusione poterat suscipere cognomen & arma de Spes & deferre, succederet in d. Baronis & castri & bonis, & licet ex causa præmissa id dispouerint, tamen nunquam fuit intentionis ipsorum, & mentis, quod si d. Don Franciscus secundogenitus decederet sine filiis masculis, quod d. D. Anna de Bardaxi deberet excludere Don Artaldum & Petrum primo & secundogenitos filios d. Don Artaldi primogeniti dictæ Domine Annæ de Spes & fratris dictæ Domine Annæ nunc agentis a successione d. Baroniarum, & castrorum iuxta formam primi vinculi, quod non discordat ab isto, nec ab eo videtur correctum, nec mutatum, scientes

42 t̄ per optime cognomē, & familiā de Spes ac eius arma posse & conseruari debere magis per masculos quam per foeminas familie non conseruantur, sed extinguuntur, cū filii nati ex eis familiam patris sequuntur. §. fin. in lit. de par. pot. l. prima. §. sed si seruus ibi publice enim interesse. ff. de ven. in spi. l. lege. C. de legi. hæred. nam in foeminis sunt familie suæ. l. pr. nunciatio. in fin. ubi Barto. ff. de uerbo. signifi. Item consideratū pacificēs conseruationem familie de Spes & ipsius decorem recipere per masculos augmentum dignitatem & honorem. §. ceterum. §. media in lit. de legi. agna. succe. nam si foemina uocarentur, sequeretur, quod cognomen de Spes modo esset in familia de Alagon modo in aliena familia. Ideo ex coniectura mente ipsorum fuit, quod semper & in perpetuum deberet dicta Baronina & castra ac cognomen & arma de Spes permanere in masculos de Alagon ad effectum perpetuæ conseruationis ipsius domus, & ista interpretatio mentis & uerisimilitudinis est omnino capienda quia si pacificentes uiuerent, & de hoc interrogati fuissent, utique ita respondissent, ergo pro expresso haberi debet dicta l. tale pactum. §. fin. ubi communiter scribentes. ff. de pact. Nec obstat, quod t̄ remotior non excludet proximiorē, quia respondetur in conueniens non esse, quod ex causa proximior a remotiori excludatur, & ideo videmus, quod stante statuto, quod existantibus masculis filia non succedat, nepos ex filio, quamuis remotior amita eam excludit Barto. in l. liberorum colum. §. verfici. His præmissis reducamus. ff. de verborum signifi. Bald. Sali. & pau. de Cast. in l. maximū utrum. C. de libe. prære. & Bald. Sali. & Moderni. in l. uenia. C. de in ius uo. cum suis concord. Et hoc non alia ratione, nisi ut bona conseruentur in agnatione masculina, ut per docto. in dicta l. uenia. His omnibus sic, ut supra consideratis & attenta causa finali ipsorum contra-

hentium, quæ in contrahibus attendi debet. l. prima. C. de condi. ob caus. concludendum uidetur, quod dicta Domi. Anna nullo modo possit ualidum facere fundamentum in d. uinculo ex causis & rationibus superius allegatis. Hoc præsens consiliū fuit communiter editum inter me & Illustrē ac præstantissimū Iurisc. D. Rolandum à Valle præsidem in Marchia Montisferrati dignissimū. Laus Deo.

Marcus Antonius Natta.

S V M M A R I V M.

- 1 Donatio ubi defundo est facta alicui, cum pacto quod post certum tempus fundus sit ecclesie, an istud pactum per donatorem possit remitti. & numero 3. & numero 5.
- 2 Renocari potest ius tertio quaesitum facto meo, ubi fui author illius iuris, modo non fuerit secuta traditio, ut num. 4.
- 6 Notarij stipulatio facta pro absente in contractu, an tribuat ius absenti per contrahentes renocabile, & sub nu. 7.
- 7 Notarij stipulatio in instrumento posita in fauorem tertij absentis regulatur secundum naturam dispositionis, super qua ponitur.
- 8 Donatio causa mortis facta alicui etiam quod interuenisset stipulatio, est per penitentiam renocabilis.
- 9 Iuramentum in contractu positum easdem recipit conditiones, quas principalis obligatio, & eius potentia ultra promissionis vim, non extenditur.
- 10 Iuramentum interpositum in ultimis elogiis, quæ de sui natura sunt irrenocabilia, non impedit renocationem etiam quod interposita sit expressa promissio de non renocando.
- 11 Obseruari non debet non adimplenti ex sui parte.
- 12 Pacta in eodem instrumento posita uidentur inter partes correctiua.
- 13 Dispositio l. si ego. §. 1. ff. de in. do. an procedat in casu de quo agitur.

CONSILIUM DCLXXVII.

Super eodem casu.

ost redditum cōsiliū fuit dictum, quod pro parte D. Annæ de Alagon sit magnū fundamentum in his, quæ scribit Barto. & docto. in l. qui Romæ. §. Flauius. ff. de verborum obliga. Nobis autem uidetur quod quæ ibi scribit Barto. faciant contra d. Do. Annam, & tendant in fauorē D. Artaldi & fratris, nam Barto. ibi quærit, quidam donauit alicui t̄ fundum, ut post certum tempus esset cuiusdam ecclesie, donator uult istud pactum remittere, an possit & primo arguit, quod non, quia actio utilis iam est quaesita ecclesie per tex. in l. quotiens. C. de dona. quæ sub mo. Contrariū tamen determinat, quod solus donatur uel saltem consensu donatarii concurrente possit renocare per tex. in l. 3. ff. de ser. expor. Idem tenet Bar. in d. l. 3. & Bald. in l. cum à locero circa fin. C. de iu. dot. & in l. prima. C. si mācip. fue. alie. & sequuntur opinionem Barto. Cuius. Imo. Alexan. Aret. Iaf. & Socin. in d. §. Flauius. Imo. in ca. potuit ultima car. de loca. ubi dicit istam esse communem opinionem. Sed in proposito d. ultima pacta de anno 1515. composita de consensu vtriusque partis fuerunt, & licet perfecta donatio non possit renocari l. perfecta. C. de dona. quæ sub mo. & illud, quod est perfectum ex intervallo non recipit magis nec minus Bal. in l. quotiens colum. 2. C. de su. & legiti. tamen t̄ istud non procedit, ubi ex facto meo alicui tertio est ius quaesitum, quia ego solus, qui fui author, possum illud renocare, ut patet

patet in d. l. 3. & ibi Bal. not. ff. de ser. expor. Et facit bene in proposito, quod scribit Bald. cons. 383. Quod D. Agatella lib. 2. nam in casu suo quidam donauerat inter viuos alicui, ita quod eo decedente sine liberis bona donata post mortem suam devenirent in alium, cōcludit Bal. quod donatio poterat de communi consensu reuocari etiam in praiudicium illius tertii, quia pacta nouissima inter eosdem sunt seruanda. l. pacta nouissima. C. de pag. & per not. per Bar. in d. s. Flavius. Præterea dicit, quod quo ad illud tertium videtur mortis causa donatio uel mortis causa capio. l. nec fratres. C. de don. cau. mor. ergo habet locum poenitentia. l. non omnis. ff. si cer. pet. & hac ratione utitur etiam Ruyn. licet Bal. non alleget cōsil. 7. Quæritur & in dubium reuocatur colum. 2. versic. Tertio quod Dominus lib. primo. Vterius opinio Bart. 3 procedit, ubi t. plene ius quæsitum fuerit donatario per traditionem, vt vult Ioan. And. in addi. Spec. in titu. de instrumentorum edit. s. nunc vero aliqua versiculo cum quis legat alicui in addi. incip. Titio decem per superiora, ubi ponit quæsitum, quando donatarius aliquam post tempus tradendum Seio, & dicit, quod ipse Titius iurim est dominus rei, & quando restituit Seio dominium transfert, nec reuocare interim possem rem a Titio, sed si non dono, sed depono apud Titium rem tradendam Seio, non transfero a me dominium propter hoc, quod anteq. traditionem reuocare potero, ne postmodum trasferri posset per iura ibi allegata per eum. Ecce quod Io. And. vult, quod ubi per traditionem ius est quæsitum Titio & dominium in eum translatum, non possit donator reuocare, secus si nondum tradidero vel deposuero, quia ante traditionem donator potest reuocare, & istud in quæstione Barto. in dicto s. Flavius. vult ibi Cuma. & Alexand. ubi vult, quod t. quando ius iam erat quæsitum, vt quia translatum erat tempus, quo res donata debebat esse ecclesiæ, uel iam erat mortuus primus donatarius, post cuius mortem fundus debebat esse ecclesiæ, isto casu, quum dominium iam transiit in ecclesiā l. si partem. s. fin. ff. quemad. seru. amitt. l. fin. C. de sacro. lan. eccle. donator non posset amplius reuocare, ex quo iam est quæsitum ius perfecte & dominium ipsi ecclesiæ secus si pendente tempore, quo debebat res restitui ecclesiæ, uel pendente conditione mortis reuocasset, quia hoc posset, ex quo ecclesiæ nondum ius erat quæsitum. Et sequitur etiam ibi l. si in prima limit. & vult hoc etiā Sal. in d. l. quotiens. in fin. C. de dona. quæ sub mo. quem adducit Dec. cons. 58. Viso diligenter instrumento. col. 1. Sed in casu occurrenti Don Raymondus & Isabella Fabra nihil donarunt nisi sub conditione, quæ non modo pendet, sed etiam defecit, quum d. Isabella primogenita decessit ante mortem parentum, unde non potest dici ius aliquod quæsitum d. D. Anna de Spes, neque dominium translatum nulla præcedente traditione ex conditionis defectu. Solum superesse videtur difficultas, quia d. opinio Bar. non t. videtur procedere, quando notarius vel aliquis alius stipulatus esset pro illo tertio absente, quia ex quo per stipulationem fuit illi ius quæsitum, non videtur posse per contrahentes reuocari, ut tradit Bald. in d. l. cum a socero, & est bonus rex. in l. cum maritus. s. fin. ff. de pac. dota. quem adhuc ponderat Areti. in d. s. Flavius & cons. 274. diligenter mature 3. dub. Soc. cons. 137. Multum eleganter & subtiliter col. 2. lib. 1. licet de Arer. mentionem non faciat, nam ista non faciunt ad rem nostram, quia posito, quod d. stipulatio interuenisset, quod tamen negatur, ueruntamen hoc est intelligendum, quando donatio esset perfecta. Sed in casu nostro, si uolumus ardeere primam substitutionem seu vinculum, nihil repetitur ibi donatum, sed contrahentes, se retulerunt ad ea, quæ donabuntur, unde cum nihil fuerit donatum, non potest fieri fundamentum in stipulatione, quia non entis nullæ sunt qualitates. l. Celsus. ff. de ufuca. ut late dictum fuit in prioribus scriptis. In secunda autem substitutione, quæ fuit secuta de anno. 1512, fuit facta donatio quorundam bonorum sub quibusdam conditionibus, quæ nunquam fuerunt purificate, & sic perinde est, ac si nunquam aliquid fuisset donatum, ut in superioribus latissime offendimus, ergo allegata in contra-

rium nihil obstant, quum de aliqua donatione non appareat, quod debeat, uel po. sit reuocari, quia priuatio præsupponit habitum. l. decem cum vulgaribus. ff. de verborum obliga. Et propterea in prioribus scriptis non putauimus respondendum, ad allegata per Barto. & docto. in d. s. Flavius, quum ea, quæ ibi scribuntur per doctores loquantur in donatione, quæ habet sua essentialia & formalia, in quo casu nos penitus non sumus. Vterius perferutando dici potest, quod etiam si interuenisset stipulatio, tamen ea nihil obest, quia t. stipulatio recipit, eandem resolutibilitatem, & reuocabilitatem, quam prima pacta dotalia recipere poterunt, quia regulatur iuxta naturam dispositionis, super qua ponitur, ex consensu partium. l. prima. s. si quis sub conditione. ff. ut leg. seu fideic. nom. caue. l. si stipulatus. in princ. ff. de usu. Et cū d. contrahentes expresse referauerint sibi facultatem in d. secundis pactis disponendi in casu mortis, qui euenit d. Isabella primogenita sine filiis ante eius parentes d. stipulatio debet tantummodo operari in casu superuiuentiæ d. Isabella. Vnde recte dixit Iaso. in d. s. Flavius. 8 col. 9. versicu. Pro ista limitatione, quod t. si esset facta donatio causa mortis alicui, licet interposita fuisset stipulatio, tamen esset reuocabilis ex poenitentia per tex. in l. Seia. ff. de dot. prælega. Et eodem modo dicendum est, si iuramentum fuisset interpositum super præfatis pactis dotalibus, quia t. iuramentum recipit eandem conditiones, quas habet principalis obligatio, vt Barto. dicit in l. fin. per illum text. C. de non nume. pec. ubi etiam ad hoc allegat text. in l. si libertus. ff. de ope. liber. & idē tradit Ange. cons. 315. Statuto cauetur, ubi etiam subdit quod in plus non extenditur iuramenti potentia, quam extendatur promissionis virtus per not. per Spec. in tit. de arbitris. s. primo. versicu. Arbitrator uero. Et magis proxime videmus, quod iuramentum interpositum iure 10 per t. ultimis uoluntatibus, quæ de sui natura sunt irrevocabile, non efficit, quin reuocari possint, etiam si expresse fuerit promissum de non reuocando, ut Barto. tenet in l. si quis. in princ. testamenti colum. fin. ff. de leg. 3. & Ange. in authen. hoc inter liberos. C. de testamen. & plures relati per Alexan. in d. l. stipulatio hoc modo cōcepta colum. 1. ff. de verbo. oblig. & ultra eum Bald. cons. 238. Pater condidit secundo libro. & cons. 148. In casu proposito in princ. 1. libro. & pau. de Cast. cons. 122. 11 Quod d. domina, libro. 1. Ex alio etiam t. capite uidelicet implementi non secuti potuit d. Isabella suo nomine & vt hæres mariti reuocare d. pacta dotalia, & ea immutare & corrigere, quia ubi ex altera parte non impletur est poenitentia locus, quum contractum non teneatur alter, cui non fuit impletum, obseruare, ut latissime, dictum est in superioribus, & ultra ibi dicta est bonus tex. in l. cum te. C. de pac. int. empt. & uendi. ubi probatur, quod si non seruatur substantiale pactum, rescinditur quicquid est actum, substantiale est, quod causam contractui dedit, & si aliter diceremus, sequeretur absurdum, quod contractus claudicaret contra id quod habetur in l. si id. qd. s. fin. ff. de rescin. vendi. & quod habetur in l. in euentis. ff. de contrah. emp. & pro prædictis etiam facit l. prima. cum. l. sequen. C. de dona. quæ sub mo. Sed in proposito ex parte istorum de Alagon non fuerunt impleta conuenta, quia fuit conuentum, quod quid d. etiam perueniret ad pubertatem, deberet matrimonium contrahere per verba de presenti cum d. D. Anna de Spes, & cōfirmare & ratificare conuenta, & dicta ratificatio non fuit secuta, ut late deductum fuit in prioribus scriptis, q. hic pro repetitis habeantur. Item conuentum fuit id, quod est maximæ importantiæ, quod eo tempore d. Don Blasius de Alagon senior adduceret comitatum de Sastago hoc est sub eodem vinculo & substitutione supponeret, quod minime dicitur secutum fuisse, quæ pacta si non interuenissent, & promissum, quod d. seruaretur, verisimiliter contractus non fuisset initus. Et cum utraque pacta 12 t. interuenirent in eodem instrumento, uidentur esse correspectiua iuxta vulgatam decisio. Bald. in l. petens. colum. penul. C. de pact. Et ponit late & eleganter Socin. consil. 273. In presenti consultatione col. 3. versicu. Cōfirmatur hoc. libr. secundo. Et pulchre Corn. cons. 283. Pari.

Pars d. Ioannis. in princ. lib. 4. & idem tradit consi. 319. Circa primum consultationis articulum colum. . versu. cu. Hoc autem praesupposito lib. 3. Et cum praedictis tra sit etiam Dec. consi. 285. In instrumento, de quo agitur colum. 3. versu. Tertio aduertendum est, ubi etiam ad hoc adducit Bar. in l. contractus. C. de fid. instrumen. Dicitur etiam, qd contractus donationis non potuit dotis fauore reuocari, & ad hoc adducitur tex. in l. si ego. §. i. ff. de iur. dor. Sed hae consideratio est fragilis, quia nullo modo dici potest d. bona fuisse data in dotem, quum qd quid voluerint constitui in dotem, expresse sint in certa quantitate in praedictis pactis. Vt utrum quum esset in facultate d. paciscentem dare seu donare vel non donare aliqua bona d. Isabellae primogenitae dicendum est, quod non verificata conditione, sub qua donatum fuit, praeten sa donatio effecta sit caduca & inefficax, & per consequens ab eisdem donatoribus reuocari potuerit accedente maxime expressa facultate in se ipsos reseruata ad libitum disponendi de rebus donatis in casu non euenientis conditionis, & uoluntate ipsiusmet D. Annae donatarię. Praeterea d. si ego. §. i. locum sibi non uendicat, quando reuocatio dotis fieret cum consensu & uoluntate ipsorummet coniugum, quorum respectu tantu priuilegium dotis habetur in consideratione, secus respectu descendendum, quia ipsi non gaudent dotis priuilegio, quum cesset causa illius, quae ex iuris dispositione non in descendentibus, sed in ipsis coniugibus militat. Nec etiam habet locum ratio illius legis, quando donantes ab ipso donationis origine reseruauerunt in se ipsos conditionem non secuta facultatem disponendi, ut in prioribus scriptis ostensum est, & ipsi etiam donantes facto de clararunt, quia eorum quilibet de bonis praedictis disposuit. Demum haec omnia dicta sunt ex abundanti, ut supra dictum est, & iuuat repetere, quia hic non constat de aliqua donatione nisi sub conditione, cuius casus non euenit, immo contrarius casus extitit, & verè huic dispositioni non erat locus, quum ex prioribus scriptis istud satis superque colligi posset.

Laus Deo.

Marcus Antonius Natta.

SVMMARIVM.

- 1 Descendentium appellatione ueniunt omnes in infinitum.
- 2 Filij appellatione an ueniat nepos.
- 3 Contrahentium mens praedominatur, & attendenda in contractibus, ubi de ipsa appareat.
- 4 Referens est nullum, ubi de relato non apparet.
- 5 Donatio sub conditione facta ea non verificata corrumpit.
- 6 Substitutio concepta per illa uerba tunc & eo casu, quum stent taxatiue, non extenditur ultra casum expressum.
- 7 Substitutio uulgaris expressa licet trahitur ad alios similes casus, tamen si est concepta per uerba tunc & eo casu secus.
- 8 Verba non aliter nec alio modo habent uim conditionis, & inducunt formam specificam.
- 9 Verba futuri temporis iuncta relatiue important conditionem.
- 10 Relatiuum iunctum uerbo futuri temporis uel habens uim futuri temporis facit conditionem distributiue non collectiue.
- 11 Condicio etiam tacita impedit natiuitatem actionis si cur expressa.
- 12 Dispositio concepta sub duabus conditionibus una tantum verificata non tenet.
- 13 Haeres, quum uiuus heredem non habeat, non dicitur quis nisi testamentum sit morte confirmatum, & adierit hereditatem, & c.
- 14 Verbum succedat denotat executionem dispositionis.

- & intelligitur cum effectu.
- 16 Verbum habere importat dominium effectuale.
- 17 Conditiones merè uoluntariae non extenduntur etiam ad similem casum, sed debent impleri in forma specifica.
- 18 Substituto secundo uel tertio non est locus, ubi conditio appositae primo non extitit & non fuit uerificata, & c. nume. 20.
- 19 Dispositio in extremo etiam tollitur sublato medio per quod ad extremum peruenitur.
- 20 Interpretatio latior & plenior fit in ultimis uoluntatibus, quam in contractibus, qui sunt stricti iuris.
- 21 Contractus non recipiunt interpretationem ampliatiuam sed restrictiuam, etiam si sine ea promissio stare non posset.
- 22 Pronomina ille, ipse, te ipsum, & omnia alia nedom relationem, sed personalitatem quandam important, ut ad alios referri non possint, & c. nu. 25.
- 23 Prohibitio facta ipsi heredi de non alienando non comprehendit filios heredis.
- 24 Contractus sunt stricti iuris, & suos terminos non excedunt.
- 25 Fideicommissa sunt odiosa ideo restringenda.
- 26 Forma contractus ad unguem est seruanda, & ubi ali quid pro forma requiritur, non potest per equipollens impleri.
- 27 Substitutio facta in unum casum licet extendatur ad alios casus secus tamen est si extensio sit facienda de persona ad personam.
- 28 Substitutionis casus omissus habetur pro omissio, etiam quod eade aequitas uersetur in omissio, quae in expresso uersatur.
- 29 Substitutiones factae in contractibus sunt strictius intelligendae quum in ultimis uoluntatibus, & sicut pacta non extenduntur ad alias personas.
- 30 Contrahentium mens quod sit inspicienda quomodo intelligatur.
- 31 Scriptura habet suos limites, & id, quod non dicit scriptura, nec nos dicere debemus.
- 32 Testatoris uoluntas dispositiua attenditur non simplex, quia non sufficit testatorem uelle nisi disponat.
- 33 Clausula generalis, quae subiicitur, non trahitur ad ea, de quibus contrahentes specificam fecerunt mentionem.
- 34 Possessionis commodum quid operetur.
- 35 Insignibus & armis alienis non est utendum.
- 36 Dispositio penalis de casu ad casum non extenditur.
- 37 Pena non extenduntur ad similem casum etiam, quod alias fieret extensio.
- 38 Pena, quum non sit de natura contractus, posita in uno capitulo, non intelligitur repetita in alio.

CONSILIVM DCLXXVIII.

N causa agitata inter Illustrem Don Araldum & Don Petrum fratres de Alagon, & in qua dubitari contingit, an Baronia de Spes peruenire debeat ad Illustrem Don Petrum secundogenitum alterius Arraldi genitoris communis uideatur prima facie dicendum partes dicti Petri esse iustiores, attentis pactis dotalibus, de quibus in factis narratione continetur. Et primo sumit fundamentum d. Petrus ex primis pactis dotalibus initis inter Don Raymondum & Isabellam Fabra coniuges & D. Blasium de Alagon & D. Annam de Spes contrahentes matrimoniu per uerba de futuro de anno. 1511. ubi apparet, quod d. Mar. Ant. Nat. Vol. 4. F capi-

Mar. Ant. Natta

capitulantes & pacificantes voluerit duos maioricatus constituere, alterum de castris villis & locis d. comitatus de Sastago, in quibus deberet succedere filius primogenitus Don Blasii de Alagon & D. Anna de Spes conjugum. Alium vero de castris villis & locis dictae Baroniae de Spes, in quo deberet succedere filius secundogenitus d. D. Anna de Spes & Don Blasii, qui deberet deferre nomen & arma de Spes sine mixtura aliqua. Vnde praeiudicat d. Don Petrus, quod quum Don Artaldus eius frater successerit in comitatu Sastago, debeat ipse succedere in alio maioricatu, ex ipsa praesertim clausula priorum capitulorum ibi. Et deveniendo d. bona in d. D. Annam de Spes vel eius descendentes, ut dictum est, est concordatum inter d. partes, quod filius secundogenitus d. Dom. Anna mortua eius matre succedat in d. bonis deferendo cognomen & arma de Spes sine mixtura aliqua, & ex clausula statim sequenti ibi, & non existentibus duobus filiis & descendentes, &c. quod d. casu si filii d. vnici filii, erunt duo vel plures, quod secundogenitus debeat succedere in d. domo deferendo semper cognomen & arma de Spes sine mixtura aliqua, & idem servetur in descendentes, ut cognomen & arma de Spes eo serventur. Certum est autem, quod d. Don Petrus est de descendentes d. D. Anna & secundogenitus, & appellatione descendentes veniunt omnes in infinitum, §. 1. in aut. de hered. ab intest. & l. liberorum. ff. de verbo. signifi. ergo debet obtinere contra Don Artaldum iuniorum primogenitum. Secundo quia d. contrahente clarius id observari voluerunt in secundis pactis dotalibus anni. 1515. ibi & si d. D. Anna de Spes habebit duos aut plures filios masculos praesentis matrimonii filius secundogenitus debeat succedere & succedat in d. Baroniam castris villis & locis, &c. Cum hoc tamen, quod d. filius secundogenitus, qui succedat in d. bonis, deferat cognomen & arma de Spes sine mixtura aliqua, & per appellationem filii venit nepos l. Gallus. §. institutus. ff. de libe. & posthu. vbi Bart. in l. filii & Liusta. ff. de verbo. signifi. & per Bart. in l. liberorum. colum. 3. ff. de verbo. signifi.

Tertio quia in d. primis & secundis pactis dotalibus voluerunt d. pacificantes idem servari in filiis secundogenitis descendentes ex filiis d. matrimonii, quod secundogenitus deberet succedere in Baroniam de Spes, ut constat ex primis pactis ibi, & idem debeat servari in descendentes, & ex secundis pactis anni. 1515. ibi & vadam d. bona de vno in alium masculos legitimos & ex praesenti matrimonio procreatos, & in descendentes illius seu illorum masculos legitimos & de legitimo matrimonio procreatos de maiori in maiorem cum d. conditionibus & qualitatibus & privationibus in non deferendo cognomen & arma, ut dictum est. Vnde ex d. verbis praetendit d. Don Petrus, quod sicut filius secundogenitus d. matrimonii deberet succedere in Baroniam de Spes excluso primogenito successore d. comitatus, ita formiter d. Don Petrus nepos secundogenitus ex d. matrimonio praetendit attento tenore d. pactorum mente & voluntate d. contrahentium debere succedere, in d. Baroniam de Spes excluso Don Artaldo eius fratre primogenito successore in d. comitatu de Sastago. Quarto quia attento tenore d. pactorum videtur resultare, quod successor d. comitatus de Sastago non debeat succedere in d. Baroniam, sed debeant esse diversi successores in d. Baroniam, ut per eos separatim nomen & arma de Alagon & de Spes conservarentur sine mixtura aliqua, quae non possent conservari in eodem successore obstantibus conditionibus d. maioricatum. Quinto etiam praetendit, quod successor in comitatu de Sastago tunc demum posset succedere in d. Baroniam, quando unus duntaxat filius masculus remaneret, ut constat ex primis pactis ibi, & non existentibus duobus filiis & descendentes, & remanente duntaxat unico, in quo deveniant d. dux domus de Alagon & de Spes, & ex pactis secundis anni. 1515. ibi videlicet, quod si d. D. Anna de Spes morietur ante vel postquam successerit in d. bonis superstitibus filiis masculis praesentis matrimonii, si remanserit unus solus, ille debeat succedere in d. Baroniam villis castris

& locis. Cum ergo ex Don Artaldo de Alagon & D. Maria de Luna remanserint d. Don Artaldus primogenitus, qui successit in d. comitatu, & Don Petrus secundogenitus nepotes ex d. Don Blasio de Alagon, & D. Anna de Spes, praetendit d. Don Petrus d. Baroniam de Spes ad eum pertinere excluso eius fratre successore d. comitatus, & in contractibus primo inspicimus, quod actum est, l. semper in stipulationibus. ff. de regu. iur. & mens in contractibus praedominatur & attenditur, modo de ipsa appareat l. fin. C. quae res pignor. oblig. pos. l. in conventionibus. ff. de verbo. signifi. & l. promittendo. ff. de iud. & gloss. in l. si in venditione in verbo ueritus. ff. com. praed. Sexto quia ex d. pactis dotalibus resultat, quod primogenitus successor comitatus est exemptus a delatione nominis & armorum, non tamen quando superfuere plures fratres, quo casu praetenditur secundogenitum debere succedere in d. Baroniam, quum primogenitus successor d. comitatus non possit deferre cognomen & arma de Spes, sed de Alagon. Septimo, quia etiam si ex Don Blasio de Alagon & D. Anna de Spes contrahentibus non remansisset nisi Don Artaldus pater d. D. Artaldi Comitatus de Sastago moderni & Don petri, & ipse successisset in omnibus Baroniam de Sastago & de Spes, quia tamen Don Artaldo seniori re. anserunt d. duo filii Don Artaldus & Don Petrus, remanente d. D. Artaldo primogenito successore d. comitatus deberet d. Don Petrus succedere in d. Baroniam de Spes, ut constat ex d. primis pactis ut supra recitatis. Ita pariter & a fortiori in casu occurrenti, ubi ex d. Don Blasio & D. Anna remanserunt plures filii masculi, & in d. Baroniam successit secundogenitus Don Raymundus de Spes alias vocatus Don Franciscus, per cuius obitum praesens contentio est suborta inter d. fratres & eorum amicum Do. Annam de Alagon, & sic sicut don Raymundus alias don Franciscus secundogenitus successit excluso fratre primogenito don Artaldo de Alagon, ita debeat succedere d. don Petrus excluso d. don Artaldo eius fratre primogenito procedendo de similibus ad similia, quia eadem est ratio, ergo idem ius esse debet. l. illud. ff. ad l. aquil. & ista sunt, ut relatum fuit, quibus armari conatur causam suam praediictus don Petrus aduersus don Artaldum primogenitum.

Quibus tamen non obstantibus contraria sententia videtur uerior, & de iure sustentabilior, nam aut vult d. don Petrus Fondare se ex duobus primis capitulis dotalibus, quorum prima fuerunt celebrata de anno 1511. altera de anno. 1512. Aut ex ultimis pactis dotalibus, quae fuerunt celebrata de anno. 1515. & ex nullo d. pactorum fundare se potest, quod sic ostenditur. Nam veniendo ad duo prima pacta dotalia celebrata de anno. 1511. & 1512. ea sunt nulla & in efficacia, & sumus in regula, quod non praestat impedimentum, quod inualidum est, & de iure non fortitur effectum. cap. non praestat de reg. iur. in 6. l. 4. §. condemnatum. ff. de re iudi. l. non putat. §. non quavis. ff. de bon. pos. cont. tab. cum multis similibus. Quod autem d. prima & secunda pacta dotalia fuerint inualida, & nullum sortita fuerint effectum, demonstratur, nam ibi don Raymundus & Isabella Fabra coniuges conuenerunt, & disposerunt, quod totum illud, quod donauerunt, aut donabunt Isabella eorum filiae primogenitae in contemplationem sui matrimonii, & totum id, quod ipsa quouis titulo habebit, & acquirat a don Raymondo patre, vel d. Raymundus pater eidem relinquet, aut dabit, modo fuerint bona & loca sedentia & in eis succeditur per primogenitam, uinculabunt, prout tenore d. capitulorum vinculant casu, quo d. Isabella eorum filia primogenita decedat sine filiis legitimis & ex eo matrimonio legitimo procreatis, in d. D. Annam & eius descendentes, quo casu quum nihil stabile reperietur donatum ante praesentem contractum, nullum potest in illis verbis fieri fundamentum ex defectu qualitatis non apparentis, quia non entis nullae sunt qualitates c. ad dissolvendum de despon. impu. in 6. §. & referens est nullum, ubi de relato non apparet l. in test. ff. de cond. & dem. auc. si qs in aliquo. C. de eue. & paria sunt non esse & non apparere l. duo sunt Titii. ff. de test. tu. l. si fuerit. ff. de reb. dub.

Dum

Dum autem dicitur de donandis per d. Don Raymōdū & Isabellam Fabram d. Isabellæ primogenitæ, quod tūc d. D. Anna seu eius descendentes eis succedant, hæc donatio, de qua non apparet nisi ex secundis capitulis, fuit facta sub multis conditionibus, quæ non extiterunt, videlicet si d. Isabella superuiveret eius parentibus donantibus, & succederet ut primogenita, & si postquam successerit, decederet sine filiis legitimis & naturalibus, quæ
5 t conditiones defecerunt, quia decessit uiuis parentibus donantibus, non successit in Baronia & aliis rebus donatis, unde ex defectu conditionis d. donatio corrumpitur, & perinde est, ac si a principio facta non fuisset l. pecuniam l. perinde. ff. si cert. pet. l. necessario. ff. de pericu. rei uendi. Et eo magis id dicendum uenit propter illa
6 uerba sequentia, & eo t casu, quæ faciunt, quod substitutio ad alium casum extendi non potest, præter quam ad expressum, ut inquit Per. de Ancha. consil. 356. Ex serie testamenti colum. 2. uersicu. Tertio hoc probat, tradit Roman. consil. 131. Prima dubitatio in princ. & repetit consil. 138. Nova superuenit circa prin. Idem etiam tradit Soci. consil. 259. Visis & consideratis colum. 3. uersicu. confirmantur præmissa lib. 2. ubi dicit, quod huiusmodi distinctiones stant taxatiuè, ita quod substitutio non extendatur ad alium similem casum, quum de natura dictionis taxatiuarum sit excludere alios casus præter inclusum.
7 Et dicit Dec. in l. quamuis colum. 2. C. de impu. quod t licet uulgare expressa trahatur ad alios casus similes, tamen hoc non procedit, ubi sunt apposta illa uerba tūc & eo casu, quia stant limitatiuè & taxatiuè, & latius hoc idem persequitur consil. 315. Superioribus diebus colum. prima, uersicu. Confirmatur hoc, quia clarum. Item
8 propter t illa uerba non aliter nec alio modo, quæ habent aut uim conditionis, & inducunt formam specificam, nec recipiunt alium intellectum & modificationem separatam a uerbis, ut Alexan. scribit consil. 3. Viso instrumentum colum. 2. lib. 1. per not. per glo. in l. si quidem, quæ Bald. ibi ualde not. C. de excep. & cap. primo. §. denique colum. fina. uersicu. Sed pone pater, quæ fu. prima cau. bene. amir. Confirmatur prædicta conclusio, quia dum prædicti Don Raymōdus de Spes & Isabella Fabra uinculant totum id, quod dederunt, aut dabunt prædicta D. Elisabethæ de Spes, & totum id, quod i. fa ab eis quocunque titulo haberit, uel d. Raymōdus ei reliquerit, t aut dederit, hæc enim omnia uerba important conditionem, quum sint iuncta relatiuè, quia dicitur totum id, quod & interpretari debent, si & quatenus d. Don Raymōdus & Isabella dabunt, & relinquent, quia hoc importat relatiuum iunctum uerbo futuri temporis l. Stichum qui meus erit & ibi Bar. & omnes. ff. de leg. primo. l. uuper in ff. de leg. tertio, & Bart. in l. inter stipulantes. §. sacram colum. 3. uersicu. Venio. ff. de uerbo. obligat. & in l. prima. §. q. ff. de iu. codic. Ad idem text. in l. si debitor. §. uersimile. ff. de contrahen. empt. quem
9 tex. ibi not. Bar. ad hoc, quod t relatiuum iunctum uerbo futuri temporis, uel quod habeat uim futuri temporis facit conditionem non collectiue, sed distributiue, ac si dictum fuisset quatenus, sed d. Raymōdus & Isabella Fabra nihil donarunt postea d. Isabellæ filæ eorum primogenitæ in secundis pactis matrimonialibus nisi sub conditione, si ipsa superuiveret parentibus, & post mortem eorum, quæ conditio non extitit, & posito, quod d.
10 conditio t de dando esset tacita, sicut uoluerunt quidā, tamen ista tacita conditio impedit natiuitatem actionis sicut expressa, ut not. in l. Item quia in l. de pac. & in l. interdum. ff. de uerbo. oblig. raterica considerandū est, quod sub duplici conditione donatio fuit facta d. Isabellæ uidelicet, si superuiveret parentibus. Item succederet in d. Baroni ut primogenita, & t utraque conditio debuit impleri, quia una deficiente non est locus dispositioni l. hæredi plures. ff. de condi. insti. §. si plures insti. de hæred. insti. l. si quis ita stipulatus fuerit. x. ff. de uerbo. oblig. glo. in clemen. in plerisque in uerbo & populo de elec. pet. de Ancha. consil. 266. Ille magister circa fin. Sed in occurrenti casu, d. Isabella decessit ante parentes, & parentes illi superuixerunt, & non potuit succedere in d. bonis, quod fuit positum sub conditione, quæ

13 uiuens t non habet hæredem l. quidam. §. primo. ff. de dona. i. fina. C. de pac. l. ex eo. ff. de inuti. stipu. Et si dicatur, quod illud uerbum succedat intelligitur de successionem in spe. Respondetur, quod ista est nugatoria respo
14 sio, quia uerbum t succedat, denotat executionem, & p consequens requiritur, quod successerit cum effectu in bonis, & ita de uerbo succedat ponit Bart. in l. centurio post medium uersicu. Quæro circa prædicta dixi, quod si ista substitutio. ff. de uulga. cum aliis concor. adductis per Alexan. consil. 1. Perspectis uerbis testamenti colum. 3. uersicu. Confirmantur ex his lib. 1. ubi idem dicit de uer
15 bo t si hæres erit, ut intelligatur de eo, qui adierit hæreditatem, non autem intelligatur, si talis fuerit scriptus hæres per autoritates ibi per eum allegatas. Idem tradit Dec. in l. hæredem in fin. ff. de regu. iu. & ultra eos idē ponit Bart. in l. qui plures la prima. ff. de uulga. & pupil. iuncta l. si tu ex parte. ff. de acq. hæred. Et facit, quod scribit Bal. in l. si in prin. C. si pend. appel. mors interue. ubi inquit, quod hæres non dicitur quis, ante quam testamētum sit morte confirmatum, ut l. si seruus communis Meuij in prin. ff. de stipu. seruo. Et hoc confirmatur, ex aliis
16 uerbis ibi positis, & quæ d. Isabella habebit, nam t illud uerbum habere importat dominium, & intelligitur cum effectu l. habere. ff. de uerbo. signifi. l. stipulatio ista. §. habere. ff. de uerbo. oblig. & Bart. in l. Centurio colum. penul. uersu. Tertio dubitatur. ff. de uulga. & pupil. Sed circa hoc non opus est insistere, quia illud est indubitatum, quod d. Isabella primogenita decessit ante mortem parentum, unde sufficit, quod ista sola conditio defecerit, ut fideicommissio nō sit locus per supradicta. Nec iuuat si diceretur, quod non uidetur posse constitui differentia, quare magis prædicti Raymōdus & Isabella Fabra uoluerint in defectum filiorum, si superuiveret parentibus transire bona ad d. D. Annam & eius descendentes, quam si in vita eorum decederet, est enim hæc fragilis
17 consideratio, quia t in conditionibus merè uoluntariis non sit extensio ad similem casum, quum disponens nō considerauerit de effectu sed de forma specifica, quæ uenit secundum illum modum adimplenda, ut inquit Bart. in l. Gallus. §. & quid si tantum, colum. 2. uersicu. Contra hoc oppo. ff. de lib. & posthum. per text. in l. qui hæredi in princ. & l. Meuius. ff. de cond. & demon. cuius doctrina ibi communiter approbatur per scribentes. Non obstat etiam, si diceretur, quod posito quod Isabella nō successisset, quia t mortua est uiuis parentibus, & sic posito, quod donatio facta d. Isabellæ haberetur pro non facta & scripta a principio quo ad d. Isabellam, tamen remanserunt subiecta uinculo & substitutioni facit in fauorem d. D. Annæ & eius descendentes per text. in l. vni ca. §. 1. C. de cad. tol. & in l. & qui mortis. ff. de dona. cau. mor. Bartol. in l. quando iu. l. vltima. ff. de acquir. hère. quia
18 t communiter dicitur, quæ etiam si primus substitutus moriatur ante primum grauatum, & conditio suæ substitutionis defecerit, etiam eo mortuo ante grauatum ubi su perexistencia eiusdem requirebatur pro ualiditate suæ uocationis, nihilominus non deficit secunda substitutio compendiosa uel fideicom. imò ueniunt bona restituenta secundo substituto, ut probatur etiam in l. si Titius & in l. cohæredi in princ. ff. de uulga. & pup. & in d. l. quadiu uersu. his autem. Nā prædictis respondetur, quod d. Raymōdus & Isabella Fabra coniuges appoluerunt donationi collatæ in d. Isabellam primogenitam conditionem, si dicta Isabella superuiveret eius parentibus & ad eam bona peruenirent, quo casu defecit conditio nis nedum reddidit uocationem inutilem d. D. Isabellæ a lui principio & pro non facta, verum etiam extinguit uocationē d. Annæ. Non n. est locus sequenti substituto, ubi dō primo apposta non extitit, neq. fuit uerificata, & isto casu nō habent locū ea, quæ dicuntur in d. l. quadiu. ff. de acquir. hæred. hoc uoluit Ang. in l. qui habebat p vlt. glo. ibi. ff. de uulga. & pup. ubi etiam not. illum text.
19 ad hoc, quæ t quando tollitur mediū propter qd attingitur ad extremū, tollitur dispositio etiā i extremo, & hoc etiā ponit ibi Imo. dicens, quod destructo medio, per quod necessario peruenitur ad finē, destruitur & ipse finis. Idē ē expresse tenet Pau. de Cast. q. 151. Præfens quibū videtur

F 2 datur

Mar. Ant. Nattæ

detur formari & decidi colum. prima, lib. 1. secundū no-
uissimam impressionem, & ante eum hoc etiam voluit
Bald. consi. 162. Quidam fuit substitutus lib. primo per
d. l. qui habebat, & consi. 279. Factum tale proponitur,
20 quidam nomine Paulus eo. lib. h. c. etiam expresse de-
cidit Alex. consi. 1. Perfectis verbis testamenti colū. 3.
lib. 1. quia ibi testator filium posthumum instituerat, &
si contingere uxorem non esse pregnantem vel esse &
partum in lucem non peruenire, vel si perueniret, & de-
cederet in pupillari ætate, vel quodocunque sine filiis
legitimis substituerat Raymondum eius filium hæredē
seruantem legem testamenti circa quasdam particulares
dispositiones, & d. Raymondo quodocunque deceden-
ti sine filiis legitimis & naturalibus substituit Antonium
Speciforam eius nepotem. Deinde accidit, quod d. Ray-
mondus decessit viuo testatore, & sic non potuit esse hæ-
res, deciditur ibi, quod ex quo testator in substitutione
facta filio requisierat, quod esset eius hæres, & ibi suc-
cederet, quod quia non potuit euenire casu substitutio-
nis primæ, quia Raymondu decesserat viuo testatore,
perempto hoc primo gradu substitutionis, substitutio se-
cundo loco facta de Antonio Specifora non procede-
ret, ex quo testator voluit substitutum esse hæredem, &
seruare legem testamenti, & tunc dicit non procedere l.
quandiu l.ultima. ff. de acqui. hæred. quia hoc esset con-
tra mentem testatoris, si aliter diceremus, qui noluit esse
locum substitutioni, nisi ille esset hæres, vel seu posthumus,
& seruare legem testamenti, & conditio non fuit imple-
ta, & cum Alex. transiit Ruy. consi. 135. Viso themate
ac dubiis col. 2. versica. Et ita etiam in terminis. Et hoc
idem latè voluit Corn. qui in eodem casu consuluit con-
sili. 199. In præsentī consultatione lib. 2. Idem etiam con-
sultuit Alexan. consi. 59. Attentis uerbis testamenti col. 3.
versica. Quarto probatur lib. 3. Inuenio etiam, quod Ro-
ma. in d. l. quandiu l.ulti. colū. 7. ff. de acqui. hæred. in q.
Bart. ibi de pupillo. dicit, quod si ultimo substitutus de-
bet succedere, per fideicommissum, si substitutio facta
fuerit sub conditione, ea non verificata non est locus ul-
timæ substitutioni, quia conditio defecit, ita intelligen-
do tex. in præallegata l. qui habebat. ff. de vulg. & pupil.
Potest etiam non improbabiler dici, quod leges, quæ
inducuntur ad hoc, quod perempto primo gradu est lo-
cus secundo, loquuntur in ultimis uoluntatibus, unde
non potest fieri extensio ad ea, quæ sunt in cōtractibus,
21 quia t̄ in ultimis uoluntatibus latior & plenior sit inter-
pretatio, quam in cōtractibus, qui sunt stricte iuris cap.
cum dilecti de dona. l. in testamentis. ff. de reg. iur. l. quic-
quid astringenda. ff. de uerbo. obligat. Et facit aperta ra-
tio, quia ille, qui se fundat in uerbis, potest imputari, cur
non legem apertius dixerit. l. ueribus. ff. de pac. l. stipu-
latio ita habere licere. §. in stipulationibus. ff. de uerbo.
oblig. secus in ultimis uoluntatibus, quæ depēdent a uo-
luntate unius, quia non potest imputari hæredi uel sub-
stituto, quod non fecerit, ut testator apertius loqueretur.
Si igitur uoluissent disponentes, quod d. bona perue-
niant ad d. D. Annam & eius descendentes, siue Isabel-
la superueneret parentibus siue non, & siue succederet si-
ue non, hoc debet clarè exprimi alias quicquid est omis-
sum in cōtractibus, censetur omisum, ita quod altera
partium non potest interpretari, & dicere se hoc modo
intelligi, & non illo ubi nihil dictum fuit, & ex uerbis
colligi non potest, ut habetur in d. l. quicquid astringen-
da, & in l. si cum dorem in prin. ff. solu. matr. & in l. si ex-
22 tranens. ff. de condi. ob cau. & t̄ cōtractus non recipi-
unt interpretationem ampliatiuam, etiam si sine ea pro-
missio stare non posset, ut per pulchra exempla consul-
uit Bald. consi. 145. Casus talis est, in quodam instrumen-
to col. pen. lib. 3. Præterea non uidetur esse locus dispu-
tationi, utrum perempto primo gradu substitutionis ad-
mittatur secundo substitutus ex quo non constat de bo-
nis donatis, uel posito quod constaret, fuerunt sub con-
ditione, quæ non euenit, & hoc tollit omnem scrupulum.
Idem dicendum uidetur, attento quod prædicti Don
Raymondus & Isabella Fabra uoluerunt, quod præmo-
riente d. D. Isabella primogenita sine filiis legitimis &
naturalibus, eis relinquere liberam disponendi facul-

tas, qui etiam superstitēs disposuerunt. Et cum d. Don
Petrus impugnauerit contra d. amitam agentem mate-
riam contentam in d. duobus primis capitulis suum for-
tita effectum fuisse ex defectu conditionum, non debet
posse nunc contrarium asserere, quia ex eo, quod quis
impugnat, se iuuare non potest cap. ex eo. de reg. iur. in
6. posuit Bart. in l. post legatum. ff. de his quib. ut indi. Po-
test etiam dici, quod d. Don Petrus non est comprehen-
sus in d. capitulis dotalibus posito sed non concessio, q̄
ualida fuissent ex his, quæ in themate narrantur, attamē
non expedit, quia superius fundamentum est firmisimū,
ad eius exclusionem, prout etiam bene ostenditur respō-
dendo ad contraria.

Ostenso igitur, quod d. Don Petrus non potest sumere
fundamentum ex d. duobus primis pactis dotalibus. Su-
perest, ut uideamus, an possit se iuuare ex d. ultimis pa-
ctis celebratis per D. Isabellam Fabram cum D. Anna de
Spes eius filia & Don Blasio comite de Saffago de an-
no. 1515. & clarissimè constat, quod non comprehendit-
tur, nam ibi dicitur formaliter, quod si prædicta D. Anna
de Spes habebit duos uel plures filios masculos præsen-
tis matrimonii, filius secundogenitus debeat succedere,
& succeda in d. Baronia castris uillis & locis desuper re-
citatis, cum hoc quod filius secundogenitus, qui succe-
det in prædictis bonis teneatur deferre, & deferat cog-
nomen & arma de Spes sine mixtura aliqua, modo nō
sit religiosus &c. & si recusauerit, uel non detulerit cog-
nomen & arma de Spes, prout dictum est, quod ipso
facto sit priuatus, & non habeat d. bona, & in eis succe-
dat, & succedere teneatur alter filius masculus præsen-
tis matrimonii procreatus a d. Anna de Spes, si fue-
rit reperiens sequens in gradu, qui erit obediens, & ita ua-
dant prædicta bona de uno in alium masculos legitimos
& ex præsentī matrimonio procreatos, & in descendentes
illius seu illorum masculos & de legitimo matrimo-
nio procreatos de maiori in maiorem cum dictis condi-
tionibus qualitatibus & priuationibus in non deferen-
do cognomen & arma, ut dictum est. Pondero, quod
habente d. D. Anna duos uel plures filios, uocantur filii
masculi præsentis matrimonii. Expeditum est autem,
quod nepos non uenit appellatione filiorum masculo-
rum præsentis matrimonii ex d. Anna, & idem etiam de
notatur, dum ibi dicitur, quod alter filius masculus præ-
sentis matrimonij procreatus a d. D. Anna. Vnde d. Don
Petrus nepos d. D. Annæ ex his uerbis excluditur. Nec
uenire potest ex sequentibus uerbis, & ita uadant præ-
dicta bona de uno in alium masculos legitimos & de legi-
timo matrimonio procreatos, & in descendentes illius
seu illorum masculos legitimos & ex legitimo matrimo-
nio procreatos de maiori in maiorem, &c. Na superius
fuerat facta mentio, quod si haberet d. Anna plures fi-
lios masculos, secundogenitus deberet succedere in d.
Baronia & locis, cum hoc, quod d. secundogenitus debe-
ret deferre nomen & arma de Spes, & si recusauerit ad-
mittatur sequens filius masculus procreatus a d. Anna
ex d. matrimonio. Vnde illa uerba, quibus uocantur de-
scendentes illius & illorum masculi de maiori in maio-
rem, uocant tantum descendentes illius, & illorum, sci-
licet, quia ut secundogeniti successerint in dicta Baro-
nia, sicuti in præsentī casu occurrit, in quo successit in d.
Baronia Don Franciscus secundogenitus, ipse autem
Franciscus uillos reliquit descendentes, qui uideantur
uocati, & d. Don Petrus, qui uellet uenire nunc ad d. bo-
na, non est de descendentibus, sed collateralis est d. Fran-
23 cisci, illa enim t̄ uerba illius & illorum non solum rela-
tionem important, sed etiam personalitatem quandam,
ita ut non possint ad alios referri, sicuti quælibet alia p
nomina l. generaliter in fi. ff. de offic. præf. l. unica. §. ne
autem ibi eum in certum locum abire, & domum suis
manibus construere. C. de cadu. tol. l. fideicommissa. §. fi-
na. ibi per ipsum in fieri. ff. de leg. 3. tradit Feli in c. fina.
col. 1. de offic. delega. & quod dictio ipse sit personalissi-
ma, ponit Bal. consi. 404. Nobilis uir lib. 5. ubi uult, quod
24 t̄ prohibitio facta ipsi hæredi de non alienando tanquā
personalis non comprehendit filios hæredum. Ad quod
etiā facit, qd̄ Bal. scribit in l. apud Iulianū. §. si q̄s alicui.
ff. de

25 ff. de lega. i. vbi t vult, quod si princeps scribit alicui, p
te exerceas, rescriptum est personale, nec per alium sub
rogatum potest exerceri, & sequitur ibi Imo. & Per. de
Ancha. in capit. privilegium circa fin. de regu. iur. in 6. &
Ias. in l. a iudice col. 6. limit. C. de iudi. vbi etiam alias
authoritates adducit. Et tanto magis id dicendum, quia
26 t sumus in contractibus, qui sunt stricti iuris & termi
nos suos non egrediuntur l. quicquid astringendz. ff. de
verbo. oblig. l. veteribus. ff. de pac. & l. in vendendo. ff. de
contrahen. emptio. & licet in eo, quod D. Isabella Fabra
donat baroniam & loca filii masculis d. D. Annæ natis
ex præsentis matrimonio & legitime procreatis deberet
fieri lata interpretatio, si verba paterentur, sicut fieri so
27 let in donationibus cap. cum dilecti de dona. tamen ex
quo substituit deinde d. filii masculis secundogenitis de
scendentes ipsorum, hoc continet onus & gravamen, &
ideo fideicommissa odiosa sunt & restringenda l. coher
redi. §. cum filiz. ff. de vulg. & pupil. iuncto cap. odia de
reg. iur. in 6. & l. cum quidam. ff. de libe. & posthu. Con
firmantur præmissa, quia in d. vltimis capitulis contine
tur, quod concordatum fuit inter d. Isabellam Fabram
& D. Annam de Spes eius filiam, quod d. Baronia & bo
na debeant pervenire in d. D. Annam si erit in rerum na
tura, & si non erit in rerum natura in eius descendentes
sub forma & modo sequentibus, vnde dicendum est, qd
ex quo d. substitutio de descendentes fuit facta sub cer
ta forma, non potest ab ea recedi, & trahi ad alios de
scendentes præterquam ad descendentes descendenti
um ex filiis masculis secundogenitis, qui tenebantur
28 deferre nomen & arma de Spes, quia t forma contra
ctus ad vnguem est seruanda, nam forma dat esse rei, &
formæ nihil addi vel detrahi potest, vt Bald. dicit in l.
quotiens colum. 2. versic. ex hoc elicitur. C. de su. & legi.
& vbi aliquid requiritur pro forma, videtur cogitatum
non de effectu, sed de modo, ideo non licet extra suos li
mites addere alia, vt nec etiam possit per æquipollens
impleri cap. cum dilecta de rescrip. l. diligenter. ff. manda
da. & Bart. not. in l. Gallus. §. & quid sit tantum colum. 2.
versic. Contra hoc oppo. ff. de liber. & posthu. Accedit
29 huic sententiæ, quia t licet substitutio facta in vnum ca
sum non extendatur ad alios casus, vt in terminis. l. fina.
vbi Bart. C. de instit. & substit. & in l. fina. C. de hered. in
stit. tamen istud non procedit, quando extensio fieri de
beret de persona ad personam vt in casu præsentis, dato
quod in eadem persona militaret eadem ratio, & præ
sumpta mens testatoris. Item etiam dato quod testator
verisimiliter idem statueret in ista alia persona, si de ea
fuisset interrogatus, & istud probatur per tex. not. in l. si
quis. §. pen. ff. de testa. tute. vbi si testator dedit tutorem
filiis suis, non dicitur dedisse tutorem illi filio, quem
ignorabat se habere, & tamen ex præsumpta charitate
& mente patris, si pater de tali filio fuisset interrogatus,
verisimiliter idem disposuisset, & ita per illum tex. deci
dit Aret. in l. Gallus. §. & quid sit tantum versic. secundo ad
de. ff. de libe. & posthu. ubi etiam ad hoc allegat gloss. in
l. Titius. in prin. ff. eod. titu. Et istam decisionem Aret. se
quuntur duo ex modernis doctoribus Ias. conf. 228. In
istothemate 1. dub. lib. 2. Dec. conf. 211. Subtilis est ca
sus colum. 3. ubi hoc confirmat ex dictis Oldra. conf. 21.
Thema tale est, testator, & ultra eos bene facit, quod di
cit Ioan. And. in addi. Specu. in titu. de testa. §. in primis
30 in additio magna, in 4. q. vbi cōcludens in casu suo sub
stitutionem non trahi de casu scripto ad alium casum om
missum, dicit non obitare illud, qd in vltimis voluntari
bus mens & voluntas testatoris prædominatur. l. 3. C. de
lib. præter. l. in conditionibus primum locum. ff. de condi
tio. & demonstra. quia per hoc non fit, quin casus omis
sus habeatur pro omisso, licet eadem æquitas versetur in
omisso, quæ in expresso versatur, & hoc fortius, quando
in dilatarando casum versatur odium. Et ita respondet Per.
de Anch. conf. 336. Ex seriz testamenti col. fina. dicens,
quod licet testator interrogatus in casu omisso idem res
pondisset, tamen postquam in hoc casu expresse nō pro
uidit, legalis interpretatio adhuc casum omisum exten
di non debet. Ex his igitur patet, qd dispositio facta in
ter Isabellam Fabram & D. Annam de Spes de descen

dentibus filiorum secundo genitorum, non debet exten
di ad descendentes ex primogenito, tanquam ad alias &
diuersas personas, & quia talis dispositio facta in vno ca
su non debet extēdi ad casum omisum, si enim hoc pro
cedit in vltimis voluntatibus, multo fortius debet pro
31 cedere in substitutionibus, quæ fiunt ex contractu, qua
rum natura est, vt magis strictē intelligantur, c. cū dile
cti de dona. l. in testamentis. ff. de regu. iur. nam etiam in
contractibus pacta non extenduntur ad alias personas.
l. si vnus. §. ante omnia ff. de pac. & casus omisus habe
tur pro omisso. l. si cum dotem in princ. ff. solo. matri. l. si
extraneus. ff. de cond. ob. cau. Ex prædictis inferitur clara
resolutio ad argumenta, quæ fiunt in oppositum pro par
te d. Don Petri, nam omnia illa argumenta tendunt, qd
ex pactis dotalibus colligitur mens d. contrahentium
fuisse, quod secundogenitus ex descendentes d. An
næ de Spes haberet Baroniam cum dilatione, nominis
& armorum, & hoc est falsum, quia non potest fieri fun
damentum, ad ostendendum talem fuisse dispositionem
d. contrahentium ex d. pactis dotalibus, nam ex primis
& secundis pactis hoc non potest colligi, quia fuerunt fa
cta sub conditionibus, quæ non extiterunt, & ideo ex de
fectu conditionum contractus illi redditus fuerunt nulli
cessante voluntate contrahentium, propter qd fit, quod
ex contractu conditionali, vbi non est verificata condi
tio, non possit agi. l. cedere diem in prin. ff. de verb. sign.
cum aliis vulgaribus, & in primis ponderand m est, qd d.
Don Raymondus & Isabella Fabra in defectum condi
tionum reseruarunt sibi facultatem disponendi liberam
quod etiam fecerunt, nam d. Don Raymondus instituit
heredem Isabellam Fabram vxorem in d. Baronia, &
Isabella Fabra fecit alia pacta dotalia cum d. Anna de
Spes eius filia, propterea non ueniunt attendenda prima
pacta, quæ nulla sunt, & fuerunt, sed vltima, quum
etiam hoc statutum sit, qd vltima pacta derogent priori
bus. l. pacta nouissima. C. de pac. Et ideo dicit Iurifcon.
in l. si mihi & tibi. §. in legatis. ff. de legat. i. qd nouissima
scriptura spectanda venit. Sin autem d. Don Petrus vult
se fundare in d. vltimis pactis factis per d. solam Isabel
lam Fabram, dilucide ostensum est in superioribus, d.
Don Petrum non esse vocatum, quia verba eum non
32 comprehendunt, sed excludunt, nam t illud, quod dicit
tur, quod mens in contractibus potius incipienda est
quam verbal. fin. C. quæ res pign. oblig. pos. cum cōcor.
procedit, quando de mente clarē constat, & verba prop
riè vel improprie conueniant menti, alias standum est
verbis l. in ambiguo & ibi Bar. ff. de reb. dub. dum respō
det ad l. non aliter. ff. de leg. 3. & tradit Alexā. conf. 55.
Consideratis his quæ in themate circa fin. lib. 3. & adū
videtur, quod ex verbis colligitur, & quis videtur habe
re voluntatem, prout verba sonant. l. labeo. §. idem Tu
bero. ff. de suppl. lega. & in l. nepos procul. ff. de verbo.
signi. Et egregie dicit Bal. in ca. Rodolphus col. 3. de re
33 scrip. qd t illud, quod non dicit scriptura, nec nos dicere
debemus, quum scriptura suos limites habeat per tex. in
l. fideiussores magistratū. §. Aurelius. ff. de fideiul. Et dici
pōt d. Don Petro, tu es exclusus, quia scriptura de te nō
loquitur, nihil. n. aliud inquiri debet, nisi quod in instru
mento scriptū est, ut not. Bal. in l. si. per illū tex. C. de fal.
cau. adiec. leg. & non utitur beneficio scripturæ, qd in ea
nō est nominatus. l. si binz. ff. de iniur. rep. testa. & ibi Bal.
& Ange. ad hoc not. & idem tradit Bal. in l. ad probatio
nem, l. 1. per illum tex. C. de proba. Præterea non suffi
cit quæ velle, nisi etiam disponat, quia propositū in mēte
retentū nihil operatur l. si repetendi. C. de conditio. ob
cau. Vnde dicit Bal. & Imo. in l. quidā cum filium. ff. de
34 here. insti. qd t nō ex voluntate testatoris agit, sed solū ex
ea, qd transit ad dispōnem. Vñ non sufficit testatorē velle
nisi disponat, & in interpretanda voluntate testatoris nō
debemus diuinare, quia in testamentis nihil est ita prop
riū, sicut claritas auct. de testa. imperfec. circa fin. per
quæ tex. ita arguit Bal. col. 235. Qd d. clausula lib. 5. Nec
aliquid facit, qd sit eadē rō in descendentes ex primo
genito, qd in descendentes ex secundogenitis, quū idem
militet fauor cōseruandæ agnationis, nā in superioribus
opportune est ostensum, qd in huiusmodi substitutione,
F 3 quæ

Mar. Ant. Nattæ.

quæ continet onus & grauamen, de casu expresse nō potest fieri extensio ad casum nō expresse, & casus omis-
sus habetur pro omisso. Nec obstat prædictis, quod in
vltimis capitulis matrimonialibus fuerit conuentum &
concordatum, quod in non mutatis correctis & emen-
datis seu additis firma remaneret prima capitula de an-
no. 15. 11. confecta, quia respondetur, quod stantibus etiā
firmis primis capitulis nō potest venire d. Don Petrus
tanquam ibi non comprehensus, quia non fuit ibi actum
quod veniendo bona ad secundogenitum, si ille decederet
sine filiis masculis, ea deuenirent ad secundogenitos
primogeniti, qui ante fuerat exclusus, & sic cum iste casus
ibi fuerit omisus, non potest interpretatione supple-
ri iux. superius demonstrata. Præterea illa verba, quod
maneant firma contenta in primo capitulo debent refer-
ri ad alia multa pacta, quæ vt præsupponitur ibi conti-
nebantur, de quibus in istis vltimis capitulis non fuit di-
ctum, nō autem ad maioritatem, de quo specialiter fuit
facta provisio, & intentio partium verbis expressa, nam
35 ¶ clausula generalis quæ subiicitur non refertur ad ea,
de quibus contrahentes specificam fecerunt provisionē
l. vxoris. §. fecilicet in fin. ff. de legat. 3. l. cohæredi-
§. qui patrem. ff. de vulga. & pupil. l. doli clausula. ff. de
verbo. oblig. cum aliis suis concord. Habere autem in-
tentionem fundatam prædictus Don Artaldus videtur,
quia huiusmodi Baronie deferuntur de consuetudine ad
primogenitos, vt testatur Io. Fab. in §. cæterum circa fin.
de legi. agna. succe. quod est etiam satis conforme iuri
communi. c. imperiali. §. datus de prohib. alien. per
Fede. c. licet de voto, vbi gloss. dicit, quod nec etiam se-
cundogenito debetur legitima. Habet etiam fundatam
intentionem d. Don Artaldus primogenitus ex quodam
capite d. vltimorum pactorum dotalium, vbi cautū est,
quod si secundogenitus, ad quem peruenerint d. bona, de-
cesserit sine filiis masculis existentibus seu deficientibus
siliabus, tunc bona eus deueniant in fratres seu consan-
guineos propinquiores masculos illius successoris, qui
mortuus fuerit sine masculis de maiori in maiorem. Et
sic casus contingit, quia Don Franciscus secundo geni-
tus d. D. Annæ de Spes, qui successit in d. bonis, decessit
nullis relictis filiis masculis nec foeminis, & per conse-
quens bona peruenire debent in d. Don Artaldum, qui
est proximior defuncto & maior natu, & sic ibi ex mente
contrahentium clarè est casus decisus. Ista tamè, quæ
de bono iure Don Araldi dicuntur, dicta sint ex abun-
danti, quoniam quum ipse possideat d. Baroniam, & fu-
turus sit reus, sumus in regula, quod actore non probante
reus absoluitur, etiam si ipse nihil præstiterit c. primo
in fin. vt si ecclie. benef. l. qui accusare. C. de eden. l. fin. C.
36 ¶ de rei vendi. ius enim metimur ¶ ex persona actoris, vt
inquit Iurisconsul. in l. prima. §. primo. ff. si pars hered.
per. & istud est magnum commodum possessoris, quod
etiam si eius res non sit, qui possidet, si modo actor non
potuerit rem suam esse probare, remanet in suo loco
possessio, propter quam causam, quæ obscura sunt vtri-
usque partis iura contra petito rem iudicari solet, secun-
dum quod scribit Imperator in §. commodum instit. de
interd. Et prædictis etiam colligitur decisio alterius du-
bij, in quo queritur, vtrum d. Don Artaldus primogeni-
tus teneatur deferre nomen & arma de Spes, & conclu-
dendum est, non teneri, ex quo nulla pacta dotalia eum
comprehendunt, nec obligant, poterit tamen deferre, si
sibi videbitur, propter successionē in d. Baroniam, alias
37 ¶ non liceret vi alienis armis & insignibus, vt Bart. scri-
bit in tracta. de insigni. & armis col. i. per tex. in l. prima
C. de his, qui poten. nom. & per not. in §. penult. in auth.
de man. prin. Ex alio etiam videtur, quod non teneatur
deferre nomen & arma de Spes, scilicet ex verbis positis
in vltimis capitulis dotalibus, quia secundogenitus gra-
uatur tantummodo deferre non etiam primogenitus, &
pœna priuationis hereditatis secundogenito, quando
recusat deferre nomen & arma, non debet intelligi repe-
38 titam in primogenito, quia ¶ dispositio pœnalis de casu
ad casum non extenditur, vt est tex. in l. pater seuerinam
in princ. quam ibi Bart. not. ff. de condi. & demon. & di-
cit Bald. in l. Gallus. §. & quid si tantum colum. 3. versic.

39 & ex hoc infero. ff. de libe. & posthu. quod pœnæ ¶ non
extenduntur ad similem casum, licet alias fieret extensio,
ita intelligendo tex. in cap. susceptum de rescrip. in 6. Et
dicit etiam Bald. in l. cum proponas circa fin. C. de hæ-
red. instit. quod casus pœnales non recipiunt interpreta-
tionem extensiuam seu similitudinariam l. multa & l. in te-
stamento. o. ff. de cond. & demon. Comprobatur ex eo, qd
Bald. scribit in l. fin. 22. q. C. de hæred. instit. vbi inquit,
quod si restator mandat hæredi, quod faciat monumen-
tum sub pœna priuationis hereditatis, & decedit hæ-
res, & transmittit ius accrescendi hæres heredis non te-
nebitur eadem pœna per d. l. multa, & dicit esse notan.
40 Et ¶ in proposito, quod pœna in vno capitulo posita
non intelligatur repetita in alio, vult gloss. in clem. secū-
da. in verbo sanctioni de vit. & hone. cler. & gloss. fin. in
clem. fin. de pœn. Bart. in l. in testamento la prima. ff. de
condi. & demon. & Bal. in l. cum pater. §. pater certā post
Dyn. ff. de lega. secundo dicens pœnam non esse de natu-
ra contractus, & ideo in uno contractu appositam non
censeri in secundo repetitam, & idem tradit Roma. con-
sil. 155. Præmissum laudum secundo dub. Et hoc in ca-
su nostro intrepide videtur tenendum, quia non potest
dici, quod casus sit similis, quum sit dare rationem diffe-
rentiæ inter primogenitum & secundogenitum de Ala-
gon, quia primogenitus, qui succedit in comitatu debet
deferre nomen & arma domus suæ, quæ ratio nō ita mi-
litar in secundogenito, qui non est successor comitatus,
& fatuum esset ad diuersos casus pœnam extendere,
propter odium pœnæ. l. si præles & l. si interpretatione,
ff. de pœn. cap. in pœnis, de regu. iur. in sexto.
Laus Deo.

Marcus Antonius Nattæ.

S V M M A R I V M.

- 1 Feudum ubi est receptum pro se & heredibus vi pacti
& inuestitura non acquiritur descenditibus nisi hæ-
redibus, etiam si dictum fuerit pro se & heredibus
suis masculis, & nume. 3. seruata graduum præroga-
tiua, ut num. 10.
- 2 Inuestitura tenor derogat omni nature feudorum, &
in ea apponi possunt pacta insolita & exorbitantia
a communi natura feudorum, & numero. 24.
- 4 Feudum habens originem a feminis & datum ad cer-
tum seruitium, est transitorium ad feminas, & dici-
tur maternum seu femineum, ut nume. 21.
- 5 Argumentum ab emphyteosi ad feudum quando, &
quomodo procedat.
- 6 Hæres appellacione in materia transitoria ad quoscū-
que continetur etiam extraneus hæres, nisi dictum es-
set de masculino, secus in materia feudali.
- 7 Feudum quando defertur descenditibus ut descen-
dentibus, & non ut heredibus, veniunt descenden-
tes gradatim & subordinate, habito respectu ad il-
lum, qui ultimo loco feudum habuit, & nu. 9. & 11.
- 8 Taxatiuarum dictionum natura est omnia alia exclu-
dere præter expressa.
- 12 Feudum. In successionē feudi attenditur proximitas
vltimi uasalli defuncti non autem primi acquirentis,
sive sit receptum pro se & descenditibus, sive pro se
& heredibus.
- 13 Nepos ex fratre consanguineo in acquisitione feudi pos-
sedit ultimo loco per patrum suum defunctum, non
concurrit cum fratre ipsius defuncti utrinque coniu-
cto; nec etiam in acquirenda hereditate, & numero
19. & 23.
- 14 Hæreditas primi, acquirentis ubi est agnita sicuti non
hereditas defuncti sed patrimonium agnoscentis, ita
dicendum est in feudo, & nu. 16.
- 15 Feuda tot esse dicuntur, quot successores.

Feudum

- 17 Feudum uenit in petitione & diuisione hereditatis tanquam et annexum, & pro eo competit remedium l. si. C. de edic. diu.
- 18 Feudum hereditarium an sicut in filio transeat in agna to etiam quod agnatus non sit heres, uel non possit esse heres.
- 20 Nepos in dispositione hominis non subintrat locum patris, sed excluditur a fratre tanquam proximior. secus in dispositione legali, ut numero. 26. & numero. 28.
- 22 Feudum. In feudi successione quando & quomodo admittatur femina cum masculis tam in pacti quam ex natura feudi.
- 25 Fideicommissaria hereditas ubi filio per alium filium est restituenda, eadem restituendum est feudum simul cum hereditate.
- 27 Feudorum natura, ubi super ea non est prouisum per iura feudalia, regulatur secundum ius commune.

CONSILIVM DCLXXIX.

N casu mihi proposito, in quo clarissimi doctores adiuncti diffidentes alius p. patruo alius pro nepote aduersa consilia reddiderunt. Visis subtilissimis filiis dubiis exhibitis per praestantissimum D. iudicem in hac causa specialiter deputatum & quibusdam resolutionibus datis ad ea. Cunctanter & dubitans accessi ad hanc consultationem haud ignarus officij mei, qui cum sim vtrique parti artissima necessitudine deuictus, cauendum mihi summopere fuit, ne qui author conciliandae inter eos pacis & amicitiae esse deberem, alteri patrocinando feminarium quodammodo litis praebere viderer. Videbam quoque eo, quod diuersa sentirem a praefatis D. consulentibus trahentibus ad partem suam, quae minime negotio suo accommodata esse videretur, timendum mihi esse, ne quod aiunt, crabrones irritate, qui omnia inter eos concertatione conuersi aculeis me vnum tanquam communem hostem impetere. Accedebat ad haec asidua militum molestia, quae me ita suspensum & annexum reddit, ut animum hac cura & sollicitudine distractum nihil aliud cogitare permittrat, nec etiam copia librorum suppetit, ut pote qui sua numerositate impedit dominum tumultus bellorum fugientem sequi minime poterunt. Istis difficultatibus circumuentus, quid mihi agendum esset, non facile expediebam, quotidiana tamen magnifici D. Guilielmi auunculi mei instantia deuictus, cuius autoritas apud me semper plurimum valuit, non potui tandem non eidem praebere assensum, ut in hac ardua & difficili quaestione, in qua tot excellentes doctores laborauerunt, quid mihi de iure esse videretur, sibi scripto ederem. Christi igitur gloriosissima quae eius matris ac beati Ioan. Baptistae nominibus inuocatis accedendo ad rem omisis argumentis ad vtranque partem & alia superflua allegationum pompas, iuribus tantum & rationibus innitendo aliqua praemittenda esse puto, quibus bene discussis veritas praesentis consultationis vltro se se offeret & manifestabit. In primis namque aduertendum puto, quod si feudum Centorii, de quo agitur ex quo receptum est pro se & heredibus, non est feudum simplex neque rectum, & ideo non succedat in eo secundum specialem successionem feudorum, sed ex vi pacti & inuestiturae, & ideo non potest acquiri nisi heredibus, ex quo hoc expresse in pacto & inuestitura deducum est, ita dicit Iaco. Alua. post Iaco. de Belui. per eum relatum in capit. primo colum. 4. versic. Quero ab extra de eo, qui sib. & here. su. mascul. ubi dicitur eidem sententiae Andr. de Ifern. in titulo, an agna. vel fil. Idem refert, & sequitur prapo. in dicto titulo de eo qui sib. & hered. su. colum. quarta, versic. Post Alua. quero. Faciat, quia si tenor inuestiturae derogat omni naturae feudorum, capit. primo, & ibi not. Bald. de du. frat.

a capitu. inuest. & in ea possunt apponi pacta insolita & exorbitantia a communis naturae feudorum capit. primo. §. praeterea, & §. Item si va. allus, quid sit inuest. & propter hoc, quod solum descendentes hereditibus acquiruntur, appellatur hereditarium, Nec censendum est eius naturam esse alteratam propter si verbum masculis adiectum verbo heredibus, quia quum finis in materia feudi de sui naturae transitoria tantum ad descendentes masculos, ut habetur in titu. de succel. feu. & de grad. succed. in feu. & in capitu. primo. §. hoc quoque sciendum, qui feu. da. pos. non potest dici, quod verbum masculis fuerit oppositum ad restringendum verbum heredibus ad ipsos descendentes masculos, quia si fieret talis interpretatio, quum hoc ueniat ex natura actus, superflua essent d. verba heredibus masculis, & starent sine uirtute aliquid operandi contra l. si quando. ff. de lega. primo, & capitu. si papa de priui. in sexto, sed potius dicendum est, quod verbum masculis fuerit appositum ad excludendas feminas, quae alias ex natura feudi, quod si habuit originem a foeminis, & est conditionatum, hoc est datum ad certum seruitium admitterentur, secundum quod no. Bald. & docto. in capitu. primo. §. quin etiam episco. vel Abba. & latius infra ostendetur, & hoc modo intelligendo vtrunque verbum operabitur, quia verbum heredibus adiectum qualitatē hereditariam descendentes, quam sine eo non habuissent & verbum masculis excludet foeminas, quae admissae fuissent ex natura feudi foemine concessi ad certum seruitium, talis enim debet fieri interpretatio ut ne dum clausula, sed ne quidem minimum quodque verbum stet sine uirtute aliquid operandi, secundum Bald. qui hoc dicit in rub. C. de contrahen. emptio. in 9. quest. per id, quod habetur in l. hac lege. ff. eod. titu. Nec aliquid facit in proposito allegata decisio Rayn. de Forli. relata per Bald. in l. Gaius. ff. soluto matrimo. quia si quum loquatur in emphyteosi, & sic in materia ad extraneos herede. transitoria. §. adeo institui. de loca. l. viā. C. loca. not. docto. in §. emphyteosim de non alien. verbum masculis non erit superfluum, sed operabitur restringendo uerbum heredibus, quod de sui natura comprehendit extraneos, ad descendentes masculos, quae restrictio erat superflua in materia transitoria ad ipsos descendentes masculos tantum. Et ideo datur regula in feudis. quod ubique est diuersa ratio non procedit argumentum de emphyteosi ad feudum gloss. in capit. primo, in uerbo refutare de uasal. qui con. constit. l. oia. & Bal. in cap. primo, an agna. vel fil. & in cap. primo. de contro. int. uasal. & alium. Et quod dictum Raynerii intelligatur in materia transitoria ad quoscunque heredes declarat ipse Bald. in l. Gallus. §. etiam si a parente colum. 2. versic. Circa istum. §. etiam quaeritur in uerbo. in hoc ultimo uerbo subdistingue. ff. de libe. & posthum. ubi expresse facien. o mentionem de dicto Raynerii uult illud habere locum tantum in illo ultimo membro, quod ipse facit de materia transitoria ad heredes extraneos. Idem declarat Alex. in d. §. etiam si a parente colum. 2. versic. Secundo in quantum Bart. sic concludit, ubi expresse dicit Bald. limitare conclusionem Bart. qui tunc uult, quod in materia transitoria ad quoscunque appellatione heredibus comprehendatur extraneus, nisi dictum esset de masculo, & ita dicit disputan. o tenuisse Rayn. de Forli. Idem declarat Socii in d. §. etiam si a parente col. 3. versic. secundo limita. ubi similiter adducit illud dictum Rayn. pro limitatione suae tertiae conclusionis loquentis de dicta materia transitoria ad heredes extraneos. Et per hoc patet esse sublatum potissimum fundamentum, per quod defendebatur, feudum Centorii non esse hereditarium, super quo non multum insisto, ex quo nedom aduersantes hoc concedunt, sed etiam pro uiribus defendere conantur tanquam arx & principale fundamentum intentionis suae. Et d. motiuans etiam in hoc inclinare uidetur. Et ideo hoc praesupposito pro constanti, quod sit hereditarium, & quod non acquiratur nisi per eos, qui sunt heredes ut supra probatum est, secundum And. de Iser. Iac. Alua. & prapo. in locis praeadlegatis. Aduertendum etiam puto, quod si quando feudum deferretur descendentes, ut descendentes & non ut heredes, quod

quod est quando receptum est pro descendentibus seu liberis nū la facta mentione hæredum secundum Bald. in titu. an agna. vel fil. colum. 3. versu. Ex quo colligitur tres casus & ibi And. de l. i. in prin. & cōmuniter pro alios tenetur, non omnibus descendentibus simul acquiritur feudum. Sed gradatim & subordinatē ex ordine charitatis & affectionis, quæ præsumitur ex proximitate consanguinitatis per id, quod habetur in l. v. iusurandi §. si liberi cum glo. ff. de ope. lib. & in materia feudali habetur in titulis de success. feu. & de gra. success. in feu. & de nat. succ. feu. Et iste ordo proximitatis non consideratur habito respectu ad si pitem seu caput agnationis, sed habito respectu ad illum, qui ultimo loco feudum habuit, ut de hoc est tex. in cap. primo de nat. succ. feu. in quantum vult, quod feudum perveniat ad eos solos, q. sunt de linea illius, qui ultimo loco feudum habuit, & sic quum ¶ loquatur per dictionem taxativam solos, omnes alios, qui sunt in aliis lineis excludit, quum de natura dictionis taxativæ sit expressa includere & omnia alia excludere l. rationes & auth. quod obtinet cum glo. C. de proba. l. in his solis. C. de reuo. dona. l. sed si tantum & l. nisi hoc actum. ff. de pac. & tamen clarum est, q. possunt esse multis in aliis lineis, qui erunt proximiores in gradu primo acquirenti, qui deberent admitti ratione proximitatis, si attendatur affectio & charitas primi acquirentis. Quinimo in feudo antiquo, q. ¶ acceptum est ab ascendente ultra quartum gradum, semper filius excluderetur a feudo proximē possessore per patrem suum a patruo suo, & a quolibet ascendente ipsius patrui, ex quo ipse patruus & omnes eius ascendentes reperiantur esse proximiores stipiti seu capiti communis agnationis, ut patet ex computatione graduum, quod dicere esset valde absurdum & incōueniens & alienum ab ordine naturali succedendi, & etiam tradito de iure cōmuni ab intestato, de quo habetur in §. si vero ultra quatuor in verbo & natura primo curata auth. de trien. & sem. & in §. primum itaque illud cogitandum auth. de hære. & falc. & in l. scripto. ff. vn. lib. & in l. si matre. C. de su. & l. g. qui ordo etiam in feudis servare debet quo ad prærogativam graduum, licet nō quo ad qualitatem succedentium, prout est tex. cum glo. vbi etiam not. Bal. in cap. primo, de grad. succ. in feu. Et quod dictum est in qualitate proximitatis, ut attendatur quo ad illū, qui ultimo loco feudum habuit & non quo ad primum acquirentem, idem per omnia dicendum est in qualitate hæreditaria, quando ¶ necessaria est descendentibus ad acquisitionem feudi, quando receptum est pro se & hæredibus, quia tunc aliter illud habere non possunt, nisi sint hæres, prout communiter tenetur, & supra ostensum est, quia non est dare rationem diversitatis inter vnum casum & alium & si aliter diceremus, sequeretur idem absurdum, quod supra dictum est, ex quo etiā feudum tali modo receptum defertur descendentibus hæredibus gradatim & subordinatē servata graduum prærogativa, ut not. per doct. in l. Gallus. §. quidam recte. ff. de libe. & postu. & in l. quod dicitur. ff. de verb. oblig. nam eodem modo in feudo antiquo filius licet hæres primi acquirentis mediante persona suorum maiorum per regulam. l. fina. C. de hæred. instit. quia hæres hæredis primi testatoris est hæres, nihilominus excluderetur a suo patruo & eius ascendentibus, qui simili modo essent hæres primi acquirentis mediantibus suis antecessoribus, quia reperirentur & hæres primi acquirentis sicut & ipse filius, & proximiores eidem, quam sit ipse filius, & ideo ¶ ut euitemus hoc absurdum, debemus dicere ¶ etiā quo ad istam qualitatem hæreditariam debere haberi respectum ad vasallum, qui ultimo loco feudum habuit, nō ad primum qui feudum acquisivit. Debet enim in vnaquaque dispositione fieri talis interpretatio, ut non sequatur absurdum l. si stipulatus fuero per te non fieri. ff. de verbo. oblig. l. scire oportet. §. aliud. ff. de excu. tut. Et tātō maximē, quia hoc, quod habetur respectus ad ultimum vasallum & non ad primum, censetur esse ordinatum a lege etiam ex præsumpta voluntate primi acquirentis, qui censetur eandem affectionem, quam habuit æqualiter ad plures eiusdem gradus descendentes, ean-

dem continuativē habuisse ad posteros vniuscuiusque in portione ipsius contingente, & ideo sicut in suis portionibus vnumquemque magis prædilexit, ita a morte ipsius posteritatem quoque suam, magis quam posteritatem aliorum prædilexisse cēsetur, & est hoc affectio nem quoque suorum descendentium affectioni etiā suæ præfuisse, arg. l. cum auct. ff. de condi. & demon. & l. cū acutissimi. C. de fideicom. Et ideo ¶ recipiendo feudū pro descendentibus hæredibus, debet acquiri descendentibus, qui sunt hæres ultimi vasalli, & non descendentibus, qui sunt hæres primi recipientis, & hoc ex concursu, voluntatis præsumptæ & concursu affectionis tã primi acquirentis, quam ipsius ultimi, non enim potest dari bona ratio diversitatis, quare velit primus recipiens haberi respectum ad affectionem sui descendētis magis quam ad suam, & ideo velit vocari ad successionem descendentes magis proximiores illi quam sibi, & non velit ratione eiusdem affectionis vocari ad successionē magis illum descendētem, qui est hæres sui descendētis, quam illum descendētem, qui est sibi hæres, quum vniuscuiusque interfuit habere heredem l. & quia defunctorum. ff. de pigno. actio. Ruminetur bene quæso ista ratio, quia est multum viua & faciens ad propositum. Et licet ista opinio sit optima ratione fundata & munita auctoritate text. in propria materia feudali loquentis, ne tamen indigere videatur approbatione iuris civilis in terpretum, cōtentus ero auctoritate celeberrimi & subtilissimi Iuriscōn. D. Berth. Soci. quia eam in indiuiduo tenet in l. si cognatis colum. pen. vel ult. versic. Sexta & vltima conclusio, in verbo, pro ista opinione videtur esse tex. ff. de reb. dub. & in consil. 259. Materia præsentis consultationis colum. 13. circa fin. versicu. Sexto confirmatur, & colum. 17. versicu. Aliquando & secundo vocantur, in verbo confirmatur, & latissime & pulchre cōsil. 86. Visi testamento colum. 5. versicu. Aliquando & colum. 7. versicu. Et pro ista conclusione 3. libr. Idem expresse tenet Pau. de Caltr. consil. 191. Visi & diligenter examinatis colum. 2. versicu. Et licet quidam dicant, Idem tenet Curt. Iun. consil. 138. Habita diligenti & maturā consideratione colum. pen. versicu. Aggredior igitur num. 24. vbi asserit hanc esse communem opinionē, & in prædictis locis latissime examinant hanc q. præallegati doctores, an attendi debeat proximitas primi testatoris, an vero ultimi defuncti. Et licet Soci. in l. si cognatis colum. 17. versicu. Tertium & ultimum, dicat, quod non inuenit hanc q. bene decisam in specie, & in d. consil. 249. colum. 11. versicu. Circa secundam difficultatem dicat hanc q. difficilem, & licet in ea pluries consulerit, tamen quod tunc sibi difficilior videbatur, & in eodem consil. colum. 17. versicu. & hæc de secunda q. dicat, quod longior sit, quia passus visus est subtilis & quotidianus, tamen istud procedit respectu materiæ fideicommissi, & aliarum, de quibus principaliter disputat in d. locis, non autem respectu materiæ feudalis, quia istam decisionem quod attendi debeat proximitas ultimi defuncti in feudis, tanquam formam & indubitatam, & pro qua est casus legis, adducit pro corroboratione decisionis in materia fideicommissi & aliis, de quibus principaliter loquitur.

Istis sic præmissis veniendo ad casum propositæ consultationis indubitanter concludendum ¶ puro nepotē ex fratre consanguineo non concurrere in acquisitione feudi possessi ultimo loco per patruum suum defunctum, cum fratre ipsius utriusque coniuncto, ex quo etiam cum eo non concurrat in acquirenda eius hæreditate. §. reliquum in auct. de hæred. ab intesta. auct. cessante. C. de legi. hæred. auth. itaque commu. de succ. & non prodest ipsi nepoti, quod sit hæres mediante persona antecessorum suorum in aliqua parte primi acquirentis, quia eius persona non attenditur, sed ultimi defuncti, ut supra late deducum est, & ex alio etiā ostendi potest, quia postquam ¶ hæreditas d. primi acquirentis, cui erat annexum feudum, fuit agnita per partes a fratribus, ad quos ultimo loco pervenerat mediante persona maiorum suorum, ipse partes agnitæ amplius non dñr esse partes hæditatis maiorum suorum, nec d. primi acquirentis,

quirentis, sed unaquæq; pars dicitur esse hereditas, separata illius fratris, qui eam agnouit arg. not. per gloss. & docto. in l. prima. §. uereres. ff. de acq. poss. & in l. sed & si plures. §. filio. ff. de vulga. & pupil. pari modo partes d. feudi reperti in d. hfditate & eidem annexi, nō dñr partes feudi, sed feuda insigna de per se, ut dicat Andr. de
15 Iher. in c. 1. §. & olim col. 1. de succ. feu. & dicit Bal. in d. c. primo de succ. §. hoc quoq; colum. 5. uerfi. Quarta conclusio, quod tot sunt feuda, quot successores. Reperientur igitur esse tres hereditates separata, quia tres sunt fratres, qui eas agnouerunt, & unaquæque hereditas
16 tas habebit feudum suum annexum, ita quod qui agnouerit unam ex eis, non potest dici acquirere sibi, nisi feudum annexum ipsi hereditati, quam agnouit, non autē potest acquirere feudū annexum alteri hereditati, quam non agnouit, quia ex separatis non inferitur l. papinia. exuli. ff. de mino. Imo dicitur acquisitum feudum p
17 eum, qui illam alteram agnouit quum fei ita adhareat, & annexum sit, ut uenire dicatur in petitione hereditatis, & pro eo competat etiam remediū l. fna. C. de edic. diu. ut per Bal. in c. primo colum. 3. de succ. feu. uerfi. Quæro ergo, & in c. primo, de contro. inter masc. & fœm. colum. prima, uerfi. Quæro si possessio & in c. primo, colum. 3. uerfi. sed nunquid feudū. an agna. uel fil. Idem tenet Andr. de Iher. in d. c. primo. §. & olim colum. 2. uerfi. si feudum datum est, ubi & hereditibus de succ. feu. & in c. primo, an agn. uel fil. col. prima, uerfi. hæc sunt magistralia uerba, & Iacob. Alua. in d. c. primo, colum. secunda, uerfi. non potest dici de succ. feu. Idem tenet Io. Andr. in addi. Specu. in titu. de testa. §. pen. in ultima addit. quem refert, & sequitur Alex. & Iaso. in d. l. fna. C. de edic. diu. Venit etiam in diuisione hereditatis, ut in c. primo, de nat. succ. in feu. & in c. primo. §. omnes si de feud. fuer. contr. inte. dom. & agna. & ibidem utrobique not. Bald. & Iaco. Alua. & idem Bald. in l. familia. colu. 2. uerfi. scilicet. Ex qua gloss. C. fami. herci. Nec obstat, si dicitur, quod illud, quod dicitur, quod agnati non acquirunt feudum hereditarium, nisi sint hæredes. intelligitur, si possunt esse hæredes, & non lunt, secus autem est, quando non possunt, prout etiam dicimus in filio, qui licet non possit habere feudum, quando non uult esse hæres c. primo, an agn. uel fil. col. filius de cap. qui cu. uendi. tamen hoc non habet locum, quando non potest esse hæres secundum Bald. in l. 3. C. de fideicom. & in d. c. primo, an agn. uel fil. colum. 3. uerfi. Iaco. de Belui. si distinguunt, ubi ponit plures casus, in quibus filius licet non habeat hereditatem patris, tamē habebit feudum, quos referunt & sequuntur addendo plures alios Iac. Alua. & præpo. in d. c. primo, an agn. uel fil. Quia ad hoc rñde tur q non est bonum argumentum de agnato ad filium, nam filius est suus hæres s. sui autem hæred. quæ ab intest. & uiuente patre intelligitur esse dominus. §. sed sui quidem hæredes insit. de hæred. qual. & differen. & post mortem patris dicitur dominium continuari in ipsum. l. in suis. ff. de liber. & possi. & dicitur quodammodo ad propria uenire. l. 1. §. largius. ff. de succ. edic. & ideo nō dicitur acquirere feudū, sed acquisitum capere glo. in c. primo, de fed. cogni. in §. sciendum in uerbo aut successione, quam ad hoc ibi not. Bald. qui etiam dicit esse mēti tenendum pulchrum & sapidum modum loquendi, & ideo licet quando non uult esse hæres, feudum amittat, quia ipse est in culpa, & propter hanc culpam feudū debet amittere, quia ita disponitur a lege feudali, ut habetur in d. capitu. primo, an agna. uel fil. & in dicto capitu. filius de cap. qui cu. uendi. tamen quando non potest esse hæres, non potest dici, q sit in aliqua culpa, & ideo feudum iam fbi quæsitum non debet amittere, regulare enim est in feudis, ut sine culpa non amittantur, ut habetur in c. primo, de feu. sine cul. non amitt. Hoc autem nō potest dici in præfenti casu in agnato, cui hereditas non desertur, nec aliqua qualitas hereditaria ei inest, ut possit dici feudum, quod non desertur nisi hereditibus sibi esse acquisitum, & per consequens sine culpa ei non debet auferri. Ex alio etiam dicendum est, ne potem non cōcurrere cum patruo ad acquisitionem d. feudi, quia ut lupra dictum fuit in prin. præfentis consultati nis allegan

do Iaco. de Belui. Iacob Alua. & præpo. in c. primo, de eo qui sibi & hæred. su. & And. de Iher. in cap. primo, an agna. uel fil. ad hoc feudum, ex quo susceptum est pro se & hæredibus non potest uenire ex speciali successione feudorum, sed ex ui pacti & inuestitura, per quam proui
20 lum est solum descendentibus, qui sunt hæredes, & sic sumus in dispositione hominis, & in casu, in quo nepos non subintrat locum patris, sed excluditur a fratre tanquam proximiori per notab. distinctionem Bal. in l. cum ita. §. in fideicommissio. ff. de laga. 2. quæ latē comprobatur auctoritatibus adductis per præstantissimos D. confules pro hac parte, & ultra auctoritates per eos adductas, sequuntur Bald. Floria. Cuma. Iaco. de Put. allegati per Deci. in locis inferius allegandis Cuma. conf. 106. Mulier iussit colum. 2. Cor. conf. 131. uidetur prima facie colum. 2. uerfi. Item dato lib. 3. & Dec. latē conf. primo. Memini me alias per totum, ubi testatur hanc esse communem opinionem, & in pluribus aliis cōsiliis præfentim conf. 408. In præfenti consultatione colu. fin. ubi dicit ita fuisse iudicatum in rota romanæ curiæ dum legeret Florentia. Et eandem opinionem tenet idem Deci. in l. si auia. primo notab. C. de succ. edic. & in l. prima colum. 7. opinionem sequitur Alex. conf. 204. Consideratis uerbis d. inuestitura colu. 2. secundo libr. & in emphyteosi idem Alexand. scribit conf. 129. Per spēctū his, quæ in themate lib. 5. Et secundum eandem opinionem consuluit Ias. ut habetur in conf. Rub. Alex. conf. 37. qd incipit circa dubium mihi propositum, consuluit etiam notabiliter multis rationibus & fundamentis Io. Cro. de Mō referrato, ut habetur inter eadem conf. Rub. Alex. conf. 39. quod incipit. Circa questionem mihi propositam, qui duo solemnes doctores sequuntur eandem sententiam, quam ibi secutus fuit idem Rub. Alexan. ut ibi uideri potest: Et eandem sententiam tenuit idem Rub. Alexan. cōf. 85. Circa dubium mihi propositum & c. Inuenio idem etiam tenuisse Bal. conf. 408. Casus talis est, quidam Titius lib. 3. Quod autem ad istud feudum non possit uenire ex speciali successione feudali, sed tantum ex ui pacti & inuestitura, ex alia comprobari potest, quia istud
21 t feudum quum habuerit originē a fœminis, dicitur feudum maternum seu feminineū, in quo feudo de sui natura fœmina non est inhabilis ad succedendum gloss. in c. primo de succ. feu. in §. filia in uerbo succedant, quum sequuntur Pal. Iaco. Alua. Præpo. in c. 1. de bene. fœm. & reprobata ibidem gloss. asserunt hanc esse communē opinionē, quæ et tenuit Rom. confil. 1. Visis in facto in prin. conf. 33. Viso inuestitura tenore & conf. 367. Circa primum consultationis articulum §. dub. Item t dictū feudum datum est ad certum seruitium & determinatum, quod decenter potest expediri per fœminam per se uel alium nomine suo, quia datum est pro seruitio quatuor balesiorum, qui seruiant pro uno mense quolibet anno. Sed quando fœmina reperitur habilis ad succedendum in feudo, & feudum datum est pro certo seruitio, quod potest expediri decenter per se uel alium nomine suo, in tali feudo fœmina admittitur simul cum masculis, ut per Bald. post Iaco. de belui. per eum relatum, quem etiam sequuntur Iaco. Alua. & Præpo. in c. 1. §. quinctia in princ. episco. uel Abba. Et licet doctores ibi loquantur, quando fœmina habilitatur ex pacto, per quod uocatur masculi & fœminæ, tamen idem dicendum est, quando do habilitatur ex natura feudi fœminei, quia non est da re rationem diuersitatis inter unum casum & alium, non enim fit uis in pacto, sed in habilitate, quæ procedit ex pacto, & ideo ex quacunque causa procedat habitas, idem dicendum est, & est facta mentio de pacto per doctores magis grata exempli, quam quod noluerint restringere suam determinationem ad illud & excludere alias modos, per quos fœmina habilitatur, quum eadē ratio militet in omnibus, & ideo fœminæ sorores defuncti deberent uenire ad feudum, si succederetur in eo ex speciali successione feudorum, sed non ueniunt quia excluduntur per pactum, per quod uocantur masculi tantum nulla facta mentione de fœminis, ergo d. masculi non dicuntur uenire ad feudum ex successione feudali sed ex d. pacto, quod eos uocat, & sic ex dispositione hominis.

minis, propter quam nepos non potest concurrere cum patruo, per distinctionem Bal. superius allegatam.

- Reliquum est, ut ad contraria respondeamus, quæ si bene considerentur præmissa, in veritate non obstant. In specie tamen respondendo, dico, quod non obstant tex. in c. primo de success. feu. & in cap. primo §. his vero de grad. success. in feu. quia ut concedatur, quod si filius subintret in locum patris, tamen ex quo pater ipse nepotis, si uiueret, non posset esse hæres ipsius defuncti, quia excluderetur a fratre utrinque cōiuncto auc. cessante C. de legi. hered. auth. itaque C. cōmū. de success. Patet etiā quod non posset esse de successoribus, quibus prouisum est p. inuestituram, in qua heredes nominati sunt, & ideo nec nepos in eius locum subintrando potest plus iuris consequi, quā pater suus consecutus esset, si uiueret, ex quo hoc ius sibi uendicat ex persona ipsius Non est ergo bona consequentia dicere filius subintrat in locum patris, etiam disponitur de iure communi, & tamen de iure nepos ex fratre consanguineo non succedit cum patruo utrinque coniuncto d. auc. cessante, & §. cū filius instituit de hered. quæ ab intest. def. Nec obstat, si dicatur, quod licet ab hereditate excludatur, quod tamen nō excluditur a feudo quia in feudis non attenditur duplex uiculum, quom unum scilicet maternum sit impetritens secundum Bal. in d. §. his uero de grad. success. quia dico, quod hoc potest procedere in feudo recto & simplici, quod acquiratur ex specifica successione feudali, non autem procedit in feudo hereditario, quod non ex successione, sed ex pacto acquiratur tantum descenditibus, qui sunt heredes, quia quando est expressum ad quos peruenire debeat feudum, illud seruari debet etiam contra naturam successione de iure communi & de consuetudine feudorum c. primo §. præterea, quid sit inuesti, sed est expressū quod debeat peruenire ad heredes, ergo qui nō sunt heredes, non ueniunt, licet alias ex successione, & simplici natura feudorum uenirent, quia in stipulationibus & pactis nō intelligitur persona nisi expressa l. quicquid astringat & l. si ita stipulatus §. Grifogonus. ff. de uerbo. obli.
- 24 ga. semper t. enim recurrendum est ad tenorem inuestituræ, quia derogat omni iuri feudorum c. primo i fin. de duo. fra. a cap. inuesti. & dicit Bald. in c. primo §. denique col. 2. quæ sue. prima cau. benefi. amit. quod forma inuestituræ est præcisa, & ab eius tenore non est recedendū, & in l. unica §. sed & si quis el secundo C. de lati. liberti. tol. dicit, quod per inuestituram feudum declaratur, & i l. quotiens colu. secunda C. de su. & legi. dicit, quod qua litas uerborum inspicit debet, quia forma contractus sit uerba, & forma est, quæ dat esse rei. Nec est inconueniens quod etiam datis pluribus habilibus ad succedendum i feudo ille præferatur, qui hereditatem habebatur est, quia
- 25 hoc uidemus in fortioribus terminis in filio, cui restituenda est hereditas ex fideicommissio per alterum filium ut eidem præferatur in feudo, quod sibi uenit restituendum cum hereditate per not. per Io. And. in addit. in titu. de loc. §. nunc reliqua in addi. incipiente, Quæstio nō esse dubia iuncta addit. posita super uers. 158 & per Bal. in l. cum uirum colu. fin. uers. concludo C. de fideicom. & per Paul. de Cast. & alios in l. si patroni. ff. ad trebel. & maxime per Alex. ibidem colu. quinta uers. modo pono si pater habet duos filios & in 6. col. uers. Sed tenendo, ubi hoc decidit in terminis formando quæstione in filio grauato de restituendo hereditatem alteri filio ubi etiam dicit superscriptam decisionem habere locū in feudo recepto pro se & liberis heredibus, & sic in feudo hereditario prout in casu nostro. Si ergo hoc toleratur in filio, qui est suus hæres, & ab intestato sibi defertur hereditas, & etiam, est hæres ex testamento, & nemo eū præcedit in gradu, ut nihilominus excludatur ab altero filio propter hereditatem, quæ ad eum peruenit, quanto magis æquo animo id ferre debet agnatus, si cum sit remotior in gradu, nec sibi deferatur hereditas ab intestato, nec habeat aliquam aliam qualitatem hereditariam ab ipso feudo, quod tantum descenditibus heredibus debetur, excludatur ab eo, qui est in gradu proximior, ac hereditatem habiturus est ab intestato. Alio & secundo modo responderi potest ad textus præallegatos, quod

26 habeant locum, t. quādo tractatur de succedendo in feudo, secundum naturam feudalem, non autem quādo tractatur de acquirendo feudo ex ui. pacti uel inuestituræ contra naturam ipsius feudi, quia in primo casu sumus i dispositione legalis, in secundo sumus in dispositione hominis. Nec est dicendum, prout dicere uidetur D. Consulens pro nepote, quod nō habeat locum ista distinctio in duobus casibus, uidelicet quando agitur de admittendo aliquos ad bona sui uel patris quāmo totum contrarium dicendum est, quia cum in aliis casibus generaliter nō habeat locum dispositio, quod filius subintret in locum patris, prout de hoc uidetur esse tex. i §. primo & §. si quis igitur defunctus uers. huiusmodi, uero priuilegium in auth. de hered. ab intest. ubi dicit Ang. illū tex. ad hoc summè notandum, & tenet Bart. in auc. post fratres C. de legi. hered. patet, quod non potest ad eos adaptari d. distinctio, & ideo dicendum est eam habere locū in illis duobus casibus tantum, in quibus solis habet locum d. dispositio, auth. omnino negādum eam habere locum in feudis, & qui hoc audet dicere, docere debet hoc

27 esse expresse determinatum in feudis, alia t. stabitur iuri communi, secundum bōd regulari debet natura feudorum, c. cū dilectus extra de consue. c. primo de cogni. feu. not. glo. & docto. in c. primo de grad. success. in feu. Nec obstat illud, quod uidetur sentire D. motiuas, quod hoc censetur expresse esse decilum ex eo, quod decilum est iura ciuilia de successione ab intestato in d. duobus casibus, quando succeditur aui uel patruo, attendi debere & in his, quæ transeunt ad filios iure successionis, seu filiationis semper filius subintrat locum patris secundum And. de Iher. & Alex. in locis per eum allegatis, quia ad

28 hoc respondetur, quod præfati doctores loquuntur in successione legali feudi, nō autem ubi feudum defertur ex dispositione hominis, ut patet ex eorum uerbis, & est quia tex. in d. c. primo §. his uero de grad. success. in feudo loquitur de d. successione legali, ut patet in prin. cap. & ideo de ea etiam censendus est loqui And. de Iher. quā dicta doctorum debeant intelligi secundum terminos legis interpretatæ secundum Bart. qui hoc not. in l. non solum §. liberationis. ff. de libe. leg. & ideo nō aduersatur præfata distinctio, quia in isto casu, quādo scilicet tractatur de successione, nō negamus habere locum dispositionem illorum iurium, quia hic sumus in dispositione legis. Sed bene negamus habere locum in acquisitione procedente ex pacto contra naturam feudi, quia isto casu sumus in dispositione hominis, & sicut ista distinctio habet locum de iure communi, ita etiam dicimus habere locum de iure consuetudinario feudorum, quia non reperitur contrarium expresse determinatum. Nec hoc dicitur per Alex. nec And. de Iher. qui nō faciunt aliquā differentiam inter ius ciuile & ius feudale. imō utrūq; ius æquiparāt, ut quod in successione dicitur de iure Romano, idem sit etiam de iure consuetudinario feudorum, utroque pariter disponente filium subintrare locum patris in successione aui uel patris, & ideo nulla est ratio, quare etiam secundum eos distinctio, quæ fit de iure communi, non debeat habere locum etiam i feudis. Ista pauca oportuit dixisse ad exiguum hæitationē præstauissimam D. motiuantis tollendam. Nec inficior potuisse adduci multa consi. Alex. Pau. de Cast. & aliorum, doc. quæ alias memini me uidisse, comprobata tam in emphyteosim, quam in feudo, nepotem non succedere simul cum patruo, quando non potest esse hæres emphyteote seu uasalli defuncti, & multa similia potuisse inculcare de more Iuriscon. nostri temporis, quæ consulto a me prætermissa sunt, quia mihi semper placuit magis iuribus & rationibus pugnare quam authoritatibus more ueterum doctorum, quorum uetustigia semper adoro, & etiam quia in præsentiarum nedum uoluminum consilium, sed nec lecturarum de materia loquētum copia suppetebat, ita quod aliquibus paucis libris hinc & inde medicatis mihi necesse fuit uti. Eggregia tamen doctrina præstantissimi & in huiusmodi feudorum causis exercitatissimi Iuriscon. D. Cōmissarii, ut in quibus ipse defecerim cum uatissimè supplere possit. Hoc consilium cum aliis quatur sequentibus lumpsit ex scriptis præstantissimi Iuriscon-

risconsulti Domini Io. Baptiste Natta fratris mei colendissimi. Laus Deo.

Marcus Antonius Natta.

S V M M A R I V M.

- 1 Feudum in successione feudi suscepti pro se & heredibus non admittitur quis, nisi & in uniuersa hereditate succedat.
- 2 Feudi hereditarii & ex pacto & prouidentia tres sunt species, per totum.
- 3 Feudum acquisitum a patre non facta mentione successorum dicitur hereditarium & feudum nouum, & in eo agnati non succedunt.
- 4 Feudi antiqui concessi p se et heredibus successio transit ad quoscunque agnatos (modo sint heredes) de secedentes a primo stipite agnationis communis, & uocatur feudum ex pacto & prouidentia.
- 5 Feudum receptum pro se & heredibus num differat a feudo ex pacto & prouidentia.
- 6 Feudum concessum pro se & heredibus quibuscunque transit ex pacto & prouidentia recipientis etiam ad heredes extraneos.

CONSILIUM DCLXXX.

Super eodem facto.

In causa Centorii post redditum a me consilium in fauorem patris contra nepotem, quia in eo defenditur feudum centorii esse hereditarium, & ex pacto & prouidentia, non improbabili modo dubitari contingit, quo pacto regulari debeat, an ex natura feudi hereditarii, an uero feudi ex pacto & prouidentia, quam dubitationem uideo ortum habere ex ratione cuiusdam opinionis aliquorum doctorum existimantium feudum pro se & heredibus susceptum non esse ex pacto & prouidentia. Vt ergo praemissa dubitatio pullulare desinat, subiiciam inferiora. Igitur p totali eius exhibitione & confirmatione alias per me dictorum, naturam ipsius feudi hereditarii, & eius species diligenter inuestigandas esse puto. Et naturam quidem huiusmodi feudi aqua etiam retentiones etiam sibi nomen imponerunt, talem esse existimo, ut in eo quis succedere non possit, nisi & in uniuersa hereditate succedat, ut concluditur communiter per doctores in c. primo an agn. uel fil. Et feudum huiusmodi naturae tres specie esse reperio inter se differentes. Et primam quidem speciem esse feudum patrum accipiendo strictè pro feudo acquisito a patre, quod est indeterminate receptum nulla specifica mentione facta de successoribus, nam quia etiam est feudum nouum agnati in eo non succedunt c. primo §. cum uero Conradus, qui seu dar pos. c. 2. §. nunc si duo fratres de feu March. & in c. primo, in fi. de succ. feu. filii uero quibus solis defertur, illud habere non possunt, nisi sint heredes, ut in d. cap. primo, an agna. uel fil. & in c. filius de cap. qui. cur. uend. & de isto feudo facit mentionem glo. in c. i. §. hoc quoque in uerbo inuestire de succ. feu. & ibidem Andr. de Iter. exponit paternum, hereditarium, & quia nulli successores, & per consequens nec filii in inuestitura nominati sunt, non potest dici, quod acquiratur filius ex pacto uel inuestitura, sed solum ex propria & speciali successione feudorum. Alia & secunda species feudi hereditarii est, quando feudum est antiquum & in inuestitura successores nominati non sunt, & heredes solum nominati sunt, quia dicitur in ea se heredibus, & in ista specie feudi non solum filii succedunt sed etiam omnes alii agnati descendentes a primo stipite seu capite communis agnationis, quia in feudo antiquo agnati etiam succedunt, ut habetur in titulis de succ. feu. de grad. succ. in feu. & de na. succ. in feu. Nihilominus nec agnati nec filii possunt illud habere, nisi sint heredes, ut p And. de Iter. in c. primo. §. & olim colum. 2. uer. si feudum da-

tum est tibi, de succ. feu. & in c. primo, in prin. an agn. uel fil. & in c. i. & ibi per docto. de eo qui sub. & hered. et isti non possunt dici, quod ueniat ad feudum ex propria natura feudi, quia de eius natura non est, quod agnati debeant esse heredes, ut habetur in d. c. i. an ag. uel fil. & in c. filius de cap. qui. cur. uend. Ergo fatendum est hoc prouenire, quia ita dispositum est in inuestitura, & idem ex pacto & prouidentia dicendum est illud eos habere. Et hoc est, quod dicit Iaco. de Aure. & Iac. de Belu. relati per Bal. in c. primo, de eo qui sub. & hered. in §. primo ubi refert ista uerba formalia Iacob. de Aure. Qui stipulatur feudum sibi & heredibus suis, hac uerba istud operant, quod heredes debeant hunc feudum iure expressè conuentionis, & sic non dicunt hunc iure successione, & ibidem paulo infra idem Bal. refert uerba Iac. de Belui. dicentis. Quod si uassallus accepit feudum pro se & heredibus suis de ceteris iuribus, ueniunt ex pacto propter hereditatem defuncti, & non ueniunt nisi sint heredes p se uel mediani personam, ideòque agnati non succedunt in feudo isto, nisi per hereditariam uiam, & ideo est, quia ita dicunt uerba contrarius unde differetia, quae sit inter filios & agnatos infra in c. 1. an agna. uel fil. habet locum, quando concessum est feudum simpliciter, secus si sub hereditario nomine, quia in eo non succeditur citra ius & nomen heredis. Ecce ergo quare isti excell. docto. antiqui clarè uolunt feudum receptum pro se & heredibus, quod recentiores uocant hereditarium, non esse ex successione sed ex pacto & prouidentia. Nec obstat, si dicatur, quod ibidem Bald. uidetur reprobare d. Iacobi de Belui. quia ad hoc respondetur, quod maxima est autoritas Iacobi de Belui. quidem Iaco. Alua. in prohemio feudo. attestatur inter commentatores feudorum tenere principatum, & ipse Bal. in prohemio feudo col. 3. uer. si. Hanc partem refert octo uicibus legisse librum feudo. & ideo et tanquam magis expertus, credendum est. Alio & secundo modo respondeo, quod ipse Bal. reprobat Iaco. de Belu. solum eo, quod dicit, quod descendentes non ueniunt ad istum feudum, nisi sint heredes, quia ipse dicit, quod hoc non est verum, quia in feudis heredes non accipitur pro successore hereditatis sed pro successore sanguinis, non autem reprobat in eo, quod dicit, quod descendentes ueniunt ad feudum ex pacto, quia hoc ex uerbis suis colligi non potest.

Quinimo tantum abest, ut in hoc reprobet ipsum Iaco. ut potius opinionem suam confirmare uideatur, quia si quando accipitur feudum pro se & heredibus intelligitur secundum ipsum Bald. de successoribus sanguinis, ergo intelligitur de descendantibus seu liberis, quia ipsi dicantur esse successores sanguinis, ita quod nullam inter eos differentiam, sed quando feudum accipitur pro se & descendantibus seu liberis communis conclusio omnium doctorum est, quod tale feudum dicatur esse ex pacto. Ergo idem erit, quando receptum est pro heredibus exponendo secundum Bald. pro successoribus sanguinis, quod idem est, quod pro descendantibus seu liberis. Ecce ergo qualiter ipse Bald. idem sentire uidetur, quod Iaco. de Belui. quantum ad hoc, quod feudum receptum pro se & heredibus sit ex pacto, & ideo non potest dici, quod in hoc ipsum reprobet, sed potius quod opinionem suam confirmet, quam etiam sequuntur Iaco. Alua. & I. rapo. in d. c. primo de eo, qui sub. & hered. circa 4. colum. in fin. Et licet uerbum heredibus non capiatur pro successoribus sanguinis, sed pro successoribus hereditatis, qui tamen sint de habilibus ad succedendum in feudo adhuc dicendum est feudum receptum pro se & heredibus ita esse ex pacto & prouidentia, sicut feudum receptum pro se & liberis, quum utrobique inducatur per pactum, ut discedatur a propria & specifica natura feudi. In primo casu, quia agnati, qui non debent esse heredes propter illud pactum coguntur esse heredes. In secundo casu filii, qui deberent esse heredes admittuntur propter pactum etiam si non sint heredes, & sic utrobique casu alteratur natura simplicis & recti feudi propter pactum, per quod qualitas hereditaria necessaria filiis remittitur, & eadem qualitas agnatis non necessaria iniungitur, nulla luadet ratio, quare non debeamus dicere idem in utroque feudo, quod sit ex pacto & prouidentia & non ex successione.

Et

Mar. Ant. Natta.

Et licet feudum ex successione sit quid diuersum a feudo ex pacto & prouidentia, quia unum acquiritur succedendo ex propria & simplici natura feudi, aliud acquiritur ex pacto contra propriam naturam ipsius feudi, & acquirere secundum naturam, & contra naturam feudi sunt diuersa & apposita, tamen feudum hereditarium receptum pro se & heredibus, non est quid diuersum a feudo ex pacto & prouidentia, quia d. feudum hereditarium non acquiritur ex propria natura successionis feudi hereditate acquiritur feudum ipsis heredibus ex pacto, per quod ita disponitur, ut heredes illud habere debeant. Et ex istis detegitur error modernorum existimantium feudum receptum pro se & heredibus non esse ex pacto, & prouidentia, quia putauerunt illud esse ex successione, & ab eo non differre decepti, ut credo, similitudine, quam habent inter se successio & hereditas, quia sunt synonyma, & ideo respicientes ad hereditatem, quam necesse est habere, qui uolunt acquirere feudum, existimauerunt necessitate succedendi, quod est in hereditate pertinere ad feudum, & ideo feudum ipsum esse ex successione, non intelligentes, quod successio ipsa est in hereditate & non in feudo, & ideo quod hereditatem habent ex successione, feudum uero ex pacto, per quod disponitur, quod heredes illud habere debeant, ueluti si quis donaret praedium uel aliam rem heredibus alicuius, nam licet qui uolunt habere illud praedium, necesse habeant esse heredes illius, & dicuntur habere eius hereditatem ex successione, non tamen dicuntur habere praedium ex successione, sed dicuntur illud habere titulo donationis ex contractu inter uiuos, & istae rationes uidentur mihi argentes & efficaaces. Tertia & ultima species feudi hereditarii est, quando in iustitura nominati sunt heredes cum adiectione quacunque, quia dictum est, pro se & heredibus quibuscunque. Et in ista specie feudi non solum succedunt filii & agnati, sed etiam quicunque extranei, ut per Bal. in l. r. q. 33. & 48. ff. de rer. diui. & in cap. imperialem col. 5. de p. lib. feu. alie. per Fede. & per Alex. & docto. in l. Gallus. § etiam si a parente. ff. de libe. & posthu. & isti dicuntur uenire ex pacto & prouidentia, & non ex propria natura successionis, secundum quam extranei non admittuntur cap. i. §. & sic clientulus de aliena. feu. capitulo. i. de succe. feu. not. glo. & docto. in d. §. fin. ff. ad trebel. Et super ista specie feudi hereditarii, quia non pertinet ad casum nostrum amplius non insisto. Istis sit ut supra deductis declaratis & intellectis, si quaeratur quo pacto regulari debeat feudum Ceterorum, an ex natura feudi hereditarii, an feudi ex pacto & prouidentia. Respondebo, quod regulariter secundum naturam feudi hereditarii, quod acquiritur heredibus ex pacto prouidentia contrahentium, qui uoluerunt illis tantum prouidere. & ideo nepos ex fratre consanguineo siue tanquam non haeres ex natura feudum hereditarii, siue tanquam remotior in gradu ex eo, quod feudum acquiritur heredibus ex pacto, & sic ex dispositione hominis, excluderetur a fratre ipsi defuncto utrinque coniuncto, qui est & haeres & proximior. Et unaqueque istarum causarum, quum sit sufficiens per se ad excludendum nepotem, tanto magis quando ambae concurrunt in unum, prout concurrunt in casu nostro. Nec istud feudum dicitur regulari ex duobus naturis feudorum inter se diuersis, & contrariis, sed ex natura unus tantum, uidelicet feudi hereditarii, quod est de genere feudi ex pacto & prouidentia, & ab eo separari non potest, sicut nec species a suo genere. Et ex praemis remanet resoluta, proposita dubitatio. Laus Deo.

Marcus Antonius Natta.

S V M M A R I V M.

- 1 Feudum receptum pro se & liberis, & pro se & heredibus sub qua diuisione feudi accommodetur, & an habeat propriam naturam feudi uel impropriam.
- 2 Feudum pro se & heredibus an sit ex pacto & prouidentia contrahentium receptum an ex successione, & num. 6.

- 3 Distio ex, et distio propter an denotent causam proximam uel remotam.
- 4 Condemnatus de homicidio, si per Statutum non potest cancellari de banno, tale Statutum non trahitur ad condemnatum de mandato homicidii.
- 5 Actus omnis debet denominari a causa proxima et immediata, non autem a mediata & remota.

CONSILIUM DCLXXI.

Super eadem materia.

Consideranti mihi, quae possit esse ratio, quare cum doctores in multis locis mentionem faciant de feudo recepto pro se & heredibus, quod hereditarium uocant & de feudo recepto pro se & liberis, quod uocant ex pacto & prouidentia. Feudum tamen in locis ordinariis, ubi diligentissime prosequuntur diuisione, feudorum, nullam mentionem faciunt de huiusmodi feudis. Et nihil aliud mihi occurrere potuit, nisi quod putauerunt super uo id fieri, quod comprehenditur sub aliis diuisionibus per eos ibidem positis, non enim de insufficientia uidentur esse redarguendi. Et consideranti mihi sub qua diuisione possint cadere d. duae species feudi occurrit mihi quarta diuisio in ordine, secundum Bal. per quam dicitur, quod aliud est feudum, quod habet propriam naturam, aliud impropria, et ibi dicunt Iaco. Alua. & Prapo. quod feudum rectum & simplex dicitur habere propriam naturam, & feudum simplex, ideo dicitur, quia receptum est nulla facta mentione de filiis nec heredibus, secundum Bal. qui ita declarat in ca. i. col. 3. uerbi. Ex quo collige tres casus, an agna. uel fil. & ideo, quia in eo succeditur ex propria & specifica natura successionis feudalis, de qua habetur in cap. primo, de grad. succe. in feud. non improbabili etiam huiusmodi feudum potest appellari ex successione. Feudum uero, quod habet impropriam naturam, dicitur secundum Bal. in prohe. feudo. in d. diuis. quando natura ipsius feudi improprie per pactum, & tunc quia uigore pacti & ex tenore inuestiturae, quae derogat omni successionis iuris communis & feudorum, acquiritur istud feudum, non immerito quis illud appellauerit ex pacto & prouidentia. Quia igitur feudum, quod habet propriam naturam possit dici feudum ex successione, feudum uero, quod habet naturam impropria, possit dici feudum ex pacto & prouidentia. Videndum est de feudis receptis pro se & heredibus & pro se & liberis, an habeant naturam propriam uel impropria, ut scire ualeamus an censenda sint feuda ex successione, an uero ex pacto & prouidentia. Et quia de feudo recepto pro se & liberis nulla est dubitatio, quia omnes doctores communiter concordant in hoc, quod sit ex pacto & prouidentia. Dubium tamen modo restat de feudo recepto pro se & heredibus, in quo uidetur esse discordia inter antiquos & modernos, quia antiqui, ut est Iaco. de Aurel. & Iaco. de Belui. indubitanter uolunt illud esse feudum ex pacto & prouidentia, & ab eo non differre. Moderni uero ponentes dicta feuda tanquam species diuersas & oppositas inter se contrarium asserere conantur. Videndum est ergo, quis iustius induat arma & pro opinione modernorum uidatur facere, quia quum huiusmodi feudum receptum pro se & heredibus non acquiritur nisi per eos, qui succedere possunt in hereditate, ergo uidetur, quod successio hereditatis sit causa acquirenda ipsum feudum, & per consequens debeat dici ex successione & non ex pacto. In contrarium facit, quia uidetur, quod ita debeat dici feudum ex pacto & prouidentia, quando receptum est pro se & heredibus, sicut quando receptum est pro se & liberis, quia utroque casu feudum improprie per pactum, nec magis potest dici improprie in uno casu, quam in alio. Nam quum sit de natura feudi, ut filiis debeant esse heredes, agnati autem non cogantur, ut habetur in c. primo, an agna. uel fil. & i. cap. filius de cap. qui. cu. uendi. si contrarium disponatur in utroque casu per pactum, patet quod etiam in utroque ca-

su dicitur fieri contra naturam propriam ipsius feudi, istud autem fit secundum doctores quando feudum recipitur pro se & heredibus & pro se & liberis, quia contra naturam feudi in primo casu agnati coguntur esse heredes, in secundo casu filii contra eiusdem naturam non coguntur. Ergo utrobique dicendum est d. feuda esse ex pacto & providentia, quia cogi esse heredes & non cogi non est illud, quod facit in priori feudum, sed cogi & non cogi contra naturam feudi, & ita est contra naturam, quando agnatus qui non debet esse heres, cogitur esse heres sicut quando filius, qui debet esse heres, non cogitur esse heres. Ad illud autem, quod dicitur, quia successio hereditatis est causa acquirendi feudum, ideo debet dici ex successione. Respondetur, quod successio non est causa principalis, & immediata acquirendi feudum, quia si dispositum non fuisset per pactum, ut heredibus acquireretur, successio hereditatis nihil operaretur, ex quo per iura feudalia disponitur, ut agnati, etiam quod non succedant in hereditate, habeant feudum. Quum ergo operationem suam successio habeat ex pacto, effectus ipsius operationis attribuendus est pacto & non successioni, & sicut homicidium factum cum ense non attribuitur ensi, sed homini, qui fuit causa operationis ipsius ensis, ita acquiratio feudi facta mediante successione hereditatis non debet attribui ipsi successioni, sed pacto, quod fuit causa operationis ipsius successione, attenditur enim quod immediate & principaliter, & non quod mediate & in consequentiam agitur. l. fin. ff. de impe. in reb. dot. fac. l. 2. §. idē labeo. ff. ne quid in lo. pub. Et istud est, quod uoluit dicere Iaco. de Belui, dum dicit, quod descendentes heredes ueniunt ad huiusmodi feudum receptum pro se & heredibus ex pacto propter hereditatem, & sic vult, quod pactum sit causa proxima & immediata, hereditas autem sit causa mediata & remota, hoc enim significare uoluit per illas dictiones ex, & propter, nam per dictionem ex, significatur causa proxima & immediata, per dictionem propter, significatur causa mediata & remota, ut habetur in l. prima. ff. ex incendio & ibi per Bar. ff. de incen. rui. naufr. & in l. non dubium, ubi Bar. & Bal. C. de ll. & per Bald. in l. prima. C. si fer. exte. & in l. qui proprio. §. procurator uer sic. nota quod dictio ob & dictio propter. ff. de procu. Hoc etiam est, quod uoluit dicere in secundis meis allegationibus, quantum dixi, quod feudum acquiratur ex pacto contra naturam successione, quod non requirit, ut agnati debeant esse heredes, & licet hoc eueniat propter successione hereditatis, tamen ipsa successio non est in feudo, sed in hereditate, igitur non ex ea, sed propter eam feudum acquiratur, & ideo feudum ab ea denominari non debet tamen a causa proxima, quae attendi debet, ut supra dictum est. Et ideo notabiliter dicit Bald. in d. l. non dubium §. no. quod condemnatus de mandato homicidii, non dicitur condemnatus de homicidio, unde si per statutum condemnatus de homicidio non debet cancellari de banno hoc non habebit locum in condemnato de mandato, & hoc est quia mandatum est causa proxima & immediata condemnationis, homicidium uero est causa mediata & remota, ecce qualiter expressē Bald. declarat actum debere dominari a causa proxima & immediate, & non a causa mediata & remota. Et ideo male opinati sunt moderni ponentes huiusmodi feudum receptum pro se & heredibus tamen specie diuersum a feudo ex pacto & providentia, quum contineatur sub eo tamen species sub genere & ut alias dixi, credo hoc illis euenisse ex quadam falsa imaginatione, quia existimauerunt tale feudum esse ex successione eo, quod propter successione acquireretur, non aduerentes, quod magna differentia est, an feudum acquiratur ex successione, quod est, quando feudum est rectum & simpliciter receptum nulla facta mentione de successione, quia tunc successores non possunt dici aliter uenire ad d. feudum, quam ex propria & simplici successione feudorum, ex quo pactum eis de successione aliter non est prouisum. An uero acquiratur propter successione, quod est, quando receptum est pro se & heredibus, quo casu agnati contra propriam naturam feudi debent necesse esse heredes propter pactum, quod heredes uocat ad successione, quia

in primo casu successio est causa proxima, & immediata, & ideo feudum debet denominari ab ea. In secundo casu successio est causa mediata & remota, & ideo feudum non debet denominari ab ea, sed a pacto, quod est causa mediata & remota, & ideo feudum non debet denominari ab ea, sed a pacto, quod est causa proxima & immediata acquisitionis feudi. Quod igitur dicitur de feudo ex pacto & providentia, idē debet dici de feudo recepto pro se & heredibus, quia non differat inter se species, sed unus continetur sub alio tanquam species sub genere. Feudum autem ex successione bene differt specie a feudo ex pacto & providentia, ex quo per unum succeditur in feudo secundum regularem successione feudorum, eo quia ut succedatur aliter per pactum prouisum non est. Per aliud succeditur contra naturam ipsius successione, eo quod ita disponitur per pactum, & ideo quod dicitur de uno, non potest dici de alio, quia quando aliqua differunt specie, unum de alio praedicari non potest. l. si qua poena. ff. de uerb. sig. Similiter feudum pro se & heredibus receptum, & feudum receptum pro se & liberis sunt species diuersae inter se oppositae, & quia per unum omnes descendentes coguntur esse heredes, per aliud nullus cogitur, & quia hoc euenit ex pacto contra naturam propriam ipsius feudi, utraque dicuntur esse ex pacto & providentia & continebuntur sub eo, tanquam species sub suo genere, & sic feudum ex pacto & providentia praedicabitur de utroque quum genus praedicetur de qualibet sua specie, & sic cessabit dubitatio, an feudum possit regulari ex natura feudi recepti pro se & heredibus, & feudi ex pacto & providentia, quia dicendum est, quod sic, quia non differunt specie, sed unum est de genere alterius. Si bene confiderabuntur praemissa, & alia, quae dixi in aliis meis allegationibus, liquidum habebitur ueritas istius materiae. Laus Deo.

Marcus Antonius Natta.

S V M M A R I V M.

- 1 Feudalis successione natura in agnatis hereditariam qualiter regulariter non requirit, sed si feudum sit receptum pro se & heredibus, & sic ex pacto & providentia.
- 2 Nepos non subintrat locum patris in dispositione hominis, sed in legali dispositione, & num. 4. & num. 9. num. 20. & 24.
- 3 Primogenitus succedens in feudo non ex successione feudali illud habere dicitur sed ex pacto & providentia, vel concessione dominica, ut nu. 5. & 8.
- 6 Feudum natura non disponitur, sed ex conuentione legis transmissionis assumit.
- 7 Regnum & imperium, quum apud plures possint esse insolidum, non defertur primogenito ex eo, quod sit in diuisibile, sed ex solo privilegio vel concessione dominica.
- 10 Feudum non proximiori primi autoris, sed proximiori ultimi uasalli defertur, & nu. 13.
- 11 Frater utrinque coniunctus praecedit in successione fratrem ab uno tantum latere coniunctum.
- 12 Femina ab hereditate maiorum per statutum exclusa non excluditur a successione eius qui d. hereditatem agnouit, & cui ipsa succedere potest.
- 14 Hereditaria qualitas in feudis est maioris potestatis quam qualitas proximitatis.
- 15 Haeres granatus restituere hereditatem, cogitur etiam simul cum hereditate feudum restituere.
- 16 Feudo, ubi concessum est pro se & heredibus, nepos simul cum patruo non succedit, praesertim si pater eius si uiueret, non concurret cum eo in acquirenda hereditate.
- 17 Feuda non percipiuntur iure hereditario, sed quodam proprio iure feudorum, adeo quod in ipsis secundum portiones

- portiones hereditarias sed uiriliter succeditur, etiam si non deferatur nisi illis, qui sint heredes.
- 18 Feudum non concernit hereditatem distributivè, sed solam qualitatem heredis denominativè, quum qualitas hereditaria solam personam successoris & non feudum respiciat.
- 19 Feudum non dicitur hereditarium ex eo, quod aliquid qualitatis hereditarie in ipso sit, sed ex qualitate heredis, quæ debet esse in successore.
- 21 Rubricæ declarant nigrum, & nigrum debet convenire cum rubro.
- 22 Correctoria iuris antiqui non recipiunt interpretationem extensivam etiam ex identitate rationis.
- 23 Feudum pro se & quibuscunque heredibus dicitur ab salute hereditaria secus si fuerit concessum simpliciter pro se & heredibus, & quare.
- 25 Nepos etiam de iure communi non subintrat locum patris in successione aliorum, quam patris, & avi, & quid in dispositione hominis nu. 27.
- 26 Distinguere quid sit.
- 28 Bar. & Bal. sunt duo luminaria magna iuris civilis, Io. And. Luminare minus iuris canonici.

CONSILIVM DCLXXXII.

Super eadem facti specie.

- N aliis meis allegatiõibus puto satis clare deduxisse, & manifestum fecisse, quod feudum Centorii nõ deferatur agnatis iure successione feudalisi, quia si hoc esset uerum, agnati admitterentur ad illud etiam quod non possunt citra ius & nomẽ heredis, ut cõmuniter tenetur ibi per docto. Ex pacto igitur & providentia concedentis iure expresse conventioni, decetior illud habere, propter quod etiam necesse est, ut dicatur esse feudũ ex pacto & providentia, secundum opinionem excellentissim. doctorum Iaco. de Belui. & Iaco. de Aurel. Et quam etiam sequi videntur And. de Iser. Iac. Alua. & Præpol. in locis per me alias allegatis, per qua opinionem etiam facit fortissima ratio, quia nõ est dare rationem diversitatibus, quare feudum susceptum pro descenditibus & liberis sit magis ex pacto & providentia, quam feudum susceptum pro heredibus, quum non possit dici esse magis contra naturam feudi remittere qualitatem hereditariam necessariam filiis quam eandem qualitatem non necessariam agnatis iniungere. Oñsẽsum quoque fuit, quod masculi ex propria natura d. feudi, quod cõstat esse femineũ, non possent venire ad totum ipsum feudum exclusis feminis, nisi hoc fuisset per pactum deductum, & sic nõ iure successione ex natura feudi ad illud admittantur, sed iure conventionis contra naturam ex pacto & providentia concedentis. Quum igitur agnati hoc ius succedendi non habeant a iure feudali sed a concedente, & sic ex dispositione hominis sequitur, quod si etiam non haberet locum illa dispositio, quod nepos debeat assumere locum patris, quæ limitatur non habere locum in dispositione hominis per Bald. in l. cum ita §. in fideicommissio. ff. de leg. 2. Nec aliud dicendum esse in feudis, ex quo contrarium pro reperiatur decisum. Quinimo in ipsis terminis feudalibus reperitur Barto. hoc expresse decidisse in auc. post fratres C. de legi. hered. in quãm dicit, quod primogenitus, quum regnum Apulie sit feudum, nõ habet regnum ex successione, & hoc probat allegando ca. primum de feu. succe. in quo ca. expresse disponitur, quod omnes filii in feudis æqualiter succedant. Est ergo uerũ dicere, quod primogenitus non habet ex successione, & si non habet ex successione, est etiam uerum, quod non tractatur de succedendo aucto uel patruo, ex quo inferitur

- quod nepos non assumit locum patris, quia hoc non habet locum, nisi quando succeditur aucto uel patruo, siue ex natura successione de iure communi, ut in §. reli quũ vers. huiusmodi uero privilegium in auc. de hered. ab i. test. venie. siue ex natura successione de iure feudali, ut in c. primo de feu. succe. & in cap. primo §. his uero deficientibus de gradi. succe. in feu. quia in feudis est quædã specialis successio secundum naturam feudorum, secundum quam, qui succedunt, dicuntur habere feudum ex successione de iure feudali, ut declarat Bald. ubi etiam Iaco. Alua. & Præp. in d. c. 1. col. 3. de feu. succe. de qua etiam meminit Soci. conf. 252. Visis instrumentis col. 1. 1. libr. 2. Qui uero acquirunt feudum contra naturam §. d. successione feudalisi ex pacto in iuuestitura apposito, non dicuntur habere ex successione de iure feudali sed ex pacto & providentia, seu ex concessione domini ca. primogenitus ergo, quum acquirat feudum contra propriam naturam successione feudalisi uocantis omnes filios æqualiter non dicitur venire ad ipsum feudum ex successione feudali, nec etiam alio iure præter quam ex concessione dominica, unde inquit Bald. in cap. primo, de fil. nat. ex matr. ad morg. quod successio regni Sicilię deferatur primogenito ex pacto. Et licet Bar. hoc non dicat, probari tamen potest a partibus sufficienter enumeratis. Quia quum hoc ius succedendi uirtute primogenituræ sit contra ius tam commune quam feudale, haberi non potest, nisi cõcedatur vel ab aliqua speciali lege seu statuto aut consuetudine aut privilegio uel iure sanguinis & naturæ uel ratione rei, quæ indiuisibilis sit. De lege seu statuto non constat, nec etiam de consuetudine constare potest, ex quo feudum erat nouum in personã regis Caroli aui nepotis & patris Regis Roberti, & in eo adhuc successum non erat, ut posset dici constare de aliqua consuetudine succedendi. Nec etiam potest dici, quod succedatur iure sanguinis & naturæ prout in aliis regnis naturalibus, ut dicitur in cap. denique 7. q. 1. & c. licet de uot. Quia tamen sit feudum natura non disponitur, sed legem transmissionis assumit ex conventionem, ita formaliter dicit Bald. in l. ex hoc iure col. 2. uersic. sexto quæritur. ff. de iust. & iu. Non etiam est dicendum
- 7 quod illud regnum deferatur primogenito ex eo, quod sit indiuisibile iux. not. in c. 1. de feu. March. & in c. Imperiale. §. præterea ducatus de probi. feu. alie. per Feder. Quia ut dicit insignis doctor D. Fran. de Are. conf. 264. Diligenter & maturè discussis col. 4. uers. Et pro ista declaratione. Non est bona consequentia dicere ius regni est indiuisibile, ergo non potest competere nisi uni, quia regnum & imperium apud plures possunt esse in solidum, allegat Bald. in l. ex testamento col. fina. C. de col. la. qui expresse dicit, quod forma, quod regnum per unum regatur, non est de iure diuino neque naturali, sed de iure positiuo & voluntario. Idem uidentur uelle doctores feudisti in d. c. 1. de feu. mar. & in d. §. præterea, in quantum concludunt, quod substantia regalium dignitatum sit in diuisibilis, tamen administratio ipsorum diuidi potest, & etiam dicunt, quod possunt diuidi, si hoc agatur, ut dignitas regalis pertineat ad unum, alia autem omnia bona allodialia ad alium, & tamen, si ipsa dignitas regalis non esset communis, & in ea omnes participarent, non etiam participarent in administratione, & ideo non possent eam diuidere, nec etiam possent facere diuisionem per suprascriptam assignationem, quod quod commune non est, non possit peti, ut diuidatur, nam ubi non est cõmunio, non habet locum diuisio l. magis puto §. fina. ff. de reb. eo. cum l. seq. Restat igitur, ut ius succedendi in d. regno primogenito competat ex privilegio seu concessione dominica, de qua, quia illa, quæ fuit tempore Bartol. præsumendum est ipsam habuisse notitiam, & eam uidisse, prout etiam eam uidit Bald. qui de anno & die d. concessione & aliis pluribus pactis in ea appositis contra naturam successione feudalisi facit mentionem in l. cum antiquioribus col. 4. uersic. Et quia tales transmissio nes. C. de iu. deliber. Reducendo igitur suprascripta ad propositum nostrum, dico, quod quia Bar. uult, quod primogenitus nõ habeat feudum ex successione, quia non acquiratur illud ex propria natura successione feudalisi, quæ

quæ uocat omnes filios æqualiter, ut habetur clarè in d. c. 1. de seu. succe. Et si non habet ex successione, nõ tractatur de succedendo a uel patruo, & si non tractatur de succedendo a uel patruo, non habet locum dispositio, quod filius assumat locum patris. Ita etiam dicendum est in casu nostro, quod etiam agnati hæredes non habeant feudum ex successione, quia illud non acquirunt ex propria natura successionis feudalis, quæ eos uocat, etiam quod non sint hæredes, ut clare habetur in c. 1. an agna. uel fil. Et si non habent ex successione non tractatur de succedendo a uel patruo, & si nõ tractatur de succedendo a uel patruo, non habet etiam locum dispositio, quod filius assumat locum patris. Hic stringit notus. Libenter uiderem, quo pacto aduersantes ab hoc se abfoluant. Bart. non loquitur per ambages, ut egeat Cedipo coniectore, clare loquitur, allegat iura, quæ dicunt, & probant, quæ supra dixi, adeo quod tergiversari non pōt, quin in indiuiduo decidat calum nostrum. Et profecto, qui aliter intelligunt Bart. iudicio meo non bene intelligunt, & coguntur, uel fateri ipsum loqui cōtra text. qui habentur in d. c. 1. de seu. succe. & in d. s. his uero de ficientibus, quod nephas est suspicari de tanto uiro, ut loquutus fuerit cōtra casus legum, uel coguntur dicere alia quædam insipida & obscura, quæ uix intelliguntur. Et prædicta locum haberent, etiam si effemus in casu, quod pater ipsius nepotis esset tals, qui si uiueret, succedendo in hereditate uasalli fratris sui potuisset quoque habere feudū eidem annexum receptam p hæredibus, sed cum simus in casu, in quo non potuisset hæres esse & per consequens habere etiam feudum, quia excluderetur a fratre utrinque coniuncto, tanto magis dicemus ipsum nepotem eius filium excludi, quia in locum patris succedendo plus iuris consequi non potest, quum pater eius, si uiueret, cōsequi potuisset. Et si dicatur, quod pater excludi non possit a feudo etiam recepto pro hæredibus ex eo, quod non esset hæres ultimi uasalli fratris sui, quia sufficit, quod sit hæres primi authoris feudi mediante persona antecessorum suorum, dico, quod hoc esset uerum, nisi esset alius, qui etiam esset hæres primi authoris mediante persona antecessorum suorum, sicut ipse & et sit hæres ultimi uasalli, quia tunc dico, quod excluditur ab eo, sicut etiam descendens proximus primo authori excluditur ab alio, qui etiam sit proximior ultimo uasallo per text. in c. 1. de natu. succed. in seu. Nec dicimus ipsum omnino inhabilem, sed dicimus eum excludi ab alio, qui habet potiora iura, quum est enim, ut dupliciter uentes iure eos excludant, qui uno tantum uti possunt, ut dicitur in s. hæc igitur auc. de consang. & uter. frat. Et uidemus in simili in allodialibus, quod ex quo habetur consideratio coniunctionis maternæ, frater & utrinque coniunctus excludit fratrem ex altero tantum latere cōiunctum ea ratione, quia duo uincula magis ligant quā unum d. s. hæc igitur & s. fed. hodie instit. de adop. Ita etiam dicendum est in feudo, ut ex quo receptum est pro hæredibus, & ideo debet considerari qualitas hereditaria, ille qui est hæres primi authoris & etiam ultimi uasalli excludere debeat illud, qui tantummodo est hæres primi authoris, eadem ratione, quia duo uincula magis debet ligare quam unum, pro quo etiam facit, quia hereditas & feudum deueniendo ad successores desinunt esse hereditas & feudum primi authoris, & incipiunt dici hereditas & feudum ipsius successoris, in tantum quod

12 si femina excludatur a statuto ab hereditate maiorum suorum, non tamen excluditur, quando hereditas est agnita per aliquem ex successoribus cui ipsa femina potest succedere ita specialiter dicit Andr. de ller. in c. 1. col. 5. uersic. Alii quia constitutio, de natu. succed. in seu. Si ergo quia hereditas agnita per successores definit dici hereditas maiorum, amittit effectus operandi in ipsamet hereditate tanto magis dicendum est, quod amittit effectus operandi in feudo, quod est res separata ab ipsa hereditate, & profecto prout alias fuit dictum, non potest reddi bona ratio diuersitatis, quare in feudo recepto pro descendentibus & liberis, in quo consideratur proximitas, ipsa qualitas proximitatis consideretur quo ad ultimum uasallum d. cap. primo de nat. succe. in seu.

& non etiam in feudo recepto pro hæredibus, in quo consideratur qualitas hereditaria, ipsa qualitas etiam non debeat considerari, quo ad ultimum uasallum, & cū primus author ratione affectionis & ordinatæ charitas, quam quis præsumitur habere æqualiter ad eos, qui sūt in eodem gradu & ad uniuscuiusque posteros continua tiuè, magis prospexisse uideatur i. lis, qui sunt proximiores suis descendentibus, quam illis, qui sunt proximiores sibi, non etiam censeatur ratione eiusdem affectionis & charitatis prouidendo hæredibus magis prospexisse illis, qui etiam sunt hæredes suorum descendendum, quā illis, qui tantummodo sunt hæredes sui ipsius, quum similibus æquitatis ratio similia iura suadere debeat l. illud. ff. ad l. aq. l. fina. C. ad l. falc. Et tanto maxime prædicta

14 procedere debent, quanto qualitas hereditaria in feudis uidetur esse maioris potentia, quam sit qualitas proximitatis, quia qualitas proximitatis, non pōt auocare feudum ab æque proximioribus, quin in eo æqualiter succedant, ita quod etiam dispositio defuncti in contrarium non ualeret, ut habetur in cap. primo in princ. de feud. succe. Qualitas autem hereditaria nedum a proximioribus non hæredibus, sed etiam ab his, qui æque sunt hæredes auocat feudum, si hereditas, apud eos irruocabiliter remanens non est. Et ideo proximior grauatus restituere hereditatem æque proximiori cogitur & restituere feudum simul cum hereditate per not. per Io. And. in addi. Specu. in titu. loca. s. nunc aliqua uersic. 158 in add. incip. Quæstio non esset dubia, quæ sequitur Bal. in l. cum nrum col. fi. circa fin. C. de fideic. Pau. de Cast. Alex. & alii in l. si patroni. ff. ad trebel. Idem Alexan. con. fil. 19. Super eo, de quo quæritur column. 2. uersicul. Et idem probatur libr. 5. & consil. 29. Per spectis column. 5. ver. pro quo facit eo. li. Si ergo qualitas hereditaria est tātæ potētia, ut auocat feudū ab æque proximiori, qui est etiam hæres eiusdem hereditatis, cui feudum est annexum, quanto magis auocabit a remotiori non hærede illius hereditatis, cui feudum ipsum cohæret. Et profecto ista decisio Io. And. communiter approbata in locis præallegatis, quum loquatur etiam in fortioribus terminis apponit gladium ad radicem præsentis dubitationis & cessare facit omnia dubia, quæ unica resolutione resoluuntur quum solum nitantur, & sustententur ex eo, quod dicatur in feudis nepotem assumere locum patris,

16 quia & etiam quod hoc concederetur nihilominus ipse nepos non concurreret cum patruo in acquirendo ipso feudo, ex quo etiam pater suus, si uiueret, cum eo non concurreret in acquirenda hereditate, quæ est causa acquirendi d. feudum, quod quia receptum est pro hereditibus, nulli nisi hereditibus aperitur, & ideo cum pater sibi non proficiat, non proficiet etiam suis filiis, quorum iura a persona sua dependent. Et licet superscripta fortissime vergeant, ut ad victoriam consequendam patruo sufficere possit, quia tamen & optimis iuribus & rationibus supra adductis, & per alias meas allegationes ostensum est in hoc feudo tanquam ex concessione dominica quæsito nepotem non assumere locum patris per not. distinctionem Bal. in d. s. in fideicommissio, & etiā per expressam decisionem Bart. in terminis nostris feudaliibus in d. auc. post fratres, non ero contentus superscripta resolutione, sed ad unum quodq; dubium formaliter & in specie respondebo. Et pro clariori intelligentia dicendorum, ne equiuocemus in terminis aduerterendum est, quod & feuda non percipiuntur iure hereditario, sed proprio quodam iure successorio feudorum, ita dicit Bald. in c. 1. col. 3. uersicu. Quæro ergo quo iure de seu. succe. hoc etiam sentit Ange. in s. cum filius instit. de hæred. quæ ab intest. dum dicit, quod succedunt ad similitudinem feudi hereditarii, & tamen nullum simile est idem l. quod nerna ff. depo. & dicit Soci. consil. 252. Vis instrumentis col. 1. lib. 2. quod dicitur esse quædam specialis successio secundum naturam feudorum. Hinc est, quod in ipsis feudis non succeditur secundum portionem hereditarias, sed uiriliter, ut not. in l. ut iusurandi. s. si liberi. ff. de oper. libe. not. Bald. in c. 1. s. & quia uidemus uersicul. æqualiter de his qui seu. da. pos. Paul. de Cast. in auc. unde si parens. C. de inoffic. testa. per text.

in l. si post mortem ff. de leg. primo, qui loquitur etiam in feudo, quod non acquiritur nisi per illos, qui sunt hæredes, quia etiam tunc non est libere corpus hereditarium, licet sit ius annexum, quod reperitur in hereditate, secundum Bald. in d. c. 1. in agna. uel fil. colum. 3. circa fin. & in c. primo, colum. 4. versicu. Et est ratio de feudo successe. Nam qualitas hereditaria non respicit feudum, sed solum personam successoris. & ideo dicit Bald. in c. 1. colum. 3. versicul. Iacobus autem de Belui. sic distinguunt, quod ius feudi non concernit hereditatem distribuendi, sed sola qualitatem hæredis denominatiue, & ideo licet quis recipiat qualitatem hereditariam necessariam ad acquirendum feudum uel ex dispositione legis, quæ hoc requirit in filio in feudo simplici & recto, uel ex dispositione hominis, per quam hæredibus promittitur. Illa tamen qualitas non influit in feudo, ut faciat illud ceteri esse quid hereditarium, quum ipsi feudo nihil accedat propter quod immutari debeat naturalis eius dispositio, quæ non est hereditaria, non secus ac si quis donaret aliquod allodiale puta domum hæredibus Titii, nã licet qualitas hereditaria sit necessaria ad acquirendum domum, ipsa tamen non influit in ipsam domum, ut dicantur ipsi hæredes Titii acquirere illam domum ex successione hereditaria tanquam sit quoddam hereditarium sed dicuntur illam acquirere ex donatione & si ex contractu inter uiuos, & non agent. ad illam actionem petitionis hereditatis sed actione personali ex stipulatione notarii & per l. quotiens de dona. quæ sub mo. ita in terminis dicit Dec. consil. 139. Consideratis omnibus colum. 4. versicu. Replicatur. Signanter igitur Bald. dum dixit ius feudi non concernit hereditatem, sed solum qualitatem hæredis, usus est dictione taxatiua solum, ad ostendendum illud, quod dixi, quod sola persona hæredis qualificatur per successionem hereditariam & non feudum. Ex præmissis declarat, quod feudum non nominatur hereditarium ex eo, quod aliquid qualitatis hereditariæ in ipso sit, sed ex qualitate, quæ inesse debet in successore, qui illud uult acquirere, quæ qualitas potest inesse dupliciter, uel ex dispositione legis, quæ hoc disponit in feudo simplici & recto in filiis, ut debeant esse hæredes, & hoc feudum acquiratur filiis hæredibus ex propria natura successionis de iure feudali, quod eos uocat ad d. feudum cum d. qualitate, uel ex dispositione hominis ex eo, quod feudum receptum sit pro hæredibus. Et quia hoc feudum non acquiritur agnatis, nisi sint hæredes. contra dispositionem iuris feudalis, dicitur acquiri ex pacto & prouidentia seu ex concessione dominici secundum opi. Iaco. de Belui. & Iaco. de Aurel. qui certe non sunt conueniendæ autoritatis inter doctores feudistas. Istis sic præmissis pro maiori declaratione ueniendo ad solutionem dubiorum dico primum, quod si capiatur feudum pro feudo, quod acquiritur agnatis hæredibus ex pacto contra dispositionem iuris feudalis, quod non debet fieri differentia inter hanc speciem feudi hereditarii & feudum ex pacto & prouidentia, quia ut pluries dixi non sunt diuersæ species inter se, sed unum continentur sub alio tanquam sub suo genere. Et de hoc feudo non debent intelligi loqui iura disponentia, quod filius teneat locum patris, quia dispositio illorum iurium habet solum locum, quando tractatur de acquirendo aliquid ex successione seu de iure communi seu secundum consuetudinem feudorum, non autem quando tractatur de acquirendo aliquid ex dispositione hominis, siue finis in feudis siue in allodialibus secundum Bal. in d. §. in fideicommissis & Bart. in auc. post fratres, qui hoc utrobique decidunt. Nec uerum est, quod d. §. his deficientibus & d. c. 1. de feudo successe. quæ uidentur disponere, quod nepos subintrat locum patris generaliter loquantur, imò dico quod specialiter loquuntur de feudis acquirendis ex speciali successione feudorum, quod aperte declaratur ex rubricis, sub quibus situata sunt d. iura, quæ manifeste intulantur de successione, prout est rub. de feudo successe. & alia de successione, & de grad. succed. in feudo, per quas declaratur nigrum, quod etiam loquatur de successione, quum nigrum debeat conuenire cum rubro. gloss. est. in cap. tibi qui de reuic. in textu & in cap. si super gratia de offi. deleg.

eo. lib. lex enim uidetur loqui de his, de quibus loquitur rubrica l. Imperatoris. ff. de in di. adic. per quam ita dicit Bartol. in l. ius emphyteoticum colum. 2. versicu. Tertio modo legitur C. de fund. pat. & sal. lib. 1. & in n. gro in d. iuribus hoc etiam expresse dicitur, nam in cap. primo, de feudo successe. dicitur, sequitur ergo de successione feudi uidere, & in cap. primo de grad. successe. in feudo dicitur, quod sicut feudum pertinet ad nos per inuestituram, ita etiam per successionem, & statim continuando ponit ordinem, qui seruari debet, in d. successione, per quam feudum acquiritur. Igitur quum constet manifeste, quod d. iura loquuntur de feudis in specie ex successione acquirentis allegatae autoritates doctorum, qui se fundant in d. iuribus, intelligendæ sunt ut etiam ipsi loquantur de d. feudis ex successione acquirentis, quum dicta doctorum intelligi debeant secundum leges, quas allegat, ut not. Bartol. in l. non solum §. liberationis. ff. de lib. leg. Si ergo diceremus d. iura loquentia in specie de feudis acquirentis ex speciali successione feudorum debere intelligi etiam de feudis acquirentis ex pacto & prouidentia, hoc non esset generaliter intelligere, sed extendere d. iura ad casum non specificatum nec comprehensum in eis, quod quidem de iure fieri non potest, quia quum

22 † sint correctoria iuris antiqui, non pauuntur interpretationem extensiuam etiam ex identitate rationis l. si uero §. de uiro. ff. solu. matrim. aut. quæ actiones ubi not. p. gloss. Bar. & doct. C. de sacrosan. eccle. & per Alexan. & Moder. in l. si constante. ff. solu. mat. Si uero capiatur feudum hereditarium pro feudo simplici & recto, quod ita potest appellari, quia lex disponit, ut filii, qui uolunt illud acquirere debeant esse hæredes, & ita uideo, quod a plerisque doctoribus appellatur, & tunc, quia istud feudum non habetur ex aliqua dispositione hominis, sed ex propria natura successionis, dico, quod d. §. his deficientibus debet intelligi de ipso feudo recto loqui, ex quo proprie & in specie de successione loquitur, ut supra dictum est, & hæc sufficiant, quo ad resolutionem primi dubij. Quo ad secundum dico, quod quum feudum hereditarium denominetur a qualitate successoris, & non rei feudalis quæ non habet in se aliquid qualitatis hereditariæ, ut supra ostensum est, non potest dici, quod tanquam de rebus hereditariis ordo succedendi fuerit traditus de iure Romano, quum usus feudorum eo iure non fuerit cognitus, ut declarant feudistas in prælu. feu. Et ideo superueniente d. usu feudorum, in quo est quedam specialis successio differens a successione hereditaria, opus fuit tradere nouum modum & ordinem succedendi, quum ea, quæ de nouo emergunt, nouo indigant auxilio l. de ratæ. §. ex causa. ff. de interroga. actio. l. oratio ne. ff. de fer. l. quamquam. C. si sep. in integ. restit. postul.

23 Nec † Dec. in allegato consil. 195. contrahitur supra scriptis in aliquo, quia non loquitur de feudo, de quo in casu nostro, sed loquitur de feudo, quod transit ad extraneos hæredes, quia receptum est pro hæredibus cum adiectione dictionis uniuersalis, quibuscunque, uel omnibus, quod feudum ipse appellat absolute hereditarium, quia de eo censetur tanquam de qualibet re hereditaria secundum Bal. in l. cum uirum colum. fin. versicu. Aut est feudum hereditarium. C. de fideicom. ubi dicit, quod non retinet propriam naturam feudi, allegat c. primum de feudo. non habet. pro. na. feu. & ita ipse Dec. se declarat in si. consil. de quo feudo, sed quia non est casus noster, nihil determino. Posset etiam dici, quod quum iura feudalia multa disponant in successione contraria iuri communi, non fuit inconueniens, quod reperantur ea, quæ iam decisa sunt a iure communi, ut aliquid eis addatur, vel detrahatur, nec propter hoc redargui possunt tanquam superflua, & de indubitabili c. super questionum iuncto cap. cum te de offi. delegat. Et ideo cum in d. §. his deficientibus detrahatur iuri communi, quia disponitur in eo, quod hominibus non succedat contra l. maximum uictum. C. de libe. prete. ut hoc fieret, licitum fuit repetere illud, quod iam erat decissum a iure communi. Non potest etiam dici, quod omisum fuerit decidere modum succedendi in feudo ex pacto & prouidentia, quia potest dici, quod hoc fuit decissum in cap. primo. §. praterca,

præterea, quid sit inuest. inquam dicitur, quod succeditur secundum tenorem inuestituræ & contra communes regulas successioneis tam iuris communis quam feudalis, & ideo quum hoc feudum non reguletur a successione, nedum necessarium sed impossibile fuit alium modum & ordinem dare succedendi in eo. Ad tertium dubium dico, quod iura cōia disponentia nepotē assumere locum patris, quum loquantur in successione legali, nō habent locum in dispositione hominis, quia de ea nihil disponunt, & ideo non corriguat ius antiquum, nam quod de uno dicitur, de alio negari uidetur ca. disciplinā 45. dist. ca. unus ex nobis 2. q. 1. l. cū prætor in prin. ff. de iudi. & etiam quod non mutatur, cur stare prohibetur. s. tribus in auc. quib. mo. nat. effi. sui l. si tibi. s. qui filias ex disparibus. ff. de adm. lega. Et ideo non recuso, quā etiam in feudis in hoc sequatur ius commune, ut scilicet illa dispositio habeat locum, quando tractatur de acquirendo feudum ex successione legali feudorum, non quando tractatur de acquirendo feudum ex pacto & providentia, & sic ex dispositione hominis, sicut non inducatur differentia inter ius commune & feudale, ubi expressē inducta non reperitur. Ad illud, quod ultimo loco dicitur, quod distinctio Bal. intelligenda est procedere in successione transuersali remotioris gradus a patruo, quod est, ac si diceretur, quod nepos subintret locum patris in dispositione legali, in d. calu, quia i sua distinctione hoc vult Bal. Dico, quod hoc est contra illud, quod dictum fuit in ipsis dubiis, uidelicet qd licet de iure communi nepos subintret locum patris in successione aui uel patris, quod tamē secus est, ubi agitur de successione alterius transuersalis allegando l. al. in l. si auiæ C. de succe. edic. & sic implicatur manifesta contradictio, & cerē cum sit communis conclusio doctorum, quod iura disponentia nepotem subintrare locum patris absolute non habere locum in aliorum successioneibus, quam aui uel patris, ut expresse firmat Bar. per illum tex. in auc. post fratres quem etiam ibidem sequitur Paul. de Cast. & in l. ut intestato in prin. C. de fu. & legi. & in auc. defuncto colum. 2. uers. in gloss. quæ incipit. C. ad Tertu. Idem expresse tenet Ang. in s. reliquum in auc. de hære. ab intest. uen. Certe aliqua distinctio ad ipsos ultiores ab aui uel patruo adaptari non potest, quum distinguere nihil aliud sit, quam dicere, quod in aliquo casu habeat locum illud, quod distinguitur, iu aliquo non, ubi autem absolute negatur aliquid habere locum, clarum est, quod etiam ibidem distinctio locum habere non potest. Et licet Imo. in d. s. in fideicommissio dubitative tamen per dictionem forte sustinendo gloss. contra Bal. uidetur uelle, qd in f successione aui uel patris etiam in dispositione hominis nepos assumat locum patris, non tamen hoc affirmat, neq; dicit, quando agitur de successione alterius transuersalis remotioris a patruo. Nec etiam uideo, quod Are. consil. suo. 164. hoc dicat. Dec. autem in suo consil. 17. loquitur inconstanter, nec se firmat, & ingenu. fateor, quod ignoro, quid sibi uelit, & ibenter doceri uellem. De Cur. & Afflic. nihil dico, quia non uidi eos, nunc enim eos non habeo, uto tamen, quod non melius se explicabunt, quam si explicauerit Dec. in d. consil. 17. Iam dudum claudendi sunt mihi riui, quoniam sat prava biberunt, & ideo concludendum arbitror, siue dicamus nepotem subintrare locum patris siue non, ipsum non cōcurrere in acquirendo feudum cum patruo existētibz ueris tam d. distinctione Bal. in d. s. in fideicommissio, quā etiam etiam decisione Bar. in d. auc. post fratres, quæ non uideo rectificari in dubiū. Et protecto f authoritas tantorum uirorum maxima debet esse apud iudices, quum sint duo luminaria magna iuris ciuiliis, quibus additur etiam auctoritas & decisio Ioā. And. in addit. Specu. in titu. loca. s. nunc aliqua, qui etiā luminare maius iuris canonici censendum est, teste papa a quo lux mundi consalutatus esse dicitur. Cætera commito eminentissimæ scientiæ præstantissimi Iuris consulti & iudicis, qui per me dicta nouit melius intelligere, quam a me explicari potuerit. Laus Deo.

Marcus Antonius Natta.

- 1 Feudum hereditarium defertur agnatis, quibus ab intestato defertur hereditas, exclusis illis agnatis et in pari gradu existentibus, quibus non est delata.
- 2 Nepos in acquisitione feudi concessi pro se & heredibus & sic ex pacto et providentia contrahentium non concurret cum patruo.
- 3 Confessio iudicialis per partem acceptata est irreuocabilis, quia transit in contractum, quod tanto magis procedit si fuerit geminata.
- 4 Feudi natura est, ut gratis concedatur amore et bonore domini, non ut ematur, & in feudo empto uenit seruina magis ex natura contractus quam ex natura feudi, & num. 6. ubi dicitur improprie feudum.
- 5 Beneficium non sit mercede, sed ex beneuolentia datur.
- 7 Dicitio quicquid sumitur ex uniuersis, & ab ea nihil excipitur, & est præcisè uniuersalis.
- 8 Feudi natura non est, ut omnis possessio & directum dominium transferatur, sed tantum naturalis & utile.
- 9 Clausula quoscūq; heredes, & habentes causam ab eis, & quibus dederint equiparantur, & operantur, ut nedum samina sed etiam heredes extranei intelligantur uocati, & data potestas alienandi.
- 10 Clausula quouis modo & quocunque titulo ualeat disponere in contractu feudali apposta comprehendit causam intestati.
- 11 Prohibitio expressa ubi ponitur in rebus, quæ non possunt alienari, operatur, ut illæ nequeant alienari etiam in casibus permixtis.
- 12 Feudalia bona an ueniant in generali dispositione, & numero. 17.
- 13 Dicitio aliis est respectiua similium, & quando est apposta signo uniuersali implicat maiora expressis.
- 14 Feudi Alienatio ubi est permixta, cõsecratur etiam permixta successio ab intestato, & in ea includitur heredis institutio.
- 15 Uniuersalis dispositio comprehendit etiam uenalia.
- 16 Indefinita quando equipolleat uniuersali.
- 18 Spurius institutus heres cum capax fuerit non reddit testamentum nullum etiam quod nunquam legitimaretur, adeo quod ei succederetur ex uulgaris per substitutionem.

CONSILIVM DCLXXXIII.

In causa feudali uertente inter patrum & nepotem ex fratre consanguineo ad inuicem contēdentes de successione fratris, dicto patruo ex utroque latere coniuncto memini me alias consuluisse pro patruo in casu magis dubitabili innitēs maxime duobus fundamētis, primo qd dicebā feudū, de quo agebatur, esse hereditariū, & propter hoc qd agnatis, quibus deferebatur hereditas ab intestato, excluderent alios, quibus non erat delata, etiam quod essent in pari gradu, quia qualitas hereditaria ex pacto concessa erat necessaria ad acquirendum feudum ita quod eius defectus operabatur, quod feudum potius caderet in commissum, & reuerteretur ad dominum, quam deueniret ad agnatos carentes d. qualitate, ita ultra ea, quæ adduxi, concludit Cur. Ion. in tracta. feu. i. par. 8. q. princ. in 6. & 7. column. versicu. Quarto sub hac prima specie circa fi. ubi etiam dicit se consuluisse, & hoc esse notandum, quia pauci aduertunt. Secundo monebar ex eo, quod dicebam, quod huiusmodi feudum propter hoc, quod diceretur hereditarium, non definebat esse etiam ex pacto & providentia, ex quo agnati non poterant illud habere.

Mar. Ant. Nat. Vol. 4.

G re

te nisi essent heredes, & hoc proueniebat ex pacto contra propriam naturam feudorum, secundum quam agnati non coguntur esse heredes. Et ideo dicebam, quod isto casu nepos non ingrediebatur locum patris, quia non succedebatur, ex dispositione legis secundum naturam feudalem, sed propter pactum ex dispositione hominis secundum Bal. ita distinguente reprobata gloss. ibi in l. cum ita. §. in fideicommissio. ff. de leg. 2. quem Raphael Ang. & plures alii sequuntur, & Dec. pluries conluluit & idem tenuit in l. si auiar. r. not. C. de succ. edic. & in l. ex testamento column. 1. versicul. secundo ille. §. cum filius C. vnde libe. & in l. 1. r. 14. not. de secun. nup. Et hoc idem clare uidetur sentire Barto. in auc. post fratres C. de legi. hered. inducendo & declarando prout in d. meo consil. licet ad hoc per alios non soleat allegari, quia aliquoties & non bene aduertentibus uidetur obsecutus. ita quod aliqui non parum auctoritatis doctores ausi sunt dicere, quod loquebatur contra casum legis, quam allegabat, quod tamen docui non esse uerum, & licet fortasse possit uideri mirum, quod idem feudum possit dici hereditarium & ex pacto & prouidentia, quia uidetur, quod hoc simul stare non possit, quia a modernis tamquam diuersae species feudorum ponuntur, tamen hanc opinionem coprobauit ultra rationes ibidem adductas auctoritatibus antiquorum doctorum excell. materia feudali, & etiam docui ab hac opinione non abhorre Bald. Andr. de Ifern. Iaco. Alua. & prapo. & moder. & quiuocare, dum putant feudum hereditarium esse idem quod feudum ex successione. Et ea, quae dixi in d. causa, tanto magis possunt adaptari ad hanc, quanto ista est minus dubitabilis, ut apparebit ex infra dicendis, quae facient, ut non sit opus ea, quae dixi, iterum deducere, si tamen fuerit expediens, ea iterum exhibebuntur. Pro soluto igitur fundamento pono pro constanti, quod bona petita proprie non possunt dici feudalia, nec in eis iure successio feudorum per agnatos, sed iure hereditario per heredes succedi debet. Et ultra, quod hoc constet per 3. texpressam confessionem partis multoties in suo libello repetitam & in positionibus etiam cum iuramento asseueratam, cui omnino standum est, quum etiam per partem fuerit acceptata, ut concludunt doctores in l. cum precum C. de libe. cau. & in l. creditioni ubi Pau. de Cast. C. de insti. & subfili. & per modernos in l. error. C. de iu. & fac. igno. & dicit Bal. in consil. scismatis posito super rub. C. si quis aliquem testa. prohibu. column. 14. versicul. Porro quia uero consonant omnia, quod qui bis uel saepius quid facit, uidetur uelle, quod contra id nihil possit opponi, quia ubi secunda uenit consideratio, ibi esse praesumitur plena deliberatio, ut inquit Io. And. in addi. Specu. in titu. de instr. edi. §. porro in addit. quae incipit subscripto, quod confessio geminata praesumitur uera, & quando confessio fuit acceptata per partem, non potest reuocari, quia transit in contractum, ergo uoluntate unius partis reuocari non potest. ita Ludo. Roma. consil. 433. Quo ad primum, quod sufficit ult. dub. Et latissime conluluit Andr. Sico. consil. 18. Praclare scriptum est, column. 13. versicul. Et ista sunt 2. libr. ubi respondet ad omnia, quae possunt dici in oppositum; istud tamen ex multis aliis doctori potest. Et quia d. bona sunt acquisita titulo emptionis, & pro se & heredibus recepta, est 4. autem contra naturam feudi, quod ematur, quia non praetextu pecuniae, sed amore & honore Domini acquirendum est, ut inquit tex. in c. 1. de feud. dat. in ui. l. com. & diffinitur per Ober. de Otto compilatorem consuetudinum feudalium in cap. 1. §. in primis in qui. cau. feu. 5. amittit beneficium, quod ex beneuolentia datur, qui autem tantum dem soluit, nullum recipit beneficium. Et ideo dicit Bal. in l. si quam. C. de oper. liber. quod illud, quod fit mercede, non est beneficium, non ergo d. bona transibunt ad agnatos ex concessione et beneficio domini, quem constat noluisse concedere neque beneficium conferre, sed uendere, neque ex prouisione acquiruntur, qui non ipsi agnatis stipulati sunt, sed bene heredibus quibus sicuti sibi ita & illis quilibet uelle providere a iure praesumitur, c. 1. de duo. fra. a cap. inuesti. l. si pactu

ff. de proba. & etiam quod de illis expressa mentio facta non fuisset tamen eis intelligeretur stipulatum ex regulari natura contractuum, qui sunt transitori ad heredes. l. ueteris C. de contrah. & commit. stip. l. uiam ueritatis. C. loca & propter hoc dicit Bald. in c. 1. §. & quia uidimus colum. fin. versicul. Quare quid in feudo, quod refert, & sequitur Alexand. in l. utrum colum. 1. versicul. 6. Et per hanc legem. ff. de uerbo. oblig. quod in feudo iure emptionis quae sita succedit magis ex natura contractus, quam ex natura feudi. Et non eundo per mendicata suffragia, quod feudum emptum non dicatur proprie feudum, & quod de eo idem iudicium habendum sit, quod de reliquo patrimonio conluluit Bal. in casu simili feudi uenditi per commune Ast. cum similibus patris consil. 56. Commune Ast. 3. lib. per hanc potissimam rationem, quia est de natura feudi, ut gratis concedatur per modum donationis, & non quod uendatur, & cum habemus decisionem in terminis tanti doctoris, non esset super hoc ulterius disputandum, tamen ut res clarior reddatur, istud idem potest doceri ex instrumento emptionis d. bonorum, per quod apparet, quod omne dominium & omnis possessio translata sunt in emptorem d. bonorum per commune Ast. quia dicitur in eo, quod transfert quicquid iuris habet proprietatis domini & possessionis, dictio enim quicquid sumitur ex uniuerso, & ab ea nihil excipitur, secundum Bal. in cap. primo. colum. 6. versicul. Item Odo. quarit de cap. qui cu. ved. & idem Bald. in l. cum uirum 2. oppo. C. de fideicommissis, dicit, quod est praescriptio uniuersalis, de natura autem donationis uniuersalis est omnia includere. l. penultima ff. de poen. leg. l. Iulianus in principio. ff. de legatis tertio. Hoc autem quod omne dominium & omnis possessio transferatur, est contra naturam feudi, quia directum dominium & ciuile possessio debet remanere penes dominum capitu. primo. §. beneficium est illud in quibus. cau. feu. amitt. cap. primo. de re alie. fac. & §. rei & §. fina. de contro. inter uasa. & al. de bene. & ideo dicit Bal. in prohe. feu. colum. 15. versicul. Quandoque tamen contingit, quod si pactum fuerit appositum in contrarium, quod recessum est a natura contractus feudi, & alia conuentio inita est, hic autem nullam aliam conuentioem initam possumus dicere, quam ea, de qua apparet in instrumento, & expresse in eo nominatur, quae est emptio & uenditio. Non possunt agnati succedere ex contractu feudali, a quo per pactum recessum est, sed bene heredes tam ex contractu emptionis, qui dicitur initus, quam ex natura directi domini, quod in eos translatus est, imò ad alios transire non potest quam heredes l. siue possidetis. C. de probat. l. cum heredes. ff. de acqui. posses. & eorum ossibus. ita inherere dicitur, ut ab eis auelli non possit. l. quis ergo casus. ff. de pecu. gloss. in l. 3. ff. pro foc. Idem quoque probari potest ex eo, quod actum est expresse quod foeminae succedant, quae tamen regulariter prohibentur, a feudis, capitu. primo. §. & quia uidimus, qui feu. d. pos. & nedum foeminae sed etiam extranei, qui includuntur sub illis uerbis geminatis quoscunque, & sub illis uerbis & habentes causam ab eis, quae aequipollent illis uerbis & quibus dederint, per quae uerba Bal. in cap. primo. §. feudum ea lege si de feu. contro. quem Iaco. Alua. & alii sequuntur, ibidem expresse dicit, quod ueniunt extranei, & Ias. consil. 155. Ut ueritas colum. 2. versicul. Primum & potissimum fundam. libr. 2. Et etiam per d. uerba uidetur data potestas alienandi d. bona, & de eis disponendi ad libitum tam in contractu, quam in ultima uoluntate, ut habetur late in cap. primo. de feu. non habent. prop. na. feu. & per Angel. in l. cum essent. §. per plurimum. ff. de serui. rustic. praed. & Alexan. consil. secundo. Quoniam omne datum colum. fina. versicul. Pro hoc etiam allego lib. 5. & consil. 334. Vilo & maturè discussio colum. 4. versicul. Idem uoluit Angel. ubi etiam dicit, quod illa licentia alienandi etiam heredis institutionem comprehendit, imò haec potestas data est in ipso contractu. Et cum defunctus usus fuerit d. potestate testando in alios quam in nepotem, certe non uideo, quo iure nepos possit ab eis auocare

esse d. bona, & maxime a patre, in quem si nō fuissent
expresse alienata, testando, essent saltem alienata tacite
ab intestato. l. consuevit. in prin. l. si quis cum nullum
ff. de iu. codicill. ista enim tacita alienatio etiam com-
prehenditur sub illis verbis, & quibus dederint, ut latissi-
me consuevit Cur. Iun. consi. impresso post suum tracta-
tum feudalem per multas & optimas rationes, & ultra
ibidem dicta per eū allego in terminis Bal. col. 1. 14. Quae-
dam moniales fecerunt lib. 1. ubi hoc expresse firmat in
maiore, qui possit testari, prout est in casu nostro, pro
quo t etiam faciunt illa verba geminata & uniuersalia
quouis modo & quocunque titulo apposta in disposi-
tione alienationis, quae operantur, ut causa intestati cō-
prehendatur, quae alias non comprehenderetur, ut notā-
ter signat & firmat Aret. in l. uentre col. 1. 2. versic. Dica-
mus ergo, & in l. panthoniis. §. rei per uelationis. ff. de ac-
qui. her. Fortificatur praemissa per potestatem expres-
sam concessam de alienando, quae uideretur superflua
stantibus illis uerbis, & quibus dederint, vel equipollen-
tibus, propter quae uerba eade m potestas alienandi con-
cessa uideretur, ne igitur superflua, interpretanda est d.
permisso alienationis, ut comprehendat etiam aliena-
tionem ab intestato. dato quod sub illis uerbis nō inclu-
deretur. Hoc enim uidemus in rebus, quae nō possunt
alienari, ut si addatur expressa prohibitio, q etiam non
poterint alienari in casibus permissis, ut expressa prohi-
bitio aliquid operetur, ut traditur per doctores in l. si
liusa §. diu. ff. de leg. 1. quia nedom clausula, sed ne mi-
nimum quidem uerbum debet stare sine effectu operan-
di arg. l. si quando. ff. de o. c. si papa de priuili. in 6. tradit
Bald. in rub. C. de contrahen. emptione. q. 9. Ex supra di-
ctis remanet firma conclusio, quod bona petita non
sunt proprie feudalia, ideo nec ad agnatos transmissibili-
lia, quia neque dominus eis beneficium conferre neque
praedecessores eisdem stipulari uoluerunt, sed bene ha-
redes tanquam bona pleno iure sibi quaeita ex contra-
ctu emptionis & etiam quia tam successio ab intestato
q ex testō expresse permitta est, ex latissima potestate con-
cessa de eis alienandis p uerba geminata & uniuersalia.
Solu restat rādere aliquibus, q obiciuntur in cōtrarium.
Et primo dū dī, q cēfenda sunt feudalia, qā expresse cō-
cessa sunt in feudū nobile gētie antiqui paternū & aui-
tū. Ad hoc rādetur negādo de simp ici cōcessione, nisi
cum reservatione pactorum & conventionum infra di-
cendam, unde quum per pacta & cōventiones postea
dictas fuerit alterata natura feudi, tam in modo contra-
hendi, quam in transferendo directo dominio & modo
succedendi, & permissione alienationis, satis patet, quod
non possunt dici esse proprie feudalia, constat autem, q
in feudis admittuntur pacta quantumlibet extranea, &
repugnantia naturae feudorum, c. 1. in fi. de duō. fra. a ca.
inuesti. c. 1. §. penul. & fin. quid sit inuesti. & ideo falsum
est dicere, quod d. pacta non noceāt. Ad aliud, quod obii-
citur, q in testamento non reperitur expresse dispositum
de bonis feudalibus, & ideo d. bona t non uenire in ge-
nerali dispositione per tex. in c. 1. §. in generali si de seu.
cōt. sit int. Dom. & agna. ual. & in c. 1. de ca qui cur. uen.
& quod not. Bald. in l. codicillis. §. instituto. ff. de lega. 2.
Bald. in l. uoluntas. in fin. C. de fideicom. Ad hoc etiam
respondetur negando esse uerum, q expresse non fuerit
dispositum de d. bonis, quia & usufructus eorum lega-
tus est uxori, & quaedam domus existens in platea castr.
legata est D. Violantinae testatoris forori. Igitur quum
legando disposuerit tam de bonis feudalibus, quam allo-
dialibus, certe instituendo heredem in omnibus aliis bo-
nis censetur etiam instituisse tam in feudalibus quam
alodialibus t per illam dictionem aliis, quae est repe-
riua similitum, ul per glo. in l. si fugitiui. C. de ser. fug. au-
then. ex testamento. C. de colla. c. sed es ubi Abba. in fin.
de rescrip. tradit Alexand. consi. 203. cōsideratis uerbis
inuestiture col. 2. secunda libr. 2. Et tanto magis quum
fuerit apposta signo uniuersali omnibus, quo casu etiā
implicat maiora expressis secundum Domi. & alios com-
muniter in cap. cum multis de rescrip. in 6. glo. in cle-
men. prima in uerbo quamuis de re iud. Alexand. consi.

7. Attentis & ponderatis statutis col. 3. versicu. bene
facit, quod not. gloss. lib. 7. & consilio 95. Repetitis colū.
prima versicu. facit, quod uoluit gloss. eod. lib. latissime.
And. Sicut. consi. 23. Spientissimus dixit col. 2. secunda.
lib. secundo & consi. 34. Preclare optimus col. 4. quar-
ta. versicu. Et mihi uidetur de iure dicendum eo. lib. 2. Se-
cundo respondeo, quod quum probatum fuerit superius
14 quod permessa alienatione t censetur etiā permessa suc-
cessio ab intestato, tanto magis erit permessa successio
ex testamento uirtute institutionis uniuersalis, quia si qs
non disponendo in extraneo censetur relinquere uenien-
tibus eb intestato, quanto magis illis censendus est re-
linquere in eos disponendo licet generaliter, non enim
maioris debet esse uirtutis tacitum, quam expressum, &
tanto maxime quum sit de natura permissionis alienatio-
nis, ut in ea includatur haereditis institutio, ut per Bart. in
l. peto. §. fratre. ff. de leg. 2. & in l. si ita quis. §. ea leg. ff. de
uorborum obligatio. sequitur Alex. consi. 2. 16. Pondera-
tis uerbis testamenti col. 3. versicu. Quinto quia libr.
sexto. & consi. 334. Superius allegato. Soci. consi. 31. Vi-
so testamento Ioannis col. 3. lib. 4. & consi. 43. Vilo te-
stamento Ser Roberti col. 1. prima. versicu. Secundo
etiam praemitto aliud clarissimum eod. lib. Tertio respō-
detur, quod non sumus in generali dispositione sed uni-
uersali facta etiam per uerba uniuersalia, quae quum sint
maioris uirtutis, quam generalia l. a procuratore. C. de
mand. l. Iulianus & ibi not. Bar. & Bald. ff. de leg. 3. ideo
15 t in dispositione facta sub signo uniuersali etiam uena-
lia comprehenduntur, ut no. Barto. in l. generali. §. vx-
16 ri. ff. de usufru. leg. generalis t autem est indefinita, quae
non equipollet uniuersali, quando non est, eadem rat o
omnium comprehensum, ut per Dyn. in rub. de reg. iu.
in 6. Barto. in l. si pluribus. ff. de lega. secundo Bald. in l.
secunda. ff. de lib. & posth. Ange. in l. cum quidam. C. de
impu. Imo. & Dom. in c. ut circa de elec. in sexto. & paul.
de Castr. consi. 28. In causa quae uertitur col. 1. penult.
lib. secundo secundum nouissimam impressionem, pro-
pterea non habet locum illud, quod dicitur in dicto. §.
in generali, ut in ea feudum includatur, secundum Deci.
qui hoc expresse tenet, in feudo consil. 389. Vifa longa se-
rie col. 1. §. versicu. Non obstat, pro quo facit, quod di-
cit Bald. in l. si quis prioris. §. certum. in prin. C. de se-
cun. nup. quod oratio uniuersalis idem operatur quod
specialis. Quarto & ultimo, ut res clarissima reddatur
adduco in terminis terminantibus Bald. in d. cap. in ge-
nerali col. 1. prima. versicu. Quaedam sunt, quae fuisset
17 emptū, qui t expresse limitat reg. d. §. ut non habeat
locum, quando feudum potest alienari, & ista determi-
nat o uidetur, quod apponat gladium ad radicem huius
dubitationis. Ad aliud, qd dicitur de incapacitate spurii
bonorum tam feudalium, quam alodialium dicitur, quod
dicta incapacitas non obstat, quominus poterit insti-
tui, & sub illis modis, sub quibus institutus est, & idem
substitui. Et ad exclusionem uenientium ab intestato suf-
ficat testamentum ualere, etiam quod conditiones in eo
appositae nondum purificatae essent, dummodo in futu-
rum possint purificari, ut docui in aliis meis scriptis, ad
18 quae me refero gratia breuitatis, & dato, quod t spu-
rius non legitimeretur, & sic remaneret incapax, nihilo-
minus testamentum ualeret, & ei succederetur ex uulga-
ri per patrum substitutum. l. 2. C. de haer. institu. l. 3. §.
si. ff. de lib. & posth. l. si pater filium in fi. & ibi gl. ff. de vul.
& pup. Bar. in l. 1. in prin. l. 2. effectu. 4. q. principalis. & in
l. si pater filium. 2. opp. ff. de vul. & pu. & cū p hac uia & exclu-
dant ueniētes ab intestato, quāto magis excludet ipse ne-
pos, q nō est de illis. Et iō nescio uidere, quō possit obti-
nere in remedio intentato, nec minus uideo, q sint istae ex-
ceptiones, q requirūt altiorē indaginē, nihil. n. fuit opposi-
tū, q probari oportea, nec quō sumus in casu, q hmoi
exceptiones nō debeāt admitti, nec et, q sint leges & de-
creta ducalia, q cēseat inuestitura obtrā p anteces-
sore partū, quū de s. scriptis nihil appareat in pcessu, si
ista declarabuntur, quae satis inuolutae & subobscure di-
cuntur conabimur pro ten i facultate nostra respondere
& satisfacere uoto petentium. Laus Deo. M. Ant. Nat.
G 2 SVM.

S Y M M A R I V M.

- 1 Duo rei debendi sunt, duo fratres ubi promittunt dotes restituere uxori alterius eorum, & an per diuisionem subsecutam frater intelligatur eius dimidiam soluisse.
- 2 Compensatio quid sit, & an exceptionem compensationis opponens fateatur utrinque debitum.
- 3 Confiteus aliquid simpliciter, intelligitur, fateri totum.
- 4 Legatum faciens animo compensandi cum dotibus uxori, an dicatur fateri se debitorem dotium.
- 5 Testator præsumitur minus grauare heredem, quā sit possibile.
- 6 Præsumptio iuris transfert onus probandi in aduersarium.
- 7 Argumentum a fieri consuetis attenditur.
- 8 Confessio uerisimilis etiam facta inter personas suspectas, ut inter uirum & uxorem, patrem & filium & similes, inter quas esset prohibita multum attenditur.
- 9 Confessio superat omne genus probationis.

CONSILIUM DCLXXXIII.

- I**cet ex instrumento dotis de anno. 1541. rogato Matthæus & Petrus fratres de Rolia ꝑ promissierint restituere dotem cum augmento Margaritæ uxori dicti Matthei & per consequens d. petrus, si uiueret, teneretur ad restitutionem d. dotis pro dimidia. l. reos. §. cum in tabulis. ff. de. duo. re. l. unica. C. si plures una sententia, tamen postquam d. fratres, quia tempore d. instrumenti stabant in communione, ex post illi ac ad quatuor uel quinque annos uenerūt ad diuisionem, dicendum uidetur, quod per d. petrum soluta fuerit d. Mattheo dimidia d. dotis, nam quando plures fratres ueniunt ad diuisionem mortuo patre, frater, q. habet uxorem, debet de bonis communibus præcipuam habere dotem. l. si filia. §. r. ff. fami. herc. l. si maritus. ff. eod. titu. ubi Iurisc. assignat rationem, quia ubi one. 2 sunt matrimonii ibi dos collocanda uenit. Et ponit de prædictis Specu. iu. titu. de iudi. §. sequitur videre versic. Quid si communione manente, & hoc bene ostenditur ex testamento d. Matthei, ubi legauit dotes Margaritæ eius uxori de quibus constat instrumento recepto per Matthæum Maialis de d. anno. 1541. & sic perinde habetur, ac si expressisset ipsam quantitatem dotium ibidem descriptam, quia relatum censetur esse in referente. l. affe toto & l. illa institutio. ff. de hæred. instit. l. ait prætor. §. r. ff. de re iudi. Deinde subdit, quod fecit illa legatum animo compensandi cum ipsis dotibus, ergo si hoc fecit animo compensandi, ostendi, quod ipse solus erat debitor d. dotium, quia compensatio nihil aliud est, quam debiti & crediti contributio. l. 2. ff. de compen. nemo enim compensat nisi, id quod ipse debet, quum compensans dicatur soluere l. amplius. non peti. ff. rem rath. hab. l. si debitor. ff. qui potio. in pigno. hab. & in terminis adduco Bal. in l. cum papinianus colum. pen. C. de sent. & interlo. om. iud. ubi vult, q. opponens exceptionem compensationis fateatur utrinque debitum præcessisse, & idē tenet Roman. consi. 77. pater reuerende versicu. Allegatur ulterius, & Dec. in l. nō uidetur rem amittere. ff. de re gu. iur. licet de Bal. non faciant mentionem. Vnde si hoc procedit in excipiente in iudicio, multo magis hoc dicendum in contractu uel ultima uoluntate, ubi non adest aduersarius, ique id, quod dicitur de compensatione, profertur animo impugnandi. Et est aduertendum, quod
- 3 ꝑ confitendo de d. dotibus, debet intelligi, ut cōfiteatur de tota summa dotium, quia ubi res simpliciter nominatur, intelligitur de tota re, ut not. per gloss. & docto. in

l. si rem. ff. de rei uend. & probatur in l. de pupillo. §. qui nūciat, & ibi no. Bar. ff. de ope. nou. nunc. & in l. legatis uxori & ibi Dyn. & Bar. ff. de leg. 2. & no. in c. 2. de libel. obla. & probatur etiam in l. si quis cum totū in prin. ff. de excep. rei iudi. ubi purificatur, q. quis petat totū fundum, uel fundum simpliciter. Ad idē text. in l. si defensor §. qui interrogatus. ff. de interrog. actio. Et ulterius ꝑ est considerandum, q. non satis habuit testator dicere, q. fecit legatū animo cōpensandi cū d. dotibus, & sic q. erat debitor d. dotium, sed etiam grauauit ad eorū solutionē hæredes suos infra scriptos, & sic filios suos, qui nominantur in institutione hæredis, quod uerisimiliter non fecisse, nisi uere esset debitor d. dotium in totum, quum pater præsumatur diligere filios tanquam seipsum l. si quidem in fin. ff. q. met. cau. & nullus præsumitur melius capere consilium pro liberis, q. pater. l. nec in ea. ff. de adult. præsertim quum filios etiam uoluerit habere hæredes, quia ꝑ testator præsumitur minus grauare heredē q. sit possibile l. Tititia. §. quia in uita. ff. de leg. 2. l. unum ex familia. §. si rem. ff. eod. tit. l. apud Iulianum. §. seio. ff. de le. 1. Confirmantur præmissa, q. si diceremus, q. nō fuerit habita ratio d. dotium debiturum d. Mattheo in diuisione, qui sustentaturus erat onera matrimonii, sequeretur, q. uoluisset iactare suum, quod iura non præsumunt. l. cum de indebito. ff. de proba. c. super hoc de renunc. Et quum ꝑ hæc sit præsumptio iuris, q. nemo præsumatur iactare suum succedit illud, q. præsumptio, iuris transfert onus probandi in aduersarium, ut per Bal. & alios in l. siue pos fideis. C. de proba. Succedit etiam alia uerisimilitudo, quia in d. diuisione habita fuit ratio successionis cuiusdā Ludouici, dot s. maternæ, & cuiusdā patris scutorum quinquaginta solutorum cuiusdā mercatori Ianuensi. Vnde non est credibile, q. dotes d. Margaritæ in satis notabili summa existentes transissent in obliuionem, q. qui in minimis diligens est, non præsumitur esse negligēs in magnis & arduis. Videmus etiam ꝑ communiter fieri, ubi fratres ueniunt ad diuisionem, q. detrahunt dotes uxorum in primis, & eas præcipuas habent, unde attenditur q. fieri solet c. cum M. Ferrariensis, ibi sicut consueuit, de constit. quem tex. Anto. de Butr. lmo. & ceteri ibi ualde not. & l. si plurius. §. recte placuit, ubi Barto. ff. de aq. plu. arc. l. ut liberis ibi, ut affolet fieri & ibi late moderni. C. de Colla. Et etiam illa euident coniectura, quod d. Mattheus percepit dotes uxoris in diuisione, quia tunc prædia quedam dotalia quæ pertinebant ad eum ratione dotis uxoris, recepit, & non sunt penes eum, uel uerius apud eius filios, & præsumitur eos habere potius ex causa necessaria, q. uoluntaria, ut dicit pau. de Cast. cōsi. 133. Iste martinus ex deductis circa fin. lib. secundum nouissimā impressionem, & cōprobatur ex no. per Barto. in l. triticum. ff. de uerbor. obli. Has coniecturas ego collegi,

- 8 quia ꝑ confessio uerisimilis multū attenditur, et si fiat inter psonas suspectas, inter quas esset prohibita, ut patet ex not. per Sali. in l. si mater. C. de cont. emp. dicēs, quod licet confessio mariti, q. emerit feudum de pecunia uxoris, suspecta sit propter donationem, quæ inter uirum & uxorem prohibetur, tamen si sit uerisimilis, ut quia uxor aliunde bona habuisset, attenditur. Sic etiam de confessione patris, qui confitetur habuisse pecunias a filio in potestate, licet si multum suspecta, ut per gl. in l. qui testamento. ff. de proba. si tamen uerisimilis sit, ut quia in ueritate filius erat in aliquo exercitio, & lucrabatur, illa confessio iustificatur, ut tradit Ang. cōsi. 153. pater emit fundū pro se & filiis Alex. consi. 18. Consideratis his, q. in themate col. lib. 3. & tenet etiam cū prædictis Iaf. cōsi. 184. Circa legitimationē Cesaris 2. dub. lib. 2. Similiter licet cōfessio prælati de rescriptiōe mutui conuersi in utilitatem ecclesiæ non præiudicat ecclesiæ, in præiudicat, ubi illa confessio est uerisimilis ex coniecturis ad hoc facientibus, ut concludit Bal. in auth. hoc ius porre ctum col. pen. vers. Quæro uerū in dubio. C. de sa. lan. eccle. exemplificans, ut ibi per eum. Hæc dicta sint ex abudantiā, q. sola cōfessio Matthei dicētis se uelle cōpensare sufficit, quā ꝑ cōfessio superet oē genus probationum. l. generaliter. C. de non nu. pec. l. cū ie. C. de transa. Ex his requi-

requisitis de sola subscriptione transeo in sententiā præcedentis D. consulti mihi uti fratri s. honorandi, uide licet d. filii & heredes d. Matthæi non recte petere, ut filii & heredes dicti Petri concurrant in solutione dimidia præfatarum dotium, & ita sentio in premisis. Laus Deo.

Marcus Antonius Natta.

SVMMARIVM.

- 1 Decretum requirens, quod appellans teneatur satisfare & iurare de malicia & calumnia debet intelligi, si pars appellata id petierit. & nu. 5.
- 2 Statutum, quod requirit certā fideiussorem uel aliud factum præstari, alias actus uel processus non teneat, procedit, ubi requisita per statutum non sunt parte petente, alias secus.
- 3 Lex uel statutum ubi requirit aliquid fieri, intelligitur si fuerit postulatum.
- 4 Mora contemptus & negligentia non inducuntur, nisi secuta interpellatione.
- 6 Decretum disponens, quod ipso iure intelligatur renunciatio appellati, & sententia executioni mandetur, ubi non fuerit præstata fideiussio, intelligatur adhuc quando fuisse fideiussio requisita & non præstata.
- 7 Verba, ipso iure quomodo in casu, de quo agitur accipiuntur. Exceptionis dilatoria debent opponi in initio litis, alias per processum ad ulteriora uidetur renunciatio.

CONSILIVM DCLXXXV.

Xrat vetus Marchionum decretum, quo cauetur, quod appellans & nullam dicēs teneatur in manibus iudicis deputati iurare tacitis scripturis se non dolo nec calumniā, sed credens iustam fovere causam appellasse uel nullam dixisse, & ulterius satisfare seu pignora deponere secundum dispositionem iudicis de restituendo alteri parti expensas damna & interesse, quæ passa fuerit & pari contrigerit, & taxata fuerint per iudicem d. causæ, si ipse appellans & nullam dicens succumberet in causa appellationis & nullitatis, uel si appellationem & nullitatem non fuerit profectus usque in finem, secus si prædicta non obseruauerit, & adimplerit, intelligatur ipso iure appellationi & nullitati renunciasse, & prima sententia firma maneat, & executioni demandetur. Accidit, quod quidam appellans non præstitit satisfactionem iuxta formam decreti quæsitum fuit, an uideatur appellationi & nullitati renunciasse, & sententiam primam executioni mandandam prout ex decreto disponitur. Dixi tamen quod decretum requirens satisfactionem debebat intelligi, si pars appellata hoc petiuerit, motus per per textum, in l. vniuersa. C. de præcib. Imper. offer. iuncta gloss. nam text. ibi vult, quod vniuersa rescripta, quæ conceduntur debitoribus, ut habeant dilationem ad soluendum, non aliter valeant, nisi præstata fuerit idonea satisfactio de soluendo, & gloss. ibi subdit, si aduersarius hoc postulat, & illam gloss. ibi sequuntur Bar. Bald. & alii. Et pau. de Cast. decidit ibi præsentem q. nam dicit per illam gloss. quod quando lex uel statutum requirit, ut præstetur certa fideiussio aliter actus non valeat debet statutum intelligi, si petatur à parte, & ibi inter alia statutum ciuitatis Patavie, quo cauetur, quod si forensis cōueniat ciuem debeat præstare fideiussorem idoneum de soluendis expensis, alias processus non teneat, & tale statutum debet intelligi, si talis fideiussio petatur à cruce, & ita dicit se allegasse & obtinuisse. Ad idē text. l. i. peto §. frater in uerbo, quod si cautio non fuit desiderata. ff. de le. 2. ubi adhuc magis in terminis nris dicit pau. de Ca.

circa fin. ad statutum ciuitatis Perusii disponens, quod appellat a sententia, uel petiit restitutionem in integrum, debet cauere cum fideiussore de restituendis expensis, & aliter processus non teneat, neque ualeat, quod si talis cautio non fuit petita per aduersarium, sic nec oblat, ualeat processus, quia tale statutum debet intelligi, si cautio fuerit petita & non præstata, quia tunc processus esset nullus, & pau. de Cast. sequitur Alex. cons. 96. Vitis narratis in themate in princ. lib. 4. Ad idē facit bonus tex. in l. secunda §. i. ibi non ergo offerre debet satisfactionem, sed petenti satis morum non facere. ff. quo. lega. Demum communis est regula, quod ubi lex uel statutum requirit aliquid fieri, intelligitur, si fuerit postulatum, allegatur ad hoc vulgo text. in d. l. 2. §. quod ait prætor. & in l. si quis filium. §. stipulatio ibi, cum interpellatus cum aliquo. ff. de colla. bon. & in l. i. non exigit ibi, quare si non fuit, qui interpellat. ff. ut leg. no. caue. & in cap. i. ibi si fuit requisita de senten. excom. in 6. & in c. i. circa si ibi si petantur de sepul. in 6. plura alia iura tam ciuilia quam can. adducit Ias. in l. uniuersa. C. de preci. imp. offer. Dec. in c. licet causam col. 9. de proba, & ante eos Fel. in c. si autem de rescrip. ubi per multa ostendit non dari negligentiam. aut contemptum nisi post interpellationem, de quo est bona gloss. in cap. cupientes. §. si uero in uerbo cōtemperint de ele. in 6. Ad quæ accedat Old. cons. 242. Tota præsens questio col. 2. vers. Sed ad istud responderetur, ubi inquit quod non dicitur per aliquem stare, quominus aliquid habeat, nisi oblatum non recipiat, uel saltem in cōi mora per interpellationem constituitur, allegat tex. in d. l. i. §. non exigit. ff. ut in posse. leg. 1. Non obstat, quod tamen decretum nostrum dicat, quod teneatur, & debeat, quia licet huiusmodi uerba habeat præcisam naturam, tamen recipiunt eundem intellectum, uidelicet, si petatur, pro quo adduco tex. in clemen. quia contingit, §. ut autem iuncta gloss. in uerbo armis singulis de relig. domi. nam licet ibi text. dicat, quod illi, qui præfunt regimini hospitalium ad instar tutorum, iurare, inventarium facere, & rationem reddere teneantur. tamen dicit gloss. ibi, quod non tenentur offerre, sed sufficere, si fuerint parati prædicta facere, quom fuerint requisiti & d. glo. sequitur Alex. cons. 1. Attentis his, quæ in themate narratur, circa fin. lib. 7. Non tamen obstat, quod decretum dicat, quod si prædicta non fuerint obseruata, intelligatur ipso iure appellationi & nullitati renunciatum, & sententia executioni mandetur, quia licet decretum uelit quod ipso iure intelligatur ipso iure appellationi renunciatum, & sententiam executioni demandari, tamen hæc renunciatio intelligitur facta esse ipso iure in casu scilicet superiori, uidelicet, quando petiit fuit iurare & fideiussorem præstare, & non fuerint præstata, nam si tunc non tenebatur appellans iurare nec satisfare nulla præstata petitione per aduersarium, non potest dici, quod intelligatur illa renunciatio habere locum. præterea illa tamen uerba ipso iure eandem intelligentiam recipiunt, quia adhuc requiritur factum & uoluntas hominis. Vnde uidemus in his casibus, in quibus fit compensatio ipso iure intelligitur, si petatur, ut expresse Bald. dicit in l. si constit post glo. ibi C. de compen. & istud etiam tenet ibi Bar. & Sal. & Bar. in l. uerum. ff. de compen. & in l. si matre. C. de su. & leg. & Ang. de Aret. in §. in bonæ fide. insit. de actio. & Bald. in d. l. si constat adducit simile de testamento filii præteriti, quod nullum est ipso iure, si dicatur. l. si hio præterito. ff. de in iur. rup. & ita teneo, quicquid dixerit Ias. in terminis similis decreti cons. 91. placet mihi in effectu lib. 2. postremo tamen non omitto ad intellectum d. decreti, quod si ista præstatio iuri & fideiussionis non fuit apposta in initio litis, amplius non potest opponi, quia est exceptio dilatoria. & per processum ad ulteriora partes uniuersaliter remississe, prout scribit Aret. consilio 139. Clarissime collateralis ad dubia mortuorum. secunda uersio. sed dato per ea, quæ not. Bald. in d. qui crimen questio. 7. C. qui accus. non poss. sequitur Ias. in dicta l. uniuersa. Laus Deo.

Marcus Antonius Natta.

S V M M A R I V M.

- 1 Marchio tanquam habeat titulum specialem, non comprehenditur in generali feudatiorum subiectione alicui facta per Imperatorem. & nume. 6. & numero 12.
- 2 Assensus regis præstus super obligatione feudali non trahitur ad civitatem uti titulum dignitatis, nisi expressè actum fuerit.
- 3 Dignitatis appellatione, non venit dignitas episcopatus.
- 4 Salus conductus factus alicui per aliquem principem morandi securè in suo territorio non extenditur contra alium principem.
- 5 Derogatio generalis non trahitur ad iura Ducum & Marchionum.
- 7 Feudum simplex a feudo ducatus & Marchionatus in quibus differat.
- 8 Differentia adveniens generi speciem constituit.
- 9 Statutum in ecclesia parochiali non extenditur ad ecclesiam parochialem collegiatam.
- 10 Prælati non veniunt appellatione capituli.
- 11 Marmor sculptum non venit in marmore legato.
- 13 Dominus directus nunquid possit alienare vassallos ibi remisisse.

CONSILIVM DCLXXXVI.

- P**lacet mihi conclusio habita per præcedentem D. Consultorem, quod inuictissimus Imperator ꝑ qui subiecit omnes feudatarios Do. Duci pro castris & terris, quas possidet in territorio d. ducatus non intelligitur voluisse subicere præfatum D. Marchionem, qui pro terris ibidem, ut præteritur, positus per tempus 150. anno. ipse & maiores sui recognouerunt tantummodo sacrum Romanum Imperium ex fundamentis ibi per eum deductis & inter cætera illud approbo, quod in generali sermone non videtur esse comprehensus d. D. Marchio, qui in terris suis habet iura imperii, & ea potest in terris suis, quæ Imperator in toto orbe, ut patet ex eius inuestituris, & huiusmodi personæ habent titulum specialem, quia solent vocari Illustrissimi, sacri Romani Imperii principes, & facit ultra allegata per præfatum Domi. Consultorem, quod
- 2 ꝑ scribit Matthæ. de Affl. decit. 265. colum. 3. vbi dicit, ꝑ assensus regis præstus super obligatione bonorum feudali, non intelligitur præstus, ut sit obligata civitas, quæ est titulus illius ducatus, nisi expresse dictum sit in obligatione bonorum feudali & civitatis, quæ sunt tituli dignitatum, mouetur per ea, quæ scribit Luc. de Pen. in l. in sacris la. 3. col. pen. C. de prox. sac. feri. libr. 12. ubi vult, quod text. in cap. primo. qual. dom. proprie. feu. priue. disponat, quod si dominus delinquat in vassallum perdat directum dominium, non habet locum in rege vel domino non recognoscente superiorem, quod etiam voluit Bald. in d. c. primo. col. secunda vbi loquitur de Papa. Item adducit ꝑ simile de dignitate episcopatus, quæ non venit appellatione dignitatis, ut dicit gloss. in cap. secundo de præb. li. 6. & no. Card. in cle. prima. 3. nota. per illum tex. de renunc. Abb. in c. folit. 3. colum. de maio. & obed. pro hoc etiam facit ultra eum id, quod scribit Alex. consil. 235. post redditum per me consilium. colum. prima. lib. 6. vbi ꝑ refert Bald. consiluisse, quod quum quidam Iacobus de Oleo factor D. paduani aufugisset a domino, & recepsisset in Veronam, & a D. Veronæ saluum conductum obrinnisset, sub verbis generalibus non extendatur saluus conductus contra dominum paduanum, quia non videatur verisimile, quod in

specie talem saluum conductum contra tantum D. concessisset, si sciuisset. l. obligatione generali. ff. de pign. l. 1. r. C. quæ res pigno. obliga. poss. & est consil. Bald. in impres. consil. 400. Quod Iacobus ab oleo, libro primo. Ad
 5 ꝑ idem faciat, quod scribit Feli. in suo tracta. quan. lit. a. post. no. pat. eccle. colum. 6. 8. amplia. vbi vult, quod si derogetur iuri patronatus laicorum, hæc derogatio non comprehendat, quando tale ius pertineret ad aliquem regem Ducem Marchionem vel alium principem, quia per nullam clausulam talibus quomodolibet derogatur nisi de eis fiat expressa mentio, quia huiusmodi personæ excipiuntur a generalibus regulis cap. de multa in fi. ibi circa sublimitas de præben. & in extraua. execrabilis. §. nos itaque ibi ac regum filios propter sublimitatem eorum & cæ. & ꝑ quia in materia restringibilis non veniunt maiores c. ledes de rescrip. Et facit, quod dicitur de Cardinalibus, qui non comprehenduntur sub verbis generalibus propter amplitudinem dignitatis, ut tradit Anto. de But. in cap. secundo de cleri. non resid. Abb. in clem. prima circa princ. de excess. prælati. petr. de Anch. consil. 2. §. pro clariori euidencia colum. secunda. versicu. Secundo sic ex eo cum aliis adductis per Feli. in cap. quod super his colum. quarta. versicu. sed dominus Abba. de fide instrumento. ea enim quæ speciali nota digna sunt, nisi ex primatur, videntur neglecta. litem apud. §. hoc edictum. ff. de iniur. Confirmantur præmissa, quia iste non
 7 ꝑ est simplex fundatarius Romani imperii, sed est feudatarius cum titulo marchionatus & vicariatus, & magna est distantia inter feuda simplicia & feuda ducatus marchionatus & comitatus, quia huiusmodi feuda non diuiduntur, sicut diuiduntur alia feuda, nec omnes filii in eis succedunt, sicut in aliis, sed tantum unus, cap. primo de feu. march. cap. prima. quis dica. dux. & in cap. imperialem. præterea ducatus de prohi. feu. alie. per Fede. & no. in cap. omnes, si feu. sue. contr. int. domi. & agna. Bald. in l. si plures. C. de cond. infer. Item differunt dignitate honoribus ab aliis, quæ dicuntur feuda regalis dignitatis, ut ponit feudista in prohe. feudo. i. feudo. diuis. & sic est magna differentia inter ista feuda ducatus & marchionatus, & alia feuda simplicia & ꝑ differentia adueniens generi constituit speciem ut Bald. inquit notat. in l. prima. C. de succe. edic. per tex. in l. prima. ff. de adopt. ea, quæ habent maiorem qualitatem, quum sint expressa, non veniunt sub appellatione simpliciter expressorum. cap. sedes de rescrip. clem. non potest de procu. l. fin. §. cui dulcia. ff. de iudi. triti. & oleo lega. Barto. in l. sed & si quis. §. quæstus. colum. prima. ff. si quis caus. unde uidemus, quod potestas legitimandi certum genus spuriorum non trahitur ad eos, qui maiore laborant spuritate, ut Bald. dicit in cap. naturalis circa fin. si de feu. defunc. sue. cõt. inter domi. & agna. Hinc etiam est, quod ꝑ statutum in ecclesia parochiali non extendit ad ecclesiam parochialem collegiatam c. statutu iuncto c. licet cano. de ecc. in 6. & ꝑ de clerico dicitur, non procedit in clerico, qui sit canonicus, ut Abba. dicit in rubri. de vit. & honest. cler. Et licet prælati sit de corpore capituli, imo prælati & capitulum faciunt unum corpus & ecclesiam, tamen appellatio
 10 ne ꝑ capituli non venit prælati, gloss. in clem. ut hi qui in verbo in eisdem de æta. & quali. Demum eas qualificatum videtur esse alterius naturæ & speciei, quam sit ens simplex. Vnde licet in legatis lata sit interpretatio, ut quæ contineat donationem. l. in testamentis. ff. de reg. iuris. cap. cum dilecti de dona. tamen ꝑ legato marmore non veniunt statua marmoreæ, & sic marmor sculptum, & si legetur lana, non venit lana iuncta. l. si cui lana in princip. & l. hæres meus. §. primo. ff. de lega. 3. l. primo. ff. de aur. & argen. leg. Solum facit scrupulum id, quod scribit Bald. consil. 326. quod incipit Rex Romanorum cum
 12 duobus aliis consil. sequen. lib. primo. vbi disputat, ꝑ an Imperator possit marchiones comites & Barones subicere alteri Duci, ita ut eum recipiant & recognoscant, & dum in consil. 327. colum. secunda arguit pro parte negatiua quod imperator non potest mutare statum nec minuire honorem veterum vassallorum. §. præterea. in authen. de refer. sac. pal. & pro hoc bene facit, quod qui non

non potest iura alicuius subuertere, non potest etiam imminuere. l. si optio. ff. qui & a quibus quem text. in simili allegat Bald. in titu. de pac. consil. in §. pacta. & in verbo successorum nostrorum, tandem concludit Bald. in præfatis tribus consiliis post longas & uarias argumentationes, quod Imperator possit subalternando subicere d. Comites Marchiones & Barones alteri domino, & inungere, ut sibi & alteri iurent fidelitatem, & dummodo vassalli non sentiant grauiorem seruitutem, & hoc faciat ex causa, quia hoc expedit Romano Imperio constituere præsidem istis eius loco, quum ipse longe absit ab Italia, fin autem hoc faciat temerarie, & nulla legitima de causa, subditi debent parere. Sed Sathan eum purgabit & eius complices, ut ibi latius prosequitur. Sed mihi videtur, quod hæc consilia Bald. allegentur impertinenter quia in casu Bald. Imperator expresse fecerat mentionem de Marchionibus Comitibus & Baronibus, & vult ut alterum dominum recognoscerent, cum clausula non obstantibus in forma amplissima, ut Bald. ibi docet, sed in casu nostro non queritur de potestate Imperatoris, sed de voluntate, ut ostensum est, quod per illa verba generalia non comprehendantur Marchiones Comites Barones. Vtrum tamen dominus directus possit alienare vassallos ponunt Andr. de Iser. Bald. Mart. de Lau. Iaco. Alua. & reliqui scribentes. in c. 1. §. præterea ducatus de prohi. feu. alie. per Fed. Sed ista non est q. nostra, quia Imperator non intendit se abdicare d. vassallos, sed sub altera re ita, ut recognoscant alterum, & omnium feuda intendit sub quadam equitatis regula ponere, ut Bal. in prædictis consil. ostendit. Laus Deo.

Marcus Antonius Natta.

S V M M A R I V M.

- 1 Fratri defuncto absque descenditibus succedunt fratres & sorores superstitibus pro virili sublata sexus differentia.
- 2 Filia dotata per Statutum exclusa à successione patris non intelligitur exclusa à successione fratris etiam in bonis paternis, in quibus frater successisset, & nu. 4. et per totum amplius, ut nu. 3.
- 3 Statutum excludens filiam dotatam a successione procedit in bonis & hereditate dotantis.
- 5 Fœmina semel exclusa a masculo an semper censeatur exclusa.
- 6 Renunciatio filia facta, patri de bonis suis non nocet filia, quo ad succedendum ex iure de nouo, & fratri.
- 7 Statutum disponens quod mulier nubens extra territorium non succedat patri, non procedit, si ante quam nubat, hereditatem se immiscuerit.
- 9 Statutum loquens in rem uel personam, num excludat personam non subitam.

CONSILIVM DCLXXXVII.

Asus proponitur sub his terminis formaliter. Mag. Domi. Amator della Baddia origine Hispanus ex diuturno incolatu ciuis & subditi Astenfis domini interitus decessit in ciuitate Astenfis relictis post se tribus filiis masculis & duabus filiabus, qui ei æqualiter successerunt æque respectu bonorum sitorum in loco originis aque in loco incolatus, quum in utroque loco seruaret iuris communis dispositio. Quo vero ad annum reditum, quem d. Do. Amator in dominio Mediolani obtinebat, lis aliqualis inter eos orta fuit circa succedendi modum inspectis statutis ibi disponentibus, quod masculi indistincte præferantur,

quia neque defunctus neque hæredes Mediolanensi dominio ulla penitus ratione subiicerentur, statim tamen hi decisa fuit transactione, annumque redditum ut cætera æqualiter inter se se partiti fuerunt. Mortuo exinde uno d. fratrum in eadem ciuitate Ast, denuo de huius successione controuersum fuit inter fratres & sorores superstitibus respectu d. annui redditus & nonnullorum creditum, quæ communiter obtinebant in eodem dominio Mediolani. Lata fuit demum sententia per mag. prætorum ciuitatis Ast, qui pronunciauit fratrum & sororum etiam in d. Mediolani dominio æqualem esse debere conditionem. Appellant fratres & causa appellacionis pendente, quum aduenissent termini exigendi d. redditus procurarunt fratres apud magn. magistratum Mediolani iudicem hac in re competentem, quod redditus fratri defuncto debiti integre sibi soluerebantur contrarium contententibus etiam in possessorio ipsi sororibus, adeo quod cœpit apud mag. illos viros abude disputari de iuribus partium. Mihi uidetur, quod d. sorores iustiorē foueant causam, quia t. vbiunque frater decedit nullis relictis ex se descenditibus, reliqui fratres superstitibus, & pariter sorores ad defuncti hereditatem pro virili uocantur sublata omni sexus differentia. §. reliquum in athen. de hæred. ab intesta. athen. Cessante de legi. hære. Non obstat modo statutum Mediolani, super quo ex parte dictorum fratrum sit fundamentum, quia diligenter considerato tenore d. statuti non facit ad propositum nostrum & miror, quod mag. Do. aduocati d. sororum non aduerterint, quid dictum statutum, quod solum mihi fuit exhibitum loquatur in successione ascenditum, ut in rubro & nigro patet, & clare disponit, quod masculi fœminis præferantur, ita tamen quod masculi teneatur dotare fœminas intra decimum octauum annum, & si non fuerint dotatae possint petere legitimam, ut latius in d. statuto continetur, sed nos sumus in successione transuersaliu, in qua fratres pariter & sorores admittuntur, quod procedit etiam si dicta bona, quæ potuntur fuisse olim in hereditate ascenditum, & peruenissent ad fratrem, quia tunc eo moriente dicitur succedi fratri non autem ascendenti, quum fuerint effecta patrimonium fratris. Vnde quoniam istam ponit Roma. in l. prima. §. ueteres. ff. de acqui. poss. vbi t. vult quod statutum excludens filiam dotatam a successione patris non intelligatur eum excludere a successione fratris posito, quod frater eadem bona haberet ex hereditate paterna, & in eis successisset, est uerū quod Roma. ibi nihil decidit, quia tunc, quæst. pendebat de facto Bononiæ. tamen Alexan. & Aret. firment ibi, quod filia exclusa ex forma statuti ab hereditate paterna, non censetur exclusa ab hereditate fratris, qui patris hereditatem obtineret, allegat Are. Barto. in l. fin. ff. ad Tertu. vbi Barto. concludit, quod quando filius hereditatem paternam adiuit, & filia fuit simpliciter exclusa per statutum a bonis paternis, mortuo postea filio non attenditur amplius dictum statutum, quia non agitur amplius de hereditate paterna, sed fratris ultimo mortui. Mouetur etiam Alexan. quia statutum disponens, quod filia dotata non succedat, intelligitur in bonis & hereditate dotantis, ita nota. tener Bald. in l. prima. per gloss. ibi. C. de legi. hæredi. & in l. mater. C. de iud. dot. cum aliis concord. ergo quum t. filia non dotata fratre sed a patre, non debet repelli a successione fratris, & ita etiam ibi tenet Soci. primo. not. ubi dicit se ita consuluisset de facto, & ita consuluisset de consil. 74. Super controuersia renunciacionis colum. prima. 3. lib. Idem ante istos tenuit Bald. in cap. primo. §. quin etiam circa fin. episco. uel Abba. ubi dicit, quod filia t. semel exclusa a masculo semper remanet exclusa, ex quo infert ad statuta, quæ dicunt, quod patre moriente cum masculis fœminæ non succedunt, non licet masculi mortuo patre sine liberis moriantur, non patebit locus fœminis ad successionem patris a successione tamen patris non repellitur, nisi frater decederet cum hærede testamentario. Eandem sententiam sequitur D. Geor. Nat. patruus meus in repet. c. quamuis q. 5. vltimi dub. princip. colum. 58. de pac. in 6. ubi adducit Bald. in d. c. 1. episco. uel Abb. mouetur etiam, quia cū cessent verba

verba statuti, cessat dispositum. l. si seruum. §. non dixit prator. ff. de acqui. here. & casus omisus a statuto remanet in dispositione iuris communis. l. commodissime. ff. de lib. & posth. & exclusio in uno non inducit exclusionem in alio. l. si domus. ff. de serui. vrba. prae. l. suum. C. de iur. delib. l. 1. §. uidendum. ff. de success. edic. Et ad aliud, quod dici posset, quod ista hereditas fratris olim fuit in hereditate, & in bonis patris, a quibus filia dotata excluditur, respondet, quod per immixtionem, quam fecit filius ista hereditas definit esse patris, & totaliter translata est in dominium filii. l. 1. §. veteres ubi gl. ff. de acqui. poss. l. per seruum. §. haeres. & ibi gl. ff. de acqu. here. Ergo talia bona mutatione personae nouum assumptum statum, adeo quod virtus statuti hoc casu non nocerebit filiae, quae non ut haeres patris petit, sed ut haeres fratris. l. Paulus. ff. de acqui. here. l. cum patronus. ff. de leg. 2. c. 1. de iur. patr. lib. 6. Adducit etiam simile de renunciatione, quam facit filia patri etiam cum iuramento, non tamen impedit filiam succedere ex iure de nouo. cum inter de renun. l. si patroni. ff. de bon. liber. Eodem modo tale statutum non praedudicabit filiae. Adducit etiam Roma, consilio. 168. incipien. Circa primum, quo quaeritur ubi vult, quod renunciat etiam cum iuramento facta patri de bonis suis non nocet filiae, quod ad succedendum fratri, ergo nec praedudicabit etiam statutum quod etiam voluit Aug. consil. 52. D. Gilius. col. 2. versic. Non obstat, quod refutauit. Postremo adducit, quod in simili inquit Bal. in l. si matre. C. de fu. & legi. uolens, quod statutum in Mediolani, disponens quod mulier nupta extra territorium Mediolani non succedat in Mediolanensi patrimonio, quod si ante quam nubat, paternae hereditate se immisceat, nupta postmodum extra Mediolanense territorium paternam hereditatem statuti vigore non amittit, eo quia illa per additionem definit esse hereditas, & efficitur proprium filiae patrimonium. Sequitur Rom. consil. 40. Visus & discussus puncto colum. 1. Per. de Anc. in cap. canonum statuta col. 108. versic. sed pone quod statutum de consiliis. Idem etiam tenuit Aret. consil. 161. In praesenti consultatione videndum est, colum. 1. ubi ita conclusit in statuto Aretino. Idem etiam consuluit Corne. consil. 305. In hac consultatione videtur primo aspectu lib. 4. ubi respondet ad illud, quod aliquando ea, quae profecta sunt a patre vel a matre, appellantur bona paterna, vel materna, quia haec verba denotant causam remotam & non proximam, & ubi sumus in materia successionis ab intestato causa proxima debet attendi, ut ibi ipse latius profequitur. Et concordat etiam cum praedictis Dec. consil. 266. Accuratè & eleganter col. 2. Et si licet doctores in locis praerelatis loquantur, quando hereditas patris. l. sed si plures. §. si filio. ff. de vulga. & pupi. tamen videtur idem, licet hereditas adita non fuerit, quia satis est, quod filia veniat ex persona fratris, ut consuluat Bened. Capra consil. 12. Et si uiso & considerato circa fin. & Aret. consil. 161. In praesenti consultatione videndum est, in princ. sequitur Dec. in l. quoties duplici in fin. ff. de regu. iur. l. si in d. l. 1. §. veteres. ubi late insinuat, & respondet etiam ad quaedam, quae in contrarium adduci possent. Ex praedictis patet statutum Mediolanense non obstat intentioni d. fororum ex eo, quod praedictus annuus redditus situatus sit in ciuitate Mediolani, & sic extra domicilium d. fratris defuncti, nam cum d. statutum non obstat, & d. forores una cum fratribus admittantur, ad eius successionem de iure communi, clarum est, quod ius commune ubique vires suas extendit. l. ex ea. ff. de postul. l. leges sacras. C. de ll. Ex istis patet, quod non oportet ingredi illum articulum satis ambiguum & disputabile, utrum statutum loquens in personam prout facit in terminis nostris statutum Mediolanense, excludat personam non subditam, in quo articulo Bar. in l. cunctos populos. 7. q. prin. versic. sed hic posset dubitari. C. de sum. trini. & fide cath. tenuit, quod statutum loquens in personam non excludat, secus si loquatur in rem, & cum Barto. tenent plures relati per Feli. in c. postulasti colum. 2. de for. cōp. Dec. consil. 276. proponitur, quod D. Iacobus de pistorio col. 1. & eam approbat Soci. 128. Circa praesentem con-

sultationem per totum libr. 4. Cuius tamen contrarium alias uideor tenuisse, sed vtique id se habeat, ex citharra frustra (vt ita dicam) pulsaretur, quia non sumus in terminis d. statuti Mediolanensis, ut ex eius verbis satis liquere puto, & superiora ostendunt. Ex quibus omnibus sentio intrepide in fauorem d. fororum pronuncian dum esse nisi aliud ostendatur. Laus Deo.

Marcus Antonius Natta.

S V M M A R I V M.

- 1 Fideicommissum conditionale, an & quando transmittatur ad haeredes, uel in filios, & numero 3. & 6. & per totum.
- 2 Testator potest facere de non transmissibili transmissibile & econuerso.
- 4 Filij positi in conditione an excludant substitutum, & quando etiam ipsi dicantur substituti.
- 5 Testator praesumitur magis amare descendantiam suam, quam piam causam.
- 7 Substitutio fideicommissaria, ubi a principio ante aditam hereditatem fuit unita cum iure accrescendi, si ipsum ius est ad liberos transmissibile, quod est, quando fideicommissarii fuerunt in vicem substituti.
- 8 Ius accrescendi ubi est unitum cum substitutione facit ius fideicommissi. conditionalis transmitti ex mente testatoris.
- 9 Testator an & quando dicatur magis diligere remotiores, quam proximiores.
- 10 Testator quando instituit duos filios suos, & grauatur, quod praemoriens restituat partem suam alteri, tunc intelligitur teneri ad restitutionem, si decesserit sine filiis.
- 11 Dispositio hominis & dispositio legis ubi concurrunt fortius operantur.
- 12 Sententia lata contra proprietarium an & quando noceat usufructuario.

C O N S I L I V M D C L X X X V I I I.

Vper praesenti controuersia Mantuana contra intentionem D. Laudemij difficultatem facere uidetur, quia d. Laudamia uult succedere d. eius patri ex substitutione facta per D. Catharinam Malofellam, quae instituta duobus filiis scilicet Galeoto & Ioan. Francisco de Malatesta substituit Alexandrum & Ioan. Franciscum de Gorno eius nepotes, si d. de Malatesta decesserit sine filiis, vel eorum filii sine filiis, & praesupponitur, quod d. Galeotus & Io. Franciscus, primo instituti decesserunt sine filiis, & sic factus locus substitutioni in personam Alexandri non autem in personam d. Io. Francisci attento, quod d. Io. Franciscus decessit adhuc uiuentibus d. Galeoto & Io. Francisco filiis d. testatoris, & sic pendente conditione, unde succedit regula, quod si fideicommissum conditionale non transmittitur ad haeredes, etiam si relatum sit ad ascendentes, gl. est not. in l. vnica & ibi Bar. & docto. not. C. de his quae an. aper. tab. & gl. in l. haeres mei. §. cum ita in verbo successissent. ff. ad treb. tradit Bald. in l. vnica. §. si autem sub conditione & ibi etiam Ang. C. de cadu. tol. & Pal. in l. si in persona per illum tex. C. de fideicommiss. & in l. si parer. q. 4. C. de instit. & substit. & in c. 1. qui success. tene. Anto. de But. in c. Raynaldus colum. 1. de testa. quamuis contrarium teneat glo. in l. is cui sub conditione. §. fin. ff. de actio. & oblig. quae glossa in locis praerelatis communiter reprobat. Sed hic animaduertendum est, quia praedicta regula limitatur, quando apparet ex coniecturis uoluntatem testatoris fuisse, quod fideicommissum condi-

conditionale transmittatur in filios, vt Bald. notab. concludit in l. unica col. fin. versu. Quæro de tali questione. C. de his quæ an. aper. tabu. Et hæc conclusio procedit, quia in vltimis voluntatibus sufficit voluntas testatoris etiam tacita, quæ ex coniecturis colligatur. l. licet. Imperator vbi Barto. ff. de leg. 1. l. cum auns. ff. de condi. & de mon. & l. cum præponeretur. in si. ff. de leg. 2. Et hoc comprobatur, quia testator potest facere, quod illud, quod est transmissibile, non transmittatur. l. in conditionibus primum. locum. §. hæc scriptura. ff. de condi. & demon. & contra potest facere, quod non transiens ad hæredem transmittatur, ut no. Bal. in l. si pater. q. 4. C. de insti. & subtit. Sed in proposito clarè apparet, quod testatrix voluit d. substitutionem non solum habere, locum in d. Alexandro & Io. Francisco substituitur, sed etiam in filiis d. substitutionum, vt patet per illa verba, vbi dicitur. Si vero vnus eorum haberet filios vel filias, substituit hæredem filios vel filias illius, qui haberet filios vel filias, nam ut dicit Soci. in d. l. hæredes mei. §. cum ita colum. 4. declarando dictum Bald. in d. l. 1. C. de his, quæ an. aper. tab. coniecturæ sunt bonæ, quæ ex ipso testamento colliguntur, & exemplum ponit Bald. in d. l. si pater. 4. q. quando testator facit mentionem de filio & heredibus eius. Pariratione constat, quod ipsa testatrix non modo in substitutione mentionem fecit de grauatis, sed etiam de grauatorum filiis, ita vt non solum ex coniecturata seu tacita, sed etiam expressa voluntate testatrix d. Laudemia uocata intelligatur. Concordat etiam cum prædictis Bald. in l. i. in prin. C. ut actio. ab hæred. & con. hæred. ubi repetit, quod si testator velit, legatum vel fideicommissum conditionale in hæredem transmittitur, & videtur velle testator, quando dispositio in hæredem confertur, ut ibi per eum & in casu nostro hoc optime militat, quia testatrix voluit, quod filii alterius grauatorum veniant ad successionem eos substituendo. Et in simili casu tradit Cuma. conf. 13. Titius instituit Seium vbi in substitutione facta de Seio illo præmortuo, eius filii in locum patris admittuntur, de quibus satis esse cogitatum ostendit eo quod addicit testator conditionem, si Seius decederet sine filiis, & Fulgo. conf. 15. proponitur quod Montes in fin. vbi ad hoc inducit tex. in l. Lucius in fin. ff. de hæred. insti. & secundum prædicta consuluit etiam Soc. conf. 6. In præsentī consultatione col. 4. versu. Restat nunc respondere libr. tertio. Concurrunt cum prædictis Ias. conf. filio. 52. Materia præsentī consultationis colum. pennl. versu. Sexto facit lib. 3. vbi voluit, quod licet fideicommissum conditionale non transmittatur pendente conditione etiam ad filios, tamen fallit, quado ex aliquibus iudiciis seu coniecturis apparet, quod testator idem sensisset de nepotibus argu. l. Lucius. ff. de hæred. insti. vel qñ testator verisimiliter idem statuisset de nepotibus, si de eis cogitasset. l. tale pactum. §. cum gl. ff. de pact. quia tunc non habentur pro omnino omisiss, ita singulariter determinat Bal. in l. vnica colum. fi. C. de his, quæ an. aper. tab. cum aliis, qui ibi communiter transeunt præsertim Moderni perusini. Similiter quando testator fecisset mentionem de filio uel heredibus eius, per po. per Bal. in l. si pater. q. 4. C. de insti. & subtit. & in l. vnica in prin. C. ut actio. ab hæred. & contra hæred. & inter cæteras coniecturas Ias. ibi adducit illam, quando testator posuit filios grauatorum in conditione, ut quia dixerit, si filii mei decesserint sine filiis, substituo &c. Sed in casu nostro non modo filii grauatorum sunt positi in conditione, sed etiam dispositiue uocati in aliquo casu, & sic intentio testatoris ad eos porrigitur. Secundum coniecturam aducit ibi Ias. quando testator, si fuisset interrogatus, idem statuisset secundum Bal. allegando d. l. tale pactum. Sed in casu nostro si testatrix fuisset interrogata, nunquid decederet d. Francisco pendente cõditione voluisset filiam eius habere bonæ, quæ d. Francisco reliquisset, verisimile est, quod respondisset, quod sic, quia præsumitur magis dilexisse filiam Francisci in portione d. Francisci relicta, quàm Alex. ut infra latius deducetur. Idem t. tenet Dec. conf. 594. Vltimo testamento colum. fi. nam in casu suo testator fecit substitutionem, si Hieronymus & Cassandra dece-

serint sine filiis, & per superiora concludit, quod filii Cassandra excludunt substitutionem, & dicit colligi ex verbis testamenti, ex quo filii Cassandra fuerunt positi in conditione. Videantur etiam allegationes præstantissimi Do. Camilli Gatici aduocati d. Laudemia, vbi allegat recentiores doctores uidelicet Rim. Ruy. Cassa. idem consule do tenuisse, quod ad exclusionem substituti sufficiat filios positos esse in conditione. Accedat etiam prædictis id, quod scribit Curt. Iuni. conf. 1. 6. Videretur prima facie circa primum col. 3. versu. Secundum principalem conclusionem & c. vbi tenet primo, quod ex tacita mente fideicommissi conditionale decedente fideicommissario ante euentum conditionis transmittatur, & inter cætera ibi dicit, quod licet glo. in l. Lucius. la. 1. ff. de hæred. insti. concludat, quod quando testator disponit, quod si filius suus decesserit sine filiis, alium substituit, ipsi filii positi in conditione non dicantur substituti, tamen signanter limitetur, ut non procedat, quando post mortem omnium illorum filiorum testator prouidit de ulteriore substituto, quia tunc ipsi filii positi in conditione dicuntur substituti, ita in terminis petr. de Anc. conf. 70. incipiente. In Christi nomine contra philippum, quod dictum refert & sequitur Alex. conf. 64. Difficultas consultationis colum. fin. lib. 5. Sed in proposito nostro testatrix disposuit, quod si d. Alexander & Io. Franciscus decederent sine filiis masculis vel foeminis substituit sorores. S. paulæ de Mantua, & sic progressa est ad ulteriorem gradum substitutionis, & per consequens, quod filii nati ex eis dicantur substituti, quia verisimile est, quod testatrix magis amauerit descendenciam suam, quam piam causam, vt tradit Bald. in l. cum acutissimi col. r. versu. Quæro quid si pater. C. de fideicommi. & probatur in c. fin. 17. q. 4. & not. glo. in l. si quis ad declinandam. C. de episco. & cleri. & in l. papinianus. §. 1. ff. de inoffi. testa. tradit Dec. in l. licet 3. not. C. de pac. Quanquam in præsentī causa non est locus substitutioni piz causæ, sed sufficit, quod ex d. substitutione colligatur, ex quo posuit filios grauatorum sub conditione, eos uocasse ad substitutionem, vnde d. Laudemia non uenire tantum potest iure transmissiois, sed etiam iure proprio tanquam uocata. Et sic insurgit aliud fundamentum pro parte d. Laudemia. Subiungitur nunc aliud tertium funda. quia, quando testator substituit fratrem alteri fratri, tunc eo præcedente ante euentum conditionis filii admitterentur, & eodem modo, si filii sunt ad inuicem substituti, ut in casu si decederent sine liberis, substituat alium, tunc fideicommissum conditionale transmittatur ad liberos non solum ex eo, quod ponendo liberos in conditione videtur illos prædilexisse ultimo substituto, argu. d. l. Lucius, nec est censendum, quod alios suæ posteritati præferre uoluerit d. l. cum acutissim, sed etiam ex eo, quod substitutio fideicommissaria a principio ante aditam hæreditatem fuit unita cum iure accrescendi, igitur assumpsit eius naturam, & per consequens, videtur, quod transmittatur, sicut ius accrescendi, licet fuerit adita hæreditas per tex. singularem in l. q. patris. ff. de acq. hæred. & est bonus tex. in l. qui ex duobus in prin. eo. tit. ita signanter determinat Soc. in d. l. hæredes mei. §. cum ita col. 5. & sequitur Ias. conf. 153. Vltimo testamento colum. penul. versu. Quarto principaliter lib. 4. vbi respondet ad id, quod scribit Bald. in l. quidam eulogio. C. de iud. delib. Idem etiam sequitur Cur. Iu. in præfatio conf. 16. Hoc etiam militat in casu nostro quia d. Franciscus & Alexander fideicommissarii fuerunt inuicem substituti, & sic substitutio fuit iuncta cum iure accrescendi, unde isto casu ius fideicommissi conditionalis transmittitur. Ex prædictis tribus fundamentis sentio pronuntiandum esse pro d. Laudemia. primum tamen est firmissimum, quod testator filios fideicommissariorum uocauit ad d. substitutionem, ita iure proprio succedant ipsi testatrici. Non obstat modo, quod t. d. Alexander sit magis proximus, & nominatim uocatus & substitutus fratri, quia dico, quod ista faciunt contra Alexandrū nam ex eo, quod fuit substitutus & simul uocatus cum d. Io. Francisco, ostenditur, quod ius accrescendi fuit unitum cum substitutione, & ideo ius fideicommissi conditionalis

lis transmittitur ex mente testatoris, qui coniunxit ius accrescendi cum substitutione, ut superius est dictum. Præterea d. Laudemia non tam uenit ex iure transmissio nis, sed iure proprio, quum fuerit non solum conditiona liter, sed etiã dispositiue uocata, & præsumitur lex t q testator magis dilexerit filios Ioan. Francisci in portio ne sibi relicta, quam ipsum Alexand. licet d. Alexander esset proximior, prout est casus in l. cum auus. ff. de condi. & demonstr. ubi quum auus haberet filium, & nepo tem ex altero filio, eos heredes instituit, & petiit à ne pote, ut si intra annum trigessimum moreretur, heredita tem patruo suo restitueret, nepos relicto liberis decel sit intra trigessimum annum. Quærebatur an ipse patruus deberet habere bona testatoris ex fideicommissio, an uerò filii s dicti nepotis, decidit ibi Iurifconsultus, quòd bona testatoris non debentur patruo ex fideicommissio, sed re manere debent apud filios nepotis, & hoc uoluit etiam Bal in l. cum acutissimi. col. 2. uerfi. Quæro si pater vnũ ex filiis. C. de fideicommissio. ubi inquit, quòd si pater vnũ ex filiis substituit alteri filio post mortem, & filius, cui fa cta fuit substitutio, decedat cum liberis, quod licet in or dine charitatis filius præcedat, tamen filij si ius exclu dit patruum suum, quia quam charitatem testator ha buit ad filium suum, eandem continuatam habuit ad ne potem descendente ex eo, & idem in nepote, quod di cit esse nota, & hoc sequitur etiam ibi Sali. circa princi. ubi ad hoc allegat tex. in l. iubemus. §. cum autem. con iuncta l. cum acutissimi. & text. in l. si qua mulier. C. ad Tertul. Dicit etiam Inol. in l. si cui. ff. de dona. cau. mor. 2. q. 1. quòd testator instituit duos filios suos, & grau at quòd præmoriens restituat partem suam alteri, ut intelli gatur. l. si decesserit sine liberis, per glo. in l. i. C. de don. cau. mortis. & hoc etiam sequitur ibi Rom. Si igitur te statrix substitueret d. Ioan. Francisco Alexandrum, & ni hil dixisset de liberis d. Ioan. Francisci, tamen filij exclu derent d. Alexandrum ex præsumpta mente testatoris, multo magis dicendum est, ubi filii d. Ioan. Francisci non solum fuerunt positi in conditione, sed etiam in disposi tione, & prædicta mihi uidentur rollere omnem duri tationem, nam t hic uidetur concurrere dispositio hominis, & dispositio legis, quæ coniunctæ fortius o perantur, & sanctissimas in authen. de alien. & emphite. cum alijs adductis per Alexan. in l. filius. ff. de iudi. col. 1. ff. de legat. 1. Non obstat, quòd ius transmissionis fideico missi conditionalis sit in hæredem, & d. Laudemio, non sit hæres d. Ioan. Francisci, quia hoc est fragile fundamẽ tum, nam ad hoc, ut ius fideicommissi conditionalis ex mente testatoris transmittatur, sufficit quòd grauatus

habeat filios, & huiusmodi filij excludant patruum, & ne niunt iure proprio, quia testator præsumitur eam affe ctionem, quam habuit primum grauatum, in eius filijs continuasse, ut ostendunt apertæ decisiones superius al legatz. Non obstat, quòd dicitur ex aduerso, q. ius fi dei commissi conditionalis non transmittitur aliquibus indicijs, & coniecturis, quia mirandum est de huiusmo di allegatione: nemo enim est, quin dicat, quòd ex ali quibus indicijs, & coniecturis tranfit ad filios grauati, & coniecturæ sufficientes sunt hæ, quæ superius sunt ad ductæ, uidelicet quando liberi sunt positi in dispositio ne, uel in conditione, & ubi ius accrescendi unum est cum substitutione: Non obstat consil. Alex. 1. 10. Vide tur prima fronte col. 1. lib. 2. quia ibi reprobat per A posillatorem parisiensem, ubi concludit filiã Albinæ præ ferendam esse Aurispæ materteræ in portione relicta d. Albinæ matri, quæ opinio uidetur æquior & rationabi lior, ut superiora ostendunt. Ex premisis colligitur, quod contenta in relatione DD. de Rota Mantuana, quibus conati sunt infringere priorẽ sententiam latam in fauorem d. Laudemie per celeberrimum Iurifcon. auditore ducalem D. Nazarium Scopulum, non militat, ex quo succedit illud in casu nostro, quod dicit Iurifcon. in l. i. in prin. ff. de appella. quod sententiam bene latam secun dus iudex in peius reformet, neque enim utique melius pronunciat, qui nouissimam sententiam laturus est. Fuit postmodum quæsitum, utrum t sententia lata contra pro prietarium conuentum noceat usufructuario, & in hoc breuiter concludendum dico, q. & si regula communis habeat, quod sententia lata contra proprietarium conue tum noceat usufructuario, tamen recipit singularem li mitationem, nisi usufructuarius haberet causam ab alio quam proprietario succumbente, licet proprietarius & usufructuarius haberent causam ab eodẽ, ueluti ab uno testatore, ut dicit Imo. in l. spe. ff. de re iud. quem ibi se quitur Alex. col. mihi 46. versicu. Sequitur uidere, quid si sententia. Sed ita punctualiter contingit in casu nostro quæ proprietarius & usufructuarius habet causam ab eo dem uidelicet a testatore non a proprietario, & ita quo ad partem D. solidę non uidetur dubitandum. Confirmã tur præmissa ex his, quæ scribit Matthæ. de Afflic. decis. 396. In causa comitis col. 2. ubi uult, quod sententia lata contra proprietarium noceat usufructuario habenti cau sam a proprietario, quasi sentiat secus esse, quando usu fructuarius non habet causam a proprietario, & ita te neo in præmissa dubitatione. Laus Deo. 172. 173.

Marcus Antonius Natta.

Finis Quarti Voluminis Consiliorum Præstantissimi ac
Celeberrimi. I. V. D. Do. Marci Antonii
Natta, Astensis.

L A V S D E O.

Series chartarum.

†, A B C D E F G.

Omnes sunt Quaterniones. præter G, Ternionem.

V E N E T I I S,

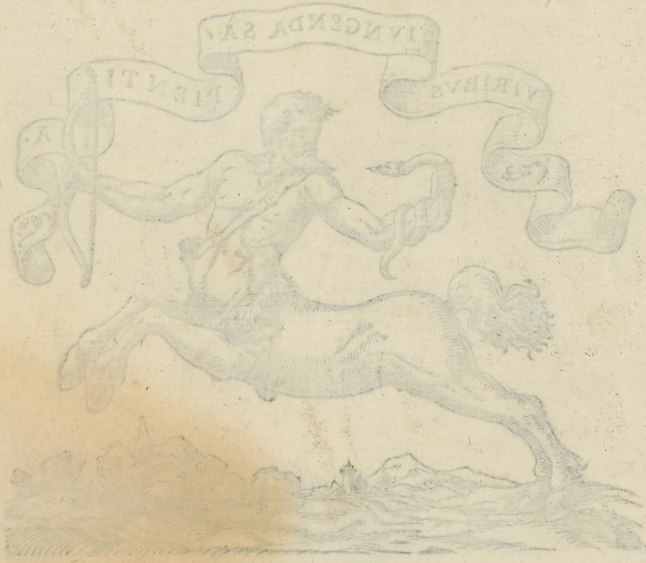
Ex Officina Ioannis Baptistæ Somaschi.

M. D. LXXV.

Series chartarum.

A B C D E F G.

Omnes sunt Quæstiones. præter G. Tensionem.

V E N I V I N C E R E

Ex Officina Joannis Baptistæ Somaschi.

M. D. LXXV.

ALVENSLEBEN
Jd
56^a

1

CONSILIORVM

SEV Jd 56a

RESPONSORVM,

D. MARCI ANTONII NATTAE

ASTENSIS IVRISCONSULTI CLARISSIMI,

AC LONGE PRÆSTANTISSIMI,

Tomus Quartus.

NVNC DENVO IN LVCEM ÆDITVS.

*(cum Summariis & Indice Verborum & Sententiarum magis
memorabilium locupletissimo, ac plenissimo.*

CVM PRIVILEGIIS.

240
n

V E N E T I I S,

Ex Officina Ioan. Bapt. Somaschi.

M D LXXV.

mit profen Dollen

